

DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2023

Utgiftskapittel: 1400–1482

Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578

DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2023

Utgiftskapittel: 1400–1482

Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578

Forord

Prop. 1 S (2022–2023) frå Klima- og miljødepartementet er samansett av tre delar:

Del I presenterer hovudutfordringar, resultat-område og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken og hovudprioriteringar innanfor departementet sitt budsjett i 2023. Del I inneheld òg ei oversikt over dei viktigaste resultatane av klima- og miljøpolitikken til regjeringa.

Klima- og miljødepartementet er eit sektor-overgripande departement med ansvar for å samordne klima- og miljøpolitikken til regjeringa. I del I er det difor gjeve eit oversyn over klima- og miljø-satsingar i andre departement i 2023. I del I er det òg ei oversikt over oppmodingsvedtaka frå Stortinget.

Del II inneheld budsjettframlegget frå Klima- og miljødepartementet fordelt på programkategoriar, kapittel og postar. I tillegg blir det gjort greie for politikken for å nå dei nasjonale måla.

Del III har ein omtale av klima- og miljøpolitikken i dei andre departementa og Klima- og miljødepartementets oppfølging av berekraftsmåla. Del III gjev òg ein omtale av arbeidet miljøforvaltninga gjer innan samfunnstryggleik og beredskap, fornyingsarbeid og likestilling i miljøforvaltninga.

Særskilt vedlegg inneheld *Regjeringas klimastatus og -plan*, som også svarer ut kravet klimalova har til rapportering.

Innhald

Del I	Innleiing	11	Kap. 4423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø	158	
1	Om klima- og miljøutfordringane	13	Kap. 1424 Senter mot marin forsøpling	158	
2	Resultatområde og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken	20	Kap. 1425 Fisketiltak	160	
2.1	Naturmangfald	20	Kap. 1428 Enova SF	161	
2.2	Kulturminne og kulturmiljø	21	Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet	168	
2.3	Friluftsliv	22	<i>Programkategori 12.30 Kulturminne og kulturmiljø</i>	171	
2.4	Forureining	22	Kap. 1429 Riksantikvaren	177	
2.5	Klima	25	Kap. 4429 Riksantikvaren	187	
2.6	Polarområda	28	Kap. 1432 Norsk kulturminnefond	188	
3	Hovudprioriteringar i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2023	30	<i>Programkategori 12.60 Nord- og polarområda</i>	190	
4	Klima- og miljøprofilen i statsbudsjettet	34	Kap. 1471 Norsk Polarinstittutt	194	
5	Oversiktstabellar	37	Kap. 4471 Norsk Polarinstittutt	196	
5.1	Merknader til budsjettframlegget	37	Kap. 1472 Svalbards miljøvernfond	196	
5.2	Utgifter	37	Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet	197	
5.3	Inntekter	38	Kap. 1473 Kings Bay AS	197	
6	Oppfølging av oppmodingsvedtak	42	Kap. 1474 Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning	199	
Del II	Klima- og miljødepartementets budsjett for 2023	59	<i>Programkategori 12.70 Internasjonalt klimaarbeid</i>	201	
7	Omtale av kapittel og post	61	Kap. 1481 Klimakvotar	208	
	<i>Programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.</i>	61	Kap. 4481 Sal av klimakvotar	209	
	Kap. 1400 Klima- og miljødepartementet	66	Kap. 1482 Internasjonale klima- og utviklingstiltak	209	
	Kap. 4400 Klima- og miljødepartementet	76	Del III	Omtale av særlege tema	231
	Kap. 1410 Kunnskap om klima og miljø	76	8	Omtale av sektorovergripande klima- og miljø saker	233
	Kap. 1411 Artsdatabanken	82	8.1	Klima- og miljøpolitikk i departementa	233
	Kap. 4411 Artsdatabanken	84	8.1.1	Arbeids- og sosialdepartementet ..	233
	Kap. 1412 Meteorologiformål	84	8.1.2	Barne- og familiedepartementet ...	234
	<i>Programkategori 12.20 Klima, naturmangfald og forureining</i>	88	8.1.3	Finansdepartementet	235
	Kap. 1420 Miljødirektoratet	110	8.1.4	Forsvarsdepartementet	235
	Kap. 4420 Miljødirektoratet	153	8.1.5	Helse- og omsorgsdepartementet	237
	Kap. 1422 Miljøvennleg skipsfart	155	8.1.6	Justis- og beredskapsdepartementet	239
	Kap. 1423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø	156	8.1.7	Kommunal- og distriktsdepartementet	240
			8.1.8	Kulturdepartementet	242
			8.1.9	Kunnskapsdepartementet	243
			8.1.10	Landbruks- og matdepartementet	244
			8.1.11	Nærings- og fiskeridepartementet	248
			8.1.12	Olje- og energidepartementet	260
			8.1.13	Samferdselsdepartementet	260

8.1.14	Utanriksdepartementet	261	10.1	Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft	278
8.2	FNs berekraftsmål	264	10.2	Rapport om likestilling og mangfald i miljøforvaltninga	280
8.3	Anna klima- og miljøarbeid i staten	273	10.3	Tilsetjingsvilkår for leiarar i heileigde statlege føretak under Klima- og miljødepartementet	282
9	Samfunnstryggleik og beredskap	274	Forslag	284	
9.1	Ansvarsområde	274	Vedlegg		
9.2	Den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø	275	1	Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemdar under Klima- og miljødepartementet	294
9.3	Informasjonstryggleik i miljøforvaltninga	276			
9.4	Førebuande tryggingsteneste	276			
10	Fornye, forenkla og forbetra og likestilling og mangfald i miljøforvaltninga	278			

Oversikt over boksar

Boks 2.1	Fagsystem for fastsetjing av god økologisk tilstand	20	Boks 7.1	Farevarslinga	85
			Boks 7.2	Fem nye stoff til prioritetslista	99

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Talet på trua artar og naturtypar i hovudøkosystema	21	Tabell 7.11	Tiltak til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne 2021	181
Tabell 2.2	Utslepp av klimagassar. Mill. tonn CO ₂ -ekvivalentar (førebelse tal for 2021)	26	Tabell 7.12	Tilskot til verdsarvområda i 2021 frå post 79	187
Tabell 4.1	Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2023 under Klima- og miljødepartementet (auke frå saldert budsjett 2022) ..	34	Tabell 7.13	Resultatområde under programkategori 12.60	191
Tabell 4.2	Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2023 med tydeleg klima- og miljøgevinst, på andre departement sine område	35	Tabell 7.14	Nasjonale mål under programkategori 12.70	204
Tabell 6.1	Oversikt over oppmødingstiltak, ordna etter sesjon og nummer ..	42	Tabell 10.1	Oversikt over delen kvinner i pst.	280
Tabell 7.1	Tilskot til organisasjonar i 2021 og 2022 (i 1000 kr)	68	Tabell 10.2	Prosentoversikt over gjennomsnittsløn for kvinner og menn ...	280
Tabell 7.2	Resultatområde under programkategori 12.20	90	Tabell 10.3	Prosentoversikt over deltid, mellombels tilsette, legemeldt sjukefråvær og foreldrepermisjon for kvinner og menn ..	280
Tabell 7.3	Fordeling til driftsområde i Skjærgårdstjenesten	139	Tabell 1.1	Meteorologisk institutt. Utgifter og inntekter etter art	294
Tabell 7.4	Typen senter	152	Tabell 1.2	Meteorologisk institutt. Inntekter etter inntektskjelde ...	296
Tabell 7.5	Budsjettet for 2023 fordeler seg slik på dei ulike gebyrordningane:	154	Tabell 1.3	Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Meteorologisk institutt i perioden 2018–2020 ...	297
Tabell 7.6	Klima- og energifondets resultat og disponeringar i 2021, korrigererte for kanselleringar	167	Tabell 1.4	Norsk Kulturminnefond. Utgifter og inntekter etter art	298
Tabell 7.7	Klima- og energifondets resultat og tilsegn i 2017–2020	167	Tabell 1.5	Norsk Kulturminnefond. Inntekter etter inntektskjelde ...	300
Tabell 7.8	Berekning av kapital til Statens fiskefond i 2023	169	Tabell 1.6	Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk Kulturminnefond i perioden 2018–2020	301
Tabell 7.9	Samla ressursbruk av inntekter til Statens fiskefond i 2023	170			
Tabell 7.10	Resultatområde under programkategori 12.30	171			

DET KONGELEGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2023

Utgiftskapittel: 1400–1482

Inntektskapittel: 4400–4481 og 5578

*Tilråding frå Klima- og miljødepartementet 23. september 2022,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Støre)*

Del I
Innleiing

1 Om klima- og miljøutfordringane

Å stanse klimaendringar og tap av natur og å avgrense forureining er dei tre største miljøutfordringane i verda. Dei tre utfordringane må sjåast i samanheng for å kunne løysast. Klimaendringane skjer her og no – ikkje ein gong i framtida. Det same gjeld tap av natur. Forureining som skadar miljøet og helsa til menneske, held fram.

Vi menneske har aldri før påverka hav-, land- og ferskvassområda på jorda så mykje som dei siste tiåra. Utnyttinga har ført til auka klimagassutslepp, tap av naturlege økosystem som skog og våtmark og mindre mangfald i naturen. Å øydeleggje og gjere naturen ringare påverkar klimaet fordi det gjev auka klimagassutslepp direkte og reduserer evna naturen har til å lagre karbon. Naturen er i utgangspunktet variert med mange artar og genetiske former fordi det er gunstig med variasjon. Variasjonen gjer naturen robust ved endringar i klima og andre ytre føresetnader. Når ei aukande, ikkje-bekreftig utnytting av naturen fører til tap av naturmangfaldet, altså variasjonen i naturen, blir naturen dårlegare i stand til å tole slike endringar. Tap av naturmangfald gjer altså naturen – og dermed også samfunnet – si evne til å takle klimaendringane dårlegare. Klimaendringar vil påverke utslepp, frigjerings og spreiding av miljøgifter, påverke livsløpet for ulike organismar og dermed økosystema og kva artar som blir mest påverka. Dersom artane allereie er trua, kan endringar som kjem av klima, kombinert med eksponering for miljøgifter, vere det som gjer at bestandane går ned. Klimatiltak som krev mykje areal, kan vere lite berekraftig fordi dei påverkar artane og økosystema negativt, og raske utsleppskutt i andre sektorar er difor nødvendige for å avgrense oppvarminga til 1,5 gradar.

Ifølgje FNs internasjonale ressurspanel¹, International Resource Panel (IRP), vil verdsbe-

folkninga, dersom vi held fram som no, innan 2050 trenge nesten tre klodar. Det globale forbruket av materiale som biomasse, fossilt brennstoff, metall og mineral er forventa å doble seg dei neste førti åra. Dei årlege avfallsmengdene kan auke med opptil 70 pst. før 2050. Utvinninga og opparbeidinga av naturressursar har auka kraftig dei siste 20 åra og står ansvarleg for meir enn 90 pst. av tapet av biologisk mangfald og vasskjelder og om lag 50 pst. av klimapåverknaden globalt sett. Klimaendringane er allereie ein trussel mot matproduksjonen, tilgangen til vatn og levevilkåra mange stader i verda.

Å omstille til ein meir sirkulær økonomi vil bidra til å redusere miljøproblema som følgjer av det store uttaket av naturressursar og det produksjons- og forbruksmønsteret vi har i Noreg og verda elles i dag. Råvarer som blir utvunne og selde på ein global marknad utan at dei samfunnsøkonomiske kostnadene som miljøproblema medfører, er prisa inn, er ei vesentleg årsak til manglande berekraft i den globale økonomien. Ei anna årsak er manglande globalt regelverk eller manglande handheving av slikt regelverk. Gjennom EØS-avtalen er Noreg del av ein større økonomisk fellesskap med Europa. EUs kommande regelverk for sirkulær økonomi utgjer i så måte ei sentral plattform for Noregs bidrag til å løyse manglande berekraft i verdsøkonomien. EUs handlingsplan for sirkulær økonomi tek utgangspunkt i dei globale ressursperspektiva og konkluderer med at det er nødvendig å gjere meir for å halde den økonomiske aktiviteten i EU innanfor tolegrensene til planeten. Å utvikle ein meir sirkulær økonomi kan bidra til å nå internasjonale, regionale og nasjonale mål for berekraft. Den sirkulære økonomien kan vere eit bidrag til fleire av FNs berekraftsmål under Agenda 2030.

Klimautfordringane

I 2019 var den årlege gjennomsnittlege konsentrasjonen av karbondioksid (CO₂) og metan i atmosfæren rekordhøg. Den globale gjennomsnittstemperaturen har allereie auka med 1,1 gradar celsius sidan førindustriell tid, og det er eintydig

¹ Det internasjonale ressurspanelet (International Resource Panel, IRP) er eit globalt kunnskapspanel som skal styrkje samspelet mellom forskning og forvaltning for å fremje god ressursforvaltning, ressurseffektivitet og sirkulær økonomi. Oppgåva til panelet er òg å gi uavhengige, faglege vurderingar som er relevante for forvaltning og avgjerdestakarar. FNs miljøprogram er sekretariat, og Noreg deltek i styringskomiteen til ressurspanelet.

at menneskeleg påverknad har varma opp det globale klimasystemet. Temperaturen har auka meir over land (1,6 °C) enn over havoverflata (0,9 °C).

Eit varmare klima gjev fleire ekstreme naturhendingar. Det blir meir regn som fører til fleire flaumar og meir tørke som fører til mindre trygg mattilgang og fleire skogbrannar. Oppvarminga vil svekkje jordhelsa og økosystemtenester som pollinering, auke presset frå skadedyr og sjukdommar og redusere mengda dyreliv i havet. Lågtliggjande kyst- og øysamfunn står i fare for å forsvinne på grunn av stigande havnivå. Det er grunn til å vente auka sosial uro og flyktningsstraumar som følgje av utviklinga. Den mest akutte verknaden vil truleg vere auka behov for bistand og nødhjelp til sårbare område på grunn av ekstreme hendingar. Ei følgje av slike utfordringar er ofte humanitære kriser og fattigdomsutvikling.

I Noreg skaper endringar i klimaet nye utfordringar for menneska og samfunnet. Mellom anna opplever vi større nedbørsmengder, inkludert hyppigare og kraftigare styrtregneepisodar, som kan føre til flaum og jordras. Sommartørke på grunn av lite nedbør påverkar landbruket hardt. Dersom denne tørken går over i ein kald og tørr vinter, gjev det langvarig tørke, noko mange stader i Noreg har opplevd i fleire år. Konsekvensar av det er mellom anna høge vasskraftprisar, vassforsyningsproblem og skog- og lyngbrannar. Mange artar og bestandar må flytte på seg eller kan bli borte frå den norske naturen og havområda. I Nord-Atlanteren har ein stor andel vanlege fiskeartar, mellom anna sei og torsk, flytta lenger nordover på grunn av eit varmare hav. I tillegg til jordbruks-, skog- og fiskerinæringa er både samferdselssektoren og ulike kulturmiljø utsette for konsekvensar av klimaendringane.

Parisavtalen under FN's klimakonvensjon er ei solid ramme for den globale og nasjonale klimainnsatsen. Målet med avtalen er å styrkje den globale innsatsen mot klimaendringane, mellom anna ved å halde den globale temperaturauken til godt under 2 gradar samanlikna med førindustrielt nivå og å søkje å halde oppvarminga til 1,5 gradar. FN's klimapanel viser at det vil vere store gevinstar ved å avgrense oppvarminga til 1,5 gradar, og at det trengst raske og store utsleppskutt om det skal vere mogleg å halde temperaturstigninga under 1,5 gradar. Trass i at mange land har forsterka måla sine under Parisavtalen dei siste åra, er det ikkje nok. Kva verda gjer innan 2030, blir avgjerande for om vi maktar å avgrense oppvarminga i tide til å nå temperaturmålet i Parisavtalen.

Grøn omstilling

Noreg skal i 2050 vere eit lågutsleppssamfunn. Det er nedfelt i klimalova at klimagassutsleppa i 2050 skal reduserast med 90–95 pst. samanlikna med i 1990, inkludert effektane av Noregs delta i klimavotesystemet. Ein føresetnad for ei klimarobust utvikling er å behalde naturmangfald og å ha økosystem i god tilstand. Klimatilpassing i alle delar av samfunnet er ein føresetnad for å lykkast med ei grøn omstilling. Det rustar naturen for å takle klimaendringane. Den grønne omstillinga krev at klimatiltak, miljø og naturmangald blir håndterte saman. Vekst og utvikling må skje innanfor tolegrensene til naturen. Samstundes skal den grønne omstillinga gje arbeidsplassar og eit framhald av velstanden. Det grønne skiftet krev ei stor omstilling som omfattar alle samfunnsområde og aktørar. Til dømes må energisystema vere baserte på fornybar energi eller andre nullutsleppsløysingar, industrien må kutte alle prosessutslepp, og produkta som blir omsette i marknaden, må ha låge miljøfotavtrykk. For å komme dit trengst det mellom anna meir fornybar energi, energieffektivisering, ny teknologi og nye forretningsmodellar. Vi må rette offentlege og private investeringar inn mot løysingar som har ein plass i eit lågutsleppssamfunn og utvikle gode insitament for grønne val, både i offentleg sektor, i næringslivet og hos hushalda. Innovasjon og teknologiutvikling med sikte på redusert ressursbruk og mindre miljøbelastning står sentralt. Vi må utvikle ein sirkulær økonomi der vi held ressursane lenger i krinsløpet, gjennom ombruk, materialattvinning, reparasjon og betre produktdesign. Vi må auke bruken av sekundære råvarer og redusere bruken av primære råvarer. Det offentlege må i større grad bruke rolla si som stor aktør i marknaden til å auke etterspurnaden etter grønne og mindre miljøbelastande varer og tenester. Det er viktig at den grønne omstillinga blir ei positiv endring og fornying av økonomi og samfunn, med nye moglegheiter for vekst og utvikling på mange felt. Samstundes veit vi at omstilling til eit grønar samfunn vil koste i ein overgangsperiode, og at endringar òg kan gje belastningar. Det er viktig at kostnadene og ulempene ved den grønne omstillinga blir rettferdig fordelte i samfunnet, og at dei blir så små som mogleg. Målet er eit betre samfunn for alle, med meir effektiv ressursbruk, låge utslepp og mindre press på natur. Godt samarbeid og dialog mellom alle samfunnsaktørar er eit viktig verktøy i den grønne omstillinga. Alle samfunnsaktørar er eit viktig verktøy i den grønne omstillinga.

Tap av natur og naturmangfald

Naturen er livsgrunnlaget vårt. Han gjev oss mellom anna vatn, mat, medisinar, mineral og byggjemateriale. Berekraftig bruk av naturen er avgjerande for verdiskaping, arbeidsplassar og busetjing over heile landet. Naturen tek opp klimagassar ved naturleg karbonlagring i til dømes myr, tidevassump, skog og tareskog. Robuste økosystem kan òg bidra til klimatilpassing ved å dempe effekten av klimaendringane, til dømes i form av flaumdemping og vassreinsing eller vern mot erosjon.

I dag blir naturen bygd ned i stor skala, det blir drive rovdrift på ressursar, og vi taper naturmangfald. Dette utfordrar grunnleggjande balansar i livsviktige økosystem. I mai 2019 la FN's naturpanel fram den globale rapporten sin om tilstanden i naturen. Rapporten presenterer kunnskap frå nær 15 000 vitenskaplege kjelder, som seier at dyr, planter og økosystem blir utrydda i eit tempo vi aldri før har sett i historia til mennesket. Vi hentar ut stadig meir mat, energi og materiale frå naturen for å dekkje eit aukande forbruk til ei veksande global befolkning. Det samla avtrykket vårt er no så omfattande at vi drastisk reduserer evna naturen har til å levere grunnleggjande tenester som reint vatn, rein luft og stabil tilgang til mat i framtida.

Tap av natur og naturmangfald er ei like stor og viktig utfordring som klimaendringane, og dei to heng tett saman. I Noreg er risiko for tap av naturmangfald særleg ei følgje av arealinngrep, arealbruksendringar og spreiding av framande artar. Kommunane har eit viktig ansvar for å forvalte areala godt. Miljøkriminalitet er òg ei viktig årsak til at nokre artar risikerer utrydding eller overutnytting. I havet gjev forureining, plastforureining og anna forureining, store utfordringar for naturmangfaldet. Klimaendringane forsterkar truslane mot naturen både på land og i havet og har aukande negativ påverknad.

Berekraftig bruk av areala er avgjerande for å nå klimamåla, tilpasse samfunnet til eit endra klima og ta vare på naturmangfald. Både Naturpanelets globale rapport og Klimapanelets spesialrapport om klimaendringar og landareal viser til at landbaserte tiltak for å restaurere og bevare viktige økosystemtenester kan medverke både til auka karbonbinding og klimatilpassing. Ein makrotrend er at ein er blitt meir oppteken av rolla naturen har i desse prosessane, og at ein bør satse på tiltak som er bra for både naturen og klima på ein gong. Naturmangfald og naturbaserte løysingar vil vere eit dominerande tema framover.

Eit rikt naturmangfald og lett tilgang til naturområde er viktig for folkehelsa. Når naturområde blir bygde ned, vil dette ofte gå ut over høvet til friluftsliv. Særleg i byar er tilgangen til naturområde og naturopplevingar under press, men også i fjellet og langs kysten gjev stadig meir utbygging reduserte moglegheter for friluftsliv. Det er difor viktig at konsekvensar for friluftsliv blir vurderte i alle saker som omfattar nedbygging av både større og mindre natur- og grøntområde. Ekstremvær er blitt meir vanleg som følgje av klimaendringar. Dette stiller òg nye krav til tilrettelegging for friluftsliv. Kvar til dømes stiar, turvegar og bruer blir lagde, må vurderast opp mot vèrhendingar som tidlegare var meir uvanlege.

Auka press på havmiljøet

Dei store havområda under norsk jurisdiksjon og tilknyttinga vår til havet, både i fortid, notid og framtid, inneber eit særskilt forvaltningsansvar for å sikre velfungerande marine økosystem, reine hav og rein kyst.

Ifølgje Naturpanelet er det globalt fire hovudpåverknader på dei marine økosystema. Den viktigaste påverknaden i global samanheng er fiskeria og anna hausting av marine organismar. Deretter kjem endringar i arealbruken på land og i havet, inkludert utvikling av infrastruktur og akvakultur i kystsona. Så kjem klimaendringar og etter det tilførsel av forureining og avfall. Forholdet mellom desse påverknadsfaktorane varierer mellom ulike delar av verdshava.

Klimaendringar er den påverknaden som aukar raskast globalt. Ifølgje klimapanelet er havet på veg inn i ein ny tilstand med stigande temperaturar, surare havvatn, mindre oksygen, redusert biologisk produksjon og endringar i havsirkulasjonen. Samstundes vil vi sjå ein stadig raskare auke i det globale havnivået. Klimapanelet peiker på at vi no ser verknader av klimaendringane på marine økosystem over heile kloden. I norske hav- og kystområde er klimaendringar allereie blant dei viktigaste påverknadsfaktorene. Klimaendringane forsterkar påverknaden frå andre faktorar som fiskeri, utbygging av kystsona og tilførsel av forureining og avfall.

Naturpanelet har vurdert kva som skal til for å handtere det samla presset frå dei ulike påverknadene på havet. Ifølgje naturpanelet trengst det eit knippe av verkemiddel og tiltak på land, i ferskvatn og i havet for å ta vare på fiskebestandar og marine artar og økosystem. Utviding og styrking av representative nettverk av verneområde er eitt av verkemidla som blir framheva som effektive,

føresettt at desse blir godt forvalta. Andre tiltak er mellom anna økosystembasert forvaltning, effektive fiskekvotar, marin arealplanlegging og reduksjon av forureining frå land. Det er også nødvendig med koordinering på tvers av sektorar og brukarinteresser i havforvaltninga.

Klimapanelet understrekar at klimatilpassing av forvaltninga i stor grad dreier seg om å redusere eller avgrense andre typar påverknad på det marine miljøet og miljøet i kystsona, som arealbruk, forureining og hausting. Beskyttelse av økosystem gjennom arealbaserte tiltak, inkludert nettverk av verneområde på land og i havet, blir også av dei framheva som spesielt viktig.

Viktige utviklingstrekk i norsk og internasjonal havforvaltning er omstilling i havbaserte næringar, globale diskusjonar under FN om forvaltning av hav og havressursar, ei aukande erkjenning av kva rolle velfungerande økosystem har i havøkonomien, og korleis havet kan vere ein del av løysinga på globale utfordringar. Utgangspunktet for *Høgnivåpanelet for ei berekraftig havøkonomi* (Havpanelet) er at havområda i verda har stort potensial for økonomisk vekst gjennom nye næringar og utvikling av eksisterande næringar. Samstundes er god miljøtilstand i havet og at havområda blir nytta på ein ansvarleg og berekraftig måte, ein føresetnad for å realisere potensialet i havet fullt ut.

Medan klimaendringar og havforsuring endrar dei økologiske vilkåra for å utnytte havet, vil tiltak som skal gje nødvendige utsleppsreduksjonar, auke behovet for å utnytte havområda, mellom anna til auka produksjon av mat, lagring av karbon og fornybar energi. Dette vil påverke arealbruken til havs og kan forsterke presset på havmiljøet.

Eit giftfritt miljø og trygge forbrukarprodukt

Forureining frå mellom anna miljøgifter er ein av dei tre viktige globale miljøutfordringane saman med klimagassutslepp og tap av naturmangfald. Miljøgiftene blir brotne sakte ned i naturen og hopar seg opp i næringskjedene, og dei kan ha alvorlege langtidseffektar. Stans i bruken og utsleppa av miljøgifter og stoff med ibuande eigenskapar som gjev tilsvarende grunn til bekymring, er grunnleggjande for god folkehelse, eit reint miljø, trygg matproduksjon og for å beskytte økosystema. Det er særleg viktig å vareta sårbare og utsette grupper som foster, barn og eldre og å unngå eksponering i kjønnsmoden alder eller gjennom arbeid. Mykje av norsk verdiskaping, produksjon og velferd er avhengig av eit reint miljø. Utslepp av miljøgifter og andre helse-

og miljøfarlege stoff frå norske kjelder har gjennom mange års innsats blitt tydeleg reduserte. Utfordringane no ligg særskilt i langtransportert luft- og havforureining og i produkt som inneheld miljøgifter. Det er difor ei vedvarande utfordring å redusere forureining frå miljøgifter, og utfordringane må løysast ved internasjonalt samarbeid på globalt og europeisk nivå. Arbeidet under EØS-avtalen og globale avtalar er særleg viktig, og Noreg er ein leiande aktør. Miljøgifter og andre helse- og miljøfarlege stoff i produkt hindrar trygg materialattvinning og er dermed eit hinder for auka bruk av sekundære råvarer. Tiltak mot plastforureining, irekna spreiring av mikro- og nanoplast i miljøet, er òg viktige for eit giftfritt miljø.

Plastforureining og spreiring av mikroplast

Plastforureining og spreiring av mikroplast er eit raskt aukande globalt miljøproblem. Det er ein trussel særleg mot marine økosystem og dyreliv langs kyst og i hav, men plastavfall er også eit problem i vatn og på land. Fiskeutstyr og tau som dyr set seg fast i, er eit særleg alvorleg problem i hav og vatn. Mikroplast finst overalt i miljøet, irekna i luft, vatn og næringsmiddel, og påverkar velferda til menneska. Mikroplast blir teken opp av dyr og spreidd i økosystema og er òg påvist til dømes i blodet hos menneske. Det trengst meir kunnskap på mange av desse områda, særleg når det gjeld miljø- og helseeffektar av dei minste plastpartiklane og gode overvåkingsmetodar. Også annan type avfall enn plast skader dyreliv og velferd når det hamnar i miljøet. Opprydding skil ikkje mellom plast og anna avfall og er viktig for å redusere både negative effektar av avfallet og nedbryting av plast til mikroplast. Tilførslane av plastavfall og spreiring av mikroplast til miljøet må stansast. Problemet er globalt, og arbeidet for ein internasjonal rettsleg bindande avtale for å stanse plastforureining er avgjerande. Tiltak må setjast inn tidleg i livsløpet til plast. Produksjonen og bruken av plast må bli meir berekraftig. Arbeidet under EØS-avtalen og under eksisterande globale forum mot spesifikke utfordringar og kjelder er viktig.

Kulturmiljø

Forvaltninga av kulturmiljø er ein integrert del av klima- og miljøforvaltninga. Kulturmiljø er dei kulturhistoriske spora i omgjevnadene våre og utgjer ein verdifull ressurs i møte med samfunnsutfordringane i vår tid.

Overgangen til ein meir sirkulær økonomi inneber at vi skal utnytte alle ressursane best

mogleg. Vern gjennom bruk er difor framleis eit viktig prinsipp for ei berekraftig kulturmiljøforvaltning. Det vil både redusere avfall og redusere behovet for produksjon og transport av nye byggjemateriale. Vidareført bruk, innovativ ombruk og gjenbruk av eksisterande bygningar og materiale medverkar til å redusere råvarebruk, avfall, utslepp og energiforbruk. Det er verknadsfulle tiltak som gjev reduserte klimagassutslepp her og no og ikkje berre ein venta gevinst i framtida.

Samstundes som kulturmiljøfeltet kan bidra til ein sirkulær økonomi og reduksjon av klimagassutslepp, er det òg viktig at kulturmiljøfeltet handterer dei uønskte konsekvensane av klimaendringane. Eit fuktigare og varmare klima vil gje auka fare for røte- og insektskadar. Vidare kan akutte hendingar som flaum, skred, brann og kraftig nedbør true dei kulturhistoriske verdiane. Klimatilpassing er difor ei sentral oppgåve for kulturmiljøforvaltninga framover.

Urbaniseringa og den auka tilflyttinga til byane og tettstadene fører òg til press på areal, kulturminne og kulturmiljø. Utfordringa ligg i å auke tettleiken samstundes som ein forsterkar trivselen og kjensla av tilhøyrse for innbyggjarane.

Miljøutfordringar i nord – og i polarområda

Klimaendringar og auka menneskeleg aktivitet gjev miljøutfordringar i Arktis og Antarktis. Polarområda har ei nøkkelrolle i det globale klimaet, og issmelting i Arktis og Antarktis er avgjerande for havnivået i framtida. Oppvarminga av Arktis er meir enn dobbelt så rask som det globale gjennomsnittet. Klimaendringane er den klart største trusselen mot natur og naturmangfald i Arktis.

Temperaturstiginga skjer særskilt raskt på Svalbard. Klimaendringane har allereie merkbare konsekvensar – både for økosystema, som blir meir sårbare for ferdsel, for kulturmiljø og for befolkninga på Svalbard. Spesielt utsett er artar som er avhengige av is, som ringsel og isbjørn, og artar som er sterkt påverka av endringar i det marine miljø, som sjøfugl. Fjordisen har minka på vestkysten av Svalbard dei siste åra. Fjordområde med brefrontar og stabil fjordis vinterstid, slik som Van Mijenfjorden, blir difor stadig viktigare for isavhengige artar. Samstundes blir desse områda meir attraktive som mål for utflukter.

Dei fleste vegetasjonstypene på Svalbard har dårleg evne til gjenvekst og dårleg slitestyrke. Klimaendringane gjev utslag i auka nedbør og smelting av permafrost som gjer at terrenget blir enda meir sårbart for slitasje frå ferdsel. Klimarelaterte endringar i tilgangen på mat blir rekna for å vere

ei av hovudårsakene til nedgang i bestanden hos nokre av dei høgarktiske artane.

Belastinga ved ferdsel, naturlege nedbrytingsprosessar og klimaendringar utgjer den største trusselen mot kulturminna på Svalbard i dag. Fram til pandemien såg vi aukande grad av ferdsel på Svalbard, og denne ferdselen har no teke seg opp igjen til minst same nivået som før pandemien. Bygningar på Svalbard er i all hovudsak bygde på permafrost, og i observasjonar ser ein kontinuerleg auke av temperatur i dei øvre laga i bakken. Ein auke i temperatur i desse laga, som gjer at dei frys og tinar, skaper utfordringar for bygningsfundament og infrastruktur. Klimaendringar fører også til at flaum og skred vil kunne skje oftare og påføre bygg og kulturminne skade.

Klimaendringane i polarområda gjer det lettare for framande artar å få fotfeste.

Klimaendringane kan påverke økosystema også i Sørishavet. Antarktis har ei sentral rolle i dei globale klimasystema og er særskilt viktig med tanke på havnivåstiging. Ei utvikling mot varmare og ferskare vatn og gradvis flytting av frontsystem sørover vil kunne føre til endringar for nøkkelartar, slik som kril, som igjen påverkar livsgrunnlaget for pingvinar og marine pattedyr.

Forsøpling, særleg plastavfall i havet og på land, er ein vesentleg trussel mot mellom anna dyreliv i nordområda og kan auke med aukande skipstrafikk som følgje av klimaendringar. Mikroplastforureininga i Arktis er vesentleg, med særleg høge nivå i is. Fiskeutstyr, tau og hushaldsavfall er blant dei viktigaste typene marin forsøpling i Arktis. Fiskeri, skipsfart og arktiske busetnader er dei største lokale kjeldene. Plastavfall og mikroplast blir også transporterte til Arktis med havstraumar og vind. Plastavfall er funne sjølv på store djup i Antarktis.

Klima- og miljøutfordringane må løysast nasjonalt og internasjonalt

Klima- og miljøpolitikken til regjeringa byggjer på føre-var-prinsippet og forvaltaransvaret. Klima og natur skal vere ei ramme rundt all politikk. Klimautfordringane kan berre løysast gjennom globalt samarbeid, men Noreg må òg redusere egne utslepp. Alle samfunnssektorar har eit sjølvstendig ansvar for å leggje miljøomsyn til grunn for aktivitetane sine og medverke til å nå dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla. Sektorane har òg ansvar for å sikre at kunnskap om eigen påverknad på klima og miljø og kunnskap om moglege løysingar og tiltak blir varetekne i for-

sking, overvaking og annan kunnskapsproduksjon.

Klima- og miljødepartementet har ansvaret for å samordne og utvikle klima- og miljøpolitikken til regjeringa og arbeider for klima- og miljøvennlege løysingar i alle samfunnssektorar. Dette omfattar òg ansvaret for eit heilskapleg kunnskapsgrunnlag på klima- og miljøområdet. Klima- og miljødepartementets nye kunnskapsstrategi 2021–2024 definerer mål, delmål og konkrete tiltak for å utvikle kunnskapssystemet for klima og miljø. Strategien peiker mellom anna på behovet for kunnskapssyntesar og å gjere internasjonale kunnskap relevant for norske tilhøve.

I forvaltninga for eit berekraftig samfunn som tek vare på naturkapitalen og beskyttar helsa til befolkninga, står desse prinsippa sentralt:

- Klima- og miljøpolitikken skal vere basert på kunnskap. Å hente inn kunnskap frå kjelder som forskning, overvaking, kartlegging og kunnskapssamanstillingar står sentralt. Bidrag frå internasjonale kunnskapsprosessar som FNs klimapanel (IPCC) og FNs naturpanel (IPBES) er viktige.
- Allmenta har rett til kunnskap, tilgang til miljøinformasjon og deltaking i prosessar for å avgjere saker om miljø. Det er viktig for at dei skal kunne vere med på å sikre eit sunt, produktivt og mangfaldig miljø og dermed eit berekraftig samfunn som tek vare på naturkapitalen.
- Regjeringa har bestemt at FN sine berekraftsmål utgjer det politiske hovudsporet for å ta tak i dei største nasjonale og globale utfordringane (i vår tid). 17 mål for berekraftig utvikling fram mot 2030 ser miljø, økonomi og sosial utvikling i samanheng.
- Føre-var-prinsippet, som er nedfelt i forureiningslova, naturmangfaldlova, kulturminnelova og svalbardmiljølova, seier at dersom det er fare for at ein aktivitet kan skade miljøet og kunnskapen er mangelfull, skal ein ta tilstrekkelege forholdsreglar mot slik skade eller la vere å gjennomføre aktiviteten.
- Prinsippet om samla belastning/økosystemtilnærming står sentralt i naturmangfaldlova og inneber at ein skal leggje vekt på summen av påverknad på naturmangfaldet, både område, naturtypar og artar, når planar skal leggjast og vedtak skal gjerast.
- Forureinar-betaler-prinsippet inneber at den som har ansvaret for at forureining skjer, skal dekkje kostnadene ved at forureining blir påført samfunnet. Dette er prinsippet for ei rekke miljøavgifter, til dømes CO₂-avgifta. Etter

forureiningslova har den som forureinar, òg ansvaret for å rydde opp. Tilsvarande har naturmangfaldlova eit prinsipp om at kostnadene ved at miljøet blir dårlegare, skal berast av tiltakshavaren. Kulturminnelova har ei føresegn om at tiltakshavaren skal betale kostnader ved arkeologiske undersøkingar av automatisk freda kulturminne. Svalbardmiljølova har òg slike føresegner.

Internasjonalt samarbeid er avgjerande for å løyse dei globale klima- og miljøutfordringane.

Klima- og miljødepartementet deltek aktivt i ei rekkje internasjonale prosessar og nyttar fleire verkemiddel for å påverke den globale miljøtilstanden. Departementet arbeider både bilateralt, regionalt i Europa og Norden og globalt. Gjennom internasjonale forhandlingar medverkar Noreg til at landa i verda set seg felles mål for til dømes å redusere produksjonen og bruken av miljøgifter (Stockholmskonvensjonen og Minimatakonvensjonen), betre naturmangfaldet (FNs konvensjon om biologisk mangfold), redusere klimagassutslipp (Parisavtalen og Klimakonvensjonen) og arbeide mot organisert grenseoverskridande miljøkriminalitet (FN-konvensjon mot grenseoverskridande organisert kriminalitet). Noreg vil delta aktivt i forhandlingane om ein internasjonal avtale mot plastforureining. Internasjonale avtalar får òg konsekvensar nasjonalt. Til dømes dannar berekraftsmåla og Parisavtalen viktige rammer for Noregs nasjonale og internasjonale klima- og miljøarbeid.

Vi når verken måla i Parisavtalen eller FNs berekraftsmål utan å redusere og reversere tap av regnskogane i verda. Skogane medverkar til eit stabilt klima, til naturmangfald, og dei utgjer levegrunnlaget for millionar av menneske, spesielt urfolksgrupper, som bur i og omkring skogen. Det er utfordrande for skoglanda å gjennomføre ein berekraftig arealpolitikk som hindrar at regnskogen blir øydelagd. Denne utfordringa veks så lenge dei globale marknadene spør etter varer som aukar avskoginga. Det internasjonale Klima- og skoginitiativet er Noregs innsats for å støtte skoglanda i innsatsen deira og å redusere marknadspresset på skogen.

EU er ein pådrivar i internasjonal klima- og miljøpolitikk og ein viktig samarbeidspartnar for Noreg. Ein stor del av klima- og miljøpolitikken til EU blir innlemma i norsk regelverk som følgje av EØS-avtalen, mellom anna regelverk på område som avfall, produkt, kjemikalier, industriutslipp, luftkvalitet og vassforvaltning. Noreg deltek fullt

ut i EUs klimavotesystem. Noreg skal òg samarbeide med EU i perioden 2021–2030 for å oppfylle klimamålet for 2030. EUs ambisiøse klimamål og oppfølginga av Europas grønne giv kjem til å påverke den grønne omstillinga i Noreg.

Dei globale klima- og miljøutfordringane må òg sjåast i samanheng med internasjonal handel, investeringar og finanssektoren. Handel og investeringar kan auke presset på naturen og gje auka utslepp, men kan òg bidra til å fremje meir berekraftig produksjon og forbruk. Handels- og investeringsavtalar set, til liks med klima- og miljøavtalar, rammer for nasjonal klima- og miljøpolitikk. Det blir difor arbeidd for at slike avtalar blir utforma slik at dei fremjar grøn vekt og støttar opp om klima- og miljøomsyn.

Omstillinga til ei berekraftig økonomi vil krevje store investeringar. I tillegg til endringer i avgiftssystemet og offentlege investeringar, må private kapitalstraumer vris i retning av investeringar som er i samsvar med internasjonale klima- og miljømål. Eit av måla i Parisavtalen er difor å gjere flyten av kapital foreinleg med reduksjon av klimagassutslepp og klimarobust utvikling.

Både dei fysiske virkningane av klimaendringane og omstillinga til ein lågutsleppsøko-

nomi medfører risiko. Finansforetak må identifisere klima- og miljørelatert risiko dei er eksponert mot. Overvåking og tiltak mot systemvirkningane av risikoene er ein viktig oppgave for myndighetene. Regjeringa vil omstille Noreg til ein verdiskapende og konkurransedyktig lågutsleppsøkonomi. Ein robust finanssektor er avgjerande for ei vellykka omstilling, og kan bidra gjennom å formidle kapital til berekraftige prosjekt og løysingar. I EU har det dei siste åra blitt vedtatt, eller foreslått, fleire regelverksendringar som har som formål å leggje til rette for at kapitalmarknadene i større grad finansierar berekraftige prosjekt og aktivitetar. EUs klassifiseringssystem (taksonomi) for berekraftig økonomisk aktivitet er eit sentralt tiltak i arbeidet med å leggje til rette for kanalisering av kapital til berekraftige aktivitetar og prosjekt.

Meir informasjon om internasjonalt klima- og miljøarbeid og berekraftig finans er å finne i programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m., 12.20 Klima, naturmangfald og forureining, 12.60 Nord- og polarområda og 12.70 Internasjonalt klimaarbeid og i del III Omtale av særlege tema.

2 Resultatområde og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken

Klima- og miljøpolitikken er delt opp i seks resultatområde. Resultatområda er etablerte for å vise heilskapen i Klima- og miljødepartementets politikkområde og for å gjere synleg at klima og miljø er eit ansvar for heile samfunnet.

På kvart resultatområde er det tilhøyrande nasjonale klima- og miljømål som speglar av kva Noreg vil oppnå på området, og indikatorar for kvart mål, som viser utviklinga over tid. Klima- og miljødepartementet fastset årleg eit sett med indikatorar for alle dei nasjonale måla. Måla og utviklinga i indikatorane over tid er beskrivne på Miljøstatus.no.

Under følgjer ein nærmare omtale av resultatområda og dei nasjonale måla.

2.1 Naturmangfald

Nasjonale mål:

- Økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester.
- Ingen artar og naturtypar skal utryddast, og utviklinga til trua og nær trua artar og naturtypar skal betrast.
- Eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar.

Naturen er sjølv grunnlaget for velferda vår, og berekraftig bruk av naturressursane er avgjerande for verdiskaping, arbeidsplassar og busetjing over heile landet. Naturen reinsar vatn og luft, resirkulerer næringsstoff, bind jordsmonn, produserer mat, dempar flaumar, lagrar karbon, beskyttar mot erosjon og syter for pollinering av plantar. Naturen medverkar òg til verdiskaping og opplevingar. Ein mangfaldig natur gjev meir robuste økosystem som er betre i stand til å tilpasse seg endringar i naturen, mellom anna klimaendringane.

I naturmangfaldmeldinga står det at regjeringa vil klargjere kva som er tilstanden i økosystema. Økologisk tilstand er vurdert etter eit nytt fagsystem for fastsetjing av god økologisk tilstand, i fjell, skog og arktisk tundra. Ifølgje fagsystemet er det av desse økosystema berre når det gjeld fjell og arktisk tundra, at tilstanden er god, og i begge er tilstanden venta å bli dårlegare framover. I andre

Boks 2.1 Fagsystem for fastsetjing av god økologisk tilstand

Eit ekspertråd har utvikla eit fagsystem som blir brukt til å måle økologisk tilstand for ulike økosystem i Noreg. På bakgrunn av dette arbeider no ulike forskingsinstitusjonar med å vurdere tilstanden i dei norske økosystema. Fagsystemet vurderer tilstanden til økosystema basert på indikatorar knytte til viktige økologiske eigenskapar. God økologisk tilstand betyr i fagsystemet at eit økosystem ikkje avviker vesentleg frå eit intakt økosystem (referansetilstanden). Fagsystemet kan vidare peike på økologiske funksjonar som avviker frå god tilstand. Denne metodikken har fleire likskapar til korleis vi fastset tilstand med den standardiserte metodikken etter vassforskrifta. Fagsystemet er eit av fleire kunnskapsgrunnlag som gjer oss i stand til å forvalte økosystema meir kunnskapsbasert.

økosystem der ein enno ikkje har gjort vurderingar etter fagsystemet, baserer ein seg på Naturindeks som viser at tilstanden i desse synest å vere middels god, med unntak av hav, der tilstanden er god. Ei vurdering av tilstand i hav etter fagsystemet vil etter planen komme i løpet av 2022.

For å hindre at artar og naturtypar blir utrydda i norsk natur, må vi vere spesielt merksame på dei artane og naturtypeane som er trua eller nær trua. Dette er artar og naturtypar som står i fare for å forsvinne frå norsk natur. Ein trua art eller naturtype er definert som ein art eller ein naturtype i ein av kategoriane kritisk trua, sterkt trua eller sårbar på Norsk raudliste for artar 2021 eller Norsk raudliste for naturtypar 2018. I tråd med naturmangfaldmeldinga blir arbeidet med å vareta sterkt eller kritisk trua ansvarsartar og trua naturtypar og naturtypar som er viktige for trua artar, prioritert først. Ifølgje Norsk raudliste for naturtypar (2018) er 66 naturtypar trua og 34 nær trua for Fastlands-Noreg og norske havområde.

Det betyr at nesten halvparten av dei vurderte naturtypene er trua eller nær trua. Når det gjeld artar, er ifølgje Norsk raudliste for artar (2021) 2 752 artar trua og 1 359 nær trua for Fastlands-

Noreg og norske havområde. Det betyr at 18 pst. av dei vurderte artane er trua eller nær trua. Tabell 2.1 gjev ei oversikt over trua artar og naturtypar i dei ulike hovudøkosystema.

Tabell 2.1 Talet på trua artar og naturtypar i hovudøkosystema

Hovudøkosystema i Noreg	Talet på trua artar ¹	Talet på trua naturtypar ²
Hav og kystvatn	62	6
Elvar og innsjøar	195	4
Våtmark	289	8
Skog	1 330	10
Fjell	179	3
Kulturlandskap og opent lågland	1 546	14
Polare område (Svalbard)	67	8

¹ Tala er baserte på Norsk raudliste for artar 2021.

² Tala er frå Norsk raudliste for naturtypar frå 2018.

Dei områda som er verna etter naturmangfaldlova, utgjer ein viktig del av den norske naturen, og det er ei prioritert oppgåve å halde oppe tilstanden i desse områda. Om lag 17,6 pst. av Fastlands-Noreg er no verna som nasjonalparkar, naturreservat, landskapsvernområde eller anna vern. Det er stor variasjon i fordelinga av vern mellom hovudøkosystema. Til dømes er 35 pst. av fjellarealet 900 meter over havet verna, medan 5,1 pst. av skogen er verna. For den produktive delen av skogen er talet 3,8 pst. Stortinget vedtok i 2015 eit mål å verne 10 pst. av skogarealet. Omlag 4,5 pst. av hav og kystvatn innanfor 12 nautiske mil (territorialfarvatnet) er verna. Her er det langt igjen før målet om representativt vern er nådd.

Varetaking av fleire av dei store, samanhengande naturområda vi har att i Noreg, er viktig av mange grunnar. Det sikrar samanhengande landskap, det rustar naturen for klimaendringar, og det held ved lag økologiske nettverk av naturområde som mellom anna er viktig for å vareta trua artar. Miljødirektoratet og statsforvaltarane arbeider med prosessar for å verne viktig natur som ikkje er verna. Dei samarbeider også med aktuelle kommunar om å opprette fleire og utvide eksisterande nasjonalparkar.

2.2 Kulturminne og kulturmiljø

Nasjonale mål:

- Alle skal ha høve til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.
- Kulturmiljø skal bidra til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging.
- Eit mangfald av kulturmiljø skal takast vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk.

Dei nasjonale måla er forankra i Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*.

Kulturminne og kulturmiljø er viktige delar av det kollektive samfunnsminnet. Historiske bygningar, bymiljø, landskap og arkeologiske spor er kjelder til historia om samfunnsutvikling, om livet til enkeltmenneske og om korleis menneska har brukt og innretta seg etter naturen og ressursane gjennom tidene. Kulturmiljøpolitikken skal forvalte dei kulturhistoriske verdiane i eit langsiktig perspektiv.

Dei nasjonale måla legg vekt på kor viktig kulturarven er for samfunnet og i arbeidet med å nå FN's berekraftsmål. Kulturmiljøpolitikken er ein sentral og integrert del av klima- og miljøpolitikken. Denne koplinga til klima- og miljøforvaltninga er blitt aktualisert gjennom den effekten klimaendringane har på kulturminne, kulturmiljø og landskap. Samstundes kan bevaring av kulturhis-

toriske bygningar og anlegg medverke til reduksjon av klimagassutslepp og til den sirkulære økonomien. Korleis vi handterer den eksisterande bygningsmassen, vil difor vere ein viktig del av løysinga for å nå utsleppsmåla vi har i 2030.

By- og stadutvikling er ein del av løysinga for ei berekraftig utvikling. Kulturarv kan brukast som ein ressurs i samfunnsutviklinga. Transformasjon og ny bruk av eldre bygningsmasse kan medverke til å bevare og vitalisere dei historiske byområda. God arkitektur, historiske bygningar og bymiljø medverkar til stadidentitet og positive opplevingar av sentrum og er ressursar som bør utnyttast for å utvikle attraktive og levelege byar og stader. Å «styrkje innsatsen for å verne om og sikre kultur- og naturarven i verda» er eit eige delmål under FN's berekraftsmål 11 Berekraftige byar og lokalsamfunn, men kulturmiljø medverkar òg til å nå fleire av dei andre berekraftsmåla.

I samband med regionreforma har fylkeskommunane fått meir mynde og har i hovudsak førsteinjeansvaret for behandling av saker etter kulturminnelova. Riksantikvaren har eit overordna ansvar for gjennomføringa av den nasjonale kulturmiljøpolitikken i Noreg.

Kulturminnefondet er den viktigaste verkemiddelordninga for eigarar av verneverdige kulturminne. Tilskot frå Kulturminnefondet er eit effektivt bidrag til arbeidet med å betre rammevilkåra for private eigarar av kulturminne og til å stimulere til privat verneinnsats. Kulturminnefondet har i 2021 fordelt 141,5 mill. kroner til 867 tiltak som medverkar til at eit mangfald av kulturminne og kulturmiljø kan nyttast som grunnlag for framtidige opplevingar, kunnskap, utvikling og verdiskaping.

2.3 Friluftsliv

Nasjonale mål:

- Friluftslivet sin posisjon skal takast vare på og utviklast vidare gjennom varetaking av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområde og stimulering til auka friluftslivsaktivitet for alle.
- Naturen skal i større grad brukast som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.

Friluftsliv og eit nært forhold til naturen er ein viktig del av det nasjonale medvitet og ein integrert del av livet til mange nordmenn. Friluftsliv gjev auka trivsel, betrar folkehelsa og aukar forståinga og interessa for å ta vare på naturverdiar. Det er eit mål å auke deltakinga i helsefremjande, triv-

selsskapande og miljøvennleg friluftsliv for alle grupper i befolkninga og spesielt for barn og unge.

Skal målsetjinga om at store delar av befolkninga utøver friluftsliv jamleg bli nådd, er det viktig med attraktive friluftslivsområde i nærleiken av der folk bur. Friluftsliv i nærmiljøet er difor prioritert i friluftslivsarbeidet.

For å oppnå ei høg deltaking i friluftsliv i alle grupper av befolkninga er eit variert nettverk av turstiar og turveggar svært viktig. Miljødirektoratets ferdselsåreprosjekt bidreg til etablering av ferdselsårer for friluftsliv i kommunane.

Det er ein lovfesta rett i friluftslova å kunne ferdest fritt og opphalde seg i naturen (allemannsretten) og at ferdsel og opphald i naturen skal vere gratis. Dette er ein viktig føresetnad for at friluftsliv er svært utbreidd i Noreg. Den sterke stillinga allemannsretten har i Noreg, heng nært saman med den vekta naturopplevingar har for folk i det daglege. Informasjon om rettar og plikter etter allemannsretten er prioritert, der eit naturvennleg friluftsliv er sentralt.

2.4 Forureining

Nasjonale mål:

- Forureining skal ikkje skade helse og miljø.
- Bruk og utslepp av kjemikalier på prioritetslista skal stansast.
- Eksposering av menneske og miljø for radioaktiv forureining skal haldast så låg som mogleg.
- Veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten.
- Materialattvinning av avfall skal auke.
- Å sikre trygg luft for innbyggjarane. Basert på kunnskapsstatusen frå i dag blir følgjande nivå sett på som trygg luft:
 - årsmiddel PM₁₀: 20 µg/m³
 - årsmiddel PM_{2,5}: 8 µg/m³
 - årsmiddel NO₂: 30 µg/m³
- Støyplager skal reduserast med 10 pst. innan 2020 samanlikna med 1999. Talet på personar som er utsette for over 38 dB innandørs støy-nivå, skal reduserast med 30 pst. innan 2020 samanlikna med 2005.²

Alle har rett til eit miljø som tryggjer helse og velferd, og til ein natur der mangfaldet og produksjonsevna blir teken vare på. Noreg har ambisiøse mål om å redusere forureining. Det overordna

² Det blir arbeidd med oppdatert kunnskapsgrunnlag for å revidere støymålet.

målet inneber at forureining ikkje skal skade helse og miljø. Det er òg fastsett meir spesifikke mål for område som har særleg merksemd.

For kjemikalieområdet rettar mykje av arbeidet seg spesielt mot bruk og utslepp av kjemikalier som er førte opp på den norske prioritetslista for miljøgifter og andre stoff som utgjør ein alvorleg trussel mot helse og miljø. For tida er 75 stoff og stoffgrupper førte opp på lista.

Mange stoff og stoffgrupper på den norske prioritetslista er forbodne, både i Noreg og i andre land, og strenge krav har gjort at utslepp frå både landbasert industri og olje- og gassverksemd er kraftig reduserte i Noreg og andre vestlege land. Bruk og utslepp av andre helse- og miljøfarlege stoff har ei tilsvarande utvikling. Det er difor lågare nivå av dei gamle miljøgiftene – som PCB og DDT – i til dømes fisk og skaldyr no enn for 20–30 år sidan. Slike gamle miljøgifter finst likevel framleis i norsk miljø og i forhøgde nivå i dyr langt oppe i næringskjeda og hos menneske.

Samstundes finn vi stadig nye miljøgifter, som bromerte og klorerte flammehemmarar og fluorerte sambindingar (PFAS-ar), i norsk natur. Noko kjem av lokale utslepp, men ein god del kjem òg langvegs frå, med luft- og havstraumar frå andre land. Produkta vi omgjev oss med, er òg ei viktig kjelde. Kjelder som produkt, avfall, forureina grunn og sediment fører til at utslepp vil skje i lang tid etter at stoffa er fasa ut av bruk. Nye kjemiske stoff blir utvikla raskt. FN anslår at salet av kjemikalier globalt vil doblast innan 2030, og at store mengder helse- og miljøfarlege stoff vil sleppast ut i miljøet.

Gammal forureining lagra i jord og sjøbotn kan føre til skade på helse og miljø og vere ei kjelde til spreing av helse- og miljøskadelege kjemikalier. Arbeidet med forureina grunn i Noreg har gått for seg i fleire tiår. Kvart år blir eit stort tal på lokalitetar i Noreg undersøkt, registrert og ved behov sanert, og i 2020 vart drygt 2000 lokalitetar registrerte eller oppdaterte med ny informasjon om undersøkingar og tiltak, noko som er det høgaste talet på mange år. Totalt er det no drygt 13 000 lokalitetar i databasen Grunnforurensning, irekna 1 000 med alvorleg grunnforureining. Arbeidet med opprydding i forureina sjøbotn følger føringane i handlingsplanen om forureina sediment frå 2006. Av dei 17 høgast prioriterte områda for opprydding av forureina sjøbotn er 5 ferdig rydda. I tillegg er det ferdig rydda i delar av tre andre av dei høgast prioriterte områda.

Nærings salt (fosfor og nitrogen) og organisk materiale endrar tilstanden i vatn og påverkar algevekst og oksygenforhold for plante- og dyreliv

i vassdrag og i kystområda. Tilførsel av nærings salt til kystområda kjem i hovudsak frå avrenning frå jordbruk, utslepp av kommunalt avløp og fiskeoppdrett og gjennom naturleg avrenning. Langs Skagerrakkysten er jordbruk og kommunalt avløp dei største utsleppskjeldene. Langs dei andre kyststrekningane er fiskeoppdrett den største utsleppskjelda.

Det er eit eige mål for radioaktiv forureining for å få tydeleg fram breidda i arbeidet på området. Nivået på radioaktiv forureining er generelt lågt. Nedfallet frå ulykka i Tsjernobyl i 1986 er framleis ei viktig kjelde til radioaktivitet i norsk natur.

For petroleumsvksemda er det eit mål at utslepp til sjø av dei mest miljøfarlege tilsette kjemikaliane skal stansast, og at utslepp av prioriterte miljøgifter som finst naturleg, skal stansast eller minimerast. Når det gjeld olje og andre stoff, er målet ingen utslepp eller minimering av utslepp som kan gje skade, jf. Meld. St. 35 (2016–2017) *Oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet*. Dette nullutslpps målet er vidareført i Meld. St. 20 (2019–2020) *Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene* og gjeld for heile den norske sokkelen. Det er framleis behov for tiltak for å nå målet.

Farleg avfall skal takast forsvarleg hand om og anten gå til attvinning eller vere sikra god nok nasjonal behandlingsskapasitet. I dag blir nær alt farleg avfall attvunne eller levert til godkjend behandling. Innsats for å redusere helse- og miljøskadelege stoff i produkt medverkar òg til å redusere miljøproblema når slike produkt blir til avfall.

Dei nasjonale avfallsmåla er at veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten, og at materialattvinning av avfall skal auke. Brutto nasjonalprodukt auka med 2,5 pst. frå 2017 til 2019, medan avfallsmengdene auka med 3,0 pst. i same tidsrom. Med få unntak har avfallsmengdene vakse raskare enn økonomien frå år til år. Vi har såleis ikkje nådd målet, sjølv om avfallsmengda fall meir enn BNP frå 2019 til 2020. Frå 2019 til 2020 auka materialattvinninga frå 41 pst. til 45 pst. (biologisk behandling inngår ikkje i talet). Dette er likevel eit lågare nivå enn for ti år sidan og under dei krava som vart sette av EU for 2020. Vi har bindande mål til materialattvinning og førebuing til ombruk av hushaldsavfall og liknande avfall frå næringslivet, der vi i 2025 skal nå 55 pst., 60 pst. i 2030 og 65 pst. i 2035.

Noreg har mellom anna slutta seg til regionale havmiljømål under konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i Nordaust-Atlanteren (OSPAR). I Noreg er det forbod mot å forsøple. Internasjonalt er det semje om å stanse all tilførsel av plastavfall og mikroplast til havet på sikt. FN's miljøforsamling

(UNEA) vedtok i mars 2022 å starte ein prosess for å utvikle ein rettsleg bindande global avtale om plastforureining og mikroplast.

Avfallsførebygging og god handtering av avfall er avgjerande for å førebyggje plastforureining og. Nasjonal plaststrategi som vart lagd fram i 2021, beskriv dei viktigaste eksisterande verkemidla nasjonalt og internasjonalt for å redusere tilførsane av plast og mikroplast til miljøet og tiltak som er under utgreiing og førebuing.

Gjennom Montrealprotokollen forpliktar medlemslanda seg til å fase ut bruken av gassar som er skadelege for ozonlaget. Bruken av stoffa er på verdsbasis redusert med over 98 pst., og overvåkingsresultat viser no at ozonlaget er i ferd med å bli tjukkare. Noreg oppfyller forpliktingane i Montrealprotokollen.

Internasjonale avtalar har redusert tilførsane av langtransportert luftforureining sidan 1980. Likevel vil vassforsuring framleis vere eit problem i store delar av Noreg i fleire tiår framover utan ytterlegare utsleppsreduksjonar. Nasjonalt har Noreg redusert dei samla årlege utsleppa av svoveldioksid, nitrogenoksid, flyktige organiske sambindingar og små helseskadelege partiklar (PM_{2,5}) i tråd med dei internasjonale forpliktingane i Göteborgprotokollen og i EØS-avtalen. For utslepp av ammoniakk må verkemiddelbruken forsterkast for at Noreg skal overhalde forpliktingane i dei internasjonale avtalane.

Frå 1. januar 2022 vart det nasjonale målet for årsmiddelen for nitrogendioksid (NO₂) endra frå 40 til 30 mikrogram per kubikkmeter utandørs luft. Oppdateringa er basert på ny kunnskap frå Folkehelseinstituttet og Miljødirektoratet om helseeffektar ved langvarig eksponering for NO₂.

Både for nitrogendioksid (NO₂) og svevestøv (PM₁₀ og PM_{2,5}) er det i tillegg til nasjonale mål fastsett juridisk bindande grenseverdier i forureiningsforskrifta. Grenseverdiane for svevestøv vart stramma inn frå 1. januar 2016, og i 2020 leverte Miljødirektoratet, Vegdirektoratet og Folkehelseinstituttet ei utgreiing på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet, Samferdselsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet der dei tilrådde ei ytterlegare skjerping av grenseverdiane for svevestøv (rapport M-1669/2020). Forslaget til nye grenseverdier var på høyring hausten 2021, og alle høyringsinstansar som hadde fråsegn til forslaget, stilte seg positive til dei foreslåtte grenseverdiane. Regjeringa innførte nye, strammare grenseverdier for svevestøv frå 1. januar 2022. Grenseverdien for årsmiddel PM₁₀ vart endra frå 25 til 20 mikrogram per kubikkmeter og for årsmiddel PM_{2,5} frå 15 til 10 mikrogram per

kubikkmeter. I tillegg vart talet på tillatne overskridingar av døgnmiddelgrensa for PM₁₀ endra frå maksimalt 30 til maksimalt 25 overskridingar av 50 mikrogram per kubikkmeter.

Vidare har Miljødirektoratet på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet utarbeidd forslag til endringar i forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftkvalitet som tok til å gjelde 1. juli 2022. Formålet med endringane er å auke gjennomføringsevna til aktørane og å betre etterlevinga av regelverket. Det viktigaste grepet er å forenkle og omstrukturere forskrifta for å gjere henne meir brukarvennleg. I tillegg vil endringane utvide moglegheita kommunane har til å sikre at nødvendige tiltak blir gjennomførte, og gje Miljødirektoratet fleire styringsverktøy for å sikre at regelverket blir følgt opp.

Det er ein nedgåande trend for NO₂ i norske kommunar. Alle kommunar heldt seg innanfor grenseverdien for NO₂ i 2021, men det (nye) nasjonale målet på 30 mikrogram per kubikkmeter luft vart overskride i Oslo. Svevestøvnivåa varierer frå år til år, og grenseverdien blir framleis overskriden i enkelte kommunar enkelte år. I 2021 vart ingen av grenseverdiane brotne. Det nasjonale målet for PM₁₀ på 20 mikrogram per kubikkmeter luft i årsmiddel vart overskride i Oslo, Bærum, Drammen, Lørenskog og Ringsaker i 2021. Det var ingen overskridingar av grenseverdien for PM_{2,5}, men det nasjonale målet for PM_{2,5} vart overskride i åtte kommunar (Oslo, Stavanger, Bærum, Porsgrunn, Fredrikstad, Lørenskog og Ringsaker) i 2021.

I 2021 kom Verdas helseorganisasjon (WHO) med nye anbefalingar for kva for nivå av luftforureining som kan reknast som trygge. Miljødirektoratet og Folkehelseinstituttet skal, på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet, vurdere om dei nasjonale luftkvalitetskriteria bør oppdaterast i lys av dei nye anbefalingane frå WHO i løpet av 2022. Vidare skal Miljødirektoratet våren 2023 vurdere om oppdateringane bør få konsekvensar for norske mål og regelverk på luftkvalitetsområdet.

Talet på støyplaga personar blant dei som var utsette for høg utandørs støy ved bustaden i 1999, er redusert med 9 pst. mellom 1999 og 2019. I denne utrekninga er det ikkje teke omsyn til befolkningsvekst eller tilflytting til område som er plaga av støy. Generelt vil trafikkvekst og befolkningsvekst i område påverka av støy føre til fleire støyutsette, noko som forklarar kvifor vi samstundes opplever ein generell auke i talet på nordmenn som er utsette for støy. Vegtrafikk er den desidert viktigaste kjelda til støyplager i Noreg i dag og står for over 90 pst. av den utrekna støyplaga. Talet på personar utsette for høg innandørs

støy aukar. Noreg når i dag ikkje dei fastsette nasjonale måla for reduksjon av støyplage. Det blir arbeidd med oppdatert kunnskapsgrunnlag for å revidere støymålet.

2.5 Klima

Nasjonale mål:

- Noreg har under Parisavtalen teke på seg ei forplikting om å redusere utsleppa av klimagassar med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. innan 2030 samanlikna med 1990.
- Noreg skal vere klimanøytralt frå og med 2030.
- Noreg har lovfesta eit mål om å bli eit lågutsléppssamfunn i 2050.
- Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsléppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990.
- Medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling.
- Det er eit politisk mål at samfunnet skal førebust på og tilpassast til klimaendringane.

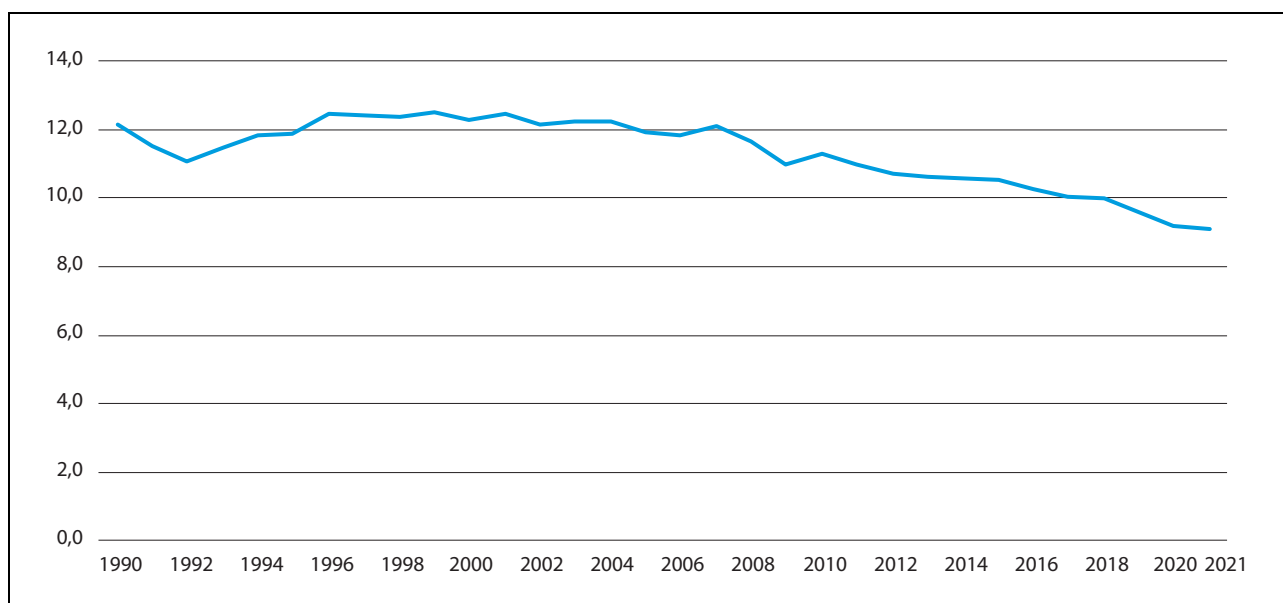
Resultatområdet Klima omfattar arbeidet med å redusere utslepp og auke opptak av klimagassar, internasjonal klimafinansiering og klimatilpassing.

Dei nasjonale måla for klima er forankra gjennom klimaforliket (Innst. 390 S (2011–2012) til

Meld. St. 21 (2011–2012) *Norsk klimapolitikk*) og Stortingets behandling av stortingsmeldinga om ny utsleppsforplikting for 2030 (Innst. 211 S (2014–2015) til Meld. St. 13 (2014–2015) *Nye utsleppsforpliktelser for 2030 – en felles løsning med EU*), samtykkeproposisjonen om felles oppfylging med EU av utsleppsmålet for 2030 (Prop. 94 S (2018–2019)), stortingsmeldinga om klimatilpassing i Noreg (Meld. St. 33 (2012–2013)), proposisjonen om samtykke til ratifikasjonen av Parisavtalen (Innst. 407 S (2015–2016) til Prop. 115 S (2015–2016)), lov om klimamål (klimalova) av 16. juni 2017, Noregs innmelding av forsterka mål til Parisavtalen den 7. februar 2020 og *Klimaplan for 2021–2030* (Meld. St. 13 (2020–2021)). Omstillingsmålet for 2030 er nedfelt i Hurdalsplattforma og presisert i revidert nasjonalbudsjett 2022 (Meld. St. 2 (2021–2022)).

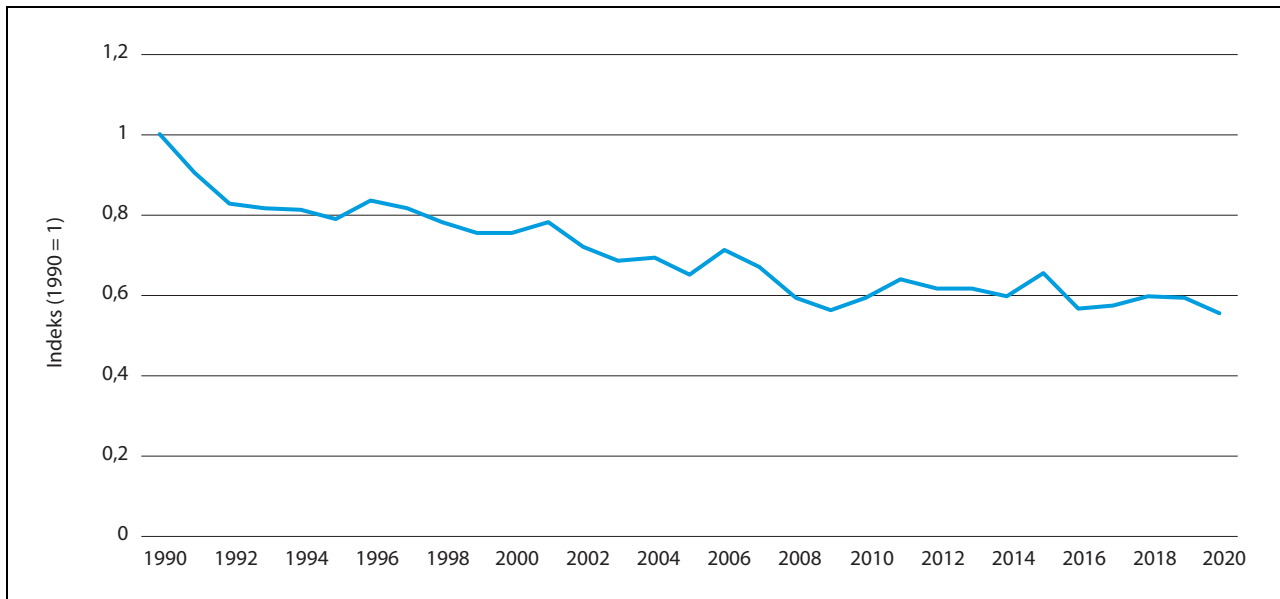
Noregs nasjonalt fastsette bidrag under Parisavtalen er å redusere utsleppa med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. innan 2030 samanlikna med 1990-nivå. Dette målet er lovfesta i klimalova. Målet om at Noreg skal bli eit lågutsléppssamfunn i 2050, er òg lovfesta i klimalova. Innan 2050 skal klimagassutsleppa reduserast med 90–95 pst. samanlikna med utsleppsnivået i 1990.

I Statistisk sentralbyrås utsleppsrekneskap var Noregs utslepp i 2021 på 49,1 mill. tonn CO₂-ekvivalentar, om lag 0,16 mill. tonn lågare enn året før (sjå tabell 2.2). Opptak og utslepp i skog- og arealbrukssektoren er ikkje med i denne utsleppsrekneskapen. Klimagassutsleppa nådde ein topp i

Figur 2.1 Tonn utslepp av CO₂-ekvivalentar, per person.

Kjelde: SSB-tabell 08940 og 07459.

Figur 2.2 Utslepp per mill. kroner bruttoprodukt (faste 2015-prisar).

Utsleppsintensitetane blir berekna etter definisjonane i nasjonalrekneskapan, det vil seie at utslepp til luft frå all norsk økonomisk aktivitet blir berekna. For rapportering til Kyotoprotokollen og andre internasjonale rapporteringar for utslepp til luft blir det nytta ein geografisk definisjon av Noreg, og utsleppstala er i hovudsak fordelte etter kjelder (prosessutslepp og utslepp frå stasjonær og mobil forbrenning), uavhengig av kva for næringar som genererer aktivitetane. Produksjon blir erstatta med konsum for hushalda. Kjelde: SSB-tabell 09298.

2007 med 56,6 mill. tonn CO₂-ekvivalentar, men har sidan blitt redusert noko – dette trass i at Noreg har hatt ein vesentleg vekst i folketalet og i økonomien. Klimagassutsleppa per person har gått ned frå 12,1 tonn CO₂-ekvivalentar per person i 2007 til 9,1 tonn i 2021 (sjå figur 2.1).

Petroleumssektoren er den største utsleppskjelda i Noreg, tett følgd av industri og vegtrafikk. Sjå nærmare i tabell 2.2 og omtale i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Tabell 2.2 Utslepp av klimagassar. Mill. tonn CO₂-ekvivalentar (førebelse tal for 2021)

	Mill. tonn 2021	Endring i pst.			
		Sidan 1990	2007–2021	2015–2021	2020–2021
Utslepp frå norsk territorium	49,1	-4,5	-13,2	-9,8	-0,3
Av dette:					
Olje- og gassutvinning	12,2	48,7	-19,7	-18,3	-7,9
Industri og bergverk	11,8	-40,5	-19,1	-1,7	3,0
Vegtrafikk	8,7	17,1	-13,3	-15,3	3,8
Luftfart, sjøfart, fiske, motorreiskap m.m.	7,5	40,8	6,3	-0,2	2,6
Jordbruk	4,6	-4,8	2,5	1,0	1,7
Energiforsyning	1,8	312,5	75,0	-1,0	4,6
Oppvarming i andre næringar og hushald	0,5	-80,8	-69,0	-42,5	-2,4
Andre kjelder	2,2	-21,5	-19,1	-18,3	-4,1

Tala omfattar ikkje utanriks sjø- og luftfart og opptak eller utslepp frå skog og arealbruk.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Den globale klimaavtalen som vart vedteken i Paris i desember 2015, legg grunnlaget for norsk klimapolitikk. Regjeringa ratifiserte Parisavtalen i juni 2016, i tråd med Stortingets samtykke (Prop. 115 S (2015–2016)). På grunnlag av innstillinga til proposisjonen om samtykke til ratifikasjon av Parisavtalen, Innst. 407 S (2015–2016), har Stortinget vedteke at regjeringa skal leggje til grunn at Noreg frå og med 2030 skal vere klimanøytralt.

Lov om klimamål (klimalova) lovfestar klimamåla for 2030 og 2050. Regjeringa rapporterer om arbeidet med å nå klimamåla for 2030 og 2050 i rapporteringa etter klimalova, sjå særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus- og plan*. Noregs klimamål under Parisavtalen er å redusere utsleppa av klimagassar med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. i 2030 samanlikna med nivået i 1990. Regjeringa ønskjer å oppfylle det forsterka målet saman med EU. Gjennom klimaavtalen med EU har Noreg allereie forplikta seg til å samarbeide med EU om å redusere utsleppa med minst 40 pst. innan 2030 samanlikna med 1990-nivå. EU melde i desember 2020 inn eit forsterka klimamål under Parisavtalen. Det forsterka målet deira er å redusere netto utslepp med minst 55 pst. innan 2030.

Meld. St. 13 (2020–2021) Klimaplan for 2021–2030 ble lagt fram i 2021. Meldinga fekk tilslutning i Stortinget og ble lagd til grunn for Støre-regjeringa sitt arbeid med å oppfylle forpliktinga Noreg har under Parisavtalen om utsleppskutt på minst 50 pst. og opp mot 55 pst. i samarbeid med EU. Ein sentral del av planen er konkrete verkemiddel for korleis innanlandske ikkje-kvotepiktige utslepp kan reduserast med 45 pst.

Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Det inneber at regjeringa har eit nasjonalt mål om å omstille både kvotepiktig og ikkje-kvotepiktig sektor. Formålet er at heile det norske næringslivet skal omstille seg i retning lågutsleppssamfunnet. Ein nærmare omtale av klimamåla og klimaavtalen med EU, og ein omtale av Europakommisjonen sitt forslag til forsterka klimaregelverk som vart lagt fram sommaren 2021, er å finne i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus- og plan*.

For 2050 er målet at Noreg skal bli eit lågutsleppssamfunn. Med lågutsleppssamfunn er det meint eit samfunn der klimagassutsleppa – ut frå beste vitskaplege grunnlag, utsleppsutviklinga globalt og nasjonale omstende – er reduserte for å motverke skadelege verknader av global oppvarming slik det er gjort greie for i Parisavtalen artikkel

2 nr. 1 bokstav a (temperaturmålet). Klimagassutsleppa skal reduserast i storleiksordenen 90–95 pst. Ved vurdering av måloppnåing skal det takast omsyn til effekten av EUs kvotesystem. Regjeringa sette i august 2021 ned eit offentleg utval som skal gjere ei heilskapleg utgreiing av vegvala Noreg står overfor for å nå klimamålet for 2050. Utvalet skal levere rapporten sin 1. november 2023.

I tillegg til den nasjonale innsatsen medverkar Noreg til globale utsleppsreduksjonar gjennom mellom anna innsats for å bevare tropisk skog i utviklingsland. Innsatsen skjer gjennom Klima- og skoginitiativet, som er ein del av norsk offentleg bistand. Klima- og skoginitiativet er eit resultat av klimaforliket i 2008 og vart vidareført i forliket i 2012. Gjennom Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles fremtid* er det vedteke at initiativet skal først vidare på eit høgt nivå fram til 2030. Klima- og skoginitiativet har som mål å medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling. Satsinga har inngått partnerskap med ei rekkje sentrale skogland konsentrerte rundt dei tre store regnskogbassenga i verda: Amazonas, Kongobassenget/Sentral-Afrika og Indonesia.

Regjeringa har etablert eit nytt klimafond som skal investere i fornybar energi i utviklingsland med mål om å bidra til reduserte klimagassutslepp. Det er vedteke å setja av 10 mrd. kroner over fem år for å oppkapitalisere klimainvesteringsfondet. Norfund får ansvaret for å forvalte fondet. Det blir òg ei styrkt satsing på bistand til klimatilpassing i 2023 for å følge opp regjeringa sin strategi *Klima, sult og sårbarhet*. Det grønne klimafondet er hovudkanalen for klimafinansiering under klimakonvensjonen. Regjeringa gjev eit bidrag til Det grønne klimafondet på 800 mill. kroner årleg i perioden 2020–2023. For å utløse ytterlegare klimainnsats internasjonalt prioriterer Noreg i tillegg samarbeid om utsleppsreduksjonar gjennom kvotekjøp, utvikling av nye marknadsmekanismer og støttar ulike kapasitetsbyggingsprogram.

Klima- og skoginitiativet og annan internasjonal innsats er nærmare omtalte i del II, programkategori 12.70.

Samfunnet skal førebuast på og tilpassast til klimaendringane. Klimaet endrar seg allereie, og endringane påverkar både natur og samfunn. Alvoret i klimaendringane blir stadig tydelegare og kan merkast både globalt og i Noreg. Kor omfattande klimaendringane blir, avheng av kor mykje vi greier å redusere utsleppa av klima-

gassar. Samstundes må vi førebu og tilpasse samfunnet på endringane som allereie er her, og som vi veit kjem. Mange tiltak er iverksette, samstundes er det behov for å leggje til rette for eit enda meir heilskapleg og samordna arbeid. Omfanget av klimaendringane vi ser i dag, og hastigheita på endringane, er også vesentleg større enn dei vi har opplevd tidlegare. Det er eit stadig behov for ny og auka kunnskap for å betre den heilskaplege forståinga av innverknaden klimaendringane har på Noreg, og å tilpasse oss desse endringane vil truleg krevje meir av oss framover. For å styrkje arbeidet med klimatilpassing har regjeringa vedteke å setje i gang eit arbeid med ei ny stortingsmelding for klimatilpassing.

Det er gjeve ein utfyllande omtale av status på klimatilpassingsarbeidet i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

2.6 Polarområda

Nasjonale mål:

- Omfanget av villmarksprega område skal halddast ved lag, og naturmangfaldet skal bevarast tilnærma upåverka av lokal aktivitet.
- Dei 100 viktigaste kulturminna og naturmiljøa på Svalbard skal sikrast gjennom ei føreseieleg og langsiktig forvaltning.
- Negativ menneskeleg påverknad og risiko for påverknad på miljøet i polarområda skal redusert.

Noreg har eit særskilt ansvar som miljøforvaltar i nordområda og på Svalbard, og eit av hovudmåla for norsk svalbardpolitikk er å ta vare på den særlege villmarksnaturen på Svalbard. Dei spesielle miljømåla for Svalbard går fram av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*, jf. Innst. 88 S (2016–2017). Der er det slått fast at innanfor dei rammane traktats- og suverenitetsmessige omsyn set, skal miljøomsyn vege tyngst ved konflikt mellom miljøvern og andre interesser.

Målet om å halde omfanget av villmarksprega område på Svalbard ved lag, er følgt opp gjennom eit omfattande vern av område og strenge reglar når det gjeld nye naturinngrep som kan påverke villmarksprega område. Gruva i Lunckefjell nord for Svea er tilbakeført til den opphavlege tilstanden. I 2023 blir òg oppryddinga etter gruvedrifta i Svea avslutta. Som ei følgje av denne politikken har det ikkje vore vesentlege reduksjonar av villmarksprega område på Svalbard dei siste tiåra.

Klimaendringane på Svalbard skjer raskt og har allereie konsekvensar for naturen og kultur-

miljøa på Svalbard. Desse konsekvensane vil bli større etter kvart som temperaturane held fram med å stige og sjøisen minkar enda meir. Spesielt utsett er artar som er avhengige av sjøis, slik som ringsel og isbjørn, og artar som er sterkt påverka av endringar i det marine miljøet, slik som sjøfugl. Endringar i tilgangen på føde som følgje av klimaendringar blir alt i dag rekna som ei hovudårsak til nedgang i bestandane hos nokre av dei høgarktiske fugle- og dyreartane.

Ein sterk vekst i turisme og forskning på Svalbard over mange år har òg ført til auka belastning på sårbart naturmiljø og kulturminne. Veksten i cruiseturisme med ilandstiging på populære stader som ofte er sårbare, er ei særleg utfordring og kan føre med seg forstyrring av dyrelivet og skadar og slitasje på terreng og kulturminne. Det er dokumentert at forstyrring hos fleire artar kan føre til redusert bruk av viktige leveområde.

Fjordisen på vestkysten av Svalbard har minka særleg raskt dei siste åra. Fjordområde med breffrontar og stabil fjordis vinterstid er viktige leveområde for ringsel og isbjørn. Når isdekket minskar, blir dei fjordområda som framleis har sjøis, viktigare for dyrelivet. Samstundes er desse områda attraktive turmål, noko som kan føre til forstyrring av dyrelivet. Å avgrense forstyrring og påverknad frå lokal verksemd på sårbare artar er såleis ei hovudutfordring. Forvaltninga må sjå til at ferdsel og anna verksemd skjer innanfor rammer som sikrar at den samla miljøbelastninga ikkje blir for stor.

Dei fleste artane på Svalbard er freda, men det er opent for avgrensa jakt, fangst og fiske på artar som rein, rype, fjellrev og røye og nokre artar av sel og sjøfugl. Klimaendringane endrar livsvilkåra for desse artane, noko som gjer det meir krevjande å sikre at dei blir forvalta på ein heilskapleg måte i samsvar med målet om at naturmangfaldet skal bevarast tilnærma upåverka av lokal aktivitet.

Dei fleste vegetasjonstypene på Svalbard har dårleg slitestyrke og evne til gjenvekst. Klimaendringane fører med seg endringar i terrenget og vegetasjonen som kan gjere terrenget og vegetasjonen meir sårbare for slitasje frå ferdsel.

Freda bygningar på Svalbard er i all hovudsak bygde på permafrost. Ein kan måle ein kontinuerleg auke av temperatur i dei øvre laga i bakken, og laget som tinar kvar sommar, blir stadig djupare. Dette skaper utfordringar for bygningsfundament og infrastruktur og forsterkar naturlege nedbrytingsprosessar. Klimaendringar fører også til at flaum og skred vil kunne skje oftare og påføre bygg og andre kulturminne skade.

Klimaendringar i form av høgare temperaturar og meir nedbør medverkar til auka kysterosjon. Dette utgjer ein aukande trussel mot kulturmiljø og kulturminne som ligg langs kysten. Som følgje av dette opplever forvaltninga ein auke i saker der kulturminne står i direkte fare for å bli øydelagde eller gå tapt. Særeigne forhold knytte til vêr, infrastruktur og geografi gjer det praktisk utfordrande og kostnadskrevjande å ta vare på kulturminne på Svalbard. For å gjere nødvendige prioriteringar i arbeidet med å sikre kulturminna er det også nødvendig å forbetre kunnskapsgrunnlaget på området.

Introduserte, framande artar kan lettare etablere seg når klimaet blir varmare. Dette utgjer ein aukande miljøtrussel i Arktis og på Svalbard.

Forsøpling og mikroplast i havet og på strendene rundt Svalbard er eit stort og aukande problem. Noreg deltek aktivt i samarbeidet om dette under Arktisk råd, og Sysselmeisteren bidreg mellom anna med opprydding.

Noreg medverkar til ei sirkumpolar, heilskapleg tilnærming for å handtere miljøutfordringane i Arktis gjennom aktiv deltaking i Arktisk råd og arbeidsgruppene til rådet. Under Arktisk råd samarbeider dei arktiske landa om klima, miljø og berekraftig utvikling og utarbeider vitenskapleg baserte vurderingar av klimaendringane og utviklinga av miljøtilstanden i Arktis. Dette arbeidet gjev viktig kunnskapsgrunnlag for internasjonale avtalar som gjeld forureining og klima, og for nasjonal forvaltning. Som følgje av Russlands angrepskrig mot Ukraina har Arktisk råd hatt ein pause i møteverksemda si. Prosjektarbeidet er til dels starta opp att, utan russisk deltaking.

Noreg og Russland har ansvar for forvaltning av miljø, artar og naturressursar i Barentshavet og grenseområda. Difor har det vore eit breitt og omfattande miljøvernssamarbeid under den norsk-russiske miljøvernkommissjonen, der havmiljø og grensenært miljøvernssamarbeid har vore særskilt prioriterte samarbeidsområde. Styresmaktssamarbeidet med Russland på miljøområdet er sett på pause etter Russlands angrepskrig mot Ukraina. Prioriterte prosjekt frå det norsk-russiske samarbeidet vil førast vidare i samarbeid med Sverige, Finland og dei andre arktiske landa.

Barentssamarbeidet har vore viktig for å styrkje grenseoverskridande kontakt og problemløysing og for å fremje berekraftig utvikling i Barents-

regionen. Etter Russlands angrepskrig mot Ukraina vil eit miljøssamarbeid med Sverige og Finland i denne regionen halde fram.

I Antarktis har Noreg, som part til Antarktistraktaten, òg forplikta seg til eit omfattande vern av miljøet. Noreg skal vere ein pådrivar for å verne om miljøet i Antarktis og tryggje dette området som eit referanseområde for forskning i samband med den viktige stillinga dette området har når det gjeld globale klima- og miljøendringar.

Det siste tiåret er det gjennomført ei rekkje miljøtiltak i tråd med miljøprotokollen, og Antarktis står i dag fram som eit av dei siste store urørte naturområda i verda. Marine verneområde er viktige områdebaserte tiltak, mellom anna for å ta vare på og sikre berekraftig bruk av marine ressursar og økosystem. I 2016 vart marine verneområde i Rosshavet vedtekne. Noreg deltek aktivt i arbeidet med nye marine verneområde i Antarktis, og Norsk Polarinstitutt vil i 2023 arbeide vidare med kunnskapen om økosystema i Weddellhavet / Kong Haakon VII's hav utanfor Dronning Maud Land, basert på data som vart samla inn under toktet til Sørishavet i Antarktis sørsommeren 2019. Norsk Polarinstitutt vil samarbeide med forskarar frå andre partsland om dette.

Dei siste tiåra er det registrert betydeleg oppvarming over enkelte delar av Antarktis, og store flak av isbremmane går av og driv til havs. Spesialrapportene om hav og is frå FN's klimapanel (*Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate*) frå september 2019 peiker på at vi treng meir kunnskap om Antarktis og kva endringane der vil ha å seie for det globale klimaet og havnivået i framtida. Det er ei prioritert forskingsoppgåve å få meir kunnskap om samspelet mellom isbremmane, innlandsisen og havet og kva dette inneber for framtidig havnivåstiging og andre globale klima- og miljøspørsmål.

Forskningsstasjonen Troll i Dronning Maud Land er den viktigaste plattformen for norsk forskning i Antarktis. Stasjonen nærmar seg slutten av si levetid, og Statsbygg har i 2022 utarbeidd ei konseptutvalutgreiing for oppgradering av forskningsstasjonen i 2023. Norsk Polarinstitutt har nyleg fått støtte frå Forskningsrådet til infrastrukturprosjektet Troll Observing Network. Prosjektet går ut på å etablere eit nettverk av åtte vitenskaplege observatorium ved Trollstasjonen og vil vere eit stort løft for norsk Antarktis-forskning.

3 Hovudprioriteringar i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2023

Forslaget til budsjett for Klima- og miljødepartementet har ei utgiftsramme på 19 977,8 mill. kroner i 2023, mot 17 869,8 mill. kroner i 2022. Dette er ein netto auke på 2 108 mill. kroner, eller 11,8 pst. frå saldert budsjett 2022.

Regjeringa vil føre ein ambisiøs klima- og miljøpolitikk. Klimamåla skal nåast, og økonomien må innrettast mot å bli stadig meir fornybar, sirkulær og berekraftig. Noreg skal vere ein pådrivar i det internasjonale klimaarbeidet for å nå måla i Parisavtalen og omstille seg slik at vi oppfyller klimaforpliktingane våre.

Regjeringa vil etablere eit system for gode avgjerder for ein rettferdig klimapolitikk. Konsekvensar for klima skal vere ein del av avgjerdsgrunnlaget når alle viktige avgjerder blir tekne. Det blir no difor utvikla eit klimastyringssystem. Klimastatus og -plan er første utgåve av nytt klimastyringssystem, som skal tydeleggjere korleis klimapolitikken skal utformast, følgjast opp og rapporterast på frå år til år. Det skal bidra til at omsynet til klima er vareteke i relevante avgjerdsprossar, gje informasjon om korleis vi ligg an til å nå klimamåla våre, og synleggjøre eventuelle behov for styrkt innsats.

Utgiftene under Klima- og miljødepartementet aleine gjev ikkje eit fullstendig uttrykk for regjeringa sine samla politiske prioriteringar av klima og miljø. Klimapolitikken er sektorovergripande. Viktige klimapolitiske satsingar ligg òg under budsjetta for andre departement. I tillegg blir mykje av klima- og miljøpolitikken ført ved hjelp av skattar, avgifter og regulering. Rapporteringa og framdrifta i klimapolitikken skal vere godt tilgjengeleg for allmenta. *Regjeringas klimastatus og -plan* er difor eit særskilt vedlegg til denne proposisjonen.

Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Det inneber at regjeringa har eit nasjonalt mål om å omstille både kvotepliktig og ikkje-kvotepliktig

sektor, sjå nærare omtale i Revidert nasjonalbudsjett 2022. Tiltak for å redusere klimagassutslepp og tilpasse samfunnet til klimaendringane er ei av hovudprioriteringane for regjeringa.

Enova er eit viktig klima- og energiverkemiddel. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til Enova med 500 mill. kroner i 2023. Dette vil gjere det mogleg for Enova å auke innsatsen mot prosjekt som bidreg til ikkje-kvotepliktige utsleppsreduksjonar. Støtta kan til dømes bidra til auka elektrifisering av fartøy, tungtransport og anleggsmaskiner og til utsleppsreduksjonar i ikkje-kvotepliktig industri.

Gjennom å støtte opp under seinfase teknologitviking og tidleg marknadsintroduksjon medverkar Enova til utsleppsreduksjonar og grøn teknologitviking innan område som industri, grøn skipsfart, hydrogen, utsleppsfri landtransport og infrastruktur for nullutsleppsdrivstoff. Enova er eit spesialverktøy for å fremje innovasjon og utvikling av nye klima- og energiløysingar og i oppfølginga av klimaplanen for 2021–2030. Støtte frå Enova skal avlaste risiko og kostnader for dei som er først ute med å teste nye løysingar. Aktiviteten skal innrettast med sikte på å oppnå varige marknadsendringar slik at løysingar tilpassa lågutsleppssamfunnet på sikt blir føretrekte utan støtte.

Gjennom eit grønt industriløft vil regjeringa leggje til rette for den grøne omstillinga i industrien. Målet er å gjere Noreg til ein grøn industri- og energigigant basert på naturressursane, kunnskapsmiljøa, den industrielle kompetansen og dei historiske fortrinna vi har. I juni 2022 la regjeringa fram «Veikart for et grønt industriløft» med planar og strategiar for korleis Noreg skal auke investeringane i fastlandsindustrien, auke eksporten og redusere utslepp og omstille eksisterande industri til lågutsleppssamfunnet. Dette inneber målretta satsing på skog- og trenæringa og annan bioøkonomi, prosessindustrien og annan landbasert industri, batteri, hydrogen, havvind, CO₂-handtering og grøn skipsfart. Vegkartet peiker også på kor viktig samarbeid er, både med industri og med partnarar i arbeidslivet og med andre land.

Den grøne omstillinga må skje raskt og vere rettferdig, og regjeringa har etablert eit råd for rettferdig omstilling i arbeidslivet og vil ha dialog om klimapartnerskap med næringslivet.

Grøn skipsfart er ein viktig del av arbeidet for å innfri klimaforpliktingane våre. Det er ein ambisjon om å halvere utsleppa frå innanriks sjøfart og fiske innan 2030 og stimulere til utvikling av null- og lågutsleppsløysingar i alle fartøykategoriar. Utviklinga i retning av nullutslepp har komme lengst innanfor ferjesektoren. Regjeringa foreslår å føre vidare ordninga for innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale samband. Regjeringa foreslår òg å føre vidare satsinga på utvikling av nullutsleppsløysingar for store fartøy under Forskningsrådet.

EUs grøne giv er den mest ambisiøse grøne omstillinga gjennom tidene. Regelverksutviklinga går i eit tempo og med eit ambisjonsnivå som utfordrar forvaltninga vår både i omfang, organisering og når det gjeld måten ho er innretta på. For å sikre konkurransekraft til norsk industri foreslår regjeringa difor at Miljødirektoratet får auka ressursar til ei rask gjennomføring av klimaregelverket og til reguleringa av berekraftige produkt i Noreg.

Heilskaplege, velfungerande økosystem gjer naturen meir robust mot klimaendringane vi står overfor. Regjeringa vil ta eit krafttak for naturen gjennom å bruke og styrkje evna naturen sjølv har til å fange og lagre klimagassar. Arbeidet med å sikre god tilstand i økosystema, hindre tap av artar og naturtypar og sikre eit representativt utval av natur for kommande generasjonar held fram i 2023. Eit godt kunnskapsgrunnlag om naturmangfald er avgjerande i arbeidet med ei økosystembasert forvaltning.

Langsiktig og berekraftig forvaltning av naturressursane er grunnprinsippet i miljøpolitikken til regjeringa. Stortingets behandling av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet* vil framleis liggje til grunn for arbeidet med å ta vare på norsk natur. Klima- og miljødepartementet har sett i gang arbeidet med å utvikle gode metodar for korleis ein fører naturrekneskap. Regjeringa er også i gang med å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å ta vare på eit mangfald av økosystem i god økologisk tilstand, og skog er første økosystem ut. Som ein del av arbeidet vil regjeringa utarbeide eit felles kunnskapsgrunnlag om den økologiske tilstanden i norsk skog. Kunnskapsgrunnlaget skal baserast på tilgjengeleg kunnskap supplert med eventuell ny kunnskap. Regjeringa har også sett ned eit utval som skal greie ut naturrisiko for norsk økonomi etter

modell frå Klimarisikoutvalet. Utvalet skal leggje fram ein NOU innan utgangen av 2023.

Miljøtilstanden i Oslofjorden er dårleg. Økosystemet i Skagerrak er under stort press. Regjeringa foreslår å løyve 20 mill. kroner for å styrkje arbeid med å betre tilstanden i Oslofjorden og arbeidet med å byggje opp igjen økosystem i området Skagerrak–Oslofjorden.

Regjeringa har høge ambisjonar for det internasjonale arbeidet med å stoppe det globale tapet av naturmangfald og tek ei aktiv rolle i forhandlingane om eit nytt globalt rammeverk for naturmangfald. Regjeringa vil ha eit sterkt og effektivt rammeverk med eit godt system for etterleving. Noreg har mellom anna slutta seg til viktige koalisjonar for natur som skal arbeide for eit globalt mål om 30 pst. vern og anna langsiktig bevaring innan 2030. Noreg arbeider òg for ei global omlegging til berekraftig bruk av naturen. Regjeringa vil prioritere å følgje opp rammeverket når det er på plass.

Nasjonalparkane representerer det aller flottaste vi har av natur. Her har naturen fått vere seg sjølv gjennom generasjonar. Nasjonalparkane er viktige fordi dei tek vare på heilskapen i økosystema. Dei gjev vern av store område der naturen får betre moglegheit til å tilpasse seg dei klimaendringane som skjer, og dei gjev langsiktig vern mot inngrep som kan øydeleggje livsviktige område for plantar og dyr. Nasjonalparkane våre kan òg vere ei kjelde til verdiskaping, og da særleg gjennom reiselivet. Mange av nasjonalparkane er tilrettelagde for ulike brukargrupper, men bruk kan òg føre til slitasje og forsøpling. Det er nødvendig med førebygging og ivaretaking. Regjeringa tek konsekvensen av dette og foreslår eit nasjonalparkløft med ein auke på 10 mill. kroner til styrkt forvaltning av nasjonalparkane.

Regjeringa fører ein meir restriktiv rovviltpolitikk basert på rovviltforliket og andre relevante føringar frå Stortinget. Regjeringa legg stor vekt på forvaltning av rovviltartane i tråd med bestandsmåla Stortinget har vedteke. Regjeringa har òg varsla i regjeringserklæringa at ein vil vurdere bestandsmåla for ulv og bjørn i Noreg på nytt.

Regjeringa foreslår i budsjettet for 2023 å avvikle ordninga med tilskot til omstilling til anna næringsverksemd knytt til landbrukseigedommen for dyreeigarar med utmarksbasert sauehald som over eit lengre tidsrom har hatt omfattande rovviltskadar. Tilskotsordninga utgjer om lag 10 mill. kroner.

Vidare vil regjeringa styrkje arbeidet med bevaring av villaks. Førre regjeringa la i 2021 fram

ein handlingsplan for å oppfylle kvalitetsnorma for villaks. Oppfølginga av planen vil bli prioritert av regjeringa i 2023. I tillegg blir det gjennomført tiltak mot spreining av pukkellaks og rehabilitering av fisketrapper. Regjeringa fullfører også arbeidet med å fjerne *Gyrodactylus salaris* frå Driva-vassdraget.

Regjeringa vil halde fram arbeidet med å styrkje friluftslivet gjennom sikring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområde og å leggje til rette for friluftsliv for alle.

Regjeringa vil vurdere korleis ordninga frivillig skogvern kan sikre et treffsikkert frivillig skogvern, mellom anna slik at staten ikkje tilbyr for høg erstatning for skog med låg lønnsemd med tanke på skogbruk, og slik at ein får verna skog med viktige verneverdiar. Av omsyn til det samla budsjettoplegget i 2023 foreslår regjeringa å redusere løyvinga til frivillig skogvern.

Regjeringa ønskjer å gjere økonomien meir sirkulær for å halde verdiane av ressursane lenger i krinsløpet og bruke dei meir effektivt. Regjeringa fører vidare dei 30 mill. kroner som vart satt av til oppfølging av den nasjonale strategien for sirkulær økonomi. Å omstille til ein meir sirkulær økonomi vil bidra til å nå vedtekne klima- og miljømål og FNs berekraftsmål.

Det grunnleggjande arbeidet for å motverke forureiningar vil halde fram. Arbeidet med å fase ut miljøgifter og andre stoff på den norske prioritetslista blir vidareført. Regjeringa vil halde fram med arbeidet med plastforureining, mellom anna gjennom å føre vidare Noregs internasjonale leiarrolle i dette arbeidet. Under norsk leiing vart landa i verda samde om å starte forhandlingar av ein internasjonal avtale mot plastforureining på FNs femte miljøforsamling. Noreg vil arbeide for å ferdigstille avtalen innan utgangen av 2024.

Regjeringa held fram med arbeidet med å rydde opp i forureina sjøbotn. I statsbudsjettet for 2022 vart det gjeve midlar til oppstart av opprydding i forureina sjøbotn i Store Lungegårdsvann i Bergen, som er venta å vere ferdig i 2024. Oppryddinga i Hammerfest havn er venta ferdig i 2023.

Kulturarven representerer vår felles historie, har store økonomiske og kulturelle verdier og medverkar til identitet og fellesskapskjensle. Dei nasjonale måla på resultatområdet Kulturminne og kulturmiljø legg vekt på kulturmiljø som ein ressurs i samfunnsutviklinga og på kulturmiljøforvaltninga som ein del av den heilskaplege klima- og miljøforvaltninga. Som del av oppfølginga av kulturmiljømåla er det mellom anna sett i gang eit arbeid med utvikling av bevaringsstrategiar for utvalde tema.

Det er òg sett i gang arbeid med ei ny kulturmiljølov som skal erstatte kulturminnelova vi har i dag og vere betre tilpassa utfordringane vi opplever no. Regjeringa har sett ned eit utval som i 2024 skal komme med eit forslag til ny kulturmiljølov. Det blir også gjennomført fleire tiltak for å vise fram kva kulturarven bidreg med for å nå FNs berekraftsmål. Oppfølging innanfor desse innsatsområda vil få prioritet i 2023.

Klima- og miljødepartementet legg stor vekt på ansvaret knytt til oppfølginga av Unesco sin verdsarvkonvensjon. Målsetjinga er at dei norske verdsarvområda skal utviklast som fyrstårn for den beste praksisen innan natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formell beskyttelse. Arbeidet med gjennomføringa av prioritetsplanen for verdsarvsenter (2017–2026) ved dei norske verdsarvområda er eit viktig styringsverktøy. Planen er under revidering.

I tråd med føringane frå regjeringa og Stortinget for Klima- og skoginitiativet er det inngått avtalar som heilt eller delvis omfattar betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar og samstundes støttar berekraftig utvikling i skoglanda. I 2023 legg regjeringa opp til at Noreg betaler for utsleppsreduksjonar i Indonesia, Costa Rica, Gabon og potensielt også i Peru. I 2023 vil Klima- og skoginitiativet halde fram med å satse på berekraftig utvikling i partnerlanda og å auke innsatsen frå det private næringslivet for redusert avskoging, mellom anna gjennom å medverke til å auke privat finansiering av utsleppsreduksjonar frå tropisk skog gjennom LEAF-koalisjonen (Lowering Emissions by Accelerating Forest Finance).

Det bilaterale kvotekjøpsprogrammet under Kyoto-perioden blir avslutta i 2022. Noreg er alleie i gang med utviklinga av nye program i samsvare med Parisavtalen. Det blir foreslått å løyve 85 mill. kroner til dette i 2023.

Av anna oppfølging av internasjonalt klimaarbeid aukar Klima- og miljødepartementet støtta til Coalition for Climate and Clean Air (CCAC) til 8 mill. kroner. Koalisjonen jobbar for reduserte utslepp av kortleva klimaforureinarar. Raske utsleppsreduksjonar er viktige, da dette vil kunne føre til klimaeffekt på kort sikt, og vil vere nødvendige om verda skal kunne nå måla i Parisavtalen. Auker skjer òg i samband med CCACs utvida rolle som implementerande partner for Global Methane Pledge, som Noreg slutta seg til i 2021.

Ein betydeleg auke i turisme og forskning på Svalbard dei seinare åra har ført til meir belastning på sårbart naturmiljø og kulturminne. Regjeringa vil sjå til at ferdslar og anna verksemd skjer

innanfor rammer som sikrar at den samla miljøbelastninga ikkje blir for stor, og er i samsvar med dei miljømåla som er sette i Innst. 88 S (2016–2017). Mellom anna vil ei vidare utvikling av miljøregelverket og utarbeiding av forvaltningsplanar vere viktige oppgåver.

Endringar i permafrosten i Ny-Ålesund vil framover krevje omfattande tiltak, for å halde ved like, sikre og setje i stand bygningar og annan infrastruktur som Kings Bay AS har ansvaret for. Det blir difor foreslått å auke det årlege tilskotet til Kings Bay AS varig med 10 mill. kroner. Kostnadene til lufttransport til Ny-Ålesund har auka etter at ein trepartsavtale med Store Norske Spitsbergen Kulkompani vart avslutta 1. august 2022 som følgje av nedlegginga av Svea. Frå og med 2023 er heilårseffekten av den nye flytransportavtalen 17 mill. kroner, og det blir foreslått at tilskotet blir auka tilsvarende.

På grunn av innlemminga av eigenkraft kombinert med auka kvoteprisar er det venta at kostnadene ved CO₂-kompensasjonsordninga for industrien kjem til å auke til drygt 100 mrd. kroner over perioden 2021–2030. Estimater er usikkert. I 2023-budsjettet blir det foreslått ei løyving på 4,7 mrd. kroner. Regjeringa ønskjer å bevare kompensasjonsordninga og sikre føreseielege vilkår for industrien på ei berekraftig måte for statsbudsjettet. Regjeringa foreslår difor å innføre eit kvoteprisgolv på 200 kroner. Eit kvoteprisgolv betyr at bedrifter med rett på støtte får kompensert auken i kraftprisen som kjem av kvoteprisen på over 200 kroner. Kvoteprisgolvet inneber at staten ber heile risikoen for auka kvoteprisar. Sjølv med ei justering av ordninga aukar løyvinga med 1,9 mrd. kroner, eller drygt 68 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2022. Utan justering ville løyvinga vore om lag 7,4 mrd. kroner i 2023-budsjettet.

Kompensasjonsutrekningar i samband med innføring av ny premiemodell for statlege verksemder frå 2022

Statens pensjonskasse (SPK) innførte frå og med 2022 ein ny hendingsbasert og verksemdsspesi-

fikk premiemodell for statlege verksemder. Det vart lagt opp til at omlegginga skulle vere om lag budsjettneutryl på innføringstidspunktet, ved at dei verksemdene dette gjeld, fekk ein reduksjon eller auke i løyvinga i tråd med endra premie, samanlikna med kva som ville følgd av gammalt premiesystem. Saka var omtalt i Prop. 1 S (2021–2022) Arbeids- og sosialdepartementet, på sidene 28 og 29.

Etter at ein gjennomførte utrekningane av kompensasjonen, er det registrert forhold som gjer at verksemdene samla er noko overkompenserte. Dette kjem av at utrekningane i saldert budsjett 2022 av pensjonspremiar etter gammal premiemodell var baserte på estimert pensjonsgrunnlag per 1. januar 2022. Grunnlaget vart ved ein feil ikkje oppjustert med lønnsveksten gjennom året. Det inneber at premieoverslaga etter gammal modell skulle vore noko høgare, og at kompensasjonen skulle vore noko lågare. Regjeringa vil som følgje av dette redusere løyvinga under Klima- og miljødepartementet med 2,4 mill. kroner frå 2023. Sjå Arbeids- og inkluderingsdepartementets Prop. 1 S (2022–2023) for nærmare omtale.

Budsjettgevinstar frå endra jobbreisevanar

Pandemien har ført til endra jobbreisevanar. Redusert reiseaktivitet vil både redusere reiseutgifter i verksemdene og spare reisetid for dei tilsette. Sjølv om reiseaktiviteten er høgare no enn under pandemien, vil nivået på reiseaktiviteten truleg vere varig redusert. I Saldert budsjett 2022 vart det lagt til grunn eit gevinstuttak på om lag 7 pst. av reiseutgiftene før pandemien. I samband med RNB 2022 vart gevinstuttaket auka til om lag 14 pst. i andre halvåret 2022. Regjeringa foreslår å auke gevinstuttaket i 2023 til om lag 20 pst. av reiseutgiftene før pandemien. Dette inneber eit auka gevinstuttak under Klima- og miljødepartementet samanlikna med saldert budsjett 2022 på om lag 13 mill. kroner. Det blir vist til omtale på den enkelte budsjettpost.

4 Klima- og miljøprofilen i statsbudsjettet

For å nå dei nasjonale klima- og miljømåla må alle sektorar i samfunnet medverke. Regjeringa fører ein brei klima- og miljøpolitikk som omfattar verkemiddel på resultatområda omtalte i kapittel 2 og verkemiddel innanfor ansvarsområda til andre departement.

Det er samstundes viktig å understreke at klima- og miljøpolitikken ikkje først og fremst er løyvingar og budsjettpostar. Arbeid for eit betre miljø omfattar i stor grad avgjerder som ikkje har direkte konsekvensar for statsbudsjettet. Til dømes vil planlegging av arealbruk vere viktig, det same er regulering av tillatne grenseverdier for forureining.

Klima- og miljøprofilen i statsbudsjettet omfattar satsingar på heile miljøområdet, det vil seie

innsats for å ta vare på naturmangfaldet og kulturminne og kulturmiljø, medverke til auka friluftsliv, redusere forureining og klimagassutslepp og negative verknader av klimaendringane.

Det er ikkje enkelt å avgrense utgifter til slike tiltak på ein god måte. Mange tiltak kan grunnleggjast på fleire måtar og skal medverke til å nå ulike mål. Tiltaka er svært ulike òg: Nokre tiltak er langsiktige, slik som forskning, medan andre har meir direkte verknader. Tabellane og beløpa under må difor tolkast med varsemd og bør berre sjåast som ei omtrentleg oversikt over dei viktigaste nye klima- og miljøpolitiske satsingane til regjeringa.

Tabell 4.1 Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2023 under Klima- og miljødepartementet (auke frå saldert budsjett 2022)

(i 1 000 kroner)		
Tiltak	Kap. og post	Utgifter
Betre miljøtilstanden i Oslofjorden og Skagerrak	1400.21, 1420.01, 21, og 80	20 000
Forsking på skrantesjuka hos villrein	1410.51	4 000
EUs grønne giv og Klar for 55	1420.01	15 000
Utvikling av naturrekneskap	1420.21	5 000
Nasjonalparkløft	1420.21, 31 og 85	10 000
Auka tiltak mot invasjon av pukcellaks	1420.21	10 000
Auka løyving til Enova til auka elektrifisering av fartøy, tungtransport og anleggsmaskiner og til utsleppsreduksjonar i ikkje-kvotepiktig industri	1428.50	500 000
Troll forskingsstasjon i Antarktis – tryggleik og beredskap	1471.21	8 800
Auka drift- og investeringstilskot til Kings Bay AS	1473.70	10 000

Satsingsforslaga til Klima- og miljødepartementet er omtalte i kapittel 3 Hovudprioriteringar i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2023.

Tabell 4.2 Viktige satsingar i statsbudsjettet for 2023 med tydeleg klima- og miljøgevinst, på andre departement sine område

Tiltak	Departement	(i 1 000 kroner)
Auka kapasitet i Direktoratet for strålevern og atomtryggleik	HOD	10 000
Bionova ¹	LMD	87 500
Grøn plattform (total utlysning for perioden 2023 til 2025)	NFD	600 000
Nysnø klimainvesteringer	NFD	100 000
Miljøopprydding Folldal	NFD	16 000
Tiltak på de nukleære området	NFD	169 000
Raskere utbygging av havvind og fornybar kraft	OED	105 000
Havvind, undersøkelse av Utsira nord og Sørlege Nordsjø	OED	30 000
Langskip – fangst og lagring av CO ₂	OED	510 000
Tilskot til byområder	SD	278 000
Bistand til klimatilpassing	UD	150 000

¹ I saldert budsjett 2022 vart det løyva 30 mill. kroner til Bionova. Denne løyvinga vidareførast i 2023. I revidert nasjonalbudsjett 2022 vart summen omdisponert til andre formål.

Regjeringa vil føre ein offensiv klima- og miljøpolitikk og medverke til ei grøn omstilling av norsk økonomi. Som det går fram av tabell 4.1 og 4.2, er klima eit hovudsatsingsområde for regjeringa. Innrettinga av avgifter og eit grønt skatteskitte er sentrale verkemiddel for klimapolitikken til regjeringa. For detaljar om avgifter og avgiftsendringar i 2023-budsjettet, sjå Prop. 1 LS frå Finansdepartementet.

For ein omtale av klima- og miljøpolitikken til dei ulike departementa, sjå kapittel 8 i denne proposisjonen. Alle departementa har òg ein eigen klima- og miljøomtale i sine respektive proposisjonar.

Under er ein kort omtale av satsingane i forslag til statsbudsjett for 2023 som ikkje er i Klima- og miljødepartementets budsjett. Ein nærmare omtale er å finne i fagproposisjonane frå dei ulike departementa.

Auka kapasitet i Direktoratet for strålevern og atomtryggleik

Direktoratet for strålevern og atomtryggleik (DSA) blir styrkt med 10 mill. kroner. Midlane skal gå til etablering av ein Teknisk fagleg støtte organisasjon innan strålevern og atomtryggleik (TSO) og til auka kapasitet i DSA til råd og rettleiing knytt til dekkommisjoneringsarbeidet.

Bionova

Regjeringa foreslår å løyve 87,5 mill. kroner til å opprette Bionova. Bionova skal vere eit verktøy for å nå klimamåla til Noreg for 2030 og målet om å vere eit lågutsleppssamfunn i 2050 gjennom å bidra til reduserte klimagassutslepp og auka karbonopptak og- lagring, samt å bidra til verdiskaping gjennom overgang til ein meir sirkulær bioøkonomi basert på fornybare biologiske ressursar frå land og hav.

Spissing av det næringsretta verkemiddeapparatet for grøn omstilling

Regjeringa foreslår å omprioritere deler av midla i det næringsretta verkemiddelapparatet og setja av 600 mill. kroner til nye Grøn plattform-prosjekt for perioden 2023–2025, å auke øremerkinga for grøne vekstlån i innovasjonslâneordninga under Innovasjon Norge og å auka tilførselen av kapital til Nysnø med 100 mill. kroner samanlikna med 2022-nivå.

Miljøtiltak til Folldal

Folldal gruver var i drift frå 1748 til 1993. Oppryddinga vil måtte gå over fleire år og inneber utbeiring av grøftesystemet og survatnsnett, sikring av

gruvemassane mot avrenning og etablering av eit reinseanlegg.

Tiltak på de nukleære området

Regjeringa foreslår å auke løyvingane til Norsk nukleær dekommisjonering og Institutt for energiteknikk med til saman 169 mill. kroner i samband med opprydding og sikring av atomanlegga på Kjeller og i Halden. I tillegg ber regjeringa om Stortinget sitt samtykke til ei bestillingsfullmakt på 150 mill. kroner til prosjekt med fleirårige plikter.

Raskere utbygging av havvind og fornybar kraft

Regjeringa foreslår at 105 mill. kroner skal gå til raskare utbygging av havvind og fornybar kraft. Midlane skal gå til ulike formål, mellom anna auka kapasitet i sakshandsaminga og utvikling av betre digitale verktøy.

Havvind, undersøkelse av Utsira nord og Sørlege Nordsjø

Regjeringa foreslår 30 mill. kroner til undersøkingar av Utsira nord og Sørlege Nordsjø II.

Langskip – fangst og lagring av CO₂

Langskip er eit norsk demonstrasjonsprosjekt for fullskala CO₂-handtering som omfattar fangst, transport og lagring av CO₂. I april i år inngjekk staten og Hafslund Oslo Celsio AS ein avtale om tilskot til etablering og drift av eit CO₂-fangstanlegg hos Hafslund Oslo Celsio sitt avfallsforbren-

ningsanlegg på Klemetsrud. Staten vil bidra med 510 mill. kroner til prosjektet i 2023.

Prosjektet på Klemetsrud vil etter planen være i drift frå 2026 og vil redusere klimagassutsleppa frå avfallsforbrenningsanlegget med om lag 400 000 tonn CO₂ årleg. Av desse 400 000 tonna vil om lag 50 pst. vere CO₂ frå forbrenning av biogent avfall.

Tilskot til byområde

Regjeringa foreslår 35 mill. kroner til å inngå byvekstavtale for Tromsø dersom dei pågåande forhandlingane fører fram. Det er òg sett av 30 mill. kroner til å vidareføre tilskotsordninga til mindre byområde som ikkje er omfatta av ordninga med byvekstavtalar. Ordninga skal leggje til rette for klima- og miljøvennleg byutvikling og god framkomst. Vidare blir tilskotet til mindre investeringstiltak på kommunal og fylkeskommunal veg i byvekstavtalane for Oslo-området, Bergens-området, Trondheims-området og Nord-Jæren auka med til saman 213 mill. kroner, frå 105 mill. kroner i 2022 til 318 mill. kroner i 2023.

Bistand til klimatilpassing

Regjeringa foreslår auka satsing på klimatilpassing på 150 mill. kroner. I tillegg foreslår regjeringa ei løyving på 200 mill. kroner til oppfølging av den nye strategien for mattryggleik i utviklingspolitikken. Strategien vil fokusere på afrikanske land og klimarobust matproduksjon. Deler av dette vil kunne reknast som klimatilpassing.

5 Oversiktstabellar

5.1 Merknader til budsjettframlegget

utgiftssida og 3 601,1 mill. kroner på inntektsida.

Regjeringa foreslår ei samla løyving til Klima- og miljødepartementet på 19 977,8 mill. kroner på

5.2 Utgifter

Utgifter under programkategori 12.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1400	Klima- og miljødepartementet	654 530	673 098	637 388	-5,3
1410	Kunnskap om klima og miljø	1 114 664	1 127 539	1 130 597	0,3
1411	Artsdatabanken	71 376	70 455	80 560	14,3
1412	Meteorologiformål	506 962	489 386	504 703	3,1
	Sum kategori 12.10	2 347 532	2 360 478	2 353 248	-0,3

Utgifter under programkategori 12.20 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1420	Miljødirektoratet	6 161 193	6 832 276	8 482 096	24,1
1422	Miljøvennleg skipsfart	40 235	41 293	42 448	2,8
1423	Radioaktiv forureining i det ytre miljø	27 796	36 907	37 650	2,0
1424	Senter mot marin forsøpling		24 643	55 449	125,0
1425	Fisketiltak	15 985	17 043	17 465	2,5
1428	Enova SF	3 344 178	4 134 013	4 536 183	9,7
	Sum kategori 12.20	9 589 387	11 086 175	13 171 291	18,8

Utgifter under programkategori 12.30 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1429	Riksantikvaren	712 118	670 679	672 173	0,2
1432	Norsk kulturminnefond	135 614	121 318	124 638	2,7
	Sum kategori 12.30	847 732	791 997	796 811	0,6

Utgifter under programkategori 12.60 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1471	Norsk Polarinstitutt	381 141	345 142	358 178	3,8
1472	Svalbards miljøvernfond	6 778	10 329	13 000	25,9
1473	Kings Bay AS	56 610	36 946	64 995	75,9
1474	Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning	53 802	54 268	54 274	0,0
	Sum kategori 12.60	498 331	446 685	490 447	9,8

Utgifter under programkategori 12.70 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1481	Klimakvotar	181 396	102 611	87 649	-14,6
1482	Internasjonale klima- og utviklings-tiltak	3 011 269	3 081 854	3 078 387	-0,1
	Sum kategori 12.70	3 192 665	3 184 465	3 166 036	-0,6

5.3 Inntekter

Inntekter under programkategori 12.10 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
4400	Klima- og miljødepartementet	31 347	30 067	30 969	3,0
4411	Artsdatabanken	271	429	442	3,0
	Sum kategori 12.10	31 618	30 496	31 411	3,0

Inntekter under programkategori 12.20 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
4420	Miljødirektoratet	132 327	148 751	154 857	4,1
4423	Radioaktiv forureining i det ytre miljø	615	1 048	1 079	3,0
5578	Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet	736 688	708 264	708 686	0,1
	Sum kategori 12.20	869 630	858 063	864 622	0,8

Inntekter under programkategori 12.30 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
4429	Riksantikvaren	5 627	6 141	6 326	3,0
	Sum kategori 12.30	5 627	6 141	6 326	3,0

Inntekter under programkategori 12.60 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
4471	Norsk Polarinstitutt	126 688	88 542	91 198	3,0
5578	Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet	5 786	10 341	13 012	25,8
	Sum kategori 12.60	132 474	98 883	104 210	5,4

Inntekter under programkategori 12.70 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
4481	Sal av klimakvotar	1 858 244	1 642 921	2 594 562	57,9
	Sum kategori 12.70	1 858 244	1 642 921	2 594 562	57,9

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	3 182 528	3 178 021	3 252 859	2,4
30–49	Nybygg, anlegg o.a.	613 206	629 942	387 765	-38,4
50–89	Overføringer til andre	12 679 913	14 061 837	16 337 209	16,2
	Sum under departementet	16 475 647	17 869 800	19 977 833	11,8

Inntekter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
01–29	Sal av varer og tenester	2 155 119	1 917 899	2 871 933	49,7
30–49	Inntekter i samband med nybygg, anlegg o.a.			1 500	100,0
50–89	Overføringer fra andre	742 474	718 605	727 698	1,3
	Sum under departementet	2 897 593	2 636 504	3 601 131	36,6

Oversikt over bruk av stikkordet «kan overføres»

***Under Klima- og miljødepartementet blir stikkordet «kan overføres» foreslått knytt til disse postane utanom postgruppe 30-49*

(i 1 000 kr)

Kap.	Post	Nemning	Overført til 2022	Forslag 2023
1400	74	Tilskot til AMAP	60	5 447
1400	76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak	13 133	99 013
1410	23	Mareano	9 268	54 121
1411	21	Spesielle driftsutgifter		10 938
1411	70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet	477	30 929
1420	23	Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd		150 261
1420	61	Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing	22 291	196 528
1420	62	Tilskot til grøn skipsfart	7 147	40 523
1420	69	Oppryddingstiltak	48 322	138 762
1420	70	Tilskot til vassmiljøtiltak	6 815	
1420	71	Marin forsøpling	7 260	

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Nemning	Overført til 2022	Forslag 2023
1420	73	Tilskot til rovvilttiltak	9 153	64 751
1420	78	Friluftformål	9 457	192 299
1420	79	Oppryddingstiltak	100	462
1420	80	Tilskot til tiltak for å ta vare på natur		127 364
1420	81	Verdiskaping basert på naturarven	2 099	12 400
1420	82	Tilskot til trua artar og naturtypar	2 145	
1420	83	Tilskot til tiltak mot framande artar	115	
1420	85	Besøksenter for natur og verdensarv	1 727	99 761
1424	71	Marin forsøpling		30 417
1425	70	Tilskot til fiskeformål	237	17 165
1429	22	Fleirårige prosjekt kulturminneforvaltning	16 004	30 361
1429	70	Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne	12	39 026
1429	71	Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap	3 181	142 759
1429	72	Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne	482	58 554
1429	73	Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring	32 533	59 072
1429	74	Tilskot til fartøyvern	1 105	70 605
1429	75	Tilskot til fartøyvernssenter	5 401	15 557
1429	77	Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområde	4 166	8 446
1429	79	Tilskot til verdsarven		53 372
1471	21	Spesielle driftsutgifter	11 366	113 866
1474	01	Lønn og godtgjersler		253
1474	50	Tilskot til statlege mottakarar		25 020
1474	70	Tilskot til private mottakarar	330	29 001
1481	01	Driftsutgifter		2 649
1481	22	Internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar		85 000
1482	73	Klima- og skogsatsinga	111 615	2 976 847

6 Oppfølging av oppmodingsvedtak

Nedanfor er det gjort greie for oppfølginga av oppmodingsvedtak under Klima- og miljødepartementet. Oversikta inkluderer alle vedtak frå stortings-sesjonen 2021–2022 og vedtak frå tidlegare stortings-sesjonar som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 141 S (2021–2022) meinte ikkje var

kvitterte ut. I tabellen nedanfor blir det òg angjeve i kva grad departementet planlegg at rapporteringa knytt til oppmodingsvedtaket no blir avslutta, eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket i budsjettproposisjonen for neste år òg.

Tabell 6.1 Oversikt over oppmodingstiltak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (ja/nei)
2021–2022	35.4	Verkemiddel for raske utsleppskutt for store punktutslepp	Nei
2021–2022	35.6	Enøktiltak i hushalda	Ja
2021–2022	35.10	Krav om nullutslepp og fossilfrie byggje- og anleggsplassar i offentlege anbod	Nei
2021–2022	35.11	Forbod mot bruk av fossile brensel på byggjeplassar	Nei
2021–2022	35.16	Erstatte fossile brensel i industrien	Nei
2021–2022	35.20	Oppfylle målet om 10 pst. vern av kyst- og havområde og fremje nasjonal plan for marint vern	Nei
2021–2022	512	Greie ut produsentansvarsordning for tekstilar	Nei
2021–2022	513	Gjennomgå regelverk og vurdere endringar for å sikre at klesbransjen bruker uselde tekstilvarer om att	Nei
2021–2022	668	Status for arbeidet med ein heilskapleg tiltaksplan for ein rein og rik Oslofjord	Ja
2021–2022	711	Endre omgrepet «nullutslepp» i alle statlege mål og planar til «nullutslepp og biogass»	Ja
2021–2022	713	Verkemiddel som kan bidra til å gjere direkte karbonfangst frå luft (DAC) lønnsamt	Nei
2021–2022	753	Levere ein plan for harmonisering av rammeverk for biogass i Norden	Nei
2021–2022	756	Leggje til rette for auka bruk av avansert flytande biodrivstoff og biogass i transportsektoren	Ja
2021–2022	830	Sørgje for at Enova aukar støtta til elvarebilar frå 30 pst. til 40 pst. av meirkostnaden	Ja
2021–2022	837	Utarbeide rapporteringssystem for bruk av berekraftig biodrivstoff utanfor omsetningskravet	Nei

Tabell 6.1 Oversikt over oppmodingstiltak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (ja/nei)
2020–2021	690	Bidra til gjennomføring av tiltak initierte av lokale og regionale styresmakter som reduserer utslepp i verdsarvfjordane	Nei
2020–2021	691	Tiltak som sikrar verdsarvfjordane som anløpshamn for cruisebåtar også etter 2026 – etablering av landstraum i Flåm mv.	Nei
2020–2021	751	Verkemiddel for meir effektiv og einskapleg skadefelling av rovvilt	Nei
2020–2021	752	Kompetanseoverføringsprosjekt om skadefelling	Nei
2020–2021	753	Forslag om verkemiddel for meir effektiv lisensfelling	Nei
2020–2021	831	Nasjonal plan for å gjere land- og ladestraum, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff tilgjengelege	Nei
2020–2021	973	Forslag om revidering av motorferdsellova	Nei
2020–2021	976	Oppfølging av globalt rammeverk for naturmangfald	Nei
2020–2021	977	Ny vurdering av innstrammingane av sjølaksefisket	Ja
2020–2021	979	Evaluerer status for små og sårbare bestandar av villaks	Ja
2020–2021	1001	Greie ut insentivordning for at frivillige, inkl. lag og organisasjonar, vil bidra til rydding av plast	Nei
2020–2021	1004	Tilskotsordning som dekkjer kostnadene med leveranse av avfall etter frivillige ryddeaksjonar	Nei
2020–2021	1009	Harmonisere rammevilkåra for biogassproduksjon i Norden	Nei
2019–2020	708	Nye mål i kulturmiljøpolitikken	Nei
2018–2019	383	Erstatningsreglane ved tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordninga (FKT)	Nei
2017–2018	481	Gjenbruk gjennom kommunane sine gjenbruksstasjonar	Nei
2017–2018	482	Utleige av avfallskonteinrar frå godkjende avfallsselskap	Nei
2017–2018	485	Krav til utsortering og materialattvinning av plast og matavfall	Ja
2017–2018	486	Avfall frå offentlege tenester og andre som produserer avfall som liknar hushaldsavfall	Ja
2017–2018	487	Reinsing av flygeoske	Ja
2017–2018	489	Matkastelov	Nei
2017–2018	502	Pålegg om utsortering og materialattvinning av plast- og matavfall	Ja
2017–2018	661	Greie ut strengare krav til svartvass- og gråvassutslepp frå cruiseskip	Nei
2017–2018	672	Implementere krav og reguleringar til utslepp frå cruiseskip og annan skipstrafikk i turistfjorðar m.m.	Nei

Tabell 6.1 Oversikt over oppmodingstiltak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (ja/nei)
2017–2018	674	Nasjonalt forbod mot sal av heliumballongar	Nei
2016–2017	529	Gratis levering av marint avfall	Nei
2016–2017	914	Forslag til tiltak og verkemiddel for overvass-problematikk	Nei
2015–2016	669	Klargjering av kva som er god tilstand, og kva areal som er å rekne som ringare økosystem	Ja
2015–2016	670	Kvalitetsnormer for økosystem som del av utviklinga av nye forvaltningsmål	Ja
2015–2016	674	Handlingsplan for å betre situasjonen for sjøfugl	Nei
2015–2016	681	Forbod mot mikroplast i kroppspleieprodukt	Nei

Stortingssesjon 2021–2022

Verkemiddel for raske utsleppskutt for store punkt-utslepp

Vedtak nr. 35.4, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringa vurdere ulike verkemiddel som kan bidra til raske utsleppskutt for store industrielle punktutslepp, irekna system for differansekontraktar.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Vedtaket er under oppfølging.

Enøktiltak i hushalda

Vedtak nr. 35.6, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringa vurdere å overføre ansvaret for arbeidet med enøktiltak med kjent og velprøvd teknologi og egen strømproduksjon i husholdningene til Husbanken innen revidert 2022. Stortinget ber regjeringa sikre at Enova benytter rammen på 300 millionar kroner til husholdningar som følger av Enova-avtalen, i tillegg til 100 millionar kroner som kommer av enigheten mellom partiene. Regjeringa skal i statsbudsjettet for 2023 redegjøre for arbeidet med ENØK-tiltak i husholdningene»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Regjeringa har i 2022 sett av 400 mill. kroner til klima- og energitiltak hos hushald og forbrukarar gjennom Enova si styringsavtale. Dette er ei auking på 100 mill. kroner frå førre regjering. Regjeringa er oppteken av at hushald med låge inntekter også skal ha moglegheit til å få energio-ppgradert bustadane sine. I februar 2022 lanserte regjeringa difor ei ordning på 100 mill. kroner gjennom Enova, kor kommunar kan søkje om stønad til energitiltak i kommunale bustadar. Frå 2023 legg regjeringa opp til å overføre 200 mill. kroner til Husbanken for å støtte energitiltak for hushald med låge inntekter. Her vil det i stor grad vere snakk om kjend og velprøvd teknologi.

Enova har over mange år hatt ein viktig innsats retta mot energitiltak hos hushalda. Over avtaleperioden frå 2021 til 2024 vil Enova totalt stille til disposisjon 1,1 mrd. kroner til i hovudsak energitiltak hos hushald og forbrukarar. I februar 2022 lanserte Enova stønad til fleire nye tiltak. Mellom anna auka stønad til solcellepanel, stønad til smart straumstyring, smarte varmtvasstankar, og kartleggingsstønad til burettslag og bustadsameige. Det blei også lansert stønad til energikartlegging for burettslag og sameige som skal gje konkrete anbefalingar om smarte energi- og klimatiltak. Enova opplever monaleg auke i søknads-pågangen til denne ordninga og ventar å betale ut opp mot 300 mill. kroner i 2022 i tillegg til stønaden til dei kommunale bustadane. Stønaden til hushald vert betalt ut etterskottvis, så det tek noko tid før auka pågang fører til auka utbetaling.

Regjeringa har til saman sett av 500 mill. kroner årleg til å styrke satsinga på energitiltak gjennom Husbanken frå 2023, inkludert ei overføring av 200 mill. kroner frå Enova. Husbanken vil frå

2023 gje stønad til energitiltak i kommunalt eigde utleigebustadar, sjukeheimar og omsorgsbustadar, og studentbustadar. Stønaden til energitiltak i kommunalt eigde utleigebustadar vil kome hushald med låge inntekter til gode. Det blir og vist til Kommunal- og distriktsdepartementet sitt budsjett for ein nærare omtale av dette. Det blir og vist til omtale av energieffektivisering i bygg, irekna hushald, i Olje- og energidepartementet sitt budsjett.

Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Krav om nullutslepp og fossilfrie byggje- og anleggsplassar i offentlege anbod

Vedtak nr. 35.10, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede forslag om krav om nullutslipp og fossilfrie bygge- og anleggsplasser i offentlige anbud i løpet av 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Vedtaket er under oppfølging. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å greie ut utsleppsreduserande tiltak på byggje- og anleggsplassar. Oppdraget vil gje eit oppdatert kunnskapsgrunnlag om barrierar og potensial for utsleppskutt i bransjen. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte når oppdraget er levert.

Forbod mot bruk av fossile brensel på byggjeplassar

Vedtak nr. 35.11, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede forbud mot bruk av fossile brenslar på byggeplassar og melde tilbake til Stortinget senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Vedtaket er under oppfølging. Miljødirektoratet har fått i oppdrag å greie ut utsleppsreduserande tiltak på byggje- og anleggsplassar. Oppdraget vil gje eit oppdatert kunnskapsgrunnlag om barrierar og potensial for utsleppskutt i bransjen. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Erstatte fossile brensel i industrien

Vedtak nr. 35.16, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan man kan erstatte fossile brenslar i industrien og komme tilbake til Stortinget i løpet av 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

På bakgrunn av oppmodingsvedtaket fekk Miljødirektoratet våren 2022 i oppdrag å utarbeide ei oversikt over moglegheitene for å erstatte fossile brensel i fastlandsindustrien. For ikkje-kvotepfiktige utslepp skulle det gjerast ei oppdatert vurdering av underlaget frå Klimakur 2030-rapporten og ei ytterlegare vurdering av moglege verkemiddel for å erstatte fossil fyring, som effekt av avgift til 2 000 kroner i 2030 og mogleg forbod frå 2030, eventuelt i kombinasjon med støtteordningar. For dei kvotepfiktige utsleppa skulle svaret gje ei oversikt over moglege tiltak og barrierar for å redusere utslepp frå forbrenning. Oppdraget vart levert 9. juni i år.

Miljødirektoratet har i svaret lagt til grunn at utgangspunktet er stasjonær forbrenning av fossile brensel til energiformål. Fossile brensel blir brukte til ulike energiformål, som oppvarming, tørking og til å drive kjemiske prosessar. *Indirekte* fyring skjer som regel utanfor sjølve prosessane, og ein kan produsere varmen ved bruk av ei rekke energikjelder. Dermed kan også energikjelda bytast ut utan å gjere store endringar i prosessen. Til dømes kan ein byte ut ein oljekjel med ein elektrisk kjel. *Direkte* fyring skjer ofte i sjølve prosessen, slik at det ikkje alltid er like enkelt å skifte energikjelde utan modifikasjonar eller utskifting av utstyr eller endringar i prosessen.

Gjennomgangen til Miljødirektoratet viser at om lag 2/3 av utsleppa frå ikkje-kvotepfiktige industriverksemdar er frå stasjonær forbrenning, hovudsakleg frå bruk av fossil olje og gass til varmeproduksjon og noko direktefyring, til dømes til tørking. Ei CO₂-avgift på 2 000 kroner er av Miljødirektoratet estimert til å gje utsleppsreduksjonar på 0,8 mill. tonn CO₂ samla for perioden 2022 til 2030. Miljødirektoratets grove estimat er at effekten av eit forbod mot fossil forbrenning i ikkje-kvotepfiktig industri vil kunne gje ytterlegare utsleppsreduksjonar på nærmare 0,8 mill. tonn utover effekten av CO₂-avgifta samla for perioden 2022 til 2030. Dette føreset at eit forbod frå 2030

blir varsla i 2022, og at det fører til at verksemdene gjennomfører klimaløysingar frå 2024.

Av forbrenningsutsleppa frå dei kvotepliktige verksemdene er ein betydeleg andel av utsleppa ikkje berre for energiformål. I fleire anlegg blir dei fossile brensla brukte inn i integrerte prosessar og som råstoff i dei kjemiske prosessane. Ein del utsleppseiningar, til dømes kjelar, er derimot heilt tilsvarande i kvotepliktig og ikkje-kvotepliktig industri. Dersom eit forbod mot forbrenning av fossile brensel også omfattar dei kvotepliktige utsleppa, anslår Miljødirektoratet at mellom 0,25 og 0,30 mill. tonn CO₂ er utslepp som årleg stammar frå kjelar, i all hovudsak til produksjon av damp, som relativt enkelt kan bytast med fornybare alternativ.

Miljødirektoratet peiker i sin leveranse på at eit forbod mot fossil fyring vil måtte greiast ut i tråd med utgreiingsinstruksen, med ei fullstendig konsekvensutgreiing. På bakgrunn av dette har Miljødirektoratet fått eit nytt oppdrag med frist i 2023

Oppfylle målet om 10 pst. vern av kyst- og havområde og fremje nasjonal plan for marint vern

Vedtak nr. 35.20, 2. desember 2021

«Stortinget ber regjeringen oppfylle målet om 10 pst. vern av kyst- og havområder innen 2030, og fremme nasjonal plan for marint vern».

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av innstilling frå finanskomiteen om nasjonalbudsjettet for 2022 og forslaget til statsbudsjett for 2022, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Oppfølginga av tiltaka i Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur* står sentralt i det vidare arbeidet med vern av kyst- og havområde. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte med status for arbeidet.

Greie ut produsentansvarsordning for tekstilar

Vedtak nr. 512, 3. mai 2022

«Stortinget ber regjeringen utrede en produsentansvarsordning for tekstiler».

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:111 S (2021–2022) *Representantforslag om en mer bærekraftig og sirkulær tekstilindustri*, jf. Inns. 259 S (2021–2022), tilråding romartal I i innstillinga.

Departementet vil hausten 2022 setje ned ei arbeidsgruppe for å greie ut produsentansvarsordning for tekstilar. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Gjennomgå regelverk og vurdere endringar for å sikre at klesbransjen bruker uselde tekstilvarer om att

Vedtak nr. 513, 3. mai 2022

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket og vurdere endringer for å sikre at klesbransjen i større grad gjenbruker usolgte tekstilvarer i stedet for å destruere dem, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:111 S (2021–2022) *Representantforslag om en mer bærekraftig og sirkulær tekstilindustri*, jf. Inns. 259 S (2021–2022), tilråding romartal II i innstillinga.

Regjeringa arbeider med saka. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Status for arbeidet med ein heilskapleg tiltaksplan for ein rein og rik Oslofjord

Vedtak nr. 668, 14. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med forslag til statsbudsjett for 2023 oppgi status for arbeidet med Helthetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv, og foreslå hvordan arbeidet med å bedre vannkvaliteten i Oslofjorden spesielt og langs hele kysten kan foreres.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:209 S (2021–2022) *Representantforslag om en helhetlig plan for å beskytte norsk natur mot nitrogenforurensning*, jf. Innst. 351 S (2021–2022).

Helthetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv vart lansert i mars 2021 av den førre regjeringa og presenterer dei viktigaste prioriteringane for Oslofjorden i første omgang fram mot 2026. Regjeringa vil raskt følgje opp tiltaksplanen. Regjeringa har i tillegg retta særleg merksemd mot dei største utfordringane, utslepp frå avløp og avrenning frå jordbruk, som vil bidra til å forsere arbeidet med å betre vasskvaliteten i Oslofjorden.

Tiltaksplanen presenterer 63 tiltak og 19 punkt for kunnskapsinnhenting. Kvart tiltak har ei hovudansvarleg styresmakt, som skal stå for gjennom-

føringa av tiltaket og rapportere på status til Oslofjordrådet. Oslofjordrådet består av klima- og miljøministeren, andre ministrar det gjeld, og relevante ordførarar og fylkesordførarar. Rådet skal sikre god lokal- og regionalpolitisk forankring, samordning og framdrift i arbeidet. Rådet vart oppretta i august 2021. Rådet har hatt to ekstraordinære møte i 2022 og eit ordinært møte 5. september.

På rådsmøtet den 5. september 2022 lanserte Miljødirektoratet ein rapport om status og gjennomføring av tiltak, basert på rapporteringa frå dei tiltaksansvarlege. Rapporten syner at arbeidet er godt i gang, og at fleire av innsatsområda har fått eit løft i det første året av planperioden. Likevel er det langt fram til alle nødvendige tiltak er gjennomførte, og det er eit stort gap mellom tilstanden i dag og dei ambisiøse måla sette av Stortinget. Alle sektorar må auke innsatsen. Rapporten syner òg at den nødvendige suppleringa og forsterkinga av innsatsen for Oslofjorden må styrkjast ytterlegare i åra framover.

Dersom tiltak ikkje blir gjennomførte som planlagt, vil Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet vurdere korleis dette bør følgjast opp for å sikre gjennomføring av dei aktuelle tiltaka.

Vassforskrifta gjennomfører EU sitt vassdirektiv i Noreg. Det er utarbeidd regionale vassforvaltningsplanar med tilhøyrande tiltaksprogram for kvar av vassregionane i Noreg. Dette skal sikre ei heilskapleg forvaltning av vatnet vårt. Vassforvaltningsplanane er eit viktig verktøy i arbeidet med å sikre betring av vasskvaliteten i Oslofjorden og langs heile kysten. Planane set miljømål for alle vassførekomstane i Noreg. Dei oppdaterte regionale vassforvaltningsplanane for planperioden 2022–2027 er no i ferd med å godkjennast av regjeringa, og gjennomføring av dei oppdaterte planane vil bidra til å styrkje innsatsen for å nå miljømåla etter vassforskrifta.

Regjeringa ser på vedtaket som følgd opp.

Endre omgrepet «nullutslepp» i alle statlege mål og planar til «nullutslepp og biogass»

Vedtak nr. 711, 10. juni 2022

«Stortinget ber regjeringa om å følge opp vedtak om å endre bruken av begrepet nullutslipp i alle statlege målsettingar og planar til nullutslipp og biogass, dette i den hensikt å likestille biogass med elektrisitet og hydrogen, og det skal gjelde allerede vedtatte og framtidige planar.»

Vedtaket vart gjort i behandlinga av Meld. St. 11 (2021–2022), *tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020–2021)*, jf. Innst. 446 S (2021–2022), tilråding romartal XLIV i innstillinga.

Vedtaket Stortinget viser til, er vedtak nr. 1007 (2020–2021). Stortinget gav tilslutninga si til å oppheve dette vedtaket i behandlinga av Meld. St. 4 *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2022–2021*, Innst. 141 S (2021–2022).

Regjeringa reknar difor vedtaket som utkvittert.

Verkemiddel som kan bidra til å gjera direkte karbonfangst frå luft (DAC) lønnsamt

Vedtak nr. 713, 10. juni 2022

«Stortinget ber regjeringa vurdere virkemidler som kan bidra til å gjere direkte karbonfangst frå luft (DAC) lønnsomt, herunder hvordan CO₂-avgiften og handlingsrommet innenfor kvotehandlingsystemet kan innrettes for å få til dette.»

Vedtaket vart gjort i behandlinga av Meld. St. 11 (2021–2022), *tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020–2021)*, jf. Innst. 446 S (2021–2022), tilråding romartal XLIV i innstillinga.

Vedtaket er under oppfølging. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Levere ein plan for harmonisering av rammeverk for biogass i Norden

Vedtak nr. 753, 10. juni 2022

«Stortinget ber regjeringa om å følge opp initiativ til å harmonisere rammevilkårene for biogassproduksjon i Norden og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette i forbindelse med budsjett for 2023, samtidig gjennomgå virkemidler for biogass i andre nordiske land og vurdere endringer for å sikre at norske biogassprodusenter er mer konkurransedyktige i møte med utenlandsk gassproduksjon.»

Vedtaket vart gjort i behandlinga av Meld. St. 11 (2021–2022), *tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020–2021)*, jf. Innst. 446 S (2021–2022), tilråding romartal XLV i innstillinga.

Miljødirektoratet har, på oppdrag frå departementet, levert ein rapport som gjennomgår verkemidla for biogass i Noreg, Sverige og Danmark. Rapporten er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Leggje til rette for auka bruk av avansert flytande biodrivstoff og biogass i transportsektoren

Vedtak nr. 756, 10. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen leggje til rette for økt bruk av avansert flytende biodrivstoff og biogass i transportsektoren.»

Vedtaket vart gjort i behandlinga av Meld. St. 11 (2021–2022), *tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020–2021)*, jf. Innst. 446 S (2021–2022), tilråding romartal XLVIII i innstillinga.

Regjeringen auke omsetningskravet for biodrivstoff til vegtrafikk til 17 pst. og innfører omsetningskrav til ikkje-veggåande maskiner på 7 pst. i 2023 og 10 pst. i 2024.

Miljødirektoratet har også levert konsekvensutgreiing og forslag til forskriftsendring for eit omsetningskrav til innanlands sjøfart og fiske, samstundes som ein følgjer med på reduksjonsplikta EU har foreslått til delar av den europeiske skipsfarten, som vil ha konsekvensar for norske skip. Saka er til behandling i departementet. Direktoratet har også levert konsekvensutgreiing og forslag til opptrapping av omsetningskravet. Saka er til behandling i departementet

Miljødirektoratet har også fått i oppdrag å evaluere omsetningskravet til luftfart som tok til å gjelde i 2020, og vurdere eventuell opptrapping. Leveransen frå direktoratet konkluderte med at omsetningskravet i stor grad har vore vellykka.

Regjeringa har gjeve Miljødirektoratet i oppdrag å greie ut eit system for rapportering på berekraftseigenskapane til avansert biodrivstoff selt utanfor omsetningskravet som vil kunne gje større moglegheiter til aktørar som ønskjer å ta i bruk meir biodrivstoff enn det omsetningskravet tilseier.

Regjeringa har også gjeve Statens vegvesen i oppdrag å utarbeide ei løysing med eiga takstgruppe for alle gassdrivne køyretøy (GA) i takstgruppe 2 (tunge køyretøy), slik at biogasskøyretøy kan få reduserte takstar.

Enova bestemte i 2022 å gje støtte til bygging av 14 nye fyllestasjonar for biogass og til innkjøp av 120 biogasskøyretøy.

Vidare oppfølging av biogass i transportsektoren vil rapporteres under oppmodingsvedtak nr. 753, 10. juni 2022.

Regjeringa ser på vedtaket som følgt opp.

Sørgje for at Enova aukar støtta til elvarebilar frå 30 pst. til 40 pst. av meirkostnaden

Vedtak nr. 830, 17. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet 2023 sørge for at Enova øker støtten til el-varebiler fra 30 pst. til 40 pst. av meirkostnaden.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 2 (2021–2022), revidert nasjonalbudsjett, jf. Innst. 450 S (2021–2022).

Regjeringa foreslår ei auka løyving til Enova på 500 mill. kroner som skal bidra til utsleppsreduksjonar og omstilling. Denne løyvinga gjer at Enova kan auke innsatsen mot transportsektoren. Løyvinga vil mellom anna gjere det mogleg å framleis støtte opp om utviklinga i marknaden for elvarebilar.

Det er fleire utfordringar ved å detaljstyre Enova til å auke støtte til elvarebilar frå 30 pst. til 40 pst. av meirkostnaden. Vi har ambisiøse mål i klimapolitikken og skal på kort tid omstille oss til eit lågutsleppssamfunn. Vi har samstundes avgrensa midlar til å utløyse dei nødvendige endringane. Enova er difor sett opp for effektivt å kunne bruke dei midlane som er stilte til rådvelde. Hovudelementet er ei overordna styring gjennom fireårige styringsavtalar mellom departementet og Enova om forvaltninga av midlane frå Klima- og energifondet. Innanfor rammene av avtalen er Enova gjeve monaleg fagleg fridom til å prioritere mellom område, utforme program og tildele stønad til enkeltprosjekt slik at midlane blir nytta mest mogleg effektivt. Stortinget har ved gjenetekne høve stilt seg bak denne styringsmodellen. Detaljstyring av Enova sitt stønadsprogram for elvarebilar vil bryte med prinsippet om overordna styring og fagleg fridom. Enova har avgrensa midlar og prioriterer innsatsen der han gjev best effekt. Meir stønad til elvarebilar betyr at det blir mindre til noko anna.

Dersom utviklinga for elvarebilar held fram som venta, vil det å auke stønaden frå 30 til 40 pst. av meirkostnadene for ein viss modell heller ikkje nødvendigvis utgjere den store forskjellen i støtte-sum. Per i dag får fleire modellar lite eller ingenting i stønad, ettersom dei har låge eller ingen meirinvesteringskostnader. Ein auke i støtteintensiteten frå 30 pst. til 40 pst. vil for dei fleste modellane utgjere mellom 0 og 6000 kroner per i dag. I dag er det fleire titals elektriske modellar som allereie har lågare pris enn tilsvarande konvensjonelle varebilar, og som dermed ikkje får stønad. Ei

auke i stønad vil tilgodesjå dei som allereie mottar stønad og kan dermed bidra til konkurransevriding.

Grunna positiv utvikling i salet av elvarebilar justerte Enova i 2021 ned støttesatsen frå 40 til 30 pst. av meirkostnadene ved kjøp av elvarebil. Den positive utviklinga har fortsett inn i 2022. I seks av årets sju første månadar har delen elvarebilar lege stabilt over 20 prosent av nyvarebilsalet. Det er kome mange nye modellar inn i marknaden, det er aukning i konkurransen, og meirkostnaden har gått ned. Ei aukning i stønad kan òg ha den ulempen at det forstyrrar konkurransen i marknaden og held prisane oppe.

Frå 1.1.2022 blei CO₂-komponenten i einongsavgifta for varebilar auka. Dette aukar konkurransekrafta til elvarebilar.

Departementet ser på vedtaket som fulgt opp.

Utarbeide rapporteringssystem for bruk av berekraftig biodrivstoff utanfor omsetningskravet

Vedtak nr. 837, 17. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med tilsvarende modell som Sverige for Norge for avansert biodrivstoff, og snarest mulig utarbeide et rapporteringssystem for bruk av bærekraftig biodrivstoff utover omsetningskravet, som oppfyller bærekraftskriteriene for biodrivstoff, og som ikke inneholder biodrivstoff med avskogingsrisiko. Dersom Sverige i prosessen med EU-kommisjonen ikke får gjennomslag for den foreslåtte modellen, bes regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til ny modell.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 2 (2021–2022), revidert nasjonalbudsjett, jf. Innst. 450 S (2021–2022).

I Sverige er reine og høginnblanda biodrivstoff friteke for avgift, mens biodrivstoff som blir blanda inn i fossilt drivstoff, er avgiftspliktig. Frittatt biodrivstoff kan ikkje nyttast til å oppfylle dei svenske reduktionsplikten (tilsvarer det norske omsetningskravet). Den svenske regjeringa sende 27. desember 2021 på høyring eit forslag om å innføre avgifter også på reine og høginnblanda biodrivstoff, men samtidig inkludere reine og høginnblanda biodrivstoff i reduktionsplikten. Lovendringane blir foreslåtte med verknad frå 1. januar 2023. Forslaget begrunnes med at det sannsynlegvis ikkje vil vere mogeleg å få godkjent ei forlenging av gjeldande system når kommisjonen si godkjenning stoppar 31. desember 2022.

Forslaget er i prinsippet identisk med gjeldande norsk regelverk.

Den svenske regjeringa varsla 14. februar 2022 at den likevel vil søkje Kommisjonen om avgiftsfritak for reine og høginnblanda biodrivstoff. Bakgrunnen er at den svenske regjeringa meiner at nylege endringar i EU sine miljøstytteretningslinjer bør styrkje Sveriges moglegheiter til å behalde avgiftsfritaket for høginnblanda biodrivstoff i si noverande form, dvs. avgiftsfritak for høginnblanda og reint biodrivstoff kombinert med at slikt drivstoff ikkje er omfatta av reduktionsplikta (omsetningskravet). Finansdepartementet er ikkje kjent med utfallet av prosessen mellom Sverige og Kommisjonen.

I oppmodingsvedtaket blir vi bedt om å kome tilbake til Stortinget med ein «tilsvarende modell som Sverige». Det er framleis usikkert korleis det framtidige svenske regelverket vil bli utforma. Den svenske regjeringa vil måtte leggje fram forslaget den seinaste sitt medio september i forslaget til statsbudsjett for 2023. Vi må avvente vidare regelverksutforming i Sverige før vi kan vurdere eventuelle endringar i vegbruksavgifta på reint og høginnblanda avansert biodrivstoff etter svensk modell. Oppmodingsvedtakets punkt om avgifter må derfor vurderast fram mot 2024-budsjettet.

Departementet arbeider med oppfølging av den andre delen av vedtaket, om rapporteringssystem for biodrivstoff utanfor omsetningskravet. Departementet har gjeve Miljødirektoratet i oppdrag å greie ut eit slikt system.

Stortingssesjon 2020–2021

Bidra til gjennomføring av tiltak initierte av lokale og regionale styresmakter som reduserer utslipp i verdsarvfjordane

Vedtak nr. 690, 25. februar 2021

«Stortinget ber regjeringen bidra til gjennomføring av tiltak initiert av lokale og regionale myndigheter, som reduserer utslipp i verdensarvfjordene.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:23 S (2020–2021) *Representantforslag om utsettelse av kravet om nullutslipp i verdensarvfjordene fra 2026*, jf. Innst. 251 S (2020–2021).

Oppmodingsvedtaket vil bli følgt opp i samband med oppfølginga av vedtak nr. 691, 25. februar 2021, og vedtak nr. 672, 3. mai 2018. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Tiltak som sikrar verdsarvfjordane som anløpshamn for cruisebåtar også etter 2026 – etablering av landstraum i Flåm mv.

Vedtak nr. 691, 25. februar 2021

«Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak som sikrer verdensarvfjordene som anløpshavn for cruisebåtar også etter 2026, blant annet ved at staten sikrer etablering av landstrøm i Flåm som planlagt innen 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:23 S (2020–2021) *Representantforslag om utsettelse av kravet om nullutslipp i verdensarvfjordene fra 2026*, jf. Innst. 251 S (2020–2021).

Oppmodingsvedtaket vil bli følgt opp i samband med oppfølginga av vedtak nr. 690, 25. februar 2021, og vedtak nr. 672, 3. mai 2018. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Verkemiddel for meir effektiv og einskapleg skadefelling av rovvilt

Vedtak nr. 751, 11. mars 2021

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om egnede virkemidler som gjør skadefelling av rovvilt mer effektivt og enhetlig.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:86 S (2020–2021), *Representantforslag om mer effektiv skadefelling av store rovdyr*, jf. Innst. 255 S (2020–2021). Klima- og miljødepartementet har motteke ei fagleg vurdering og tilråding om vidare oppfølging av oppmodingsvedtaket frå Miljødirektoratet.

Regjeringa vurderer den faglege tilrådinga frå Miljødirektoratet og vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Kompetanseoverføringsprosjekt om skadefelling

Vedtak nr. 752, 11. mars 2021

«Stortinget ber regjeringen iverksette et kompetanseoverføringsprosjekt for at de metodene og de erfaringene som er gjort av skadefellingslagene i Nord-Østerdal og Engerdal, blir overført til skadefellingslag andre steder i landet. Det bør utarbeides et kursopplegg og etableres et permanent nettverk som sikrer overføring av kunnskap og kompetanse.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:86 S (2020–2021), *Representantforslag om mer effektiv skadefelling av store rovdyr*, jf. Innst. 255 S (2020–2021). Klima- og miljødepartementet har motteke ei fagleg vurdering og tilråding om vidare oppfølging av oppmodingsvedtaket frå Miljødirektoratet.

Regjeringa vurderer den faglege tilrådinga frå Miljødirektoratet og vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Forslag om verkemiddel for meir effektiv lisensfelling

Vedtak nr. 753, 11. mars 2021

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan virkemidler knyttet til skadefelling også kan bidra til å gjøre lisensfelling mer effektiv.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:86 S (2020–2021), *Representantforslag om mer effektiv skadefelling av store rovdyr*, Innst. 255 S (2020–2021). Klima- og miljødepartementet har motteke ei fagleg vurdering og tilråding om vidare oppfølging av oppmodingsvedtaket frå Miljødirektoratet.

Regjeringa vurderer den faglege tilrådinga frå Miljødirektoratet og vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Nasjonal plan for å gjere land- og ladestraum, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff tilgjengelege

Vedtak nr. 831, 22. april 2021

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en nasjonal plan for å gjøre land- og ladestrøm, hydrogen, ammoniakk og andre grønne drivstoff tilgjengelig.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 10 (2020–2021) *Grønnere og smartere – morgendagens maritime næring*, jf. Innst. 338 S (2020–2021).

På oppdrag frå Klima- og miljødepartementet har DNV levert ein underlagsrapport om føresetnader, status, behov og barrierar for tilgjengelegging av ulike alternative berekraftige drivstoff til skipsfarten. Departementet arbeider no med utforminga av den nasjonale planen. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Forslag om revidering av motorferdsellova
Vedtak nr. 973, 25. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om revidering av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag med sikte på økt lokalt selvstyre og redusert byråkrati knyttet til praktiseringen av loven, samtidig som hensyn til natur og friluftsliv blir ivaretatt.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:155 S (2020–2021), *Representantforslag om lokalt selvstyre over motorisert ferdsel i utmark*, og Dokument 8:161 S (2020–2021), *Representantforslag om revidering av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag med sikte på redusert byråkrati*, jf. Innst. 429 S (2020–2021)

Vedtaket frå Stortinget er bakgrunnen for at Kongen i statsråd 3. september 2021 sette ned eit offentleg utval som skal gjennomgå regelverket om motorferdsel i utmark og vassdrag og foreslå endringar i dette. Utvalet skal levere utgreiinga innan 1. desember 2023. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med saka på eigna måte.

Oppfølging av globalt rammeverk for naturmangfald

Vedtak nr. 976, 25. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget om oppfølgingen av det globale rammeverket for naturmangfald på egnet måte så fort som mulig etter at rammeverket er på plass.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:174 S (2020–2021), *Representantforslag om en strategi for arbeidet med FNs naturavtale*, jf. Innst. 434 S (2020–2021).

Forhandlingane om eit globalt rammeverk for naturmangfald skal avsluttast under COP 15 i Montreal i Canada, 7.–19. desember 2022. Regjeringa vil følgje opp stortingsvedtaket så fort som mogleg etter at rammeverket er på plass. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Ny vurdering av innstrammingane i sjølaksefisket

Vedtak nr. 977, 25. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen foreta en ny vurdering av innstrammingene i sjølaksefisket og hvor-

dan de vil virke konkret for sjølaksefiskerne på Sørlandet. Stortinget ber videre regjeringen om å foreta lempelige vurderinger av søknader om dispensasjon for fiskerne som mister en stor del av sin inntekt uten andre muligheter.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:148 S (2020–2021) *Representantforslag om å stoppe innstramminger i sjølaksefisket i 2021*, jf. Innst. 430 S (2020–2021).

I brev 2. juli 2021 bad Klima- og miljødepartementet Miljødirektoratet om å gjere ei vurdering av korleis innstrammingane i sjølaksefisket vil verke konkret for sjølaksefiskarane på Sørlandet. Miljødirektoratet gav Menon Economics i oppdrag å gjere ei vurdering av dette. Menon leverte den endelege rapporten sin hausten 2021. Basert på resultatata frå undersøkinga slår Menon fast at det ikkje er grunnlag for å seie at sjølaksefiskarane på Sørlandet blir spesielt hardt ramma av innstrammingane i sjølaksefisket. Vurderinga av situasjonen for sjølaksefiskarar på Sørlandet, jf. første del av vedtak 977, tilseier at dei ikkje blir hardare ramma av reguleringane i sjølaksefisket enn fiskarar andre stader i landet.

I lys av at den gjeldande dispensasjonsføresegna i forskrift om fiske av anadrome laksefisk i sjø ikkje dekkjer dispensasjonssøknader frå enkeltfiskarar, bad departementet og Miljødirektoratet vurdere om det i lys av naturmangfaldlova, lakse- og innlandsfisklova og anna relevant lovverk kan gjevast ei dispensasjonsføresegn i den aktuelle forskrifta som inneber at dispensasjon til fiske kan bli innvilga til fiskarar som mistar ein stor del av inntekta som følgje av reguleringane, og som ikkje har andre moglegheiter til inntening.

Miljødirektoratet si vurdering var her at ei ordning som gjev dispensasjon til enkeltfiskarar, ikkje er i tråd med formålet i lakse- og innlandsfisklova og vil òg truleg utløyse erstatningskrav jf. Grunnlova § 105. Ei slik ordning vil òg innebere usakleg forskjellsbehandling av personar med i utgangspunktet like rettar, noko som igjen vil gjere ordninga ugyldig etter allmenne forvaltningsrettslege reglar. I tillegg vil ei slik ordning vere svært arbeidskrevjande for forvaltninga, ettersom det inneber at ei regulering som i utgangspunktet er forskriftsfesta, blir basert på enkeltvedtak der den økonomiske situasjonen til kvar enkelt fiskar skal dokumenterast og vurderast. Både samla og kvar for seg tilseier desse forholda at ein ikkje gjennomfører ei dispensasjonsordning, jf. andre del av vedtak 977.

Regjeringa ser på vedtaket som følgd opp.

Evaluere status for små og sårbare bestandar av villaks

Vedtak nr. 979, 25. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av status for små og sårbare bestandar av villaks og at en slik evaluering forelegges Stortinget på egnet måte etter sesongen 2021.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:148 S (2020–2021) *Representantforslag om å stoppe innstramminger i sjølaksefisket i 2021*, jf. Innst. 430 S (2020–2021).

I brev 2. juli 2021 gav Klima- og miljødepartementet i oppdrag til Miljødirektoratet å gjennomføre ei evaluering i tråd med oppmodingsvedtaket og bad om at evalueringa skulle bli oversend til departementet.

Miljødirektoratet gav Vitskapleg råd for lakseforvaltning (VRL) i oppdrag å gjere ei slik vurdering og bad også om ei oppdatert vurdering av risiko for overutnytting av dei same bestandane i sjølaksefisket etter innføringa av dei nye fiskeføresegnene i 2021. VRL leverte den endelege rapporten våren 2022.

I rapporten oppdaterer VRL status for omsynskrevjande laksebestandar (små eller sårbare bestandar og bestandar under reetablering etter kalking og nedkjemping av *G. salaris*) i Noreg og vurderer risikoen for overutnytting i 13 fjordregionar og 10 kystregionar. Vidare konkluderer VRL med at dei nye fiskereguleringane som vart innførte i 2021, har gjort at risikoen for overutnytting som truar omsynskrevjande bestandar har blitt fjerna frå så godt som heile landet. Unntaket er den ytre kysten av Finnmark der det framleis blir fiska på bestandane i Tanavassdraget.

Regjeringa ser på vedtaket som følgd opp.

Greie ut insentivordning for at frivillige, inkl. lag og organisasjonar, vil bidra til rydding av plast

Vedtak 1001, 27. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede en insentivordning for at flere frivillige, inkludert lag og organisasjoner, vil bidra til rydding av plast.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:236 S (2020–2021) *Representantforslag om glo-*

bale og nasjonale tiltak for renere hav og håndtering av plast, jf. Innst. 445 S (2020–2021).

Etter oppdrag frå Klima- og miljødepartementet gjennomfører Senter mot marin forsøpling (Marfo) no ei evaluering av ordninga for tilskot til tiltak mot marin forsøpling og av andre tiltak for styrkt tilrettelegging og koordinering av opprydding av marin forsøpling. Det frivillige oppryddingsarbeidet er ein sentral del av dette. Marfo skal levere evalueringa si til departementet innan utgangen av 2022. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Tilskotsordning som dekkjer kostnadene med leveransar av avfall etter frivillige ryddeaksjonar

Vedtak 1004, 27. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre en tilskuddsordning som dekker kostnadene forbundet med leveranser av avfall etter frivillige ryddeaksjoner. Stortinget ber regjeringen legge frem en sak om dette i forbindelse med statsbudsjettet for 2022.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:236 S (2020–2021) *Representantforslag om globale og nasjonale tiltak for renere hav og håndtering av plast*, jf. Innst. 445 S (2020–2021).

Senter mot marin forsøpling, Marfo, har overteke forvaltninga av ei tilskotsordning for støtte til tiltak mot marin forsøpling etter Miljødirektoratet. I 2022 vart det delt ut om lag 50 mill. kroner til ulike oppryddingstiltak og førebyggjande tiltak. Dekning av kostnader til levering av avfall kan inngå som del av større prosjekt. Refusjonar av mindre utgifter til ryddeutstyr, transport og levering av rydda avfall har i fleire år vore handterte ved at Hold Norge Rent forvaltar ei eiga refusjonsordning med midlar frå denne tilskotsordninga, der frivillige kan få dekt like utgifter om dei registrerer ryddeaksjonar i forkant. Hold Norge Rent har kvart år søkt om midlar frå tilskotsordninga til dette, der dei igjen fordeler til ei lang rekkje aktørar. På oppdrag frå departementet har Marfo sett i gang ei evaluering av tilskotsordninga for tiltak mot marin forsøpling og refusjonsordninga for ryddekostnader i lys av utviklinga i oppryddingsarbeidet og behovet for føreseielege vilkår for aktørane. Evalueringa skal leverast departementet innan utgangen av 2022. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Harmonisere rammevilkåra for biogassproduksjon i Norden

Vedtak 1009, 27. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen om å ta initiativ til å harmonisere rammevilkårene for biogassproduksjon i Norden og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette for å bidra til å utvikle biogassnæringen i Norge.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dok. 8:231 S (2020–2021) *Representantforslag om å fjerne de statlige barrierene for produksjon og bruk av biogass*, jf. Innst. 468 S (2020–2021).

Miljødirektoratet har, på oppdrag frå departementet, levert ein rapport som gjennomgår verkemidla for biogass i Noreg, Sverige og Danmark. Rapporten blir no behandla i departementet. Vi viser òg til vedtak nr. 753, 10. juni 2022 om harmonisering av rammevilkåra for biogass i Norden. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2019–2020

Nye mål i kulturmiljøpolitikken

Vedtak 708, 16. juni 2020

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn at en av de nye bevaringsstrategiene skal handle om kirker, og at det i den forbindelse legges til grunn en målsetting om at alle steinkirker fra middelalderen skal ha ordinært vedlikeholds nivå innen 1 000-årsjubileet for slaget på Stiklestad i 2030.»

Vedtaket vart gjort ved behandling av Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*, jf. Innst. 379 S (2019–2020).

Klima- og miljødepartementet arbeider med å følgje opp Meld. St.16 (2019–2020). Utvikling av bevaringsstrategiane er ei prioritert oppgåve som er sett i gang hausten 2020. Kva tema som skal prioriterast, vil bli avklart som ein del av prosessen. Korleis kyrkjer skal inkluderast i dette arbeidet, vil inngå i vurderinga. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon 2018–2019

Erstatningsreglane ved tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordninga (FKT)

Vedtak nr. 383, 31. januar 2019

«Stortinget ber regjeringen foreta en vurdering av erstatningsordningene for tap av beitedyr til rovvilt og kompensasjonsordningen (FKT) og rapportere til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Dokument 8:239 S (2017–2018) *Representantforslag om erstatningsreglene ved tap av beitedyr til rovvilt*, jf. Innst. 140 S (2018–2019).

Departementet er i gang med oppfølginga av dette vedtaket. Når det gjeld erstatningsordninga for tap av tamrein til rovvilt er departementet si førebelse vurdering at det er behov for å sjå på endringar i ordninga. Departementet arbeider for å få gjennomført dette og vil involvere aktuelle partar i arbeidet. Når det gjeld erstatningsordninga for tap av husdyr til rovvilt er departementet si vurdering at det kan vere behov for enkelte justeringar i ordninga, men at det mellom anna av ressursmessige omsyn er hensiktsmessig at vidare vurderingar ventar på arbeidet med erstatningsordninga for tamrein. Når det gjeld ordninga med tilskot til førebyggjande tiltak mot rovviltskadar og konfliktdempande tiltak (FKT-ordninga) har Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) og Norsk institutt for naturforskning (NINA) utarbeidd rapporten «Vurdering av FKT-ordningen» (NIBIO rapport, vol. 6, nr. 130, 2020). Forvaltninga følgjer opp dette, mellom anna gjennom arbeid med forslag til revidert forskrift for tilskotsordninga. Forslag til revidert forskrift vil bli sendt på høyring.

Stortingssesjon 2017–2018

Gjenbruk gjennom kommunane sine gjenbruksstasjonar

Vedtak nr. 481, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringen gi kommunene ansvar for å legge til rette for gjenbruk gjennom kommunenes gjenbruksstasjoner.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) *om Avfall som ressurs – Avfallspolitik og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal II.

Det er vurdert at kommunane allereie har dette ansvaret, sjølv om det ikkje går uttrykkjeleg fram av forureiningslova, og at dette kan dekkjast over avfallsgebyret, jf. Prop. 1 S (2018–2019). Energi- og miljøkomiteen tok regjeringa si vurdering til orientering og bad om ei orientering som fortel om kommunane følgjer opp dette ansvaret, jf. Innst. 9 S (2018–2019).

Klima- og miljødepartementet vil komme tilbake til Stortinget med ei orientering som fortel om kommunane følgjer opp.

Utleige av avfallskonteinrar frå godkjende avfalls-selskap

Vedtak nr. 482, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa gi kommunene anledning til selv å bestemme om de ønsker samtykke ved utleie av avfallskonteinere fra godkjente avfallsselskaper.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om *Avfall som ressurs – Avfallspolitikkk og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal III.

Departementet arbeider med saka. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Krav til utsortering og materialattvinning av plast og matavfall

Vedtak nr. 485, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa stille krav til utsortering og materialgjenvinning av plast og matavfall fra husholdninger og lignende avfall fra næringslivet.»

Vedtaket vart gjort ved behandling av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om *Avfall som ressurs – Avfallspolitikkk og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal VI.

Departementet har fastsett forskrift om krav til utsortering og materialattvinning av matavfall og plastavfall, med verknad frå 1. januar 2023.

Regjeringa ser på vedtaket som følgt opp.

Avfall frå offentlege tenester og andre som produserer avfall som liknar hushaldsavfall

Vedtak nr. 486, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa utrede og legge til rette for at alt avfall fra offentlige tjenester og

andre som produserer avfall som likner husholdningsavfall, skal ha de samme kravene til materialgjenvinning i norsk regelverk som husholdningsavfall.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om *Avfall som ressurs – Avfallspolitikkk og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal VII.

Departementet har fastsett forskrift om krav til utsortering og materialattvinning av matavfall og plastavfall, med verknad frå 1. januar 2023.

Regjeringa ser på vedtaket som følgt opp.

Reinsing av flygeoske

Vedtak nr. 487, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa utrede påbud om rensing av flyveaske og komme til Stortinget med dette på egned måte.»

Vedtaket vart gjort ved behandlinga av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om *Avfall som ressurs – Avfallspolitikkk og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal XI.

Flygeoske oppstår ved forbrenning av avfall og blir rekna som farleg avfall. Ved å vinne att salt og tungmetall i slik oske kan behovet for deponi for denne fraksjonen farleg avfall reduserast. Ekspertutvalet om farleg avfall, som overleverte tilrådinga si til regjeringa i november 2019, peikte på ei betydeleg teknologiutvikling knytt til slik materialattvinning/reinsing av flygeoske. Dei viste samstundes til at det tek tid å kommersialisere teknologi-ane, men at anlegg under utvikling indikerer at teknologiane er i ferd med å bli modne. Sidan 2019 har det skjedd vidare utvikling på området, mellom anna i Sverige og Noreg, men det er ikkje grunnlag for å innføre eit påbud om reinsing. Departementet følgjer utviklinga på området. Stortinget vil bli orientert på eigna måte fremover, i tråd med Kontroll- og konstitusjonskomiteen sin merknad i Innst. 141 S (2021-2022). Departementet ser med dette vedtaket som følgt opp.

Matkastelov

Vedtak nr. 489, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringa fremme forslag til en matkastelov som omfatter næringsmiddelindustrien og matvarebransjen. Loven bør omfatte påbud om å donere all spiselig overskuddsmat til veldedige formål og sekundært til dyrefor, samt

påbud om å offentliggjøre nøkkeltall knyttet til matsvinn og reduksjon av matsvinn.»

Vedtaket vart gjort ved behandling av Meld. St. 45 (2016–2017), jf. Innst. 127 S (2017–2018) om *Avfall som ressurs – Avfallspolitik og sirkulær økonomi*, jf. tilrådinga i innstillinga romartal XV.

Det har vore viktig å sjå resultat frå arbeidet under Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn og dra vekslar på erfaringar frå dette arbeidet før ein konkluderer med korleis ei matkastelov skal sjå ut, slik at ei eventuell lov utfyller eksisterande verkemiddel på best mogleg vis. Første hovudrapporteringa under avtalen vart publisert i desember 2021. Basert på denne informasjonen vil regjeringa arbeide vidare med saka. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Pålegg om utsortering og materialattvinning av plast- og matavfall

Vedtak nr. 502, 27. februar 2018

«Stortinget ber regjeringen pålegge kommuner og næringsaktører utsortering og materialgjenvinning av plast- og matavfall i tråd med anbefalingene fra Miljødirektoratet.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er representantforslag frå stortingsrepresentant Une Aina Bastholm om eit løft for norsk sirkulærøkonomi gjennom attvinning av avfall for næringsaktørar og kommunar, jf. Dok. 8:31 S (2017–2018) og Innst. 129 S (2017–2018).

Departementet har fastsett forskrift om krav til utsortering og materialattvinning av matavfall og plastavfall, med verknad frå 1. januar 2023.

Regjeringa ser på vedtaket som følgd opp.

Greie ut strengare krav til svartvass- og gråvass-utslepp frå cruiseskip

Vedtak nr. 661, 3. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen utrede strengere krav til svartvanns- og gråvannsutslepp fra cruiseskip.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*, representantforslag frå stortingsrepresentantane Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjennomføre Stortingets mål i klimaforliket

om å kutte norske klimagassutslepp fram mot 2020, jf. Dok. 8:16 S (2017–2018) og Innst. 253 S (2017–2018), jf. tilrådinga i innstillinga romartal VIII.

Sjøfartsdirektoratet har greidd ut forslag til endring i regelverket for innføring av strengare krav til utslepp av kloakk frå skip langs kysten. Ei kartlegging frå Miljødirektoratet om mottakskapasiteten for kloakk og kloakkslam i hamnene inngår i faggrunnlaget. Saka er til behandling i departementet. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Implementere krav og reguleringar til utslepp frå cruiseskip og annan skipstrafikk i turistfjordar m.m.

Vedtak nr. 672, 3. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen implementere krav og reguleringer til utslipp fra cruiseskip og annen skipstrafikk i turistfjorder samt andre egnede virkemidler for å sørge for innfasing av lav- og nullutslippsløsninger i skipsfarten fram mot 2030, herunder innføre krav om nullutslipp fra turistskip- og ferger i verdensarvfjordene så snart det er teknisk gjennomførbart, og senest innen 2026.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*, representantforslag frå stortingsrepresentantane Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjennomføre Stortingets mål i klimaforliket om å kutte norske klimagassutslepp fram mot 2020, jf. Dok. 8:16 S (2017–2018) og Innst. 253 S (2017–2018).

1. mars 2019 innførte Sjøfartsdirektoratet som eit første steg strengare utsleppskrav til skip i verdsarvfjordane. I 2020 greidde Sjøfartsdirektoratet ut konsekvensane av å innføre nullutsleppskrav for turistskip og ferjer i verdsarvfjordane så snart det kan gjennomførast teknisk og seinast innan 2026. Utgreiinga viste mellom anna at det er teknologiske utfordringar med å kunne oppnå nullutslepp for større turistskip, som cruiseskip, innan 2026.

Ved Stortingets behandling 25. februar 2021 av Dokument 8:23 S (2020–2021) *Representantforslag om utsettelse av krav om nullutslipp i verdsarvfjordane fra 2026* vart det gjort to nye oppmodingsvedtak, høvesvis vedtak nr. 690, 25. februar 2021 *«Stortinget ber regjeringen bidra til gjennomføring av tiltak initiert av lokale og regionale myndigheter,*

som reduserer utslipp i verdensarvfjordene» og vedtak nr. 691, 25. februar 2021 «Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak som sikrer verdensarvfjordene som anløpshavn for cruisebåter også etter 2026, blant annet ved at staten sikrer etablering av landstrøm i Flåm som planlagt innen 2022».

På bakgrunn av oppmodingsvedtaka har regjeringa sendt oppdrag til Sjøfartsdirektoratet, der dei blir bedne om ein statusgjennomgang og forslag til korleis krav om nullutslepp for turistskip og ferjer i verdsarvfjordane frå 2026 kan gjennomførast og innrettast. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Nasjonalt forbod mot sal av heliumballongar
Vedtak nr. 674, 3. mai 2018

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig utrede et nasjonalt forbud mot salg av heliumballonger, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Dokumenta som ligg til grunn for vedtaket, er Meld. St. 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*, representantforslag frå stortingsrepresentantane Audun Lysbakken, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski, Arne Nævra og Torgeir Knag Fylkesnes om å gjennomføre Stortingets mål i klimaforliket om å kutte norske klimagassutslepp fram mot 2020, jf. Dok. 8:16 S (2017–2018) og Innst. 253 S (2017–2018).

Departementet vurderer vidare behov for utgreiing av eit slikt nasjonalt forbod mot sal av heliumballongar. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Stortingssesjon 2016–2017

Gratis levering av marint avfall
Vedtak nr. 529, 28. mars 2017

«Stortinget ber regjeringen særskilt belyse hvordan gratis levering av marint avfall bør organiseres, og komme tilbake til dette på egnet måte.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandlinga av innstilling frå energi- og miljøkomiteen Innst. 213 S (2016–2017), jf. Dok. 8:31 S (2016–2017), tilrådinga i innstillinga romartal I.

Noreg skal gjennomføre EUs reviderte skipsavfallsdirektiv. Miljødirektoratet har oversendt forslaga sine til endringane i norsk regel-

verk som følge av direktivet etter høyring. Forslag til endringar inneber mellom anna at krav om avfallsgebyr i hamn skal innførast også for fiskefartøy slik det no gjeld for andre typar fartøy. Samstundes blir det foreslått at gebyret ikkje berre skal gå til mottak og handtering av avfall frå skipsdrift, men også til oppfiska avfall (marint avfall). Dette vil innebere at det ikkje blir kravd særskilt gebyr for innlevering av avfall som er fått opp frå havet. Det skal også vere tilrettelagt for at oppfiska avfall skal kunne leverast. Forslaget er til vurdering i departementet.

Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Forslag til tiltak og verkemiddel for overvassproblematikk
Vedtak nr. 914, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå anbefalingene fra overvannsutvalget (NOU 2015: 6), og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til tiltak og virkemidler for overvassproblematikk, inkludert en vurdering av en egen sektorlov for vann- og avløp.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandling av Dok. 8:78 S (2016–2017), jf. Innst. 436 S (2016–2017), jf. tilrådinga i innstillinga romartal I.

Overvassutvalet foreslo ein pakke av verkemiddel som må sjåast i samanheng, og som til saman vil medverke til å oppnå måla om å førebygge skade på busetnad, infrastruktur, helse og miljø. Forslag til endringar i forureiningslova og vass- og avløpsanleggslova vart sendt på høyring i mars 2020 og er til behandling i Klima- og miljødepartementet. Forslag til endringar i plan- og bygningslova vart sendt Stortinget i juni 2022. Kommunal- og distriktsdepartementet vil vedta endringar i byggjesaksforskrifta og byggteknisk forskrift før lovendringane tek til å gjelde. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Stortingssesjon (2015–2016)

Klargjering av kva som er god tilstand, og av kva areal som er å rekne som ringare økosystem
Vedtak nr. 669, 23. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen klargjøre hva som er god tilstand og hvilke arealer som er å regne som forringede økosystemer, og trappe opp arbeidet med å bedre tilstanden i økosystemene, med sikte

på at 15 pst. av de forringede økosystemene skal være restaurert innen 2025.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandling av Meld. St. 14 (2015–2016), jf. Innst. 294 S (2015–2016) om *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfald*, innstillinga romartal III.

Klima- og miljødepartementet oppretta i 2016 Ekspertrådet for økologisk tilstand. Rådet kom med tilrådingane sine i 2017, og ulike fagmiljø har gjennomført nødvendig utvikling og utprøving av fagsystemet. I 2020 starta arbeidet med å ta fagsystemet i bruk, samstundes som delar av systemet framleis vart utvikla vidare. I 2021 vart tilstandsvurdering basert på fagsystemet for økologisk tilstand for økosystema skog og arktisk tundra presentert, medan i 2022 vart tilstandsvurdering for fjell presentert. I tillegg blir det arbeid med å ferdigstille vurdering for havområda Barentshavet, Nordsjøen og Norskehavet. I tillegg vart det starta eit arbeid med å styrkje faggrunnlaget, med særleg vekt på våtmark og ope lågland der kunnskapsgrunnlaget ikkje er tilstrekkeleg til å vurdere tilstand etter fagsystemet. Arbeidet med å styrkje faggrunnlaget vil halde fram i 2023.

Tilstanden i økosystema med godt nok datagrunnlag kan deretter vurderast med jamne mellomrom, inkludert kva som er sett på som ringare økosystem.

I 2021 vart «Naturstrategi for våtmark» lagt fram. Regjeringa har sett i gang arbeidet med å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å halde ved lag eit mangfald av økosystem i god økologisk tilstand for dei andre økosystema på land. Restaureringstiltak vil i samband med dette bli vurderte saman med andre miljøtiltak som kan bidra til å betre tilstanden i økosystema. Globale mål om restaurering vil bli lagt til grunn for arbeidet.

Regjeringa ser på vedtaket som følgt opp.

Kvalitetsnormer for økosystem som del av utviklinga av nye forvaltningsmål

Vedtak nr. 670, 23. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere kvalitetsnormer for økosystemer som en del av utviklingen av nye forvaltningsmål.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandlinga av Meld. St. 14 (2015–2016), jf. Innst. 294 S (2015–2016) om *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfald*, jf. innstillinga romartal IV.

I 2021 vart «Naturstrategi for våtmark» der det er sett forvaltningsmål for våtmark, lagt fram. Dette målet er å (1) bremse nedbyggingstakta for våtmark som er i dag, og (2) forbetre den økologiske tilstanden i våtmark. Naturstrategien fyller ei liknande rolle som ei kvalitetsnorm gjennom det målet som er sett, ei forbetring av kunnskapsgrunnlaget og gjennomføring av konkrete tiltak etter nærmare utgreiing. Kunnskapsgrunnlaget for våtmark bør vidareutviklast før det eventuelt blir fastsett ei kvalitetsnorm for våtmark etter naturmangfaldlova. Myr er ein del av økosystemet våtmark, og Klima- og miljødepartementet vil sjå eventuell utarbeiding av ei kvalitetsnorm for myr i samheng med denne vidareutviklinga av dette kunnskapsgrunnlaget. Naturstrategien vil bli evaluert etter seks år og revidert etter tolv år. Behovet for eventuelle nye mål og verkemiddel vil da bli vurdert på nytt.

Regjeringa har sett i gang arbeidet med å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å halde ved lag eit mangfald av økosystem i god økologisk tilstand. Arbeidet med å følgje opp naturmangfaldmeldinga og utvikle forvaltningsmål held med dette fram for dei andre økosystema på land. Vurdering av kvalitetsnormer vil vere ein integrert del av dette arbeidet.

Regjeringa ser på vedtaket som følgt opp.

Handlingsplan for å betre situasjonen for sjøfugl

Vedtak nr. 674, 23. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfugler. I handlingsplanen må det gjøres en vurdering av hvilke øvrige sjøfugler som bør få status som prioritert art.»

Vedtaket vart gjort ved stortingsbehandlinga av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfald*, jf. Innst. 294 S (2015–2016), innstillinga romartal IX.

Ei direktoratsgruppe leidd av Miljødirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide eit utkast til handlingsplan for sjøfugl. Utarbeidinga av handlingsplanen har vore meir omfattande og krevjande enn ein først trudde. Dette er eit komplekst og samansett fagområde som involverer mange ulike sektorar. Det tek tid å få på plass kunnskapsgrunnlaget som handlingsplanen skal byggje på. Som ledd i dette har Miljødirektoratet gjeve Vitskapskomiteen for mat og miljø (VKM) i oppdrag å levere eit kunnskapsgrunnlag og vurdere nytte og kostnad av relevante tiltak. VKM

skal levere sin rapport i desember 2023. Siktemålet er ferdigstilling av ein handlingsplan i løpet av 2024. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Forbod mot mikroplast i kroppsspleieprodukt

Vedtak nr. 681, 23. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen om fremme forslag med sikte på å forby mikroplast i kroppsspleieprodukter.»

Stortinget gjorde vedtaket ved behandlinga av Dok. 8:44 S (2015–2016), jf. Innst. 282 S (2015–2016), tilrådinga i innstillinga romartal I.

Eit forslag til restriksjon frå EUs kjemikaliebyrå under EU/EØS-regelverket REACH mot mikroplast tilsett i produkt som blir marknadsførte i Europa, vart ferdigstilt i 2019. EU-kommisjonen fremja forslag til endring av regelverket den 31. august 2022. Dette vil også omfatte forbod mot mikroplast tilsett i kroppsspleieprodukt. Eit forbod er dermed ikkje venta endeleg vedteke før i 2023. Norske miljøstyresmakter vil aktivt følgje arbeidet. Stortinget vil bli orientert på eigna måte.

Del II

Klima- og miljødepartementets budsjett for 2023

7 Omtale av kapittel og post

Programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.

Hovudinnhald og prioriteringar

Utgiftene under programkategori 12.10 kan først tilbake til alle resultatområda. Kategorien omfattar verksemda til Klima- og miljødepartementet medrekna tilskot som blir behandla i departementet, og løyvingar for å sikre ei kunnskapsbasert forvaltning, under dette kartlegging, overvaking og forskning på klima- og miljøområdet og anna arbeid knytt til miljødata. Delar av løyvingane kan bli stilte til disposisjon for etatane som er underlagde departementet, når det er naturleg at etatane utfører oppgåvene.

Internasjonalt arbeid

Omtale av Noregs internasjonale arbeid med klima og miljø finst òg under dei ulike resultatområda og dei andre programkategoriane. Omtalen i dette kapittelet gjeld i stor grad internasjonalt arbeid som går på tvers av resultatområda.

Multilateralt klima- og miljosamarbeid

FN er ein viktig aktør i det globale arbeidet med miljø- og klimaspørsmål. Noreg er ein vesentleg bidragsytar til dei organisasjonane og programma som har miljø som kjerneoppgåve, og har fortløpande dialog med nær alle FN-institusjonane om integrering av klima- og miljøomsyn i verksemda deira. Noreg legg vekt på å følgje opp Rio+20-vedtaket om å styrkje FNs miljøprogram. Programmet har eit særskilt ansvar i FN-systemet for å fremje ivaretakinga av miljødimensjonen i berekraftig utvikling og for å innarbeide omsynet på tvers i organisasjonen. Noreg vil i 2023 følgje aktivt opp vedtaka frå FNs femte miljøforsamling (UNEA-5) under Noregs presidentskap. Særleg viktige er vedtaka om å starte forhandlingar om ein rettsleg bindande internasjonal avtale mot plastforureining og å etablere eit nytt sjølvstendig,

mellomstatleg vitskapspanel for kjemikalier, avfall og forureining. Noreg tek aktivt del i desse forhandlingane og vil vere ein pådrivar. Noreg vil framleis ha høg merksemd på havmiljø, grønt økonomisk skifte, miljøkriminalitet, naturen si rolle i klimaløysinga, tilpassing og konfliktforebygging og rolla FNs miljøprogram har som kunnskapsleverandør. Klima, naturmangfald og forureining er anerkjende som dei viktigaste miljøutfordringane som krev sterkare global respons. Noreg vil halde fram med arbeidet med å utvikle den normative rolla til FNs miljøprogram og sikre eit tett samarbeid med andre FN-organ. Noreg er òg ein sentral bidragsytar til FNs program for å redusere utslepp gjennom avskoging og skogdegradering i utviklingsland (UN-REDD) og til fleire verdsbankfond som finansierer investeringar for å redusere utslepp frå skog i utviklingsland, til dømes FCPF Karbonfond og BioCarbon-fondet. Sjå omtale av Klima- og skoginitiativet under programkategori 12.70.

FNs berekraftsmål føreset at både einskilde land og internasjonale organisasjonar skal betre integreringa av dei tre dimensjonane av berekraft (økonomiske, sosiale og miljøvise omsyn) på ei rekkje samfunnsområde. Måla kan såleis gje draghjelp til det globale grøne skiftet og fremje heilskaplege løysingar over «silotilnærming». Noreg har oppnådd mykje, men er òg utfordra av ein del av måla. Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030* vart behandla i Stortinget våren 2022. Oppgåva med å følgje opp gjennomføringa av berekraftsmåla globalt årleg er lagd til FNs høgnivåforum for berekraftig utvikling (HLPF), og kvart fjerde år skal leiarane i verda få ei særskild oversikt over framdrifta og område som krev større innsats. Noreg la fram sin andre frivillige rapport om framgangen på måla til FNs høgnivåforum sommaren 2021. Sjå omtale av berekraftsmåla under del III, kap. 8.2.

Konvensjonen om biologisk mangfald (CBD) omfattar bevaring og berekraftig bruk av naturmangfaldet på landjorda og i havet og rettferdig fordeling av utbytte frå bruk av genetiske ressursar. På det neste partsmøtet skal eit nytt globalt rammeverk for naturen vedtakast. Det nye rammeverket vil erstatte dei 20 Aichi-måla som vart vedtekne i 2010. Aichi-måla er godt integrerte i Agenda 2030 og i berekraftsmåla, og det er viktig med ei tett kopling mellom berekraftsmåla og andre eksisterande mål for naturmangfald i utviklinga av eit nytt strategisk rammeverk.

Noreg deltek aktivt i forhandlingane for å sikre eit effektivt, nytt globalt rammeverk som kan snu den negative trenden med tap av natur. Ein effektiv avtale inneber at landa i verda blir samde om både eit sett med ambisiøse mål og robuste system som gjer at landa i større grad gjennomfører dei nye måla. Noreg arbeider for ein avtale som forpliktar landa til å auke innsatsen over tid. Noreg ønskjer vidare ei utvikling av konvensjonen innanfor berekraftig bruk og har mellom anna retta merksemda mot berekraftige verdikjeder i forhandlingane om det nye rammeverket. Integrering av omsyn til naturmangfald i andre sektorar og i alle ledd i verdikjedene er avgjerande for å sikre at den totale belastninga på naturen ikkje blir for stor. Noreg arbeider for økosystembaserte tilnærmingar til bevaring av naturen og bruk av naturbaserte løysingar på klimautfordringa. Noreg støttar målet om at 30 pst. av hav- og landområde skal bevarast gjennom vern eller andre bevaringstiltak.

Det globale miljøfondet (GEF) skal medverke til at utviklingsland og land med overgangsøkonomi kan nå måla i dei globale miljøavtalane om klima, naturmangfald, forørkning, kjemikalier og kvikksølv. GEF er med på å betre klima- og miljøtilstanden globalt ved å kvalitetssikre nasjonale og regionale tiltak og finansiere meirverdien av dei for det globale miljøet. Arbeidet blir utført gjennom ei rekkje ulike partnerorganisasjonar i FN og det sivile samfunn. Medan det i internasjonalt miljør samarbeid ofte kjem krav om å opprette nye fond for å støtte u-landa, ser Noreg at GEF har opparbeidd god kunnskap og sterke nettverk som gjer dei i stand til å yte hjelpa som landa ber om. Noreg auka sitt bidrag til GEF ved førre påfyllinga (GEF7) og aukar bidraget til påfyllinga for neste fireårsperiode (GEF8) med 50 pst. Behovet for eit ambisiøst post-2020-rammeverk for naturmangfald og natur, og planen om å ha ein ny global avtale mot plastforureining klar i 2024 som GEF kan bli finansieringsmekanisme for, er blant miljøutfordringane som har motivert mange land til

auka bidrag. GEF konsentrerer seg i stadig større grad om store, integrerte program som kan medverke til å nå måla i fleire miljøkonvensjonar samstundes. Effektiviteten til slik tilnærming skal evaluerast.

Omtale av Noregs hovudinnsatsområde i det internasjonale klimaarbeidet finst under programkategori 12.20 og 12.70.

Miljøkriminalitet

Miljøkriminalitet er eit alvorleg og aukande problem med store negative konsekvensar for naturmangfald og klima. Å stoppe ulovleg avskoging er ein viktig del av klimaløysinga og ei nødvendighet for at land med mykje ulovleg avskoging skal kunne oppfylle forpliktingane sine. Ei rekkje artar er trua av utrydding på grunn av internasjonal flora- og faunakriminalitet, skogkriminalitet og gruvekriminalitet, både på grunn av handel med trua artar og på grunn av arealfragmentering og ringare leveområde.

Miljøkriminalitet medverkar òg til tap av inntekter for statar, auka fattigdom, auka ulikskap og underminering av demokratiske institusjonar. Internasjonal miljøkriminalitet er i tillegg knytt til annan organisert kriminalitet, som ulovleg handel med våpen, narkotikasmugling og menneskehandel, og blir nytta til såkalla trusselfinansiering, det vil seie finansiering av terrorgrupper og andre ikkje-statlege væpna grupper. Dette medverkar til å føre vidare ustabilitet i sårbare statar og truar regional og internasjonal tryggleik.

Internasjonalt blir det viktig å få global merksemd om at miljøkriminalitet er ei grenseoverskridande og alvorleg form for organisert kriminalitet som må sjåast i samanheng med økonomisk kriminalitet som korrupsjon, kvitvasking, dokumentfalsk, skatteunddraging og tollsvindel. Tiltaka her omfattar utvikling av internasjonal politikk, internasjonal rettsutvikling, utviklingspolitiske verkemiddel, arbeid i internasjonale organisasjonar og sivilsamfunn, motverking av ulovleg netthandel og bruk av teknologi, verdikjedesporing og handelsavtalar.

Medverknad i EU-samarbeidet og effektiv gjennomføring av EØS-rettsakter

EU har ei klar pådrivarrolle i det internasjonale klima- og miljør samarbeidet, og ein stor del av klima- og miljøpolitikken til EU blir gjennomført i norsk regelverk som følgje av EØS-avtalen. Regjeringa følgjer tett med på Europas grøne giv. Dette er EUs grøne vekststrategi der målet om klimanøy-

tralitet i EU i 2050 er gjort styrande for eit gjennomgripande grønt skifte som omfattar nær alle samfunnsområde. Europas grøne giv medfører omfattande ny politikk- og regelverksutvikling, også på område som er omfatta av EØS-avtalen. Klima- og miljødepartementet har interesser på område som klima, avfall og produkt i den sirkulære økonomien, plastforureining, kjemikaliar og grøen finans.

Medverknadsarbeidet overfor EU skjer gjennom å delta i Kommisjonen ekspertgrupper og komitear, politiske møte med Kommisjonen og Europaparlamentet, andre innspel til sentrale aktørar i EU og gjennom å delta i ambisiøse «vennegrupper» som REACH UP-gruppa på kjemikalieområdet, som no omfattar plast og, og Green Growth Group (GGG) på klimaområdet. Noreg har og ein nasjonal ekspert i Europakommisjonen generaldirektorat for miljø for å styrkje EU-arbeidet med plastforureining. Nordisk samarbeid er og viktig for å påverke utviklinga av EU-regelverket og andre internasjonale prosessar. Dei nordiske statsministrane vedtok i august 2019 ein ny visjon for det nordiske samarbeidet, som seier at Norden skal bli den mest berekraftige og integrerte regionen i verda fram mot år 2030. I oppfølginga av visjonen til Nordisk ministerråd har det nordiske samarbeidet på klima- og miljøområdet blitt tilført vesentleg auka ressursar. Det har gjeve eit forsterka samarbeid mellom dei nordiske landa innanfor sentrale område som klima, biomangfald og sirkulær økonomi.

Noreg er medlem i Det europeiske miljøbyrået (EEA) og deltek i arbeidet i Det europeiske kjemikaliebyrået (ECHA). Miljøbyråa er ei viktig informasjonskjelde for alle som er med på å utforme, vedta, setje i verk og evaluere miljøpolitikk. Gjennom EØS-avtalen er Noreg medlem av fleire av EU-programma som skal bidra til å nå måla i Europas grøne giv. Noreg deltek i EUs forskings- og innovasjonsprogram Horisont Europa 2021–2027, der klima og miljø er eit sentralt satsingsområde. Minst 35 pst. av totalbudsjettet til Horisont Europa skal vere klimarelevant. Noreg deltek også i EUs romprogram 2021–2027, som inkluderer jordobservasjonssystemet Copernicus. Systemet etablerer omfattande satellittovervaking av miljø globalt, regionalt og nasjonalt, ikkje minst i havområda og i Arktis. Gjennom norsk deltaking i programmet for eit digitalt Europa (DIGITAL) blir det lagt til rette for investering og kapasitetsbygging for digital og grøen omstilling og for bruk av innovative digitale teknologiar i samfunn og næringsliv.

Enkelte sentrale område er ikkje omfatta av EØS-avtalen. Det gjeld naturvern og forvaltning av naturressursar, landbruk og fiskeri, men Noreg

og EU er tett bundne saman gjennom EUs indre marknad på alle område. Nye forslag og omlegging i EU-politikken får stor verknad for norsk politikk. Kvart år blir ei rekkje rettsakter innlemma i EØS-avtalen og gjennomførte i norsk regelverk for miljø- og klimapolitikken.

Ved å delta gjennom heile prosessen sikrar departementet ein grundig gjennomgang og vurdering av forslag til nye EU-rettsakter og moglege konsekvensar av gjennomføringa før regelverket eventuelt blir teke inn i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett.

EØS-midlane er også ein del av EU/EØS-arbeidet i miljøforvaltninga. Dei medverkar til sosial og økonomisk utjamning i Europa og til gjennomføringa av EUs rettsakter i mottakarlanda. Klima, energi, miljø og lågutsleppsutvikling er eitt av tre prioriterte hovudområde i inneverande periode, som vil gå fram til og med 2024. Klima-, miljø- og kulturarvprogramma, inkludert dei bilaterale fonda under EØS-midlane, stimulerer til godt bilateralt fagleg samarbeid med mottakarlanda og stimulerer landa til oppfølging av EU-regelverk og internasjonale avtalar innan klima, miljø og naturmangfald.

Berekraftig finansiering

Finanssektoren har ei viktig rolle i omstillinga til ein lågutsleppsøkonomi gjennom å kanalisere kapital til berekraftige prosjekt og løysingar. I EU har det dei siste åra blitt vedteke eller foreslått fleire regelverksendringar som skal leggje til rette for at kapitalmarknadene i større grad finansierer berekraftige prosjekt og aktivitetar. Som oppfølging av handlingsplanen frå 2018 la Europakommisjonen i juli 2021 fram ein ny strategi for berekraftig finans. Regjeringa stiller seg bak det overordna målet i strategien om å leggje til rette for finansiering av omstillinga til ein miljømessig berekraftig økonomi. EUs klassifiseringssystem for berekraftige økonomiske aktivitetar, den såkalla taksonomien, er eit sentralt tiltak. Regjeringa støttar målet om å gjere det lettare for aktørar i finansmarknadene å identifisere berekraftige aktivitetar. For at taksonomien skal vere eit effektivt og truverdig verktøy for å kanalisere kapital til berekraftig verksemd og gje selskap insentiv til omstilling, må kriteria vere ambisiøse og vitskapsbaserte.

Stortinget vedtok 17. desember 2021 ei ny lov om berekraftig finans som gjennomfører mellom anna taksonomiforordninga i norsk rett. Sjå nærmare omtale i Meld. St. 12 (2021–2022) *Finansmarkedsmeldingen 2022*, og på Finansdepartementets temaside om taksonomien på regjeringen.no.

Klima og miljø i handels- og investeringsvernavtalar

Handels- og investeringsvernavtalar påverkar kva som blir produsert og selt, og korleis ein gjer det, og dermed også klima- og miljøverknadene av handel. Dei påverkar òg kva tiltak som kan setjast i verk av omsyn til klima og miljø. I motsetning til EØS-avtalen inneheld dei ikkje felles klima- og miljøregelverk. Det er difor nødvendig å syte for at dei blir utforma slik at dei òg legg til rette for lågare utslepp globalt og sikrar klima- og miljøomsyn. Difor bidreg vi til at slike avtalar får eigne kapittel om handel og berekraftig utvikling, senkar toll på klima- og miljøvennlege varer og gjev rom for støtte, avgifter og reguleringar som gjer det enklare og billigare å produsere, forbruke og transportere med mindre ressursar og utslepp. Fleire land legg stadig større vekt på klima- og miljømessig berekraft i handelspolitikken òg. EU og USA er no blant dei fremste her. EUs nye handelspolitikk har fått ei større rolle i arbeidet med berekraftig utvikling. Det internasjonale handelsystemet blir sett under stadig sterkare press på grunn av økonomiske, politiske og tryggingmessige interesser, ringverknadene av globaliseringa. Presset har blitt forsterka av covid-19-pandemien og Russlands angrepskrig mot Ukraina, som viser kor utsett globale leveransekjeder kan vere i krise- og konfliktsituasjonar. Utviklinga av slike avtalar skjer no i aukande grad utanfor Verds handelsorganisasjonen (WTO). Departementet følgjer difor med på og bidreg etter behov i forhandlingane mellom Noreg og andre land bilateralt og gjennom den europeiske frihandelsorganisasjonen EFTA. Samstundes tek medlemsland i WTO fleire nye initiativ for å styrkje bidraget frå handelen til å løyse klima- og miljøutfordringane. Eit initiativ som Noreg er med på, har mellom anna handel med miljøvarer og -tenester, sirkulær økonomi og berekraftige leveransekjeder i fokus. Vi bidreg etter behov i forhandlingane om ein ambisiøs, bindande avtale om klima, handel og berekraft som Noreg saman med New Zealand, Costa Rica, Fiji og Island vart samde om å starte hausten 2019.

Klima- og miljøsam arbeid med utviklingsland

Samarbeid med økonomiar i framvekst og utviklingsland er òg ein viktig pilar i Noregs internasjonale klima- og miljøarbeid. Med bilaterale samarbeidsavtalar og støtte til internasjonale initiativ skal Noreg medverke til ei grøn utvikling gjennom oppbygging av kapasitet og kompetanse til å forvalte miljø og naturressursar.

Det største internasjonale initiativet frå regjeringa innan klima og miljø er Klima- og skoginitiativet. Sjå nærmare omtale av dette under programkategori 12.70. Klima- og miljødepartementet har òg særskilde avtalar om samarbeid med miljøstyresmaktene i dei store framveksande økonomiane Kina, India og Sør-Afrika. Desse landa har stor innverknad på den globale miljøtilstanden og er heilt sentrale i utviklinga av globale miljøavtalar. I Kina, Sør-Afrika og India har Klima- og miljødepartementet medverka til ein portefølje av prosjekt som er retta inn mot evna det enkelte landet har til å gjennomføre internasjonale forpliktingar under miljøkonvensjonane. Finansiering skjer i hovudsak over budsjettet til Utanriksdepartementet.

Prosjekta er hovudsakleg forvaltningssamarbeid. Miljødirektoratet er ein viktig partner på norsk side. Mange av prosjekta byggjer òg på kompetansen i dei norske miljøinstitutta. I Kina har Miljødirektoratet sidan 2012 vore ein sentral partner for å utvikle klimakvotemarknaden. Kinas nasjonale kvotemarknad vart offisielt lansert i juli 2021 og er den største i verda. Noregs kvotesamarbeid med Kina held fram i ein ny fase. Andre prosjektsamarbeid som er i gang styrkjer Kina sitt arbeid med å regulere og redusere utslepp av miljøgifter, marin forsøpling og svart karbon. I tillegg til å styrkje gjennomføringa av viktige miljøavtalar som FNs klimakonvensjon, Minamatakonvensjonen om kvikksølv og Stockholmkonvensjonen om persistente organiske forureiningar har samarbeidet slik også bidrege til arbeidet med ein ny global avtale mot plastforureining. Noreg gjev òg støtte til, og deltek med ekspertar i, høgnivårådet China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED). I 2021 vart tidlegare finansminister og leiar av CICERO Senter for klimaforskning, Kristin Halvorsen, utnemnd som ny nestleiar i rådet, etter tidlegare klima- og miljøminister Vidar Helgesen. Rådet er oppretta av, og gjev tilrådingar til, den kinesiske toppleiinga. I tillegg til å sjå på og gje råd om Kinas nasjonale utfordringar rettar høgnivårådet no meir merksemd mot Kinas rolle internasjonalt, mellom anna Kinas utlandsinvesteringar gjennom det nye silkeveginitiativet deira.

I India er klimagassutslepp frå kuldemedium ei stor og aukande klimautfordring. Noreg støttar arbeid som kan medverke til raskare innfasing av meir miljøvennlege kuldemedium. Gjennom det bilaterale samarbeidet støttar Noreg også bruk av meir miljøvennleg brensel i sementproduksjon og attvinning av avfall frå byggjeplassar til sementblokker. India og Noreg samarbeider om integrert

havforvaltning og har ei rekkje samarbeidsprosjekt for å motverke plastforsøpling og plastforureining.

Klima- og miljødepartementet samarbeider med Sør-Afrikas miljødepartement om å betre forståinga for digitale gensekvensar (*digital sequencing information* – DSI) og kapasitetsbygging i Afrika knytt til dette. Miljødirektoratet er i dialog med Sør-Afrika om utarbeidinga av avfallssystem med sikte på å redusere tilførselen av marin forsøpling. Tidlegare har Miljødirektoratet medverka til å utvikle ein utsleppsrekneskap i Sør-Afrika.

Meteorologisk institutt (MET) er involvert i bistandsarbeid innanfor vêrvarsling og klimaanalyser i sju land i Afrika og Asia, med finansiering frå Norad. Arbeidet støttar opp under FN sine

berekraftsmål. Bistandsprosjekta er i hovudsak konsentrerte om kapasitetsbygging i dei ulike landa, og MET samarbeider med dei nasjonale meteorologiske institusjonane. MET bruker digitale verktøy som er gratis, opne og tilgjengelege i samarbeidet.

I 2021 vart data bak Yr (developer.yr.no / location-forecast 2.0) registrerte som eit globalt digitalt fellesgode. Vêrvarsel som digitalt fellesgode kan få store positive verknader, især for bønder og fiskarar som er avhengige av å vite korleis vêret blir, slik at dei til dømes kan avgjere når dei skal så, eller når vêret er stabilt nok til at ein kan dra ut og fiske. Dette er viktig for regjeringa sitt arbeid for å hindre svolt og sikre trygg nok mattilgang.

Utgifter under programkategori 12.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1400	Klima- og miljødepartementet	654 530	673 098	637 388	-5,3
1410	Kunnskap om klima og miljø	1 114 664	1 127 539	1 130 597	0,3
1411	Artsdatabanken	71 376	70 455	80 560	14,3
1412	Meteorologiformål	506 962	489 386	504 703	3,1
	Sum kategori 12.10	2 347 532	2 360 478	2 353 248	-0,3

Kap. 1400 Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	286 568	291 829	304 294
21	Spesielle driftsutgifter	59 152	75 973	72 636
50	Heilskapleg profilering, grønne løysingar	10 785	10 757	10 757
51	Den naturlege skulesekken	10 400		
70	Frivillige klima- og miljøorganisasjonar samt klima- og miljøstiftelsar	52 540	53 907	53 907
71	Internasjonale organisasjonar	89 454	88 814	91 334
74	Tilskot til AMAP, <i>kan overførast</i>	5 102	5 296	5 447
76	Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, <i>kan overførast</i>	140 529	146 522	99 013
	Sum kap. 1400	654 530	673 098	637 388

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot alle resultatområda.

Posten er samla sett foreslått auka med 12,5 mill. kroner til 304,3 mill. kroner. Den foreslåtte løyvinga dekkjer dei ordinære driftsutgiftene som er nødvendige for at Klima- og miljødepartementet skal kunne halde ved lag ei god verksemd. Om lag to tredjedelar av løyvinga gjeld lønn til fast tilsette i departementet. Om lag ein tredjedel av løyvinga går til å dekkje husleige, fornying av materiell, inventar og utstyr, mellom anna drift og utvikling av IT-anlegget til departementet, reiseutgifter, kurs- og konferanseverksemd og tiltak for kompetanseutvikling. Av desse fellesutgiftene er husleige og IKT-utgifter dei største. Posten er styrkt med tilsaman 9 mill. kroner til blant anna det omfattende arbeidet med EUs grønne giv samt auka oppgaver på klimaområdet. Det er lagt inn 4,6 mill. kroner til å dekkje kostnadene ved lønnsoppgjering i staten i 2022 og ei prisjustering på 1,4 mill. kroner. Løyvinga under posten er redusert med om lag 0,5 mill. kroner grunna ny premiemodell for betaling av pensjonspremie og om lag 1,8 mill. kroner grunna gevinstuttak som følgje av forventede lågare reiseutgifter, sjå nærare omtale under del I, kap. 3.

Løyvinga kan overskridast mot tilsvarande meirinntekt under kap. 4400, post 02, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot alle resultatområda.

Løyvinga på denne posten dekkjer utgifter til kjøp av utgreingar. Lønn til mellombels tilsette som er knytte til faglege prosjekt, kan òg førast over posten. Posten dekkjer heile ansvarsområdet til miljøforvaltninga.

Klima- og miljøpolitikken står overfor store utfordringar, og det er viktig å ha eit grundig fagleg fundament for den politikken som blir lagd opp. Det er difor viktig at Klima- og miljødepartementet har nok ressursar til å kunne initiere utgreingar av ny politikk og evaluere politiske tiltak og verkemiddel som er sette i gang eller gjennomførte. I tillegg blir ressursar nytta til å vurdere klima- og miljøkonsekvensar av forslag som er fremja frå andre sektorar.

Det er foreslått ei løyving på 72,6 mill. kroner. Samla sett er løyvinga redusert med 3,3 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2022. Reduksjonar på posten kjem bl.a. av at 7 mill. kroner som går til arbeidet med sirkulær økonomi er foreslått flytta til Nærings- og fiskeridepartementet. Vidare har posten ei prisjustering på 2 mill. kroner I 2023 er det foreslått 7,5 mill. kroner (og 2,5 mill. kroner under post 01), totalt 10 mill. kroner, til Klimautvalet 2050 som skal levere sin rapport 1. november 2023. Det er foreslått ei styrking på 1,5 mill. kroner til å styrkje arbeidet med å bygge opp igjen økosystem i Skagerrak.

Rapport 2021

I 2021 vart midlane på posten nytta til tiltak knytte til alle resultatområda, hovudsakleg innanfor klima, forureining og naturmangfald.

Post 50 Heilskapleg profilering, grønne løysingar

Posten vart oppretta i 2018 for å profilere norske grønne løysingar internasjonalt. The Explorer er ei nettside der internasjonale kjøparar og investorar kan sjå norske grønne løysingar i eit digitalt utstillingsvindaue og enklare komme i kontakt. Formålet er å auke eksport og trekkje investorar ved å posisjonere Noreg som ein pioner for grønne løysingar i internasjonale marknader. Tiltaket skal medverke til å løfte fram fleire gode gründerar og vekstkraftige bedrifter som utviklar grøn teknologi og produkt tilpassa lågutsleppssamfunnet, og som har moglegheiter internasjonalt.

Satsinga blir sett i samanheng med det arbeidet Innovasjon Noreg gjer med profilering for å medverke til auka internasjonalisering. Innovasjon Noreg legg til rette for eit samarbeid om vidare finansiering av satsinga med privat næringsliv. Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet har sett i gang ei felles evaluering av ordninga hausten 2022.

Det er foreslått ei løyving på 10,757 mill. kroner for 2023.

Rapport 2021

Ved utgangen av 2021 var 460 løysingar og 145 artiklar publiserte på tenesta. Volumet av løysingar profilerte på plattformen er 98 pst. grønne og 2 pst. berekraftige, sistnemnde innanfor definerte kategoriar som helse, utdanning og tryggleik. Gjennomsnittleg tal på besøkjande til TheExplorer.no i 2021 har vore over 100 000 i månaden. Totalt har over 1,2 millioner besøkt sidene om grønne løysingar frå Noreg på The Explorer i 2021. Hausten 2021 hadde Innovasjon Noreg eit mål om brukarbetaling av ti annonsekampanjar. Resultatet vart fem brukarbetalingar på totalt 50 000 kroner og tre til åtte bedrifter som uttrykte interesse for brukarbetaling, men som ikkje hadde anledning eller ikkje fann ein passande kampanje å delta på. The Explorer blir aktivt brukt av norske ambassadar, Innovasjon Noregs utekontor og andre representantar for det offisielle Noreg.

Post 51 Den naturlege skulesekken

Rapport 2021

Posten vart lagt ned frå og med 2022-budsjettet. I 2021 fekk 97 skular midlar til å utvikle undervisningsopplegg i skuleåret 2021/2022. Totalt har 745 skular gjennomført skuleprosjekt i *Den naturlege skulesekken* i perioden 2009–2021/2022. Skulane som deltok, fekk pedagogisk rettleiing gjennom regionale nettverk ved universitet og Naturfagsenteret.

Det har vore ti regionkontaktar ved fem høgskular/universitet, i tillegg til staben på Naturfagsenteret, som i 2021 var ei full stilling og fem deltidsstillingar som prosjektmedarbeidar og/eller regionkontakt. Det var oppretta lærarnettverk i regionane, og det vart arrangert regionale samlingar rundt om i landet. Det var òg oppretta eit eige nettverk med tolv eksterne aktørar som alle er i samarbeid med kvar sin skule. Naturfagsenteret følgde opp dette nettverket med fleire nettverksamlingar i året, som våren 2021 var digitale og hausten 2021 fysiske.

Naturfagsenteret, i samarbeid med regionkontaktane, arrangerte ein nasjonal konferanse for deltakarskulane i februar. Konferansen samla 300–400 lærarar, skuleleiarar, lærarutdannarar og eksterne aktørar. Den nasjonale konferansen i 2021 var digital.

Post 70 Frivillige klima- og miljøorganisasjonar og klima- og miljøstiftelsar

Midlane under posten er retta mot alle resultatområda. Det er foreslått ei løyving på 53,9 mill. kroner for 2023.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å leggje til rette for eit breitt folkeleg engasjement for klima- og miljø saker og stimulere til klima- og miljøaktivitetar lokalt, regionalt og nasjonalt. Tilskotsordninga gjeld for landsdekkjande frivillige organisasjonar, stiftelsar og paraplyorganisasjonar som har nasjonal innverknad, og med eit hovudformål for verksemda som ligg innanfor ansvarsområdet til miljøforvaltninga.

Tildelingskriterium

Dette er ei søkbar tilskotsordning som gjev grunntilskot til frivillige klima- og miljøorganisasjonar og klima- og miljøstiftelsar. Ordninga er heimla i forskrift og er bygd opp med både objektive og fagleg skjønsmessige kriterium. Det blir årleg gjennomført ein søknadsrunde der nye søkjarar kan kvalifisere seg inn på ordninga. Tildeling av tilskot til dei enkelte organisasjonane vil bli fastsett etter at Stortinget har vedteke budsjettet for 2023.

Oppfølging og kontroll

Bruken av midlar blir følgd opp mellom anna ved å kontrollere søknad med årsrapport og årsrekneskap som tilskotsmottakarane sender inn. Departementet kan føre tilsyn med at tilskotsmottakarane oppfyller krava i forskrifta, at opplysningane i søknaden er riktige, og at organisasjonane blir drivne i medhald av vedtektene sine. Riksrevisjonen kan også gjennomføre slik kontroll.

Rapport 2021 og 2022

Tabell 7.1 Tilskot til organisasjonar i 2021 og 2022 (i 1000 kr)

Organisasjon/stiftelse	Tilskot 2021	Tilskot 2022
<i>Klima- og miljøorganisasjonar</i>		
Den Norske Turistforening	6 670	6 440
Forbundet Kysten	4 513	4 458
Fortidsminneforeninga	3 954	4 507
Framtida i våre hender	4 513	4 706
Noregs Jeger- og Fiskarforbund	4 900	4 541
Noregs Naturvernforbund	7 650	7 265
Besteforeldrenes Klimaaksjon	0	1 981
<i>Barne- og ungdomsorganisasjonar</i>		
Natur og Ungdom	4 390	4 095
Miljøagentane	3 866	3 517
<i>Paraplyorganisasjonar</i>		
Sabima	1 367	1 402
Kulturvernforbundet	1 367	1 402
Regnskogfondet	1 367	1 402
Norsk Fyrhistorisk Forening	1 367	1 402
<i>Klima- og miljøstiftelsar</i>		
Miljøstiftelsen Bellona	1 700	1 744
Norsk Kulturarv	933	958
WWF Noreg	2 502	2 567
Zero	1 110	1 139
Norsk klimastiftelse	371	381
Sum	52 540	53 907

Post 71 Internasjonale organisasjonar

Midlane under posten er retta mot alle resultatområda. Det er foreslått ei løyving på 91,3 mill. kroner for 2023. Samla er posten auka med om lag 2, mill. kroner som følgje av priskompensasjon på posten.

Mål

Målsetjinga med løyvinga er å medverke til å halde ved lag drifta av organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat som utfører viktig miljøretta arbeid av verdi for Noreg.

Løyvinga skal dekkje obligatoriske bidrag til internasjonale organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat der Noreg deltek aktivt. Løyvinga under denne posten er ei direkte følgje av at Noreg har ratifisert avtalar med budsjettbindingar, eller at regjeringa har vedteke norsk medlemskap. I tillegg blir det gjeve bidrag til FNs miljøprogram (UNEP). Ordninga er ikkje open for søknad.

Følgjande internasjonale organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat får bidrag:

- International Council of Monuments and Sites (ICOMOS)
- Internasjonalt studiesenter for bevaring og restaurering av kulturminnesmerke (ICCROM)
- FNs miljøprogram (UNEP)
- Den internasjonale naturvernunionen (IUCN)
- Interimssekretariat for konvensjonen om vern av våtmarker (Ramsar-konvensjonen)
- Konvensjonen om internasjonal handel med trua artar (CITES)
- Konvensjonen om trekkjande artar av ville dyr (Bonn-konvensjonen)
- Vassfuglavgifta under Bonn-konvensjonen (AEWA)
- Albatrossavtalen under Bonn-konvensjonen (ACAP)
- Flaggermusavtalen under Bonn-konvensjonen (EUROBATS)
- Den nordatlantiske laksevernorganisasjonen (NASCO)
- Konvensjonen om biologisk mangfald (Naturmangfaldskonvensjonen/CBD)
- Protokoll om genmodifiserte organismar (Cartagena-protokollen)
- Nagoya-protokollen under konvensjon om biologiske mangfald om tilgang til genressursar

- og ei rettferdig og likeverdig fordeling av fordelar som følgjer av bruken av slike ressursar
- Konvensjonen om vern av ville europeiske plantar og dyr og leveområda deira (Bern-konvensjonen)
- Konvensjonen om beskyttelse av ozonlaget (Wien-konvensjonen)
- Protokoll om stoff som reduserer ozonlaget og HFK-gassar (Montreal-protokollen)
- FNs klimapanel (IPCC)
- FNs rammekonvensjon om klimaendringar (UNFCCC)
- Protokoll som skal redusere utslepp av skadelege klimagassar (Kyoto-protokollen)
- Det europeiske miljøvernbyrået (EEA)
- Fellessekretariat for Oslo- og Paris-konvensjonen og Bonn-avtalen (oljeforureining)
- Konvensjonen om langtransporterte luftforureiningar (LRTAP-konvensjonen)
- Det europeiske overvakingsprogrammet for langtransport av luftforureiningar (EMEP)
- Konvensjonen om kontroll med grenseoverskridande transport av farleg avfall (Basel-konvensjonen)
- Konvensjonen om persistente organiske sambindingar (Stockholm-konvensjonen)
- Konvensjonen om notifikasjon og førehandssamtykke ved eksport av kjemikalier (Rotterdam-konvensjonen)
- Konvensjonen om kvikksølv (Minamata-konvensjonen)
- Strategic Approach to International Chemicals Management (SAICM)
- Oppfølging av REACH-regelverket på kjemikalier
- Konvensjonen om tilgang til miljøinformasjon, deltaking i avgjerdsprosessar og høve til klage- og domstolsprøving på miljøområdet (Århus-konvensjonen)
- Protokoll om forureina utslepp og utsleppsregister under Århus-konvensjonen (PRTR)
- Espoo-konvensjonen om grenseoverskridande miljøkonsekvensutgreingar
- Kontingent til Unescos Verdsarvfond

Oppfølging og kontroll

Kontroll og oppfølging av organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat skjer ved generell formaliakontroll av reviderte rekneskapar og årsrapportar, deltaking i partsmøte, generalforsamlingar, årsmøte og liknande.

Post 74 Tilskot til AMAP, kan overførast

Løyvinga på 5,4 mill. kroner er retta mot resultatområdet Polarområda. Posten er auka med 0,1 mill. kroner.

Mål

Målet med løyvinga er å sikre kunnskap om miljø-situasjonen i Arktis gjennom programmet for arktisk miljøovervaking, Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP). AMAP er ei arbeidsgruppe under Arktisk råd som skal kartleggje nivå og effektar av forureining og klimaendringar på arktiske økosystem. Noreg, som vertsland for AMAP-sekretariatet, har teke på seg ei internasjonal forplikting til å ta hand om drifta av arbeidsgruppa. Stiftelsen Sekretariatet til den arktiske miljøovervaking- og vurderingsprogrammet AMAP vart oppretta av Klima- og miljødepartementet for dette formålet.

Oppfølging og kontroll

Klima- og miljødepartementet nemner opp styret i stiftelsen og får årsrapportar, rekneskapar og revisjonsmeldingar.

Rapport 2021

AMAP-sekretariatet har hatt stor fagleg produksjon i 2021 og har lagt ned stor innsats for å følgje opp oppdrag frå Arktisk råd knytte til overvaking, vurderingar og samanstilling av informasjon om miljøtilstand og klimaendringar i Arktis. AMAP-sekretariatet har ferdigstilt sju leveransar til Arktisk råds ministermøte i 2021, inkludert fem vitenskaplege utgreiingsrapportar. Desse omhandlar klimaendringar i Arktis, kortliva klimaforureiningar, samverke mellom klimaendringar og miljøgifter, endring i kvikksølvnivå og helseeffektar av forureining. AMAP-sekretariatet har i tillegg brukt mykje tid og ressursar på formidlingsaktivitetar. Covid-19-pandemien har ikkje forårsaka større forseinkingar eller svikt i leveransane. AMAPs arbeid er viktig for å dokumentere tilstanden for det arktiske miljøet, som grunnlag for tilrådingar om tiltak, som kunnskapsgrunnlag for nasjonal forvaltning og som bidrag til internasjonale prosessar som Stockholm-konvensjonen, Minamata-konvensjonen og FN's klimapanel.

Post 76 Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, kan overførast

Tilskotsordninga skal medverke til nasjonale tiltak slik at Noreg oppfyller dei internasjonale forpliktingane sine for naturmangfald, klima og forureining og nasjonale mål innanfor alle resultatområda. Tilskotsordninga skal òg medverke til å styrkje arbeidet med miljøspørsmål som er viktige for Noreg, og til å få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt. Løyvinga dekkjer fleire bidrag til nasjonale og internasjonale organisasjonar, avtalar, konvensjonar og sekretariat der Noreg deltek aktivt.

Posten er delt mellom alle resultatområda, jf. omtale under.

Forslag til løyving er 99,0 mill. kroner, ein nedgang på 47,5 mill. kroner. Nedgangen i løyvinga kjem av ei rammeoverføring av 11,1 mill. kroner til andre departement for deira arbeid til oppfølging av strategien for sirkulær økonomi.

Vidare er 14,6 mill. kroner avsette til verdsarvsenter overførte til kap. 1420, post 85 Besøkssenter for natur og verdsarv. Det er også flytta 3 mill. kroner til kap. 1400, post 01, til arbeidet med EUs grøne giv og gjennomføring av nytt klima- og miljøregelverk. Endringar elles er flytting av midlar til korrekt budsjettpost i samsvar med løyvingsreglementet og at tidsavgrensa prosjekt er avslutta.

Naturmangfald og friluftsliv

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på naturmangfalds- og friluftslivsområdet.

Mål

Posten skal medverke til at Noreg oppfyller dei nasjonale og internasjonale forpliktingane sine innan naturmangfalds- og friluftsområdet.

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområda Naturmangfald og friluftsliv.

- I 2023 gjer ein framlegg om å gje tilskot til
- GRID-Arendal (4,5 mill. kroner)
 - Norsk deltaking i Naturpanelets ekspertgrupper (2,2 mill. kroner)
 - Sekretariat for etter- og vidareutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS) (0,3 mill. kroner)
 - Foreininga Norges nasjonalparkkommuner (1,0 mill. kroner)

- Driftsstøtte til Nordhordland Biosfæreområde (0,5 mill. kroner)

Tilskot til stiftelsen Norsk Naturarv på 0,75 mill. kroner teke ut fordi regjeringa har satt i gang eit arbeid med innsparing og reduksjon i talet på navngjevne tilskotsmottakare. Av same grunn er 3 mill. kroner som tidligare har vore øyremerkte SABIMA til drift av kartleggingskoordinatorar og gjennomføring av kartlegging i Artsobservasjonar, flytta til søkbar tilskotsordning under kap. 1411 Artsdatabanken post 70 Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet der også SABIMA kan søke.

Det vises til omtale og grunngjeving for arbeidet i Gul bok 2023 der det også er gjort greie for det vidare arbeidet med problemstillinga i 2024-budsjettet.

Støtten til Norsk institutt for vassforskning (NIVA) for deltaking i European Topic Center for Water med 0,45 mill. kroner er teke ut fordi prosjektet avsluttast, og fordi regjeringa har satt i gang eit arbeid med innsparing og reduksjon i talet på navngjevne tilskotsmottakare.

Oppfølging og kontroll

Årsrapportar og reviderte rekneskapar frå gjennomførte prosjekt dannar grunnlaget for ein generell formaliakontroll.

Rapport 2021

På det internasjonale området er det gjeve driftsstøtte til GRID-Arendal. Støtta til GRID-Arendal er eit generelt basistilskot til drifta og utgjer knapt 10 pst. av GRID-Arendals samla inntekter. GRID-Arendal har som hovudformål å støtte arbeidet til FN's miljøprogram gjennom utvikling, innhenting og bruk av vitenskapleg basert miljøinformasjon og er ein viktig aktør i den globale innsatsen for å redusere marin plastforsøpling og plastforureining og styrkje kunnskapen om blå skog og blått karbon.

0,45 mill. kroner vart utbetalte til NIVA, knytt til det internasjonale arbeidet i samband med European Topic Center for Water.

Tilskotet til Sabima vart nytta til koordinering og gjennomføring av kartlegging i hovudsak i samarbeid med medlemsforeiningane, men også andre organisasjonar. Samarbeidet er formalisert i fleirårige avtalar. 57 prosjekt fekk tilsegn om midlar innanfor ei samla ramme på 1,2 mill. kroner. Resultata frå kartlegginga er rapportar i Artsobservasjonar.

I 2021 fekk Miljødirektoratet totalt 9 søknader om tilskot til deltaking i ekspertgrupper under Naturpanelet/IPBES på til saman i overkant av 3,8 mill. kroner. Den totale potten på 2,2 mill. kroner vart delt på dei ulike søknadene.

Kulturminne og kulturmiljø

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på kulturmiljøområdet, jf. resultatområdet Kulturminne og kulturmiljø.

Kriterium for måloppnåing

Alle midlane på posten blir gjevne til øyremerkte formål og disponerte til oppfølging av etablerte samarbeidsavtalar og målretta utviklingstiltak.

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområdet Kulturminne og kulturmiljø.

I 2022 blir det innanfor kulturmiljøområdet foreslått å gje tilskot til

- Verdsarv/Unesco-World Heritage Leadership Programme (4,3 mill. kroner)
Som del av Noregs internasjonale engasjement under verdsarvkonvensjonen blir det etablerte samarbeidet mellom Klima- og miljødepartementet og Unescos rådgjevande organ IUCN og ICCROM vidareført. Arbeidet er organisert som eit programsamarbeid for perioden 2023–2028 (Fase II) og byggjer vidare på det arbeidet som er gjort for å styrkje arbeidet med kapasitetsbygging innanfor den internasjonale verdsarvforvaltninga.
- Foreininga Freda (0,2 mill. kroner)
Foreininga Freda vart etablert i 2006 som ein landsdekkjande interesseorganisasjon for private eigarar av hus og eigedom freda etter kulturminnelova.
- Bygg og Bevar (3,9 mill. kroner)
Bygg og Bevar er ein nettportal mellom det offentlege, næringslivet og dei private eigarane. Tilskotet går til Byggenæringens Landsforbund (BNL). Bygg og Bevar er ei kommunikasjonsplattform for kunnskap og kompetanse på freda og verneverdige bygningar, ein sentral møteplass for eigarar av kulturhistoriske eigedommar og kvalifisert handverkskompetanse.
- Arbeid med brearkeologisk tryggingssarbeid i Innlandet (0,5 mill. kroner)

Midlane til dette formålet går til å tryggje dei kulturhistoriske verdiane som kan gå tapt

ved at funn som kjem fram ved smelting av snøfonner og isbrear, blir utsette for nedbryting. Den globale oppvarminga fører til at isen i høgfjellsområda gradvis smeltar. Frå 2011 har eit brearkeologisk tryggingssystem, under leiing av Kulturarveininga ved Innlandet fylkeskommune, berga arkeologiske funn frå isen. Det brearkeologiske tryggingssystemet i Innlandet har sidan 2006 samla inn meir enn 3 500 funn frå 53 funnstader, noko som utgjer meir enn halvparten av funna globalt og meir enn 85 pst. nasjonalt. Dei arkeologiske funna frå isen gjev eit sjeldan blikk inn i ei fortidsverd. Nasjonale og internasjonale klimaaktørar samarbeider rundt koplinga mellom funna og klimaet i fortid og notid.

- Kulturminnedagen (0,6 mill. kroner)
Noregs Kulturvernforbund er ein paraplyorganisasjon for frivillige organisasjonar som arbeider innanfor områda historie og kulturminnevern. Noregs Kulturvernforbund har koordineringsansvaret for den årlege markeringa av kulturminnedagen, og tilskotet går til dette formålet. Tilskotet blir vidareført på same nivået som for 2022 (Frivillighetens år).
- Etter- og vidareutdanning (EVU) (1,5 mill. kroner)
Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU) bachelorprogrammet i tradisjonelt bygghandverk. Tilskotet skal medverke til å sikre tilgang på kvalifiserte handverkarar som kan setje i stand den freda bygningsmassen.
- Fortidsminneforeininga (5 mill. kroner)
Fortidsminneforeininga er den eldste kulturvernorganisasjonen i landet, stifta i 1844, og har som mål å sikre verneverdige bygnings- og kulturmiljø. Foreininga er ein stor eigedomsforvaltar. Foreininga eig eigedommar rundt omkring i landet, mellom anna åtte stavkyrkjer, Steinvikholm festning, to mellomalderloft, to gardar på Røros og lystgarden Vøienvolden i Oslo. Dei fleste av eigedommane er opne for publikum, og foreininga driv ei form for museumsverksemd. Foreininga får 5 mill. kroner øyremerkte til museumsdrift.
- Overføring av statens eigedommar på Røros (7,2 mill. kroner)
Forvaltninga av statens eigedommar, som vart kjøpte i 1980 etter koparverket på Røros, vart frå 2018 overført til Statsbygg. Dette skal sikre at byggverka blir i samsvar med krav frå styresmaktene, at staten etterlever forpliktingane etter verdsarvkonvensjonen, og at vidare bruk og bevaring av eigedommane er i tråd med fredingsformålet. Bygningsvernsenteret

ved Rørosmuseet i Musea i Sør-Trøndelag as (MiST) skal utføre antikvarisk istandsetjing og vedlikehald på eigedommane som ledd i forskinga, dokumentasjonen og formidlinga av bergverksverksemda som museet driv. Tilskotet skal dekkje dei årlege forvaltningskostnadene.

- Norges Verdensarv (1 mill. kroner)
Norges Verdensarv er ein organisasjon som tek vare på interessene til dei åtte norske verdsarvområda. I dag er 19 kommunar og 7 fylkeskommunar medlemmer.
- Rassikring Øvre Storwartz (2 mill. kroner)
Midlane er til prosjektering og tiltak for sikring av dei øvre og svært grunne gruvegangane under freda bygg på Øvre Storwartz, som inngår i eigedommane staten har på Røros. Sikringa tener òg omsyn til publikum og personell i eit populært friluftsområde. Delar av gruvegangane kollapsa i 2018 som følge av erosjon.
- Norges metallsøkerforening (0,3 mill. kroner)
Som oppfølging av ambisjonen til regjeringa om støtte til landsdekkjande frivillige kulturvernorganisasjonar blir Norges metallsøkerforening tildelt eit driftstilskot på 0,3 mill. kroner.
- Kartlegging av freda hytter på Svalbard (1 mill. kroner)
Midlane skal gå til kartlegging og tilstandsvurdering av statens freda hytter på Svalbard for å få eit betre grunnlag for å prioritere kva for bygningar som skal sikrast og setjast i stand. Tiltaket vil òg bidra til betre utnytting av Sysselmeisterens ressursar til forvaltning av dei freda bygningane på Svalbard.

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskappar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2021

Desse tiltaka fekk tilskot i 2021: Internasjonal verdsarv, kapasitets- og kompetansebyggingsaktivitetar i regi av Unescos rådgjevande organ IUCN og ICCROM som oppfølging av Noregs internasjonale engasjement under verdsarvkonvensjonen, og dei seks autoriserte verdsarvsentera (Vega, Vestnorsk fjordlandskap, Alta, Røros og Circumferensen, Industrieren Rjukan-Notodden og Urnes). I tillegg fekk desse tiltaka tilskot i

2021: Foreininga Freda, Etter- og vidareutdanning (EVU), Bygg og Bevar, Klimapark 2469, Fortidsminneforeininga, Kulturminnedagen, Norges Verdensarv, Bygningsvernsenteret ved Rørosmuseet i Musea i Sør-Trøndelag as (MiST).

Forureining

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på forureiningsområdet.

Mål

Posten skal

- medverke til nasjonale tiltak slik at Noreg oppfyller dei internasjonale pliktene sine innan forureiningar
- styrkje arbeidet med miljøspørsmål som er viktige for Noreg, og å få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt
- medverke til ein meir grøn og sirkulær økonomi

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområdet Forureining.

I 2023 blir det foreslått å gje tilskot til

- Matvett AS til arbeidet med reduksjon av matsvinn og for deira medverknad til oppfølginga av avfallsstrategien (0,8 mill. kroner)
- Norsk institutt for luftforskning (NILU) (5,0 mill. kroner). NILU leier i perioden 2022–2026 «European Topic Centre on Human health and Environment» under «The European Environment Agency» (EEA). NILU er i same perioden òg deltakar i «European Topic Centre on Climate Change Mitigation» og «European Topic Centre on Digitalisation and data Integration» under EEA. Vidare har NILU leiaroppgåver i «Forum for Air Quality Modelling» (FAIRMODE) under EU-kommisjonens Joint Research Centre (JRC).
- Meteorologisk institutt til internasjonale oppgåver under EMEP (0,3 mill. kroner)
- Sekretariat for *Conservation of Arctic Flora and Fauna* (0,22 mill. kroner)
- Sekretariat for avtalen om vern av isbjørn (0,3 mill. kroner)
- GRID-Arendals arbeid med marin forsøpling (5 mill. kroner)
- Tilskot til NHO – til nasjonalt program for leverandørutvikling for klimasmarte offentlege anskaffingar (0,25 mill. kroner)

- Tilskot til European Forum of Judges for the Environment (0,4 mill. kroner)
- Styrking av det internasjonale kjemikaliearbeidet (2 mill. kroner)
- Tilskot til internasjonale og nasjonale organisasjonar som arbeider med marin forsøpling globalt (7 mill. kroner)
- NILU og NIVAs internasjonale og nasjonale arbeid med effektar av luftforureining under konvensjonen om langtransporterte luftforureiningar (NILU 0,31 mill. kroner og NIVA 2,26 mill. kroner)
- PAME-sekretariatet (0,27 mill. kroner)
- Oppfølging av strategien for sirkulær økonomi (9,45 mill. kroner), som fordeler seg slik:
 - 3,65 mill. kroner til Matvett for å styrkje arbeidet mot matsvinn
 - 1,2 mill. kroner til KS for å vidareutvikle arbeidet deira med å sikre sirkulær omstilling i kommunane
 - 2 mill. kroner til Virke for arbeid med utgreiing av produsentansvar for tekstilar
 - 2 mill. kroner til LOOP for å bidra med kommunikasjonsarbeid mot befolkning og næringsliv i samband med krav om utsortering av bioavfall og plastavfall
 - 0,6 mill. kroner til NILU for å delta og koordinere arbeid med sirkulær økonomi i EEA

I tillegg er 11,1 mill. kroner rammeoverførte til Barne- og familiedepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet for oppfølging av -strategien for sirkulær økonomi på områda deira.

Tilskot til Nasjonalt senter for berekraftig omstilling (NABO) blir ikkje vidareført i 2023 fordi regjeringa har satt i gang eit arbeid med innsporing og reduksjon i talet på navngjevne tilskot-smottakare.

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskapar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2021

Det er gjeve støtte til Matvett AS for arbeid med å kartleggje og redusere matsvinn som ei oppfølging av avfallsstrategien og betalt kontingent til NHO for at Klima- og miljødepartementet skal medverke til leverandørutviklingsprogrammet.

Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF) er Arktisk råds arbeidsgruppe for bevaring av arktisk naturmangfold. Klima- og miljødepartementet har gjeve støtte til drifta av det internasjonale CAFF-sekretariatet i Akureyri på Island. Departementet har òg gjeve støtte til Isbjørnsekretariatet i 2021 og støtte til det Europeiske Forum av dommarar for miljø òg.

Vidare er det gjeve tilskot til institutt som arbeider internasjonalt innanfor resultatområdet til departementet. Institutta har viktige internasjonale oppgåver og representerer Noreg i ulike samanhengar. Meteorologisk institutt har rolla som internasjonalt meteorologisenter under *Konvensjonen om langtransportert grenseoverskridande luftforureining og Det europeiske samarbeidsprogrammet for overvaking og måling av luftforureiningar (EMEP)*. NIVA og NILU fekk støtte til det internasjonale og nasjonale arbeidet sitt med effekter av luftforureiningar.

Norsk institutt for luftforskning (NILU) arbeider som temasenter på ulike fagområde under The European Environment Agency (EEA). Instituttet er valt ut til arbeidet for EEA i konkurranse med liknande institutt i andre europeiske land. EEA har som føresetnad at institutta kan finansiere delar av kostnadene som Topic Centre nasjonalt. Tilskotet frå Klima- og miljødepartementet dekkjer delar av kostnadene ved NILUs arbeid for EEA. Arbeidet Meteorologisk institutt og NILU utfører for EMEP og EEA, utgjør òg eit viktig grunnlag for utvikling av lovgjeving i EU på desse fagområda.

Midlane til internasjonale tiltak på miljøgifter vart i 2021 utbetalte til dei internasjonale konvensjonane på kjemikalier.

Det er gjeve støtte til det globale arbeidet mot marin forsøpling, mellom anna eit tilskot til GRID-Arendal.

Det er òg gjeve støtte til å følgje opp handlingsplanen for sirkulær økonomi, mellom anna med støtte til Miljømerking, LOOP, Eyde-klyngja, Standard Norge, Kommunenes Sentralforbund og Virke.

Klima

Klimaområdet er delt inn i to underområde, nasjonalt og internasjonalt.

Nasjonalt

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på det nasjonale klimaområdet.

Mål

Posten skal

- medverke til nasjonale tiltak slik at Noreg oppfyller dei internasjonale pliktene sine innanfor klima og nasjonale mål innanfor dette resultatområdet
- styrkje arbeidet med miljøspørsmål som er viktige for Noreg, og for å få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor resultatområdet Klima.

I 2023 blir det foreslått innanfor det nasjonale klimaområdet å gje tilskot til

- reisestøtte i samband med internasjonale klima- og miljømøte (0,5 mill. kroner)
- oppstart av arbeidet med 7. hovudsyklus (IPCC) (6 mill. kroner)
- ForUM for Utvikling og Miljø (0,55 mill. kroner)
- tilskot til NHO – Grønt Landtransportprogram (1,5 mill. kroner)

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskappar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2021

Det vart gjeve tilskot til Nasjonalt senter for berekraftig omstilling (NABO) på 0,5 mill. kroner. Midlane har mellom anna blitt brukte til å støtte etableringa av nye nabolagsnettverk som arbeider med lokale berekraftsløysingar.

ForUMs verksemd i 2021 var i tråd med handlingsplanen deira. ForUM lagar samstemte og koordinerte innspel frå norsk sivilsamfunn til regjeringa og Stortinget og er bindeledd mellom sivilsamfunn og norske styresmakter under fleire internasjonale prosessar. I 2021 arbeidde dei mellom anna på nasjonale og internasjonale prosessar knytte til naturmangfold og klima og på FN's miljøforsamling. I 2021 gav Klima- og miljødepartementet 0,55 mill. kroner i driftsstøtte til ForUM.

Det vart gjeve tilskot til etablering av Grønt Landtransportprogram (GLP) i 2021 på 1,5 mill. kroner. Midlane har gått til etablering og oppstart av programmet. Formålet med programmet er å bidra til betre informasjonsflyt mellom aktørane i

bransjen. Forumet blir til dømes brukt til å dela erfaringar frå diverse pilotprosjekt. Det er mellom anna igangsett pilotprosjekt om elektrisk varetransport i Oslo-området, fossilfrie langdistansebusser og prosjekt med biogass som brensel.

Det vart gjeve reisestønad til ulike norske ideelle organisasjonar for deltaking i møte i dei internasjonale klimaforhandlingane.

Noreg har støtta arbeidet med rapportar i tilknytning til FNs klimapanel 6. hovudrapport, i form av tilskot til institusjonar som har medlemmer i forfattarteam til dei ulike arbeidsgruppene, og byrået til FNs klimapanel.

Internasjonalt

Midlane er retta mot tiltak som skal medverke til måloppnåing på det internasjonale klimaområdet.

Mål

Posten skal styrkje arbeidet og internasjonale prosessar på klimaområdet som er viktige for Noreg, og få gjennomslag for norske miljøpolitiske prioriteringar internasjonalt.

Tildelingskriterium

Tiltaka er prioriterte med utgangspunkt i nasjonale mål og prioriteringar innanfor klimaområdet der styrkt internasjonalt samarbeid er heilt nødvendig for å møte klimautfordringa og oppnå det langsiktige temperaturmålet.

I 2023 blir det foreslått innanfor det internasjonale klimaområdet å gje tilskot til

- Climate and Clean Air Coalition, (CCAC) (8 mill. kroner), Noregs bidrag til Koalisjonen for klima og rein luft sitt Trust Fund under UNEP for arbeidet med å redusere utslepp med klimaeffekt på kort sikt og negative helseeffektar
- internasjonalt klimaarbeid som støttar opp under utvikling av forpliktande internasjonalt samarbeid under Parisavtalen, 5,0 mill. kroner

(støtte til konferansar, møte, seminar, tilskot til internasjonale organisasjonar osv.)

Vidare skal midlane nyttast til

- Klimasekretariatets arbeid med å støtte gjennomføring av Parisavtalen og Klimakonvensjonen (10,0 mill. kroner)

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskappar. Kontrollen skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2021

Klima- og miljødepartementet gav i 2021 støtte på 7,5 mill. kroner til Koalisjonen for klima og rein luft (CCAC) sitt arbeid med å redusere utslepp med klimaeffekt på kort sikt, hovudsakleg metan, hydrofluorkarbon og svart karbon. Innsatsen er retta mot kunnskapsutvikling, kapasitetsbygging på myndighetsnivå og tiltak i sektorar som mellom anna avfall, olje og gass og landbruk.

Det vart gjeve støtte til internasjonale prosessar for å styrkje internasjonalt klimasamarbeid. Klima- og miljødepartementet har mellom anna prioritert prosessar som støttar opp om arbeidet til sekretariatet med gjennomføring og utvikling under Parisavtalen, klimaarbeid under OECD, arbeid for å fremje marknadssamarbeid under Parisavtalen, samarbeid mellom ambisiøse land i Cartagena-dialogen og den uformelle forhandlingsdialogen under C2ES.

Tilskot har også blitt gjeve til aktivitetar som støttar arbeid i den sjette hovudsyklusen til FNs klimapanel, mellom anna til førebuande arbeid til utvikling av metodikk for kortliva klimadrivarar og delfinansiering av ei teknisk støtteining i Sør-Afrika. Det vart òg gjeve støtte/tilskot til ymse møte i samband med internasjonalt klimaarbeid der Klima- og miljødepartementet har ei sentral rolle.

Kap. 4400 Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
02	Ymse inntekter	965	482	496
03	Refusjon frå Utanriksdepartementet	30 382	29 585	30 473
	Sum kap. 4400	31 347	30 067	30 969

Post 02 Ymse inntekter

Det er budsjettert med om lag 0,5 mill. kroner frå diverse inntekter. Under denne posten fører departementet meir tilfeldige inntekter. Meirinntekter under denne posten gjev grunnlag for tilsvarende meirutgifter under kap. 1400, post 01 Driftsutgifter, jf. forslag til vedtak II.

Post 03 Refusjon frå Utanriksdepartementet

Det er budsjettert med 30,5 mill. kroner i refusjon frå Utanriksdepartementet i samband med utgifter til medlemskap i Den internasjonale naturvernunionen (IUCN), Konvensjon om internasjonal handel med trua artar, FNs klimasekretariat, FNs rammekonvensjon om klimaendringar, Montrealprotokollen og FNs miljøprogram, som alle er utgiftsførte over kap. 1400, post 71 Internasjonale organisasjonar.

Kap. 1410 Kunnskap om klima og miljø

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
21	Miljødata	272 308	414 306	398 462
22	Miljøkartlegging	126 826		
23	Mareano, <i>kan overførast</i>	62 469	52 730	54 121
50	Grunnløyvingar under Noregs forskingsråd til miljøforskingsinstitutta	220 552	221 190	227 547
51	Forskningsprogram under Noregs forskingsråd	379 503	385 690	393 720
53	Internasjonalt samarbeid om klima- og miljøkunnskap	7 267	7 419	7 532
70	Nasjonale oppgåver ved miljøforskingsinstitutta	39 729	40 756	43 613
72	Tilskot til NORCE – Senter for biotryggleik	6 010	5 448	5 602
	Sum kap. 1410	1 114 664	1 127 539	1 130 597

Kap. 1410 Kunnskap om klima og miljø omfattar midlar til å utvikle eit heilskapleg kunnskapsgrunnlag på tvers av alle resultatområda. Dette omfattar mellom anna miljødata, basisløyvingar til miljøforskingsinstitutta, forskningsprogram i Noregs forskingsråd og andre tilskot til miljøforskingsinstitutta.

Klima- og miljøpolitikken skal vere kunnskapsbasert. I Klima- og miljødepartementets kunnskapsstrategi 2021–2024 er kunnskapssystemet for klima og miljø nøkkelordet. Systemet består av mange byggjesteinar og ulike aktørar. Strategien definerer mål, delmål og konkrete tiltak. Strategien peiker òg på viktige kunnskapsbehov fram-

over og behovet for strategisk arbeid med kunnskapsproduksjon, samanstilling og formidling. Eit godt felles kunnskapsgrunnlag føreset eit godt samarbeid mellom dei ulike sektorane. Klima- og miljødepartementet har difor våren 2022 oppretta ein interdepartemental dialogarena for klima- og miljøkunnskap.

Regjeringa legg fram ein ny langtidsplan samtidig med årets budsjettproposisjon: Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning (2023–2032)*. Det er stor kontinuitet i måla og prioriteringane mellom den nye planen og den førre, men òg nokre viktige endringar for å løfte fram berekraft, helse, samfunnssikkerheit og tillit på ein tydelegare måte. Dei tre måla er:

- styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne
- miljømessig, sosial og økonomisk berekraft
- høg kvalitet og tilgjenge i forskning og høgare utdanning

I tillegg til måla har regjeringa seks prioriterte område:

- hav og kyst
- helse
- klima, miljø og energi
- mogleggjerande og industrielle teknologiar
- samfunnssikkerheit og beredskap
- tillit og fellesskap

Planen lanserer samfunnsoppdrag som eit nytt verkemiddel for å finne løysingar på definerte problem innan ei viss tidsramme. Planen tek også for seg temaet tillit til forskingsbasert kunnskap og akademisk fridom, og varslar ei stortingsmelding om forskningssystemet. Nærare omtale av Langtidsplan for forskning og høgere utdanning og den samla FoU-innsatsen er å finne i del III, kap. 5 i Prop. 1 S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet.

Post 21 Miljødata

Midlane under posten dekkjer dei fleste resultat-områda. Det er foreslått ei samla løyving på om lag 398,5 mill. kroner for 2023. Posten er samla sett foreslått redusert med om lag 15,9 mill. kroner frå saldert budsjett 2022. Av omsyn til det samla budsjettopplegget har regjeringa redusert posten med 20 mill. kroner. For meir riktig postplassering er det flytta 6 mill. kroner til posten frå kap. 1420, post 73, til finansiering av kunnskapsdata om rovvilt som et viktig basiselement for rovviltforskinga i Skandinavia. Det er teke ut 5 mill. kroner som har vore avsatt til forsterka overvaking av tilstanden i økosystema i ei avgrensa periode. I tillegg er det flytta 0,3 mill. kroner til posten

frå kap. 1410, post 70, for å finansiere ein del av kostnadene knytte til nasjonalt referanselaboratorium for luftkvalitetsmålingar. I 2023-budsjettet er det rammeoverført 1,98 mill. kroner til Finansdepartementet som gjeld kontraktsfesta midlar til løpande produksjon av offisiell statistikk i Statistisk sentralbyrå (SSB). I samband med arbeidet blir grensene mellom oppdrag og offisiell statistikk avklarte. Til kap. 1411 Artsdatabanken post 01 Driftsutgifter er det flytta 5,5 mill. kroner som allereie i lengre tid har finansiert stillingar i Artsdatabanken til arbeid med Natur i Norge, Økologisk grunnkart, Artskart og Egenskapsbanken.

Posten har fått ei prisjustering på 10,3 mill. kroner.

Posten dekkjer utgifter til å hente inn miljødata og skaffe kunnskap ved å utføre kartlegging og overvaking av tilstand, påverknader og effektar av desse på miljøet. Posten inneheld òg midlar til infrastruktur for miljødata, inkludert etablering og drift av ulike databasar og statistikk. Oversikt over status og utvikling for indikatorar for dei nasjonale klima- og miljømåla går fram av Miljøstatus.no.

For å få kunnskap om korleis miljøtilstanden utviklar seg, treng vi tidsseriar med overvaksingsdata samla over lang tid. Vi treng òg overvaking av klimaendringar, forureiningar og andre viktige faktorar som påverkar miljøet.

Forskning er nødvendig for å sikre best moglege metodar for innsamling av overvaksingsdata. Kompetansen i forskingsmiljøa er òg sentral når overvaksingsresultat skal tolkast. Miljøforvaltninga skal sikre bruk av ny teknologi og kostnads-effektive løysingar i kartleggings- og overvaksingsarbeidet. Der det er relevant og formålstenleg, skal anskaffingar vere «teknologinøytrale» og baserte på ytings- og funksjonsspesifikasjonar.

Miljøovervaking gjev grunnlag for å setje mål for miljøpolitikken og vurdere i kva grad dei nasjonale miljømåla blir oppnådde, og kva slags miljø- og helseverknader ein oppnår med verkemiddelbruk og tiltak. I tillegg pliktar Noreg gjennom ei rekkje internasjonale miljøavtalar å dokumentere utviklinga i miljøet og dei faktorane som påverkar miljøtilstanden. Noreg deltek òg i ei rekkje internasjonale overvaksingsprogram. Resultata frå desse programma er det viktigaste grunnlaget for revisjon av eksisterande internasjonale avtalar og etablering av nye. Mange endringar i miljøtilstanden skjer gradvis og over lang tid. Overvaksingsprogramma må difor gå over fleire år for å sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for tiltak og politikk-utvikling for å nå nasjonale mål.

Naturovervakinga omfattar overvaking av status og utvikling for artar og naturtypar. Døme på

dette er sjøfuglprogrammet SEAPOP (inkludert SEATRACK), arealrepresentativ naturovervaking (ANO), bestandsovervaking av rovvilt og overvaking av verneområde og tareskog. Overvaking av påverknader og effektar omfattar mellom anna overvaking av forureiningar og farlege kjemikaliar og effektar av klimaendringar. Nokre midlar går òg til overvaking av kulturminne og kulturmiljø.

Økologisk grunnkart er ei satsing for å få meir og betre kunnskap om norsk natur på kart. Hovudformålet er å leggje til rette for at avgjerder som blir tekne i arealplanprosessar, blir gjorde på grunnlag av eit relevant og oppdatert stadfesta kunnskapsgrunnlag om natur.

Miljødirektoratet har laga ein ny strategisk plan for økologisk grunnkart (2022–2026), og midlar er målretta innretta for å følgje opp denne. Denne strategien legg opp til ein større innsats for å lage heildekkjande kart av Noreg med miljøinformasjon og at det skal arbeidast vidare med å utvikle standardiserte anerkjende kartleggingsmetodar til bruk i konsekvensutgreiingar. Dette er slik at kartlegging av natur i større grad kan bli utført av andre enn staten, i tillegg til kartlegginga i regi av staten. Midlane frå posten blir nytta til innhenting av ny stadfesta miljøinformasjon, i hovudsak gjennom kartlegging av naturtypar baserte på Natur i Norge-systemet i område med stor aktivitet og stort utbyggingspress. Midlar frå posten går òg til innhenting av andre typar stadfesta miljøinformasjon, mellom anna artar, landskapstypar og landskapsøkologiske samanhengar (grøn infrastruktur), miljøvariablar og til arbeid med nasjonale og heildekkjande kart med stadfesta miljøinformasjon. Det blir òg brukt midlar til utvikling og oppdatering av anerkjende metodar for innhenting av stadfesta miljøinformasjon til arealplanprosessar. I tillegg dekkjer posten utgifter til digital infrastruktur for innsamling, deling og formidling av den stadfesta miljøinformasjonen, inkludert drift og nødvendig utvikling av portal for økologiske grunnkart.

Etablering og drift av offisiell statistikk er også ein del av kunnskapsgrunnlaget for å vurdere tilstand og utvikling over tid. Arbeidet med utvikling av eksisterande miljøstatistikk og utvikling av nye statistikkar knytte til nasjonalt statistikkprogram og til internasjonale rapporteringsforpliktingar blir mellom anna finansierte over miljødataposten. Kontraktsfesta midlar til løpande produksjon av offisiell statistikk i SSB skal frå 2023 finansierast frå Finansdepartementets budsjett, sjå omtale innleiingsvis for post 21 Miljødata.

Data frå miljøkartlegging er, som data frå miljøovervaking og -statistikk, ein viktig del av grunnlaget for Miljøstatus.no.

Rapport 2021

Midlane på posten vart i 2021 nytta til ei rekkje langsiktige overvåkingsprogram som dekkjer ulike miljøtema som naturmangfald, klima, forureining og miljøgifter i tillegg til kulturminne. Overvakinga blir koordinert av direktorata, og resultatata blir rapporterte til departementet. Lange tidsseriar og data frå miljøovervakinga inngår i nasjonale miljøindikatorar og blir formidla på Miljøstatus.no og nettsidene til direktorata. Resultat frå overvakinga blir òg publiserte gjennom fagrapportar som blir gjevne ut av direktorata og dei institutta og forskingsmiljøa som gjennomfører overvakinga. I tillegg blir resultatata nytta i internasjonale miljøavtalar. Miljøovervaking gjev dermed effektar på nasjonale og internasjonale tiltak og regelendringar. Til dømes er resultatata frå miljøgiftovervakinga viktige i internasjonale diskusjonar om å forby eller regulere farlege kjemikaliar. Overvåkingsdata frå naturovervakinga er grunnlag for indikatorsystemet knytt til fagsystem for fastsetjing av økologisk tilstand. I 2021 har Miljødirektoratet sett i gang overvaking av open grunnlendt kalkmark og seminaturleg eng. Data frå desse programma vil gje verdifull informasjon når tilstanden i hovudøkosystema skal setjast av fagsystemet for økologisk tilstand. I 2021 vart det bestemt at overvåkingsprogrammet terrestrisk naturovervaking (TOV) skulle leggjast ned, grunna lite bruk i forvaltninga og at det var dårleg eigna for fagsystem for økologisk tilstand. Relevante overvåkingsdata frå naturovervaking blir nytta som grunnlag for Naturindeks for Noreg, som er ein hovudindikator for det nasjonale målet om at økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester. Overvåkingsdata blir oppdaterte kvart år, medan ei samla oppdatering av heile naturindeksen skjer kvart femte år.

Ein ny avtale om nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt er inngått med Rovdata for perioden 2022–2026. Avtalen sikrar vidare drift og utvikling av overvåkingsmetodane vi har i dag. Miljødirektoratet er nasjonalt samordningsorgan for miljødata og kartlegg og overvaker miljøtilstand og -utvikling i samarbeid med andre etatar og kunnskapsmiljø. Polarinstituttet koordinerer polarovervaking, og Direktoratet for strålevern og atomtryggleik koordinerer overvaking knytt til radioaktivitet. Riksantikvaren koordinerer overvakinga av kulturminne og kulturmiljø.

Post 22 Miljøkartlegging

Posten er frå 2022 slått saman med post 21 til ny felles post med namnet Miljødata.

Rapport 2021

Ein stor del av midlane vart nytta til kartlegging av naturtypar på land som er raudlista eller har sentrale oppgåver i eit økosystem, og til kartlegging av artane i desse naturtypepane. I 2021 kartla feltbiologar om lag 3 000 kvadratkilometer på oppdrag frå Miljødirektoratet. Det er eit areal nesten sju gonger større enn Oslo kommune. Område frå nord til sør som er utsette for utbyggingspress, vart prioriterte. Statsforvaltaren medverka i å velje ut område. Midlar frå posten har òg gått til å utvikle og drifte tekniske verktøy knytte til kartlegginga av naturtypar. Resultata frå kartlegginga utgjer eit viktig kunnskapsgrunnlag i arealplanprosessar. Kartleggingsinstruksen for kartlegginga av naturtypar på land vart anerkjend metode til bruk i konsekvensutgreiningar i 2021.

Ekspertgrupper har jobba med å utvikle kartleggingsinstruksar for kartlegging av naturtypar i marine område og i ferskvassområde etter Natur i Norge-systemet. Det vart utført uttesting i felt i samband med dette. Vidare vart det jobba med å utvikle kunnskapsgrunnlag for landskapsøkologiske samanhengar (grøn infrastruktur). Det vart òg nytta midlar til å kartleggje natur ved hjelp av teknikkar som miljø-DNA, fjernmåling og modellering. Resultat frå slik kartlegging vil etter kvart inngå i portal for økologiske grunnkart.

Artsdatabanken driftar og utviklar kartportalen for økologisk grunnkart, som vart lansert i slutten av 2020. Direktorsgruppa for økologisk grunnkart bidreg med å peike ut kva kart som bør inngå i portalen, og leggje til rette nye kartlag. Eit sentralt kart i portalen er kartet som viser resultatata frå kartlegginga av naturtypar.

Nokre midlar vart nytta til vedlikehald og vidareutvikling av Natur i Norge.

Post 23 Mareano, kan overførast

Midlane under posten dekkjer dei fleste resultat-områda.

Det er foreslått ei løyving på posten på 54,1 mill. kroner for 2023. Posten er auka med prisjustering på posten.

Posten dekkjer Klima- og miljødepartementets del av utgiftene til Mareano-programmet. Mareano-programmet kartlegg havbotnen i norske havområde gjennom systematisk innsamling av data

om djupn og om geologi, landskap, naturmangfald og forureining på havbotnen. Formålet med kartlegginga er å medverke til ei kunnskapsbasert forvaltning av dei havbaserte næringane og dei marine økosystema. Mareano-programmet set ein ny standard for kunnskap om havbotnen og har vekt internasjonal merksemd.

Rapport 2021

Frå starten og til og med 2021 har Mareano-programmet djupnemålt totalt cirka 288 750 km², og det blir i tillegg nytta djupnedata frå andre aktørar. Djupnemålingane dannar grunnlaget for planlegging og kartlegging av geologisk, biologisk og kjemisk miljøtilstand på sjøbotnen, og totalt 260 000 km² sjøbotn er kartlagd i felt med omsyn til geologi, biologi og kjemi. Dei høgoppløystelege djupnekarta er òg eit viktig datagrunnlag for å modellere utbreiing av naturtypar og biotopar og for å identifisere sannsynlege førekomstar av korallrev på havbotnen. I 2021 prioriterte Mareano-programmet å samle inn djupnedata frå Spitsbergenbanken og Høpendjupet i Barentshavet, og til saman 1 090 km² vart djupnekartlagde. Kartlegging og innsamling av geologiske, biologiske og kjemiske data som gjev nærare dokumentasjon av naturtypar og miljøtilhøve på havbotnen, vart gjorde av område i Norskehavet og Barentshavet, over eit areal på totalt 24 388 km².

Mareno har mellom anna produsert nye oversiktskart som viser organisk karbonlagring i Nordsjøen og Skagerrak, og biotopkart for Kongsfjorden og Rijpfjorden på Svalbard. Rapporteringa av resultat skjer gjennom www.mareano.no og Noreg digitalt (www.geonorge.no). Sedimentkart er gjorde tilgjengelege for bruk om bord på fiskefartøy. Fleire metodeprosjekt vart òg ferdigstilte i 2021, mellom anna knytt til oseanografisk modellering av botnstraum.

Post 50 Grunnløyvingar under Noregs forskingsråd til miljøforskningsinstitutta

Midlane under posten dekkjer dei fleste resultat-områda.

Det er foreslått ei løyving på posten på om lag 227,5 mill. kroner for 2023.

Posten er samla sett auka med om lag 6,3 mill. kroner. Posten dekkjer grunnløyvinga til fordelingsarena for miljøinstitutta.

Kunnskapsdepartementet har justert det statlege grunnfinansieringssystemet for institutt som tek imot grunnfinansiering frå Forskningsrådet. Endringane tok til å gjelde i 2022. Delar av grunn-

løyvinga skal framleis vere resultatbasert og til-
delast ut ifrå skåren institutta får på indikatorar for
kvalitet og relevans, men indikatorane og utrek-
ningsmåten er noko endra.

Mål

Fordelingsarenaen for miljøinstitutta inkluderer
Norsk institutt for luftforskning (NILU), Norsk
Institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt
for kulturminneforskning (NIKU), Norsk institutt
for vassforskning (NIVA), Senter for klimaforskning
(CICERO), Nansensenteret (NERSC – Nansen
Environmental and Remote Sensing Center),
Transportøkonomisk institutt (TØI) og NORCE
(Miljø og klima). Dei skal fungere som nasjonale
kompetansesenter og ha ei kunnskapsstrategisk
rolle overfor forvaltninga, og dei skal innanfor
områda sine tilfredsstillende behovet samfunnet har
for å løyse problem på kort og lang sikt.

Oppfølging og kontroll

Det blir motteke årsrapportar og reviderte rekne-
skapsoversyn for løyvingane frå Noregs forskings-
råd, og kontroll skjer ved generell formalia- og
sannsynskontroll.

Rapport 2021

Midlane på posten vart nytta til å dekkje grunnløy-
vinga til fordelingsarena for miljøinstitutta.

Post 51 Forskingsprogram under Noregs forskringsråd

Midlane under posten er retta mot forskingspro-
gram innanfor alle resultatområda. Midlane under
posten blir kanaliserte gjennom Noregs forskings-
råd.

Mål for miljøforskninga er å medverke til å styr-
kje kunnskapsgrunnlaget for eit effektivt miljøar-
beid med stor vekt på relevans og for ei berekraftig
ressursforvaltning og samfunnsplanlegging. Miljøforsk-
ninga skal gje eit godt kunnskapsunder-
lag for nasjonale forvaltningsoppgåver, for avgjer-
der i politikkkutforming og som grunnlag for inter-
nasjonalt miljør samarbeid. Tildelinga over kap.
1410.51 skal finansiere forskning som bidreg til å
nå dei nasjonale og internasjonale klima- og mil-
jømåla og fremjar grøn og rettferdig omstilling.

Klima- og miljødepartementets Kunnskaps-
strategi 2021–2024 beskriv kunnskapsbehova
fram mot 2030 og skal leggast til grunn for for-
skingsprioriteringane. I tillegg gjev dei langsiktige

prioriteringane i Langtidsplanen for forskning og
høyere utdanning (2023–2032) overordna føringar
for Klima- og miljødepartementet sine tildelingar
til Forskringsrådet. Det er foreslått ei løyving på
posten på om lag 393,7 mill. kroner for 2023. Pos-
ten er samla sett auka med om lag 8 mill. kroner,
der delvis prisjustering står for 5,6 mill. kroner.
5 mill. kroner av øvrig prisjustering er flytta til
kap. 1420 post 21 for å styrke innsatsen mot den
store invasjonen av pukcellaks som er venta i
2023. Det er lagd inn 4 mill. kroner til forskning på
skrantesjuka på villrein. Det er rammeoverført
1,5 mill. kroner til Kunnskapsdepartementets sitt
kap. 285 post 55 til oppfølging av MAROFF-pro-
grammet som skal bidra til raskere grøn omstil-
ling i maritim næring og styrket norsk grøn kon-
kurranseskraft. Midlene skal gå til prosjekter som
gir betydelige utslippskutt også i internasjonal
skipstrafikk, og prosjekter som er industrielt ska-
lerbare. Forskrings- og utveklingsinnsatsen på nul-
lutsleppsløysingar for store skip (Maritim zero
2050) blir vidareført.

Mål for Noregs forskingsråd

Noregs forskingsråd er eit viktig verkemiddel for
å nå dei forskingspolitiske måla til regjeringa. For-
skingsrådet har fem mål:

- auka vitskapleg kvalitet
- auka verdiskaping i næringslivet
- å møte store samfunnsutfordringar
- eit velfungerande forskingssystem
- god rådgjeving

Måla er felles for alle departementa. Kunnskaps-
departementet har i samarbeid med departe-
menta og Forskringsrådet utarbeidd eit system for
departementa si styring av Forskringsrådet. Den
samla måloppnåinga for verksemda og økonomisi-
tuasjonen i Noregs forskingsråd er omtalt i Kun-
nskapsdepartementets budsjettproposisjon for
2023.

Oppfølging og kontroll

Departementet har styringsmøte med Noregs for-
skingsråd kvart halvår.

Rapport 2021

I 2021 vart løyvinga nytta til finansiering av aktivi-
tetane Miljøforsk, Marinforsk, Klimaforsk, Ener-
gix, Bionær, Bedre helse, Polarforskringsprogram,
Romforsk og Transport. Forskringsrådets departe-
mentsvise årsrapport for Klima- og miljødeparte-

mentet gjev meir detaljert rapportering om bruken av midlane.

Post 53 Internasjonalt samarbeid om klima- og miljøkunnskap

Det er foreslått ei løyving på om lag 7,5 mill. kroner på posten for 2022. Posten er auka med om lag 0,1 mill. kroner.

Mål

Tilskotet er kontingent for medlemskap i International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA). IIASA er eit internasjonalt forskingsinstitutt som mellom anna medverkar med analysar til arbeidet med internasjonale miljøavtalar. Instituttet medverkar til internasjonale forhandlingar om klima og luftforureiningar med kompetanse innanfor scenarioutvikling, integrert vurdering av langsiktig policy for utsleppsreduksjonar på tvers av land og utvikling av strategiar for å redusere effektane av klimaendringar. Bidrag frå instituttet er eit nødvendig grunnlag for dei internasjonale forhandlingane om reduksjon av sur nedbør og andre konsekvensar av luftforureiningar. Instituttet spelar òg ei sentral rolle som rådgjevar i EU-arbeidet med klima og luftforureiningar.

Oppfølging og kontroll

Kontingenten blir overført Noregs forskingsråd, som tek hand om den norske medlemskapen.

Post 70 Nasjonale oppgåver ved miljøforskingstinstitutta

Det er foreslått ei løyving på posten på 43,6 mill. kroner for 2023. Posten er samla sett auka med om lag 2,8 mill. kroner.

Mål

Målet er å syte for at Norsk institutt for luftforskning (NILU), Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), Norsk institutt for vassforskning (NIVA), Senter for klimaforskning (Cicero) og Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har ressursar til fagleg rådgjeving til miljøforvaltninga, til deltaking og fagleg støtte for miljøforvaltninga i nasjonale og internasjonale organ ved behov, til informasjon- og databasetenester overfor forvaltninga, inkludert vedlikehald av relevante nasjonale databasar, og driftstilskot til ulike forskingsstasjonar.

Det ligg òg inne driftsstøtte til Forskingssenter for miljø og samfunn (CIENS) som har ansvaret for å drifte Miljøprøvebanken. Det er sett av 2 mill. kroner til å støtte drift og vedlikehald av NILUs database EBAS for overvaking av miljøgifter, andre forureiningar og klimadrivarar i luft. Det er omdisponert 300 000 kroner til kap. 1410, post 21, for å dekkje internasjonalt samarbeid knytt til NILUs rolle som nasjonalt referanselaboratorium for luft.

Det blir gjort ei evaluering av nasjonale oppgåver i 2022, i tråd med Klima- og miljødepartementets kunnskapsstrategi 2021–2024.

Oppfølging og kontroll

Det er ein føresetnad at institutta drøftar prioriteringar og planar for gjennomføring med relevante etatar og Klima- og miljødepartementet. Det blir motteke rapportar og reviderte rekneskapsoversyn for løyvingane, og kontroll skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll.

Rapport 2021

I 2021 vart løyvinga mellom anna nytta til deltaking og fagleg støtte for miljøforvaltninga i nasjonale og internasjonale organ, databasetenester, til å halde oppe algesamling som nasjonal referansesamling, til nasjonal beredskap for konservering av kulturhistorisk viktige gjenstandar, til driftsstøtte for målestasjonane på Zeppelinfjellet og Trollhaugen i polarområda, til referanselaboratorium for målingar av luftforureining og atmosfærisk korrosjon og til vidareutvikling og drift av Miljøprøvebanken.

Post 72 Tilskot til NORCE – Senter for biotryggleik

Det er foreslått ei løyving på posten på 5,6 mill. kroner for 2023. Posten er auka med om lag 0,2 mill. kroner.

Mål

Løyvinga skal støtte utviklinga av fagmiljøet ved tidlegare GenØk – Senter for biotryggleik som eit kompetansesenter på genteknologi i NORCE, med nytt namn Genteknologi, miljø og samfunn (GEMS). Fagmiljøet skal drive forskning, informasjon og rådgjeving om helse- og miljøkonsekvensar ved bruk av genteknologi og genmodifisering for å sikre trygg bruk av genteknologi. Fagmiljøet skal drive forskning som bidreg til

kunnskap om miljø, helse og samfunn, og ha eit tverrfagleg og heilskapleg perspektiv innan genteknologifeltet. Fagmiljøet skal framleis vere lokalisert i Tromsø.

Oppfølging og kontroll

Det er ein føresetnad at dei beste organisatoriske vilkåra blir lagde til grunn, slik at fagmiljøet kan utvikle ny og verdifull kunnskap på tvers av fagområde, og slik at fagmiljøet kan vidareutviklast som eit uavhengig kompetansesenter på biotryggleik innan genteknologi. Det er ein føresetnad at styringsdialogen med Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet held fram, og at representantar frå fagmiljøet ved Senter for biotryggleik deltek. Det blir motteke rapportar og

reviderte rekneskapsoversyn for løyvingane, og kontroll skjer ved generell formalia- og sannsynskontroll. Det skal haldast årlege møte med fagmiljøet for å drøfte faglege prioriteringar.

Rapport 2021

I 2021 vart løyvinga nytta av NORCE ved GenØk – Senter for biotryggleik til forskingsprosjekt for å utvikle vidare kunnskapsgrunnlaget for vurdering av helse- og miljøkonsekvensar av genmodifiserte organismar. Dette er prosjekt innan mikro- og molekylærbiologi, immunepidemiologi og økologi, virologi, økotoksikologi og økosystem og samfunnsvitskapelege aspekt ved moderne bio- og nanoteknologi.

Kap. 1411 Artsdatabanken

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	34 314	32 640	38 693
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	11 942	10 656	10 938
70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	25 120	27 159	30 929
Sum kap. 1411		71 376	70 455	80 560

Artsdatabanken er ein nasjonal kunnskapsbank om naturmangfald i Noreg. Den viktigaste oppgåva til Artsdatabanken er å gjere oppdatert kunnskap om naturtypar, artar og populasjonar lett tilgjengeleg for samfunnet. Mellom anna lagar Artsdatabanken raudliste for artar og raudliste for naturtypar, dei gjer risikovurderingar for framande artar i Noreg, utviklar type- og beskrivingssystem for natur (Natur i Norge) og har viktige oppgåver i arbeidet med å drifte og vidareutvikle det økologiske grunnkartet.

Artsdatabanken er ein fagleg uavhengig og bruttobudsjettert etat med eige styre. Det faglege sjølvstendet og ansvar og oppgåver styret har, er nedfelte i mandatet til Artsdatabanken.

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald.

Det er foreslått ei løyving på posten på 38,7 mill. kroner, ein auke på 6 mill. kroner. Frå kap. 1410 post 21 er det flytta 5,5 mill. kroner som allereie i lengre tid har finansiert stillingar i Artsdatabanken til arbeid med Natur i Norge, Økologisk grunnkart, Artskart og Egenskapsbanken. Arbeid med desse oppgåvene går fram av mandatet til Artsdatabanken, og er å rekne som faste oppgåver på lik line med bankens øvrige oppgåver.

Det er lagd inn 0,6 mill. kroner for å dekkje kostnadene ved lønnsoppgjeret i staten i 2022 og ei prisjustering på 0,1 mill. kroner.

Løyvinga er redusert med 0,1 mill. kroner grunna gevinstuttak som følge av at det i saldert budsjett 2022 vart rekna ut for mykje i kompensasjon ved innføring av ny premiemodell i Statens pensjonskasse og 0,1 mill. kroner grunna gevinstuttak som følge av forventna lågare reiseutgifter etter pandemien.

Løyvinga dekkjer dei ordinære driftsutgiftene for Artsdatabanken. Resten av løyvinga går til å dekkje husleige, fornying av materiell, inventar og utstyr, mellom anna drift og utvikling av IT-anlegget, reiseutgifter, kurs- og konferanseverksemd og tiltak for kompetanseutvikling.

Rapport 2021

Om lag 83 pst. av løyvinga vart nytta til lønn.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 70

Midlane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Det er foreslått ei løyving på 10,9 mill. kroner, ein auke på 0,3 mill. kroner som skuldast prisjustering.

Posten dekkjer utgifter til mellom anna Artsdatabankens kjøp av tenester til risikovurderingar av framande artar, Artsprosjektet, Artsobservasjonar, kommunikasjon og Artsorakelet. Til langsiktige kontraktar om tenestekjøp er det behov for ei bestillingsfullmakt på 12 mill. kroner, jf. forslag til vedtak V.

Løyvinga kan overskridast mot tilsvarande meirinntekt under kap. 4411, post 02.

Rapport 2021

I 2021 vart løyvinga nytta til kjøp av tenester til arbeidet med ny raudliste for artar og oppstart for arbeidet med ny framandartsliste, inkludert potensielle dørstokkartar, til vidareutvikling av Artsobservasjonar og til kommunikasjon. Midlar har òg vore nytta til arbeidet med DNA-strekking i NorBOL-nettverket, noko som har løfta kunnskapsgrunnlaget om norske artar vesentleg, og vidare til Forskarskulen i biosystematikk (ForBio), som har styrkt og vidareutvikla kompetansen og kapasiteten i dei taksonomiske fagmiljøa i Noreg.

Post 70 Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet, kan overførast, kan nyttast under post 21

Midlane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald.

Det er foreslått ei løyving på posten på 30,9 mill. kroner, ein auke på 3,8 mill. kroner. Frå kap. 1400 post 76 er det flytta 3 mill. kroner for å styrke den søkbare ordninga under Artsdatabanken, jfr. omtale under kap. 1400 post 76. I tillegg har posten fått ei prisjustering på 0,8 mill. kroner.

Posten dekkjer tilskot til kunnskapsoppbygging om artar og naturtypar i Noreg.

Mål

Tilskotsordninga skal styrkje kunnskapen om mangfaldet av artar i Noreg til beste for allmenta, forvaltning og forskning slik at vi i framtida er betre rusta til å forvalte naturmangfaldet.

Kriterium for måloppnåing

Det skal leggjast særleg vekt på kartlegging og dokumentasjon av dårleg kjende artar og artsgrupper i Artsprosjektet. Tilskotsordninga kan òg nyttast til å byggje kunnskap om naturvariasjon basert på Natur i Norge (NiN), styrkje kompetansebygging innanfor naturmangfald og styrkje formidling av artar og naturtypar i Noreg. Tilskot kan vidare nyttast til å fremje brukarstøtte og kvalitetssikring av artsfunn i Artsobservasjonar og til å medverke til at data om artar og naturtypar blir tekne i bruk.

Tildelingskriterium

Midlane til Artsprosjektet er særleg retta mot vitenskaplege institusjonar. For andre formål kan institusjonar, stiftelsar, føretak og frivillige organisasjonar òg få tilskot.

Oppfølging og kontroll

Alle tilskotsmottakarar leverer rapportar som syner den kunnskapsproduksjonen som tilskotet har finansiert, og reviderte rekneskapar frå gjennomførte prosjekt. Det blir stilt krav om open datadeling og bruk av opne lisensar for datadeling og gjenbruk.

Rapport 2021

Størstedelen av midlane vart nytta som tilskot til kartlegging og dokumentasjon av dårleg kjende artar og artsgrupper i Artsprosjektet. Også i 2021 har Artsprosjektet komme med mykje ny kunnskap om dårleg kjende artar. Frå 2009 til 2021 er det funne over 3 700 nye artar for Noreg.

Artsobservasjonar er framleis ein stor suksess, mellom anna som plattform for folkeforskning. Databasen har no passert 25 mill. observasjonar og er den største enkeltdatabasen for artar i Noreg. Artsdatabanken har i 2020 lagt stor vekt på arbeidet med kvalitetssikring av artsfunna og nytta midlar frå posten til dette.

Kap. 4411 Artsdatabanken

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
02	Ymse inntekter	271	429	442
	Sum kap. 4411	271	429	442

Post 02 Ymse inntekter

Forslag til inntekt på posten er 0,4 mill. kroner i 2023.

Kap. 1412 Meteorologiformål

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
50	Meteorologisk institutt	379 917	360 286	367 315
70	Internasjonale samarbeidsprosjekt	127 045	129 100	137 388
	Sum kap. 1412	506 962	489 386	504 703

Post 50 Meteorologisk institutt

Meteorologisk institutt (MET) står for den offentlige meteorologiske tenesta for sivile og militære formål i Noreg. Arbeidet til Meteorologisk institutt med å overvake og varsle vær er ein kritisk samfunnsfunksjon. Instituttet har ei viktig rolle i arbeidet med tryggleik og beredskap og deltek jamleg i øvingar med Forsvaret og andre etatar der vær og klima spelar ei rolle.

Instituttet lagar vêrvarsel for samfunnet generelt gjennom vêrvarslingssentralane i Tromsø, Bergen og Oslo og Yr. Observasjonsnettverket til MET dekkjer Noreg, havområda våre og Svalbard. Meteorologisk institutt er blant dei fremste kunnskapsmiljøa i Noreg på klimaendringar. Instituttet har ei viktig rolle i å førebu Noreg på eit endra klima, mellom anna gjennom leiinga av Norsk klimaservicesenter (KSS). Observasjonane frå nordområda er òg med på å dokumentere klimaendringar. Meteorologisk institutt er dessutan aleine om å ha personell på Bjørnøya og Hopen og sikrar i så måte norsk nærvære og støtte til søk og redning.

Forskningsverksemda til MET har som formål å utvikle samfunnsnyttige tenester. Forskinga blir raskt operasjonalisert, og tilbakemeldingar frå

både interne og eksterne brukarar skal drive forskinga framover. Det er utbreidd nasjonalt og internasjonalt samarbeid på forskings- og utviklingsområdet.

Foreslått løyving på posten i 2023 er 367,3 mill. kroner.

Posten er foreslått auka med 4 mill. kroner for å leggje til rette klimadata gjennom ei nasjonal dataplattform. Utviklinga går over fire år med ei total ramme på 14 mill. kroner. «Klimakverna» skal vareta samanhengen frå globale og regionale klimaanalysar til lokal klimatilpassing. Etter ein oppstarts- og utviklingsfase skal Klimakverna tilby visualisering av data med moglegheit for nedlasting, integrasjon i saksbehandlingssystem og vising på mellom anna nettsidene til Norsk klimaservicesenter. Avgjerdstakarar vil kunne bruke klimadata (klimaframskrivingar) frå Klimakverna til å gjere betre tiltak for klimatilpassing

I 2019 vart det løyvd 5 mill. kroner til lagring og forvaltning av dynamiske geodata og at dynamiske geodata blir samordna og tilgjengelege for brukarar. Tiltaket har gått over fire år med ei total ramme på 20 mill. kroner, og løyvinga i 2023 er difor redusert med 5 mill. kroner.

Posten er prisjustert med 10,4 mill. kroner.

Boks 7.1 Farevarslinga

I januar 2021 kom ekstremvêret «Frank» langs vestkysten av Noreg, med vindkast opp i 47 m/s og mykje ising på skip. Det var òg ei vindhending på oransje nivå (svært kraftige vindkast) i søraust-Noreg i november 2021 med store konsekvensar, mellom anna mykje trevelt.

Det har vore fleire store nedbørhendingar i 2021, som ekstremvêret Gyda som traff Trøndelag og Møre og Romsdal januar 2022, med etterfølgande flomhendingar. Ein styrtregnkord

vart sett 29. juli 2021, då det på Tjøme regna 50,7 mm på 30 minutt.

Samarbeidet mellom MET og NVE om fornying av naturfarevarsling held fram. Etter fleire styrtregnhendingar i 2020 er konsekvenser av styrtregn som flaum og jordskred inkludert i styrtregnavarslet fra MET, og innarbeidd i samarbeidsavtalen med NVE. I 2022 blei kriteria for utsending av farevarsel for styrtregn forenkla.

Løyvinga under posten er redusert med 2,2 mill. kroner grunna gevinstuttak som følgje av forventede lågare reiseutgifter etter pandemien. Posten er òg redusert med 0,2 mill. kroner som er flytta til kap. 1605 Direktoratet for forvaltning og økonomistyring post 01 som gjeld tilleggstenester.

av observasjonar på Bjørnøya). Frå vintersesongen 2022–2023 vil MET redusere bemanninga på Jan Mayen frå fire til to personar, medan bemanninga på Bjørnøya vil kunne reduserast når ein har vurdert korleis den automatiske sonden fungerer gjennom ein vintersesong.

Mål

Meteorologisk institutt overvaker og varslar vêret med høg kvalitet og regularitet og bereknar klimaet i notid og framtid for at styresmaktene, næringslivet, institusjonar og befolkninga kan sikre liv og verdiar og verne miljøet.

Meteorologisk institutt driv forskning og utvikling på alle fagområda sine, så instituttet kan yte tenester i verdsklasse.

Rapport 2021

Samla sett er kvaliteten på varsla for temperatur, vind og nedbør stadig betre. For temperatur, vind og nedbør er varselkvaliteten på same høge nivået som i 2019 og 2020. Varslingsmodellane til MET er svært gode, og tilgangen til observasjonar, reknekraft og god kompetanse gjer det mogleg å gje svært lokale vêr- og havvarsel av gjennomgåande høg kvalitet.

I 2021 byrja oppføringa av ein vêrradar på Finnmarksvidda, og denne vil stå ferdig i 2022. Når vêrradaren på Finnmarksvidda er etablert, manglar berre ein radar på Hardangervidda i planen som ligg til grunn for radarutbygginga.

I 2021 har det vore ei positiv utvikling for det eine resultatkravet frå 2020 som ikkje vart nådd (fullføre automatisering av observasjonsinnhendingane på Jan Mayen og byrje på automatisering

Post 70 Internasjonale samarbeidsprosjekt

Løyvinga på posten går i hovudsak til å innfri dei forpliktingane Noreg har til å betale kontingentutgifter i samband med norsk deltaking i internasjonale meteorologiorganisasjonar.

Regjeringa foreslår ei løyving på 137,4 mill. kroner. Auken kjem av at langtidsbudsjettet for enkelte satellittprogram i EUMETSAT er endra og framskunda i tid. I tillegg er det nye program under planlegging i EUMETSAT, mellom anna Doppler Wind Lidar (DWL) og mikrosatellittar (AWS).

Mål

Målet med løyvinga er å medverke til å dra nytte av utvikling og betring av meteorologiske tenester gjennom internasjonalt samarbeid.

Kriterium for måloppnåing

Kriteriet for måloppnåing er at Noreg innfrir forpliktingane sine ved å delta i definerte internasjonale meteorologiske organisasjonar og samarbeidsprosjekt i samsvar med inngåtte avtalar. I tillegg skal deltaking i organisasjonane og samarbeidsprosjekta bidra til utvikling og til å dra nytte av meteorologiske tenester.

Tildelingskriterium

Posten skal dekkje utgifter til kontingent i samband med medlemskap i følgjande internasjonale meteorologiorganisasjonar:

- Den europeiske organisasjonen for utnytting av meteorologiske satellittar (EUMETSAT). Eventuelle overskot av kontingentinnbetalingar til EUMETSAT blir overførte til eit fond, Working Capital FUND (WCF). Fondet er heimla i EUMETSATs statuttar.
- Det europeiske senteret for mellomlange vêrvarsel (ECMWF)
- Europeiske samarbeidsprosjekt mellom dei meteorologiske institutta. (EUMETNET og ECOMET er dei største samarbeidsnettverka.)
- Den meteorologiske verdsorganisasjonen (WMO)

Noreg er medlem i EUMETSAT, ECMWF og WMO gjennom å ha slutta seg til internasjonale konvensjonar. Budsjettvedtak i dei styrande organa er dermed forpliktande for Noreg. Det prosentvise bidraget frå eit land til budsjettet er proporsjonalt med bruttonasjonalinntekta i landet. Når det gjeld dei andre internasjonale organisasjonane, er det Meteorologisk institutt som er medlem.

Storleiken på løyvinga på posten er òg avhengig av svingingar i valutakursane og aktivitetsnivået i dei ulike organisasjonane. Mesteparten av utgiftene er knytte til Den europeiske organisasjonen for utnytting av meteorologiske satellittar (EUMETSAT).

Oppfølging og kontroll

Meteorologisk institutt peiker ut norske delegatar til dei styrande organa i organisasjonane, unna teke for WMO. For WMO nemner utanriksministeren opp norske delegatar til styrande organ etter forslag frå Permanent Representative of Norway with WMO. Budsjettdokument, rekneskapar, revisorstadfesting, årsrapportar og andre rapportar blir lagde fram og vedteke i samband med verksemda til organisasjonen/samarbeidsprosjektet. Dette inneber at Meteorologisk institutt utfører kontroll med at utført arbeid er i samsvar med formåla organisasjonen/samarbeidsprosjektet har vedteke.

Rapport 2021

Samla forbruk under kap. 1412, post 70, var på 127 mill. kroner i 2021 og dekte i 2021 medlems-

kontingenten i dei internasjonale organisasjonane som er lista opp under «Tildelingskriterium» over.

EUMETSAT er den største og viktigaste samarbeidsorganisasjonen, og i 2021 var bidraget frå Noreg på 106 mill. kroner. EUMETSAT drifrar ei rekkje ulike satellittar for meteorologiske data. Særleg polarbanesatellittane er viktige for varslinga av vêret i Noreg. Eit nytt polarbanesatellittprogram (EPS-SG) vart starta i 2015. Første nye satellitten i dette programmet skal etter planen sendast opp i oktober 2023 og den andre satellitten eitt år seinare. Viktig er òg det geostasjonære satellittprogrammet METEOSAT, som no førebur tredje generasjons satellittar (MTG). Det har vore nokre forseinkingar i programmet, og første nye satellitten i dette programmet skal etter planen skytast opp i første kvartal 2023.

Noreg er eitt av 23 medlemsland i det europeiske reknesenteret ECMWF. I tillegg har elleve land status som samarbeidsland og dermed tilgang til produkt frå ECMWF. ECMWF har dei beste globale tidøgnvarsla i verda og er leiande på utvikling av numeriske berekningsmodellar for vêrvarsling. ECMWF har òg ei sentral rolle i det europeiske Copernicus-samarbeidet. I 2021 var bidraget frå Noreg på 12 mill. kroner.

Datasenteret til ECMWF har flytta frå Reading i England til Bologna i Italia. I 2020 vart det avgjort at ECMWF skal etablere eit forskningssenter i Bonn i Tyskland, med full tilgang til relevante forskingsprogram i EU. Aktiviteten i Bonn starta i 2021.

EUMETNET er eit nettverk mellom dei 31 nasjonale meteorologiske institutta i Europa for å nytte ressursane mest mogleg effektivt. EUMETNET driv felles program innanfor det europeiske meteorologiske observasjonssystemet. For å nå måla sine er MET heilt avhengig av europeiske samarbeidsprosjekt mellom dei meteorologiske institutta. 2021 var bidraget frå Noreg på 2,2 mill. kroner.

EUMETNET, saman med EUMETSAT og ECMWF, spelar ei viktig strategisk rolle som overbygning for den meteorologiske infrastrukturen i Europa og som kontaktpunkt overfor EU når det gjeld meteorologi.

ECOMET syter for at observasjonane og dei numeriske prognosane frå dei nasjonale meteorologiske institutta i Europa er tilgjengelege for private kommersielle aktørar, og for at den kommersielle aktiviteten i dei nasjonale meteorologiske institutta oppfyller konkurranselovgjevinga.

Det er i stor grad felles medlemmer i EUMETNET og ECOMET, og oppgåvene innanfor dataforvaltning overlappar til dels. I 2021 vart medlem-

mene i dei to organisasjonane samde om ei samanslåing av dei to organisasjonane. Det er eit mål å gjennomføre den formelle prosessen i 2022.

FN-organisasjonen WMO syter for global utveksling av meteorologiske observasjonar i nær sanntid mellom dei 193 medlemslanda og -territoria. Vitskapelege nyvinningar innanfor varslings av vêr blir òg i stor grad gjorde tilgjengelege for alle dei meteorologiske institutta i verda gjennom

WMO. WMO har mellom anna satsingar knytte til jordsystemvarslings, varslings av ekstreme naturhendingsar, kryosfæren og høgtliggjande område og ei satsing retta mot å utnytte sesongvarslings og klimaprognosar betre i u-land som er sårbare for tørke og flaum (Global Framework for Climate Services). Tilskotet frå Noreg til WMO i 2021 var på 6 mill. kroner.

Programkategori 12.20 Klima, naturmangfold og forureining

Hovudinnhald og prioriteringar

Utgiftene under programkategori 12.20 gjeld resultatområda Naturmangfold, Kulturmiljø, Friluftsliv, Forureining og Klima.

Programkategorien omfattar verksemda til Miljødirektoratet, Enova, Senter mot marin forøpling og noko av verksemda til Sjøfartsdirektoratet og Direktoratet for strålevern og atomtryggleik.

Klima er ei av hovudprioriteringane til regjeringa. Klimatilpassing vil være avgjerande for å kunne leve med dei klimaendringane som uansett kjem. Regjeringa vil styrke klimaberedskapen og vil i 2023 legge fram ein ny strategi for klimatilpassing i form av ei stortingsmedling. For å redusere utsleppa, auke CO₂-opptaket og omstille Noreg til eit lågutsleppssamfunn i tråd med klimalova forsterkar regjeringa stadig verkemiddelbruken. Av særleg prioriterte tiltak i 2023 er auken av CO₂-avgifta og auka satsing gjennom Enova. Regjeringa foreslår òg å føre vidare ordninga for innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale samband med ei ramme for nye tilsegner på 40 mill. kroner i 2023.

Regjeringa foreslår å styrkje Miljødirektoratets arbeid med EUs grøne giv med 15 mill. kroner.

Enova er eit viktig klima- og energiverkemiddel. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til Enova med 500 mill. kroner i 2023. Dette vil gjere det mogleg for Enova å auke innsatsen mot prosjekt som bidreg til ikkje-kvotepliktige utsleppsreduksjonar. Støtta kan til dømes bidra til auka elektrifisering av fartøy, tungtransport og anleggsmaskiner og til utsleppsreduksjonar i ikkje-kvotepliktig industri.

Gjennom å støtte opp under seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon medverkar Enova til utsleppsreduksjonar og grøn teknologiutvikling innan område som industri, grøn skipsfart, hydrogen, utsleppsfri landtransport og infrastruktur for nullutsleppsdrivstoff. Auken i løyvinga på 500 mill. kroner vil gjere det mogleg for Enova å forsterke denne satsinga, og med det bidra til ytterlegare utsleppsreduksjonar og omsitting. Enova er eit spesialverktøy for å fremje innovasjon og utvikling av nye klima- og energiløysin-

gar og i oppfølginga av klimaplanen for 2021–2030. Formålet til Enova er å *bidra til å nå Norges klimaforpliktelser og bidra til omstillingen til lavutslippsamfunnet*. Støtte frå Enova skal avlaste risiko og kostnader for dei som er først ute med å teste nye løysingar. Aktiviteten skal innrettast med sikte på å oppnå varige marknadsendringar slik at løysingar tilpassa lågutsleppssamfunnet på sikt blir føretrekte utan støtte.

Vi står overfor ein svært utfordrande situasjon der det er knapt om energien i Europa og medfølgjande høge straumprisar. Å få meir effektiv bruk av energi er noko av det viktigaste vi kan gjere i denne situasjonen. Enova har over mange år hatt ein viktig innsats retta mot energitiltak hos hushald og bedrifter.

Langsiktig og berekraftig forvaltning av naturressursane er grunnprinsippet i miljøpolitikken til regjeringa. Oppfølginga av dei tre nasjonale måla for naturmangfold skjer i hovudsak med utgangspunkt i Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold*. Regjeringa vil arbeide i tråd med intensjonane i Aichi-måla og følgje opp naturmangfoldmeldinga i tråd med Stortingets innstilling. Eit nytt globalt rammeverk for naturmangfold er venta slutført i 2022, og regjeringa vil prioritere oppfølginga av dette. Prioriterte tiltak i 2023 er å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å ta vare på eit mangfold av økosystem i god økologisk tilstand, og utvikle gode metodar for føring av naturrekneskap.

Regjeringa har etablert eit utval som skal greie ut naturrisiko etter modell frå Klimarisikoutvalet, og som skal levere ei utgreiing (NOU) innan utgangen av 2023. Naturrisiko handlar om det økonomiske tapet som kan følgje av at naturmangfold og økosystem forsvinn eller blir svekte. Regjeringa vil føre vidare tilskotsordninga for kommunedelplan for naturmangfold. Regjeringa vil òg leggje til rette for at kommunane får god rettleiing om varetaking av naturmangfold.

Regjeringa vil arbeide vidare med verneplanprosessane for nye mindre verneområde for å ta vare på verdifull natur og med prosessane med nye nasjonalparker og landskapsvernområde. Arbeidet med å ta vare på trua natur og verdiane i

verneområda vil halde fram, og Regjeringa foreslår eit nasjonalparkløft for å styrke forvaltninga av nasjonalparkane. Det er foreslått auka driftsstøtte til verneområdestyra, tre nye stillingar for forvaltarar knytte til kvar av verneområdestyra i Dovrefjell-Sunndalsfjella, Blåfjella-Skjækerfjella-Lierne og Midtre Norland og auka løyvingar til to nye besøkssenter for nasjonalpark for å ta imot gjestar frå vestsida av Jotunheimen og vestsida av Reinheimen, slik at tilreisande kan lære meir om den flotte naturen, historia rundt og korleis ein bør te og kle seg i norsk natur.

Vi er inne i FN sitt tiår for naturrestaurering. Restaureringa av ulike naturtypar, som sanddyner og open grunnlendt kalkmark, og restaureringstiltak i vassdrag og myr og anna våtmark vil halde fram.

Regjeringa vil òg styrkje arbeidet med å betre tilstanden i Oslofjorden og arbeidet med å byggje opp igjen økosystem i området Skagerrak–Oslofjorden.

Arbeidet med å følgje opp *Oppfølgingsplan for trua natur* og oppfølginga av tiltaksplanane *Bekjempelse av fremmede skadelige organismer* og *Tiltaksplan for ville pollinerende insekter* vil halde fram.

Andre viktige prioriteringar i 2023 er ivaretaking av vill laksefisk, som no er ein raudlista art. Dette blir mellom anna gjort gjennom tiltak mot den framande arten pukkellaks, rehabilitering av fisketrapper og andre gongs behandling for å fjerne lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* frå Driva-vassdraget.

Regjeringa vil òg i 2023 prioritere innsatsen for å ta vare på villrein.

Regjeringa vil føre ein meir restriktiv rovviltpolitikk der tapet av beitedyr er lågast mogleg, og der vi ligg så nær bestandsmåla for alle rovviltartane som mogleg.

Regjeringa er oppteken av å ta vare på Noregs sterke tradisjonar for friluftsliv med utgangspunkt i allemannsretten. Å leggje til rette for friluftsliv i nærmiljøet og eit aktivt friluftsliv for alle grupper i befolkninga er prioritert.

For å motverke og redusere forureining blir det grunnleggjande og langsiktige arbeidet med forvaltning av nasjonalt regelverk, internasjonale avtalar og løyvingar til tiltak vidareført. Noreg har ei viktig rolle i det internasjonale samarbeidet for å redusere spreining av miljøgifter. Arbeidet mot plastforureining nasjonalt og internasjonalt skal framleis ha høg prioritet. Internasjonalt vil Noreg halde fram med leiarrolla si og delta aktivt i forhandlingane for å få på plass ein rettsleg bindande internasjonal avtale mot plastforureining. Arbeidet mot plastforureining vil vere viktig og ressurskrevjande dei neste åra. Dette gjeld også eit omfattande EU/EØS-regelverk på området som skal gjennomførast i norsk rett.

Regjeringa ønskjer å leggje til rette for ein sirkulær økonomi som vil medverke til betre utnytting av plast som ressurs, samstundes som det vil vere med på å redusere plastforureininga.

Regjeringa arbeider også for sirkulær økonomi på andre område, slik at produkt blir utforma for å vare lenger, kan brukast om att, reparerast og materiala vinnast att i giftfrie krinsløp. Meir effektiv bruk av ressursar reduserer klimagassutslepp, bremsar tapet av naturmangfald og reduserer forureiningsbelastninga. Også her er det eit viktig og omfattande EU/EØS-regelverk for meir berekraftige produkt som vil komme dei nærmaste åra.

Tilskotsordninga Klimasats vart oppretta i 2016. Utgangspunktet var ei femårig tilskotsordning, som deretter har blitt vidareført eitt år om gongen. Ordninga har vore vellykka og har bidrege til å fremje klimatiltak i kommunar, fylkeskommunar og Longyearbyens lokalstyre ved å støtte prosjekt som medverkar til reduksjon i utslepp av klimagassar og omstilling til lågut-sleppssamfunnet. Totalt er det gjeve tilsegner om 1 252 mill. kroner til rundt 1 804 prosjekt. På grunn av mindre budsjettmessig handlingsrom har regjeringa ikkje funne rom for å føre vidare ordninga i 2023-budsjettet.

Resultatområde

Tabell 7.2 Resultatområde under programkategori 12.20

Resultatområde	Nasjonale klima- og miljømål
Naturmangfald	<ul style="list-style-type: none"> – Økosystema skal ha god tilstand og levere økosystemtenester. – Ingen artar og naturtypar skal utryddast, og utviklinga til trua og nær trua artar og naturtypar skal betrast. – Eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar.
Friluftsliv	<ul style="list-style-type: none"> – Posisjonen friluftslivet har, skal takast vare på og utviklast vidare gjennom varetaking av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivs-område og stimulering til auka friluftslivsaktivitet for alle. – Naturen skal i større grad brukast som læringsarena og aktivitetsområde for barn og unge.
Forureining	<ul style="list-style-type: none"> – Forureining skal ikkje skade helse og miljø. – Bruk og utslepp av kjemikalier på prioritetslista skal stansast. – Eksponering av menneske og miljø for radioaktiv forureining skal haldast så låg som mogleg. – Veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten. – Materialattvinning av avfall skal auke. – Å sikre trygg luft. Basert på kunnskapsstatusen i dag blir desse nivåa sett på som trygg luft: <ul style="list-style-type: none"> – Årsmiddel PM₁₀: 20 µg/m³ – Årsmiddel PM_{2,5}: 8 µg/m³ – Årsmiddel NO₂: 30 µg/m³ – Støyplager skal reduserast med 10 pst. innan 2020 samanlikna med 1999. Talet på personar som er utsette for over 38 dB innandørs støynivå, skal reduserast med 30 pst. innan 2020 samanlikna med 2005.¹
Klima	<ul style="list-style-type: none"> – Noreg har under Parisavtalen teke på seg ei forplikting til å redusere utsleppa av klimagassar med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. innan 2030 samanlikna med 1990. – Noreg skal vere klimanøytralt frå og med 2030. – Noreg har lovfesta eit mål om å bli eit lågutsleppssamfunn i 2050. – Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. – Medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling – Det er eit politisk mål at samfunnet skal førebuast på og tilpassast til klima-endingane.

¹ Det blir arbeidd med oppdatert kunnskapsgrunnlag for å revidere støymålet.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for naturmangfald

Kunnskap om natur

Den økologiske tilstanden i fjell, skog, og arktisk tundra er vurdert etter fagsystemet for økologisk tilstand. Tilstanden for hav er planlagt vurdert i 2022. Samstundes skal fagsystemet for vurdering av økologisk tilstand vidareutviklast. I 2023 skal datagrunnlag og metodikk vidareutviklast for å

kunne vurdere den økologiske tilstanden for andre økosystem på land. Fagsystemet er basert på naturvitskaplege metodar for å fastsetje ei samla kunnskapsbasert vurdering av tilstand i norske hovudøkosystem og vil gje eit viktig kunnskapsgrunnlag til bruk for økosystembasert forvaltning av natur.

Artsdatabankens kartportal Økologiske grunnkart er open for brukarar, og innhaldet blir jamleg oppdatert. Dei økologiske grunnkarta gjev

kunnskap om mellom anna kvar ulike typar natur finst, og annan relevant informasjon knytt til førekomst av natur. Dei økologiske grunnkarta er eit felles verktøy på tvers av sektorane som gjev kunnskap for meir heilskapleg arealforvaltning og dermed betre avgjerdsprosessar.

Artsdatabanken legg fram dei tre listene Norsk raudliste for artar, Norsk raudliste for naturtypar og Framandartslista kvart sjette år. I 2023 vil ny Framandartsliste bli lansert.

Vitskapskomiteen for mat og miljø utfører risikovurderingar på oppdrag frå Miljødirektoratet i hovudsak innan framande organismar, genmodifiserte organismar og handel med trua artar (CITES). I 2023 er ein ny hovudkomité og nye faggrupper på plass.

Klima- og miljødepartementet har sett i gang arbeidet med å lage ein naturrekneskap for Noreg. Ein naturrekneskap er ei samanstilling av data som viser utviklinga i naturen frå ein tidsperiode til ein annan. Rekneskapen skal etablerast i tråd med internasjonale forpliktingar og inneber delrekneskapar om utbreiinga av naturen, tilstanden og tilhøyrande økosystemtenester. Kunnskapen frå naturrekneskapen skal bidra til ei meir heilskapleg forvaltning av naturen i Noreg.

Arbeidet til Naturrisikoutvalet vil gje oss ny kunnskap om korleis næringar og sektorar avheng av naturgrunnlaget, og om det økonomiske tapet som kan følgje av at natur forsvinn eller blir svekt. Utvalet skal òg greie ut metodar for at naturrisikoen blir rapportert, evaluert og integrert i avgjerder som verksemdene tek om investeringar og drift.

Heilskapleg forvaltning av økosystema på land

Føringane i naturmangfaldmeldinga knytt til det å setje mål for tilstanden i økosystema på land og å rette tiltak og verkemiddelbruk inn mot å nå måla vil bli følgde opp. Regjeringa har sett i gang arbeidet med å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å ta vare på eit mangfald av økosystem på land i god økologisk tilstand. For våtmark inneheld *Naturstrategi for våtmark* som vart lagd fram i juni 2021, ei rekkje slike tiltak. Arbeidet er viktig for å oppfylle grunnprinsippet i miljøpolitikken til regjeringa – ei langsiktig og berekraftig forvaltning av naturressursane. Regjeringa vil elles halde fram med å restaurere fleire typar natur kommande år etter faglege prioriteringar av Miljødirektoratet.

Heilskapleg vassforvaltning

Arbeidet med å styrkje vassforvaltninga held fram i 2023. Vassforskrifta, som gjennomfører EUs vassdirektiv i norsk rett, gjev oss eit godt system for å forvalte vassførekomstane til Noreg på eit heilskapleg vis. Dei regionale vassforvaltningsplanane med tilhøyrande tiltaksprogram er eit viktig verktøy for å nå måla om godt vassmiljø i ferskvatn, kystvatn og grunnvatn i Noreg. Det er framleis store utfordringar med å tette gapet mellom tilstanden i dag og miljømåla i vassdirektivet, og det vil framleis bli gjennomført ei rekkje tiltak for å nå måla.

Vassforvaltningsplanane for 2022–2027 med tilhøyrande tiltaksprogram er oppdaterte og vedtekne i alle fylkesting, og regjeringa er no i ferd med å godkjenne planane. I samband med godkjenninga vil regjeringa styrkje innsatsen for å nå miljømåla. Alle ansvarlege sektorstyresmakter må gjennomføre tiltak for å nå måla i planane. Overvakinga av vassførekomstane i Noreg vil halde fram i 2023. Dette er ein føresetnad for eit godt kunnskapsgrunnlag, som legg grunnlaget for mellom anna tiltak og politiske avgjerder.

Heilskapleg forvaltning av havområda

Noverande og framtidig havbasert verdiskaping er avhengig av god miljøtilstand og eit rikt naturmangfald i Noregs kyst- og havområde. Gjennom forvaltningsplanane for havområda er det fastsett heilskapelege rammer og tiltak for berekraftig bruk og bevaring av økosystema. Formålet med forvaltningsplanane er å leggje til rette for verdiskaping gjennom berekraftig bruk av ressursane og økosystemtenestene i havområda og samstundes halde oppe strukturen, verkemåten, produktiviteten og naturmangfaldet til økosystema. Dei gjeldande forvaltningsplanane for Barentshavet–Lofoten, Norskehavet og Nordsjøen–Skagerrak går fram av Meld. St. 20 (2019–2020).

Arbeidet med det faglege grunnlaget for forvaltningsplanane er organisert gjennom dei rådgjevande gruppene Overvaksingsgruppa og Faglege forum for dei norske havområda, leidd av høvesvis Havforskningsinstituttet og Miljødirektoratet. Det faglege grunnlaget for forvaltningsplanane vil bli oppdatert fram mot neste melding til Stortinget. Forskinga og konklusjonane frå Havpanelet så vel som rapportane frå Naturpanelet og FN's klimapanel er viktige i dette arbeidet. Den nasjonale planen for bevaring av viktige område for marin natur (Meld. St. 29 (2020–

2021)) vil også vere viktig i vidareutviklinga av den heilskaplege havforvaltninga.

Miljøtilstanden i dei produktive og ressursrike norske havområda er i mange samanhengar god, men blir i aukande grad påverka av klimaendringar. Denne påverknaden er tydeleg når vi ser på tilstanden i økosystema i Nordsjøen og i Barentshavet. Den vidare utviklinga av havforvaltninga i Noreg må byggje på ei forståing av korleis klimaendringar og andre storskala endringar påverkar og vil forandre Noregs havområde og måten vi bruker dei på.

Regjeringa vil styrkje kunnskapsgrunnlaget om marine økosystem og korleis dei blir endra som følgje av auka menneskeleg aktivitet, klimaendringar og forureining. Regjeringa vil også styrkje kunnskapsgrunnlaget om kva rolle havøkosystema har for den globale klimautviklinga. Mareano har gjeve monaleg ny kunnskap om marin natur. Kartleggings- og overvåkingsprogrammet for sjøfugl, SEAPOP med arealmodulen SEATRACK, har gjeve mykje ny kunnskap som er viktig for forvaltninga av sjøfugl. Begge programma vil bli førte vidare i 2023.

Det er òg behov for vidare forskning knytt til forvaltningstiltak for å styrkje naturlege bestandar og auke potensialet for hausting. Døme på slike forvaltningstiltak er marine verneområde og bevaringsområde for hummar og kysttorsk. Det er sett i gang arbeid med eit pilotprosjekt for naturmangfald og auka biologisk produksjon for å byggje opp igjen økosystema i området Skagerrak–Oslofjorden.

Heilskapleg plan for Oslofjorden

Tilstanden for livet i Oslofjorden er svært alvorleg. Store delar av Oslofjorden har ikkje god nok økologisk og kjemisk miljøtilstand. Avrenning frå jordbruk og utslepp frå avløp er blant dei største påverknadene. Regjeringa vil at Oslofjorden skal vere rein, rik og tilgjengeleg for alle. Med bakgrunn i oppmødingsvedtak (575 (2017–2018)) frå Stortinget la den førre regjeringa i mars 2021 fram ein heilskapleg plan for Oslofjorden, *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv*. Planen tek tak i dei største utfordringane for Oslofjorden og presenterer tiltak og punkt for kunnskapsinnhenting, i første omgang fram mot 2026. Regjeringa vil raskt følgje opp tiltaksplanen. Regjeringa rettar i tillegg særleg merksemd mot dei største utfordringane: avløp, jordbruk og fiskeri.

Regjeringa vil mellom anna styrkje arbeidet med å redusere utslepp frå avløp til Oslofjorden.

Det er mellom anna nødvendig å sørge for at kommunane får strengare reinsekraft i utsleppsløyve etter forureiningslova og -forskrifta. Regjeringa vil difor styrkje arbeidet til Miljødirektoratet og statsforvaltarane med å revidere utsleppsløyva og sørge for god oppfølging og rettleiing av kommunane.

Ansvar for å gjennomføre tiltaka i Oslofjordplanen ligg hos miljømyndighetene og hos dei enkelte sektormyndighetene. Felles innsats på tvers av sektorar ligg til grunn for tiltaksplanen. I tillegg til fleire departement er kommunane, statsforvaltaren og dei underliggjande etatane til departementa sentrale aktørar for gjennomføring av tiltaka. Måla i planen er å oppnå god miljøtilstand, at viktige naturverdiar skal restaurerast, at eit aktivt friluftsliv skal fremjast, og at naturmangfaldet i fjorden skal varetakast. For å nå måla presenterer planen 63 tiltak mot ei rekkje av påverknadene og 19 punkt for kunnskapsinnhenting.

Oslofjorderådet vart etablert i august 2021 for å sikre framdrift i arbeidet og gjennomføring av tiltak. Rådet er leidd av klima- og miljøministeren og består mellom anna av ordførarar, fylkesordførarar og dei departementa som det gjeld. I tillegg deltek statsforvaltarane det gjeld, og Oslofjorden friluftsråd. Regjeringa vil i 2023 prioritere å følgje opp den heilskaplege tiltaksplanen.

Tiltak mot framande artar

Framande artar kan redusere det stadeigne naturmangfaldet. *Tiltaksplan 2020–2025 om bekjempelse av fremmede skadelige organismer* har ei overordna føring om at tidleg innsats er avgjerande for å hindre at framande artar etablerer seg i Noreg og spreier seg. I 2023 blir fleire av tiltaka i planen følgde opp under denne føringa.

Artsdatabanken skal publisere nye risikovurderingar av framande artar i 2023. Dette blir den fjerde lista over framande artar sidan 2007. Denne gongen blir langt fleire dørstokkartar, nye framande artar som kan komme til å etablere seg i Noreg, vurderte for første gongen. Klima- og miljødepartementet skal arbeide med ei revidert forbodliste til forskrift om framande organismar, der den nye Framandartslista frå Artsdatabanken blir eit sentralt kunnskapsgrunnlag. Fleire framande artar vil bli vurderte for forbod.

Som del av tiltaksplanen skal det i 2023 gjevast ut informasjon om fjerning av nokre utvalde hageplantar for å hindre spreieing ut i naturen. Det skal òg utviklast nærmare rettleiing om framande hageplantar og korleis ein kan unngå spreieing.

Bruk av utanlandske treslag til skogbruksformål er regulert i ei eiga forskrift. Klima- og miljødepartementet har motteke ei samla tilråding frå Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet om endringar i forskrifta. Hensikta med forskriftsendringa er å redusere spreining av sitkagran og andre utanlandske treslag med høg eller svært høg økologisk risiko i norsk natur. Departementet tek sikte på at ny forskrift er sett i verk i løpet av 2023.

Regulering av genmodifiserte organismar (GMO)

Genteknologiutvalet vart sett ned hausten 2020. Utvalet skal gjere ein brei fagleg gjennomgang av spørsmål knytte til framstilling og bruk av genmodifiserte organismar (GMO) og oppdatere kunnskapsgrunnlaget om genteknologi. Utvalet skal òg vurdere tilrådingane frå Bioteknologirådet om ei oppmjuking av genteknologilova og foreslå endringar i norsk lov og praksis der utvalet finn det nødvendig eller formålstenleg. Regjeringa vil 1. juni 2023 få levert tilrådingane frå utvalet. Regjeringa vil vurdere og følgje opp tilrådingane frå utvalet på eigna måte.

Tiltak for å ta vare på trua artar og naturtypar

Det er mange verkemiddel i bruk for å ta vare på og betre utviklinga for trua natur, mellom anna områdevern, utvald naturtype og prioritert art. Departementa har slutta seg til ein oppfølgingsplan for arbeidet med trua natur utarbeidd av ei direktoratsgruppe. Oppfølgingsplanen er utarbeidd med bruk av kriterium gjevne i naturmangfaldmeldinga og omhandlar 23 artar og 12 naturtypar. Planen beskriv korleis forvaltninga vil bruke verkemiddel som prioritert art, utvalde naturtypar, områdevern og ulike verkemiddel i sektorane. Forslag om korallrev og typisk høgmyr som utvalde naturtypar, i tråd med planen, var på høyring i 2022. I 2023 vil regjeringa halde fram med å følgje opp planen.

Rovviltforvaltning

Regjeringa fører ein meir restriktiv rovviltpolitikk med lågast mogleg tap av beitedyr og der bestandsmåla for alle rovviltartane blir nådde. Regjeringa byggjer rovdyrpolitikken på rovviltforlika, den todelte målsetjinga, naturmangfaldlova og Bernkonvensjonen. Regjeringa vil også greie ut ein reduksjon av bestandsmåla for ulv og bjørn, med mål om å redusere belastninga for beitenæring og lokalsamfunn.

Samspelet med dei lokale skadefellingslaga skal først vidare, og regjeringa vil følgje opp dei tre vedtaka frå Stortinget i mars 2021 som omhandla dette temaet.

Pollinerande insekt

Regjeringa vil ta vare på bier og andre pollinerande insekt i Noreg og vil i 2023 halde fram med arbeidet med å følgje opp *Tiltaksplan for ville pollinerande insekter*. Oppfølgingsarbeidet gjennom 2023 vil vere knytt til å klargjere kartlegging av viktige leveområde, styrkje nasjonal overvaking av viktige leveområde, bidra til auka restaurering og skjøtsel for å vareta god tilstand i leveområde og til å bidra til tilrettelegging som styrkjer omsynet til ville pollinatorar i kommunal arealforvaltning. Tap og øydelegging av leveområde blir sett på som den største trusselen mot pollinerande insekt, og tiltak som reduserer denne trusselen, har høgast prioritet.

Villrein

Regjeringa vil i 2023 følgje opp kvalitetsnorma for villrein. Klima- og miljødepartementet vil i samråd med andre aktuelle departement framover vurdere planar for korleis kvaliteten kan bli nådd for dei villreinområda som i 2022 vart klassifiserte til dårleg tilstand.

Skrantesjuka (CWD) vart påvist på villrein i Nordfjella villreinområde sone 1 i 2016. Villreinbestanden i det området vart teken ut som eit ledd i kampen mot sjukdommen. Regjeringa vil prioritere arbeidet for å leggje til rette for reetablering av villrein i Nordfjella sone 1.

I 2020 vart skrantesjuka (CWD) oppdaga hos villreinstamma på Hardangervidda. Etter råd frå Mattilsynet og Miljødirektoratet set regjeringa i verk nødvendige tiltak for å avgrense og utrydde denne svært alvorlege sjukdommen. Det er viktig å få god kunnskap om sjukdommen, og regjeringa vil halde fram med å overvake og forske vidare på sjukdommen.

Sjøfugl

Fleire av sjøfuglartane har vore i kontinuerleg tilbakegang sidan overvakinga av dei starta. Det har teke tid å få på plass kunnskapsgrunnlaget som handlingsplanen skal byggje på. Regjeringa vil difor etter planen fremje ein handlingsplan for sjøfugl i 2024. Handlingsplanen blir eit viktig strategisk og planleggingsverktøy for å koordinere tiltak på tvers av sektorar. Målet med planen er å

bidra til ein betre tilstand for norske sjøfuglbestandar.

Forvaltning av vill laksefisk

Den førre regjeringa la i 2021 fram ein handlingsplan for å oppfylle kvalitetsnorma for villaks. Oppfølginga av planen vil bli prioritert av regjeringa i 2023.

Regjeringa vil halde fram med å kalke vassdrag som er ramma av forsureing. Tiltaka mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* (gyro) vil bli vidareførte i tråd med faglege tilrådingar. I 2023 vil det som i 2022 bli satt av midlar til gyrobehandling av Drivaregionen. Første gongs behandling skjedde i 2022 og må gjentas i 2023. Vidare vil òg rehabilitering av fisketrapper bli prioritert.

Departementet vil halde fram med arbeidet med ei forskrift om særleg beskyttelse av laksen i nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjodar. Forskrifta skal etter planen regulere mellom anna laksefiske, kultivering av anadrome laksefisk og innlandsfisk, akvakultur, vassdragstiltak og andre tiltak som kan innverke på laksen. Føringar i St.prp. nr. 32 (2006–2007) *Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder* vil med dette bli forskriftsfesta.

Nedkjemping av pukkellaks

Frå 2017 har det vore ein urovekkjande trend med eksponentiell vekst i talet på pukkellaks i norske elvar. Invasjonen av denne framande arten var rekordstor i 2021. Ein ny stor invasjon er forventa i 2023. Utfordringa er særleg stor i Aust-Finnmark, og stoda er mange stader kritisk. Dersom utviklinga held fram, vil pukkellaks bli den dominerande laksefisken i Troms og Finnmark i år med invasjonar. Dersom han etablerer seg i norske elvar, vil pukkellaksen kunne spreie seg til andre land rundt Nord-Atlanteren òg. Målet for arbeidet med pukkellaks i åra som kjem, er å avgrense gytinga av pukkellaks i Noreg mest mogleg.

Pukkellaksen utgjer ein stor risiko for skade på heimehøyrande laksebestandar og det naturlege biologiske mangfaldet i norske vassdrag. I 2021 vart det sikra midlar til innkjøp av flyteristfeller i prioriterte vassdrag i Finnmark. Fleire av desse er installerte sommaren 2022. Miljødirektoratet har etter oppdrag frå departementet oppretta ei nasjonal kompetansegruppe for pukkellaks. Kompetansegruppa skal koordinere fangstuttak på regionnivå og hjelpe til med tilråding av utstyr og fangstmetodar. Miljødirektoratet har også, i

tråd med tilrådinga frå den nasjonale kompetansegruppa, gjeve oppdrag til ei allereie etablert «sperregruppe» som skal jobbe spesifikt med uttak i store vassdrag. Klima- og miljødepartementet vil auke innsatsen mot pukkellaks i 2023.

Skogvern

Skogvern er eit viktig verkemiddel for å nå nasjonale mål for naturmangfald, særleg fordi mange trua artar og naturtypar finst i skog, og fordi skogvernet hittil ikkje dekkjer eit representativt utval av norsk skognatur. Regjeringa vil gjennomføre skogvernet på ein måte som får minst mogleg konsekvensar for avverkinga og moglegheitene for skognæringa til å bidra i det grøne skiftet. Det er difor frå februar 2022 sett i verk ei ordning for å avvege omsyn til verneverdiar mot omsyn til skogbruksinteresser. Den nye ordninga vil bidra til eit treffsikkert skogvern. Eit treffsikkert skogvern er i tillegg viktig for å sikre effektiv bruk av midlane som blir brukte til skogvern. Det vil difor bli sett i verk tiltak mellom anna for å sikre at kartlegginga og prosessane i skogvernet best mogleg fangar opp dei viktigaste skogareala for trua artar og naturtypar. Vidare vil ein vurdere korleis ein kan sikre eit treffsikkert frivillig skogvern ved å nytte handlingsrommet slik at staten til dømes ikkje tilbyr for høg erstatning for skog med låg lønnsemd med tanke på skogbruk, og slik at ein oppnår vern av skog med viktige verneverdiar. Regjeringa legg vekt på at skog som blir verna på privateigd grunn, skal vere frivillig vern.

På grunn av redusert løyving vil aktiviteten i 2023 reduserast.

Bevaring av verdifull natur

Regjeringa meiner vern av naturtypar og dyreller planteartar er nødvendig i einskilde tilfelle. Vern er eit middel for å bevare natur, ikkje eit mål i seg sjølv. Vern av sjeldne artar og naturtypar må vere kunnskapsbasert og skje etter naturvitskaplege kriterium. Tap av sårbar natur skal bli førebygd og reparert, og vern av representativ norsk natur skal sikrast.

Dette skal òg skje etter naturvitskaplege kriterium. Dei naturvitskaplege utgreiingane har vist at i områda som er verna i dag, er særleg natur i lågtliggjande område i Sør-Noreg under 300 moh. ikkje godt nok representerte. Natur som er trua av utrydding, er heller ikkje i tilstrekkeleg grad bevart i verneområda. For å nå dei nasjonale måla for naturmangfald og FN's berekraftsmål nr. 15 *Liv på land* er det difor nødvendig følgje opp Meld. St.

14 (2015–2016) *Natur for livet* og fyller manglane i nettverket av verneområde med supplerande vern. Prosessen med å vurdere nye område for slikt supplerande vern starta i 2020. Kommunane blir involverte i å velje ut kandidat område før det blir starta formelle verneplanprosessar i regi av statsforvaltarane. Arbeidet har starta i fylka i Sør-Noreg. I 2023 vil prosessen halde fram. Det er venta vernevedtak for dei første områda i denne kategorien vern i 2023. Desse nye verneområda skal ikkje omfatte skog eller marine område, som vil skje gjennom eigne prosessar.

I område der vern er aktuelt, skal verneplanprosessane vere gode og inkluderande. Alle det gjeld, kan uttale seg i opne høyringar. Statsforvaltarane har dialog med kommunane, grunneigarorganisasjonar, naturvern- og friluftslivsorganisasjonar m.fl. Det blir gjort grundige avvegingar mellom verneinteresser og andre samfunnsinteresser før eit eventuelt vedtak om vern blir gjort. Sameitinget og andre relevante samiske interesser blir konsulterte der det er aktuelt. Lokal forankring er viktig for eit godt resultat i vernearbeidet.

I 2023 vil regjeringa gjennom Miljødirektoratet og statsforvaltaren òg gjennomføre vidare prosessar med sikte på vern i område som eignar seg for å bli nasjonalpark eller landskapsvernområde, som har tilstrekkelege verneverdiar, og der det er mogleg å få lokal aksept for vern. Arbeidet starta i 2022 i fylka Innlandet, Møre og Romsdal og Vestland. Dei aktuelle områda omfattar fire heilt nye verneområde – Sunnmørsalpane i Møre- og Romsdal og Hornelen, Masfjordsfjella og Øystese fjella i Vestland. I tillegg er det aktuelt at fleire område kan bli gjort om frå landskapsvernområde til nasjonalpark og med ei rekkje større og mindre utvidingar av noverande verneområde. Bevaring av fleire av desse store, samanhengande naturområda som vi har att i Noreg, er viktig av mange grunnar. Det sikrar samanhengande landskap, gjer at nokre artar kan tole klimaendringane betre, og bevarer økologiske nettverk av naturområde.

Marine verneområde

Oppfølging av tiltaka i Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur* står sentralt i arbeidet med å ta vare på viktig natur i havet gjennom etablering av marine verneområde og andre effektive arealbaserte bevaringstiltak.

Marint vern skal medverke til at eit utval av representative, særigne, sårbare eller trua marine naturtypar og naturverdiar blir tekne vare

på for framtida. I arbeidet med marin verneplan går det for seg verneprosessar for 12 av dei 36 områda som vart foreslått som marine verneområde i 2004, medan 18 område er verna. To av dei 36 områda ligg utanfor 12 nautiske mil. I 2023 vil det bli arbeidd vidare med å etablere nye marine verneområde. Ein tek sikte på å ha starta opp verneprosessar for dei resterande områda innan 2024. Marin verneplan frå 2004 vil òg bli supplert med nye område. Regjeringa vil no utarbeide ei ny lov med heimel til å opprette marine verneområde i norske havområde utanfor 12 nautiske mil. Den nye lova skal byggje på reglane i naturmangfaldlova om områdevern og fungere godt saman med eksisterande næringslovgjeving. Ei slik lov vil styrkje systemet vårt for bevaring av marin natur og gjere oss betre i stand til å ta vare på havområda våre i framtida.

Regjeringa vil òg hente meir erfaring med bevaring og restaurering av økosystem og kartleggje område som er viktige for karbonlagring.

Sikring av verdiane i verneområda

Regjeringa vil halde fram med arbeidet for å betre forvaltninga av dei eksisterande verneområda.

Langsiktig forvaltning av områda er avgjerande for å nå det nasjonale målet om at eit representativt utval av norsk natur skal takast vare på for kommande generasjonar. Vidareføring og prioritering av feltarbeidet til Statens naturoppsyn (SNO) gjennom eit effektivt og målretta naturoppsyn er også avgjerande for å nå dette målet. Innsatsen i 2023 vil følgje prioriteringane i Miljødirektoratets strategi for bruk av midlar til tiltak i verneområde for perioden 2020–2025. I 2023 vil regjeringa halde fram med å prioritere skjøtsel av verneområde for å motverke gjengroing og spreing av framande artar, som er dei største truslane mot verneverdiane.

Regjeringa aukar satsinga på nasjonalparker gjennom eit nasjonalparkløft som skal leggje til rette for betre forvaltning av nasjonalparkane. Løyvinga er foreslått auka til tiltaksmidlar til verneområdestyra, tre nye stillingar som verneområdeforvaltarar og styrking av besøkssentera for nasjonalparkane med to nye besøkssenter. Regjeringa vil leggje til rette for at nasjonalpark- og verneområdestyra gjennom besøksstrategiar får eit verktøy for å styre ferdselen til område som toler det, i nasjonalparker og andre store verneområde. Nokre nasjonalparker manglar framleis besøksstrategiar, og det vil bli arbeidd vidare med dette i 2023. Regjeringa vil halde fram med å prioritere tilrettelegging, med mellom anna skilting og vedli-

kehald av stiar. All informasjon om nasjonalparker og andre store verneområde skal ha høg kvalitet, mellom anna ved å følgje merkevara Noregs nasjonalparker og vere i tråd med besøksstrategien for området. Utvikling av nettstaden Norgesnassjonalparker.no vil halde fram i 2023.

Norsk natur er òg ein ressurs for både lokalbefolkning og for turistar. Regjeringa vil i 2023 gjennom nasjonalparkløftet styrkje dei autoriserte nasjonalparksentera som viktige formidlarar av nasjonalparker og anna norsk natur. Sentera skal formidle informasjon om nasjonalparker og andre verna område, og dei skal stimulere til å bruke naturen til friluftsliv som læringsarenaer og møteplassar for samarbeid mellom forvaltning, naturoppsyn, næringsliv, skular, barnehagar, frivillige organisasjonar og andre aktørar. I 2023 er det sett av midlar til to nye nasjonalparksenter.

Ordninga med lokal forvaltning av nasjonalparker og andre store verneområde og forsøksordninga med grunneigar- og partssamansette verneområdestyre er evaluerte (NF-rapport nr.: 1/2021 og NF-rapport nr.: 9/2020). Klima- og miljødepartementet vurderer rapportane og vil avklare den nærmare oppfølginga av dei.

Kulturlandskap

Gjennom dei årlege jordbruksforhandlingane blir det arbeidd med klima- og miljøvennlige verkemiddel. Dette medverkar til at vi kan nå dei nasjonale klima- og miljømåla.

Regjeringa vil i 2023 halde fram med arbeidet med å ta vare på kulturlandskap. Ordninga for Utvalde kulturlandskap i jordbruket blir finansiert over budsjettet til Klima- og miljødepartementet og til Landbruks- og matdepartementet og omfattar no totalt 49 område. Ordninga skal sikre verdiar knytte til landskap, naturmangfald, kulturminne og kulturmiljø saman med aktiv jordbruksdrift. To nye område (Kaupang og Vestvågøy) vil bli innlemma i ordninga i 2023.

Internasjonalt samarbeid for å ta vare på naturmangfaldet

Tapet av natur går raskare enn nokon gong. Det internasjonale naturpanelet (IPBES) anslår at bortimot 1 mill. artar kan døye ut, og at leveområda stadig blir mindre. Vi treng ei felles løysing på eit globalt problem. Landa i verda forhandlar no om eit nytt globalt rammeverk for bevaring av natur under konvensjon om biologisk mangfald (CBD). Eit nytt globalt rammeverk for naturmangfald er venta slutført i 2022. Regjeringa vil komme til-

bake til Stortinget om oppfølginga av det globale rammeverket for naturmangfald på eigna måte så fort som mogleg etter at rammeverket er på plass.

Noreg deltek aktivt og samarbeider tett med ei rekkje land for å sikre ei forpliktande løysing som kan snu den negative trenden med tap av natur. Semje om eit sett med ambisiøse mål er ein viktig del av rammeverket, men det er også avgjerande å få på plass effektive verktøy som medverkar til at landa gjennomfører måla. Gradvis opptrapping av innsats over tid, jamleg rapportering og transparens i dei nasjonale strategiane landa har, er viktige element. Det nye rammeverket må leggje til grunn ei heilskapleg forståing der bevaring av naturmangfald blir sett i samanheng med reduksjon i klimagassutslepp og tilpassing til klimaendringar. Hovudrapporten til Naturpanelet om tilstanden til naturen er, saman med Klimapanelets 1,5-gradarsrapport og spesialrapport om klimaendringar og landareal, eit heilt sentralt kunnskapsgrunnlag for det nye rammeverket.

Noreg leier styringsgruppa for den nordiske satsinga på naturbaserte løysingar i Norden. Nordisk ministerråd har løyvd 26 mill. DKK til det fireårige programmet som skal auke kunnskapen om naturbaserte løysingar og korleis dei bidreg til betre måloppnåing for klima, klimatilpassing og naturmangfald i dei nordiske landa. Forskrift om utnytting i Noreg av genetisk materiale med opphav i andre land blei fastsett i 2022.

International Maritime Organization (IMO) er i gang med ein revisjon av retningslinjene for tilgroing på skip med sikte på å unngå overføring av framande artar frå eitt farvatn til eit anna. Dette er viktig for å unngå å øydeleggje naturmangfaldet gjennom introduksjon av framande artar som kan skade naturverdiar i sjøen. Noreg har ei nøkkelrolle i arbeidet med revideringa av retningslinjene.

Miljøkriminalitet

Arbeidet med å følgje opp stortingsmeldinga om miljøkriminalitet vil halde fram i 2023. Meldinga har totalt 97 tiltak for å styrkje innsatsen mot miljøkriminalitet. Nasjonalt omfattar tiltaka informasjons- og haldningsskapande arbeid, tilsyn/kontroll, sanksjonar, administrativ handheving, auka bruk av teknologi og samarbeid med andre tilsynsmyndigheiter, Tolletaten og politi. Arbeidet i 2023 vil mellom anna omfatte å vurdere lovendringar for å styrkje den strafferettslege forfølginga av miljøkriminalitet, særleg vurderingar av å auke strafferammer.

Internasjonalt er det viktig å få global merksemd om at miljøkriminalitet er ei grenseoverskridande og alvorleg form for organisert kriminalitet som må sjåast i samanheng med økonomisk kriminalitet som korrupsjon, kvitvasking, dokumentfalsk, skatteunndraging og tollsvindel. Tiltaka her omfattar utvikling av internasjonal politikk, internasjonal rettsutvikling, utviklingspolitiske verkemiddel, arbeid i internasjonale organisasjonar og sivilsamfunn, bruk av teknologi, verdikjedesporing og handelsavtalar og motverking av ulovleg netthandel.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for friluftsliv

Sikring, varetaking og tilrettelegging av friluftslivsområde

Miljødirektoratets ferdselsåreprosjekt vil bli prioritert i 2023 òg. I 2023 vil Miljødirektoratet i nært samarbeid med fylkeskommunane arbeide vidare med at alle kommunane lagar eigne planar for ferdselsårene i sin kommune. Det vil òg arbeidast med ordningar om korleis ein kan hjelpe kommunane til å realisere desse planane.

Ein sentral del av den heilskaplege tiltaksplanen for Oslofjorden er å betre tilgangen til fjorden for friluftsliv og rekreasjon. Det er viktig at allmenta sin lovlege ferdsel og opphald i strandsona ikkje blir hindra av ulovlege stengsel og installasjonar. Tilskotsordninga som gjev midlar til juridisk bistand til kommunane langs Oslofjorden for å halde allemannsretten i hevd, er viktig for å bidra til dette.

Arbeidet med bevaring av viktige friluftslivsområde gjennom sikring vil halde fram i 2023. Bevaring av friluftslivsområde i nærmiljøet som kan nyttast av mange, vil bli prioritert. Landfaste område i strandsona og område langs vassdrag med lett tilgjenge har òg høg prioritet. Gjennom øyremerkte midlar bidreg regjeringa til utvikling av blågrøne område som ein del av områdesatsingane i Oslo.

Regjeringa vil leggje til rette for nasjonale vandringsstiar. I 2023 vil det bli gjeve midlar til tilretteleggingstiltak på nokre av dei mest brukte turistiane våre gjennom tilskotsordninga Nasjonale turiststiar, og arbeidet med å autorisere nye Nasjonale turiststiar vil halde fram.

Motivering til friluftsliv

Regjeringa vil halde fram med å prioritere motivering til friluftsliv for heile befolkninga. Regjeringa vil i 2023 halde fram med å prioritere tiltak som særleg kan rekruttere barn, unge, personar som

er lite fysisk aktive, og personar med innvandrarbakgrunn til friluftslivsaktivitet. Regjeringa stiller seg positiv til at friluftslivsorganisasjonane gjennomfører eit nytt Friluftslivets år i 2025. Regjeringa vil i 2023 øyremerkje midlar til Norsk Friluftsliv, slik at desse kan starte arbeidet med planlegginga av året.

Allemannsretten

Regjeringa vil saman med friluftslivsorganisasjonane halde fram med å informere om rettane og pliktene som allemannsretten gjev. Å spreie kunnskap om naturvennleg ferdsel er viktig for å vareta opplevingskvalitetar, naturmangfald og nærings- og grunneigarinteresser i utmarka.

Motorferdsel i utmark

I samband med behandlinga av Dokument 8:155 S (2020–2021) og Dokument 8:161 S (2020–2021), jf. Innst. 429 S (2020–2021), bad Stortinget regjeringa om å fremje forslag om revidering av lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Siktemålet er «økt lokalt selvstyre og redusert byråkrati knyttet til praktiseringen av loven, samtidig som hensyn til natur og friluftsliv blir ivaretatt». Med bakgrunn i oppmodinga sette Kongen i statsråd 3. september 2021 ned eit offentleg utval som skal gjennomgå regelverket om motorferdsel i utmark og vassdrag og foreslå endringar i dette. Vedtaket gjev sentrale føringar for arbeidet til utvalet. Mandatet frå regjeringa opnar for ein brei gjennomgang av regelverket, og utvalet står fritt til å foreslå endringar i motorferdsellova eller ei heilt ny lov. Utvalet skal leggje vekt på å skape klare reglar som er enklare å praktisere. Formålet i motorferdsellova om å «ut fra et samfunnsmessig helhets-syn [...] regulere motorferdsel i utmark og vassdrag med sikte på å verne om naturmiljøet og fremme trivselen», jf. § 1, ligg fast. Utvalet skal levere utgreiinga si innan 1. desember 2023.

Omfanget av ulovleg motorferdsel er for høgt. Ulovleg motorferdsel er mellom anna ei utfordring for vilt og anna naturmangfald og for friluftslivet. Den forsterka innsatsen frå naturoppsynet knytt til kontroll av lovleg og avdekking av ulovleg motorferdsel vil difor bli vidareført.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for forureining

Forureining til vatn, jordsmonn, luft og vegetasjon har ofte alvorlege følgjer for helse og miljø. Regjeringa er særleg oppteken av å redusere spreining av plastforureining, særleg spreining av mikroplast,

og redusere spreining av miljøgifter og hindre at miljøgifter hopar seg opp i næringskjeda. Dei viktigaste verkemidla er forureiningslova og produktkontrollova.

Forureiningslova skal medverke til å verne det ytre miljøet mot forureining, redusere eksisterande forureining og til å redusere avfallsmengda og fremje betre avfallshandtering. Formålet er å sikre at forureiningar og avfall ikkje fører til helseskade, går ut over trivselen eller skader evna naturen har til produksjon og sjølvfornyng. Lova bygger mellom anna på prinsippet om at forureinaren betaler, og prinsippet om føre var og set eit generelt forbod mot forureinande utslepp. Verksemder kan søkje miljøstyresmaktene om utsleppsløyve. I slike løyve blir det sett vilkår for utsleppa.

Produktkontrollova skal førebyggje at produkt og forbrukartenester gjev helseskade eller miljøforstyrning, mellom anna gjennom å fremje effektiv bruk av energi i produkt. Lova inneheld mellom anna ei plikt om aktsemd for alle som har å gjere med produkt som kan medføre helseskade eller miljøforstyrning, og eit krav om at ei verksemd må vurdere kjemikaliebruken sin og nytte mindre skadelege alternativ der det kan skje utan urimeleg kostnad eller ulempe.

Til både forureiningslova og produktkontrollova er det fastsett ei rekkje krav i forskrifter. Det er òg fastsett forskrifter med heimel i fleire lover der formålet er å regulere helse- og miljøskadeleg forureining samstundes som ein regulerer andre faktorar som påverkar miljø og samfunn. Forskrift om rammer for vannforvaltningen er eit slikt døme.

Tilsyn blir nytta for å avdekkje eventuelle brot på regelverket. Miljøstyresmaktene gjennomfører risikobasert tilsyn ved at dei prioriterer område der påverknad eller risiko for påverknad av miljøet er størst, og der det er stor risiko for brot på miljøregelverket. Når dei finn brot på regelverket, vil miljøstyresmaktene vedta sanksjonar av ulike slag. Miljøstyresmaktene kan mellom anna nytte gebyr ved brot på reglane.

Andre viktige verkemiddel i forureiningspolitikken er regelverk som er forvalta av andre styresmakter, avgifter som reflekterer dei samfunnsøkonomiske kostnadene ved utsleppa, og som stimulerer til redusert forureining, tilskot over statsbudsjettet og kunnskap om utslepp, spreining og effektar av forureining.

Forureining kryssar landegrensar. Eit ambisiøst EU/EØS-regelverk og internasjonale avtalar der landa tek på seg å redusere utsleppa sine, er difor viktige for å redusere forureining som skader miljøet og helsa til menneske.

Kjemikalier

Kjemikaliepolitikken skal redusere risiko for skade på helse og miljø knytt til utslepp og bruk av kjemikalier generelt. Føre-var-prinsippet skal brukast når kunnskapen om risiko for helse og miljø er usikker. Miljøgifter og andre stoff som er rekna for å utgjere ein alvorleg trussel mot helse og miljø, blir sette på den norske prioritetslista¹ – som for tida omfattar 75 stoff og stoffgrupper. Regjeringa arbeider for å redusere spreinga av slike stoff. Prioritetslista spesifiserer kva stoff som skal reduserast vesentleg med sikte på at stoffa skal fasast ut, og gjev føringar om at nasjonalt og internasjonalt arbeid med desse stoffa skal prioriterast. Utsleppa av stoffa på lista blir reduserte gjennom streng regulering av produkt både nasjonalt og internasjonalt, gjennom tiltak for opprydding av forureining og gjennom krav til industriutslepp og avfallshandtering. Ein viktig del av arbeidet vidare er å følgje opp prioritetslista nasjonalt og internasjonalt og å identifisere fleire miljøgifter som skal omfattast av prioritetslista. I arbeidet med nye prioriterte stoff blir ikkje berre enkeltstoff vurderte, det er òg lagt vekt på å vurdere grupper av stoff med like eller nærliggjande eigenskapar som potensielt kan takast i bruk som erstatningar for kvarandre. På den måten kan ein unngå til dømes uheldige erstatningar med like farlege, nesten like stoff.

Prioritetslista vart presentert første gongen i 1997. Tre lineære siloksanar, bisfenol B og dekloran 602 er vurderte å oppfylle kriteria for prioritetslista, og desse stoffa blir no inkluderte i lista – sjå nærmare omtale i boks 7.2.

Miljøgifter blir transporterte over lange strekningar med luft- og havstraumar, gjennom handel med produkt og gjennom avfallsstraumar. Difor er arbeid på både nasjonalt, europeisk og internasjonalt nivå svært viktig og ein føresetnad for å handtere utfordringane vi står overfor. Produkt blir omsette internasjonalt, og norske forbod og andre reguleringar må vere i samsvar med Noregs internasjonale plikter om produktregulering og handel. Kjemikalierregelverket i Noreg og EU er harmonisert gjennom EØS-avtalen. Hovudregelen er såleis at dei same krava skal gjelde i Noreg og i EU. Noreg medverkar aktivt i arbeidet for å styrkje og gjennomføre EU-regelverket på kjemikalieområdet. Sentralt er òg oppfølging av EUs kje-

¹ Ei oversikt over stoffa og stoffgruppene på prioritetslista og status for utslepp og utsleppsreduksjonar finst <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/miljogifter/prioriterte-miljogifter> og lenkjer vidare derifrå.

mikaliestrategi for berekraft som vart lansert hausten 2020. Mellom anna skal mange kjemikaliregelverk reviderast for å få på plass regulering av fleire helse- og miljøfarlege stoff raskare.

EU har eit omfattande regelverk for registrering, vurdering, godkjenning og restriksjonar på kjemikalier (REACH) og for klassifisering, merking og emballering av helse- og miljøfarlege stoff (CLP). Vidare utvikling av desse regelverka er svært viktig i kjemikaliepolitikken.

Noreg har òg felles reglar med EU om produkt med biocid som blir nytta til å øydeleggje uønskte organismar, og norsk innsats med vurdering av aktive stoff og biocidprodukt skal aukast. Noreg gjev godkjenning til biocidprodukt for den norske marknaden.

Det europeiske kjemikaliebyrået ECHA (European Chemicals Agency) er navet i ei omfattande kunnskapsutveksling og vidareutvikling av kunnskapsgrunnlaget for kjemikaliearbeidet til EU. Noreg deltek aktivt i ECHAs arbeid.

Noreg arbeider aktivt og er ein pådrivar for globale tiltak for å redusere forureining og sikre meir forsvarleg handtering av kjemikalier og avfall, til dømes under Stockholmkonvensjonen om persistente organiske sambindingar, Baselkonvensjonen om grensekryssande transport av avfall, Rotterdamkonvensjonen om handel med farlege kjemikalier, Minamatakonvensjonen om kvikksølv og miljøgiftprotokollane under FN's økonomiske kommisjon for Europa. Noreg arbeider kontinuerleg for global regulering av fleire stoff under Stockholmkonvensjonen. Noreg deltek også i forhandlingane om eit nytt globalt rammeverk for miljøforsvarleg handtering av kjemikalier og avfall for tida etter 2020. Forhandlingane har blitt utsette fleire gonger på grunn av pandemien. Målsetjinga er at landa skal bli samde om det nye rammeverket hausten 2023. Noreg jobbar også for å få på plass eit nytt globalt vitskapspanel for kjemikalier, avfall og forureining etter mal av Klimapanelet (IPCC) og Naturpanelet (IPBES). Forhandlingane om panelet skjer i perioden 2022–

Boks 7.2 Fem nye stoff til prioritetslista

Det er eit nasjonalt mål at bruk og utslepp av kjemikalier på prioritetslista skal stansast, og formålet med prioritetslista er å gje føringar for arbeid med utfasing av desse farlegaste stoffa. Stoffa siloksan L3, siloksan L4, siloksan L5, bisfenol B og dekloran 602 er moglege erstatningsstoff for kjende miljøgifter og har i stor grad dei same bekymringane knytte til seg.

Dei lineære siloksanane L3, L4 og L5 er svært like i struktur og eigenskapar. Stoffa har mange bruksområde, mellom anna i kosmetikk, smørjemiddel, bilpleieprodukt og vaskemiddel. Studiar viser ei halveringstid langt over kriterium for å bli definert som veldig persistent og at stoffa har ei betydeleg evne til å hope seg opp i levande organismar. Vidare er stoffa påviste i både menneske, dyr, innemiljø og ytre miljø. Når stoffet først har hamna i miljøet, vil det brytast ned sakte, og utslepp over tid vil kunne medføre akkumulering i visse delar av miljøet. Dei lineære siloksanane L3, L4 og L5 blir inkluderte på prioritetslista på dette grunnlaget.

Stoffet bisfenol B (BPB) har ein struktur som er svært lik bisfenol A (BPA), som allereie står på prioritetslista. Hormonforstyrrende stoff er av stor bekymring sidan dei kan påverke repro-

duksjonen, vekst og utvikling, og i testar er det gjennomgåande at BPB har tilsvarende eller sterkare hormonforstyrrende effektar enn BPA. I EU er det semje om at BPB er hormonforstyrrende for menneske og stoffet er på kandidatlista i REACH med bakgrunn i denne eigenskapen. Basert på at BPB er tilsvarende hormonforstyrrende for menneske og miljøet som BPA, blir BPB inkludert på prioritetslista.

Den klorerte flammehemmaren dekloran 602 har liknande fysisk-kjemiske eigenskapar som dekloran Pluss, som allereie står på prioritetslista, og har truleg liknande eigenskapar for persistens og bioakkumulering. Strukturen til stoffet tilseier at dekloran 602 vil brytast svært sakte ned i miljøet, og stoffet oppfyller kriterium for stoff som er svært lite nedbrytelege. Dette er underbygd av data som viser at dekloran 602 hyppig dukkar opp i miljøet og i biota over heile verda. Vidare viser ei stor mengd studiar tydeleg at dekloran 602 akkumulerer i organismar i tilsvarende eller større grad enn liknande stoff, som til dømes dekloran pluss, som har blitt stempla som svært lite nedbryteleg og svært bioakkumulere. På dette grunnlaget blir dekloran 602 inkludert på prioritetslista.

2024. Dette vil bidra til å drive fram ny kunnskapsbasert politikk og regelverk.

Kunnskap gjennom forskning, kartlegging av potensielt skadelege stoff i produkt, avfall og utslipp og miljøovervaking er svært viktig i kjemikaliarbeidet. Betre kunnskap om miljøgifter i Arktis er av stor strategisk vekt for å få på plass regionale eller globale avtalar fordi det er utbreidd internasjonal semje om at stoff som blir funne att i Arktis, langt frå utslippekskjeldene, utgjer alvorlege problem.

Mål om nullutslepp frå petroleumsverksemda

Utsleppa frå petroleumsverksemda av miljøfarlege tilsette kjemikalier, stoff som finst naturleg, inkludert dispergert olje, og radioaktive stoff som finst naturleg, har totalt sett auka dei siste åra. Det er difor behov for å føre vidare arbeidet og framleis følgje opp nullutsleppsmålet for petroleumsverksemda.

Gammal forureining i grunn og sjøbotn

Gammal forureining lagra i jord og sjøbotn kan føre til skade på helse og miljø og vere ei kjelde til spreining av helse- og miljøskadelege kjemikalier. Arbeidet med forureina grunn i Noreg har gått føre seg i fleire tiår, og kvart år blir eit stort tal lokalitetar i Noreg undersøkte, registrerte og, ved behov, sanerte. Totalt er det no drygt 13 000 lokalitetar i databasen Grunnforurensning, irekna 1 000 med alvorleg grunnforureining. Oppryddinga har i hovudsak skjedd etter pålegg med heimel i forureiningslova, retta mot ansvarleg forureinar eller grunneigar.

Hittil har mykje av arbeidet vore konsentrert om kartlagde, prioriterte forureina lokalitetar og tiltak i barnehagar. I dag er opprydding av alvorleg blyforureining ved Forsvarets skyte- og øvingsfelt og opprydding av perfluorerte stoff (PFAS) frå brannøvingar ved norske lufthamner høgt prioriterte. Dei fleste andre oppryddingstiltaka i forureina grunn blir gjorde i tilknytning til at byggje- og gravearbeid eller terrenginngrep skal gjennomførast i forureina område, og blir i hovudsak behandla av kommunane.

Arbeidet med opprydding i forureina sjøbotn følgjer føringane i handlingsplanen om forureina sediment frå 2006 (jf. St.meld. nr. 14 (2006–2007) *Sammen for et giftfritt miljø*). I fleire år har hovudvekta av arbeidet på dei prioriterte områda med forureina sjøbotn vore tiltak i innleiande fasar med undersøkingar, pilotprosjekt og liknande. Arbeidet er no komme over i ein fase der fleire

område i åra framover blir klare for opprydding av forureina sjøbotn. Dette er det mest kostnadskevande i arbeidet.

Av dei 17 høgast prioriterte områda, som er omtalte i handlingsplanen om forureina sediment, er 5 område ferdig rydda. I tillegg er det ferdig rydda i delar av fleire av dei andre prioriterte områda. Av nyare arbeid vart arbeidet med å rydde opp i forureina sjøbotn i Hammerfest hamn påbegynt i 2021 og er forventa å vere ferdig i 2023. Forutan dei 17 områda er det mellom anna også rydda opp i Horten hamn.

I statsbudsjettet for 2022 vart det gjeve midlar til oppstart av opprydding i forureina sjøbotn i Store Lungegårdsvann i Bergen. Oppryddinga er venta å vere ferdig i 2024.

Handlingsplanen for forureina sediment inneheld også mål om undersøkingar og tiltak i forureina sjøbotn ved prioriterte skipsverft, store hamner og småbåthamner. Miljødirektoratet og statsforvaltarane arbeider med å syte for at områda blir kartlagde, og at det blir rydda opp der det er nødvendig.

Opprydding i forureina grunn og sjøbotn er kostbart og tidkrevjande, og hovudregelen er at prinsippet om at forureinar betaler, skal leggjast til grunn ved opprydding av forureina område. I nokre tilfelle vil likevel statlege styresmakter medverke med finansiering. Statleg medverknad kan til dømes vere aktuelt og nødvendig der den ansvarlege av ulike årsaker ikkje kan identifiserast eller ikkje kan stå for ei god opprydding, eller der det vil vere urimeleg at den ansvarlege skal dekkje alle kostnadene, jf. omtale av tildelingskriterium for oppryddingspostane kap. 1420, post 39, 69 og 79.

Farleg avfall

Farleg avfall inneheld helse- og miljøfarlege stoff. Farleg avfall på avvegar kan føre til at miljøgifter blir spreidde og hopar seg opp i naturen. Difor må dette avfallet samlast inn og behandlast forsvarleg. Farleg avfall skal ikkje blandast saman med anna avfall, men handterast for seg. Det skal takast forsvarleg hand om og anten gå til materialattvinning eller energiutnytting eller vere sikra god nok nasjonal sluttbehandlingskapasitet. Det er òg strenge reglar som skal hindre at slikt avfall blir eksportert til land utan kapasitet til å behandle det forsvarleg. Auka materialattvinning av farleg avfall som kan skje utan ukontrollert spreining av miljøskadelege stoff, er i tråd med intensjonen om sirkulær økonomi og norsk avfallspolitikk.

Farleg avfall oppstår i landbasert industri, i petroleumsindustri og bergverksdrift, i hushalda og ved avfallsforbrenning. I 2020 vart det ifølgje SSB levert 1,75 mill. tonn farleg avfall i Noreg til godkjend behandling. Dette er ein liten auke frå året før, men ei dobling frå mengda i 2003. Auken frå 2003 kan dels forklarast med auka aktivitet i industrien, dels med at meir avfall frå petroleum-sindustrien til havs har blitt ført til land. I tillegg har strengare regelverk både i EU og i Noreg ført til at fleire avfallstypar er klassifiserte som farleg avfall. Det blir òg produsert og omsett stadig fleire produkt, og mange av desse inneheld helse- og miljøfarlege stoff. For å medverke til å førebyggje farleg avfall er det viktig å arbeide for at det blir utvikla meir miljøvennlege produkt.

Det er i utgangspunktet industrien som sjølv har som ansvar å sikre forsvarleg behandling av avfallet sitt, også farleg avfall. Samstundes er det viktig at Noreg held oppe ein nasjonal behandlingsskapasitet for farleg avfall i samsvar med dei internasjonale pliktene som følgjer av Baselkonvensjonen og EUs rammedirektiv om avfall. Klima- og miljødepartementet følgjer difor utviklinga med etablering av ny behandlingsskapasitet for farleg avfall.

Klima- og miljødepartementet er òg oppteke av å sjå på korleis mengdene farleg avfall kan reduserast, og korleis kunnskapsoppbygging knytt til FoU og innovasjon kan bidra til dette. Forskingsrådet fekk i 2021 i oppdrag å greie ut moglegheiter og hindringar for korleis forskning og innovasjon kan bidra til reduksjon og auka materialattvinning av farleg avfall i Noreg. Rapporten er venta hausten 2022.

Ein sirkulær produkt- og avfallspolitikk

Dei seinaste åra har det vakse fram ei erkjenning av at dersom ein skal redusere det samla fotavtrykket frå produksjon og forbruk og halde dette innanfor tolegrensene til planeten, må ein redusere det samla forbruket og gjere større endringar i måten ein produserer og forbruker varer på. Det er heilt sentralt i ein sirkulær økonomi at vi aukar utnyttinga av ressursane i heile verdikjeda, inkludert i avfallet, ved at desse ressursane blir haldne i krinsløpet lengst mogleg og kjem til nytte som råvarer for nye produkt og slik erstattar ny råvare. Utvikling av ein heilskapleg produktpolitikk som støttar opp om sirkulær økonomi, inkludert å leggje om på avfallspolitikken for at han skal fremje auka ressurseffektivitet frå avfallet, er ein viktig del av arbeidet for ein meir sirkulær økonomi.

Den nasjonale strategien for sirkulær økonomi frå 2021 ligg til grunn for politikken for sirkulær økonomi i Noreg. Noreg er ein del av den indre marknaden og arbeider aktivt saman med og overfor EU i aktuelle prosessar. Døme på dette er utvikling av avfallspolitikken og produktpolitikken. Eit felles europeisk miljøregelverk vil gje størst miljømessig gevinst.

Det er eit nasjonalt mål at veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten. Dei stadig veksande avfallsmengdene gjer at belastninga på klima og miljø som følgje av råvareuttak, produksjon og forbruk, irekna utfordringane knytte til avfallsbehandling på lang sikt, vil auke om ein ikkje lykkast med å førebyggje avfallsgenerering. Over tid har strengare krav til deponi og forbrenningsanlegg og bruk av meir miljøvennleg teknologi medverka til store reduksjonar i utslepp til luft og vatn frå sluttbehandling av avfall. Dei store grepa i avfallspolitikken er difor ikkje lenger knytte berre til utsleppa frå sluttbehandling av avfall, men til å redusere avfallsmengdene gjennom førebyggjande tiltak lenger opp i verdikjeda, slik som produktdesign for auka levetid og moglegheit for reparasjon, auka ombruk av produkt og auka materialattvinning. På den måten reduserer vi utsleppa frå uttak av ressursar og frå produksjonen og transporten av nye produkt.

Avfallspolitikken blir gjennomført i eit samspel mellom ei rekkje ulike verkemiddel: forureiningslova og forskrifter gjevne i medhald av lova, avgifter, refusjons- og panteordningar, bransjeavtalar og informasjonstiltak og kombinasjonar av desse. Verkemidla skal sikre ein samfunnsøkonomisk og miljøvis god balanse mellom det som blir attvunne som materiale, og det som blir energiutnytta eller deponert. Regjeringa legg opp til tiltak og verkemiddel som skal styrkje rolla avfallspolitikken har som drivkraft for ein sirkulær økonomi i heile verdikjeda. Nøkkelen er eit tett samspel mellom avfalls- og produktpolitikken.

Det er eit nasjonalt mål at materialattvinninga skal auke. EU/EØS-regelverk inneber mellom anna ambisiøse mål om materialattvinning for avfall frå hushalda og liknande avfall frå næringslivet og av emballasjeavfall. For slikt avfall er det krav om 55 pst. materialattvinning innan 2025, 60 pst. innan 2030 og 65 pst. innan 2035. For emballasjeavfall er det ulike delkrav om materialattvinning for dei ulike materialsлага for 2025 og 2030. For all emballasje er det eit samla krav om 65 pst. materialattvinning i 2025 og 70 pst. i 2030. Dette avfallsregelverket er innlemma i EØS-avtalen og er gjeldande for Noreg òg. Miljødirektora-

tet har på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet analysert tiltak for førebuing til ombruk og materialattvinning av hushaldningsavfall og liknande avfall frå næringslivet som kan innførast for å nå måla. Analysen fortel oss at det vil bli svært krevjande å nå måla, men at fleire tiltak kan gje innsparingar for kommunale og private verksemdar. Klima- og miljødepartementet gav Miljødirektoratet i oppdrag å greie ut aktuelle verkemiddel for å nå dei nye måla. Miljødirektoratet anbefaler mellom anna nye krav til alle kommunar og næringslivet om å samle inn utsortert papp, papir, glas, metall og tekstilavfall. Miljødirektoratet skal også vurdere korleis produsentansvarsordningar kan styrkjast for å underbygge ein meir sirkulær økonomi og for å sikre at ordningane blir meir framtidsretta og robuste.

Klima- og miljødepartementet følgjer arbeidet i EU tett og arbeider for at regelverksutviklinga i størst mogleg grad er i tråd med norske posisjonar.

Dei neste åra er det fleire område innan sirkulær økonomi som blir viktige. Klima- og miljødepartementet vil følgje opp relevante delar av nasjonal strategi for ein grøn, sirkulær økonomi. Klima- og miljødepartementet vil jobbe for å finne gode løysingar for mellom anna tekstilprodukt og -avfall og emballasje. Sentralt står EU-kommisjonens forslag til eit rammeverk for berekraftige produkt med ei ny økodesignforordning, EUs oppfølging av tekstilstrategien frå 2022 og forslag til revidert emballasjeregulering.

Det blir stadig viktigare å sjå på korleis produkt blir designa og utforma, da dette spelar ei avgjerande rolle for handteringa i avfallsfasen til produktet. Nye måtar å regulere produkt på, som til dømes forslag til ny batteriforordning og utviklinga av ei ny økodesignforordning, understrekar behovet for framover å sjå avfallspolitikken meir i samanheng med produkt- og kjemikaliepolitikken mellom anna for å oppnå giftfrie materialkrinsløp. EU-kommisjonens forslag til revidert regelverk for eksport og import av avfall som no blir forhandla i EU, blir viktig for overgangen til ein meir sirkulær økonomi. Det same gjeld meir målretta bruk av offentlege innkjøp for å styrkje etterspurnadssida i den sirkulære økonomien.

I tekstilstrategien til EU vart det varsla fleire tiltak, mellom anna at det vil komme harmoniserte EU-reglar for utvida produsentansvar for tekstil. Klima- og miljødepartementet vil hausten 2022 setje ned ei arbeidsgruppe som skal komme med anbefaling til korleis utvida produsentansvar kan innrettast i Noreg. Arbeidsgruppa skal levere

eit kunnskapsgrunnlag om tekstilsektoren våren 2023 og ei endeleg anbefaling i september 2023. Miljødirektoratet leverte sommaren 2022 ei anbefaling om krav om separat innsamling av tekstilavfall frå 2025. Krav til utsortering av tekstilar er nødvendig for å sikre meir ombruk og materialattvinning. Da er det også viktig at tekstilar som blir sette på marknaden, er laga for å vare lenge, kunne reparerast, ombrukast og i større grad materialattvinnast, og her har EU varsla at det kan komme fleire produktdesignkrav.

Å førebyggje matsvinn er ei viktig prioritering for regjeringa. Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn er det fremste verktøyet regjeringa har for å halvere matsvinnet innan 2030, jf. FNs berekraftsmål på området. Første hovudrapportering frå partane i avtalen viser at matsvinnet vart redusert med omlag 10 % i perioden 2015–2020. Det er altså mykje som står att for å nå målet for 2030, og framover vil regjeringa vurdere kva for tiltak og verkemiddel som best mogleg kan sikre at vi når dette målet. Det blir viktig å halde fram med det gode arbeidet under bransjeavtalen og styrkje matsvinnarbeidet meir generelt.

Nasjonal avfallsplan, inkludert avfallsførebbyggingsprogram, vart oppdatert i 2019 og inneheld status og planar for avfallshandtering i perioden 2020–2025.

Særleg om plast og plastforureining

Marin plastforsøpling og tilførsel av mikroplast til havet er ei av dei mest alvorlege globale miljøutfordringane. Dette er ei omfattande og kompleks problemstilling som krev tiltak på mange område, både nasjonalt og internasjonalt. Det er behov for gode løysingar for alle fasar i livsløpet til plasten, for å utnytte ressursane betre og hindre at plast kjem på avveggar i miljøet.

Den nasjonale plaststrategien som vart lagd fram i 2021, ligg generelt til grunn også for prioriteringane til denne regjeringa. Samstundes vil behovet for ytterlegare tiltak og verkemiddel bli vurderte i lys av stadig ny kunnskap på området. Strategien gjer greie både for tiltak som er sette i verk, og nye tiltak som blir førebudde.

Regjeringa vil i 2023 framleis leggje vekt på å følgje opp og gjennomføre tiltaka i strategien, både på nasjonalt og internasjonalt nivå. I mars 2022 vart det semje i UNEA om å starte forhandlingar om ein rettsleg bindande internasjonal avtale mot plastforureining. Målet er å ferdigstille avtalen i 2024. Dette arbeidet vil framleis bli prioritert svært høgt. Det vil òg bli løfta under det norske formannskapet i 2023 i samarbeidet under

Nordisk ministerråd. Noreg, saman med Rwanda, vil leie ein koalisjon av ei rekkje land som vil arbeide for ein ambisiøs og effektiv avtale.

Avtalen bør fremje førebyggjande tiltak og støtte opp om redusert avfallsgenerering, høgare attvinningsgrad og tiltak for meir berekraftige plastprodukt. Eit viktig mål for ein ny avtale vil vere å setje nasjonale styresmakter betre i posisjon til å stille krav til produkta i marknadene sin, og å gjere produsentar og andre marknadsaktørar ansvarlege for ein større del av kostnadene med å redusere klimagassutslepp og andre miljøkonsekvensar frå plast. I tillegg til arbeidet for ein internasjonal rettsleg bindande plastavtale er gjennomføring i norsk rett av relevant EU/EØS-regelverk på området særleg viktig.

Regjeringa arbeider mellom anna for å redusere bruken av eingongsartiklar i plast. I plaststrategien blir partane i arbeidslivet oppmoda om å vere med på å utvikle ei norsk «plastpakt». Reduksjon av forbruk av enkelte eingongsprodukt vil vere ein viktig del av ei slik pakt.

Forbruket av plastbeposar har ikkje gått ned som ønskt. Regjeringa vil vurdere behovet for nye verkemidler og tiltak på dette området og har utfordra bransjen på å få til ein varig reduksjon i forbruket.

Regjeringa vil no innføre utvida produsentansvarsordningar for fleire plastprodukt, irekna for fiskeri- og akvakulturutstyr som inneheld plast. For enkelte eingongsprodukt av plast skal produsentansvaret også innehalde eit ansvar for forsøpling.

EUs reviderte skipsavfallsdirektiv skal gjennomførast i norsk rett. Etter det reviderte direktivet skal mellom anna kravet om betaling av eit generelt avfallsgebyr, som er uavhengig av mengda avfall som blir levert, også gjerast gjeldande på eit tilpassa nivå for fiskefartøy og fritidsbåtar. Endringa vil innebere at avfall frå sjøen kan leverast i hamn utan noka ekstra betaling utover det generelle avfallsgebyret. Tilsynet med skip og pliktene hamner har etter dette regelverket, skal òg styrkjast. Hamnemyndigheitene blir pålagde å utferde avfallskvittering for avfallet som blir motteke frå eit skip.

Departementet vil vurdere ytterlegare tiltak mot identifiserte kjelder til spreining av mikroplast. Mellom anna vil det vurderast moglege tiltak for å redusere spreining av mikroplast frå småbåthamner. Det er samstundes viktig at produktreguleringar skjer på europeisk nivå, og Noreg følgjer opp EUs arbeid med ulike tiltak retta mot utslepp av mikroplast.

EU-kommisjonen fremja 31. august forslag under kjemikalierregelverket REACH om forbod mot tilsett mikroplast i produkt, som til dømes kroppspeieprodukt og vaskemiddel. EU-kommisjonens endelege vedtak er venta i 2023, med ulike ikraftsetjingstidspunkt for forskjellige produktgrupper eller bruksområde. Slik regulering av mikroplast på EU-nivå vil òg gjelde for Noreg gjennom EØS-avtalen.

EU-kommisjonen ser også på korleis utslakta utslepp av mikroplast kan reduserast gjennom standardisering, sertifisering og spesifikk lovgjeving. Førebels er arbeidet konsentrert om dei største kjende kjeldene til utslepp av mikroplast som dekkslitasje, syntetiske tekstilar og plastpellets.

EU-kommisjonen har våren 2022 gjennomført ei høyring av behovet for tiltak overfor mikroplastkjelder som måling (irekna bygg, marine konstruksjonar og veg), vaskekapslar for vaske- og oppvaskmaskiner og geotekstilar. Det er venta at EU-kommisjonen legg fram forslag til ein oppfølgjande prosess mot slutten av 2022. Noreg følgjer med på dette og vil bidra med vår kunnskap, mellom anna om skipsmåling.

Noreg har god kompetanse om forsøpling og plastforureining frå sjøbaserte kjelder. Noreg er ein sentral aktør i oppfølginga av handlingsplanen mot plastforureining frå skip under FN's sjøfartsorganisasjon IMO, og dette vil ha høg prioritet også framover. Noreg bidreg mellom anna med bistandsmidlar til å opprette og drifte samarbeidsprosjektet IMO og FAO – GloLitter partnerships, som går ut 2024. Under IMO vart det med norsk støtte nyleg vedteke å innføre bindande krav om merking av fiskeutstyr. Noreg vil framleis støtte eit forslag om krav om rapportering av tapt fiskeutstyr til IMO, kompatibelt med det vi har i Noreg. Tiltaka kan bidra til lettare sporing, attfinning og førebygging av tap og redusere risiko for ulykker. Noreg la i 2022 også fram forslag til vedtak under IMO om spesifikke tiltak for å redusere risiko for utslepp av plastpellets under transport med skip.

Overvaking av plastforureining vil vere viktig framover. Miljødirektoratet har starta opp eit miljøovervåkingsprogram for mikroplast. Den første fasen av overvåkingsprogrammet varar frå 2021 til 2023 og skal dekkje både luft, kystvatn, ferskvatn og urbane område.

Senter mot marin forsøpling (Marfo) som frå 1. januar 2022 vart eit statleg organ underlagt Klima- og miljødepartementet, vil framleis utvikle oppgåvene sine mellom anna knytte til samordningsverktøy og forum for opprydding og spreining av kunnskap om sjøbaserte kjelder.

Noreg bidreg til å styrkje arbeidet med kontroll av plastavfall for å unngå plastforureining under Baselkonvensjonen om avfall og grensekryssande transport av avfall. Grensekryssande handel med plastavfall er frå 2019 regulert i Baselkonvensjonen, etter forslag frå Noreg. Noreg arbeider òg for høgare standardar for miljøforvarleg handtering av plastavfall globalt under Baselkonvensjonen. Partane til Baselkonvensjonen vedtok i 2022 også strengare kontroll med handel med elektronisk og elektrisk avfall.

Oppfølging av handlingsplanar mot marin forøpling under OSPAR og Arktisk råd, det bilaterale samarbeidet med andre land og samarbeidet under Global Partnership on Marine Litter vil også framleis vere blant oppgåvene framover.

Næringssalt og organisk materiale som forureinar vassdrag og kystområde

For mykje næringssalt (fosfor og nitrogen) og organisk materiale er blant dei tre største påverknadene på vassdraga og kystområda våre. Næringssalt endrar tilstanden i vatn og påverkar algevekst og oksygenforhold for plante- og dyreliv. Tilførsel av næringssalt til kystområda kjem i hovudsak frå avrenning frå jordbruk, utslepp av kommunalt avløp og fiskeoppdrett og gjennom naturleg avrenning.

Det blir stilt krav etter lov og forskrifter for å redusere utslepp av næringssalt frå kommunalt avløp, fiskeoppdrett og jordbruk. Desse omfattar mellom anna krav til utslepp av avløpsvatn og krav til utslepp og avfallshandtering ved oppdrettsanlegg etter forureiningslova og -forskrifta, og krav til lagring og bruk av gjødsel i forskrifta om organisk gjødsel. Desse regelverka er viktige verkemiddel for å nå vassmiljømåla i vassforvaltningsplanane etter vassforskrifta. Vassmiljømåla seier mellom anna at alt vatn i utgangspunktet skal ha god tilstand. I vassforvaltningsplanane er det sett konkrete miljømål for alle elvar og innsjøar, kystvatn og grunnvatn i Noreg. Det er òg laga tiltaksprogram der det mellom anna er foreslått tiltak for å redusere tilførsel av næringssalt og organisk materiale som forureinar vassdrag og kystområde. Desse tiltaka skal vurderast og følgjast opp av den ansvarlege sektorstyresmakta. Det er nødvendig å redusere utslepp av næringssalt, særleg frå landbruk og avløp, for å nå miljømåla i vassforskrifta.

For oppdateringa av vassforvaltningsplanane for planperioden 2022–2027 er det gjeve nasjonale føringar for arbeidet. Desse føringane slår mellom anna fast at alle avløpsanlegga i den enkelte kom-

munen skal oppfylle reinsekrava i forureiningsforskrifta, slik at vi kan nå miljømåla innan 2027 og seinast innan 2033. Dette vil mellom anna krevje at mange kommunar oppgraderer og fornyar det kommunale leidningsnett og avløpsreinseanlegg. Utslepp av næringssalt frå kommunalt avløp er ein av hovudpåverknadene til den dårlege tilstanden i Oslofjorden. Regjeringa vil styrkje arbeidet med å redusere utsleppa frå avløp til Oslofjorden. Det er mellom anna nødvendig å sørge for at kommunane får strengare reinsekrav i utsleppsløyva etter forureiningslova og -forskrifta. Regjeringa vil difor styrkje arbeidet til Miljødirektoratet og statsforvaltarane med å revidere utsleppsløyva, i tillegg til å sørge for god oppfølging og rettleiing av kommunane.

Når det gjeld jordbruk, skal det i område der tiltaka som er sette i verk ikkje er tilstrekkelege til at miljømålet god tilstand blir nådd, innførast meir forpliktande krav. Statsforvaltarane og kommunane skal stille krav til gjennomføring av miljøtiltak der det er nødvendig for å nå miljømåla etter vassforskrifta. Kommunane kan stille strengare krav til lagring og bruk av gjødsel. Statsforvaltarane kan stille krav til bestemte rutinar for jordarbeiding og krav om buffersoner for dyrka mark nærliggjande opent vatn mv. Statsforvaltarane, mellom anna rundt Oslofjorden, vurderer no innføring av slike regionale krav som vil bidra til å redusere avrenninga av næringssalt. I tillegg er revisjon av forskrifta om organisk gjødsel, irekna krava til lagring og bruk av gjødsel, høgt prioritert av regjeringa.

Radioaktiv forureining

Det er lite radioaktiv forureining i Noreg. Utslepp og avfall er nær knytte til aktiviteten i ulike sektorar. Radioaktive stoff er nytta til mellom anna behandling av pasientar på sjukehus og i forskning og utdanning. Det er òg radioaktive komponentar i enkelte forbrukarprodukt, til dømes røykvarslarar. Radioaktiv forureining og radioaktivt avfall kan oppstå som eit biprodukt i ulike typar prosesindustri og ved utvinning av mineral og graving i alunskiferhaldig grunn. Forureining og avfall følgjer òg av oppkonsentrasjon av naturlege radionuklidar som finst i berggrunnen, som ved utvinning av olje og gass og ved framstilling av radioaktive stoff.

Arbeidet knytt til forvaltning, tilsyn og opprydding av den norske atomverksemda i Halden og på Kjeller er forventet å auke i 2023. Det er viktig at det blir lagt til rette for trygg, sikker og miljømessig forsvarleg behandling av radioaktivt avfall

og brukt brensel, inkludert lagrings- og deponikapasitet.

Ein nasjonal strategi for handtering av radioaktivt avfall blir no utarbeidd. Strategien vil gje føringar som avfallsaktørar må ta omsyn til når dei utarbeider planar og strategiar for handtering av det avfallet dei har ansvar for.

Radioaktiv forureining av norske land- og havområde skjer vidare frå internasjonale kjelder, som historiske atomsprengingar i atmosfæren og Tsjernobyl-ulykka. Ulykker knytte til anlegg i nærområda våre vil kunne ha store konsekvensar for Noreg. Forureining frå tidlegare tider gjer også naturen sårbar for nye nedfall.

Langtransportert luftforureining

Det internasjonale arbeidet med å redusere langtransportert luftforureining er framleis viktig for å redusere tilførslar av sur nedbør og andre forureiningar til Noreg. Arbeidet skjer innanfor ramma av UNECEs konvensjon om langtransportert grenseoverskridende luftforurensning, som vart vedteken i 1979. Landa som deltek i samarbeidet under denne konvensjonen, har i Göteborgprotokollen av 1999 teke på seg talfesta forpliktingar om å redusere dei årlege utsleppa sine av svovel (SO_2), nitrogenoksid (NO_x), flyktige organiske sambindingar utanom metan (nmVOC), ammoniakk (NH_3) og små helseskadelege partiklar ($\text{PM}_{2,5}$). Protokollen har som overordna mål å redusere forureiningar som overskrid kritiske belastningsgrenser for skadar på menneskehelse, økosystem, avlingar og materiale. For å nå målet arbeider partane til protokollen stegvis og tek jamleg på seg nye og strengare forpliktingar om å redusere utsleppa sine.

Noreg er no forplikta til å gjennomføre følgjande reduksjonar i dei årlege utsleppa, samanlikna med nivået i 2005: SO_2 : 10 pst., NO_x : 23 pst., nmVOC: 40 pst., ammoniakk: 8 pst. og $\text{PM}_{2,5}$: 30 pst. Pliktene gjeld for 2020 og åra deretter.

Noreg nyttar ei rekkje juridiske og økonomiske verkemiddel for å redusere utsleppa av desse stoffa i tråd med forpliktingane i Göteborgprotokollen. Avgifta på utslepp av NO_x og NO_x -avtalen mellom Klima- og miljødepartementet og 15 næringsorganisasjonar for åra 2018–2025 er viktige verkemiddel overfor sektorar med store utslepp. Regjeringa har i 2022 forlengd NO_x -avtalen med næringsorganisasjonane med to år, for 2026–2027.

Statistisk sentralbyrå publiserte 3. november 2021 utsleppstala for 2020. Førebelse utsleppstal for 2021 vart publiserte 8. juni 2022.

Noreg overheldt både i 2020 og 2021 utsleppsforpliktingane i Göteborgprotokollen for svoveldioksid, nitrogenoksid og små helseskadelege partiklar. For flyktige organiske sambindingar overheldt Noreg forpliktinga i 2019 og 2021. Som følgje av unormalt stort forbruk av desinfeksjonsmiddel under pandemien overskreid desse utsleppa forpliktinga i 2020.

Noregs utslepp av ammoniakk har gått ned med 6 pst. frå 2005, altså ei positiv utvikling, men utan at vi enno har komme innanfor forpliktinga om ein reduksjon på 8 pst. Jordbruket står for om lag 95 pst. av ammoniakksleppa i Noreg. Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet er samde om at meir miljøvennleg spreiding av husdyrgjødsel vil vere eit viktig tiltak for å oppnå nødvendige utsleppsreduksjonar. Det er etablert ei tilskottsordning for dette formålet under jordbruksavtalen.

Arbeidet med å redusere langtransportert luftforureining er basert på omfattande kunnskap gjennom overvaking, forskning og analysar av utslepp, tilførslar og effektar av luftforureiningar og gjennom modellscenario som viser moglege strategiar for å redusere utslepp i tråd med felles miljømål på tvers av landa i Europa. Norske fagmiljø som *Meteorologisk institutt*, *Norsk institutt for luftforskning* og *Norsk institutt for vassforskning* medverkar i vesentleg grad til kunnskapsutviklinga gjennom funksjonane sine som internasjonale fagsenter under *konvensjon om langtransportert grenseoverskridende luftforurensning*. Dei internasjonale fagmiljøa spelar ei vesentleg rolle i arbeidet som no skjer for å evaluere effektane av dei noverande forpliktingane i Göteborgprotokollen og for å vurdere kva for ytterlegare utsleppsreduksjonar som er nødvendige for å nå det overordna målet om å beskytte helse og miljø.

Globalt er luftforureining sett på som ein av dei største miljørelaterte truslane mot helsa vår. Helseeffektane av luftforureining medfører store samfunnsøkonomiske kostnader i form av mellom anna for tidleg død, behandlingsskostnader og sjukefråvær. Noreg tek del i fleire internasjonale samarbeidsforum som har som oppgåve å betre kunnskapen om effektane luftforureiningar har på menneskehelsa, og å overføre erfaringar frå arbeidet under UNECEs luftkonvensjon til andre regionar og hjelpe til med å greie ut og gjennomføre tiltak for å redusere luftforureiningane.

Noreg har ei pådrivarrolle i arbeidet til FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) med å utvikle eit meir effektivt regelverk for å redusere utsleppa til luft frå skipsfarten.

Lokal luftforureining

Klima- og miljødepartementet har det overordna ansvaret for å nå måla om lokal luftkvalitet og ei koordinerande rolle mot andre departement og etatar for å få gjennomført tiltak som kan redusere luftforureining. Noreg deltek òg aktivt i relevante prosessar på EU-nivå om endringar og innstramningar i EUs regelverk for lokal luftkvalitet.

Kommunane er lokal forureiningsstyresmakt etter forureiningsforskrifta kapittel 7, som er det sentrale verkemiddelet for lokal luftkvalitet. Forureiningsforskrifta kapittel 7 følgjer opp krava i EUs luftkvalitetsdirektiv, som er bindande for Noreg gjennom EØS-avtalen.

Samanlikna med ein del andre land i Europa har Noreg få som døyr for tidleg av luftforureining, men også i norske byar og tettstader fører luftforureining til meir sjukdom og høgare dødeligheit. 1 200 menneske er berekna å ha døydd for tidleg i Noreg i 2019 på grunn av eksponering for fint svevestøv (PM_{2,5}). Luftforureining, som nitrogendioksid og svevestøv, kan føre til eller forverre både luftvegssjukdommar og hjarte- og karlidingar. Barn, eldre og personar med luftvegssjukdommar og hjarte- og karlidingar er spesielt utsette for luftforureining.

Noreg har hatt strengare grenseverdier for svevestøv enn EU frå og med 2016. Miljødirektoratet, Statens vegvesen, Vegdirektoratet og Folkehelseinstituttet (med bidrag frå Meteorologisk institutt) kom i 2020 med ei tilråding om å skjerpe grenseverdiane for svevestøv i forureiningsforskrifta ytterlegare, og endringa vart etter ei offentlig høyring innført frå 1. januar 2022. Årsmiddelen for fint og grovt svevestøv, PM₁₀, er endra frå 25 til 20 mikrogram per kubikkmeter. I tillegg er talet på tillatne overskridingar av døgnmiddelgrensa for PM₁₀ endra frå maksimalt 30 til maksimalt 25 overskridingar av 50 mikrogram per kubikkmeter. Årsmiddelen for fint svevestøv, PM_{2,5}, er endra frå 15 til 10 mikrogram per kubikkmeter.

Både nasjonale og lokale styresmakter har over fleire år jobba aktivt for å betre luftkvaliteten i byar og tettstader, og nivåa av luftforureining har gått nedover. Det skjer framleis brot på grenseverdiane enkelte år. Brota er gjerne knytte til for høge nivå av svevestøv, der vegtrafikk og vedfyring er dei viktigaste lokale kjeldene. Nokre stader kan utslepp frå lokal industri gje brot. Nivåa av luftforureining blir bestemte av meteorologiske forhold, variasjon i lokale utslepp, langtransportert luftforureining og av kva slags tiltak som blir

sette i verk for å forbetre luftkvaliteten frå år til år. Fleire av desse faktorane kan variere frå år til år.

Vidare har Miljødirektoratet på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet utarbeidd forslag til endringar i forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftkvalitet som tok til å gjelde 1. juli 2022. Formålet med endringane er å auke gjennomføringsevna til aktørane, å betre etterlevinga av regelverket og forenkla og omstrukturere forskrifta for å gjere henne meir brukarvennleg. I tillegg vil det utvide moglegheita kommunane har til å sikre at nødvendige tiltak blir gjennomførte, og gje Miljødirektoratet fleire styringsverktøy for å sikre at regelverket blir følgt opp.

Luftsamarbeidet, som består av Miljødirektoratet, Statens vegvesen, Meteorologisk institutt, Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet, har dei siste åra utarbeidd ei rekkje tenester som gjer informasjon om luftkvalitet meir tilgjengeleg for befolkninga, og som har som mål å lette arbeidet for kommunane i arbeidet deira med lokal luftforureining. Luftvarslingstenesta Luftkvalitet i Noreg (<https://luftkvalitet.miljodirektoratet.no>) gjev folk i heile Noreg tilgang til informasjon om luftkvaliteten der dei er, i sanntid og tre dagar fram i tid. Tenesta inneheld helseråd, og kommunane kan formidle lokal informasjon om luftkvaliteten gjennom nettsida. Tenesta er unik i europeisk skala. Ei fagbrukarteneste (<https://www.miljodirektoratet.no>) med historisk informasjon, som til dømes måledata og berekna forureiningskart, vart lansert i 2020. Det vart òg ein tiltakskalkulator (<https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/tiltakskalkulator-for-luftkvalitet/>) der ein kan teste effekten av ulike tiltak på luftkvaliteten i alle norske kommunar. Desse tenestene skal gje støtte til det arbeidet kommunane gjer med å setje inn treffsikre langsiktige tiltak for å betre luftkvaliteten. Ei teneste der ein kan hente ut utsleppstal for lokal luftforureining i høg tid- og romoppløysing, vart lansert som testversjon i 2021 (<https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/luftforureining-utslippssystem-og-database/>). Denne tenesta leverer data til modellen som blir brukt i dei andre tenestene til Luftsamarbeidet, og vil òg vere nyttig for forskarar og konsulentar. Her finst det ei oversikt over tenestene til samarbeidet: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/forurensning/luftkvalitet/tjenester-for-luftkvalitet/>.

Støy

Regjeringa vil arbeide for å redusere støyplager gjennom å følgje opp krav i nasjonalt regelverk og i EU-regelverk. Miljøstyresmaktene følgjer opp

status og utvikling i støyutsleppa og støyplaga generelt. Klima- og miljødepartementet har det overordna ansvaret for støy og ei koordinerande rolle overfor andre departement og etatar for å få gjennomført tiltak som kan redusere støyplager, og sektordepartementa har ansvaret i sin samsfunnssektor.

Dei fastsette nasjonale måla for reduksjon av støyplaga blir ikkje nådde i dag. Med sikte på å lage nye nasjonale støymål har Folkehelseinstituttet og Miljødirektoratet fått i oppdrag å gjere eit førebuande arbeid med kunnskapsinnhenting og på bakgrunn av oppdatert kunnskap foreslå nye støymål og indikatorar.

Forureiningsforskrifta stiller krav om støyreducerende tiltak, kartlegging av støy og utarbeiding av handlingsplanar for å redusere støy. Ein fornuftig arealbruk etter plan- og bygningslova er òg eit viktig og kostnadseffektivt verkemiddel for å førebyggje støyproblem, og vareta stilla som grunnlag for friluftsliv og rekreasjon. Det er gjeve felles retningslinjer (T-1442/2021) for behandling av støy i plansaker, med vekt på dei største støykjeldene.

Politikk for å nå dei nasjonale klimamåla

Regjeringa fører ein ambisiøs klima- og miljøpolitikk som byggjer på forvaltaransvaret og føre-var-prinsippet. Regjeringa legg vekt på å styrkje Noregs konkurransekraft og skape grøn vekst og nye grønne arbeidsplassar. Det er nødvendig med ei omstilling til eit moderne, berekraftig lågutsleppssamfunn. Noreg har høg kompetanse, teknologi og tilgang på kapital som gjer det mogleg å medverke sterkt til denne omstillinga. Klimakonvensjonen og Parisavtalen legg grunnlaget for norsk klimapolitikk. Informasjon om internasjonalt klimaarbeid, inkludert Parisavtalen, finn ein i Programkategori 12.70 (Internasjonalt klimaarbeid).

Noregs klimamål under Parisavtalen er å redusere utsleppa av klimagassar med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. i 2030 samanlikna med nivået i 1990. Regjeringa ønskjer å oppfylle det forsterka målet saman med EU. Gjennom klimaavtalen med EU har Noreg allereie forplikta seg til å samarbeide med EU om å redusere utsleppa med minst 40 pst. innan 2030 samanlikna med 1990-nivået.

Regjeringa meiner det er behov for høge ambisjonar i klimapolitikken og har sett eit ambisiøst mål for å forsterke og vidareutvikle omstillinga for at Noreg skal bli eit lågutsleppssamfunn. Som eit delmål på vegen mot netto nullutslepp og lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit oms-

tillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert i regjeringsplattforma som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Det inneber at regjeringa har eit nasjonalt mål om å omstille både kvotepliktig og ikkje-kvotepliktig sektor, sjå nærare omtale i Revidert nasjonalbudsjett 2022. Hensikta er at heile det norske næringslivet skal omstille seg i retning lågutsleppssamfunnet.

Regjeringa vil følgje opp målet om at Noreg skal vere klimanøytralt frå og med 2030, og medverke til at Noreg blir eit lågutsleppssamfunn i 2050. I august 2021 blei det nedsett eit offentleg utval som skal vise korleis Noreg kan bli eit lågutsleppssamfunn i 2050. Utvalet skal gjere ei heilskapleg utgreiing om vegvala Noreg står overfor for å nå klimamålet for 2050. Utvalet skal sjå på korleis utsleppsreduksjonar og omstillinga kan skje på ein mest mogleg kostnadseffektiv måte med effektiv ressursbruk og eit konkurransedyktig næringsliv. Omstillinga må òg medverke til ei utvikling som sikrar naturmangfaldet og eit berekraftig velferdssamfunn. Utvalet la i juni i år fram sine foreløpige vurderingar og bad om innspel frå offentlegheita. Det skal levere rapporten sin innan 1. november 2023. Sjå nærmare omtale om utvalet i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Klimamåla skal nås, og økonomien må innrettast mot å bli stadig meir fornybar, sirkulær og berekraftig. Dei viktigaste verkemidla i norsk klimapolitikk er CO₂-avgifta og EUs kvotesystem, som set ein pris på utslepp av klimagassar. Om lag 80 pst. av dei samla norske utsleppa er omfatta av desse verkemidla. Miljødirektoratet har ansvaret for kvotesystemet og den norske kvoterekneskapen under Kyotoprotokollen. Nærmare detaljar om CO₂-avgifta står i Prop. 1 LS (2022–2023) *Skatter, avgifter og toll 2023* frå Finansdepartementet.

I tillegg er andre verkemiddel viktige for å auke CO₂-opptaket og redusere klimagassutsleppa, mellom anna direkte regulering, standardar, avtalar og tilskot til utsleppsreducerande tiltak. Klimagassutsleppa er mellom anna regulerte i forureiningslova, plan- og bygningslova og produktkontrolllova med tilhøyrande forskrifter. Dei statlege planretningslinjene for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging har mellom anna som mål at utbyggingsmønster og transportsystem skal fremje kompakte byar og tettstader og leggje til rette for klima- og miljøvennleg transport.

Regjeringa vil støtte utvikling og spreining av nullutsleppsløysingar og medverke til å skape marknader for nullutsleppsteknologi. Enova er eit viktig verkemiddel i denne samanhengen og har

som formål å medverke til å nå Noregs klimaforpliktingar og til omstillinga til lågutsleppssamfunnet.

Noregs forskingsråd har ei rekkje verkemiddel som medverkar til omstillinga til eit lågutsleppssamfunn. Ein stor del av innsatsen er innretta for å utvikle ny lågutsleppsteknologi, og Noregs forskingsråd, Innovasjon Noreg og Siva har både breie og tematiske ordningar som medverkar til å støtte opp om utviklinga av klimateknologi.

Det er sett ambisiøse måltal for å redusere klimagassutsleppa frå transportsektoren. For at Noreg skal nå desse måla, må bruken av null- og lågutsleppsløysingar i næringstransporten auke kraftig. Dette føreset tilgang på teknologisk modne løysingar i tilstrekkeleg omfang som kan takast i bruk i ulike delar av transportsektoren. Noreg er avhengig av både den globale utviklinga av kostnadseffektive null- og lågutsleppsteknologiar og eit raskt, storskala skifte til bruk av null- og lågutsleppstransport i Noreg. Norsk næringsliv har difor ei viktig rolle i å spørje etter og ta i bruk låg- og nullutsleppsteknologiar i transportsektoren etter kvart som dei blir tilgjengelege.

Det er ein ambisjon om å halvere utsleppa frå innanriks sjøfart og fiske innan 2030 og å stimulere til null- og lågutsleppsløysingar i alle fartøykategoriar. Regjeringa foreslår å føre vidare ordninga med øyremerkte midlar til innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale samband med ei ramme for nye tilsegner på 40 mill. kroner i 2023. Regjeringa foreslår òg å føre vidare satsinga på utvikling av nullutsleppsløysingar for store fartøy under Forskningsrådet.

Biodrivstoff er viktig for å erstatte fossilt drivstoff og redusere utsleppa frå eksisterande køyreteøy og fartøy. Frå 1. januar 2023 aukar omsetningskravet for biodrivstoff i vegtrafikk til 17 volumprosent. Delkravet til avansert biodrivstoff vart auka til 12,5 pst. Regjeringa vil òg innføre eit omsetningskrav for avansert biodrivstoff til ikkje-veggåande maskiner på 7 volumprosent frå 1. januar 2023. Omsetningskravet blir auka til 10 volumprosent frå 1. januar 2024. Eit eige omsetningskrav for 0,5 pst. avansert biodrivstoff til luftfart tok til å gjelde frå 1. januar 2020. Avansert biodrivstoff er framstilt av avfall og restar og aukar i utgangspunktet ikkje presset på tropisk avskoging.

I juni 2019 inngikk regjeringa Solberg og organisasjonane i jordbruket ein intensjonsavtale med mål om å redusera klimagassutsleppa og auke opptaket av karbon tilsvarande 5 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i perioden 2021–2030. Regjeringa

Støre legg intensjonsavtalen til grunn for klimaarbeidet i jordbruket. Det er etablert ein regnskapsgruppe som består av Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og staten. Regnskapsgruppa skal gjere opp status for framdrift og utvikling i arbeidet med å følgja opp avtalen. Gruppa blir leidd av Landbruks- og matdepartementet. Rapportane frå gruppa vil liggje til grunn for å vurdere om progresjonen og utviklinga er som føresette i avtalen.

Klimatilpassing

Klima- og miljødepartementet har ansvar for å leggje til rette for det heilskaplege arbeidet med klimatilpassing i regjeringa. Miljødirektoratet har sidan 2014 vore den fagetaten som støttar Klima- og miljødepartementet i dette arbeidet og koordinerer det heilskaplege klimatilpassingsarbeidet.

Den 3. mars 2022 offentleggjorde Riksrevisjonen sin forvaltningsrevisjon av arbeidet til myndighetene med å tilpasse infrastruktur og bygningsmasse til eit klima i endring (Dokument 3:6 (2021–2022)). Sett i lys av dei store utfordringane klimaendringane bringar med seg, vurderer Riksrevisjonen samordninga mellom departementa i dag som for svak til å kunne gjennomføre nødvendige førebuingar og tilpassingar av samfunnet til å møte klimaendringane. Den svake samordninga og mangelen på ein oppdatert tverrsektoriell plan for arbeidet med klimatilpassing er, etter Riksrevisjonens vurdering, kritikkverdig. Vi får stadig ny og oppdatert kunnskap om både konsekvensar og tiltak, og omfanget av klimaendringane og hastigheita på endringane er vesentleg større i dag enn dei vi har opplevd tidlegare. Regjeringa har difor vedteke å setje i gang eit arbeid med å utarbeide ein ny nasjonal strategi for klimatilpassing, i form av ei stortingsmelding. Ein heilskapleg gjennomgang vil kunne bidra til å samle trådane, avdekkje manglar, rette ytterlegare merksemd mot og styrkje arbeidet med klimatilpassing. Funn og anbefalingar frå Riksrevisjonen vil vere viktige innspel i arbeidet med ei ny stortingsmelding.

Midlane til klimatilpassing på Klima- og miljødepartementets budsjett blir vidareførte på same nivå somi 2022 under Miljødirektoratet. Sjå nærmare omtale av arbeidet med klimatilpassing i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Klimaavtalen med EU

Noreg har inngått ein klimaavtale med EU. Gjennom klimaavtalen med EU har Noreg forplikta seg til å samarbeide med EU om å redusere

utsleppa med minst 40 pst. innan 2030 samanlikna med utsleppsnivået i 1990. Ein slik avtale mellom Noreg og EU inneber at Noreg vil medverke til gjennomføring av utsleppsreduksjonar på 43 pst. samanlikna med 2005 innanfor EUs kvotesystem (kvotepliktig sektor). Noreg vil òg medverke til utsleppsreduksjonar i ikkje-kvotepiktig sektor, der dei samla utsleppa i EU skal kuttast med 30 pst. frå 2005 til 2030. Innsatsen som er nødvendig for å få til dette, skal fordelast mellom landa gjennom bindande utsleppsmål. Noreg har gjennom avtalen fått eit bindande mål om å redusere dei ikkje-kvoteplicative utsleppa med 40 pst. samanlikna med 2005-nivået. Gjennom EU-regelverket for skog- og arealbruk (LULUCF-forordninga) har landa ei forplikting om at utslepp ikkje skal overskride opptaket i sektoren. Forordninga inneheld reglar for korleis opptak og utslepp frå skog- og arealbrukssektoren skal reknast inn mot utsleppsforpliktinga for sektoren.

I desember 2020 melde EU inn eit forsterka klimamål under Parisavtalen. Målet er å redusere nettoutslepp med minst 55 pst. innan 2030 samanlikna med referanseåret 1990. Europakommisjonen la i juli 2021 fram ein omfattande pakke med forslag til lovverk som skal sikre at EU oppfyller det forsterka klimamålet sitt for 2030 (Klar for 55-

pakka). Det må bli semje mellom Europakommisjonen, Europaparlamentet og Rådet før regelverket kan bli vedteke og sett i verk. Miljøforvaltninga vil stå i spissen for den norske gjennomføringa av relevant regelverk. Arbeidsomfanget er så stort at det krev auka ressursar i Miljødirektoratet. Det er difor foreslått 15 mill. kroner til arbeidet til direktoratet med EUs grønne giv, som mellom anna omfattar Klar for 55-pakka. Sjå nærmare omtale av klimaavtalen med EU i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien er på om lag 13,2 mrd. kroner i 2023. Tabellen under syner ein auke på 2,1 mrd. kroner tilsvarende auken på 18,8 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2022. Auken skriv seg i hovudsak frå auka utgifter til CO₂-kompensasjonsordninga for industrien og ein auke i løyvinga til Enova.

Budsjettmidlar til arbeidet med å betre kunnskapsgrunnlaget (overvaking, kartlegging og forskning) er omtalte under programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.

Utgifter under programkategori 12.20 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1420	Miljødirektoratet	6 161 193	6 832 276	8 482 096	24,1
1422	Miljøvennleg skipsfart	40 235	41 293	42 448	2,8
1423	Radioaktiv forureining i det ytre miljø	27 796	36 907	37 650	2,0
1424	Senter mot marin forsøpling		24 643	55 449	125,0
1425	Fisketiltak	15 985	17 043	17 465	2,5
1428	Enova SF	3 344 178	4 134 013	4 536 183	9,7
	Sum kategori 12.20	9 589 387	11 086 175	13 171 291	18,8

Kap. 1420 Miljødirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	722 418	724 250	767 880
21	Spesielle driftsutgifter	319 401	317 333	621 089
22	Statlege vassmiljøtiltak	244 153	284 449	
23	Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd, <i>kan overførast</i>	133 420	149 508	150 261
30	Statlege tileigningar, bevaring av viktige friluftslivs- område, <i>kan overførast</i>	36 556	30 891	21 309
31	Tiltak i verneområde og annan natur, inkludert restaureringstiltak, <i>kan overførast</i>	95 280	93 419	133 509
32	Statlege tileigningar, vern av naturområde, <i>kan overførast</i>	740	1 025	215 344
33	Statlege tileigningar, nytt landbasert vern, <i>kan overførast</i>	1 184	6 700	
34	Statlege tileigningar, nasjonalparker, <i>kan overførast</i>	6 494	2 256	
35	Statlege tileigningar, skogvern, <i>kan overførast</i>	434 426	435 727	
36	Statlege tileigningar, marint vern, <i>kan overførast</i>	790	1 231	
37	Skogplanting, vidareføring av pilotprosjekt for stadeigne treslag, <i>kan overførast</i>		5 120	5 120
38	Restaurering av myr og anna våtmark, <i>kan overførast</i>	21 675	41 090	
39	Oppryddingstiltak, <i>kan overførast, kan nyttast under postane 69 og 79</i>	16 061	12 483	12 483
60	Tilskot for å vareta naturmangfald i kommune- planlegging	2 750	3 026	3 026
61	Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing, <i>kan overførast</i>	161 130	272 838	196 528
62	Tilskot til grøn skipsfart, <i>kan overførast</i>	21 731	87 157	40 523
63	Returordning for kasserte fritidsbåtar		700	319
64	Skrantesjueprøver frå fallvilt	927	1 200	1 200
65	Tiltak i kommunar med ulverevir i Hedmark, Akershus og Østfold	20 560		
66	Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden		3 000	3 000
69	Oppryddingstiltak, <i>kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 79</i>	32 362	125 962	138 762
70	Tilskot til vassmiljøtiltak, <i>kan overførast</i>	43 841	47 905	

(i 1 000 kr)				
Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
71	Marin forsøpling, <i>kan overførast</i>	61 349	50 290	
72	Erstatning for beitedyr tekne av rovvilt, <i>overslagsløyving</i>	151 890	144 548	148 878
73	Tilskot til rovvilttiltak, <i>kan overførast</i>	78 439	79 575	64 751
74	CO ₂ -kompensasjonsordning for industrien	2 526 162	2 800 000	4 710 000
75	Utbetaling for vrakpant og tilskot til køyretøy og fritidsbåtar, <i>overslagsløyving</i>	463 905	528 000	528 000
76	Refusjonsordningar, <i>overslagsløyving</i>	157 514	175 500	267 500
77	Ymse organisasjonar og stiftelsar m.m.	16 416	16 843	14 357
78	Friluftsførmål, <i>kan overførast</i>	175 819	181 798	192 299
79	Oppryddingstiltak, <i>kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 69</i>	350	450	462
80	Tilskot til tiltak for å ta vare på natur, <i>kan overførast</i>			127 364
81	Verdiskaping basert på naturarven, <i>kan overførast</i>	66 446	69 527	12 400
82	Tilskot til trua artar og naturtypar, <i>kan overførast</i>	42 649	43 919	
83	Tilskot til tiltak mot framande artar, <i>kan overførast</i>	4 000	4 104	
84	Internasjonalt samarbeid	5 467	5 651	5 971
85	Besøkssenter for natur og verdensarv, <i>kan overførast</i>	94 888	84 801	99 761
Sum kap. 1420		6 161 193	6 832 276	8 482 096

Midlane under budsjettkapittelet er retta mot alle resultatområde med unntak for resultatområda Kulturminne og kulturmiljø og for Polarområda.

Miljødirektoratets rolle og oppgåver

Miljødirektoratet er Klima- og miljødepartementets sentrale rådgjevande og utøvande fagorgan innan klima, naturforvaltning, forureining og friluftsliv. Hovudoppgåvene er å redusere klimagassutslepp, ta vare på naturmangfaldet og sikre den naturlege produksjonsevna, hindre forureining og leggje til rette for friluftsliv. Dette inneber mellom anna å leggje til rette for å ta vare på naturen, berekraftig bruk og verdiskaping.

Omsynet til miljø og berekraftig utvikling og dei nasjonale miljømåla gjev hovudramma for arbeidet i Miljødirektoratet. Funksjonane til etaten er å skaffe og formidle miljøinformasjon, utøve forvaltningsmynde, styre og rettleie regionalt og kommunalt nivå, gje faglege råd og delta i

internasjonalt miljøarbeid. Direktoratet har eit sektorovergripande ansvar i alle funksjonane.

Arbeidet som Miljødirektoratet utfører, er ein føresetnad for å få gjennomført nasjonal klima- og miljøpolitikk og å få sett i verk konkrete tiltak nasjonalt, regionalt og lokalt.

På klimaområdet arbeider Miljødirektoratet mellom anna med tiltaksanalysar for reduksjon i klimagassutslepp, utvikling og rapportering av klimagassrekningskapen til FN, utvikling og rapportering av klimagassrekningskapen for kommunar, utsleppsreduksjon og omstilling til lågutslepps-samfunnet i kommunar og fylkeskommunar, overvaking av klimaendringar og verknader av klimaendringar på naturmangfaldet. Direktoratet deltek i dei internasjonale forhandlingane under klimakonvensjonen, særleg med spørsmål knytte til utsleppsrapportering, kvoteregisteret, forskning og overvaking. Vidare er direktoratet Noregs nasjonale kontaktpunkt for FN's klimapanel og koordinerer alle prosessar knytte til arbeidet klimapane-

let gjer. Miljødirektoratet er også nasjonalt kontaktpunkt for FN's internasjonale ressurspanel (IRP). Dei lagar mellom anna rapportar om korleis ei meir berekraftig forvaltning av naturressursar kan bidra til å redusere klimagassutslepp.

Klima- og miljødepartementet har ansvaret for å leggje til rette for det heilskaplege arbeidet til regjeringa med klimatilpassing, og Miljødirektoratet er fagetaten til departementet på dette området. Direktoratet støttar departementet i oppfølginga av stortingsmeldinga om klimatilpassing, medverkar til at arbeidet til regjeringa på området blir følgt opp av forvaltninga og i samfunnet, og støttar departementet i det internasjonale arbeidet med klimatilpassing under dette i klimaforhandlingane.

På naturforvaltningsområdet arbeider Miljødirektoratet mellom anna med å sikre ei kunnskapsbasert forvaltning der økosystema har god tilstand og leverer økosystemtenester, etablering og forvaltning av verneområde, naturrestaurering og forvaltning av trua artar og naturtypar, under dette forvaltning av prioriterte artar og utvalde naturtypar og følgje opp oppfølgingsplanen for trua natur og tiltaksplan for ville pollinerande insekt. Andre viktige oppgåver er forvaltning av rovilt, vassforvaltning, heilskapleg havforvaltning, marin naturforvaltning og forvaltning av villaks, innlandsfisk og villrein. På Svalbard har Miljødirektoratet ei viktig rolle for å sikre at kunnskapsgrunnlag, natur- og artsforvaltning er tilpassa effektar av klimaendringar. Miljødirektoratet er òg fagetat for viltartar, både haustbart og ikkje-haustbart vilt. Haustbart vilt blir styrt frå Landbruks- og matdepartementet etter at dette ansvaret vart flytta dit i 2018. På same måten som på klimaområdet deltek etaten i dei internasjonale forhandlingane under Konvensjon om biologisk mangfold. Direktoratet er Noregs nasjonale kontaktpunkt for Det internasjonale naturpanelet (IPBES) og koordinerer alle prosessar knytte til Naturpanelets arbeid. Ei teknisk støtteining for kapasitetsbygging er etablert i Miljødirektoratet.

Etaten medverkar vidare til at det blir teke omsyn til langsiktig disponering av naturressursane i arealplanlegging etter plan- og bygningslova.

Statens naturoppsyn er ein del av Miljødirektoratet og har med heimel i lov om statleg naturoppsyn ansvar for å føre tilsyn med naturtilstanden, ha oppsyn med at reglane i miljølovgjevinga blir følgde, og avdekkje og førebyggje miljøkriminalitet. Statens naturoppsyn er òg kompetansmiljø for gjennomføring av skjøtsels- og tilretteleggings tiltak i verneområda.

Tilrettelegging for friluftsliv, motivering av befolkninga til å drive med friluftsliv og sikring og forvaltning av friluftslivsområde er òg viktige oppgåver for Miljødirektoratet.

Miljødirektoratet samordnar det sektorovergripande arbeidet på forureiningsområdet og samarbeider med sektorane om faktagrunnlag, analysar og vidareutvikling av tiltak og verkemiddel. Viktige oppgåver på forureiningsområdet er arbeidet med å redusere marin forsøpling og mikroplast, redusere og førebyggje bruk av helse- og miljøfarlege kjemikaliar, reinske opp i forureina sjøbotn og forureina grunn, hindre forureining i vassdrag og langs kysten, førebyggje og hindre oljeforureining, redusere luftforureiningar og auke ressursutnyttinga og redusere miljøproblem frå avfall. Direktoratet er aktivt involvert i internasjonalt samarbeid på desse områda. Etaten har vidare ansvar for å gjennomføre risikobaserte tilsyn.

Miljødirektoratet har rolla som nasjonalt samordningsorgan for miljødata og ansvar for å samle miljødata på tvers av sektorar til Miljøstatus.no. Miljødirektoratet har brei oversikt over naturtilstand og forureining i Noreg og formidlar dette til resten av miljøforvaltninga, andre sektorar og allmenta mellom anna gjennom Miljøstatus.no.

Etaten har òg fagleg instruksjonsmynde overfor miljøvernavingane hos statsforvaltarane og hos Sysselmeisteren på Svalbard.

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot resultatområda Naturmangfald, Friluftsliv, Forureining og Klima.

Posten dekkjer lønns- og driftsutgifter til verksemda ved Miljødirektoratets hovudkontor i Trondheim, kontoret i Oslo og Statens naturoppsyn i heile landet. Meir spesifikt dekkjer posten lønn til fast og mellombels tilsette, husleige, reiser, IKT-utgifter, informasjon, formidling og drift av miljøinformasjonssystem og ulike nettstader. Posten dekkjer òg drift av CO₂-kompensasjonsordninga og Klimasatsordninga. For ei vidare utgreiing om kva slags formål løyvinga går til, viser vi til omtalen under «Miljødirektoratets rolle og oppgåver» over. Utgifter knytte til felles administrative tenester i miljøforvaltninga og oppdrag som Statens naturoppsyn utfører for andre, mellom anna Statskog, er dekte av posten. Inntektene for desse er førte under kap. 4420, post 01. Utgifter finansierte av overføringar til ulike formål frå andre statsrekneskapar blir også førte på posten. Overføringane har tidlegare blitt inntektsførte under kap. 4420, post 01, men er no flytta til ny

post 50 *Overføringer frå andre statlege rekneskapsar.*

Posten er samla sett auka med 43,6 mill. kroner til 767,9 mill. kroner.

Posten er auka med 15 mill. kroner for å finansiere auka driftskostnader knytte til auka arbeidsmengd som følgje av EUs grøne giv, særleg til «Klar for 55»-regelverket og arbeidet med meir berekraftige produkt og verdikjeder. Det er lagt inn 13,7 mill. kroner til å dekkje kostnadene ved lønnsoppgjering i staten i 2022 og i tillegg ei prisjustering på 2,4 mill. kroner. Posten er auka med 8,3 mill. kroner i samband med at post 22 *Statlege vassmiljøtiltak* er lagd ned. Midlane skal dekkje kostnader til lønn og drift som tidlegare har vore finansierte over post 22. I tillegg er posten auka med 8 mill. kroner som følgje av auka inntekter under kap. 4420, med 2 mill. kroner på post 01 og 6 mill. kroner på nyoppretta post 50.

I samband med at Miljødirektoratet skal utføre arkivtenester for Riksantikvaren, er det frå post 01 under kap. 1429 flytta 1,7 mill. kroner. Det er lagt inn 1,5 mill. kroner til å styrkje arbeidet med å byggje opp igjen økosystem i Skagerrak.

Løyvinga er redusert med 5,8 mill. kroner grunna gevinstuttak som følgje av forventa lågare reiseutgifter. Vidare er løyvinga redusert med 1,2 mill. kroner som følgje av at det i saldert budsjett 2022 vart rekna ut for mykje i kompensasjon ved innføring av ny premiemodell i Statens pensjonskasse.

Av løyvinga er 1,2 mill. kroner finansierte av fiskaravgifter som blir inntektsførte i Statens fiskefond. Fondet overfører midlar til inntektssida i statsbudsjettet over kap. 5578, post 72. Midlane dekkjer Miljødirektoratets utgifter knytte til forvaltning av fondet og saksbehandling og forvaltning av tilskotsordningar for fisketiltak under kap. 1425, post 70.

På same viset er 3,281 mill. kroner av løyvinga finansierte av jeger- og fellingsavgifter som blir inntektsførte i Viltfondet. Viltfondet overfører midlar til inntektssida i statsbudsjettet over kap. 5576, post 72, under Landbruks- og matdepartementet. Midlane dekkjer utgifter knytte til Miljødirektoratets forvaltning av fondet og saksbehandling og forvaltning av tilskotsordningar for vilttiltak under kap. 1140, post 71.

Løyvinga kan overskridast mot tilsvarande meirinntekt under kap. 4420, post 01 og 50.

Rapport 2021

Av rekneskapsførte utgifter i 2021 vart om lag 76 pst. nytta til lønn. Resten gjekk til husleige,

energi, drift og vedlikehald av IKT, reiseutgifter og kompetanse- og organisasjonsutvikling.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Løyvinga på denne posten dekkjer utgifter til nødvendige tenestekjøp, utgreiingar, planlegging og gjennomføring av tiltak og prosjekt på alle resultatområda. Posten dekkjer òg kostnader til digitalisering og drift av operative digitale løysingar og andre utgifter som ikkje blir dekte over post 01. Vidare dekkjer posten drift av ulike styrer, nemnder og utval i tillegg til langsiktige avtalar Miljødirektoratet har med andre statlege instansar. I posten inngår også midlar som statsforvalterane nyttar til ulike oppgåver innanfor Miljødirektoratets ansvarsområde.

Lønn til tilsette som er knytte til tidsgrensa faglege prosjekt, kan òg førast over posten.

Posten dekkjer heile ansvarsområdet til Miljødirektoratet, og for ei vidare utgreiing om kva slags formål løyvinga går til, viser vi til omtalen lenger ned i teksten.

Posten er samla sett auka med 303,8 mill. kroner, og foreslått løyving er 621,1 mill. kroner. Det er lagt inn ei prisjustering på 8,4 mill. kroner.

Til posten er det flytta 291,1 mill. kroner i samband med at post 22 *Statlege vassmiljøtiltak* er lagd ned og midlar flytta hit. Formålet med omlegginga er å redusere talet budsjettpostar under kap. 1420 og leggje til rette for ei meir heilskapleg rammestyrt av direktoratet. I beløpet ligg prisjustering på 6,6 mill. kroner.

Frå midlane til vassmiljøtiltak er det flytta 8,3 mill. kroner til post 01. Midlane skal dekkje kostnader til lønn og drift som tidlegare har vore finansierte over post 22. Av omsyn til det samla budsjettopplegget har regjeringa redusert midlane til generell vassforvaltning med 10 mill. kroner. Frå posten er det teke ut 9 mill. kroner som mellombels var lånt frå annan budsjettpost til førstegongs behandling i 2022 av Driva-vassdraget mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, men der det er bruk for å tilbakeføre midlane til fagområdet i 2023. Frå kap. 1410 post 51 er det teke ut 5 mill. kroner av postens prisjustering og flytta hit for å styrke innsatsen mot den store invasjonen av pukkellaks som er venta i 2023.

Frå postane 78, 80 og 85 er det flytta 5 mill. kroner til andregongs behandling av Driva-vassdraget mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Frå andre, ikkje spesifiserte, formål internt på post 21 er det likeins lagt inn 13 mill. kroner til behandlinga i Driva. Frå avslutta vilthelseprosjekt på brunbjørn på post 21 er det lagt inn 2,5 mill.

kroner til Driva. Samla er det flytta 20,5 mill. kroner frå andre postar og andre formål internt på post 21 for å finansiere fjerninga av gyro-smitta i Driva.

I tillegg er posten auka med 6,5 mill. kroner til arbeidet med å redusere utslepp frå kommunalt avløp til Oslofjorden, som vi her har kategorisert under omtalen av midlar til Generell vassforvaltning.

Dette gjer 295,8 mill. kroner til fordeling på vassmiljøtiltak slik:

69,4 mill. kroner dekkjer tiltak som er omtalte i revidert handlingsplan for kalking for perioden 2022–2026, ein reduksjon på 4,5 mill. kroner. Desse midlane går til kalking i laksevassdrag, innsjøar og bekker og lå tidligare på underpost 1 på nedlagd post 22 under kap. 1420. I dette ligg at det er flytta 5 mill. kroner til kategorien «Anadrom laksefisk (tidligare underpost 2 på nedlagd post 22 under kap. 1420).

155,3 mill. kroner dekkjer tiltak, forskning og utvikling knytte til forvaltning av viltlevande anadrom laksefisk, inkludert tiltak mot pukkel-laks, mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i Driva-vassdraget og til bevaring i genbank. Det er ein auke på 21,9 mill. kroner samanlikna med i 2022. I dette ligg ein auke på 10 mill. kroner til innsatsen mot den store invasjonen av pukkel-laks som er venta i 2023.

71,1 mill. kroner dekkjer midlar til heilskapleg vassforvaltning etter vassforskrifta og anna arbeid med generell vassforvaltning, mellom anna utvikling av klassifiseringssystem og midlar til vassregionstyresmaktene og arbeidet i vassområda. Det er ein reduksjon på 6 mill. kroner. Her ligg òg oppfølging av Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021–2030, arbeidet med å hindre ureining frå jordbruket og oppfølging av *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv*.

Til andre formål enn vassforvaltning under post 21 er det flytta 5 mill. kroner frå post 31 for å styrkje kapasiteten til statsforvaltarane i arbeidet med naturrestaurering. Det er lagt inn 5 mill. kroner til utvikling av naturrekneskap og 2 mill. kroner til økosystemutgreiingar. Vidare er det lagt inn 4,5 mill. kroner til å styrkje arbeidet med å byggje opp igjen økosystem i Skagerrak.

Når det gjeld øvrig arbeid med naturrestaurering, er posten auka med 3 mill. kroner som, som følgje av særleg stort arbeidspress. Midlane skal brukast til å tilsetje ein ekstra forvaltar knytt til kvar av verneområdestyra i Dovrefjell-Sunddalsfjella, Blåfjella-Skjækerfjella-Lierne og Midtre Nordland. Det er lagt inn 0,5 mill. kroner i pro-

sesskostnader ved sal av friluftseigedommar, jf. løyvingforslag under kap. 4420, ny post 40.

Det er flytta 2 mill. kroner til kap. 1400 post 01, til styrking av arbeidet i departementet med sirkulær økonomi under EUs grønne giv.

Det er teke ut 1 mill. kroner til evaluering av verneområdeforvaltninga og 1 mill. kroner til den 6. hovudrapporten frå klimapanelet. Det er rammeoverført 0,65 mill. kroner til Finansdepartementet for å dekkje kontraktsfesta midlar til løpande produksjon av offisiell statistikk i Statistisk sentralbyrå (SSB). Til post 84 er det flytta 0,16 mill. kroner til medlemskap i The International Transaction Log. Til slutt er det teke ut 0,1 mill. kroner i samband med korrigering i samband med ny premiemodell i Statens pensjonskasse.

Omtale av nokre av formåla som posten dekkjer (ikkje uttømmande)

Posten finansierer oppgåver innanfor resultatområda Naturmangfald, Kulturminne og kulturmiljø, Friluftsliv, Forureining, Klima, Polarområda.

Posten finansierer fleire av oppgåvene direktoratet har innan klima. Dette gjeld til dømes arbeid knytt til utvikling og drift av utsleppsrekneskapen for klimagassar og langtransportert luftforureining, utgreiing for å støtte etaten i arbeidet med tiltak for auka opptak og reduserte klimagassutslepp og kortliva klimadrivarar, for å møte norske forpliktingar, utvikling av verktøy for lokal klima- og energiplanlegging og utvikling av verktøy for å rekne ut lokal luftkvalitet. Posten dekkjer òg finansiering av ulike oppgåver innan klimatilpassing, til dømes støtte til Klimaservicesenteret og andre tiltak for auka kunnskap og kompetanse.

Posten dekkjer kostnader med prosess og utgreiingar for gjennomføring av vern som Stortinget har slutta seg til, inkludert delar av utgiftene hos aktuelle statsforvaltarar. I tillegg dekkjer posten kostnader til nasjonalparkstyre og tilsynsutval, utarbeiding av forvaltningsplanar inkludert besøksstrategiar, planarbeid ved restaurering av myr og våtmark, ved uttak av framande treslag i verneområde og innføringa av merkevara Noregs nasjonalparkar.

Ein del av tenestekjøpa av oppsynsoppgåver som Statens naturoppsyn gjer hos fjellstyra og Statskog fjelltjenesten, blir dekt over posten. Posten dekkjer òg forsterka motorferdselsoppsyn, ymse utgifter knytte til nasjonal koordinering av Skjærgårdstjenesten og utgifter knytte til arbeidet med ferdsselsårsprosjektet.

I samband med forvaltning av rovvilt dekkjer posten drift av dei regionale rovviltnemndene og sekretariata. Posten dekkjer òg midlar til tenestekjøp i regi av direktoratet og rovviltnemndene.

Posten dekkjer utarbeiding og oppfølging av avgjerdsgrunnlag og handlingsplanar for trua artar og naturtypar. Midlane blir òg nytta til tenestekjøp knytte til planlegging og gjennomføring av tiltak i statleg regi for å ta vare på trua artar og naturtypar. Slike tiltak kan til dømes vere aktiv skjøtsel, biotopforbetrande tiltak og fjerning av framande skadelege organismar. Posten dekkjer vidare utgifter knytte til Naturindeks for Noreg og til etablering av klassifiseringssystem for økologisk tilstand og gjennomføring av klassifisering av økologisk tilstand.

Fagsystem for nasjonal styring og rapportering, driftsutgiftene til direktoratet i oppfølginga av internasjonale konvensjonar og arbeid knytt til det internasjonale naturpanelet (IPBES) og FN's klimapanel (IPCC) blir dekte av posten. Avtalen med Vitskapskomiteen for mat og miljø om risikovurderingar knytte til framande organismar, genmodifiserte organismar, internasjonal handel med trua artar og mikroorganismar blir òg dekt over posten.

Posten blir brukt til kjøp av spisskompetanse for å vurdere helse- og miljøfare ved stoff som Noreg foreslår for reguleringar i EU og globalt. Han blir òg brukt til å få fram betre kunnskap om

ulike kjelder til spreiring av miljøgifter som eit ledd i å nå dei nasjonale måla på miljøgiftområdet og til å sikre eit brukarvennleg elektronisk system for deklarerer av kjemikaliar til Produktregisteret. Midlar frå posten går òg til å sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for å følgje opp arbeidet med plast i havet.

På avfallsområdet dekkjer posten utgifter til utgreiingar og til å utvikle og drifte refusjonssystemet for spillolje. Vidare dekkjer posten utgifter direktoratet eventuelt får ved å måtte fjerne eigarlaus farleg avfall, farleg avfall frå konkursbu, farleg avfall som eigaren ikkje klarer å ta hand om på ein forsvarleg måte, eller andre typar avfall som må fjernast raskt, til dømes som følgje av luktproblem, jf. forureiningslova §§ 74 og 76.

Rapport 2021

Midlane på posten vart i fjor nytta til tiltak knytte til utgreiingar og forvaltningstiltak innanfor alle resultatområda som Miljødirektoratet har ansvar for. I tillegg vart det nytta midlar til utvikling av digitale løysingar og drift av ulike styre og nemnder.

Ein del av midlane er òg nytta til kjøp av naturoppsynstjenester. Meir enn ein fjerdedel av løyvinga på posten vart fordelt vidare til statsforvaltarane til bruk i dei enkelte fylka.

Post 22 Statlege vassmiljøtiltak

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
22.1	Kalking	73 967	73 936	0
22.2	Anadrome laksefisk	114 014	133 446	0
22.3	Generell vassforvaltning	56 172	77 067	0
	Sum post 22	244 153	284 449	0

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 21, unnateke 8,3 mill. kroner som er flytta til post 01. Sistnemnde er midlar som har vore sette av til lønn og drift til vassmiljøtiltak på post 22 heilt sidan posten vart oppretta. Når posten no blir lagd ned, er det meir riktig at midlane blir lagde på post 01 og ikkje post 21.

Rapport 2021

Miljødirektoratet og statsforvaltaren brukte 244 mill. kroner til ulike statlege vassmiljøtiltak i 2021. Om lag 30 pst. av midlane har vore nytta til kalking av vassdrag. Om lag 50 pst. har vore nytta til forvaltning av og tiltak for å ta vare på anadrom laksefisk, inkludert tiltak mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Om lag 20 pst. av midlane er nytta til generell vassforvaltning.

Kalking

Kalking av forsura laksevassdrag og kalking av forsura innsjøar og bekker (innlandsvassdrag) er gjennomført i tråd med handlingsplanen for kalking av vassdrag 2016–2021, og 24 lakseførande elvar er kalka. Det vart i 2021 i tillegg starta kalking i Otravassdraget. Kalkingsaktiviteten er tilpassa forsuringssituasjonen (optimalisering), ein sentral del av arbeidet for å gjere kalkinga så målretta og effektiv som mogleg.

I dei elvane der laksen har gått tapt på grunn av sur nedbør, er det etablert nye laksestammar. Det har vore godt laksefiske i mange av dei kalka elvane, med ein årleg totalfangst på 40–60 tonn (12–15 pst. av all laks fanga i norske elvar).

I dag reknar ein med at det enno er om lag 5 pst. av arealet i Noreg som er skadd av forsuring, og fram mot 2030 er det berre venta små betringar i forsuringssituasjonen. For å oppnå ytterlegare betring i vasskvaliteten i Noreg må utsleppa av svovel- og nitrogensambindingar til luft i Europa ned med meir enn målsetjingane i Göteborgprotokollen.

Anadrom laksefisk

Eit storskala forsøk med klor som tiltak mot *Gyrodactylus salaris* vart gjennomført i Driva etter planen. Forsøket var svært vellykka, og klor blir nytta som hovudmetode i Drivavassdraget. Drifta av fiskesperra i Driva, mellom anna oppflytting av sjøaure, held fram. Genbankarbeidet er framleis omfattande som følgje av at mange bestandar er tekne vare på og under reetablering i vente på, eller etter, nedkjempingstiltak mot *Gyrodactylus salaris*. Etablering og drift av genbank for laksefisk frå Hardanger har i hovudsak gått som planlagt. Løyvinga er òg brukt til arbeidet med å følgje opp ny avtale om forvaltning av Tanavassdraget. Innsatsen på bestandsovervaking av villaks var stabil, og eit opplegg for særskild overvaking for sjøaure er utvikla vidare.

Generell vassforvaltning

Den viktigaste milepålen for vassforvaltninga i 2021 var ferdigstillinga av forslag til oppdaterte regionale vassforvaltningsplanar og tiltaksprogram som vart vedtekne av fylkestinga ved årsskiftet 2021/2022. Gjennom overvaking vart kunnskapsgrunnlaget for vassforvaltninga og utviklinga av klassifiseringssystemet for ferskvatn og kystvatn vidareførte. Ei samanstilling av kunnskapsgrunnlaget om tilstanden og utviklinga i

utvalde eutrofipåverka vassdrag vil mellom anna danne grunnlag for vidare arbeid med eutrofiproblematikken. Eutrofi skjer mellom anna når næring frå menneskeleg aktivitet, som frå jordbruk og avløp, renn ut i bekker og anna vatn og endrar næringsinnhaldet og dermed levekåra der. Restaurering av vassdrag er eit satsingsområde i 2023, og innsatsen på området fell saman med FN's tiår for restaurering av natur fram mot 2030. Målet med satsinga er å auke mengda restaurerte vassførekomstar, betre kunnskaps- og erfaringsutveksling og sikre nødvendig samarbeid og koordinering av restaureringa av vassdrag. Ein strategisk plan for restaurering av vassdrag for perioden 2021–2030 er utarbeidd og godkjend, og handlingsplan for restaurering er under utarbeiding.

Løyvinga er òg brukt til å utarbeide forslag til forvaltningsstrategi knytt til storauretiltak og tiltak og innhenting av kunnskap knytt til krypsiv.

Post 23 Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd, kan overførast

Løyvinga er knytt til utgifter som direktoratet har ved gebyrfinansiert verksemd, og til utgifter ved oppdrag finansierte frå andre instansar. Midlane er retta mot resultatområda Naturmangfald, Forureining og Klima.

Posten er samla sett auka med 0,8 mill. kroner til 150,3 mill. kroner.

Posten er auka som følgje av prisjusteringar med 1,9 mill. kroner. Posten er redusert med 1,1 mill. kroner grunna endringar under korresponderande inntektspostar under kap. 4420, jf. nærmare omtale under desse.

Med heimel i fleire forskrifter utfører direktoratet oppgåver som er gebyrfinansierte i samsvar med prinsippet om at forureinaren betaler. Inntektene til desse gebyra er førte under kap. 4420, post 04.

På same viset utfører statsforvaltarane oppgåver i samband med konsesjonsbehandling og kontroll etter forureiningslova. Gebyrinntekter for dette arbeidet er førte under kap. 4420, post 06. Inntektene blir tilbakeførte til statsforvaltarane.

Til utgiftene ved kontroll og verifisering av kvotepliktige verksemders klimautslepp er det i samsvar med EU-reglane knytte gebyr, som er førte under kap. 4420, post 07.

Posten dekkjer òg utgifter ved internasjonale oppdrag som direktoratet får refunderte over kap. 4420, post 09, hovudsakleg frå andre statsinstansar.

Løyvinga på posten kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 4420, postane 04, 06 og 09, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2021

Om lag 37 mill. kroner av midlane vart i 2021 nytta av statsforvaltarar, i hovudsak knytt til gebyrfinansierte tiltak på forureiningsområdet. Posten blir vidare nytta til lønn og direkte kostnader knytte til internasjonal aktivitet og til lønn og driftskostnader knytte til dei andre gebyrordningane som er nemnde over.

Post 30 Statlege tileigningar, bevaring av viktige friluftslivsområde, kan overførast

Midlane på posten er retta mot resultatområdet Friluftsliv. Midlane blir nytta til å vareta viktige friluftslivsområde, anten ved offentleg erverv eller ved avtale om varig bruksrett (servituttavtale med grunneigar). Foreslått løyving er 21,3 mill. kroner, ei reduksjon på 9,6 mill. kroner. Av omsyn til det samla budsjettopplegget har regjeringa redusert posten med 10 mill. kroner. Prisjusteringa er på 0,4 mill. kroner.

Kommunane og dei interkommunale friluftsråda kan søkje Miljødirektoratet om økonomisk medverknad til å bevare viktige friluftslivsområde gjennom sikring. Miljødirektoratet kan òg i samarbeid med kommunane overta friluftslivsareal frå andre statlege etatar som ikkje lenger har behov for desse i verksemda si. I tillegg kan kommunale friluftslivsområde vederlagsfritt gjerast om til sikra friluftslivsområde. Slike område blir tinglyste som sikra friluftslivsområde.

Midlane på posten kan òg nyttast til grunnleggjande istandsetjingstiltak i samband med at nye område blir sikra. Midlane på posten kan òg nyttast til istandsetjing av statleg eigde bygningar på dei sikra områda, inkludert utarbeiding av forvaltningsplanar og istandsetjing av freda og verna bygningar på sikra område.

For friluftsområde med nasjonal og regional bruk kan staten medverke med inntil 100 pst. av kostnadene, og for område med i hovudsak lokal bruk kan staten medverke med inntil 50 pst. av kostnadene. Område som er prioriterte i arbeidet med å bevare viktige friluftslivsområde, er friluftsområde i og ved bustadtette område, landfaste område i kystsona som har lite tilgjengeleg strandsone og stort press på areala, og sentrale område ved innlandsvassdrag.

Løyvinga kan normalt ikkje nyttast til å kjøpe bygningar. Unntak frå dette er bygningar som

anten skal rivast eller nyttast i friluftslivssamanheng i området.

Midlane på posten kan òg dekkje utgifter knytte til dei sikra områda, til dømes grenseoppgangar, frådelingar og tinglysingar. Investeringsmidlane blir utbetalte når Miljødirektoratet har motteke formell dokumentasjon på at heimel eller rett er overført, og at vilkåra til staten er oppfylte.

Det er behov for ei tilsegnfullmakt på 45 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI.

Rapport 2021

Det vart i 2021 sikra 41 nye friluftslivsområde med midlar frå posten. To tredjedelar av områda kan definerast som nærområde til bustadområde. Områda som vart sikra i 2021, ligg i ni ulike fylke. Områda gjev allmenta tilgang til flotte naturopplevingar og fysisk aktivitet. Døme på område og formål er:

- Randineborg i Færder kommune – etablering av badeplass i nedbygd strandsoneareal. Også ei oppfølging av Oslofjordplanen, der eit av innsatsområda er å ta vare på og betre tilgangen allmenta har til strandsona langs fjorden.
- Blisterhaugen i Trondheim kommune – sikring og istandsetjing av nærfriluftslivsområde som medverknad til «Områdeløft Saupstad»
- Kragerøbanen i Drangedal kommune – etablering av turveg på nedlagt jernbanespor

Det blir framleis sikra mange friluftslivsområde nær bustadområde. Desse områda har jamt over høgare sikringskostnader enn område utanfor bustadområda. Både kommunar og interkommunale friluftsråd har initiert sikringsprosessane og vil stå for vidare drift og tilsyn i områda framover. For fleire av desse områda har statleg medverknad vore heilt avgjerande for at dei har blitt sette i stand og tilgjengelege for allmenta.

I tillegg til å gjennomføre sikringssaker søkte kommunar og friluftsråd om statleg medverknad til å sikre nye område, og tilsegn om statleg medverknad til 49 nye område vart innvilga i 2021. Kommunane og friluftsråda arbeider no med å gjennomføre sikring av desse områda og med tilrettelegging av areala.

Post 31 Tiltak i verneområde, og annan natur, inkludert restaureringstiltak, kan overførast

Posten er slått saman med post 38 Restaurering av myr og anna våtmark og har derfor fått ny postnemning. Tidlegare nemning var «Tiltak i verne-

område». Formålet med å slå saman post 31 og 38 er å redusere talet budsjettpostar under kap. 1420 og leggje til rette for ei meir heilskapleg rammestyring av direktoratet.

Posten er retta mot resultatområda Naturmangfald og Klima. Midlane dekkjer statlege investeringsutgifter i verneområde, nærområde til verneområde og annan natur. Midlane går til tiltak som er nødvendige for å ta vare på verneverdiane, vedlikehald av slike tiltak og til utgreiingar som er nødvendige før tiltak, informasjonstiltak og skjøtsel- og tilretteleggingstiltak.

Skjøtselstiltak blir sette inn for å betre naturtilstanden og for å sikre at viktige naturtypar og artar ikkje går tapt.

Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stiar, klopping og merking for å betre tilgjenge til verneområda og samstundes styre ferdselen i og rundt sårbar natur. Informasjonstiltak i alle typar av verneområde blir utarbeidd i samband med merkevara for Noregs nasjonalparker.

Alle tiltak i verneområde skal prioriterast i tråd med Miljødirektoratet sin *Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2020–2025)* og skal i utgangspunktet vere forankra i godkjend forvaltningsplan, skjøtelsesplan eller besøksstrategi.

Posten skal vidare nyttast til å restaurere natur som har blitt ringare, i økosystem på land som våtmark, skog, fjell og kulturlandskap og opent lågland. Vi er no inne i FN's tiår for naturrestaurering (2021–2030). Restaurering er nødvendig for å stoppe tapet av naturmangfald og under dette verknader av klimaendringar. Restaurering av myr kan i tillegg sikre store karbonlager og på sikt redusere klimagassutsleppa. Midlane skal nyttast til å gjennomføre konkrete restaureringstiltak prioriterte av Miljødirektoratet. Til grunn for prioriteringa ligg mellom anna Plan for restaurering av våtmark i Norge (2021–2025) og ei utgreiing frå direktoratet med tilråding om konkrete, terrestriske restaureringstiltak. Kostnads-effektive tiltak skal prioriterast.

Posten blir òg nytta til båtinvesteringar for Statens naturoppsyn. På grunn av alder og slitasje har Statens naturoppsyn behov for utskifting og fornying av båtar for å tilfredsstille krav til eigen tryggleik og stabil drift. Til materiellbestillingar (hovudsakleg båtkjøp) er det behov for ei bestillingsfullmakt på 8 mill. kroner, jf. forslag til vedtak V.

Foreslått løyving er på 133,5 mill. kroner, ein auke på 40,1 mill. kroner. Posten er auka med 41,1 mill. kroner som er flytta frå nedlagd post 38, og 4 mill. kroner i tiltaksmidlar for nasjonalpark- og verneområdestyra. Posten er redusert ved at

5 mill. kroner er flytta til post 21 for å styrkje kapasiteten til statsforvaltarane på naturrestaurering.

Rapport 2021

I 2021 finansierte posten ikkje restaureringstiltak, og rapporteringa her omfattar difor berre midlar brukte på tiltak i og i tilknytning til verneområde.

Midlane er brukte til tiltak og investeringar for å ta vare på og betre verneverdiane i verneområde over heile landet. Mange hundre tilretteleggings- og informasjonstiltak vart gjennomførte i 2021, mellom anna opparbeiding av stiar, klopping og merking for å betre tilgjenge til verneområda og samstundes styre ferdselen i og rundt sårbar natur. Tiltak i verneområde der verneverdiane er trua, vart prioriterte.

Framande artar er framleis ein av dei største truslane mot verneverdiane, og det blir gjort ein stor innsats mot ei rekkje slike artar for å forhindre at desse tek over for stadeigen natur i verneområda. Det treårige pilotprosjektet for uttak av framande treslag i verneområda vart avslutta i 2021 og har gjeve gode resultat. Mange verneområde er no rydda for framande treslag, mellom anna edellauvskog og kystlynghei, slik at desse områda på noko sikt får att det naturlege artsmangfaldet. Dei mange og til dels omfattande hogstane har òg gjeve verdifulle erfaringar om val og bruk av ulike metodar i arbeidet, og det vart i 2021 jobba fram ein brukarmanual for arbeid med større hogstar i verneområde. Merkevara Noregs nasjonalparker blir nytta i stadig aukande grad, ettersom mange nasjonalparker og andre verneområde no har ferdige besøksstrategiar. Auka tilrettelegging har ført til at fleire har teke i bruk dei verneområda som toler besøk.

Post 32 Statlege tileigningar, vern av naturområde, kan overførast

Posten har fått ny og meir generell nemning «Statlege tileigningar, vern av naturområde», mot tidlegare «Statlege tileigningar, fylkesvise verneplanar». Dette skjer fordi følgjande postar er lagde ned og løyvingane flytta hit til post 32: Post 33 Statlege tileigningar, nytt landbasert vern, post 34 Statlege tileigningar, nasjonalparker, post 35 Statlege tileigningar, skogvern og post 36 Statlege tileigningar, marint vern.

Målsetjinga med omlegginga er å redusere talet budsjettpostar under kap. 1420 og leggje til rette for ei meir heilskapleg rammestyring av direktoratet. Formåla med dei ulike postane blir viste i egne omtalar nedanfor.

Posten blir foreslått med ei løyving på 215,3 mill. kroner. I tillegg er det behov for ei samla bestillingsfullmakt på 516,2 mill. kroner jf. forslag til vedtak V. Posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald.

Fylkesvise verneplanar

Midlane til dette formålet dekkjer utgifter til gjennomføringa av planen for fylkesvise tematiske verneplanar, slik det er fastsett gjennom St.meld. nr. 68 (1980–81) *Vern av norsk natur*, og einskilde tilleggsområde. Verneprosessar er avslutta for alle aktuelle område. For nokre verneplanar og einskildområde er vern ikkje gjennomført etter avveging mot andre interesser. Av dei som er verna, står det att å slutføre erstatningsopp-gjer for nokre få. Midlane skal dekkje utgifter til å erstatte dei økonomiske tapa som eigarar og retts-havarar har ved vernetiltak etter naturmangfald-lova, jf. erstatningsreglane i lova. Erstatningar blir fastsette ved minnelege avtalar eller ved rettslege skjønn. Midlane skal òg dekkje kjøp av område som er verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova, og utgifter staten som grunneigar har i samband med overtakinga av innkjøpte eigedommar. Forutan erstatning og kjøp skal midlane dekkje andre kostnader som er direkte knytte til etableringa av dei konkrete verneområda.

Til formålet er det sett av 0,6 mill. kroner for å dekkje venta utbetalingar. Til formålet er det behov for ei bestillingsfullmakt på 0,2 mill. kroner, som inngår i framlegget til samla bestillingsfullmakt for posten, jf. forslag til vedtak V.

Nytt landbasert vern

Midlane skal dekkje utgifter til gjennomføringa av nytt landbasert vern utover skogvern og vern som er oppfølging av St.meld. nr. 68 (1980–81) *Vern av norsk natur* og St.meld. nr. 62 (1991–92) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge*. Midlane skal òg dekkje utgifter til bevaring av verdifull natur (omtalt som supplerande vern i Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold*). Midlane låg tidlegare på post 33.

På posten blir det ført utgifter i form av erstatning av dei økonomiske tapa eigarar og retts-havarar har ved vernetiltak etter naturmangfaldlova, jf. erstatningsreglane i lova. Erstatningar blir fastsette ved minnelege avtalar eller ved rettslege skjønn. Posten kan òg dekkje kjøp av område som er verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova, og utgifter staten som grunneigar har i sam-

band med overtakinga av innkjøpte eigedommar. Forutan erstatning og kjøp av område skal midlane på posten dekkje andre kostnader som er direkte knytte til etableringa av dei konkrete verneområda, inkludert registrering og vurdering av verneverdiar.

Til nytt landbasert vern er det sett av 2,8 mill. kroner for å dekkje venta utbetalingar i 2023. Til formålet er det behov for ei bestillingsfullmakt på 5,5 mill. kroner, som inngår i framlegget til samla bestillingsfullmakt for posten, jf. forslag til vedtak V.

Nasjonalparker

Midlane dekkjer utgifter til gjennomføringa av nasjonalparkplanen, jf. St.meld. nr. 62 (1991–92) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge*, og einskilde tilleggsområde. Midlane låg tidlegare på post 34.

Verneprosessar er avslutta for alle aktuelle område. For nokre område er vern ikkje gjennomført etter avveging mot andre interesser. Av dei som er verna, står slutføring av erstatningsopp-gjer att for nokre få område. Midlane skal dekkje utgifter til å erstatte dei økonomiske tapa som eigarar og retts-havarar har ved vernetiltak etter naturmangfaldlova, jf. erstatningsreglane i lova. Midlane kan òg dekkje kjøp av område som er verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova, og utgifter staten som grunneigar har i samband med overtakinga av innkjøpte eigedommar.

Forutan erstatning og vederlag skal midlane dekkje andre kostnader som er direkte knytte til etableringa av dei konkrete verneområda i nasjonalparkplanen.

Innanfor formålet er det sett av 4,9 mill. kroner til å dekkje venta utbetalingar grunna pårekna erstatningsutbetalingar.

Skogvern

Midlane til formålet dekkjer utgifter til erstatning av dei økonomiske tapa eigarar og retts-havarar har ved skogvern etter naturmangfaldlova og markalova, jf. erstatningsreglane i lovene. Midlane låg tidlegare på post 35. Erstatningar blir fastsette ved minnelege forhandlingar eller ved rettslege skjønn. Midlane skal dekkje kjøp av skogområde som er verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova og markalova, utgifter som staten som grunneigar har i samband med overtaking av innkjøpte eigedommar, vederlagsordning for frivillig skogvernområde som er i verneprosess, og utgifter til gjennomføring av makeskifteløysingar knytte til nytt vern.

Midlane skal vidare dekkje andre utgifter som er knytte til gjennomføring av skogvernet, som registrering og vurdering av verneverdiar, grensemerking og utarbeiding av forvaltningsplanar når dette er nødvendig for å fastsetje skjønnsføresetnadene.

Regjeringa tek sikte på å avklare spørsmålet om nasjonalpark i Østmarka og eventuelle andre nye verneområde etter naturmangfaldlova eller markalova i dette området i 2023. Utgiftene i samband med slike vernevedtak skal dekkast av midlar på posten. Av omsyn til det samla budsjettopp- legget har regjeringa redusert delløyvinga til skogvern med 235 mill. kroner til 200,7 mill. kroner.

For å følgje opp Stortingets oppmodingsvedtak om vern av skog på Statskog SFs areal og sikre god framdrift i skogvernet og gjere det mogleg å verne skog i Østmarka som del av nasjonalparkprosessen, er det behov for ei bestillingsfullmakt på 508,3 mill. kroner, som inngår i framlegget til samla bestillingsfullmakt for posten, jf. forslag til vedtak V.

Marint vern

Midlane til formålet skal dekkje utgifter til gjennomføringa av marint vern som omtalt i St.meld. nr. 43 (1998–1999) *Vern og bruk i kystsona*, Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*, Meld. St. 20 (2019–2020) *Helhetlige forvaltningsplaner for de norske havområdene* og Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur*. Midlane låg tidlegare på post 36.

Midlane skal dekkje utgifter til å erstatte dei økonomiske tapa som eigarar og rettshavarar har ved vernetiltak etter naturmangfaldlova, jf. erstatningsreglane i lova. Erstatningar blir fastsette ved minnelege avtalar eller ved rettslege skjønn. Midlane kan òg dekkje kjøp av område som er verna eller føresett verna etter naturmangfaldlova, og utgifter som staten som grunneigar har i samband med overtakinga av innkjøpte eigedommar. Forutan erstatning og kjøp av område skal midlane dekkje andre lovpålagde kostnader som er knytte til etablering av dei konkrete verneområda, inkludert registrering og vurdering av verneverdiar. Midlane dekkjer òg utgifter til konsekvensutgreiing og kan vidare nyttast til kartlegging som grunnlag for forvaltning av område.

Innanfor formålet er det sett av 6,3 mill. kroner til venta utbetalingar i 2023.

Til formålet er det behov for ei bestillingsfullmakt på 2,2 mill. kroner, som inngår i framlegget

til samla bestillingsfullmakt for posten, jf. forslag til vedtak V.

Rapport 2021

Her følgjer berre rapport for fylkesvise verneplanar, sidan posten var avgrensa til dette formålet i 2021. Rapportering for 2021 for andre verneplaner og verneprosessar er gjevne under postane dei låg på i 2021.

Fylkesvise verneplanar

I 2021 var hovudtyngda av utbetalingane knytt til grensemerking av område i verneplan for Tyrifjorden og grensemerking av fleire einskildområde, mellom anna i Vestland fylke.

Post 33 Statlege tileigningar, nytt landbasert vern, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2021

I 2021 var hovudtyngda av utbetalingar over posten knytt til grensemerking i nasjonalparkane Raet og Lofotodden.

Post 34 Statlege tileigningar, nasjonalparkar, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2021

Det vart ikkje gjennomført vern av nye nasjonalparkar i 2021. Hovudtyngda av utbetalingar i 2021 var knytt til erstatningsoppgjeret for nasjonalparkane Dovrefjell-Sunndalsfjella, Blåfjella-Skjækerfjella og Langsua og landskapsvernområda Hjerkin, Brattefjell-Vindeggen og Nærøyfjorden.

Post 35 Statlege tileigningar, skogvern, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2021

Hovudtyngda av utbetalingane er knytt til erstatningar i samband med frivillig vern av skog, der 381,5 mill. kroner er utbetalte i erstatningar og vederlag. Det er i 2021 ikkje utbetalt erstatning for vern på grunn som Statskog SF eig. Resterande

del av løyvinga er utbetalt til andre utgifter som er knytte til gjennomføring av skogvernet.

Post 36 Statlege tileigningar, marint vern, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 32.

Rapport 2021

Vernevedtak vart gjort i 2021 for området Rauerfjorden. Utbetalingane var i hovudsak knytte til kartlegging i foreslåtte marine verneområde i Vestland, Møre og Romsdal, Trøndelag, Nordland og Troms og Finnmark. Dette var nødvendig for å sikre eit godt kunnskapsgrunnlag for avgjerda om oppretting av verneområde.

Post 37 Skogplanting, for stadeigne treslag, kan overførast

Pilotordninga for skogplanting er avslutta, og sluttrapport vart levert til Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet våren 2019. Etter avtalar mellom grunneigarar og kommunar skal kostnader til etterarbeid på skogplantingsfelt inntil fem år frå tidspunktet for planting dekkjast av prosjektet. I brev av 25. mai 2021 vart Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet bedne om å ta utgangspunkt i dei anbefalte endringane gjevne i evalueringa av pilotfasen og Meld. St. 13 og om å ferdigstille eit forslag til eit rammeverk for tilskotsordning, med ei tilhøyrande rettleiing. Forslag til løyving på posten er på same nivået som i 2022. Midlane går til vidareføring av klimatiltaket planting av skog på nye areal med klare miljøkriterium.

Rapport 2021

Pilotordninga for skogplanting var i gang i perioden 2015–2018 og hadde ei årleg finansiering på 15 mill. kroner i 3 år. Dei første åra vart det lagt vekt på å utarbeide rettleingsmateriale for planting i pilotfasen, å kartleggje areal for planting og å setje plantar i produksjon. Dei første plantefelta vart realiserte i 2016. I 2017 vart det i hovudsak planting i pilotfylka, og frå sentralt hald vart det prioritert å etablere rutinar for saksbehandling i pilotfylka og å planleggje intern og ekstern evaluering av ordninga. I 2018 vart pilotordninga avslutta i pilotfylka. Alle fylka leverte sluttrapport frå pilotfasen, og dei siste trea vart planta ut hausten 2018. Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet har arbeidd med å følgje opp pilotfylka i

avslutningsfasen. Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet har i 2021 jobba med å ferdigstille eit forslag til rammeverk for ordning og rettleiing for korleis den kan bli implementert.

Post 38 Restaurering av myr og anna våtmark, kan overførast

Posten er lagd ned og midlane flytta til post 31.

Rapport 2021

I perioden 2016–2021 vart det gjennomført restaureringstiltak i 105 myrar, dei fleste i verneområde, men i aukande grad på Statskog SF sin grunn.

Den femårlege overvakinga av klimagassar i Regnåsen-Hisåsen naturreservat held fram. I 2021 vart ei av dei overvakte myrane restaurert, og ein kan no følgje utviklinga i gassfluksar frå dei to myrane. Dette vil etter kvart gje verdifull kunnskap om klimagassrekneskapan for restaurert myr i Noreg.

Det skjer fortløpande metodeutvikling i arbeidet med restaurering av myr som følgje av ny kunnskap. Forskinga fortel oss mellom anna at demningane som tettar grøftene, bør dekkjast til med vegetasjon for å redusere klimagassutslepp ytterlegare etter restaurering av myr. I 2021 starta vi opp denne praksisen.

Det er mange høgmyrar som blir restaurerte – myrar som er sterkt trua på *Norsk raudliste for naturtypar* (Artsdatabanken, 2018). Desse myrane har djupe lag med torv, der mykje karbon er lagra. Ein ser at vasstanden raskt blir heva i myrane etter restaurering, og dei viktige torvmosane etablerer seg att. Det same gjer ei rekkje insekt- og fugleartar.

Post 39 Oppryddingstiltak, kan overførast, kan nyttast under postane 69 og 79

Posten er knytt til resultatområdet Forureining. Utgiftene må sjåast i samanheng med midlar til same formålet under postane 69 og 79.

Posten blir nytta til å dekkje utgifter til undersøkingar og gjennomføring av oppryddingstiltak i grunnen på land og i botnen i sjø og vatn som er forureina med helse- og miljøskadelege stoff. Løyvinga går i hovudsak til arbeid i tilknytning til opprydding i forureina sjøbotn og til arbeidet med å rydde opp i forureina jord. Opprydding i forureina sjøbotn gjeld i hovudsak oppfølging av 17 prioriterte område. Foreslått løyving er på 12,5 mill. kroner på posten for 2023, det same som for 2022.

Posten kan òg nyttast til planvis kartlegging, oppfølging og tiltaksretta overvaking av forureiningssituasjonen, til undersøkingar og utgreiingar for å leggje til rette for målretta og effektiv innsats i oppryddingsarbeid og til anna kunnskapsoppbygging.

Prinsippet om at forureinaren betaler, ligg til grunn for arbeidet med oppryddinga, og det ligg til grunn for alle tre postane. Så langt det er rimeleg, vil pålegg etter forureiningslova bli nytta som verkemiddel for å sikre opprydding. Det vil likevel vere ulike situasjonar der det er aktuelt at miljøforvaltninga dekkjer heile eller delar av utgiftene til undersøkingar, opprydding eller andre tiltak, til dømes

- der staten ved miljøforvaltninga er den ansvarlege for forureininga
- der den ansvarlege ikkje kan identifiserast, ikkje er betalingsdyktig eller av andre grunnar ikkje kan stå for ei god opprydding
- der det av miljøgrunnar hastar å få rydda opp. Staten kan forskotere oppryddingskostnadene for å komme raskt i gang og krevje kostnadene refunderte frå den ansvarlege i etterkant.
- der miljøforvaltninga vil skaffe fram grunnlag for å leggje til rette for kunnskapsinnhenting og formidling
- der det er nødvendig for å medverke til ei samla opprydding eller anna tiltaksgjennomføring i eit område
- der det av andre grunnar er urimeleg at den ansvarlege skal dekkje alle kostnadene

Mange av dei store oppryddingsprosjekta i forureina sjøbotn er delfinansierte av kommunar og andre aktørar. Ettersom prosjekta strekkjer seg over fleire år, er det nødvendig å kunne inngå forpliktingar for framtidige år til å kjøpe inn materiell og til å gje tilsegn om tilskot utover gjeven løyving under kap. 1420 Miljødirektoratet postane 39, 69 og 79 Oppryddingstiltak. Ut frå behovet blir det fremja forslag om ei slik fullmakt på 17,5 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII.

Rapport 2021

Rapportering på resultat frå ressursbruken i oppryddingsarbeidet for 2021er samla under post 79.

Post 60 Tilskot for å vareta naturmangfald i kommuneplanlegging

Tilskotsordninga er knytt til resultatområdet Naturmangfald.

Posten er oppretta som følgje av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfald*, der det går fram at ein vil leggje til rette for at kommunane betrar kompetansen om naturmangfald. Midlane skal gje støtte til kommunar i arbeidet med kommunedelplan om natur. Løyvinga for 2023 er 3 mill. kroner.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å styrkje den kommunale naturforvaltninga. Det er ønskjeleg at kommunane har større medvit om eigne naturverdiar, slik at dei kan gjere politiske val på eit betre kunnskapsgrunnlag tidleg i planprosessane. Dette kan gje meir effektive planprosessar og kompetanseløft i kommunane, i tillegg vil det skape eit lokalt engasjement for naturen og betre ivaretaking av naturmangfald.

Kriterium for måloppnåing

Midlane må brukast på å lage og vedta kommunedelplanar for naturmangfald i tråd med plan- og bygningslova eller til ein temaplan som del av ein meir heilskapleg plan der naturmangfald inngår som ein eigen del med mål og handlingsplan.

Tildelingskriterium

Kommunar kan søkje om midlar.

Oppfølging og kontroll

Alle kommunar som får tilskot, må rapportere til Miljødirektoratet om korleis midlane er brukte, og om resultatet.

Rapport 2021

Miljødirektoratet fekk søknader om tilskot til å lage ein kommunedelplan for naturmangfald frå 45 kommunar i 2021. 23 av desse fekk tilskot på 125 000 kroner kvar. Tilskotsordninga bidreg til auka politisk merksemd i kommunane, både blant innbyggjarar, næringsliv og politisk leiing. Dette er positivt for å vareta naturmangfaldet i det vidare planarbeidet til kommunen.

Post 61 Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing, kan overførast

Posten er knytt til resultatområdet Klima.

Posten har vore omfatta av dei to tilskotsordningane Klimasats (ordning for tilskot til kommu-

nale klimatiltak for å kutte utslepp av klimagassar) og tilskot til klimatilpassingstiltak i kommunane.

Løyvinga på posten for begge ordningane er på 196,5 mill. kroner for 2023, og skal dekkje utbetalingar for allereie gitte tilsagn. Utbetalingane strekkjer seg over fleire år, og løyvingar er knytte til utbetalingar til kommunane for tilsegn til prosjekt som er gjevne tidlegare år. Løyvinga må sjåast i samanheng med tilsegnfullmakta på posten.

Løyvinga til klimatilpassing er ført vidare på same nivå som i 2022.

Klimasats

Tilskotsordninga Klimasats vart oppretta i 2016. Utgangspunktet var ei femårig tilskotsordning, som deretter har blitt vidareført eitt år om gongen. Ordninga har vore vellykka og har bidrege til å fremje klimatiltak i kommunar, fylkeskommunar og Longyearbyens lokalstyre ved å støtte prosjekt som medverkar til reduksjon i utslepp av klimagassar og omstilling til lågutsleppssamfunnet. På grunn av mindre budsjettmessig handlingsrom har regjeringa ikkje funne rom for å føre vidare Klimasatsordninga ytterlegare eit år.

Rapport 2021

I 2021 fekk Miljødirektoratet 474 søknader om til saman 446 mill. kroner til den ordinære Klimasats-ordninga. Til saman 289 prosjekt fekk tildelt 181,5 mill. I 2021 var det fire søknadsfristar, mot éin tidlegare år. Formålet var å gjere det lettare å søkje støtte til meirkostnader for klimakrav i anskaffingar. 161 kommunar fekk støtte til deltaking i interkommunale klimanettverk i 2021. Det var ein stor nedgang frå 2020 då 252 kommunar fekk nettverksstøtte. Hovudårsaka er at mange kommunar hadde pengar att frå 2020 då dei måtte redusere nettverksaktiviteten kraftig grunna covid-19 og difor ikkje søkte. Interkommunalt samarbeid er viktig i omstillinga til lågutsleppssamfunnet. I tillegg kom det ni søknader om støtte til innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar. Seks av desse fekk øyremerkte hurtigbåtmidlar.

Klimasats-støtta har i 2021 mellom anna utløyst utsleppsfrie løysingar på 21 byggjeplassar spreidde utover landet, 14 elbussar i bussenbod som elles ville nytta diesalbussar, arbeid med klimakrav i anskaffingar i ei rekkje kommunale innkjøpssamarbeid, kartlegging av klimatiltak tidleg i 35 byggje- og anleggsprosjekt, prosjekt om sirkulærøkonomi med tydeleg klimagevinst, klimavennleg mat, styrking av Klimapartner-arbeidet til

fylkeskommunane, ladepunkt som gjev tilhøyrande utskifting av fossile tenestebilar i 92 kommunar som har få eller ingen elbilar frå før. 2021 var siste året kommunane fekk støtte til ladepunkt. Full oversikt: Klimasats-prosjekt – Miljødirektoratet (miljodirektoratet.no).

Klimatilpassing

Mål

Tilskotsordninga skal fremje arbeidet med klimatilpassing i kommunar og fylkeskommunar ved å medverke til å auke kunnskap om korleis klimaendringane rammar dei, og kva tiltak som må setjast i verk for å måle klimaendringane. Dette omfattar kunnskap om korleis klimaendringane kan verke inn på ansvarsområda til kommunane og fylkeskommunane, og utgreiingar om kva slag tiltak kommunane må setje i verk for å møte klimaendringane.

Kriterium for måloppnåing

Midlane må brukast på tiltak som gjer samfunnet betre rusta mot klimaendringane.

Tildelingskriterium

Kommunar og fylkeskommunar kan søkje om midlar til kunnskapsoppbygging og til utgreiing av konkrete tilpassingstiltak. Midlane kan ikkje brukast til gjennomføring av fysiske klimatilpassingstiltak.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging av tilskot til klimatilpassing skjer ved at det blir følgt opp at tilskotsmottakarane nyttar midlane som føresett, og at tiltaka blir gjennomførte. Kontroll av bruken av midlar skjer mellom anna gjennom dokumentasjon i sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren.

Rapport 2021

I 2021 fekk Miljødirektoratet 48 søknader for til saman 22,6 mill. kroner på ordninga tilskot til klimatilpassing. Av desse fekk 16 prosjekt til saman 6,6 mill. kroner i støtte. Av dette er 200 000 kroner som vart trekte inn frå 2020, frå prosjekt som ikkje vart gjennomførte, og lagde til løyvinga på 6,4 mill. kroner for 2021.

Midlane for 2021 vart fordelte mellom små og store kommunar i heile landet. Mange av søknadene var om overvatn, flaum, havnivåstiging og

stormflod. Prosjekt knytte til mellom anna modellering av påverknad av bølger, formidling og visualisering av klimadata og digital analysemodell for påverknad av klima i kystsona fekk støtte. Det var også fleire søknader om naturbaserte løysingar for klimatilpassing som fekk støtte.

Post 62 Tilskot til grøn skipsfart, kan overførast

Posten er knytt til resultatområdet Klima. Løyvinga er redusert med 46,6 mill. kroner i tråd med venta utbetalingar i 2023. Regjeringa foreslår å føre vidare ordninga for innfasing av hurtigbåtar med null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale samband med ei ramme for nye tilsegner på 40 mill. kroner i 2023 òg. Som følge av at tilskot blir utbetalt på etterskot, er det behov for ei samla tilsegnfullmakt på 156,2 mill. kroner til posten, jf. forslag til vedtak VI.

Mål

Ordninga har som formål å auke bruken av null- og lågutsleppsløysingar i fylkeskommunale hurtigbåtsamband.

Tildelingskriterium

Kommunar og fylkeskommunar kan få tilskot til tiltak som oppfyller følgjande tildelingskriterium:

- Tiltaket skal bidra til reduserte klimagassutslepp, løysingar som kan bidra til omstilling til lågutsleppssamfunnet, eller til begge delar.
- Søknaden skal vere politisk forankra i fylkeskommunen/kommunen.
- Tilskotet skal vere utløysande for at tiltaket blir gjennomført.
- Søkjar må bidra med eigeninnsats.

Detaljerte opplysningar finst på www.miljodirektoratet.no.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskot-smottakarane leverer sluttrapport med resultat, dokumentasjon og stadfesta rekneskap. Dei ulike prosjekta har individuelle rapporteringskrav og fristar, slik at ein får formålstenleg rapportering. Endringar i prosjektet blir melde inn undervegs. Fleirårige prosjekt har krav om årleg delrapport. Enkelte prosjekt har òg krav om etterrapportering, der dei skal gjere greie for erfaringane når

tiltaket har hatt noko verknadstid. Tilskot kjem som regel til utbetaling når prosjektet er gjennomført, og på grunnlag av sluttrapporten og rekneskapen deira.

Rapport 2021

I 2021 fekk Miljødirektoratet 4 søknader for til saman 132,5 mill. kroner på Hurtigbåtprogrammet i Klimasats. Av desse fekk 2 prosjekt til saman 80 mill. kroner i støtte.

Midlane for 2021 vart fordelte mellom Rogaland fylkeskommune, Viken fylkeskommune og Oslo kommune. Søknadene omhandla støtte til meirkostnader ved elektriske hurtigbåtar i kommande anbod. Ein av søknadene fekk ikkje støtte i 2021, men fekk støtte under utlysinga i 2022.

Post 63 Returordning for kasserte fritidsbåtar, kan overførast

Posten gjev tilskot til kommunale anlegg for behandling av kasserte fritidsbåtar. Tilskot til private behandlingsanlegg og til kommunale og interkommunale verksemder som er organiserte som sjølvstendige rettssubjekt, blir utbetalt frå post 75. Ordninga rettar seg mot resultatområdet Forureining. Posten er redusert med om lag 400 000 kroner frå 2022. Foreslått løyving er på 319 000 kroner på posten for 2023.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å stimulere båtegarar til å levere kasserte båtar til godkjend returplass, slik at fritidsbåten kan takast hand om på ein forsvarleg måte og materiala frå han kan vinnast att. Posten dekkjer utbetaling av tilskot for kostnader ved behandling ved ein kommunal eller interkommunal behandlingssjans.

Frå 1. oktober 2017 blir det utbetalt tilskot til kasserte fritidsbåtar over denne posten. Det blir utbetalt eit beløp per kilo båt som blir levert inn til behandlingssystemet, for å dekkje kostnadene kommunane har ved å behandle båtvraka.

Kriterium for måloppnåing

Tilskotsordninga skal medverke til å auke innleveringa av fritidsbåtar som skal vrakast, slik at dei kan takast hand om på ein forsvarleg måte og ikkje blir etterlatne i naturen, ulovleg senka eller brende.

Tildelingskriterium

Miljødirektoratet betaler ut tilskot til behandlingsanlegg for behandling av kasserte fritidsbåtar. Tilskotet i kroner per båt er basert på kostnadene ved å behandle fritidsbåtane. Tilskot til private behandlingsanlegg og kommunale og interkommunale verksemder organiserte som sjølvstendige rettssubjekt blir utbetalte frå post 75.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet kontrollerer dokumentasjon frå behandlingsanlegget i samband med at kasserte fritidsbåtar blir behandla.

Rapport 2021

Tilskotsordninga er viktig for å sikre eit tilgjengeleg tilbod med mottaks- og behandlingsanlegg for kasserte fritidsbåtar, noko som har sikra høg innlevering, utnytting av ressursane i båtane i ein sirkulær økonomi og reduksjon av forsøpling og anna forureining. Ordninga vart vedteken i statsbudsjettet for 2017 og var verksam frå 1. oktober 2017. I 2021 vart det levert totalt om lag 10 300 kasserte fritidsbåtar over både post 63 og post 75. Det var inga utbetaling til kommunale anlegg på post 63 i 2021.

Post 64 Skrantesjukesprøvar frå fallvilt

Tilskotsordninga er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Skrantesjukesprøve er ein sjukdom som er dødeleg for hjortedyr. Det er påvist to typar skrantesjukesprøve i Noreg. I Nordfjella sone 1 og på Hardangervidda er det påvist éin smittsam type skrantesjukesprøve. Ein annan type skrantesjukesprøve, atypisk skrantesjukesprøve, er funnen hos fleire elgar og hjortar i Noreg. For å auke kunnskapen om skrantesjukesprøve skal det gjennomførast målretta kartlegging av hjortevilt felt under jakt i alle områda der sjukdommen er funnen. I tillegg skal all vaksen villrein felt i alle villreinområda testast, og elg og hjort i eit utval kommunar skal testast.

Skrantesjukesprøve kan påvisast i prøvar frå hjerne og lymfeknutar. Dette krev tilgang til døde dyr og relativt ferske prøvar. Tilgangen til døde hjortevilt og høvet til å ta ut prøvar av hjerne og lymfeknutar er størst i samband med jakt. I tillegg skal fallvilt som er eitt år og eldre, av alle artar hjortevilt testast for skrantesjukesprøve i alle kommunar og villreinområde i Noreg. Ettersøkspersonellet i kommunen er den gruppa som er mest i kontakt med fallvilt, og det er difor ofte formålstenleg at

dei tek ut nødvendige prøvar. For å auke kunnskapen om korleis sjukdommen opptrer i ulike aldersgrupper, sender utvalde kommunar inn kjevar frå fallvilt for aldersbestemming. Kommunen skal alltid registrere fallvilt i Miljødirektoratets database Hjorteviltregisteret, inkludert om det er teke skrantesjukesprøve. Prøvetaking av fallvilt kan føre til ekstra utgifter for kommunen. Posten er oppretta for å dekkje utgifter kommunar har i samband med kartlegging av skrantesjukesprøve hos fallvilt.

Målsetjinga med tilskotsordninga er kartlegging av mogleg spreiding av skrantesjukesprøve.

Foreslått løyving i 2023 er på 1,2 mill. kroner, uendra samanlikna med 2022.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tilskotsordninga medverkar til auka kartlegging av skrantesjukesprøve hos fallvilt.

Tildelingskriterium

Det er oppretta eit eige skjema i Miljødirektoratets elektronisk søknadssenter der kommunar kan søkje om tilskot innan den årlege rapporteringsfristen for fallvilt. Søknadssenteret hentar automatisk så mange skrantesjukesprøvar som kommunen har registrert frå fallvilt i Hjorteviltregisteret. Det blir gjeve ein fast sats per registrerte prøve og ein fast sats per kjeve. Summen blir utbetalt som tilskot til kommunane.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet gjennomfører oppfølging og kontroll gjennom Elektronisk søknadssenter og Hjorteviltregisteret.

Rapport 2021

Rapportering av fallvilt følgjer jaktåret (1. april–31. mars), og for jaktåret 2020–2021 søkte til saman 108 kommunar om tilskot for 1 827 prøvar til ein samla sum på 0,927 mill. kroner. Summen inkluderer tilskot til kommunar som leverer kjevar i regi av kartleggingsprogrammet. Talet prøvar det er søkt om tilskot for, har auka, medan talet kommunar som søkte, er lågare samanlikna med førre året. Dette tyder på at kommunar som tek mange prøvar, nyttar ordninga. Det er framleis mykje fallvilt det ikkje blir søkt om tilskot for. Det blir arbeidd fortløpande for å få inn fleire prøvar frå fallvilt.

Post 65 Tiltak i kommunar med ulvrevir i Hedmark, Akershus og Østfold

Posten var lagd ned i 2022-budsjettet, jf. Prop. 1 S Tillegg 1 og Innst. 9 S (2021–2022).

Rapport 2021

17 av dei 19 kommunane som kunne få tilskot, søkte om tilskot i 2021. I tillegg søkte to kommunar som ikkje hadde revirhevdande flokk eller par i kommunen. Det vart tildelt til saman 20,56 mill. kroner. Inntil 20 pst. av midlane kunne nyttast til forskning og utgreiing frå og med 2020. 12 av dei 17 kommunane søkte midlar til slike formål. Andre tiltak som har fått tilskot, er informasjonstiltak, rovviltgjerdar, beskyttelsesvestar for hund, jakt og friluftsliv, Nofence (styrt beiting ved hjelp av GPS-teknologi) til storfe i utmark, belysning for skulebarn, kompensasjon av tapte elgjaktinntekter med meir. I alt fire kommunar søkte om eit mindre beløp enn kva like andelar av totalbeløpet ville ha gjeve dei. Desse kommunane fekk tilskot som søkt om, medan dei 13 kommunane elles fekk tildelt 1,26 mill. kroner. Tilskotsordninga vart evaluert for perioden 2017–2019. Effekten av tiltaka og måloppnåinga er vanskelege å måle. Det er usikkert om ein får «mest mogleg konfliktdeмпing» for tilskot som er gjevne.

Post 66 Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden

Tilskotsordninga er knytt til resultatområde Friluftsliv. Foreslått løyving på posten er 3 mill. kroner, det same som i 2022.

Posten finansierer ei tilskotsordning som gjev midlar til kommunane langs Oslofjorden til juridiske avklaringsar i arbeidet med å klargjere grensene mellom innmark og utmark langs strandsona og arbeidet med fjerning av ulovlege stengsel og hindringar i strandsona. Etablering av tilskotsordninga er ein del av oppfølginga av den heilskaplege tiltaksplanen for Oslofjorden.

Primært skal midlane gå til juridiske avklaringsar knytte til konkrete saker, men kan òg nyttast til kompetanseheving i kommunane innanfor temaet, i form av til dømes seminar.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å betre tilgangen for allmenta til ferdsel og opphald langs Oslofjorden gjennom å gje midlar til juridisk bistand til

kommunane i arbeidet deira med å fjerne ulovlege stengsel og hindringar til og langs Oslofjorden og arbeidet med klargjering av grensene mellom innmark og utmark.

Kriterium for måloppnåing

Betre moglegheiter for allmenta til å utøve friluftsliv langs Oslofjorden i form av at tidlegare ulovleg privatiserte eller utlengjengelege areal blir tilgjengelege for friluftsliv.

Tildelingskriterium

Oslo kommune, kommunar i Viken og i Vestfold og Telemark med grense til Oslofjorden kan søkje om midlar.

Oppfølging og kontroll

Alle kommunar som får tilskot, må rapportere til Miljødirektoratet om korleis midlane er brukte, og om resultatet.

Rapport 2021

Tilskotsordninga er ny frå 2022.

Post 69 Oppryddingstiltak, kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 79

Utgiftene på posten må sjåast i samanheng med midlar til same formål under postane 39 og 79. Midlane er retta mot resultatområdet Forureining. I dei fleste områda som får støtte, stammar forureininga frå langt tilbake i tid, og det er vanskeleg å finne den ansvarlege forureinaren. Midlane som staten løyver over dei tre postane 39, 69 og 79, er difor nødvendige for at oppryddinga av forureiningane skal bli gjennomført.

Elles vil den samla løyvinga på postane 39, 69 og 79 gå til vidareføring og gjennomføring av alle reie vedtekne oppryddingstiltak, inkludert tiltak der det er blitt gjeve finansieringstilsegn frå miljøstyresmaktene, og til ei rekkje mindre tiltak, særleg innanfor forureina sjøbotn.

Løyvinga er auka i tråd med venta utbetalingsar i 2023, som er 138,8 mill. kroner. Store delar av midlane på posten skal gå til oppryddinga av miljøgifter i forureina sjøbotn i Hammerfest hamn og Store Lungegårdsvann i Bergen. For dei tre oppryddingspostane er det behov for ei fullmakt til å pådra forpliktingar for framtidige år på til saman 17,5 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII.

Mål

Posten skal nyttast til å dekkje utgifter som kommunane har til å undersøkje og gjennomføre oppryddingstiltak i grunnen på land og i botnen i sjø og vatn som er forureina med helse- og miljøskadelege stoff.

Kriterium for måloppnåing

Både for forureina sjøbotn og forureina grunn er bruken av midlane knytt til det nasjonale målet «forureining skal ikkje skade helse og miljø» og målet «utslepp av helse- og miljøskadelege stoff skal stansast».

Tildelingskriterium

I dei prioriterte tiltaksplanområda for forureina sjøbotn vil kommunen ofte stå for førebuing og

gjennomføring av oppryddingstiltak. Posten skal nyttast til delfinansiering av oppryddingsprosjekt i kommunal regi og der fleire aktørar er med på å finansiere tiltaket. Kommunen må normalt medverke med midlar sjølv òg. Sjå òg omtale under kap. 1420, postane 39 og 79.

Oppfølging og kontroll

Kontroll av bruken av midlar skjer mellom anna gjennom dokumentasjon av framdrift og sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren.

Rapport 2021

Rapportering på resultat frå ressursbruken i oppryddingsarbeidet for 2021 er samla under post 79.

Post 70 Tilskot til vassmiljøtiltak, kan overførast

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
70.1	Kalking	3 752	3 865	0
70.2	Anadrom laksefisk	15 951	19 859	0
070.3	Generell vassforvaltning	24 138	24 181	0
	Sum post 70	43 841	47 905	0

Posten er lagd ned og midlane flytta til ny post 80.

Kalking**Rapport 2021**

Det meste av midlane under ordninga vart i 2021 brukt til kalking av innsjøar og bekker, hovudsakleg i Agder, Oslo og Viken. Det vart òg gjeve tilskot til Voss klekkeri og informasjonstiltak, mellom anna til bladet *pH-status*.

Anadrom laksefisk**Rapport 2021**

Midlane vart i 2021 nytta til tiltak i regi av organisasjonar og til informasjonstiltak og formidling av kunnskap. Tanavassdragets fiskeforvaltning har fått tilskot til den delen av drifta som ikkje kan finansierast gjennom sal av fiskekort grunna nye

restriksjonar på fiske. I tillegg vart det gjeve tilskot til overvaking av bestandssituasjonen for laks og sjøaure og til forskning og utvikling. Samla har dette medverka til betre forvaltning og styrkt kunnskapsgrunnlag for anadrom laksefisk.

Generell vassforvaltning**Rapport 2021**

Midlane vart i 2021 nytta til tiltak i regi av kommunar, interkommunale vassområde og organisasjonar, til både konkrete tiltak og utgreiing av tiltak for å betre vassmiljøet. Restaureringstiltak har hatt hovudprioritet. Det vart gjeve tilskot til tiltak over heile landet.

Det vart òg gjeve tilskot til organisasjonar som har medverka i vassforvaltningsarbeidet. Samla har dette medverka til satsinga på restaurering av vassdrag og betre vassmiljø lokalt.

Post 71 Marin forsøpling, kan overførast

Posten er flytta til kap. 1424 Senter mot marin forsøpling som forvaltar tilskotsordninga frå 2022. Midlane blir frå 2023 også flytta over til det kapitlet i statsbudsjettet som høyrer til senteret.

Rapport 2021

Det vart i 2021 tildelt 63,7 mill. kroner til 44 ulike søknader (totalt 90 søknader). Om lag 61 mill.

kroner gjekk til oppryddingsprosjekt og førebyggjande arbeid. 2,7 mill. kroner gjekk til vidareføring av prøveordninga *Fishing for Litter*. Tilskotsmidlane har bidrege til at store mengder marin forsøpling er rydda frå strandsona og langs vassdrag. Fleire har også fått kunnskap om marin forsøpling og kva for konsekvensar det kan føre med seg. Tilskotsmidlane er viktige for å støtte opp om det store frivillige engasjementet rundt dette miljøproblemet.

Post 72 Erstatning for beitedyr tekne av rovvilt, *overslagsløyving*

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
72.1	Erstatning for husdyr	44 505	53 951	55 567
72.2	Erstatning for tamrein	107 385	90 597	93 311
	Sum post 72	151 890	144 548	148 878

Posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Posten omfattar erstatningar for husdyr og tamrein som er drepne eller skadde av rovvilt. Erstatningane kan variere frå år til år, mellom anna på grunn av naturgjevne forhold. Løyvingsbehovet er slik sett vanskeleg å stipulere, og posten er difor budsjettert som overslagsløyving.

Løyvinga er på 148,9 mill. kroner, ein auke på 4,3 mill. kroner som kjem av prisjustering.

Mål

Ordninga skal sikre full erstatning for rovviltskadar på husdyr og tamrein som er dokumenterte og sannsynlege, slik dette er nedfelt i naturmangfaldlova.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at ordninga sikrar den lovfesta retten dyreeigaren har til full erstatning i tilfelle der rovvilt er årsaka til tap av dyr.

Tildelingskriterium

Erstatningar blir utbetalte i samsvar med forskrift om rovvilterstatning for husdyr, fastsett 30. mai 2014, og forskrift om rovvilterstatning for tap av tamrein, fastsett 4. mai 2001.

Oppfølging og kontroll

Erstatningssøknadene blir gjennomgått for å sikre at vilkåra for erstatning er oppfylte. Dokumentasjon av rovviltskadane, som blir gjennomført av Statens naturoppsyn, er eit viktig grunnlag for erstatning. Bestandregistreringa for rovvilt er omfattande, held høg kvalitet og gjev høve for publikum og dyreeigar til å melde inn rovviltobservasjonar.

Rapport 2021

Erstatningsoppgjeret for husdyr og tamrein er gjennomført i medhald av gjeldande reglar. Det er framleis stor variasjon i tapsutviklinga i ulike område, men på nasjonalt nivå er det god samanheng mellom auka innsats på førebyggjande tiltak og reduksjon i sauetapa. For reinnæringa ser ein ikkje nokon tilsvarande samanheng. For denne næringa er det vanskelegare å finne eigna tiltak, og tapsforholda varierer i større grad med naturgjevne forhold knytte til klima, beitegrunnlag og anna.

Post 73 Tilskot til rovvilttiltak, kan overførast

Posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald. Posten dekkjer utgifter til førebyggjande og konfliktdepande tiltak i rovviltforvaltninga,

inkludert godtgjersle til lokale fellingslag. Løyvinga på posten kan òg nyttast til tiltak for å auke kunnskapsgrunnlaget som kjem den todelte målsetjinga til gode. Foreslått løyving er 64,8 mill. kroner, ein reduksjon på 14,8 mill. kroner samanlikna med 2022.

Posten er redusert med 8,8 mill. kroner fordi regjeringa har vedteke å legge ned ordninga for tilskot til omstilling for dyreeigarar med utmarksbasert sauehald som over eit lengre tidsrom har hatt omfattande roviltskadar og ønskjer ei omstilling til anna næringsverksemd knytt til landbrukseigedommen. Ordninga har i tidlegare år hatt ei ramme på 10 mill. kroner, og resterande 1,2 mill. kroner blir lagt inn i dei tiltaka som elles er finansierte frå posten.

Vidare er det for meir riktig postplassering frå posten flytta 6 mill. kroner til kap. 1410, post 21, til finansiering av kunnskapsdata om rovvilt som eit viktig basiselement for rovviltforskninga i Skandinavia.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å førebyggje roviltskadar i husdyrhald og tamreindrift gjennom å medverke til å finansiere førebyggjande tiltak. Vidare skal midlane nyttast til godtgjersle ved forsøk på skadefelling av rovvilt og medverke til å dempe konflikhtar og auke verdiskapinga knytt til førekomstar av rovdyr i lokalsamfunn. Det blir lagt vekt på å føre vidare arbeidet med tiltak innan førebygging og konfliktdemping med utgangspunkt i Stortingets behandling av St.meld. nr. 15 (2003–2004) *Rovvilt i norsk natur*, jf. Innst. S. nr. 174 (2003–2004) og rovviltforliket på Stortinget våren 2011 (jf. Representantforslag 8:163 S (2010–2011)).

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tilskotsordninga stimulerer til mindre tap og konflikhtar knytte til førekomstar av rovvilt i dei ulike rovviltregionane ved å setje i verk effektive førebyggjande og konfliktdempande tiltak.

Tildelingskriterium

Tilskot til førebyggjande og konfliktdempande tiltak blir fordelte etter gjeldande forskrifter. I tråd med føringane i rovviltpolitikken vil ein hovuddel av midlane bli kanalisert gjennom dei åtte regionale rovviltnemndene. Midlane skal nyttast til førebyggjande tiltak i husdyrhald og tamreindrift

og til konfliktdempande tiltak retta mot kommunar og lokalsamfunn. I kvar region har den regionale rovviltnemnda utarbeidd ein forvaltningsplan som skal sikre at det over tid blir lagt til rette for tilpassingar som gjev eit best mogleg skilje mellom beitedyr og faste førekomstar av rovvilt. Dei regionale rovviltnemndene har hovudansvaret for at tildelingane over posten skjer i tråd med eigen forvaltningsplan i den enkelte regionen. Det er utarbeidd nasjonale standardar for nokre av dei ulike førebyggjande tiltaka. Desse standardane skal følgjast ved iverksetjing av tiltaka.

Den todelte målsetjinga og målet om ei tydelegare soneforvaltning har ført til at vi har område som er beiteprioriterte, og område som er rovdyprioriterte. Tilskotsmidlane skal nyttast til å støtte opp om den todelte målsetjinga, og ein må vurdere søknadane ut frå om tiltaka gjev auka eller redusert konflikt mellom rovdyr og beitedyr. I dette ligg det at ein bør vere varsam med å støtte tiltak gjennom ordninga som stimulerer til auka tal beitedyr i rovviltprioriterte område.

Oppfølging og kontroll

Det blir utført ein generell formalia- og sannsynskontroll av rapportar frå tilskotsmottakarar om gjennomføring av tiltak og ressursforbruk. For å sikre effektiv bruk av midlane er det lagt vekt på kontroll med at førebyggjande tiltak som er støtta med offentlege midlar, følgjer nasjonale standardar der slike er utarbeidde.

Rapport 2021

I 2021 vart det behandla i alt 540 søknader om konkrete førebyggjande tiltak, og det vart behandla 226 søknader om tiltak for å dempe konflikhtar kring rovvilt. Det kom inn 96 søknader om akutte tiltak, og det vart avslutta omstilling for tre bruk som hadde opplevd vesentleg roviltskade i besetningane over fleire år. Tilskot til førebygging har truleg effekt for skade og tap av sau. Reduksjonen i tap kan òg henge saman med den geografiske differensieringa av rovviltførekomstar. For tamrein er det vanskeleg å finne eigna førebyggjande tiltak.

Post 74 CO₂-kompensasjonsordning for industrien

Posten er knytt til resultatområde Klima. På grunn av innlemminga av eigenkraft kombinert med auka kvoteprisar er det venta at kostnadene ved CO₂-kompensasjonsordninga for industrien

kjem til å auke til drygt 100 mrd. kroner over perioden 2021–2030. Estimater er usikkert. I 2023-budsjettet blir det foreslått ei løyving på 4,7 mrd. kroner. Regjeringa ønskjer å bevare kompensasjonsordninga og sikre føreseielege vilkår for industrien på ei berekraftig måte for statsbudsjettet. Regjeringa foreslår difor å innføre eit kvoteprisgolv på 200 kroner. Eit kvoteprisgolv betyr at bedrifter med rett på støtte får kompensert auken i kraftprisen som kjem av kvoteprisen på over 200 kroner. Kvoteprisgolvet inneber at staten ber heile risikoen for auka kvoteprisar. Sjølv med ei justering av ordninga aukar løyvinga med 1,9 mrd. kroner, eller drygt 68 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2022. Utan justering ville løyvinga vore om lag 7,4 mrd. kroner i 2023-budsjettet. Dei årlege utbetalingane er også tett knytte til utviklinga av kvoteprisane.

Kompensasjonen blir utbetalt etterskotsvis. Det betyr at løyvinga for 2023 gjeld for støtteåret 2022.

Mål

CO₂-kompensasjonsordninga kompenserer norsk industri for auka kraftprisar som følgje av EUs kvotesystem for CO₂-utslepp. Formålet med ordninga er å redusere faren for karbonlekkasje frå Europa og slik hindre auke i globale utslepp som følgje av utflytting av industri til land med mindre stram klimapolitikk. Ordninga er basert på ESAs retningslinjer for CO₂-kompensasjon, som opnar for statsstøtte til utvalde industrisektorar som er vurderte som særleg utsette for karbonlekkasje. ESAs retningslinjer svarer til EUs retningslinjer. EFTAs overvåkingsorgan (ESA) har godkjent en ny norsk ordning for perioden 2021-2030. Miljødirektoratet har åpnet for at bedriftene kan søke om støtte for støtteåret 2021, som vil bli utbetalt innen utgangen av 2022.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tilskotsordninga reduserer faren for karbonlekkasje.

Tildelingskriterium

Ordninga omfattar industriverksemder i 10 sektorar og 20 undersektorar som det etter EUs retningslinjer er mogleg å gje støtte. Dette inkluderer mellom anna produsentar av aluminium, ferrolegeringar, kjemiske produkt og treforedling. I tillegg arbeider regjeringa for å få inkludert ytterlegare to sektorar i den norske ordninga, det vere

seg produksjon av andre organiske kjemiske råvarer og produksjon av gjødsel, nitrogensambindingar og vekstjord. Regjeringa er i dialog med ESA om dette.

Ordninga gjeld for perioden frå 1. januar 2021 til 31. desember 2030. EU-kommisjonen og ESA kan endre retningslinjene for CO₂-kompensasjon når dei ser det nødvendig. Ei endring i retningslinjene kan bety at den norske forskrifta må endrast tilsvarende.

Oppfølging og kontroll

Ordninga blir administrert av Miljødirektoratet, som i behandlinga av søknadene kontrollerer om dei enkelte verksemdene fyller vilkåra for utbetaling av kompensasjon. Det blir årleg rapportert om bruken av midlar til EFTAs overvåkingsorgan ESA og til Stortinget i samband med budsjettet.

Rapport 2021

Det er enno ikkje betalt ut kompensasjon for støtteåret 2021, ettersom ny forskrift ikkje er fastsett.

Post 75 Utbetaling for vrakpant og tilskot til køyretøy og fritidsbåtar, overslagsløyving

Ordninga rettar seg mot resultatområdet Forureining. Tilskot til kommunale anlegg for behandling av kasserte fritidsbåtar ligg under post 63 Returordning for kasserte fritidsbåtar. Post 75 er uendra frå statsbudsjettet for 2022. Foreslått løyving er på 528 mill. kroner på posten for 2023.

Mål

Målet med vrakpantordninga for køyretøy er å stimulere bileigarar til å levere utrangerte bilar til godkjend biloppsamlingsplass, slik at bilvraket kan takast hand om på ein forsvarleg måte og materiala frå det kan vinnast att. Posten dekkjer utbetaling av vrakpant og kostnader ved overføring av vrakpanten til bileigaren. Forskrift om kasserte kjøretøy gjev produsentar og importørar ansvaret for handtering av kasserte kjøretøy. Produsentansvaret er ein del av avfallsforskrifta kapittel 4 om kasserte kjøretøy.

Vrakpantordninga vart frå og med 1. januar 2018 utvida til å gjelde nye kjøretøygrupper som tidlegare ikkje var omfatta av ordninga, under dette mopedar, lette og tunge motorsyklar, lastebilar, bubilar og campingvogner. For desse kjøretøygruppene blir panten utbetalt som eit tilskot til behandlingssanlegget der eigaren får ein fastsett

del av beløpet for å levere køyretøyet til vraking hos ein godkjend biloppsamlar, medan ein del av beløpet går til behandlingsanlegget for å dekkje kostnadene anlegget har med å miljøsane vraket. Ordninga vart vedteken av Stortinget under behandlinga av statsbudsjettet 2017. Det har vore nødvendig å greie ut ei rekkje problemstillingar for å få eit godt system på plass, og ordninga vart sett i verk frå 1. januar 2018.

I statsbudsjettet for 2017 vart det òg vedteke ei tilskotsordning for å stimulere til innlevering av kasserte fritidsbåtar. Frå 1. oktober 2017 vart det utbetalt tilskot til kasserte fritidsbåtar over denne posten. Det blir utbetalt eit beløp på 1 000 kroner per båt til båteigaren. Samstundes blir det utbetalt eit tilskot til verksemda som handterer båtane. Dette beløpet er eit tilskot per kilo båt som blir handtert, og skal dekkje kostnadene med miljøsanering av båten, handtering, attvinning av det som er aktuelt å vinne att, og levering av avfallet frå båten til eit anlegg for avfallsbehandling. I dei tilfella båten blir handtert av eit kommunalt anlegg som ikkje er sjølvstendig rettssubjekt, blir handteringstilskotet betalt ut over post 63.

Kriterium for måloppnåing

Tilskotsordninga skal medverke til auka innlevering av køyretøy og fritidsbåtar som skal vrakast, slik at dei kan takast hand om på ein forsvarleg måte.

Tildelingskriterium

Vrakpanten for køyretøy blir utbetalt av Skatteetaten på vegner av Miljødirektoratet mot kvittering for at bilvraket er levert til godkjend biloppsamlingsplass for behandling. Ordinær vrakpant for 2022 er 3 000 kroner. Vrakpant til dei nye køyretøygruppene og tilskot til handteringsanlegg for desse gruppene blir òg utbetalte av Skatteetaten.

Tilskot til båteigar og tilskot til handtering av kasserte fritidsbåtar blir utbetalte av Miljødirektoratet. Tilskot til kommunale anlegg for handtering av fritidsbåtar blir utbetalte frå post 63.

Oppfølging og kontroll

For å sikre at det kasserte køyretøyet har rett til vrakpant eller tilskot, blir vrakmeldinga for køyretøy kontrollert mot det sentrale motorvognregisteret. For varebilar og fritidsbåtar blir dokumentasjon frå behandlingsanlegget sjekka av Miljødirektoratet. Kontrollen skjer elles ved kontroll av lager

på oppsamlingsplassane og rekneskap med vedlegg.

Rapport 2021

Saman med produsentansvarsordninga for køyretøy bidreg vrakpantordninga for køyretøy til at om lag 95 %² av de utrangerte bilane leverast inn. Dette sikrar at ressursane blir utnytta i ein sirkulær økonomi og farleg avfall handtert miljømessig forsvarleg. Av dette blir om lag 84 pst. materialt vunne og 4 pst. av delane går til ombruk. I 2021 vart det samla inn i overkant av 132 200 bilvrak, som er ein liten nedgang frå året før. Talet på vrak svingar frå år til år, men har vore relativt stabilt dei siste åra. Det var samla inn 711 lastebilar i klasse N2 (1 009 i 2020), 601 lastebilar i klasse N3 (819 i 2020), 4 425 mopedar og motorsyklar (5 020 i 2020), 3 189 campingvogner (3 990 i 2020) og 217 bular i 2021 (254 i 2020).

Tilskotsordninga for kasserte fritidsbåtar har vore effektiv for å sikre innlevering av fritidsbåtar, noko som sikrar utnytting av ressursane i ein sirkulær økonomi og redusert forsøpling og forureining. Evalueringa av ordninga frå 2019 peiker på at mangelen på eit register over fritidsbåtane gjer det vanskeleg å føre kontroll med at det faktisk er båteigaren som leverer båten. Det har vore døme på misbruk.

Etter evalueringa ble ordninga utvida til å omfatte aluminiumsbåtar og kjølar og ballast i metall frå 1. januar 2020. Kostnaden er neglisjerbar, men det får ordninga til å fungere betre.

Det vart utbetalt tilskot til om lag 10 300 båteigarar i 2021. I 2020 vart det utbetalt tilskot til om lag 13 090 båteigarar. Det er ved utgangen av 2021 etablert 250 handteringsanlegg for små kasserte fritidsbåtar, medan det er 76 handteringsanlegg for større kasserte fritidsbåtar over 15 fot. Det er utbetalt om lag 44,0 mill. kroner til behandling av kasserte fritidsbåtar i 2021, medan det vart utbetalt 43,5 mill. kroner i 2020.

Post 76 Refusjonsordningar, overslagsløyving

Posten dekkjer ulike refusjonsordningar retta mot resultatområda Forureining og Klima. Posten er auka med 92 mill. kroner til 267,5 mill. kroner.

Samla er det til refusjon av avgift på hydrofluorkarbon (HFK) og perfluorkarbon (PFK) budsjettert med om lag 200 mill. kroner, og til refusjo-

² Bilvrak og kasserte bildekk – Miljøstatus (miljødirektoratet.no)

nar for spillolje er det budsjettert med om lag 67,5 mill. kroner i 2023.

Refusjon av smørjeoljeavgifta

Mål

Målet med ordninga er å stimulere til auka innlevering av spillolje til miljøgodkjend behandling. Spillolje er brukt smørjeolje og transformatorolje og er klassifisert som farleg avfall. Smørjeolje er, med unntak av enkelte bruksmåtar, pålagd smørjeoljeavgift, jf. St.prp. nr. 1 (2007–2008) *Skatte-, avgifts- og tollvedtak*, kap. 5542, post 71.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er totalt innsamla kvantum av spillolje.

Tildelingskriterium

Det blir utbetalt refusjon for dei fleste typane brukt smørjeolje og andre brukte oljar (transformatoroljar og anna) med tilsvarende eigenskapar, med unntak av mellom anna spillolje som kjem frå større skip (større enn 76 meter / 250 fot) i internasjonal sjøfart. Refusjonen blir utbetalt til større mottaksanlegg (tankanlegg) med førehandstilsegn frå Miljødirektoratet. I tilsegna er det fastsett ein del vilkår som refusjonsmottakaren har plikt til å rette seg etter. Krav om utbetaling blir kontrollerte opp mot førehandstilsegna.

Refusjonssatsen blir fastsett årleg av Miljødirektoratet med utgangspunkt i nivået på smørjeoljeavgifta.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet bruker ein tredjepart til å kvalitetssikre og kontrollere søknadene om refusjon. Miljødirektoratet gjennomfører tilsyn ved nokre refusjonsanlegg kvart år. Ved kontroll av mottaksanlegga dei siste åra er det konstatert enkelte brot på ordninga for refusjonar. Miljødirektoratet følgjer opp brota ved å nekte refusjonsutbetaling eller krevje tilbakebetaling av feilaktig utbetalte refusjonar. Strengare reaksjonar som tilbaketrekking av tilsegna eller melding til politiet blir òg vurderte i alvorlege tilfelle.

Rapport 2021

Innsamlingsgraden for spillolje (med og utan rett til refusjon) har vore stabil dei siste åra og er

berekna til i underkant av 90 pst. Effekten av refusjonsordninga for brukt smørjeolje er god og sikrar forsvarleg handtering av dette avfallet. I 2021 vart det totalt samla inn i underkant av 27 000 m³ olje som har krav på refusjon. Det vart i 2021 utbetalt om lag 64,4 mill. kroner i refusjon. Refusjons-satsen var på 2,66 kroner per liter.

Refusjon av avgift på hydrofluorkarbon (HFK) og perfluorkarbon (PFK)

Mål

Refusjonsordninga er heimla i forskrift 1. juni 2004 nr. 930 om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskrifta) kapittel 8. Hydrofluorkarbon (HFK) blir i første rekkje nytta i kjøle- og fryseanlegg, varmpumper og mobil luftkondisjonering.

Formålet med ordninga er å redusere utslepp til luft av HFK og PFK. Gassane er klimagassar, og reguleringa av desse er ein del av strategien for å redusere utsleppa av klimagassar i samsvar med Parisavtalen. Ordninga med avgift og refusjon skal medverke til meir bruk av miljøvennlege kuldemedium og mindre bruk av dei HFK- og PFK-gassane som har høgast klimaverknad (globalt oppvarmingspotensial), stimulere til produktutvikling, styrkje arbeidet med å hindre lekkasjar og stimulere til innsamling og forsvarleg behandling av brukt gass. Målgruppa for refusjonsordninga er aktørar som har avfallsgass eller kassert utstyr som HFK- eller PFK-gass.

Tildelingskriterium

Forskrifta inneber at kuldebransjen og andre som leverer HFK og PFK til godkjent destruksjonsanlegg, kan krevje refusjon av avgift på HFK og PFK. Føresetnaden er dokumentasjon som viser kva mengd og typar av HFK og PFK som er leverte og forsvarleg destruerte.

Det blir utbetalt refusjon for den mengda HFK og PFK som er levert til godkjent anlegg for destruksjon. Refusjonssatsane vil vere like dei gjeldande differensierte avgiftssatsane for avgifta på HFK og PFK ved innleveringstidspunktet, jf. Stortingets årlege avgiftsvedtak og forskrift 11. desember 2001 nr. 1451 om særavgifter § 3-18-2.

Oppfølging og kontroll

Miljødirektoratet fører tilsyn med refusjonsordninga, jf. avfallsforskrifta § 17-3. Mengda HFK og PFK som blir samla inn og send til destruksjon,

varierer mykje frå år til år. Grunnen er spesielt at hos den største aktøren som nyttar ordninga, blir gassen innsamla på store tankar. Når ein tank er full, blir han send til forsvarleg destruksjon. Kvar tank som blir send til destruksjon, utløyser med avgiftssatsen vi har i dag, 30 mill. kroner i refusjon, avhengig av samansetjinga av gassane i tanken.

Rapport 2021

I 2021 vart det utbetalt eit samla refusjonsbeløp på 93 mill. kroner som følgje av at fem tankar med gass vart leverte til destruksjon, og noko mindre volum av HFK-gass frå hushaldskjølemøbel som vart tappa av på same anlegget som gassen vart destruert. Utbetaling av refusjonar har halde seg på eit høgt nivå dei siste åra fordi avgiftssatsen har auka, og som eit resultat av at meir gass, særleg av dei med høg avgiftssats, har blitt samla inn og destruert.

Innhaldet i tankane er i all hovudsak ulike blandingar av HFK-gassar, da PFK-gassar er svært lite brukte i Noreg. Det vart destruert gass tilsvarende om lag 150 000 tonn CO₂-ekvivalentar i 2021. Ressursbruken under ordninga var i 2021 retta mot dei nasjonale måla under resultatområdet Klima.

Post 77 Ymse organisasjonar og stiftelsar m.m.

Posten er tredelt, jf. omtale under. Midlane er retta mot resultatområda Naturmangfald, Friluftsliv, Forureining og Klima. Løyvinga er redusert med 2,5 mill. kroner til 14,4 mill. kroner. Posten er redusert med 2,9 mill. kroner fordi «Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja» har vedteke å leggje seg ned. Midlane til «Omatt – Bransjeforeningen for idéelle gjenbruksaktører» er også teken ut fordi regjeringa har sett i gang eit arbeid med innsparing og reduksjon i talet på namngjevne tilskotsmottakarar. Det blir vist til omtale og grunngjeving for arbeidet i Gul bok 2023 og vidare arbeid i 2024-budsjettet. Samstundes er det lagt inn ei prisjustering på 0,4 mill. kroner.

Frivillige miljøorganisasjonar og allmennytige stiftelsar innanfor forureiningsområdet

Mål

Tilskotsordninga skal medverke til å halde i gang eit utval av demokratisk oppbygde, landsomfatt-

ande organisasjonar med arbeid mot forureining som formål for å sikre frivillig engasjement og styrkje medverknaden i miljøspørsmål lokalt, regionalt og nasjonalt, basert på fagleg innsikt.

Målet er òg å påverke produksjons- og forbruksmønsteret ved å byggje opp og formidle kompetanse om miljøvennleg produksjon og forbruk og stimulere til berekraftig praksis i næringsliv, hushald og offentleg verksemd.

Tildelingskriterium

Storleiken på driftstilskota blir fastsett mellom anna ut frå ei vurdering av aktivitetsnivået til organisasjonane nasjonalt og lokalt, økonomien deira og alternative høve til finansiering, saman med medlemstalet i organisasjonane.

Ordninga omfattar tilskot til

- Norsk vannforening (398 000 kroner)
- Norsk forening mot støy (1,234 mill. kroner)
- LOOP (575 000 kroner)
- Foreininga Hold Norge Rent (2,131 mill. kroner)
- Den europeiske standardiseringsorganisasjonen (CEN) for arbeid med å lage ein ny standard for måling av utslepp frå vedomnar (211 000 kroner)

Det er ein føresetnad at organisasjonane og stiftelsane sender inn søknad om tilskot. Det blir fortløpande vurdert om organisasjonane og stiftelsane tilfredsstiller kriteria for å få støtte.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar bli følgde opp for å kontrollere at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Oppfølging og kontroll går for seg ved generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapporteringar.

Rapport 2021

Midlane er brukte til grunnstøtte til drift, opplæringstiltak og informasjonstiltak og førebyggjande arbeid generelt i dei ulike organisasjonane.

Miljømerking, miljøvennleg forbruk og forbrukarinformasjon

Mål

Gjenbruk, miljømerking og standardar for miljøleing, produkt og tenester er viktige verktøy i ein førebyggjande miljøpolitikk. Standardisering inne-

ber utarbeiding av krav og spesifikasjonar for varer, tenester, prosessar og verksemdar. Miljømerking skal gje informasjon til og gjere forbrukarar, næringsliv og offentlege verksemdar medvitne om miljøvennlege val. Dei offisielle miljømerkeordningane som Svana og Blomen er eit viktig supplement til lovpålagde krav og medverkar til redusert bruk av prioritetslistestoff. Merkeordningane er nærmare omtalte i Barne- og likestillingsdepartementets budsjettproposisjon. Gjenbruk er eit godt miljøtiltak for å redusere avfall og forbruk og bidreg til måloppnåing for fleire av FN's berekraftsmål. Posten omfattar driftstilskot til Stiftelsen Miljømerking (1,266 mill. kroner) og Standard Norge (1,688 mill. kroner).

Kriterium for måloppnåing

Klima- og miljødepartementet føreset at midlane blir nytta til å intensivere arbeidet med verkemiddel som fremjar prioriterte miljø- og berekraftsmål. Innan standardiseringsarbeidet er det viktig med arbeid knytt til europeiske og internasjonale standardar som er særleg relevante for miljøleing og klima- og miljøomsyn i produkt og tenester. For miljømerking er det sentralt med utvikling av miljøkriterium, slik at fleire produktgrupper blir merkte. Det skal særleg leggjast vekt på å utvikle og vidareutvikle kriteriesett for produktgrupper som medfører stor miljøbelastning. Det skal òg leggjast vekt på tiltak for å få fleire produsentar til å søkje om merket innanfor områda der det er utvikla kriterium, og for å gje forbrukarar informasjon om spekteret av miljømerkte produkt på marknaden.

Tildelingskriterium

Tildeling av midlar er basert på resultatane organisasjonane hadde føregåande år, og ein konkret søknad om midlar for kommande periode, sett opp mot prioriterte nasjonale miljø- og berekraftsmål.

Oppfølging og kontroll

Drifts- og prosjekttilskota blir følgde opp gjennom krav som blir fastsette i kvart enkelt tilsegnsbrev. Det blir motteke årsrapport og/eller rekneskapsoversikt for alle tilsegner, i tillegg til at det er fagleg kontakt med dei enkelte tilskotsmottakarane.

Rapport 2021

Midlane til Stiftelsen Miljømerking er brukte til å utvikle miljømerkingskrav for nye produktom-

råde, skjerpte krav for eksisterande produktområde og til å auke kunnskapen om, kjennskapen til og aksepten av miljømerkinga. Midlane til Standard Norge er brukte til arbeid knytt til europeiske og internasjonale standardar som er særleg relevante for klima- og miljøomsyn i produkt og tenester. Midlane til Omatt – Bransjeforeningen for idéelle gjenbruksaktører er brukte til å gjennomføre kurs for frivillige medarbeidarar om drift av gjenbruksbutikkar og til lover og avtaleverk som er relevante for slik verksemd.

Naturfaglege organisasjonar

Mål

Ordninga skal medverke til å halde i gang eit utval av demokratisk oppbygde, landsomfattande organisasjonar innanfor naturområdet for å sikre frivillig engasjement og styrkje medverknaden i miljøspørsmål lokalt, regionalt og nasjonalt, basert på fagleg innsikt.

Tildelingskriterium

Storleiken på driftstilskota blir fastsett mellom anna ut frå ei vurdering av aktivitetsnivået til organisasjonane nasjonalt og lokalt, økonomien deira og alternative høve til finansiering, saman med medlemstalet i organisasjonane.

Det er rekna med tilskot til

- Foreningen Våre Rovdyr (378 000 kroner)
- Norsk Biologforening (306 000 kroner)
- Norsk Botanisk Forening (306 000 kroner)
- Norsk entomologisk forening (297 000 kroner)
- BirdLife Norge (2,355 mill. kroner)
- Norges sopp- og nyttevekstforbund (2,942 mill. kroner, inkludert 2,5 mill. kroner til soppkontroll)
- Norsk Zoologisk Forening (270 000 kroner)

Tilskot til den enkelte organisasjonen blir utbetalt etter søknad.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med kontroll av at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Oppfølging og kontroll går for seg ved generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapporteringar. I tillegg kjem fagleg kontakt med dei enkelte tilskotsmottakarane.

Rapport 2021

Midlane vart nytta til grunnstøtte til drift, informasjonsverksemd og prosjekt i dei ulike organisasjonane.

Post 78 Friluftslivsformål, kan overførast

Posten er retta mot resultatområdet Friluftsliv.

Foreslått løyving er på 192,3 mill. kroner, ein auke på 10,5 mill. kroner frå 2022. Tilskotsordninga for Nasjonale turiststiar er flytta inn på posten frå post 81. Ordninga hadde i 2022 ei budsjett-ramme på 12,7 mill. kroner, men det er teke ut 1 mill. kroner som har lege inne til mellombels styrking av ordninga og i 2023 skal bidra til finansiering av andregongs behandling av Driva-vassdraget mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* under post 21. Vidare er 1,4 mill. kroner flytta frå ordninga til finansiering av marint vern under post 32. Det er lagt inn 1,2 mill. kroner til prosjektleiing i organisasjonen Norsk Friluftsliv for førebuing av Friluftslivets år 2025 og teke ut av posten 1 mill. kroner til Norsk Friluftsliv sitt prosjekt innfor friluftslivsaktivitetar i skule og barnehage.

Til posten ligg fleire tilskotsordningar som er omtalte under.

Det er behov for ei tilsegnsmakt på 3 mill. kroner til anskaffingar i samband med kjøp og reparasjonar av båtar i Skjærgårdstjenesten, jf. forslag til vedtak VI.

Friluftslivsaktivitet

Tilskot til friluftslivsaktivitet har ei ramme på 57,3 mill. kroner, ein auke på 11,2 mill. kroner frå 2022. Auken kjem av at tilskotsordninga «Friluftsliv for personer med innvandrerbakgrunn» blir integrert i denne tilskotsordninga, samstundes som personar med innvandrerbakgrunn blir prioriterte i den samanslåtte ordninga. Auken skriv seg vidare frå at den øyremerkte løyvinga til DNT for å drifte og utvikle prosjektet Historiske Vandreruter blir avvikla frå 2023 og overført til denne tilskotsordninga.

Mål

Målet med ordninga er å medverke til auka deltaking i helsefremjande, trivselsskapande og miljøvennleg friluftsliv for alle grupper i befolkninga.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga vil bli dokumentert gjennom resultatindikatorane på resultatområdet Friluftsliv. Måloppnåinga blir òg vurdert ut frå oppnådde resultat og omfanget av aktivitetsfremjande tiltak i regi av organisasjonane.

Tildelingskriterium

Det blir primært gjeve tilskot til friluftslivsaktivitet. Det er òg mogleg å få støtte til enkelt materiell og utstyr når dette medverkar til å fremje den friluftslivsaktiviteten det blir søkt om tilskot til. Det kan dessutan bli gjeve tilskot til informasjonstiltak om rettar og plikter etter allemannsretten. Det blir ikkje gjeve midlar til kostnadsnevjande utstyr, utstyrssentralar eller supplering av utstyrslager.

Desse typane aktivitetar blir prioriterte:

- aktivitetar som er lite ressurskrevjande og lett tilgjengelege for ulike brukargrupper
- tiltak som blir gjennomførte i nærmiljøet med særleg vekt på byar og tettstader
- tiltak som inkluderer ein plan for marknadsføring av tiltaket overfor aktuelle målgrupper
- tiltak som medverkar til auka deltaking i friluftsliv over tid
- tiltak som fører til auka integrering av personar med innvandrerbakgrunn i befolkninga elles

Personar som er lite fysisk aktive, barn, unge og barnefamiliar, personar med innvandrerbakgrunn og personar med nedsett funksjonsevne er prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med kontroll av at midlane blir nytta som føresett, og at tiltaka blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Totalt vart det i 2021 gjeve 42,5 mill. kroner i tilskot til lag og organisasjonar som arbeider med aktivitetsfremjande tiltak for friluftsliv. Av dette fekk landsomfattande friluftslivsorganisasjonar 21,25 mill. kroner direkte frå Miljødirektoratet, medan lokale og regionale lag og organisasjonar fekk 21,25 mill. kroner frå fylkeskommunane. Totalt kom det inn 769 søknader om statleg støtte frå posten, og det totale søknadsbeløpet var på 146,2 mill. kroner.

Midlane er i all hovudsak brukte til å støtte tiltak for barn, unge og barnefamiljar, tiltak som stimulerer nye grupper til å delta i friluftslivsaktivitetar, til dømes personar med nedsett funksjonsevne og etniske minoritetar i Noreg, og tiltak som medverkar til å utvikle samarbeidet mellom friluftsliv og kulturminne. Tilskota har medverka til at ei rekkje barn, unge og familiar har fått positive opplevingar og betre kunnskap om friluftsliv. Døme på tiltak som fekk tilskot frå Miljødirektoratet, er Friluftsrådernes Landsforbunds prosjekt «Læring i friluft» og «Friluftsliv og folkehelse» og Norsk Friluftslivs prosjekt «Friluftslivets uke». Det er òg gjeve tilskot til Norges sopp- og nyttevekstforbund til «Soppens dag», til Norsk Botanisk Forening sitt arrangement «Villblomstenes dag», til Norges Naturvernforbunds prosjekt «Opplev naturen – livsgrunnlaget vårt» og til Mental Helse Ungdom sitt tiltak «Frisk Pust og Mestring». 10,8 mill. kroner vart tildelte Norsk Friluftsliv, som fordelte dette vidare til sine eigne medlemsorganisasjonar.

Friluftslivsaktivitet for personar med innvandrarbakgrunn

Ordninga er slått saman med tilskotsordninga for friluftslivsaktivitet sidan ordningane elles er identiske. Personar med innvandrarbakgrunn blir frå 2023 ei av dei prioriterte gruppene i tilskotsordninga for friluftslivsaktivitet.

Rapport 2021

Ordninga hadde ei ramme på 9 mill. kroner i 2021. Totalt var det 16 søkjarar som til saman søkte om 14,4 mill. kroner. Alle dei 16 laga og organisasjonane vart tildelte tilskot.

Tiltaka omfatta tilbod om turar og aktivitetar, men òg tiltak for inkludering og opplæring av personar med innvandrarbakgrunn til å bli leiarar i lag og organisasjonar. Leiarar med innvandrarbakgrunn er viktige for vidare rekruttering av personar med innvandrarbakgrunn.

Døme på tiltak er Wild Xs ungdomsprosjekt «Wild X aktivitetsprogram» med opplæring og tilbod om turar knytte til jakt, fiske og anna friluftsliv, Friluftsrådernes Landsforbunds prosjekt «Friluftsrådernes friluftstiltak for innvandrere», Norsk Friluftslivs prosjekt «Integrering gjennom friluftsliv», Den Norske Turistforenings prosjekt «Nøkkelen til inkludering i DNT», Raudekrossens prosjekt «Til Topps lokalt» og Skiforeningens tiltak «Friluftsglede for alle».

Driftsstøtte til friluftslivsorganisasjonar

Ordninga har ei ramme på 41,42 mill. kroner.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å styrkje interessa for deltaking i friluftsliv i allmenta gjennom det arbeidet som skjer i dei store friluftslivsorganisasjonane og dei lokale laga og foreiningane deira.

Friluftsrådernes Landsforbund (FL) er paraplyorganisasjonen for dei interkommunale friluftsråda. Det er for tida 28 interkommunale friluftsråd. Det er sett av 16,95 mill. kroner i administrasjonsstøtte til FL og dei interkommunale friluftsråda. Det er eit mål at flest mogleg kommunar er med i eit interkommunalt friluftsråd.

Norsk Friluftsliv er paraplyorganisasjon for 18 friluftslivsorganisasjonar med til saman over 950 000 medlemmer. Det er sett av 7,97 mill. kroner i administrasjonsstøtte til Norsk Friluftsliv, ein auke på 2,4 mill. kroner frå 2022. Dette er fordi den øyremerkte driftsstøtta til Norsk Friluftsliv til prosjekta «Integrering gjennom friluftsliv» og arbeidet med å fremje friluftsliv i skulen, irekna å drifte «Forum for friluftsliv i skolen», blir avvikla frå 2023 og overført til driftstilskotet til Norsk Friluftsliv. Det er føresett at Norsk Friluftsliv nyttar midlane til å føre vidare det målretta arbeidet som er i dag innanfor desse felta.

FL, Norsk Friluftsliv og Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) har etablert fylkesvise samarbeidsnettverk for natur og friluftsliv (FNF – Forum for natur og friluftsliv). Til FNF er det sett av 13,5 mill. kroner i administrasjonsstøtte.

Organisasjonen Wild X tilbyr friluftslivsaktivitetar med personar med innvandrarbakgrunn i alderen 12–25 år som hovudmålgruppe. Det er sett av 1,5 mill. kroner i administrasjonsstøtte til Wild X.

Tjukkasgjengen driv med lågterskeltilbod innanfor friluftsliv og fysisk aktivitet, og hovudmålgruppa er personar som er lite fysisk aktive. Det er sett av 1,5 mill. kroner i administrasjonsstøtte til Tjukkasgjengen.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga vil bli dokumentert gjennom resultatindikatorane på resultatområdet Friluftsliv.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir

gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og gjennom eit årleg kontaktmøte med kvar organisasjon.

Rapportering om bruk av tilskotsmidlar skjer i årlege kontaktmøte med FL, Norsk Friluftsliv, FNF, Wild X og Tjukkasgjengen.

Rapport 2021

I 2021 vart det løyvd 39 mill. kroner i statleg driftsstøtte til 6 nasjonale friluftslivsorganisasjonar. Totalt vart det tildelt 15,55 mill. kroner til FL og interkommunale friluftsråd i 2021. Midlane er nytta til drift, til å styrkje arbeidet i FL, til å utvide FL sitt engasjement geografisk og gjev FL og friluftsråda eit bidrag til å halde i gang ei god drift. Det er stor interesse for interkommunalt samarbeid om friluftsråd, og i 2021 var det 28 interkommunale friluftsråd med 228 medlemskommunar. Frå 2021 er alle friluftsråda samla i FL igjen, etter at Oslofjordens Friluftsråd på ny vart medlem i FL. Friluftsråda femner no over 75 pst. av befolkninga i heile landet.

Det vart i 2021 inngått avtale med grunneigarar om 133 km med nye turstiar, skiløyper og turveggar, og friluftsråda har saman med medlemskommunane arbeidd med å sikre 30 nye friluftsområde. Det er tilrettelagt 60 km med nye turstiar og mellom anna bygd 7 nye toalett, 5 nye bryggjer og 3 nye parkeringsplassar.

Trass i koronasituasjonen i 2021 har FL og friluftsråda hatt stor aktivitet. Friluftsråda har hatt opne turar med 10 300 deltakarar, tiltak for barn og ungdom med 21 500 deltakarar og tiltak for personar med minoritetsbakgrunn med 6 400 deltakarar. I tillegg har over 61 000 personar vore med på turar der friluftsråda har vore medarrangørar. Friluftsråda har framleis stor innsats retta mot friluftsliv og bruk av naturen i læringsarbeidet i barnehage og skule, og 3 600 lærarar og barnehagetilsette var på kurs i regi av FL og friluftsråda i 2021. Friluftsråda engasjerer seg òg i arbeidet med å ta vare på arealgrunnlaget for friluftsliv, gjennom deltaking i fylkesvise Forum for natur og friluftsliv og gjennom fråsegner i ulike arealsaker. 4 900 turmål har 121 300 deltakarar brukt, og til saman har dei gått 2,3 mill. turar. I arbeidet med forsøpling har friluftsråda engasjert 27 000 frivillige som har samla inn 960 tonn søppel. Turregistreringsopplegga har vore ein stor suksess også i koronaåret 2021 med ein ytterlegare vekst på om lag 45 pst.

Friluftsråda forvaltar 814 offentleg eigde friluftsområde med omfattande oppgåver knytte til mellom anna skjøtsel, vask av toalett og bosshandtering og forvaltar over 2 500 km turstiar, 217 km turveggar og 176 km skiløyper.

Norsk Friluftsliv vart tildelt 5,57 mill. kroner i administrasjonsstøtte. Norsk Friluftsliv får dessutan aktivitets- og prosjektmidlar frå Miljødirektoratet for vidare tildeling til sentralledda i Norsk Friluftsliv sine medlemsorganisasjonar. Arbeidet omfattar i stor grad påverknads- og informasjonsarbeid overfor offentlege styresmakter og andre organisasjonar, med sikte på å skape best mogleg vilkår for friluftslivet.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) vart i 2021 tildelt 13,5 mill. kroner i administrasjonsstøtte via sekretariatet med sentral leiing av organisasjonen. Arbeidsgjevaransvaret er plassert sentralt for alle tilsette. Statleg tilskot bedreg til at FNF ved utgangen av 2021 har 16 lokale FNF med i alt 18 fulltidsstillingar som koordinatorar og ei stilling sentralt som dagleg leiar. FNF-koordinatorane gjer eit stort og viktig arbeid for natur- og friluftslivsinteressene i dei enkelte fylka.

Wild X fekk i 2021 utbetalt 1,5 mill. kroner i driftsstøtte. Statleg driftsstøtte og aktivitetstilskot bidreg til at mange barn og unge med innvandrarbakgrunn får eit godt tilbod om å delta i friluftslivsaktivitetar. Organisasjonen er under stadig utvikling, mellom anna med oppretting av fleire lokallag.

Tjukkasgjengen fekk i 2021 utbetalt 1,5 mill. kroner i driftsstøtte. Organisasjonen arbeider med å skape aktivitet, særleg gjennom å motivere og støtte lokale «chapter».

Tiltak i statleg sikra friluftslivsområde

Ordninga har ei ramme på 33,6 mill. kroner, ein auke på 1 mill. kroner frå 2022. Auken kjem av at den øyremerkte løyvinga til Oslofjordens Friluftsråd til arbeid med friluftsliv og miljø i Oslofjorden blir avvikla frå 2023 og overført til denne tilskotsordninga.

Mål

Målet med ordninga er å medverke til naturvennleg fysisk tilrettelegging og skjøtsel i friluftslivsområde som er bevarte gjennom statleg sikring, og i område verna som friluftslivsområde etter markalova, slik at områda blir tilgjengelege og attraktive.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga vil bli dokumentert gjennom resultatindikatorane på resultatområdet Friluftsliv.

Måloppnåinga blir òg vurdert ut frå oppnådde resultat i kommunane med opparbeiding og skjøtsel av statleg sikra friluftslivområde.

Tildelingskriterium

Det blir tildelt tilskot til tilrettelegging som har eitt eller fleire av følgjande mål:

- minske dei fysiske hindringane for friluftsliv og leggje til rette for auka friluftslivsaktivitet for alle
- ta vare på opplevingskvalitetane i området og leggje til rette for gode naturopplevingar
- hindre at friluftsliv fører til unødige naturinngrep, slitasje og forstyrning av plante- og dyrelivet, kulturminne og kulturmiljø

Tilskot kan berre bli gjevne der tiltaket inngår i ein gjeldande og godkjend forvaltningsplan knytt til tilrettelegging av sikra friluftslivsområde. For område verna som friluftslivsområde etter markalova er det eit vilkår at tiltaka er i tråd med verneforskrift og eventuell forvaltningsplan for området.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll i fylkeskommunane av innsende rapportar.

Rapport 2021

Budsjettet for 2021 var 31 mill. kroner, som vart tildelt fylkeskommunane for vidare tildeling til kommunar og interkommunale friluftsråd. Fordeling vart utført på grunnlag av omfanget av sikra friluftslivsområde og om det låg føre forvaltningsplanar for friluftslivsområda som dokumenterte behov for tiltaksmidlar. I gjennomsnitt vart fylka i 2021 tildelte 2,82 mill. kroner. Eit fylke fekk tildelt 6,5 mill. kroner, medan det fylket som fekk minst, vart tildelt 0,5 mill. kroner. I alt fekk 4 av fylka tildelt meir enn 2 mill. kroner.

Totalt fekk fylkeskommunane 288 søknader frå kommunar og interkommunale friluftsråd, og totalt søknadsbeløp var 72,4 mill. kroner. Tiltaka var kostnadsberekna til nær 125 mill. kroner, noko som viser at mange søkjarar medverkar sjølve med egne midlar og dugnadsinnsats. Det vart i 2021 gjeve statleg støtte til 211 ulike tiltak. Ein stor del av tiltaka omfatta universell tilrettelegging slik at fleire grupper av befolkninga får høve til å nytte områda. Dei fleste tilretteleggingstiltaka stimulerer til aktivitet, til dømes etablering og merking av turveggar og stiar. Gjennom ei rekkje nye toalett på friluftslivsområda, skilt- og informasjonstavler, gapahukar, parkeringsplassar, opparbeidingstiltak, baderamper, bord og benker, bål-plassar, skjøtselstiltak med vidare har tilskota bidrege til ei oppgradering av mange område til glede for brukarane.

Skjærgårdstjenesten

Ordninga har ei ramme på 35,5 mill. kroner.

Mål

Ordninga gjev statlege budsjettmidlar til drift av Skjærgårdstjenesten, inkludert kjøp og større reparasjonar av båtar knytte til tenesta og Skjærgårdstjenestens arbeid med tiltak mot marin forsøpling.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga vil bli dokumentert gjennom resultatindikatorane på resultatområdet Friluftsliv.

Måloppnåinga blir òg vurdert mellom anna ut frå talet på friluftslivsområde som er drifta i dei enkelte driftsområda, kor mange dagsverk dei enkelte driftsområda har brukt til fjerning av marin forsøpling, og kor mange dagar dei enkelte driftsområda har brukt til hjelp til Statens naturoppsyn.

Tildelingskriterium

Fordeling til dei ulike driftsområda i 2023 står i tabellen under. Midlane blir fordelte til fylkeskommunane.

Miljødirektoratet kan i samband med overføring konkretisere vilkår og føresetnader knytte til dei statlege driftstilskota.

Tabell 7.3 Fordeling til driftsområde i Skjærgårdstjenesten

Driftsområde som midlane blir fordelte til	(i 1 000 kr)
Ytre Oslofjord Øst (Viken fylkeskommune)	3 250
Indre Oslofjord (Viken fylkeskommune)	3 355
Ytre Oslofjord Vest (Vestfold og Telemark fylkeskommune)	3 500
Telemark (Vestfold og Telemark fylkeskommune)	3 555
Aust-Agder (Agder fylkeskommune)	3 425
Vest-Agder (Agder fylkeskommune)	4 380
Vestkystparken (Vestland fylkeskommune)	5 325
Møre og Romsdal (Møre og Romsdal fylkeskommune)	1 450
Sum	28 240

5 mill. kroner av løyvinga er øymerkte til arbeidet med fjerning av marint søppel. Midlane til dette blir fordelte til dei einingane i Skjærgårdstjenesten som søker om å få øymerkte midlar til fjerning av marint søppel. Tildelinga blir samordna med dei ordinære tilskotsmidlane til tiltak mot marin forsøpling.

Andre midlar på posten er øymerkte til båtinvesteringar og opplæring.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarar blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av rapportar sende til fylkeskommunane.

Rapportering om bruk av tilskotsmidlar blir òg teken opp i møte mellom Miljødirektoratet/fylkeskommunen og Skjærgårdstjenesten i dei tre regionområda, og det skal rapporterast i samband med søknader om tilskot kommande år.

Rapport 2021

Skjærgårdstjenesten hadde i 2021 god drift og gode resultat i alle driftseiningar. Det vart teke i bruk ein ny arbeidsbåt i 2021. Skjærgårdstjenesten har også i 2021 gjennomført nye tiltak for å utvikle tenesta vidare og bidreg til at dei sjønære friluftslivsområda blir haldne i hevd. Mellom anna er det gjennomført fleire tiltak på kompetansesida, tiltak for oppfølging av nye forskrifter for bygging av mindre lasteskip, tiltak for å styrkje styrings- og rapporteringsrutinane og oppfølging av fylkeskommunane som har den regionale sty-

ringa av Skjærgårdstjenesten. I 2021 vart det oppstart av ei nyoppretta driftseining i Fjordane Friluftsråd.

Nasjonale turiststiar

Ordninga er flytta frå post 81 Naturarv og kulturlandskap. Ordninga har ei ramme på 10,3 mill. kroner.

Mål

Tilskotsordninga Nasjonale turiststiar gjev midlar til stiar med ekstraordinært stort besøk, der internasjonale turistar utgjer ein stor del av dei besøkjande. Tilstrøyminga fører til stor slitasje på stiane og naturen rundt, utfordringar med søppel/avfall, behov for informasjon både før og under besøket og utfordringar med tryggleiken til dei besøkjande. Gjennom ulike tiltak kan desse utfordringane reduserast i stor grad.

Ordninga skal ikkje leggje til rette for meir utbygging og tiltak enn det som er nødvendig, og alle tiltak skal vere innanfor rammene av allemannsretten og norsk friluftslivstradisjon. Eventuelle byggje- og anleggstiltak skal vere tilpassa landskapet, ha minst mogleg omfang og ta omsyn til natur- og opplevingskvalitetane i området.

Det kan autoriserast inntil 15 Nasjonale turiststiar. Stiar med ekstraordinært stort besøk og der internasjonale turistar utgjer ein stor del, kan bli autoriserte. Vidare må noverande situasjon og framtidige planar i nærområdet til stiane ta omsyn til naturmangfald, friluftsliv, tryggleik og landskapskvalitetar for at stiane skal kunne bli autoriserte. Dei autoriserte stiane skal ha stor opplevingsverdi og attraksjonskraft og skal vere eit

utval av stiar og turmål som gjennom heilskapleg besøksforvaltning toler mange besøkjande utan at natur- og kulturverdiar blir ringare. Vidare skal tryggleiken vere godt vareteken på desse stiane. God lokal forankring av arbeidet og langsiktig planlegging gjennom heilskapleg besøksforvaltning som skal munne ut i ein besøksstrategi, er eit krav for å bli autorisert som Nasjonal turiststi.

Stiar som er autoriserte som Nasjonal turiststi blir prioriterte ved tildeling av midlar frå ordninga, men å vere autorisert er ikkje eit krav for å få midlar frå ordninga. Stiar som er autoriserte, vil i tillegg få eit årleg grunntilskot på 300 000 kroner, slik at desse stiane får ei føreseieleg forvaltning. Grunntilskotet blir utbetalt frå og med året etter autoriseringa og kan berre nyttast til tiltak som gjev rett til midlar i tilskotsordninga. Dei autoriserte stiane kan i tillegg søkje om midlar i den ordinære søknadsprosessen.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tilskotet medverkar til betre planlegging, redusert slitasje og færre ulykker og utrykningar frå hjelpemannskap i samband med ferdsel på stiane, og om tilskotet medverkar til å halde oppe naturverdiar og miljøverdiar på og i tilknytning til stiane. I tillegg vil det bli lagt vekt på om ordninga medverkar til brei lokal verdiskaping.

Tidelingskriterium

Destinasjonsselskap, kommunar, kommunale eller interkommunale føretak, stiftelsar, frivillige organisasjonar og verneområdestyre kan søkje på ordninga. Søknader med vekt på heilskapleg planlegging og breie samarbeidsrelasjonar mellom reiseliv, frivillige, kommune og forvaltning vil bli prioriterte.

Tilskot blir gjevne til prosjekt som handlar om turstiar med store opplevingskvalitetar der internasjonale turistar utgjer ein stor del av dei besøkjande.

Det skal liggje føre ei prosjektbeskriving for stien og området som det blir søkt om tilskot til. Prosjektbeskrivinga skal vise omfanget av besøk på den aktuelle stien, gjere greie for kva som er utfordringane for det aktuelle området, og innehalde ein plan der ein syner kva tiltak som kan ta hand om desse utfordringane. Kva stien har å seie for lokalt reiseliv, skal òg inngå i prosjektbeskrivinga.

Alle fysiske tiltak som får tilskot, skal i utgangspunktet vere opne for allmenta. Alle byg-

gje- og anleggstiltak skal vere tilpassa landskapet og natur- og opplevingskvalitetane i området.

Tildelte midlar skal i utgangspunktet brukast til tiltak på og i tilknytning til stiane. Det kan òg bli gjeve tilskot til enkelte andre tiltak, til dømes informasjonstiltak og forprosjekt og prosjektleiing knytt til besøksforvaltning som førebuing til å søkje om autorisasjon. Det blir ikkje gjeve tilskot til drift knytt til stiområda.

Det blir berre gjeve tilskot til søkjarar som medverkar med minst 25 pst. eigeninnsats (økonomiske midlar eller arbeidsinnsats som kan dokumenterast).

Prioriterte tiltak:

- prosjektleiing og planlegging knytt til besøksforvaltning
- tilrettelegging og merking av sti
- sikringsbuer og andre beredskapstiltak
- tilrettelegging av tilkomstsoner
- toalett/sanitæranlegg
- søppelhandtering
- informasjonstiltak, under dette også fjellvaktteneste, stipatrujar og vertskap ved til dømes startområdet for stien

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Rapportering for 2021 ligg under post 81.

Andre friluftslivstilskot

Det er sett av 6 mill. kroner til Miljødirektoratets ferdselsåreprosjekt, som har som mål å fremje planlegging, opparbeiding, skilting og merking av samanhengande nettverk av ferdselsårer for friluftsliv i kommunane.

Det er sett av 5 mill. kroner til utvikling av blågrøn infrastruktur i områdesatsingane i Oslo. Dette omfattar Groruddalssatsinga, områdesatsing i Oslo sør og områdesatsing i Oslo indre aust. Områdesatsingane er eit samarbeid mellom Oslo kommune og staten.

Det er sett av 2 mill. kroner til Den Norske Turistforening, øyremerkte drift og vidareutvikling av den digitale turplanleggjaren UT.no.

Regjeringa stiller seg positiv til at friluftslivsorganisasjonane gjennomfører eit nytt Friluftslivets

år i 2025. Det er sett av 1,2 mill. kroner til Norsk Friluftsliv, øymerkte arbeidet med å planleggje eit nytt Friluftslivets år i 2025.

Rapport 2021

Miljødirektoratet starta i 2019 eit ferdselsåreprosjekt. Prosjektet har som mål å fremje planlegging, opparbeiding, skilting og merking av samanhengande nettverk av ferdselsårer for friluftsliv i kommunane. I 2021 vart det fordelt 6 mill. kroner i tilskot til dei fylkeskommunane som har ei sentral rolle i prosjektet. Fylkeskommunane etablerer regionale prosjekt for å stimulere kommunane til å utarbeide planar for ferdselsårene til friluftslivet. Planen skal utarbeidast etter Miljødirektoratets rettleiing M-1292 frå 2019, «Plan for friluftslivets ferdselsårer». Så langt i prosjektet har 184 kommunar starta arbeidet med å lage eigne planar. 140 kommunar har gjennomført kartlegging og registrering av eksisterande ferdselsårer i sin kommune. Elleve kommunar har vedteke ein plan for ferdselsårene i sin kommune.

Miljødirektoratet har også i 2021 delteke på møte i programstyret for nærmiljø i Områdesatsinga i Oslo og har utbetalt prosjektmidlane for dette prosjektet til Oslo kommune. Det er rapportert for tildelte midlar gjennom den samla rapporteringa for arbeidet til programstyret. Tilskotet har bidrege til utvikling av ei rekkje grøntområde for friluftsliv i dei aktuelle bydelane.

Post 79 Oppryddingstiltak, kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 69

Utgiftene på posten må sjåast i samanheng med midlar til same formålet under postane 39 og 69. Midlane er retta mot resultatområdet Forureining. I dei fleste områda som får støtte, stammar forureininga frå langt tilbake i tid, og det er vanskeleg å finne den ansvarlege forureinaren. Foreslått løyving er på cirka 0,5 mill. kroner. Midlane som staten løyver over dei tre postane 39, 69 og 79, er difor nødvendige for at oppryddinga av forureiningane skal bli gjennomført.

Mål

Posten skal nyttast til å dekkje utgifter som kommunale og interkommunale selskap og verksemdar, private verksemdar og privatpersonar har til å undersøkje og gjennomføre oppryddingstiltak i grunnen på land og i botnen i sjø og vatn som er forureina med helse- og miljøskadelege stoff.

Kriterium for måloppnåing

Både for forureina sjøbotn og for forureina grunn er bruken av midlane knytt til dei nasjonale måla «Forureining skal ikkje skade helse og miljø» og «Utslepp av helse- og miljøfarlege stoff skal stansast».

Tildelingskriterium

Posten skal nyttast til delfinansiering av oppryddingsprosjekt. Prinsippet om at forureinaren betaler, ligg til grunn ved vurderinga av om det skal gjevast tilskot. Sjå òg omtale under kap. 1420, postane 39 og 69.

Oppfølging og kontroll

Kontroll av bruken av midlar skjer mellom anna gjennom dokumentasjon av framdrift og sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren.

Rapport 2021

Det blir her rapportert samla for oppryddingsarbeidet finansiert frå postane 39, 69 og 79.

Arbeidet med opprydding i forureina sjøbotn går framover. Fram til no er undersøkingar gjennomførte i dei fleste av dei prioriterte områda, og i fleire av områda har dei viktigaste oppryddingstiltaka starta eller blitt gjennomførte. Arbeidet held òg fram for opprydding i forureina grunn der det trengst. Av dei viktigaste arbeida som vart gjennomførte i 2021, er oppstart av oppryddingsprosjektet i Hammerfest hamn.

Post 80 Tilskot til tiltak for å ta vare på natur, kan overførast

Posten er ny og inneheld tilskotsordningar som er flytta frå post 70, post 81, post 82 og post 83. Tilskotsordningane under posten er retta mot resultatområdet Naturmangfald og Forureining. Foreslått løyving på posten er 127,4 mill. kroner.

Kalking

Til formålet er det sett av 3,9 mill. kroner, det same som i 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å redusere dei negative effektane av sur nedbør på naturmangfaldet i vassdrag.

Kriterium for måloppnåing

God vasskvalitet er hovudkriteriet for måloppnåing. Kriteria og framdriftsplan for desse følgjer av handlingsplanen for kalking.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli gjeve til kjøp, transport og spreieing av kalk, til informasjon om effektar av tiltak som er gjennomførte, og til rettleiing om kalking i vassdrag. Det kan ytast tilskot til prosjekt i område der tolegrensa for menneskeskapt forsureing er overskriden, og der det kan påvisast eller er sannsynleg at skadar på naturmangfaldet kjem av forsureing. I område der tolegrensa ikkje lenger er overskriden, men der tidlegare forsureing har ført til at det opphavlege mangfaldet er borte, kan det bli gjeve tilskot til å setje i stand opphavleg naturmangfald. Det blir ikkje gjeve tilskot til naturleg sure lokalitetar. Ved tildeling av midlar kan det stillast vilkår om at fisket i området blir opna for allmenta etter retningslinjer gjevne av miljøstyresmaktene, og at søkjaren medverkar med ein viss eigeninnsats. Eigeninnsatsen kan vere delfinansiering eller arbeidsinnsats.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarane går for seg ved generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

I tillegg skjer resultatkontroll og oppfølging gjennom undersøkingar av vasskvalitet og biologiske forhold i vassdraga.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 70.

Anadrom laksefisk

Til formålet er det sett av 18,9 mill. kroner, ein reduksjon på 1 mill. kroner samanlikna med i 2022. Av omsyn til det samla budsjettoplegget har regjeringa redusert løyvinga med 10 mill. kroner. Til bygging av laksetrapper i Beiarelva er det lagt inn 9 mill. kroner. Til same formålet ligg det inne ei tilsegnsmakt på 8 mill. kroner for å dekke lovnad om utbetaling etter planen i 2024.

4 mill. kroner av løyvinga på posten er sett av til mogleg tilskot til den delen av drifta av

Tanavassdragets fiskeforvaltning som ikkje kan finansierast gjennom sal av fiskekort grunna nye restriksjonar på fiske i dette grensevassdraget med Finland.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å leggje til rette for bevaring og forvaltning av vill anadrom laksefisk.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er å medverke til å nå måla for viltlevande anadrom laksefisk.

Tildelingskriterium

Det kan bli gjeve tilskot til tiltak knytte til informasjon om og forvaltning av villaks, sjøaure og sjørøye, inkludert bevarings- og kultiveringstiltak, og til bruksretta FoU-verksemnd og overvaking som grunnlag for mellom anna lokal forvaltning av lakse- og sjøaurebestandar. Det kan òg bli gjeve tilskot til tiltak for å betre tilgangen til og høvet til å fiske for allmenta.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarane går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 70.

Generell vassforvaltning

Til formålet er det sett av 20,2 mill. kroner, ein reduksjon på 4 mill. kroner samanlikna med i 2022. Av omsyn til det samla budsjettoplegget er ordninga redusert med 10 mill. kroner. Det er samstundes lagt inn 6 mill. kroner til tiltak for å redusere utslepp frå kommunalt avløp til Oslofjorden.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å leggje til rette for god økologisk og kjemisk tilstand i vatn, jf. vassforskrifta. Restaureringstiltak har prioritet, mellom anna som del av den norske satsinga i FNs

tiår for restaurering av økosystema 2021–2030. Ordninga skal også gje tilskot for å redusere utslepp frå kommunalt avløp til Oslofjorden.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at tiltaka medverkar til at måla om god økologisk og kjemisk tilstand i vassførekomstane blir nådde. Lokal involvering vil òg vere eit viktig kriterium. Kriteria og framdriftsplan for desse følgjer av vassforskrifta og dei regionale vassforvaltningsplanane og tiltaksprogramma.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli gjeve til tiltak som betrar miljøet i vassområde med særskilde utfordringar. Restaureringstiltak vil bli særleg høgt prioriterte. Det kan òg bli gjeve tilskot til tilrettelegging, organisering og informasjon knytt til arbeidet i vassområde og vassregionar og til utgreiingar og andre tenestekjøp knytte til særskilde utfordringar i vassområda. I tillegg gjev ordninga tilskot til tiltak for å redusere utslepp av kommunalt avløpsvatn til Oslofjorden.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 70.

Tiltak for å ta vare på natur i verdsarvområde

Til formålet er det sett av 12,1 mill. kroner.

Mål

Målet med tilskot til tiltak i norske verdsarvområde med viktige naturverdiar er å sikre at naturverdiane som låg til grunn for innskriving av områda på Unescos liste, blir bevarte og overførte til kommande generasjonar.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing blir vurdert ut frå om tilstanden til naturverdiane er i tråd med kriteria for tildeling av verdsarvstatus og forvaltningsplanane for områda.

Tildelingskriterium

Mottakarar er stiftelsane Vegaøyen Verdensarv, Geirangerfjorden Verdsarv og Nærøyfjorden Verdsarvpark. Posten dekkjer òg tilskot til Foreininga Noregs verdsarv til gjennomføring av arrangementet Verdsarvforum. Tilskotet skal gå til konkrete naturtiltak i verdsarvområde og til prosessar som fører fram til slike tiltak.

I tillegg er ein del av bevilgninga satt av til tiltak i verdsarvområda Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap. Midlane til tiltak er søkbare gjennom ordningen utvalde kulturlandskap i jordbruket som forvaltes av Landbruksdirektoratet, og er regulert av Forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk fjordlandskap.

Midlane må sjåast i samanheng med midlar til verdsarvområda i Noreg under kap. 1429, post 79 Tilskot til verdsarven, og med midlar til autoriserte verdsarvsenter i Geiranger og Vega under kap. 1420 post 85.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at mottakarane av tilskot blir følgde opp av Miljødirektoratet for å sjå til at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 81.

Tiltak i Utvalde kulturlandskap i jordbruket

Til formålet er det sett av 20 mill. kroner, ein reduksjon på 3 mill. kroner frå 2022 som er flytta til post 21 for å bidra til finansiering av andrengongs behandling av Driva-vassdraget mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*.

Ordninga omfattar midlar til oppfølging av ordninga Utvalde kulturlandskap i jordbruket.

Utvalde kulturlandskap i jordbruket er ei felles nasjonal satsing mellom landbruks- og miljøstyresmaktene frå 2009. Talet på område innanfor denne frivillige ordninga har stige i takt med auka budsjett sidan starten. Frå 2022 er 49 område fordelte over heile Noreg innlemma som utvalde kulturlandskap, og i 2023 blir ytterlegare to område lagde til, i tråd med planen for styrking og utvikling innanfor satsinga i perioden 2021–2025.

Mål

Formålet med tilskot til tiltak i Utvalde kulturlandskap er å bidra til å sikre verdiar knytte til landskap, biologisk mangfald, kulturminne og kulturmiljø og under dette sikre langsiktig skjøtsel og drift.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing blir vurdert ut frå om tilstanden til verdiane som er omfatta av formålet og forvaltninga av områda, er i tråd med kriteria for å bli med i utvalde kulturlandskap i jordbruket.

Tildelingskriterium

Eit nasjonalt sekretariat leidd av Landbruksdirektoratet, saman med Miljødirektoratet og Riksantikvaren, følgjer forvaltninga av områda i samarbeid med fylka. Kommunane fekk frå 1. januar 2020 ansvaret for administrasjon, tilskotsforvaltning og prioritering av tiltak i samråd med områdeutval i dei enkelte områda. Midlane blir tildelte med grunnlag i godkjende forvaltningsplanar. Landbruks- og miljøvernavingane hos statsforvaltarane, i samarbeid med regional kulturmiljøforvaltning, er sentrale faglege rådgjevarar for ordninga. Landbruksavdelingane koordinerer fylkesvise budsjettinnspel og rapportering frå ordninga til nasjonale styresmakter.

Oppfølging og kontroll

Budsjettramma for ordninga blir forvalta gjennom Landbruksdirektoratet. Kommunane behandlar søknader og tildeler midlar, medan statsforvaltarane kontrollerer og rapporterer til nasjonale styresmakter gjennom landbruksforvaltninga sitt forvaltningssystem for tilskot (Agros). Kontrollen av tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Fylkesvis rapportering utgjer grunnlaget for årleg rapport for ordninga frå dei tre samarbeid-

dande direktorata til Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 81.

Tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap

Til formålet er det sett av 1,1 mill. kroner, det same som i 2022.

Mål

Målet med ordninga er å sikre berekraftig forvaltning av norske kulturlandskap som inngår i Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåing blir vurdert ut frå om tiltaka sikrar naturmangfaldet i kulturlandskapsområde med store naturverdier.

Tildelingskriterium

Det er utvikla eit eige sett med kriterium for tildeling med ei liste over prioriterte område som kan søkje om tilskot. Blant søknader som gjeld tilskot til tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap, vil dei som er forankra i ein skjøtelses- eller tiltaksplan, bli prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føreset, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 81.

Tiltak for ville pollinerande insekt

Til formålet er det sett av 3,2 mill. kroner, det same som i 2022.

Mål

Målet med ordninga er å medverke til å sikre eller betre leveområda for ville pollinerande insekt.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tiltaka sikrar gode leveområde for ville pollinerande insekt.

Tildelingskriterium

Søknader som gjeld areal med førekomst av mange artar eller artar på raudlista, vil bli prioriterte.

Oppfølging og kontroll

Mottakarane av tilskot blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 81.

Trua artar

Til formålet er det sett av 13,5 mill. kroner, det same som i 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å gjennomføre tiltak for å ta vare på trua plante- og dyreartar, under dette artar som er valde ut som prioriterte artar. Ordninga inkluderer òg økologiske funksjonsområde for prioriterte artar.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå talet på tiltak knytte til trua artar.

Tiltak for å bevare hubro er òg inkluderte i ordninga med vekt på tiltak mot elektrokusjon (at fugl kjem nær to straumførande leidningar samstundes og døyr). Måloppnåinga for hubro blir vurdert ut frå talet på stolpar og konstruksjonar som er sikra mot skade på hubro, og utviklinga i hubrobestanden i desse områda.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelte til konkrete tiltak i felt til skjøtsel og vedlikehald, biotopforbetrande tiltak, restaurering, aktiv skjøtsel eller andre typar tiltak som er nødvendige for å ta vare på eller rette opp økologiske funksjonsområde for trua og prioriterte artar, gjerding, nødvendig utstyr for å gjennomføre tiltak, informasjon retta lokalt/regionalt, kartlegging knytt til tiltak og tiltak for å hindre at hubro døyr som følgje av at dei bruker straumstolpar som sitjeplass.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane blir følgde opp med tanke på at midlane blir nytta som føresett, og at tiltak blir gjennomførte. Kontrollen overfor tilskotsmottakarar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 82.

Trua naturtypar

Til formålet er det sett av 30,5 mill. kroner, det same som i 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å ta vare på utvalde naturtypar etter naturmangfaldlova kap. VI og trua naturtypar, jf. definisjon av trua naturtypar i Norsk raudliste for naturtypar.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå målsetjingane for å ta vare på naturtypar i dei enkelte handlingsplanane, under dette talet på lokalitetar som blir tekne vare på, og talet på tiltak knytte til førekomst av trua og utvalde naturtypar.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelt til restaurering, skjøtsel og vedlikehald, tilpassa bruk på areal som inngår i drifta av landbruksføretak, gjerding, kartlegging og overvaking knytt til tiltak, utarbeiding av skjøtelses- eller tiltaksplan, nødvendig utstyr til tiltak og informasjon om naturtypane.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane rapporterer korleis midlane blir nytta, og om gjennomførte tiltak og resultat. Kontrollen går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar frå tilskotsmottakarar til statsforvaltaren.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 82.

Tiltak mot framande artar

Til formålet er det sett av 4,1 mill. kroner, det same som i 2022.

Mål

Tilskotsordninga skal medverke til å hindre negativ påverknad på naturmangfaldet frå framande skadelege artar.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er om tiltaka som får støtte frå posten, medverkar til at trusselen frå framande skadelege organismar blir mindre.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelt til tiltak for å nedkjempe framande skadelege organismar, informasjonstiltak og kartlegging og overvaking knytt til konkrete tiltak.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskotsmottakarane rapporterer korleis midlane blir nytta, og om gjennomførte tiltak og resultat. Kontrollen går for seg gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar frå tilskotsmottakarar.

Rapport 2021

Resultat for 2021 er ført opp under nedlagd post 83.

Post 81 Verdiskaping basert på naturarven, kan overførast

Midlane under posten er retta mot resultatområda Naturmangfald og Friluftsliv. Foreslått løyving på posten er 12,4 mill. kroner. Posten hadde tidlegare nemninga «Naturarv og kulturlandskap», men ordningane knytte til kulturlandskap og nasjonale turiststiar er flytta til andre postar.

Frå posten er følgjande tilskotsordningar flytta til ny post 80: Naturskjøtsel i verdsarvområde, tiltak i Utvalde kulturlandskap i jordbruket, tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap og tiltak for ville pollinerande insekt. Tilskotsordninga for Nasjonale turiststiar er flytta til post 78.

Attståande tilskotsordningar på posten er verdiskaping basert på naturarven (3,9 mill. kroner) og villrein fjella som verdiskapar (8,5 mill. kroner). Under førstnemnde ordning er 5 mill. kroner som tidlegare var øyremerkte til regionalparkane ved organisasjonen deira Norske parkar, tekne ut av ordninga. Dette er gjort fordi regjeringa har sett i gang eit arbeid med innsparing og reduksjon i talet på namngjevne tilskotsmottakarar. Midlane til villrein fjella som verdiskapar er dei same som i 2022.

Naturskjøtsel i verdsarvområde

Ordninga er flytta til post 80.

Rapport 2021

Oppfølginga av norske verdsarvområde med viktige naturverdiar er organisert gjennom ideelle stiftelsar på staden som blir tildelte tilskot til drift og gjennomføring av forvaltningstiltak innanfor rammer sette i forvaltningsplanar og retningslinjer for oppfølging av verdsarvkonvensjonen. Midlane har i 2021 medverka til gjennomføring av tiltak og satsingar på ulike tema for verdsarvforvaltning i verdsarvområda Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap. Desse omfattar mellom anna kunnskapsinnhenting, besøksforvaltning, nettverksbygging, lokal involvering og organisering av samarbeid. Det er lagt vekt på samarbeid og samfinansiering med andre aktørar i gjennomføringa av tiltak. Forpliktingane knytte til formidling og informasjon om kultur- og naturverdiar er tekne hand om og vidareutvikla gjennom tiltak retta mot barn, unge og besøkjande. Arrangementet Verdsarvforum 2021 vart gjennomført i Geiranger 7.–9. september 2021 med temaet «Verdsarvstadane – livsvilje og tolekraft».

Tiltak i Utvalde kulturlandskap i jordbruket

Ordninga er flytta til post 80.

Rapport 2021

I 2021 var dei samla løyvingane til arbeidet med utvalde kulturlandskap på 38 mill. kroner (15,5 mill. kroner gjennom jordbruksoppgjæret og 22,5 mill. kroner over budsjettet til Klima- og miljødepartementet).

Midlane til utvalde kulturlandskap blir fordelte på tiltak innanfor planlegging og prosess, skjøtsel og andre typar tiltak for å ta vare på kulturminne og kulturmiljø, biologisk mangfald og landskapsverdiar, overvaking og dokumentasjon, formidling, tilrettelegging og tiltak som held oppe landbruksdrift i områda (næringsutvikling, seterdrift m.m.). I 2021 gjekk 32 pst. av midlane til kulturminne- og kulturmiljøtiltak, 29 pst. til landskaps-skjøtsel, 7 pst. til målretta tiltak for å ta vare på biologisk mangfald og 10 pst. til næringsretta tiltak. Dei resterande 22 pst. vart nytta til tiltak knytte til ferdsel og friluftsliv, planlegging, kartlegging og dokumentasjon og formidling. Særskild årsrapport for ordninga utarbeidd av Landbruksdirektoratet, Miljødirektoratet og Riksantikvaren gjev nærmare oversikt over fordelinga av midlane på ulike formål og informasjon om viktige utviklingstrekk i områda.

Tiltak i kulturlandskapsområde registrerte som verdifulle kulturlandskap

Ordninga er flytta til post 80.

Rapport 2021

Det vart innvilga 30 søknader i 2021, hovudsakleg til tiltak for å hindre gjengroing, gjennomføre skjøtsel i biologisk viktige areal og gjennomføre andre tiltak for å ta vare på naturverdiar knytte til verdifulle kulturlandskap.

Tiltak for ville pollinerande insekt

Ordninga er flytta til post 80.

Rapport 2021

I underkant av 2,7 mill. kroner vart fordelte gjennom statsforvaltarane til ulike skjøtels-, restaurerings- og tilretteleggingstiltak i felt som betrar kvaliteten på leveområde for pollinerande insekt. Med støtte frå ordninga bidrog også fleire regio-

nale kunnskaps- og informasjonstiltak til auka kunnskap i befolkninga om artsgruppa og korleis ein tek vare på gode leveområde. To nasjonale kunnskapsformidlingstiltak vart støtta frå Miljødirektoratet – fagleg rådgjevingsteneste ved etablering og skjøtsel av blomsterrike areal (NIBIO) og utvikling av kunnskapsformidling om humler og ville bier tilrettelagd for skulen (NTNU Vitenskapsmuseet).

Verdiskaping naturarv

Mål

Målet med ordninga er å medverke til at verneverdiane i verneområda og andre verdifulle naturområde blir del av ei brei verdiskaping som har ein langsiktig positiv effekt på natur, lokalsamfunn og næringsutvikling.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tilskotet stimulerer til at verneområda og andre verdifulle naturområde blir del av ei brei verdiskaping der natur, lokalsamfunn og næringsutvikling har ein langsiktig positiv effekt av tiltaka.

Tildelingskriterium

Kommunar, regionråd, frivillige organisasjonar, verksemder, grunneigarar, naturinformasjonssenter, tilsynsutval og verneområdestyre kan få tilskot til tiltak for å kanalisere ferdsel, tiltak for å utvikle besøksforvaltning av nasjonalparker, naturfagleg kompetansheving i reiselivsverksemder, tiltak for å betre samarbeidet mellom naturforvaltning, næring og lokalsamfunn og til ulike typar av informasjon og leiing av prosjekt som fell inn under desse tiltaka.

Tilskot kan også bli gjeve til implementering av merkevare- og kommunikasjonsstrategien for nasjonalparker i regi av nasjonalparkkommunar godkjende etter nye kriterium, nasjonalparklandsbyar og nasjonalparksenter. Det er krav om minst 50 pst. eigeninnsats (økonomiske midlar eller arbeidsinnsats).

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer hovudsakleg i form av fortløpande kontakt mellom Miljødirektoratet og prosjekta som får tilskot. Kontrollen skjer i hovudsak gjennom generell formalia- og sannsynskontroll

av innsende prosjektrapportar og årsmeldingar og av revisorstadfesta årsrekneskap.

Rapport 2021

Det kom inn 42 søknader i 2021. 13 av søknadene vart tildelte midlar. Det vart gjeve tilskot til ulike typar av informasjons- og formidlingstiltak og tilrettelegging av turstiar, utkikkspunkt og andre attraksjonar for å fremje naturopplevingar og auke verdiskapinga i nasjonalparkkommunar og -landsbyar og andre område. Dette har bidrege til betra besøksforvaltning ved verneområde og andre naturområde og til at fleire besøkjande har fått ei god oppleving i møtet med desse områda utan skade på naturen. Desse fekk tilskot i 2021: Folgefonna Ecotourism AS, Futurum AS, Grane kommune, Hol kommune, iTrollheimen AS, Maren Myrvold, Namsskogan kommune, Nordveggen AS, foreininga Norges nasjonalparkkommuner, Røyrvik kommune, Sciencemonastery AS, Stiftelsen Nordland nasjonalparksenter og Tolga kommune.

Villreinfjellet som verdiskapar

Mål

Målet er å stimulere til brei verdiskaping knytt til dei ti nasjonale villreinområda, særleg retta inn mot ulike delar av reiselivet. Ordninga skal medverke til god gjennomføring av dei regionale planane for villreinområda og til å utvikle og spreie kunnskap om villreinen og villreinfjellet til ulike målgrupper.

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga blir vurdert ut frå om tilskotet stimulerer til at dei nasjonale villreinområda blir del av ei brei verdiskaping der villrein, lokalsamfunn og næringsutvikling har ein langsiktig positiv effekt av tiltaka.

Tildelingskriterium

Tilskot kan bli tildelte til prosjekt i samsvar med den fastsette programplanen. Prosjekta skal omfatte fleire ulike tiltak og må vere knytte til eit geografisk område eller eit tema innanfor dei kommunane som er omfatta av dei nasjonale villreinområda. Det er utvikla eit eige sett med søknadskriterium der det mellom anna blir lagt vekt på god samanheng med handlingsprogramma knytte til dei regionale planane. Det blir òg lagt

vekt på at prosjekta skal ha geografisk spreining og dekkje ulike tema og problemstillingar knytte til dei ulike nasjonale villreinområda. Prosjekta skal femne både miljøvis, sosial, kulturell og økonomisk verdiskaping. Det er krav om minst 50 pst. eigeninnsats i form av arbeid eller andre økonomiske midlar.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer hovudsakleg i form av jamleg kontakt mellom Miljødirektoratet og dei prosjekta som får tilskot, og ved at statsforvaltaren deltek i dei styrande organa for prosjekta. Kontroll skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende prosjektrapportar og årsmeldingar og av revisorstadfesta årsrekneskapar. Norsk villreinsenter har ei viktig rolle i fagleg oppfølging og rådgjeving for prosjekta og arrangerer òg årlege nettverkssamlingar for alle prosjekta i samarbeid med Miljødirektoratet.

Rapport 2021

Følgjande prosjekt fekk tilskot i 2021: Villreinløypa (Gudbrandsdalsmusea AS), Forollhogna – det hele fjellet (Forollhogna nasjonalparkstyre), Mennesket og reinen (Viken fylkeskommune), Villrein og istid (Norsk institutt for naturforskning mfl.), DNT i villreinfjellet (Den Norske Turistforening), Budeiene og villreinfjellet (Rjukan Næringsutvikling), Heiplanen – handlingsprogram (Rogaland fylkeskommune), Fjellrein og Fjellreinskulen (Fjellrein AS), Tilrettelegging, styring av ferdsel og informasjon (Eidfjord kommune), Mulighetsstudien Spranget – Mysusæter (Innlandet fylkeskommune), Utvikling av opplevelsespakker i Vingelen NPL (Bunåva SA), Hensynsfull ferdsel i villreinenens leveområder (Villreinutvalget for Rondane Nord), Felles sti- og løypeplan for Nordfjella (Viken fylkeskommune), Felles sti- og løypeplan for Hardangervidda (Viken fylkeskommune), Sti- og løypeplan (Sølnkletten villreinområde), Tilstandsvurdering av løer og buer i Vingelen (Vingelen sameie). Alle prosjekta er knytte til dei regionale planane for nasjonale villreinområde, og dei har ført til brei mobilisering til samarbeid mellom ulike aktørar lokalt og regionalt. Prosjekta har også ført til at det er etablert gode koplingar til arbeidet med besøksstrategiar for verneområda. Det er oppretta egne temaside for prosjekta på nettstaden til Norsk villreinsenter, villrein.no.

Nasjonale turiststiar

Ordninga er flytta til post 78 Friluftslivsformål.

Rapport 2021

Det kom inn 22 søknader i 2021, og 16 søkjarar fordelte på 7 fylke fekk tildelt midlar. Mange stiar er rusta opp med mellom anna drenering av vatn og steinlegging. Ulike sikrings- og beredskapstiltak, under dette fjellvaktordning, vart finansierte.

Viktige informasjonstiltak vart gjennomførte, og enkelte startpunkt vart tilrettelagde. Desse fekk tilskot i 2021: Segla på Senja, Kjerag og Preikestolen i Lysefjorden, Dronningruta i Vesterålen, Trolltunga og Dronningstien i Ullensvang, Bondhusdalen i Kvinnherad, Romsdalseggen i Rauma, Rødøylova i Rødøy, Kvalvika-Ryten i Lofoten, Engenbreen i Meløy, Besseggen i Vågå, Gaustatoppen i Tinn og Hjartdal kommunar, Aurlandsdalen i Aurland, Kongevegen i Lærdal og Fosseråsa i Geiranger.

Post 82 Tilskot til trua artar og naturtypar, kan overførast

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
82.1	Tilskotordning – trua artar	10 985	13 448	0
82.2	Tilskotordning – trua naturtypar	31 663	30 471	0
	Sum post 82	42 649	43 919	0

Posten er lagd ned og tilskotsordningane flytta til post 80.

Trua artar

Rapport 2021

Det kom inn 328 søknader i 2021. Det vart søkt om 33,7 mill. kroner, og totalt tildelte Miljødirektoratet og statsforvaltaren om lag 13,4 mill. kroner til slike søknader. Midlane er gjevne til konkrete tiltak, til dømes skjøtsel av lokalitetar, styrking av bestandar og informasjon. Av dette er det samla gjeve om lag 1,7 mill. kroner til 3 tiltak for hubro for å unngå at arten døyr som følgje av elektrokusjon. Dei ulike nettselskapa nyttar i tillegg eigne midlar på dei same strekningane.

der omfatta skjøtsel og vedlikehald. I tillegg kom det inn søknader om tilskot til gjerding, informasjonstiltak, kartlegging og overvaking knytt til tiltak, tilpassa drift på areal som inngår i drifta av landbruksføretak, og innkjøp av utstyr til skjøtsel.

I 2021 vart det søkt om 73 mill. kroner til tiltak for å ta vare på trua og utvalde naturtypar, mot 63,5 mill. i 2020 og 51,5 mill. kroner i 2019. Den tilgjengelege budsjetttramma var om lag 29,7 mill. kroner. Miljødirektoratet tildelte nesten alt av dette til statsforvaltaren for vidare tildeling, med unntak av 120 000 kroner, som Miljødirektoratet tildelte eitt informasjonstiltak for den nyleg utvalde naturtypen open grunnlendt kalkmark.

Handlingsplanar for naturtypar og skjøtelsplanar for enkeltområde legg det faglege grunnlaget og dei overordna rammene for ein stor del av tiltaka som blir gjennomførte med støtte frå tilskotsordninga. Desse planane bidreg til å sikre at tiltaka har effekt for naturtypene, og dermed at tilskota blir nytta i tråd med målet for ordninga. Talet på skjøtelsplanar som er utarbeidde for enkeltområde, stig jamt. I mange område er det inngått langsiktige avtalar med grunneigarar om skjøtsel. Dette er viktige verkemiddel for å motivere grunneigarar til å søkje om tilskot og drive skjøtsel. Det er flest skjøtelsplanar og avtalar for slåttemark og kystlynghei.

Trua naturtypar

Rapport 2021

Det kom inn 1 121 søknader i 2021, likt som omfanget i 2020. Søknadsmengda har generelt auka betydeleg dei siste åra, og det er stor interesse for ordninga. I 2021 kom det inn søknader for tiltak i 24 ulike naturtypar. Talet på søknader er framleis størst innanfor naturtypene slåttemark (691 søknader), kystlynghei (199 søknader) og hole eiker (67 søknader). Om lag 1 010 søkna-

Post 83 Tilskot til tiltak mot framande artar, kan overførast

Posten er lagd ned og tilskotsordninga flytta til post 80.

Rapport 2021

I 2021 var løyvinga på 4 mill. kroner. Det kom inn 153 søknader til ordninga på til saman 40 mill. kroner. Det vart tildelt midlar til 24 prosjekt. Ein stor andel av prosjekta som vart gjennomførte, bestod i å nedkjempe høgt prioriterte framande skadelege artar som mink, sitkagran, kjempespringfrø, platanlønn, stillehavsosters og pukkellaks. I tillegg vart det gjeve støtte til informasjonstiltak, som mellom anna har resultert i at det er publisert korte filmar om utfordringane med framande skadelege artar og om kva befolkninga kan gjere for å forhindre innførsel og spreing.

Post 84 Internasjonalt samarbeid

Tilskotsordninga er primært knytt til resultatområda Naturmangfald og Forureining, men òg til Friluftsliv, Klima og Polarområda. Foreslått løyving er 6 mill. kroner, ein auke på 0,32 mill. kroner frå 2022. Frå post 21 er det flytta 0,16 mill. kroner til medlemskap i The International Transaction Log. I tillegg har posten fått ei prisjustering på 0,16 mill. kroner.

Mål

Målet for tilskotsordninga er å støtte organisasjonane som er nemnde nedanfor, i det internasjonale arbeidet for vern av naturmangfald og berekraftig bruk av naturressursar og å setje Miljødirektoratet og andre delar av miljøforvaltninga i stand til å delta i det faglege internasjonale nettverket desse organisasjonane utgjer.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er om Noreg gjennom støtte til dei internasjonale organisasjonane i rimeleg grad medverkar til at dei kan utføre oppgåvene sine, og at Miljødirektoratet og anna miljøforvaltning får tilgang til arbeidet som skjer i dei.

Tildelingskriterium

Posten skal dekkje utgifter til kontingent i samband med medlemskap i relevante internasjonale organisasjonar, under dette:

- Naturpanelet (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, IPBES)
- Federation of Nature and National Parks of Europe (EUROPARC)
- International Union for Conservation of Nature (IUCN) (Government Agency member)
- Wetlands International (WI)
- Nordisk kollegium for viltforskning (NKV)
- Den europeiske organisasjonen for bevaring av geologiarven (ProGEO)
- Konvensjon om langtransportert luftforureining (LRTAP-konvensjonen), kjerneoppgåver som ikkje blir omfatta av bidraget til EMEP-protokollen
- Common Forum on Contaminated Land
- The International Transaction Log (ITL)
- Enforcement of Environmental Law (IMPEL)
- Organization of Economic Co-operation and Development (OECD)
- Det internasjonale ressurspanelet (The international Resource Panel)

Posten skal òg dekkje utgifter knytte til relevante oppfølgingsprosjekt i tilknytning til mottakarar nemnde ovanfor eller som er nemnde som mottakarar av tilskot under kap. 1400, post 71. Vidare skal posten dekkje utgifter Noreg har som følgje av plikter i grensevassdrag til Finland og Sverige.

Det skjer ei kontinuerleg vurdering av målsetjingane til organisasjonane og av tilhøvet deira til sentrale konvensjonar og avtalar og av kva nytte Miljødirektoratet har av medlemskapen.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer hovudsakleg i form av deltaking i og bidrag til møte i dei styrande organa i organisasjonane, der det blir teke avgjerder mellom anna om budsjett, kontingentar og økonomisk styring. Oppfølging av spesielle prosjekt skjer gjennom deltaking i referanse-, arbeids- eller styringsgrupper, ved kontakt med slike grupper eller ved direkte kontakt med prosjektet.

Kontrollen skjer i hovudsak gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende prosjektrapportar og årsmeldingar og av revisorstadfesta årsrekneskapar frå organisasjonane. I tillegg deltek Miljødirektoratet på møte i styrande organ i organisasjonane der det blir teke avgjerder mellom anna om budsjett, kontingentar og økonomisk styring.

Rapport 2021

Midlane dekte i 2021 medlemskontingenten i dei internasjonale organisasjonane som er lista opp under «Tildelingskriterium» over, i tillegg til eit avgrensa tal oppfølgingsprosjekt.

Post 85 Besøksenter for natur og verdsarv, kan overførast

Midlane er i hovudsak retta mot resultatområda Naturmangfald, Friluftsliv og Kulturminne- og kulturmiljø.

Besøksenter for natur og verdsarv skal formidle kunnskap av høg kvalitet om nasjonalparker, verdsarv, villrein, våtmark, rovvilt, fugl og vil laks til lokalbefolkninga og tilreisande. Barn og unge er spesielt prioriterte.

Posten er samla sett auka med 15 mill. kroner til 99,8 mill. kroner. Auken kjem av at støtte til verdsarvsentera er flytta frå post 76 under kap. 1400 (14,6 mill. kroner inkludert prisjustering). Posten er i tillegg auka med 2,5 mill. kroner for å leggje til rette for autorisasjon av Struve Verdsarvsenter og 3 mill. kroner til autorisasjon av to nye besøksenter i samband med nasjonalparker, for å ta imot besøkande frå vestsida av Jotunheimen og vestsida av Reinheimen. Øyremerkte tilskot til Atlanterhavsparken (1,1 mill. kroner) og Runde Miljøsentra (5,5 mill. kroner) er tekne ut av posten. Bakgrunnen er at regjeringa har sett i gang eit arbeid med innsparing og reduksjon i talet på namngjevne tilskotsmottakarar. Det blir vist til omtale og grunngjeving for arbeidet i Gul bok 2023 og vidare arbeid i 2024-budsjettet.

I tillegg er 1 mill. kroner flytta til post 21 for andregongs behandling av Driva mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, ein reduksjon som blir teken i andelar på alle ordningar under posten. Posten har fått ei prisjustering på 2,3 mill. kroner.

Dei seks verdsarvsentera ved verdsarvområda Vestnorsk fjordlandskap (Geiranger), Vegaøyan, Bergkunsten i Alta, Røros bergstad og Circumferensen, industriarven Rjukan-Notodden og Urnes stavkyrkje får årlege driftstilskot. Sentera er autoriserte som verdsarvsenter etter ei felles autorisa-

sjonsordning for besøksenter på bakgrunn av gjevne krav til drift og innhald i sentera. Den totale ramma for verdsarvsenterordninga utgjer 17,1 mill. kroner i 2023. Midlane til verdsarvsentera låg tidlegare under kap. 1400, post 76.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til drift, utvikling og etablering av besøksenter for natur og verdsarv

Kriterium for måloppnåing

Måloppnåinga for sentera blir vurdert på bakgrunn av årlege rapportar der sentera viser at dei fyller autorisasjonskrava.

Tildelingskriterium

Autoriserte besøksenter for natur og verdsarv kan søkje om eit årleg grunntilskot til aktivitet knytt til administrasjon, planlegging og gjennomføring av informasjonstiltak, naturrettleiing og anna. Miljødirektoratet publiserer eigne retningslinjer for autorisasjon av besøksenter.

Grunntilskotet blir for 2023 på 1,133 mill. kroner per senter for besøksenter nasjonalpark, våtmark, rovdyr, skog, villrein og Oslofjorden og inntil 2 mill. kroner for besøksenter for verdsarv.

Autoriserte senter kan i tillegg søkje om tilskot til utvikling, som til ekstra publikumstiltak, kompetanseheving, utstillingar og informasjonstiltak.

Frå og med 2023 vil utviklingsmidlar for besøksenter nasjonalpark fordelast likt mellom dei autoriserte sentera for nasjonalparkane. Dermed treng ikkje besøksenter nasjonalpark lenger å sende separat søknad for utviklingsmidlar, men skal søkje både grunntilskot og utviklingsmidlar under søknaden for grunntilskot.

Andre som arbeider med naturinformasjon (til dømes museum og stiftelsar), og senter som ikkje er autoriserte, kan søkje om tilskot til utstillingar og informasjonstiltak for andre tema enn nasjonalpark.

Tabell 7.4 Typen senter

Tema for senter	(i 1 000 kr)
Besøkssenter nasjonalpark	38 430
Norsk villreinsenter	9 117
Besøkssenter våtmark	7 596
Besøkssenter rovdyr	8 648
Naturrettleiing	7 214
Det nasjonale villakssenteret	8 916
Besøkssenter for skog	1 241
Besøkssenter for Oslofjorden	1 524
Verdsarvsentera	17 075
Sum	99 761

Naturrettleiing vil seie formidling av kunnskap om naturen og samanhengar i naturen med eit formål å styrkje innsikt, respekt, engasjement og omsorg for natur- og kulturmiljøet. Naturrettleiingstenester blir utførte av ein person, naturrettleiaren, som i hovudsak gjev deltakarane direkte opplevingar ute i naturen.

Mottakarar av tilskot til naturrettleiing er Norsk villreinsenter (Hjerkin og Skinnarbu), besøkssenter rovdyr Flå og Namsskogan, besøkssenter nasjonalparkane i Nordland, besøkssenter Færder nasjonalpark og Hardangervidda nasjonalpark, Skinnarbu, og besøkssenter våtmark Ilene og Nordre Øyeren.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskot-smottakarane leverer årsmelding, revidert rekneskap, budsjettforslag, plan for verksemda og eventuelt framdriftsrapportar med rekneskap. Sentera rapporterer om tal på besøkjande, aktivitetar og naturrettleiing, sal av logoprodukt, resultat frå brukarundersøkingar og eventuelle evalueringar av innhald og aktivitet ved senteret og om andre forhold som var sentrale for å få tildelt tilskotet. Det blir utført ein generell formalia- og sannsyns-kontroll av rapportane og rekneskapane. Det blir nytta stikkprøvekontroll, mellom anna ved gjen-

nomsyn av utstillingar og informasjonsmateriell som det er gjeve støtte til.

Det nasjonale villakssenteret må rapportere om bruken av midlane på den same måten som dei autoriserte sentera.

Rapport 2021

Det vart gjeve grunntilskot til 17 autoriserte besøkssenter nasjonalpark, fire autoriserte besøkssenter rovdyr og seks autoriserte besøkssenter våtmark. Det vart òg gjeve grunntilskot til Norsk villreinsenter, som har ei utvida rolle som informasjons- og kompetansesenter og har drifts-einingar på Hjerkin og Skinnarbu, under dette besøkssenter villrein på Hjerkin. I tillegg vart det gjeve driftstilskot til Det nasjonale villakssenteret, Runde Miljøenter og Atlanterhavsparken. Det vart òg løyvd 1,2 mill. kroner til eit forprosjekt i samband med eit nytt nasjonalt naturinformasjons-senter knytt til Trillemarka-Rollagsfjell naturreservat. Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark vart autorisert, medan besøkssenter Lierne nasjonalpark og nasjonalparkane i Nordland, besøkssenter våtmark Ilene, Jæren, Nordre Øyeren, Oslo og Ørland og besøkssenter rovdyr Namsskogan, Ytre Hvaler nasjonalpark, Hardangervidda nasjonalpark, Skinnarbu og kompetansedelen av Stiftelsen Norsk Villreinsenter vart reautoriserte i 2021. Desse sentera fekk tilskot til utstillingar, informasjonstiltak, kompetanseheving og publikumstiltak som auka kvaliteten på formidlinga i 2021: Norsk villreinsenter, besøkssenter rovdyr Bardu, Flå, Namsskogan og Østerdalen, besøkssenter nasjonalpark: Hardangervidda, Eidfjord og Skinnarbu, Øvre Pasvik, Stabbursdalen, Reisa, Lierne, Femundsmarka, Folgefonna, Færder, Ytre Hvaler, Jotunheimen, Jostedalsbreen, Jostedal, Lierne og besøkssenter nasjonalparkane i Nordland, Klimapark 2469, Volla Gard – Kvikne nasjonalpark, Sázzá Senja naturhus & museum – Midt-Troms museum, Kulturlandskaps-senteret i Telemark og Klimahuset/Universitetet i Oslo, besøkssenter våtmark Ilene, Jæren, Oslo, Lista, Nordre Øyeren og Ørland. Trondheimsfjorden våtmarks-senter, Dokkadeltaet våtmarkssenter, Balsfjord Fjordmuseum og våtmarkssenter – Midt-Troms museum, Museet Midt og NINA.

Kap. 4420 Miljødirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Oppdrag og andre ymse inntekter	16 250	8 028	10 269
04	Gebyr, forureiningsområdet	41 397	49 270	56 895
06	Gebyr, miljøvernavdelingane hos statsforvaltarembeta	36 676	37 595	37 595
07	Gebyr, kvotesystemet	13 261	5 980	4 720
08	Gebyr, naturforvaltningsområde	34		
09	Internasjonale oppdrag	24 709	47 878	37 878
40	Sal av eigedom og festetomter i statleg sikra friluftslivsområde			1 500
50	Overføringer frå andre statlege rekneskapar			6 000
	Sum kap. 4420	132 327	148 751	154 857

Post 01 Oppdrag og andre ymse inntekter

På posten er det budsjettert med ulike oppdragsinntekter og sal av tenester knytte til felles administrative funksjonar i miljøforvaltninga. Oppdragsinntektene er hovudsakleg knytte til tenester som Statens naturoppsyn utfører for andre. På posten blir det òg ført ymse inntekter, mellom anna diverse leigeinntekter frå eigedommar Miljødirektoratet eig, inntekter frå sal av rapportar utarbeidde av Miljødirektoratet og enkelte andre produkt. Posten er auka med 2,3 mill. kroner til 10,3 mill. kroner. Av auken er 0,3 mill. kroner prisjustering, medan 2 mill. kroner kjem av pårekna auka inntekter i 2023.

Det er merkje- og registreringsplikt for dødt vilt som tilkjem Viltfondet, sjå vedlegg (artsliste) til forskrift 18. juni 2004 nr. 913 om handtering av dødt vilt. Dei som vil overta merkjepliktig vilt frå Viltfondet, skal betale eit gebyr. Gebyret blir vidareført på same nivået som i tidlegare år, det vil seie 450 kroner. Innbetalte gebyr blir nytta til drift og vedlikehald av ein sentral database for å ta vare på informasjon om individa. I tillegg krev Miljødirektoratet refusjon for utgifter det har knytt til kontroll av naturforvaltningsvilkår i vasskraftkonsesjonar. Gebyret er heimla i vassdragsreguleringslova § 12 punkt 19, i vassressurslova §§ 57–58 og i den enkelte konsesjonen.

Kap. 1420, post 01 Driftsutgifter kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 04 Gebyr, forureiningsområdet

I samsvar med prinsippet om at forureinaren skal betale, er det innført gebyr på ulike område innanfor forureiningsområdet.

Posten omfattar Miljødirektoratets inntekter frå følgjande ordningar:

- gebyr frå dei som får utferda sertifikat under ei sertifiseringsordning for bedrifter og personell som handterer fluoreerte klimagassar (produktforskrifta kapittel 6 a). Ordninga er ein del av EØS-avtalen som regulerer dei fluoreerte klimagassane HFK, PFK og SF₆ gjennom krav til mellom anna dokumenterte kvalifikasjonar for teknisk personell og bedrifter som utfører arbeid på utstyr med nokre av desse gassane. Den praktiske gjennomføringa av sertifiseringsordninga blir i dag utført av Isovator AS (HFK i kuldeanlegg o.a.) og Incert AB (SF₆ i høgspentbrytarar).
- gebyr for konsesjonsbehandling og kontroll i medhald av forureiningsforskrifta
- gebyr for tilsyn og kontroll med importørar og produsentar av kjemiske stoff og stoffblandingar, i medhald av deklareringsforskrifta, inkludert vedlikehald og vidareutvikling av Produktregisteret som verktøy for effektiv kjemikaliekontroll
- årsgebyr for godkjende biocidprodukt og gebyr for behandling av søknader om godkjenning av biocidaktive stoff og biocidprodukt, i medhald av biocidforskrifta. Gebyret skal dek-

- kje alle kostnader til søknadsbehandling og tilsyn og kontroll med at forskrifta og vedtak gjorde i medhald av forskrifta blir overhaldne, inkludert drift, utvikling og vidareutvikling av tiltak og system for forbetring og effektivisering av saksbehandling og søknadsevaluering.
- gebyr for deklarasjon av farleg avfall, i medhald av avfallsforskrifta. Verksemder som leverer farleg avfall, skal fylle ut eit deklarasjonsskjema med opplysningar om opphavet til, innhaldet i og eigenskapane til avfallet. Det er fastsett eit gebyr for denne deklarasjonen, og gebyret skal dekkje Miljødirektoratets kostnader ved drift og utvikling av systemet, inkludert kjøp av tenester.
 - gebyr for drift av produsentregister for elektriske og elektroniske produkt (Produsentansvar) i medhald av avfallsforskrifta. Produsentansvar erstatta i 2019 EE-registeret og er det nye registeret for EE-produkt og EE-avfall. Alle

som importerer og produserer elektriske og elektroniske produkt (EE-produkt) i Noreg, pliktar å vere medlem av eit godkjent returselskap. Returselskapa finansierer drifta og utviklinga av dette registeret gjennom eit gebyr som er avhengig av marknadsdelen deira.

- gebyr for eksport og import av avfall, i medhald av avfallsforskrifta. Verksemder som importerer eller eksporterer meldepliktig avfall, må innhente samtykke til dette. Gebyret skal dekkje kostnader knytte til behandling av søknader om eksport og import av avfall, Miljødirektoratets kostnader ved drift og utvikling av saksbehandlingssystem inkludert kjøp av tenester.

I tillegg vil det på denne posten kunne komme inntekter frå andre ordningar.

Tabell 7.5 Budsjettet for 2023 fordeler seg slik på dei ulike gebyrordningane:

Gebyrordning	Budsjett inntekt 2022 (tal i tusen kroner)
Sertifisering for fluorerte klimagassar	7 000
Konsesjonsbehandling etter forureiningsforskrifta	8 350
Tilsyn etter forureiningslova	9 325
Kvotetilsyn	345
Tilsyn med kjemikaliar	6 825
Deklarasjon av farleg avfall	9 500
Drift av produsentansvar	400
Eksport og import av avfall	6 900
Godkjenning av biocid, biocidprodukt og årsgebyr for godkjent biocidprodukt	8 250
Totalt kap. 4420, post 04	56 895

Samanlikna med 2022 er posten auka med 7,6 mill. kroner.

Kap. 1420, post 23 Driftsutgifter kan overskriddast mot meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 06 Gebyr, miljøvernavdelingane hos statsforvaltarembeta

Posten omfattar inntekter til statsforvaltaren frå gebyr for arbeid med konsesjonsbehandling og tilsyn. Kap. 1420, post 23 Driftsutgifter kan overskri-

dast mot tilsvarande meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 07 Gebyr, kvotesystemet

Miljødirektoratet forvaltar klimakvoteforskrifta. Verksemder som er omfatta av kvoteplikta, må ha løyve frå Miljødirektoratet til kvotepliktige utslepp i tillegg til å ha eit godkjent program for utrekning og måling av utsleppa. Dei årlege utsleppsrapportane frå kvotepliktige verksemder blir kontrollerte og verifiserte av Miljødirektoratet. Verksemder kan søkje om vederlagsfri tildeling av kvoter. Dei

årlege tildelingsrapportane frå verksemdar som har rett på tildeling, blir kontrollerte og godkjende av Miljødirektoratet.

I tråd med føresegnene i kap. 39 i forureiningsforskrifta skal Miljødirektoratets kostnader ved utarbeiding av løyve til kvotepliktige utslepp finansierast av gebyr.

I tråd med føresegnene i kap. 9 i klimakvoteforskrifta skal Miljødirektoratets kostnader ved saksbehandling og kontroll finansierast av gebyr. Dette er i samsvar med EU-reglane. Miljødirektoratet har òg ansvaret for å drifte det elektroniske kvoteregisteret.

Forventa gebyrinntekt i 2023 er 4,7 mill. kroner. Inntektene er 1,3 mill. kroner lågare enn i 2022 og skriv seg frå at inntektene i 2022 var noko høgare knytt til innføring av fase 4 av klimakvotestystemet.

Post 08 Gebyr, naturforvaltningsområde

Posten er lagd ned grunna mindreinntekt over fleire år, så også i 2021 da inntekta berre var 34 000 kroner. Pårekna resterande inntekt på 0,1 mill. kroner er flytta til post 01 Oppdrag og andre ymse inntekter. Sjå omtale under denne.

Post 09 Internasjonale oppdrag

Inntektene under posten kjem frå andre statsinstitusjonar og frå internasjonale organisasjonar, og dei skal finansiere Miljødirektoratets utgifter

Kap. 1422 Miljøvennleg skipsfart

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
21	Spesielle driftsutgifter	8 047	8 268	8 486
70	Tilskot til private, <i>kan nyttast under post 21</i>	32 188	33 025	33 962
	Sum kap. 1422	40 235	41 293	42 448

Miljøvennleg skipsfart er eit prioritert innsatsområde i klimapolitikken og i den maritime strategien til regjeringa. Bruk av meir klima- og miljøvennleg drivstoff og energieffektive skip er nøkkel faktorar i å redusere utsleppa frå skipsfarten. Noreg er i dag leiande i utvikling og bruk av mellom anna gassdrivne skip og batteridrivne ferjer – eit fortrinn som kan utnyttast og utviklast vidare.

under kap. 1420, post 23, til internasjonalt miljø-samarbeid og bistandsarbeid, til dømes institusjonsbygging i samarbeidsland. Posten er redusert med 10 mill. kroner grunna færre forventa oppdrag til 37,9 mill. kroner.

Kap. 1420, post 23 Driftsutgifter kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 40 Sal av eigedom og festetomter i statleg sikra friluftsområde

Miljødirektoratet eig ein del område gjennom statleg sikring av friluftslivsområde. På ein del av desse har det frå tidlegare tider eksistert festeforhold. Ein del av festarane vil få moglegheita til innløyning av festetomtene sine, jf. krav i tomtefestelova. I tillegg vil det i få tilfelle vere aktuelt å selje eigedommar. Det blir foreslått å løyve 1,5 mill. kroner som følgje av inntekter frå dette.

Post 50 Overføringer frå andre statlege rekneskapar

På posten er det budsjettert med overføringer frå andre statlege rekneskapar til tidsavgrensa prosjekt i Miljødirektoratet. Overføringane vil variere noko frå år til år, og for 2023 er overslaget 6 mill. kroner.

Kap. 1420, post 01 Driftsutgifter kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Sjøfartsdirektoratets rolle og oppgåver

Sjøfartsdirektoratet er underlagt Klima- og miljødepartementet i saker som gjeld forureining og vern om det marine miljøet, og utfører viktig arbeid innanfor dette området. Arbeidet omfattar mellom anna utgreiingsoppgåver, utarbeiding av forskrifter, utferding av sertifikat, flaggstatskontrollar og hamnestatskontrollar. Sjøfartsdirektoratet utfører oppgåver knytte til internasjonalt miljø-

samarbeid under FNs sjøfartsorganisasjon (IMO), EU, Nordsjøsamrådet og det arktiske samarbeidet.

Sjøfartsdirektoratet har som ei av hovudmålsetjingane sine å medverke til at skipsfarten er ei klima- og miljøvennleg transportform. Direktoratet skal òg medverke til god sikring mot forureining ved effektivt tilsyn av norske skip og hamnestatskontroll av framande skip.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midlane er retta mot resultatområda Naturmangfald, Forureining og Klima.

Det er lagt inn ein priskompensasjon på posten. Foreslått løyving er på om lag 8,5 mill. kroner på posten for 2023.

Posten medverkar til å dekkje lønn til fast og mellombels tilsette og driftsutgifter for Sjøfartsdirektoratet i arbeidet med ein miljøvennleg skipsfart. Reduksjonar i utslepp av SO₂, NO_x og klimagassar står sentralt i dette arbeidet. Vidare skal det gjennomførast tiltak for å redusere faren for utilsikta introduksjon og spreining av framande artar i ballastvatn. Posten dekkjer òg midlar knytte til utgreiingar, informasjon, internasjonalt arbeid og formidling relaterte til miljøspørsmål.

Rapport 2021

Midlane til Sjøfartsdirektoratet har mellom anna gått til nasjonalt og internasjonalt arbeid med å redusere klimagassutslepp frå skipsfarten, redusere eller hindre forureining til luft og sjø, førebyggje spreining av framande organismar, opphog-

ging av skip og arbeid med forvaltningsplanar for havområda.

Post 70 Tilskot til private, kan nyttast under post 21

Om lag 7,5 mill. kroner er løyvde til den statlege delen i det offentleg-private samarbeidet Grønt Skipsfartsprogram. Desse skal i hovudsak brukast til å utvikle grøne løysingar for fleire fartøykategoriar. I 2023 foreslår regjeringa å løyve om lag 26,4 mill. kroner til vidareføring av arbeidet til Grønt Skipsfartsprogram med å realisere grøn flåtefornying av lasteskip. Gjennom grøn flåtefornying vil lasteskip kunne ta i bruk null- og lågutsleppsløysingar. Foreslått løyving er på om lag 33,9 mill. kroner på posten for 2023.

Rapport 2021

Midlane har vore retta inn mot å støtte arbeidet til Grønt Skipsfartsprogram, som i 2021 hadde 93 private og 11 offentlege deltakarar frå heile den maritime verdikjeda. Arbeidet i programmet har bidrege til å stimulere til samarbeid i næringa for å realisere nye låg- og nullutsleppsløysingar i skipsfarten og fjerne barrierar mot introduksjon av slike løysingar. Programmet har sidan oppstarten i 2015 totalt initiert 40 pilotprosjekt der fleire er knytte til bygging av nye skip. I 2021 vart sju nye pilotstudiar initierte, og nye viktige aktivitetar vart oppretta i form av GSP Teknologiradar og GSP Vareierforum. Arbeidet med grøn flåtefornying rettar seg både mot reiarlag og mot vareiegarar. Det er svært stor interesse for denne ordninga.

Kap. 1423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	27 796	36 907	37 650
	Sum kap. 1423	27 796	36 907	37 650

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under denne posten er retta mot resultatområdet Forureining. Dei tilhøyrande inntektene er førte under kap. 4423, post 01. Løyvinga kan overskridast dersom det er tilsvarande meirinntekt under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Posten dekkjer utgifter som Direktoratet for strålevern og atomtryggleik (DSA) har til lønn og godtgjersle for fast og mellombels tilsette. Vidare dekkjer posten utgifter knytte til oppdragsverksemd, ordinære driftsutgifter og utgifter knytte til den samla utgreiings- og rådgjevingsverksemda etaten driv på området radioaktiv forureining i det

ytre miljøet. Posten er auka med prisjustering og lønnskompensasjon for 2023.

Direktoratet for strålevern og atomtryggleik er Klima- og miljødepartementets direktorat på området radioaktiv forureining i det ytre miljøet og forureiningsstyresmakt etter forureiningslova.

Den fremste oppgåva til direktoratet er å utøve forvaltningsmynde, skaffe fram informasjon og kunnskap og gje faglege råd. Dette omfattar forvaltning og kartlegging av radioaktivt avfall og avfallsstraumar med heimel i forureiningslova.

Verksemder som er omfatta av DSAs forvaltningsmynde, er mellom anna petroleumsvirksemde, sjukehus og forskning, avfallsdeponi, atomlegga i Halden og på Kjeller og noko prosess- og mineralindustri.

Atomreaktorane på Kjeller og i Halden er permanent nedstengde, og overgangen mot avviklings- og oppryddingsfasen er påbegynt. Oppryddinga skaper nye oppgåver og utfordringar både for operatør og for DSA som forvaltnings- og tilsynsstyresmakt. Det krev betydeleg utgreiing, planlegging og kartleggingsarbeid.

Oppryddinga vil krevje løyve etter forureiningslova. Operatøren har ansvaret for å sikre tilstrekkeleg lager- og deponikapasitet for eksisterande og framtidig avfall frå atomverksemd. Dette omfattar også løysingar for det brukte brenselet frå reaktorane og etablering av nytt lager for anna radioaktivt avfall. DSA rettleier operatør i arbeidet med avvikling og opprydding av norsk nukleær verksemd. Dei gjev òg råd til departementa i arbeidet med opprydding etter norsk nukleær verksemd og handtering av det brukte brenselet.

DSA arbeider med å vareta Noregs forpliktingar etter felleskonvensjonen om radioaktivt avfall under IAEA (Joint Convention) for å sikre at forpliktingane i konvensjonen er varetakne i norsk regelverk og forvaltningspraksis. DSA deltek også i anna relevant internasjonalt samarbeid knytt til radioaktivt avfall.

DSA har ansvaret for å støtte og gje råd i oppfølginga av beredskapsansvaret til departementet. DSA deltek òg i arbeidet med forvaltningsplanane for norske havområde.

DSA ser behov for meir kunnskap om eksponeringssituasjonen i avløpssystemet og oppførselen til dei radioaktive stoffa i Oslofjorden og har starta arbeidet med ei miljøkartlegging. Kartlegginga vil gje auka kunnskapsgrunnlag om radioaktiv forureining frå helsesektoren og forureiningssituasjonen i Oslofjorden, og DSA tek del i heilskapleg plan for Oslofjorden.

Overvaking av radioaktiv forureining skal gje oppdatert informasjon om miljøtilstanden og med-

verke til å oppdage eventuelle nye utslepp. Vidare skal overvakinga medverke til kunnskap om tilførslar og langtidsutvikling av forureininga. DSA har ansvar for å koordinere nasjonal overvaking av radioaktivitet og stråling i det ytre miljøet, i samarbeid med andre relevante institusjonar og fagmiljø.

Rapportane til dei nasjonale overvakingssystema til Miljøstatus og resultatet frå det marine miljøet er sentrale i vurderingane av måloppnåinga i Oslo-Paris-konvensjonen (OSPAR), rapportering til AMAP og for det bilaterale samarbeidet med Russland om miljøovervaking.

DSA bidreg til auka kunnskap for forvaltning av radon og naturleg førekommande radioaktive stoff (NORM) gjennom samarbeidet i EURATOM-prosjektet RadoNorm. For å redusere risiko for forureining frå utanlandske kjelder har DSA løpande dialog med relevante styresmakter for å auke kunnskap og beredskap rundt transport av radioaktivt avfall og trafikk av reaktordrivne fartøy i nærområda våre. Dette blir mellom anna gjort som del av deltakinga vår i Arktisk råds AMAP- og EPPR-arbeidsgrupper der DSA leier ekspertgruppane innan radioaktivitet. DSA følgjer òg opp Espoo-konvensjonen.

DSA leier ekspertgruppa for radioaktiv forureining under Den norsk-russiske miljøvernkommisjonen.

Som følgje av Russlands angrepskrig mot Ukraina frå februar 2022 har det konkrete prosjektsamarbeidet under ekspertgruppa blitt lagt på is. Noreg ønskjer likevel å føre vidare ein dialog med Russland om tema under ekspertgruppa, da dette er viktig for Noregs atomberedskap og for å hindre radioaktiv forureining.

Rapport 2021

DSA har gjeve betydeleg rettleiing knytt til opprydding etter atomverksemd og handtering av brukt kjernebrensel.

DSA har bidrege til utarbeidinga av *Forureining i de norske havområdene – Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen. Rapport frå Overvåkningsgruppen 2021*. DSA har også delteke i Fagleg forum med oppdatering av faggrunnlaget for forvaltningsplanane for norske havområde.

DSA deltek også i samarbeidet i dei europeiske strålevernplattformene som er sentrale i utviklinga av strategiske forskingsagendaer (SRA) for strålevern. DSA deltek i fleire prosjekt ved Senter for framifrå forskning (CERAD) og bidreg i arbeidsgrupper som skal identifisere behov for kunnskap og kompetanse nasjonalt innan dekom-

misjonering og radioaktivt avfall. DSA deltok i eit prosjekt under Miljøgiftflaggskipet i Framsenteret i 2021 i samarbeid med Havforskningsinstituttet og Noregs geologiske undersøking om å kartleggje NORM i sediment i norske farvatn. Prosjektet samlar kunnskap om utslepp og spreining av radionuklidar som finst naturleg i det marine miljøet, og skal styrkje forvaltninga av petroleumsindustrien.

DSA har bidrege inn i arbeidet med utvikling av ny OSPAR-strategi og med å vurdere om ein har oppfylt noverande strategi.

DSA har i 2021 følgt opp samarbeidet med russiske styresmakter om forvaltning av utslepp og avfall med radioaktive stoff som finst naturleg (NORM), og planlagt aktivitetar for 2022.

Den norsk-russiske ekspertgruppa under miljøvernkommissjonen (radioaktivitetsgruppa) utarbeidde eit arbeidsprogram for 2022–2024 det er semje om.

DSA har på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet følgt opp arbeidsgruppa under Espooskonvensjonen om vurdering av levetidsforlenging

for kjernekraftverk. DSA har også følgt opp ordnære Espoo-saker på det nukleære området.

DSA har utarbeidd miljøovervakingssprogram for anløpsstadene for dei reaktordrivne fartøya og analyserer i tillegg rutinemessig miljøprøvar ved kvart hamneanløp i samarbeid med Forsvaret.

Dei nasjonale miljøovervakingssprogramma (marint, terrestrisk og limnisk) er gjennomførte som planlagt, i samarbeidet med Havforskningsinstituttet, NINA og UiO. DSA har vidareført overvakinga av UV-stråling og samarbeidde med MET. Det norsk-russiske miljøovervakingssamarbeidet heldt fram i 2021, og det er utarbeidd eit nytt arbeidsprogram for overvakingssverksemda i miljøet som var meint å dekkje 2021–2023.

DSA har gjeve 33 løyve til utslepp av radioaktiv forureining og handtering av radioaktivt avfall, fordelt på petroleumsverksemd, sjukehus og deponi. Dette er både nye løyve og endringar i eksisterande løyve. Det har blitt gjennomført fire tilsyn etter forureiningslova i 2021. Enkelte av desse er ikkje avslutta.

Kap. 4423 Radioaktiv forureining i det ytre miljø

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Gebyr, radioaktiv forureining	615	1 048	1 079
	Sum kap. 4423	615	1 048	1 079

Posten dekkjer inntekter som Direktoratet for strålevern og atomtryggleik har i samband med gebyr forankra i forureiningslova § 52 a, forskrift om avgrensa utslepp kapittel 39. Kap. 1423, post

01, kan overskridast tilsvarande eventuelle meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Kap. 1424 Senter mot marin forsøpling

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter		23 643	24 006
21	Spesielle driftsutgifter		1 000	1 026
71	Marin forsøpling, <i>kan overførast</i>			30 417
	Sum kap. 1424		24 643	55 449

Senter mot marin forsøpling er eit ordinært forvaltningsorgan under Klima- og miljødepartementet.

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under denne posten er retta mot resultatområdet Forureining. Løyvinga kan overskridast dersom det er tilsvarande meirinntekt under kap. 4424, post 01, jf. forslag til vedtak II. Posten dekkjer utgifter som Senter mot marin forsøpling har til lønn og godtgjersle for fast og mellombels tilsette. Vidare dekkjer posten utgifter knytte til oppdragsverksemd, ordinære driftsutgifter og til utvikling og drift av dei digitale verktøya Rydde og Reint Hav med kartfesta informasjon.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midlane under denne posten er retta mot resultatområdet Forureining. Løyvinga på posten dekkjer utgifter til kjøp av utgreingar.

Resultatrapport 2021

Senteret har i 2021 gjennomført ei politisk initiert omstilling. Senter for oljevern og marint miljø (SOMM) har blitt til Senter mot marin forsøpling (Marfo) og er Noregs dedikerte satsing i arbeidet mot marin forsøpling.

Gjennom omstruktureringa vart senteret flytta frå Samferdselsdepartementet til Klima- og miljødepartementet, fekk ny hovudinstruks og endra organisasjonsform. Fagområdet oljevern vart flytta over til Kystverket.

I løpet av 2021 har senteret levert på oppdrag gjevne i tildelingsbrev og samstundes førebudd nye oppgåver og ny driftsform. Etablerte digitale verktøy og plattformer er vidareutvikla gjennom året. Rydde, Rent hav og Marfo.no vil halde fram med å vere ein viktig base for arbeidet mot marin forsøpling i Marfo.

Post 71 Marin forsøpling, kan overførast

Posten er retta mot resultatområdet Forureining og delt opp i to tilskotsordningar. Foreslått løyving er på om lag 30 mill. kroner på posten for 2023. Det er òg behov for ei tilsegnfullmakt på denne posten på 15 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VI.

Tilskot til SALT Lofoten for arbeid med Fishing for Litter

Fishing for Litter er ei ordning der eigarlaust marint avfall frå fiskeflåten kan leverast vederlagsfritt. Ordninga vil omfatte 11 hamner og er på om lag 2,4 mill. kroner i 2023.

Tilskot til tiltak for å redusere marin forsøpling

Mål

Ordninga skal gå til tiltak for å redusere marin forsøpling gjennom å dekkje utgifter knytte til opprydding av marint avfall og til førebyggjande arbeid. Stor merksemd skal rettast mot strandsona og rydding av marint avfall på sjøbotnen. Opprydding av avfall langs elvar, vatn og innsjøar er også omfatta av ordninga. Prinsippet om at forureinaren betaler, skal liggje til grunn for arbeidet. Opprydding der det finst ein ansvarleg for avfallet, er ikkje omfatta av ordninga. I slike tilfelle kan styresmaktene gje pålegg om opprydding, og utgiftene skal dekkjast av den ansvarlege forureinaren.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er at midlane er knytte til det nasjonale målet om at «veksten i mengda avfall skal vere vesentleg lågare enn den økonomiske veksten, og ressursane i avfallet utnyttast best mogleg gjennom materialatvinning og energiutnytting».

Tildelingskriterium

Det er utarbeidd ei forskrift med kriterium for bruken av ordninga. Denne vart sett i kraft 1. januar 2019. Følgjande tiltak kan støttast:

- opprydding av marin forsøpling og koordinering av slike prosjekt
- prosjekt for å førebyggje marin forsøpling

Følgjande kriterium skal vektleggjast ved vurdering av tiltak:

- at prosjektet samlar aktørar, har mange deltakarar og dekkjer større geografiske område
- at tiltaket sikrar ein effektiv bruk av midlane med godt dokumenterte utgiftspostar
- at tiltaket medverkar i stor grad med eigenfinansiering eller medfinansiering frå andre kjelder

- at tiltaket inneheld konkrete og realistiske/ gjennomførlege planar for gjennomføring av prosjektet
- at søkjaren har spesiell kompetanse innanfor tiltaket det er søkt om støtte til

Årlege satsingsområde og prioriteringar blir kunnngjorde av Senter mot marin forsøpling i utlysingssteksten for tilskotsordninga, som blir kunnngjord i fjerde kvartal 2022.

Oppfølging og kontroll

Kontroll av bruken av midlane skjer mellom anna gjennom sluttrapport innsend av tilskotsmottakaren. I tillegg kan Miljødirektoratet og Riksrevisjonen utan forvarsel føre kontroll med at tilskotet er eller blir nytta etter føresetnadene.

Resultatrapport 2021

Sjå under kap. 1420, post 71, der pengane vart løyvde i 2021.

Kap. 1425 Fisketiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
21	Spesielle driftsutgifter	300	300	300
70	Tilskot til fiskeformål, <i>kan overførast</i>	15 685	16 743	17 165
	Sum kap. 1425	15 985	17 043	17 465

Kap. 1425 Fisketiltak omfattar utgifter til fisketiltak og delar av fiskeforvaltninga. Midlane under kap. 1425 er primært retta mot resultatområdet Naturmangfald, men involverer òg resultatområdet Friluftsliv gjennom tilrettelegging for fiske.

Samla sett er løyvinga under kap. 1425 auka med 0,4 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2022. Utgiftene over kap. 1425 er finansierte ved avgift på fiske, som saman med utgifter til forvaltning av ordninga under kap. 1420, post 01, korresponderer med inntektsløyvingane over kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet post 72 Fiskaravgifter.

For nærmare utgreiing om avgiftene og forholdet mellom kap. 1425, 1420, 5578 og inntektene til fondet viser vi til omtale under kap. 5578.

Lønn og godtgjersler til fast tilsette innan det statlege verksemdsområdet blir ikkje dekte over kap. 1425, men over kap. 1420 Miljødirektoratet og kap. 525 Statsforvaltarane.

Bruken av fondsmidlane blir drøfta med representantar for brukarinteressene. Dette må sjåast i samanheng med at arbeidet er basert på driftsplanar, og at dei sentrale ledda i frivillige organisasjonar skal arbeide for å oppnå den same målsetjinga.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Midlane under posten er retta mot resultatområda Naturmangfald og Friluftsliv.

Posten dekkjer utgifter til drift av betalingstenesta for fiskaravgiftene, informasjonstiltak og faglege prosjekt og oppdrag. Løyvinga er den same som i 2022, 0,3 mill. kroner.

Rapport 2021

Løyvinga er nytta til drift av betalingstenesta for fiskaravgift.

Post 70 Fiskeformål, kan overførast

Tilskotsordninga er retta mot resultatområda Naturmangfald og Friluftsliv. Løyvinga er auka med 0,4 mill. kroner til 17,2 mill. kroner. Løyvinga skal gå til å dekkje både lokale og sentrale tiltak.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å sikre og utvikle bestandar av vill anadrom laksefisk og leggje til rette for og motivere til fiske etter anadrom laksefisk.

Kriterium for måloppnåing

Kriterium for måloppnåing er om ordninga medverkar til å nå målsetjingane for anadrom laksefisk. Den faktiske effekten av tilskota kan ikkje målast frå år til år, men må vurderast i eit langsiktig perspektiv og i samanheng med andre verke-middel og årsaksforhold.

Tildelingskriterium

Tiltak som kan få tilskot, er tiltak knytte til informasjon om og forvaltning av villaks, sjøaure og sjørøye, under dette kultiveringstiltak, driftsplanlegging, bruksretta forskning og overvaking. Det kan vidare bli gjeve tilskot til tiltak som betrar tilgangen på og høvet til fiske for allmenta, og tiltak retta mot rekruttering eller stimulering til fiske.

Oppfølging og kontroll

Resultatkontroll og oppfølging skjer ved at tilskot-smottakarane leverer sluttrapportar og rekneskap og eventuelt framdriftsrapportar med rekneskap.

Det blir gjort ein generell formalia- og sannsyns-kontroll av rapportane og rekneskapane.

Rapport 2021

I 2021 vart det gjeve tilskot til tiltak i regi av landsdekkjande organisasjonar knytte til informasjon og forvaltning av anadrom laksefisk, til tiltak retta mot rekruttering og stimulering til fiske og til utbetring av laksetrapper. Det er vidare gjeve tilskot til bruksretta forskning og overvaking.

Ein stor del av tilskotsposten er disponert av statsforvaltarane for å støtte tiltak som informasjon, bruksretta forskning og overvaking, tilrettelegging og arrangement, kultiveringstiltak og driftsplanlegging. Samla har dette medverka til betre forvaltning av laks, sjøaure og sjørøye og ei meir berekraftig hausting av desse fiskeressursane. Tilskota har òg medverka til å styrkje kunnskapsgrunnlaget, til informasjon og formidling av tilstand og utfordringar knytte til anadrom laksefisk, og dei har medverka til å auke interessa for friluftsliv og fiske, særleg blant barn og unge.

Kap. 1428 Enova SF

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		
		2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
50	Overføring til Klima- og energifondet	3 344 178	4 134 013	4 536 183
	Sum kap. 1428	3 344 178	4 134 013	4 536 183

Statsføretaket Enova forvaltar midlane frå Klima- og energifondet og er eit spesialverktøy for å fremje innovasjon og utvikling av nye klima- og energiløysingar og i oppfølginga av klimaplanen for 2021–2030. Formålet til Enova er å bidra til å nå Noregs klimaforpliktingar og bidra til omstillinga til lågutsleppssamfunnet. Støtte frå Enova skal avlaste risiko og kostnader for dei som er først ute med å teste nye løysingar. Nedslagsfeltet til Enova er knytt til seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon. Aktiviteten skal innrettast med sikte på å oppnå varige marknadsendringar slik at løysingar tilpassa lågutsleppssamfunnet på sikt blir føretrekte utan støtte. Enova er lokalisert i Trondheim og hadde om lag 82 årsverk i 2021.

Vi har ambisiøse mål i klimapolitikken og skal på kort tid omstille oss til eit lågutsleppssamfunn. Som eit delmål på vegen mot netto-null-utslepp og

lågutsleppssamfunnet har regjeringa sett eit omstillingsmål for heile økonomien i 2030. Dette er formulert som eit mål om å kutte norske utslepp med 55 pst. samanlikna med 1990. Vi har samstundes avgrensa med midlar til å utløyse dei nødvendige endringane. Enova er difor sett opp for effektivt å kunne bruke dei midlane som er stilte til rådvelde. Hovudelementet er ei overordna styring gjennom fireårige styringsavtalar mellom departementet og Enova om forvaltninga av midlane frå Klima- og energifondet.

Regjeringa foreslår ei monaleg styrking av Enova med ei aukning på 500 mill. kroner. Dette vil gjere det mogleg for Enova å auke innsatsen mot prosjekt som gjev ikkje-kvotepliktige utsleppsreduksjonar. Støtta kan til dømes bidra til auka elektrifisering av fartøy, tungtransport og anleggsmaskiner og til utsleppsreduksjonar i ikkje-kvotepliktig industri. Beregningar basert på

utsleppsresultata frå prosjekt støtta i tidsrommet januar 2021 til mai 2022 tilseier at ei auka løyving på 500 mill. kroner kan bidra til eit årleg utsleppsresultat på om lag 62 500 tonn CO₂-ekvivalentar. Det hefter naturlegvis uvisse ved overslaget, ikkje minst ettersom Enova reknar resultat mot referanseprosjekt. Det vil gå noko tid frå Enova gir tilsegn om støtte til eit prosjekt, til prosjektet er i drift. Dette betyr at utslippseffekten kjem noko forseinka. Klimaeffekten av ei løyving til Enova i 2023 kjem truleg først i 2024, og sjølv då må det ventast at effekten ikkje er full. Utover dei direkte utsleppsresultata frå prosjekta vil støtta frå Enova bidra til teknologiutvikling og marknadsending, noko som vil utløyse ytterlegare utsleppsreduksjonar på lengre sikt. Midlane skal forvalta i samsvar med måla og føringane i styringsavtalen mellom Enova og Klima- og miljødepartementet, der Enova har fått monaleg fagleg fridom og fleksibilitet til å utforme ordningar og gje tilsegn til prosjekt slik at midlane blir utnytta mest mogleg effektivt. Klima- og miljødepartementet legg opp til å inngå ein tilleggsavtale med Enova om forvaltninga av den auka løyvinga. Regjeringa auka også i 2022 løyvingane til Klima- og energifondet, da med 750 mill. kroner.

Regjeringa foreslår for 2023 ei samla løyving for Enova på 4,5 mrd. kroner, inkludert påslaget på nettarriffen. Samstundes med auken i løyvinga nemnd over blir løyvinga for 2023 justert som følge av ei prisomrekning og overføring av 200 mill. kroner til Husbanken for å støtte energitiltak hos låginntektshushald, sjå omtalen lenger ned og under Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD). I 2023-budsjettet er det ei rammeoverføring frå Klima- og miljødepartementet til Finansdepartementet av kontraktsfesta midlar til løpande produksjon av offisiell statistikk i SSB. Frå kap. 1428 post 50 blir det rammeoverført 0,85 mill. kroner.

Mål

Styringsavtalen legg rammer for verksemda til Enova, set mål for aktiviteten og stiller krav til rapportering. Avtalen skal sikre at midlane frå fondet blir forvalta i samsvar med dei måla og føresetnadene som ligg til grunn for Stortingets vedtak om oppretting av fondet og andre rammer som gjeld for bruken av midlane i fondet. Styringsavtalen gjev Enova langsiktige økonomiske rammer og stor fagleg fridom. Styringsmodellen gjev Enova høve til å utnytte effektivt dei ressursane som er stilte til rådvelde.

Enovas formål, nedfelt i styringsavtalen, speglar behovet for handling både på kort og på lang sikt og at arbeidet med å nå 2030-måla våre må skje på ein måte som også lét oss nå måla våre mot 2050. Formålet blir utdjupa og konkretisert gjennom delmål om å medverke til a) reduserte ikkje-kvotepliktige klimagassutslepp mot 2030 og b) teknologiutvikling og innovasjon som medverkar til utsleppsreduksjonar fram mot lågutsleppssamfunnet i 2050.

For å nå klimamåla våre og greie omstillinga til lågutsleppssamfunnet krevst det omfattande elektrifisering, ikkje minst i transportsektoren og industrien. Den utfordrande situasjonen der det er knapt med energi i Europa, gjev eit behov for monaleg ny fornybar kraftproduksjon og effektiv bruk av krafta i åra som kjem. I tillegg til sjølve krafta vil elektrifiseringstiltak i mange tilfelle krevje utbygging og forsterking av kraftnettet. Utbygging av kraftnett tek tid, og enkelte tiltak har høge investeringskostnader. Både tilgang til ny kraft, effektiv bruk av krafta vi har, og evna til kraftnettet til å overføre kraft er difor faktorar som har stor betydning for om og når elektrifiseringstiltak kan bli realiserte, og oppnåinga av klimamåla våre. Effektiv energi- og ressursbruk er i tillegg ein føresetnad for raske nok utsleppskutt og omstilling til lågutsleppssamfunnet. Enova skal finne gode løysingar som tek omsyn til behovet for eit effektivt energisystem. Eit effektivt energisystem krev tiltak som både medverkar til effektiv nytting av eksisterande nett, effektiv bruk av energi og utvikling av nye energiteknologiar.

Gjennom å forsere tidleg marknadsintroduksjon av klimavennlege teknologiar og løysingar med sikte på å gjere dei føretrekte utan stønad på sikt er Enova eit viktig verkemiddel i arbeidet med å redusere dei ikkje-kvotepliktige klimagassutsleppa våre. Transportsektoren utgjer ein stor del av Enovas aktivitet på grunn av store utslepp, stort behov for teknologiutvikling i dei tyngre segmenta og etter kvart stadig fleire køyretøy og fartøy som er klare for marknadsintroduksjon. Enova er òg eit viktig verkemiddel for stønad til infrastruktur for nullutsleppsdrivstoff for køyretøy og fartøy i den tidlege fasen der det er nødvendig med offentleg stønad. Mellom anna tildelte Enova i juni 2022 stønad til 70 ladestasjonar for elbil som følge av ei auka løyving på 100 mill. kroner for etablering av hurtigladarar. Dette legg til rette for auka utbreiing og bruk av elbil i alle delar av landet. Sjå under for utvida omtale.

Vi er avhengige av teknologiutvikling og innovasjon i alle sektorar for å redusere utsleppa våre og greie omstillinga til lågutsleppssamfunnet utan

reduksjon i velferda. Dette gjeld så vel innanfor transportsektoren som i industrien. I kvotepliktig industri er det til dømes behov for vedvarande innsats retta mot teknologiutvikling for å omstille sektoren. Utviklingsløpa her er til dels svært lange. Teknologiutviklinga i åra framover er avgjerande for å ha det rette utgangstempoet frå 2030 og dermed halde fram med å redusere utslepp også etter 2030. Vi er òg avhengige av ei tilstrekkeleg teknologiutvikling i ikkje-kvotepliktig sektor for å gjere det mogleg å redusere utsleppa fram mot 2030. Mykje utvikling og pilotering står til dømes att før nullutsleppsløysingar er klare for marknaden i dei tyngre transportsegmenta og i skipsfarten.

Innanfor rammene av avtalen har Enova stor fagleg fridom til å rette innsatsen mot dei områda der moglegheitene for å påverke utviklinga er størst, og mot teknologi og løysingar som er tilpassa lågutsleppssamfunnet. Denne faglege fridommen og fleksibiliteten i avtalen gjer det mogleg for Enova å snu seg raskt etter nye moglegheiter og tillèt Enova å støtte dei prosjekta og dei sektorane der moglegheitene viser seg, når moglegheitene viser seg.

Fagleg fridom og overordna styring inneber lite øymerking av midlar eller aktivitetar. Øymerking gjer Enova mindre fleksibel og vil medverke til mindre effektiv måloppnåing. Det er dessutan vanskeleg å føresjå i dag kva som treng kor mykje stønad i morgon. I lys av uvissa rundt farten på teknologiutviklinga i forskjellige sektorar vil fleksibiliteten innanfor rammene av avtalen vere enda viktigare i åra framover. Vi har store utfordringar framfor oss dei neste åra.

Enova er som verkemiddel retta mot seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon. Seinfase teknologiutvikling inneber at den viktigaste forskingsaktiviteten er avslutta og løysingane er modne for å utprøvast i større skala. Stønad skal medverke til å auke tempoet og omfanget av pilotering, demonstrasjon og fullskala testing, slik at nye teknologi og løysingar kjem raskare ut på marknaden. Dersom løysingane skal medverke til utsleppsreduksjonar, må dei takast i bruk i tilstrekkeleg omfang, noko som avheng av om dei kan konkurrere med fossile løysingar. Enovas aktivitet skal difor innrettast med sikte på å oppnå varige marknadsendingar, slik at løysingar tilpassa lågutsleppssamfunnet på sikt blir føretrekte utan stønad. Etter at Enova har medverka til tidleg marknadsintroduksjon av ei løysing, til dømes elektriske varebilar, tek andre verkemiddel som prising av utslepp og regulering over for å fremje utbreiinga av løysingane i marknaden.

Avtalen inneheld to målindikatorar, som reflekterer dei to delmåla, ein utsleppsindikator og ein innovasjonsindikator. Målindikatorane skal saman med anna kvalitativ og kvantitativ rapportering gje indikasjon på måloppnåinga til Enova undervegs i avtaleperioden og vil utgjere ein del av grunnlaget for styringsdialogen mellom departementet og Enova. Formål, delmål og resterande føringar i avtalen vil vere bestemmande for korleis Enova innrettar aktiviteten sin. Nivået på målindikatorane var opphavleg 1,2 mill. tonn ikkje-kvotepliktige CO₂-ekvivalentar for utsleppsindikatoren og 6 mrd. kroner i utløyst innovasjonskapital for innovasjonsindikatoren. Desse vart i januar 2022 auka til høvesvis 1,3 mill. tonn ikkje-kvotepliktige CO₂-ekvivalentar og 10 mrd. kroner i utløyst innovasjonskapital i samband med tilleggsløyvinga på 750 mill. kroner.

I tillegg til målindikatorar har Enova ei brei og tilgjengeleg rapportering om aktiviteten sin. Årsrapporten for 2021 er den første som berre blir gjort tilgjengeleg i digitalt format. Han inneheld dessutan omtalar som i større grad enn tidlegare søkjer å teikne lengre linjer i skildringa av effekten Enova har på marknaden dei er inne i.

Styringsavtalen stiller opp avtalefesta aktivitetar på enkelte område, som Enova skal følge opp gjennom programma sine. Enova skal

- som staten sitt verkemiddel for støtte i ein tidleg fase bidra til utvikling av drivstoffinfrastruktur for utsleppsfri transport, under dette el og hydrogen
- som del av aktiviteten retta mot tidleg marknadsintroduksjon ha eit tilbod til næringstransport, Nullutsleppsfondet, med formål om å redusere klimagassutslepp frå næringstransport og bidra til omstillinga til lågutsleppssamfunnet gjennom ein raskare marknadsintroduksjon og -vekst av nullutsleppsteknologi i næringskøyretøy og -fartøy.
- årleg stille til disposisjon minimum 300 mill. kroner til tiltak hos hushald og forbrukarar for å bidra til reduserte klimagassutslepp og omstilling til lågutsleppssamfunnet
- ha eit landsdekkjande tilbod av informasjons- og rådgjevingstenester
- ta hand om drifta og utviklinga av energimerkeordninga og ordninga for energivurdering av tekniske anlegg
- vareta drifta og utviklinga av ei rapporteringsløysing for energikartlegging retta mot store bedrifter
- vareta drifta og utviklinga av NOBIL-databasen

Enova har over mange år hatt ein viktig innsats retta mot energitiltak hos hushalda. Over avtaleperioden frå 2021 til 2024 vil Enova totalt stille til disposisjon 1,1 mrd. kroner til i hovudsak energitiltak hos hushald og forbrukarar. I februar lanserte Enova ei rekkje nye tiltak, mellom anna auka stønad til solcellepanel, stønad til smart straumstyring og smarte varmtvasstankar. Det blei og lansert støtte til energikartlegging for burettslag og sameiger som skal gi konkrete anbefalingar om smarte energi- og klimatiltak. Anbefalingane kan inkludere tiltak som reduserar energibehov, effektbehov eller klimagassutslepp, og moglegheit for lokal kraftproduksjon. Dersom ein etter kartlegginga signerar kontrakt på gjennomføring av kartlagte tiltak kan ein få opptil 50 prosent meir i kartleggingsstøtte. Enova opplever betydeleg aukt søknadspågang til denne ordninga og forventar å betale ut opp mot 300 mill. kroner i 2022. Støtta blir betalt etterskottsvis, så det tar noko tid før auka pågang fører til auka utbetaling.

Enova er eit spesialverktøy for å bidra til seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon. Dette er reflektert i Enovas innsats overfor hushald og forbrukarar òg. Stønad frå Enova skal avlaste risiko og kostnader for dei som er først ute med å teste nye løysingar. Når teknologiar blir modne, må andre verkemiddel ta over. Stønad til modne løysingar i modne marknader kan fort resultere i auka prisar som i stor grad kjem forhandlarar til gode. Mykje av stønaden vil dessutan gå til dei som gjennomfører tiltak alle-reie.

Regjeringa er oppteken av at hushald med låge inntekter også skal ha moglegheit til å få energio-ppradert bustadene sine. Som varsla i Meld. St. 11 (2021–2022) Tilleggsmelding til Meld. St. 36 (2020–2021) gjev regjeringa frå 2023 Husbanken i oppdrag å støtte energitiltak for hushald med låge inntekter. Ordninga bli finansiert gjennom å overføre 200 mill. kroner av midlane øyremerkte hushald og forbrukarar frå Enova si årlege løyving til Husbanken frå og med 2023. Midlane øyremerkte hushald og forbrukarar i styringsavtalen blir justerte ned gjennom eit tillegg til avtalen. Enova vil framleis spele ei viktig rolle for stønad til seinfase teknologiutvikling og tidlegfase marknadsintroduksjon av klima- og energitiltak i hushalda, medan Husbanken vil støtte bruk av meir modne løysingar. Sjå Olje- og energidepartementet sit busjett for ei heilskapleg omtale av energieffektivisering i bygg.

Resultatrapport 2021

I Enovas årsrapport, tilgjengeleg på 2021.enova.no, finst ei utdjupande rapportering frå verksemda i 2021. Årsrapporten inneheld mellom anna *'Enova – på lag med markedet'* og *'Historier'* der ein kan lese om enkeltsektorar som Enova har aktivitet mot. Førstnemnde tek for seg status i enkeltsektorar og korleis Enova arbeider med desse sektorane for å realisere utsleppskutt og omstilling gjennom varig marknadsendring på kort og lang sikt. *Historier* tek for seg korleis Enova har arbeidd med utsleppsreduksjonar og teknologiutvikling i enkeltsegment, og kva stønad frå Enova har medverka til.

I 2021 rekneskapsførte Enova eit administrasjonstilskot på 156,1 mill. kroner. Enova hadde eit årsresultat på om lag 2,4 mill. kroner. Annan eigenkapital var om lag 31,1 mill. kroner per 31. desember 2021.

Enova skal vere ein liten og fleksibel organisasjon som forvaltar offentlege ressursar på ein mest mogleg effektiv måte. Enova har dei siste åra retta stor innsats mot digitalisering og automatisering av arbeidsprosessar som gjev ei meir effektiv saksbehandling og det nødvendige handlingsrommet til å behandle eit aukande tal søknader. I fleire av programma som er lanserte dei siste åra, til dømes Enovatilskotet, stønad til elektriske varebilar og stønad til tunge elektriske køyretøy og batteri i fartøy, har Enova teke i bruk del- eller heilautomatiserte løysingar. Som følgje av at Enova er oppteken av effektiv drift, behandlar Enova no fleire søknader og tildeler meir stønad per krone administrasjonskostnad enn tidlegare.

Enova gav i 2021 tilsegn om støtte på om lag 4,6 mrd. kroner til meir enn 5 500 store og små prosjekt og over 7 100 tiltak i norske bustader. Desse prosjekta er forventa å utløyse om lag 8 mrd. kroner i investering frå marknaden. Dette vil gje ei samla investering på om lag 13 mrd. kroner i prosjekt vedtekne i 2021.

Transportsektoren

Til saman gav Enova tilsegn om tilskot på om lag 2,1 mrd. kroner til 4 949 prosjekt i transportsektoren i 2021. Av dei totale disponerte midlane gjekk 44 pst. til denne sektoren. Det høge talet transportprosjekt er i stor grad ei følgje av støtteordninga til kjøp av elektrisk varebil, som Enova lanserte i 2019. I 2021 har Enova disponert totalt 1,6 mrd. kroner til prosjekt under Nullutslepps-fondet, fordelt ganske jamt mellom sjø og land.

Stønad til elektriske varebilar med tilhøyrande ladar utgjer om lag 250 mill. kroner.

På land støttar Enova nullutsleppskøyretøy og -anleggsmaskiner og bidreg med det til at den kommersielle bruken aukar i omfang, og til at marknaden veks. Som eit døme gav Enova stønad til 153 el-lastebilar i 2021. Marknaden for elektriske lastebilar har inntil nyleg vore i ein seinfase teknologiutviklingsfase. Dei første prosjekta med støtte frå Enova gav viktig erfaring i drift, og fleire av tidlegbrukarane har gått vidare med fleire anskaffingar av elektriske køyretøy. Vi er no inne i ein tidleg marknadsintroduksjonsfase for elektrisk lastebil, og dei store internasjonale køyretøysprodusentane har meldt auka leveransar i dei tyngre segmenta.

På sjøen har Enova opp gjennom åra støtta ei lang rekkje ulike prosjekt. Det har skjedd ei monaleg utvikling i delar av sjøfarten, og det blir utvikla og demonstrert løysingar i stadig nye segment. Ein marknad der utviklinga har vore stor dei seinare åra, er innan oljeservice-bransjen. Stadig fleire aktørar i denne bransjen satsar på elektrifisering i form av hybridisering der batteria bli kombinerte med eksisterande dieselelektriske framdriftssystem. Slike satsingar bidreg til å halde ved lag konkurransevna og til å posisjonere aktørar for framtidige kontraktar der batteri og landstraum har eit monaleg fortrinn. Den positive utviklinga i marknaden gjorde at Enova valde å avslutte stønadsprogrammet for denne bransjen i 2021.

For å støtte opp om elektrifiseringa av land- og sjøtransporten har Enova også ei monaleg satsing retta mot drivstoffinfrastruktur for utsleppsfri land- og sjøtransport. Denne satsinga byggjer opp under ei marknadsdriven utbygging av infrastruktur. I Hurdalsplattforma varsla regjeringa at vi ville setje fart på utbygging av ladeinfrastruktur for elbilar i dei delane av landet der slik infrastruktur ikkje var godt utbygd. For å få til dette vart Enova løyvd 100 mill. kroner for å støtte etablering av hurtigladarar for elbilar, slik at det blir lagt til rette for auka bruk av elbil i alle delar av landet. Resultatet av løyvinga kom i juni i år, da Enova støtta til saman 70 ladestasjonar rundt omkring i landet. Dette medfører at talet på kommunar utan offentlig hurtigladestasjon er redusert frå 70 til 15. I tillegg til dette har Enova i 2021 støtta utbygging av 12 ladestader i Namdalen og Nordland med 14,8 mill. kroner. Sidan 2015 har Enova til saman støtta utbygginga av ein grunnleggjande hurtigladeinfrastruktur for elbilar med om lag 250 mill. kroner fordelt på 320 hurtigladestader. Med dette har Enova bidrege til etablering av infra-

struktur for hurtiglading langs dei nasjonale transportkorridorane og i kommunar med låg eller ingen dekning.

Hydrogen

Enova har ei sterk satsing retta mot hydrogen, frå produksjon gjennom distribusjon til forbruk innan både transport og industri. Her har det skjedd ei rivande utvikling berre dei siste to til tre åra, noko som blir spegla av i at Enova sine løyvingar til hydrogenprosjekt har blitt mangedobla frå 2018 til 2021. Til saman 1,2 mrd. kroner vart løyvd frå Enova til hydrogenprosjekt i 2021. For å kunne auke innsatsen mot hydrogenprosjekt slutta Noreg seg i 2020 til den europeiske satsinga for innovasjons- og industrisamarbeid (IPCEI) for hydrogen. Enova fekk ansvaret for å forvalte deltakinga nasjonalt. Norsk deltaking i IPCEI for hydrogen gjev norske selskap moglegheita til å ta del i den europeiske satsinga. I desember 2021 fekk to hydrogenprosjekt, eit hos TIZIR og eit i regi av Horisont Energi, status som IPCEI hydrogenprosjekt og fekk til saman om lag 750 mill. kroner i støtte frå Enova. Førstnemnde tek i bruk hydrogen som reduksjonsmiddel som erstatning for kol i produksjon av titanoksid, medan Horisont Energi byggjer det første storskala industrielle ammoniakkproduksjonsanlegget i Europa basert på naturgass med CCS.

I juni 2021 gav Enova støtte til hydrogenprosjekt i maritim sektor på 1,12 mrd. kroner i tillegg til 121,4 mill. kroner i stønad til Celsa for å ta i bruk hydrogen som energikjelde i stålproduksjon. Prosjekta i maritim sektor Enova inkluderte støtte på 669 mill. kroner til etableringa av fem produksjonsanlegg for fornybart hydrogen langs norskekysten og stønad på 451,3 mill. kroner til sju hydrogen- og ammoniakkdrivne fartøy. Til saman ser vi no konturane av ein heilskap i hydrogensatsinga langs hele verdikjeda: produksjon av både blått og grønt hydrogen, bruk i industri og i maritim transport, i tillegg til infrastruktur.

Industri

I 2021 løyvd Enova om lag 1,7 mrd. kroner i støtte til 240 prosjekt i industrien. Gjennom teknologiprogramma sine bidreg Enova til at teknologisk risiko og teknologikostnaden for ny innovativ teknologi blir redusert, slik at teknologien blir hjulpet frå utviklingsstadiet og ut i den kommersielle marknaden. Støtte frå Enova bidreg til å flytte bransjestandarden og dermed presse internasjonale aktørar til stadig større forbetringar. Støtte

frå Enova gjev dermed klimaeffekt langt utanfor noregsgrensene.

Døme på industriprosjekt som er støtta av Enova i 2021, er Horisont Energi AS sitt Barents Blue-prosjekt for storskala utsleppsfri ammoniakproduksjon i Hammerfest kommune. Dette prosjektet vart tildelt 482 mill. kroner frå Enova. Også Freyr Battery Norway sitt planlagde pilotanlegg for litium-ion-batteri-produksjon i Mo i Rana, med 142 mill. kroner i støtte frå Enova, representerer eit stort prosjekt i denne samanhengen. Vidare har Kværner AS fått støtte til flytande vindturbin, Tizir Titanium & Iron AS til hydrogenbasert reduksjonsprosess, og Vow Green Metals AS har fått støtte til framstilling av biokarbon til industriell bruk – teknologiar og løysingar vi treng for å nå klimamåla våre og greie omstillinga til lågutsleppssamfunnet.

Energisystem

Det er venta ein sterk vekst i etterspurnaden etter elektrisitet i åra framover. For å få til utsleppsreduksjonar og gjere overgangen til lågutsleppssamfunnet enklare støttar Enova prosjekt som bidreg til eit meir effektivt energisystem. Enova støtta over 200 prosjekt under *energisystemet* i 2021. Enova vil få til marknadsendring innanfor energisystemet på to måtar. Den eine er å bidra til termiske løysingar som aleine eller saman med elektrisitet bidreg til avlasting, medan den andre er å stimulere til å utnytte den fleksibiliteten som alle-reie finst. I tillegg har Enova ei eiga satsing mot innovativ havvind.

Tenesteyting og sluttbruk

Innan tenesteyting og sluttbruk støtta Enova i 2021 7 300 prosjekt, der om lag 7 100 av desse var under Enovatilskotet der Enova støtta hushald med 127 mill. kroner i 2021. På Enovas nettsider kan ein fortløpande følgje med på statistikken for Enovatilskotet.

Sidan 2001 har Enova bidrege til utvikling og introduksjon av ei rekkje teknologiar og løysingar for energieffektivisering og fornybar energibruk og -forsyning av bygg. Støtte frå Enova skal avlaste risiko og kostnader for dei som er først ute med å

teste nye løysingar. Det er viktig at nokon går føre for at alle andre i neste omgang skal ha betre og billigare teknologiar å velje mellom. Når teknologiar blir modne, må andre verkemiddel ta over. Mange av løysingane Enova har støtta opp gjennom åra, er modne og blir tekne i bruk utan stønad. Enova støttar innovative løysingar som bidreg til at bygg kan støtte opp under eit fleksibelt og effektivt energisystem. Enova har i 2022 også lansert ordningar som støttar utvikling av løysingar som kuttar utslepp og reduserer klimafotavtrykket til byggsektoren, gjennom til dømes ombruk.

Sjølv om mykje av læringa er knytt til førebuing og gjennomføring av prosjekt, har Enova òg ei brei satsing på informasjon og rådgjeving. Samla medverkar dette til auka kunnskap i samfunnet om høva til å ta i bruk energieffektive og klimavennlege løysingar. Mellom anna har Enova lansert «Enova kunnskap», der dei har samla nyttig informasjon og rettleiing for bedrifter som ønskjer å komme i gang med energileiing. «Enova svarer» er ei nasjonal svarteneste for hushald og profesjonelle aktørar. Svartenesta svarte på om lag 34 500 førespurnader i 2021.

Målindikatorar

I tillegg til andre rammer i avtalen er det utarbeidd to målindikatorar som undervegs i avtaleperioden skal gje indikasjon på Enovas måloppnåing og utgjere eitt av fleire grunnlag for styringsdialogen mellom departementet og Enova. For avtaleperioden 2021 til 2024 er det lagt til grunn at følgjande nivå indikerer god måloppnåing:

- klimaresultat tilsvarande 1,3 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i ikkje-kvotepliktig sektor
- innovasjonsresultat tilsvarande utløyst innovasjonskapital på 10 mrd. kroner

I 2021 gav Enova tilsegn til prosjekt med klimaresultat på 0,3 mill. tonn CO₂-ekvivalentar og innovasjonsresultat på 3,6 mrd. kroner i privat innovasjonskapital. Enova gav tilsegn om tilskot til om lag 5 500 små og store prosjekt og om lag 7 100 tiltak hos hushald og forbrukarar. Resultata er venta årleg resultat frå prosjekt som har fått tilsegn om støtte. Støtta blir utbetalt etter kvart som støttemottakaren kan dokumentere framdrift i prosjektet.

Tabell 7.6 Klima- og energifondets resultat og disponeringar i 2021, korrigerede for kanselleringar

Område	Disponerte midlar (mill. kroner)	Klimaresultat (kilotonn CO ₂ -ekv.)	Innovasjonsresultat (mill. kroner)
Industri	1 684	73	2 664
Transport	2 091	218	178
Energisystemet	402	10	385
Tjenesteyting og sluttbruk	375	0	335
Internasjonalt	2		
Rådgeving og kommunikasjon	22		
Eksterne analysar og utviklingstiltak	37		
Administrasjon	195		
Sum disponerte midlar og resultat	4 808	301	3 561

Utvikling i målindikatorar over avtaleperioden 2017–2020

Som det kjem fram av tabell 7.7, nådde Enova nivået på alle målindikatorane over avtaleperioden 2017–2020.

Tabellen viser sum av tilsegn, samt dei rapporterte resultatata på dei fire målindikatorane for perioden 2017-2020. Målindikatorane skal gje indikasjon på Enovas måloppnåing og utgjere eitt av fleire grunnlag for styringsdialogen mellom departementet og Enova. For avtaleperioden 1. januar 2017 til 31. desember 2020 er det lagt til grunn at følgjande nivå indikerer god måloppnåing:

- klimaresultat tilsvarande 1 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i ikkje-kvotepiktig sektor
- energiresultat tilsvarande 4 TWh
- effektresultat tilsvarande 400 MW

- innovasjonsresultat tilsvarande utløyst innovasjonskapital på 4 mrd. kroner

Tala er oppgjeve både for opphavelg resultat/tilsegn gitt, tal korrigeret for kanselleringar, og tal korrigeret for sluttrapporterte resultat.

Enova skal ta noko risiko, men dei skal ikkje overkompensere prosjekt. Då er det rimeleg å vente at ein viss del av dei prosjekta som får tilsegn om stønad blir kansellert.

Resultata frå dei sluttrapporterte prosjekta avvik noko frå resultatata som blir rapportert under prosjekt korrigeret for kanselleringar. Avviket skuldast at når eit prosjekt er sluttrapportert så har resultatata i fleire tilfelle forandra seg noko frå det som blei lagt til grunn ved tilsegn om stønad. Også stønadsbehovet kan forandre seg frå opphavelg tilsegn gitt.

Tabell 7.7 Klima- og energifondets resultat og tilsegn i 2017–2020

	Opphavelg resultat/tilsegn gitt	Resultat korrigeret for kanselleringer	Resultat korrigeret for sluttrapporterte resultat
Energiresultat (GWh)	7 228	6 403	6 159
Effekt (MW)	630	613	619
Utløyst innovasjonskapital (i 1000 kr)	10 240	9 869	9 957
Utsleppsresultat (CO ₂)	1 120	946	916
Tilsegn	14 629	13 475	13 065

Post 50 Overføring til Klima- og energifondet

Løyvinga omfattar samla overføringar til Klima- og energifondet, inkludert inntekter frå påslag på nettariffen, jf. kap. 5578 post 73.

Det er foreslått ei løyving på 4 536 mill. kroner og ei fullmakt til å gje tilsegn på inntil 400 mill. kroner utover gjeven løyving, jf. forslag til vedtak VI. Inntektene frå påslaget på nettariffen utgjer 690 mill. kroner. Løyvinga inkluderer ein priskompensasjon på 103 mill. kroner. Løyvinga er også fråtrekt 200 mill. kroner, som blir rammeoverførte til Husbanken for å støtte opp energiltak for hushald med låge inntekter, og 0,85 mill. kroner som er rammeoverført til Finansepartementet i samband med overføring av kontraktsfesta midlar til løpande produksjon av offisiell statistikk.

Tildelings- og oppfølgingskriterium

Enova har fullmakt til å utforme verkemiddel i samsvar med rammene i styringsavtalen med departementet, oppdragsbrev, føresegner og statlege regelverk. Midlane frå Klima- og energifondet skal forvaltast på ein slik måte at måla blir nådde og pålagde oppgåver utførte mest mogleg kostnadseffektivt. Verkemidla som blir nytta, skal utformast for å utløyse tiltak som elles ikkje ville ha blitt realiserte, og skal ta sikte på å oppnå varige marknadsendingar. Enovas verkemiddel skal ikkje intervenere i allereie velfungerande marknader.

Enovas tildeling av midlar frå Klima- og energifondet bør skje etter objektive og transparente kriterium. Kriterium for kvart enkelt verkemiddel eller ordning skal publiserast.

EFTAs overvakingorgan (ESA) er ansvarleg for å overvake at norske styresmakter overheld reglane om offentleg støtte i EØS-avtalen. Notifisering av ordninga Enova har for støtte til demon-

strasjonsprosjekt, føreset at Enova nyttar lån på vilkår som verkemiddel for store demonstrasjonsprosjekt. Dersom eit demonstrasjonsprosjekt er vellykka, beheld mottakaren verdien av teknologien. Ved å gje lån på vilkår unngår ein å overkompensere industrien. Det er lagt opp til at Enova kan gje tilsegn om inntil 60 pst. av godkjende kostnader i lån. Renter på lån skal ikkje vere lågare enn marknadsrentene i tråd med ESAs retningslinjer. I dei tilfella der teknologien lykkast, skal lån frå Enova nedbetalast når den teknologiske risikoen i prosjektet er avklart.

Venteleg vil ikkje alle demonstrasjonsprosjekt oppnå ønskt resultat, og enkelte lån på vilkår må gjerast om til tilskot som følgje av at teknologiar ikkje lykkast. Det er difor foreslått at Enova får fullmakt til å gjere om lån på vilkår til tilskot etter førehandsdefinerte og føreseielege vilkår, jf. forslag til vedtak XII.

Søknader om lån skal behandlast etter dei same kriteria og rutineane som i dag gjeld for tilskot. Søknad om tilskot eller lån skal innehalde informasjon som fortel korleis tiltaket vil underbygge relevante delmål og tilfredsstillende dei krava som er stilte til resultatrapportering. Enovas utlysingar under kvart enkelt verkemiddel skal spesifisere ytterlegare kva opplysningar som er påkravde knytte til det enkelte programmet, ordninga eller verkemiddelet.

Styringsavtalen pålegg Enova å sikre at dei ikkje unødig forstyrrar dei marknadene dei rører ved med verkemidla sine, men heller rettar opp marknadssvikt og byggjer ned barrierar. Enova skal nytte tredjepartsvurderingar framfor å bygge opp særleg kredittvurderingskompetanse.

Tilsegn om tilskot, lån og andre forpliktingar må haldast innanfor disponibel ramme og fullmakter for Klima- og energifondet. Midlar frå tilbakebetalte eller refinansierte lån skal resirkulerast i fondet.

Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
72	Fiskaravgifter	18 254	18 264	18 686
73	Påslag på nettariffen til Klima- og energifondet	718 434	690 000	690 000
	Sum kap. 5578	736 688	708 264	708 686

Post 72 Fiskaravgifter

Fiskaravgiftene som blir innbetalte til Statens fiskefond, er inntektsførte i statsbudsjettet på denne posten. I 2021 var innbetalingane til Statens fiskefond lågare enn budsjettet. For å unngå at fondskapitalen skulle bli lågare enn ønskt, vart posten for innbetalingene redusert i samband med revidert nasjonalbudsjett 2022 med 2 mill. kroner, jf. Prop. 115 S og Innst. 450 S (2021–2022). Same reduksjonen var gjord på utgiftssida under kap. 1425, post 70.

I 2023 er det venta høgare inntekter, og utgiftene er difor oppe igjen på same nivået som i 2021 med ein liten auke utover dette.

Nærmare om Statens fiskefond

Fiskaravgift til staten skal betalast for fiske i vassdrag med anadrom laksefisk. Det skal òg betalast avgift for fiske med faststående reiskap i sjøen. Det er innført visse unntak, mellom anna for fiske i medhald av reindriftslovgjevinga, til undervisnings- eller behandlingsformål og til tidsavgrensa arrangement for rekruttering.

Bruken av midlane blir fastsett gjennom statsbudsjettet.

Inntekter og avgiftssatsar

Inntektene til Statens fiskefond kjem frå fiskaravgift på fiske etter anadrom laksefisk. Ordninga med Statens fiskefond synleggjer at tilretteleggingstiltak, og delar av fiskeforvaltninga retta inn mot anadrome fiskeartar, for ein stor del er baserte på brukarfinansiering.

Årsavgiftene for fiske etter anadrom laksefisk gjeld frå og med 1. januar til og med 31. desember og vart sist justerte i 2021. For 2023 gjer regjeringa framlegg om å endre avgiftene i tråd med prisauken dei to siste åra. Årsavgifta for fiske etter anadrom laksefisk i vassdrag i 2023 er 310 kroner for enkeltpersonar, medan familieavgifta er 494 kroner. Familieavgifta gjeld for ektefellar/sambuarar med eventuelle barn mellom 18 og 20 år.

Personavgifta for fiske med faststående reiskap i sjøen med sesongstart før 1. juli blir på 772 kroner, medan satsen for dei som har fiskestart etter 1. juli, blir 469 kroner.

Inntektene frå avgiftene gjer at det er budsjettet med ein kapitalstrøm i Statens fiskefond som vist i tabellen nedanfor.

Tabell 7.8 Berekning av kapital til Statens fiskefond i 2023

Saldo pr. 31.12.21:	2 110
Budsjettet innbetalt i 2022 ¹ :	18 264
Budsjettet refusjon i 2022 (utbetalningar frå fondet):	-16 264
Budsjettet saldo pr. 31.12.22:	4 110
Budsjettet innbetalt i 2023 ² :	18 686
Budsjettet refusjon i 2023 (utbetalningar frå fondet):	-18 686
Budsjettet saldo pr. 31.12.23	4 110

¹ Talet inkluderer stipulerte renteinntekter på 0,1 mill. kroner.

² Talet inkluderer stipulerte renteinntekter på 0,1 mill. kroner.

Administrasjon og økonomiforvaltning

Statens fiskefond blir forvalta av Klima- og miljødepartementet ved Miljødirektoratet. Utgiftene over statsbudsjettet skal normalt svare til dei inntektene ein ventar at fondet vil ha same året. Even-

tuelle overskytande inntekter skal overførast og blir kapitaliserte i fondet.

Inntektene over kap. 5578, post 72, finansierer utgifter til fisketiltak og fiskeforvaltning over kap. 1425 (post 21 og 70) og kap. 1420 (post 01).

Tabell 7.9 Samla ressursbruk av inntekter til Statens fiskefond i 2023

Formål	
Prosjekt, utgreiingar (kap. 1425.21)	300
Meirverdiavgift som er ført under Finansdepartementet	25
Tilskot til fiskeformål (kap. 1425.70):	17 165
Sum under kap. 1425:	17 490
Tilskotsforvaltning i Miljødirektoratet (kap. 1420.01)	1 196
Totalsum	18 686

Spesielt om lokale tiltak

I fordelinga av fondsmidlane, frårekna nødvendige driftsutgifter, er målet at minst 50 pst. av midlane går til tiltak som er initierte lokalt. Andre tiltak som er meinte å gje effekt for eit avgrensa område, eit bestemt vassdrag eller fjordområde, og der lokale aktørar deltek i stor grad, blir rekna som lokale tiltak sjølv om dei er initierte og administrerte av offentleg forvaltning, organisasjonar eller institusjonar på sentralt nivå.

Post 73 Påslag på nettariffen til Klima- og energifondet

Omsetningskonsesjonærar som tarifferer for uttak av elektrisk energi, skal i samband med fak-

turering leggje eit påslag på tariffen til alle sluttbrukarar på alle nettnivå.

For hushaldsbruk skal påslaget utgjere 1 øre/kWh. For andre sluttbrukarar enn hushald skal påslaget utgjere 800 kroner/år per målepunkt-ID.

Bidraget omsetningskonsesjonærar skal betale til Klima- og energifondet, er 1 øre/kWh multiplisert med den energimengda som er fakturert hushaldsbruk, og summen av påslag per målepunkt-ID som er fakturert andre sluttbrukarar enn hushald, i gjeldande termin. Enova står for innkrevjing og oppfølging av påslaget mot nettselskapa som blir innbetalt til Klima- og energifondet.

Programkategori 12.30 Kulturminne og kulturmiljø

Hovudinnhald og prioriteringar

Løyvingane under programkategori 12.30 høyrer i hovudsak inn under resultatområdet *Kulturminne og kulturmiljø*. Løyvingane omfattar verksemda til Riksantikvaren og Kulturminnefondet.

Budsjettforslaget på området byggjer opp under dei nasjonale måla og prioriteringane i Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold (kulturmiljømeldinga)*. Det er utarbeidd indikatorar for dei nasjonale måla.

Dei nasjonale måla er knytte til omgrepa «engasjement», «bærekraft» og «mangfold». Dei nasjonale måla legg vekt på kor viktig kulturarven er for samfunnet og for arbeidet med å nå FN's bærekraftsmål. Med desse måla skal kulturmiljøforvaltninga bli målt på samfunnsbidraget. Kulturmiljøet skal framleis sikrast, og arbeidet for å redusere tap og skade skal halde fram.

Riksantikvaren fordeler mellom anna tilskot til freda kulturminne og kulturmiljø, inkludert verna og freda fartøy. Dette blir gjort ved at Riksantikvaren fordeler tilskot til kvar fylkeskommune, som deretter fordeler tilskota til enkeltprosjekt i fylket etter søknad. Riksantikvaren fordeler òg tilskot til arbeid med kulturarv i kommunane, til verdskapsprosjekt og til verdsarvområda. Kulturminnefondet er ei reindyrka tilskotsordning for verneverdige kulturminne og kulturmiljø i privat eige.

Kulturmiljøpolitikken er ein sentral og integrert del av klima- og miljøpolitikken. Regjeringa

er oppteken av at kulturarven skal løftast fram. I oppfølginga av stortingsmeldinga skal det mellom anna utarbeidast bevaringsstrategiar for utvalde tema, og det skal utarbeidast forslag til ei ny kulturmiljølov. Regjeringa har sett ned eit lovutval som skal levere forslag til ei ny lov. Med regionreforma har fylkeskommunane fått meir mynde og har i hovudsak førstelinjeansvaret for behandling av saker etter kulturminnelova. Også Sametinget har fått meir mynde og fleire oppgåver. Riksantikvaren har eit overordna ansvar for gjennomføring av den nasjonale kulturmiljøpolitikken. Regionreforma inneber òg at Riksantikvaren skal vidareutvikle rolla si som fagdirektorat. Å «styrkje innsatsen for å verne om og sikre kultur- og naturarven i verda» er eit eige delmål under FN's bærekraftsmål 11 *Berekraftige byar og lokalsamfunn*, men kulturmiljø medverkar òg til å nå fleire av dei andre bærekraftsmåla.

Vidareføring av den internasjonale innsatsen på kulturmiljøfeltet er viktig for å styrkje arbeidet for ei berekraftig utvikling nasjonalt og globalt. Noreg legg særleg vekt på arbeidet med kapasitetsbygging for å ta vare på verdsarven og vil halde fram med å føre vidare dei norske prioriteringane frå medlemskapen (2017–2021) i Unescos verdsarvkomité.

Dei ti bevaringsprogramma er knytte direkte til dei tidlegare nasjonale måla (2020-måla), men blir vidareførte inntil vidare, sjå delkapittelet Bevaringsstrategiar.

Resultatområde

Tabell 7.10 Resultatområde under programkategori 12.30

Resultatområde	Nasjonale mål
Kulturminne og kulturmiljø	<ul style="list-style-type: none"> – Alle skal ha høve til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø. – Kulturmiljø skal medverke til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging. – Eit mangfold av kulturmiljø skal takast vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk.

Politikk for å nå dei nasjonale måla for kulturminne og kulturmiljø

Engasjement

Private eigarar av kulturminne og kulturmiljø og frivillige organisasjonar gjer ein uvurderleg innsats for å bevare ein viktig del av kulturarven i landet. Regjeringa vil at fleire skal føle eigarskap til og ta ansvar for kulturmiljø. Dette er òg i samsvar med Europarådets rammekonvensjon om kulturarvens verdi for samfunnet, Faro-konvensjonen, som slår fast at alle har rett til å ta del i den kulturarven som dei sjølve vel, samstundes som dei skal respektere rettane og fridommane til andre.

I samband med Frivillighetens år 2022 vart det løyvd tilskot til istandsetjing, tilrettelegging og merking av lokale historiske stiar og ferdselsårer. Over 40 ulike lag og foreiningar fekk til saman 2,5 mill. kroner, og det var sendt inn 190 søknader. Det er eit stort potensial for samarbeid mellom frivilligheita, friluftslivet og kulturmiljøforvaltninga med omsyn til å nye målgrupper og nærrekreasjon.

Den private og frivillige innsatsen for kulturminne og kulturmiljø medverkar sterkt til arbeidet med å nå dei nasjonale måla og er viktig for at kulturmiljø blir brukte og tekne vare på. Sjølv om hovudansvaret for å ta vare på eigen eigedom ligg hos eigaren, skal offentlege verkemiddel medverke til at eigarane er i stand til å ta sin del av ansvaret for å sikre eit mangfald av kulturmiljø. Staten har ulike støtteordningar der eigaren kan få dekt meirkostnader som følgje av krav frå kulturmiljøforvaltninga.

Kunnskap om tradisjonshandverk og materialkunnskap er heilt avgjerande for å ta vare på freda og verneverdige bygningar, anlegg, fartøy og annan kulturarv. Det er viktig at denne kunnskapen går i arv. Fartøyvernsentera, bygningsvernsentera og andre rådgjevingstenester for kulturmiljø har mykje å seie for det praktiske istandsetjings-, skjøtsels- og vedlikehaldsarbeidet. Dei fungerer som eit lett tilgjengeleg tilbod for både eigarar og handverkarar og speler ei viktig rolle for å sikre tilgang til kompetanse innan tradisjonshandverk.

Kulturminnefondet forvaltar tilskotsordningar retta mot private eigarar av verneverdige kulturminne og kulturmiljø. Kulturminnefondet har vist seg å vere eit effektivt verkemiddel både for å ta vare på eit mangfald av verneverdige kulturmiljø og for å gje private eigarar betre høve til å engasjere seg og ta ansvar.

Bygg og Bevar vart oppretta i 2009 og er eit samarbeidsprogram mellom Klima- og miljødepartementet og Byggenæringens Landsforening (BNL). *Bygg og bevar* er vidareført i ein ny samarbeidsavtale med BNL til 2024.

Berekraft

Det er eit mål at «Kulturmiljø skal medverke til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging». Samfunns- og arealplanlegginga er viktig for å sikre kulturmiljø, og målet viser korleis kulturmiljø kan bidra til dei tre dimensjonane av berekraftig utvikling: miljømessig, sosial og økonomisk berekraft. Målet understrekar samstundes Noregs ansvar for og regjeringa sine ambisjonar om å følgje opp FN's berekraftsmål og Agenda 2030. Det er utvikla indikatorar for nasjonalt miljømål 2.2 «Berekraft».

By- og stadutvikling kan gje viktige bidrag til ei berekraftig utvikling. Transformasjon og ny bruk av eksisterande bygningsmasse kan vere med på å bevare og vitalisere dei historiske byområda. Riksantikvaren har utarbeidd ei samling med døme som syner gode løysingar for tilpassing og endring for verneverdige og freda kulturminne og kulturmiljø. Samlinga med døme, som viser at eldre bygningar kan nyttast, og viser dei gode løysingane andre har funne for moderne bruk av eldre bygningar, har difor eit viktig klimaperspektiv. God arkitektur, historiske bygningar og bymiljø medverkar til stadidentitet og positive opplevingar og er ressursar som bør utnyttast for å utvikle levelege og attraktive byar og stader. Riksantikvaren har utarbeidd ein bystrategi med anbefalingar for god kulturmiljøforvaltning i byane og ein klimastrategi for kulturmiljøforvaltning.

Regjeringa vil fremje bruk, ombruk, gjenbruk og transformasjon av hus og bygningsmiljø gjennom koordinert verkemiddelbruk. Regjeringa vil òg vurdere kor godt eigna lovverket vi har i dag, er til å verne kulturmiljø ut frå eit klimaperspektiv. Samstundes bør det offentlege bruke rolla som eigar av mange kulturhistoriske eigedommar til å vere ein aktiv pådrivar og gje gode døme på bruk, ombruk og gjenbruk av den historiske bygningsmassen.

Målet med verdiskapingsarbeidet er å tydeleggjere kulturmiljø som innsatsfaktor i lokalt og regionalt utviklingsarbeid. Kulturmiljø er ein viktig attraksjon for produksjonen av opplevingsprodukt og andre næringar. Samstundes veit vi at kulturmiljø, kunnskapen dei representerer, og kultur-

historiske forteljingar betyr mykje for enkeltmenneska og livet i lokalsamfunna.

Mangfald

I Noreg er det spor etter menneskeleg liv og virke over ein periode på meir enn 11 000 år. Desse spora vitnar om ulike kulturtradisjonar og historiske hendingar. Det som blir teke vare på, skal vise eit kulturelt, sosialt og geografisk mangfald frå ulike tidsperiodar og bidra til å dokumentere og forstå den historiske utviklinga. Omgjevnader med eit rikt og variert historisk innhald er med på å gjere område attraktive og å gje omgjevnadene særpreg.

Riksantikvaren utarbeider ei samla oversikt over kulturmiljø og landskap av nasjonal interesse. Riksantikvaren har dei siste åra utarbeidd fleire fagstrategiar, mellom anna for arkeologiske kulturminne og for arbeid med kulturarv i kommunane.

Riksantikvaren, Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet samarbeider om ei felles satsing – *Utvalde kulturlandskap i jordbruket*. I 2022 inngår 49 landskap i ordninga, og i løpet av 2023 blir to nye område inkluderte innanfor denne ordninga.

Prosjektet *Statens kulturhistoriske eigedommar* (SKE-prosjektet) vart starta opp i 2002 og er eit døme på korleis sektoransvaret medverkar til at departement og underliggjande etatar og verksemder tek ansvar for å nå miljømål innanfor eigne ansvarsområde. Evaluering av ordninga skal gjennomførast i 2023.

Kulturarvpolitikken er delt mellom fleire departement. Klima- og miljødepartementet har etablert eit kulturarvforum for samarbeid mellom departementa. Det skal gjere det lettare å sjå forvaltninga av den materielle og immaterielle kulturarven i samanheng.

Bevaringsstrategiar

Utvikling av tematiske bevaringsstrategiar er ein del av oppfølginga av Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken*. Med dei nye nasjonale måla som femner breiare enn dei tidlegare måla og i større grad vektlegg betydninga kulturmiljøet har for samfunnet, er det behov for å justere på korleis bevaringsarbeidet er innretta. Bevaringsstrategiane skal bidra til å strukturere, samordne og organisere innsatsen slik at dei nasjonale måla blir nådde, med særleg vekt på målet om å ta vare på eit mangfald av kulturmiljø.

I bevaringsstrategiane skal alle verkemiddel sjåast i samanheng og brukast slik at dei saman

sikrar kulturmiljøverdiar. Det inneber at både vern gjennom plan- og bygningslova og freding etter kulturminnelova skal sjåast i samanheng. Tilsvarende gjeld ulike former for økonomiske verkemiddel. Tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid, kunnskap og formidling skal inngå som ein del av strategiane.

Riksantikvaren har fått i oppdrag å starte arbeidet med utvikling av bevaringsstrategiar for prioriterte tema. I 2021–2022 er det gjennomført eit forprosjekt der det mellom anna er utarbeidd eit kunnskapsgrunnlag og ein verkemiddelanalyse. Basert på dette skal det lagast ein overordna bevaringsstrategi som definerer kva struktur bevaringsarbeidet i kulturmiljøforvaltninga skal ha, og korleis det skal innrettast. Denne skal vere utgangspunktet for utforminga av forslag til tematiske bevaringsstrategiar.

Tema skal vere uavhengige av typen kulturmiljø og tidsperiode, og dei skal femne geografisk, sosial, etnisk og næringsmessig breidd. I samsvar med Stortingets vedtak 708 (2019–2020) skal det leggjast til grunn at éin av dei nye bevaringsstrategiane skal omhandle kyrkjer. I samband med det blir det lagt til grunn ei målsetjing om at alle steinkyrkjer frå mellomalderen skal ha ordinært vedlikehaldsnivå innan 1000-årsjubileet for slaget på Stiklestad i 2030. Eit samarbeid mellom Riksantikvaren og Barne- og familiedepartementet om dette er sett i gang.

Riksantikvaren vil leggje fram forslag til overordna bevaringsstrategi for departementet i løpet av 2022.

Departementet vil seinare leggje fram forslag til bevaringsstrategiar for prioriterte tema for Stortinget på eigna måte.

Kunnskap og forskning

Miljøovervaking inneber ei systematisk innsamling av data med metodar som kan etterprøvast, basert på hypotesar om samanhengen mellom årsak og verknad. Data frå miljøovervakingssystema vil vere viktige for å følgje opp dei nye nasjonale måla. Eksisterande program vil bli gjennomgått og behov for nye program vurderte.

Riksantikvarens nye verksemdsstrategi vektlegg kunnskapsfeltet i større grad enn tidlegare. Verksemdsstrategien har som ei av fleire strategiske satsingar at Riksantikvaren skal bidra til å utvikle og formidle kunnskap om kulturmiljø og bruke kunnskapen målretta i forvaltninga.

Riksantikvarens FoU-strategi skal leggje til rette for heilskap og langsiktig tenking i arbeidet

og prioriteringane til direktoratet knytte til forskning og utvikling.

Samarbeid mellom europeiske land om forskingsprogram gjennom *Joint Programming Initiatives, JPI*, har frå 2010 medverka til å samordne offentleg finansierte forskning i Europa innanfor ti område. Området kulturmiljø er eitt av desse. Noregs deltaking er med på å styrkje det norske forskingssystemet og mobilisere nye forskingsmiljø og brukargrupper på kulturmiljøfeltet. I regi av Noregs forskingsråd deltek Riksantikvaren i utviklinga av eit nytt Horisont Europa rammeprogram for 2023–2024 – «Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn».

Verdsarv (Unesco)

Det går fram av Meld. St. 27 (2018–2019) *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid* at regjeringa vil bruke FN og andre relevante multilaterale institusjonar aktivt for å sikre ei god handtering av globale miljøutfordringar og oppfølging av berekraftsmåla, under dette ein ambisiøs politikk på mellom anna kultur- og naturarvområdet.

Verdsarvkonvensjonen har som mål å verne kultur- og naturarv som har framstående universell verdi. Statar som har ratifisert konvensjonen, forpliktar seg til å samarbeide internasjonalt, identifisere verdsarv i eige territorium, verne og formidle verdsarven. Klima- og miljødepartementet har hovudansvaret for å følge opp konvensjonen.

Noreg har høge ambisjonar for forvaltninga av verdsarvområda og har som mål at verdsarvområda skal utviklast til fyrstårn for god natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formelt vern. Riksantikvaren og Miljødirektoratet arbeider saman for å betre forvaltninga av verdsarvområda, mellom anna gjennom forvaltningsplanar, betre lokal organisering, kompetansebygging og formidling. Direktoratet bidreg med rettleiing i korleis Unesco sin standard for konsekvensutgreingar for verdsarv skal praktiserast i Noreg, og i handtering av klimautfordringane i verdsarvområda. Fylkeskommunane og kommunane har ei viktig rolle i å oppfylle forpliktingane med verdsarven.

Forvaltninga av dei norske verdsarvområda inneber forpliktingar for alle sektorar. God forvaltning av verdsarvområda avheng òg av betre samordning mellom dei sektorane som påverkar utviklinga i områda. Det er etablert eit tverrdepartementalt verdsarvforum der dei aktuelle departementa deltek. Klima- og miljødepartementet leier forumet, som vart etablert i 2018.

Noreg har dei siste åra styrkt innsatsen for forvaltninga av dei åtte norske verdsarvområda. Ambisjonen er at det skal etablerast verdsarvsenter ved alle dei norske verdsarvområda. Klima- og miljødepartementet har utarbeidd ein plan for prioriteringar av dette arbeidet for perioden 2017–2026, og det er autorisert verdsarvsenter ved seks av dei. I 2022 vart det sett i gang eit arbeid med å justere planen i tråd med status ved dei ulike stadene og tilgjengelege budsjettmidlar. Formålet er å gje god informasjon om verdsarven og styrkje den lokale forankringa. Basisutstillinga om verdsarven globalt og i Noreg er no i produksjon.

Departementet er kjend med at Fortidsminneforeningen og Luster kommune har konkrete planer for utbygging og etablering av verdensarvsenter på Ornes knytt til Urnes stavkyrkje. Departementet har inga eiga søknadsordning for etablering av eit slikt bygg og hovudregelen er at etablering av slike sentre skal skje ved samlokalisering med eksisterande relevante institusjonar. Departementet har ikkje funne rom for denne satsinga i dette budsjettet. Realisering av prosjektet vil krevje ei særskilt statlig ordning då det her ikkje er mulig å få til samlokalisering med andre, eller etablering i eksisterande lokaler.

Noreg var i perioden 2017–2021 medlem av Unescos verdsarvkomité. Ei av hovudprioriteringane for den norske innsatsen i komiteen har vore å styrkje institusjonar, ekspertar og lokalsamfunn slik at dei kan ta vare på verdsarven og sikre dei universelle verdiane til verdsarven. Noreg legg prioriteringane frå komitéarbeidet til grunn for det vidare arbeidet med verdsarven internasjonalt. Oppfølging av reforma for å betre prosessen med nominasjonar til verdsarvlista, som vart vedteken i Noregs medlemsperiode, vil ha høg prioritet.

Kapasitetsbygging under verdsarvkonvensjonen er eit viktig innsatsområde både nasjonalt og internasjonalt. Noreg medverkar til denne satsinga gjennom kapasitetsbyggingsprogrammet World Heritage Leadership, som har vore organisert som eit seksårig samarbeidsprogram (2016–2021) med International Union for Conservation of Nature (IUCN) og International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). Arbeidet er av langsiktig karakter, og inneverande fase av programmet blir slutført i løpet av 2022. Ei midtvegsevaluering av programmet vart ferdigstilt hausten 2020, og samarbeidet vil bli vidareført i seks nye år frå 2023 til 2028.

Som ledd i oppfølginga av Noregs prioriteringar for arbeidet i verdsarvkomiteen vart det i

2019–2021 årleg løyvd 25 mill. kroner over Utanriksdepartementets budsjett for å styrkje verdsarvarbeidet i Afrika med særleg vekt på naturområde. Det blir lagt til grunn at innsatsen blir vidareført i åra framover.

Europeisk og nordisk samarbeid

Dei siste åra har kulturarvfeltet fått stadig større merksemd i EU. Dette har mellom anna komme til uttrykk gjennom markeringa av det europeiske kulturarvåret i 2018 og i EUs oppfølging etter dette. Eit av resultatane er ein ny europeisk handlingsplan for kulturarv, *European Framework for Action on Cultural Heritage*. Gjennom handlingsplanen er det etablert ei ekspertgruppe som skal drøfte og utveksle erfaringar for å kunne utforme ein berekraftig og deltakande kulturarvpolitikk i Europa. Regjeringa meiner det er eit stort potensial for erfaringsutveksling og gjensidig støtte, og prioriterer difor norsk deltaking i ekspertgruppa *Commission Expert Group on Cultural Heritage* og arbeidet med å følgje opp handlingsplanen.

Noreg deltek i Europarådets mellomstatlege komité for kultur, kulturarv og landskap (CDCPP), der både Kulturdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Klima- og miljødepartementet er representerte. Gjennom ei rekkje tiltak medverkar Europarådet til å fremje mangfald og dialog gjennom tilgang til kulturarv og til å skape ei forståing av identitet, felles minne og forståing mellom folkegrupper. Regjeringa vil leggje særleg vekt på arbeidet med å sjå kulturarv, menneskerettar, demokrati og berekraftsmåla i samanheng.

Strategien *Norge i Europa* frå regjeringa framhevar EØS-midlane som det viktigaste finansielle verkemiddelet i europapolitikken. Gjennom kultur- og kulturarvprogramma under EØS-midlane har norsk kulturmiljøsektor høve til å tileigne seg ny kunnskap ved å diskutere felles utfordringar med europeiske kollegaer.

Nordisk ministerråd er det offisielle samarbeidsorganet til dei nordiske regjeringane. Statsministrane i Norden har gjennom ein deklarasjon frå 20. august 2019 vedteke som visjon at Norden skal bli den mest berekraftige og integrerte regionen i verda fram mot år 2030. Samarbeidet i Norden skal byggje opp under denne visjonen. I ein deklarasjon frå 30. oktober 2019 oppfordrar dei nordiske kulturministrane sektorane til å integrere kultur og kulturarv som ein viktig premisse for arbeidet med FN's berekraftsmål. I regi av ei arbeidsgruppe under dei nordiske miljøministrane, arbeidsgruppa for biologisk mangfald, er

det sett i gang eit arbeid som ser på sosial berekraft i samanheng med kulturmiljø.

Oppfølging av regionreforma

Fylkeskommunane og Sametinget har førstelinjeansvaret for dei fleste kulturminne og kulturmiljø. Riksantikvaren følgjer opp regionalforvaltninga i ei rekkje arenaer for å bidra til kompetansebygging, samarbeid og for å effektivisere forvaltninga. Ei følgjeevaluering for å klargjere effektar og gevinstar av overføringa av auka mynde til fylkeskommunane og endringane i ansvars- og oppgåvefordelinga er sett i gang. Første delrapport i ein serie på fleire kom i 2021. Sluttrapport kjem i 2024 – med opsjon eitt år (2025).

Bevaringsprogramma

Ei av dei viktigaste strategiske satsingane i arbeidet med å nå dei tidlegare nasjonale måla var å etablere ti bevaringsprogram. Hovudinnsatsen i bevaringsprogramma har sidan oppstarten i 2007 vore retta mot å forbetre vedlikehaldsnivået for utvalde kulturminnekategoriar.

Bevaringsprogramma var opphavleg direkte knytte til dei tidlegare nasjonale måla (2020-måla), som no er avløyste av nye nasjonale mål. Bevaringsprogramma blir førte vidare inntil vidare, sjå delkapitlet Bevaringsstrategiar.

Kort om dei enkelte bevaringsprogramma – mål og status

1. Freda bygningar i privat eige

Målet for bevaringsprogrammet har vore at alle freda bygningar i privat eige skal vere sette i stand til eit ordinært vedlikehaldsnivå. Bevaringsprogrammet omfattar rundt 3 400 bygningar. Det har sidan starten av bevaringsprogramma vore ei positiv utvikling. Om lag 38 pst. av bygningane har ordinært vedlikehaldsnivå (tilstandsgrad 1), medan 31 pst. har eit moderat behov for istandsetjing (tilstandsgrad 2). Om lag 12 pst. har behov for omfattande istandsetjingsarbeid (tilstandsgrad 3).

2. Samiske kulturminne

Målet for bevaringsprogrammet har vore at automatisk freda samiske bygningar skal vere kartlagde innan 2017, og prioriterte bygningar skal sikrast og setjast i stand. Om lag 900 automatisk freda samiske bygningar vart kartlagde. Sametin-

get skal utarbeide ein forvaltningsplan for dei freda bygningane.

3. Stavkyrkjene

Målet for bevaringsprogrammet har vore at dei 28 stavkyrkjene skal vere sette i stand til ordinært vedlikehaldsnivå innan 2015. Målet for stavkyrkje-programmet vart nådd i 2015.

4. Verdsarven

Målet for bevaringsprogrammet har vore at dei norske verdsarvområda skal utviklast som fyrstårn for den beste praksisen innan natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formelt vern. Dei åtte verdsarvområda er av svært ulik karakter og omfang og med variasjon i den tekniske tilstanden. Mange bygningar er sette i stand, skjøtsel og formidling er forbetra, men mykje står att. Fleire av kulturminna innanfor kvart av verdsarvområda høyrer også inn under andre bevaringsprogram.

5. Tekniske og industrielle kulturminne

Målet for bevaringsprogrammet har vore å sikre, setje i stand og halde ved like eit utval prioriterte anlegg. Bevaringsprogrammet omfatta ved oppstarten ti anlegg, i ettertid er fem lagde til. Dermed er det i dag 15 anlegg som er definerte som nasjonalt prioriterte anlegg. Ti av anlegga er rekna som sette i stand.

6. Brannsikring av tette trehusmiljø og stavkyrkjer

Målet for bevaringsprogrammet har vore å halde brannsikringa av stavkyrkjene på eit høgt nivå og medverke til brannsikring av rundt 180 tette trehusmiljø med gammal verneverdig trehusbusetnad. Om lag 60 pst. av dei tette trehusområda har laga brannsikringsplanar som grunnlag for vidare arbeid med sikring mot områdebrann. Det er eit høgt tryggleiksnivå ved alle dei 28 stavkyrkjene.

7. Fartøy

Målet for bevaringsprogrammet er å bevare og sikre eit representativt utval bevaringsverdige fartøy for framtida og løfte dei til eit ordinært vedlikehaldsnivå. Det er i dag om lag 250 historiske fartøy på Riksantikvarens verneliste. 14 av fartøya er freda, dei andre har status som verna skip. 19 pst. av fartøya har eit ordinært vedlikehaldsnivå. Av dei andre har 25 pst. eit moderat behov for tiltak, medan 56 pst. har stort behov for tiltak og utbetring.

8. Ruinar

Målet for bevaringsprogrammet har vore at eit utval ruiner skal sikrast og gjerast tilgjengelege for publikum. Kompetanseutvikling, forskning og formidling er også viktige oppgåver innanfor programmet. Bevaringsprogrammet har til no omfatta 53 av totalt 124 ruinar etter kyrkjer, klosteranlegg og borg- og festningsanlegg frå mellomalderen. 27 av ruinane er ferdig konserverte og skal vere tilrettelagde for publikum med ønskt standard i 2020.

10. Utvalde arkeologiske kulturminne

Målet for bevaringsprogrammet har vore at eit representativt utval arkeologiske kulturminne og kulturmiljø skal sikrast gjennom skjøtsel og gjerast tilgjengeleg for publikum. Per 1. januar 2021 har ein nådd det realitetsjusterte målet om at minst 450 prioriterte arkeologiske kulturminne skal ha eit ordinært vedlikehaldsnivå, og minst 300 av lokalitetane skal vere tilrettelagde for publikum med ønskt standard i 2020.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien er i 2023 på om lag 796,8 mill. kroner på utgiftssida. Dette er ein auke på 4,8 mill. kroner, eller 0,6 pst., samanlikna med saldert budsjett for 2022.

Utgifter under programkategori 12.30 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1429	Riksantikvaren	712 118	670 679	672 173	0,2
1432	Norsk kulturminnefond	135 614	121 318	124 638	2,7
	Sum kategori 12.30	847 732	791 997	796 811	0,6

Kap. 1429 Riksantikvaren

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	147 712	151 575	153 620
21	Spesielle driftsutgifter	31 451	31 155	31 977
22	Fleirårige prosjekt kulturminneforvaltning, <i>kan overføres</i>	37 997	23 734	30 361
60	Kulturminnearbeid i kommunane	8 600	8 824	8 824
70	Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne, <i>kan overføres</i>	57 710	39 026	39 026
71	Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap, <i>kan overføres</i>	159 721	142 759	142 759
72	Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne, <i>kan overføres</i>	58 001	58 554	58 554
73	Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring, <i>kan overføres</i>	45 562	59 072	59 072
74	Tilskot til fartøyvern, <i>kan overføres</i>	78 599	72 605	70 605
75	Tilskot til fartøyvernsenter, <i>kan overføres</i>	13 064	15 557	15 557
77	Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminne- område, <i>kan overføres</i>	6 450	8 446	8 446
79	Tilskot til verdsarven, <i>kan overføres</i>	67 251	59 372	53 372
	Sum kap. 1429	712 118	670 679	672 173

Rolle og oppgaver for Riksantikvaren

Riksantikvaren, direktoratet for kulturmiljøforvaltning, er Klima- og miljødepartementets rådgjevar og skal setje i verk kulturmiljøpolitikken til regjeringa og gje faglege innspel i arbeidet med politikktutvikling. Riksantikvaren har vidare eit ansvar for utvikling av rettleiingsmateriell, digitale tenester med meir, som sikrar ei einenskapleg kul-

turmiljøforvaltning. Dei skal òg forvalte sentrale data om kulturmiljø i offentlig forvaltning.

Riksantikvaren er fredings-, motsegn- og klagestyresmakt og har også ansvar for den nasjonale fordelinga av tilskotsmidlar mellom fylkeskommunane. Riksantikvaren har òg ansvar for å føre kontroll med at regionalforvaltninga og Sametingets tilskotforvaltning følgjer forskrifter

om tildeling, reglement for og føresegner om økonomistyring i staten.

Riksantikvaren er også dispensasjonsstyresmakta for nokre utvalde kulturminne. Dette gjeld dei fire store mellomalderbyane og enkelte bygningar og anlegg. Riksantikvaren skal òg inntil vidare ha forvaltninga av freda og listeførte kyrkjebygg.

Med heimel i kulturminnelova vart det ved kgl. res. av 13. august 2021 fastsett forskrifter om tildeling av tilskot for postane 70–79. Hovudvilkåra for stønad følgjer av forskriftene.

Post 01 Driftsutgifter

Hovuddelen av løyvinga dekkjer lønn og godtgjersler til tilsette, husleige, oppvarming, reinhald, IKT, reiseverksemd, informasjonstiltak og andre driftsutgifter for Riksantikvaren. Posten dekkjer i tillegg kjøp av konsulenttenester til faglege prosjekt og utgreiingar, under dette kostnader knytte til Riksantikvarens drift og oppfølging av elektronisk biletarkiv for miljøforvaltninga. Inntekter knytte til dette blir førte under kap. 4429, post 02 og 09.

Det er foreslått at løyvinga på posten kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 4429, post 02 og 09, jf. forslag til vedtak II.

Det er foreslått ei løyving på 153,6 mill. kroner på posten for 2023. Posten har totalt auka med om lag 2,0 mill. kroner. Posten er auka med 1,4 mill. kroner grunna auka administrasjonsutgifter for arbeidet med tilskot til freda og verneverdige kyrkjebygg. Posten er redusert med 1,653 mill. kroner som følgje av tenesteavtale for arkiv mellom Miljødirektoratet og Riksantikvaren. Løyvinga under posten er redusert med 246 000 kroner

som følgje av at det i saldert budsjett 2022 vart rekna ut for mykje i kompensasjon ved innføring av ny premiemodell i Statens pensjonskasse. Løyvinga er redusert med 415 000 kroner grunna gevinstuttak som følgje av forventa lågare reiseutgifter.

Rapport 2021

Størsteparten av midlane er lønnskostnader, som utgjer om lag 54 pst. av dei samla driftsutgiftene.

Driftskostnadene har vore reduserte over tid som følgje av effektivisering av drift, reduksjon i arealleige, bortfall av driftsoppgåver, reduserte innkjøp og anna.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Post 21 dekkjer prosjektmidlar til fagleg samarbeid med andre land i samsvar med norske prioriteringar, medlemsutgifter og utgifter knytte til samarbeidsavtalar og utgreiingsarbeid og utgifter knytte til forvaltning og vidareutvikling av digitale tenester som Askeladden og Kulturminnesøk. Midlar til det internasjonale kurset i konservering av tre (ICWCT – International Course on Wood Conservation Technology) blir òg dekte over denne posten. Midlane blir elles nytta til kjøp av vedlikehalds- og istandsetjingstenester for bygningar som Riksantikvaren sjølv har eit eigar-/forvaltningsansvar for.

Riksantikvaren kan lyse ut forskings- og utviklingsmidlar innanfor denne potten og bestiller utgreiingar mellom anna på klima- og energifeltet.

Det er foreslått ei løyving på 32 mill. kroner på posten for 2023.

Rapport 2021

I 2021 vart 31,5 mill. kroner nytta innan post 21.

Aktivitet	
Lønn, reise og kompetansemidlar knytte til prosjekt	4 506
Husleige til Kongsvoll fjellstove	2 912
Kjøp av tenester ¹	24 034
Sum	31 452

¹ Digitalisering, forskings- og utviklingsmidlar mv.

Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen set opp ti prioriterte tema for nye fredingar, slik at fredingslista skal bli meir representativ,

både tematisk og geografisk. Betre framdrift i fredingssakene er òg eit viktig tema i strategien. Det vart vedteke *tolv* fredingar i 2021. Nye fred-

ingssaker blir behandla raskare og betre, noko som er til fordel for eigarane.

Med forankring i *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltninga* er det brukt midlar til satsing på kulturminna til dei nasjonale minoritetane. I 2020 er det starta eit prosjekt om jødiske kulturminne i tett samarbeid med representantar frå den jødiske minoriteten. Kartlegging og utval av kulturminne etter historia til den jødiske befolkninga vart gjennomførte i 2021, og dei første fredingane blir vedtekne hausten 2022.

Post 22 Fleirårige prosjekt kulturminneforvaltning, kan overførast

Tunge nasjonale bevaringsoppgåver er det i visse tilfelle verken formålstenleg eller mogleg å gjennomføre ved å dele ut tilskot til lokale prosjekteigarar. I desse tilfella må Riksantikvaren fungere som prosjekteigar. Dette gjeld fleire store prosjekt, som brannsikring av stavkyrkjer og grunnvassmåling under Bryggen i Bergen, som er avhengig av fleirårige avtalar med leverandørar.

Forslag til løyving på posten gjeld òg større digitaliseringsprosjekt som utviklar nasjonale digitale tenester for kulturmiljøforvaltninga, som er planlagt å gå over fleire år. Riksantikvaren har i gang to digitaliseringsprosjekt, *Spor*, ei teneste for søk i Riksantikvarens arkivmateriale, og *Digisak*, Kulturmiljøforvaltninga si søk- og saksbehandlingsteneste for tilskot og dispensasjonar.

Riksantikvaren kjøper tenester knytte til drift og vedlikehald av brann- og sikringsanlegg ved stavkyrkjene.

Riksantikvaren har sett i gang eit toårig prosjekt, om ivaretaking av kompetanse innanfor tradisjonelt handverk og ivaretaking av arbeid med kunnskapsutvikling og rådgjeving om vedlikehald av dei eldste tømmerkonstruksjonane som blir påverka av klimaendringar i eit varmare og våtare klima.

Det er foreslått ei løyving på 30,4 mill. kroner på posten for 2023. Posten er auka med 6,6 mill. kroner. Auken kjem av ei ompostering frå post 79 i samband med Basisutstillinga til verdsarvstadene og prisjustering.

Rapport 2021

Det har vore tilfredsstillande drift og vedlikehald av den tekniske og organisatoriske brannsikringa av stavkyrkjene i 2021. Det vart brukt 10,1 mill. kroner til sikringa over post 22 til kjøp av tenester til planlagd og uføresett service og vedlikehald og til rådgjevarar for prosjektering og til vakttele-

fonordning for tilsynshavarar med meir. Det er utvikla ei ny og betre løysing på utvendig sløkkjekonsept, og arbeidet med å oppgradere og utvide områdeovervakinga ved stavkyrkjene er vidareført.

Post 60 Kulturminnearbeid i kommunane

Tilskot frå post 60 skal bidra til å byggje kulturmiljøkompetanse i kommunane. Det blir mellom anna gjeve tilskot til kulturminneplanarbeid i kommunar. Tilskot blir òg gjevne til ulike kompetanse- og samarbeidsmodellar som styrkjer arbeidet lokalt. Dette gjeld samarbeid mellom fylkeskommunar, kommunar, museum, Sametinget og frivillige.

Det er foreslått ei løyving på 8,8 mill. kroner på posten for 2023. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022.

Rapport 2021

Satsinga Kulturminne i kommunane (KIK-satsinga) har vart i over ti år og har medverka til auka kompetanse om kulturmiljø i kommunesektoren. Satsinga har bidrege til å utarbeide kommunale kulturminneplanar, slik at kommunane får oversikt over verdifulle kulturminne og kulturmiljø og kan forvalte dei i plan- og byggjesaksbehandlinga si. Per 31. desember 2021 har 204 av 356 kommunar vedteke ein kulturminneplan, medan 134 kommunar har fått midlar via satsinga (100 000 kroner per kommune) og er i gang med å utarbeide kommunal kulturminneplan. Totalt har 57,3 pst. av kommunane vedteke ein kulturminneplan.

Det er òg gjeve tilskot til kompetansemodellar i kommunar og fylkeskommunar, til dømes til samarbeid mellom fleire kommunar som nyttar felles kompetanse for å lage kulturminneplan eller samarbeid mellom kommunar og museum.

Post 70 Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne, kan overførast

Det er foreslått ei løyving på 39 mill. kroner på posten for 2023. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til forvaltning, sikring, restaurering, skjøtsel, tilrettelegging, formidling og dokumentasjon av automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til dekning av heile eller delar av utgiftene til arkeologisk arbeid i samsvar med forpliktingane til staten omtalte i kulturminnelova §§ 8, 9 og 10. Delar av midlane under posten er knytte til Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG) og Bevaringsprogrammet for utvalde, arkeologiske kulturminne og kulturmiljø (BARK). Posten dekkjer òg tilskot til arkeologiske museum, sjøfartsmuseum og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU). Posten er òg nytta til finnarlønn.

Innanfor det samla løyvingforslaget blir det lagt opp til at inntil om lag halvparten blir nytta til dei lovpålagde oppgåvene på området (refusjon av utgifter knytte til mindre private tiltak og særlege grunnar). Resterande løyving skal nyttast til tilskot til bevaringsprogramma BERG og BARK, tilskot til museum og NIKU og finnarlønn. Ved særskilde høve kan det bli aktuelt å avvike frå denne fordelinga av løyvinga.

Oppfølging og kontroll

Tilskotsmottakarane blir følgde opp for å sikre at midlane blir brukte som føreset, og innsende rapportar og rekneskap blir kontrollerte. Dei tilskota som gjeld statleg kostnadsdekning ved tiltak som krev arkeologiske arbeid, blir gjevne til den institusjonen som utfører arbeidet, og denne rapporterer om bruken.

Rapport 2021

Det er gjennomført dokumentasjon, formidling, skjøtsel og sikring av bergkunstlokalitetar over

heile landet i regi av Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG) i 2021. Tiltaka gjeld 170 bergkunstlokalitetar og er utførte av fylkeskommunane, Sametinget og dei arkeologiske forvaltningsmusea, ofte i samarbeid med lokale partnarar. Gjennom Interregprosjektet *Samhell* har det òg vore nasjonalt og regionalt samarbeid om metodeutvikling, forvaltning og formidling av bergkunst i Sverige og Noreg.

Totalt er det gjeve 6,7 mill. kroner i tilsegn om tilskot til nye tiltak innanfor BERG i 2021, og det vart utbetalt 3,0 mill. kroner.

I løpet av 2021 er det gjennomført skjøtsel og tilrettelegging for publikum i regi av Bevaringsprogrammet for utvalde arkeologiske kulturminne og kulturmiljø (BARK) over heile landet. Det omfattar 67 lokalitetar i Askeladden.

Eit BARK-prosjekt (tilretteleggingsprosjekt) omfattar i dei fleste tilfella ei gruppe kulturminne eller kulturmiljø som utgjer ein samanheng. Fleire lokalitetar i Askeladden kan difor inngå i eit prosjekt i BARK. I 2021 vart det sett i gang skjøtels- og tilretteleggingstiltak i 20 slike BARK-prosjekt. Arbeidet blir utført av fylkeskommunar og Sameetinget i samarbeid med kommunane, lokale lag, foreiningar og frivillige.

Totalt vart det gjeve 1,6 mill. kroner i tilsegn om tilskot til tiltak innanfor BARK i 2020, og det vart utbetalt 1,1 mill. kroner.

Det er gjennomført mange arkeologiske undersøkingar i 2021 knytte til ordningane der staten dekkjer utgifter til arkeologiske undersøkingar i samband med mindre, private tiltak og dersom det ligg føre særlege grunnar. 6,6 mill. kroner vart gjevne i tilsegn om tilskot til arkeologiske undersøkingar i samband med drenering i landbruket.

Tabell 7.11 Tiltak til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne 2021

Tiltak	Tal på saker	Tilskot (i 1000 kr)
Mindre private tiltak: utbetalte tilskot til arkeologiske granskingar	50	13 556
Særlege grunnar: utbetalte tilskot til arkeologiske granskingar	16	10 981
Sikring av arkeologiske kulturminne og vitskapleg kjeldemateriale	16	4 321
Andre prioriterte styresmaktoppgåver ved dei arkeologiske forvaltningsmusea		481
Saksbehandling ved sjøfartsmusea		5 252
Finnarlønn	464	1 104
Øyremerking (Gjellestad)		17 900
Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG): utbetalte tilskot		3 027
Bevaringsprogrammet for utvalde arkeologiske kulturminne og kulturmiljø (BARK): tilsegn om tilskot		1 089
Sum		57 907

Post 71 Tilskot til freda kulturminne i privat eige og kulturmiljø og kulturlandskap, kan overførast

Det er foreslått ei løyving på 142,8 mill. kroner på posten for 2023. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å bevare freda kulturminne og kulturmiljø i privat eige og å bidra til at slike blir sette i stand etter antikvariske retningslinjer. Tilskotsordninga skal sikre verdien kulturminne og kulturmiljø har som kjelde, og at føresetnadene for å gje opplevingar blir varetekne, og leggje til rette for berekraftig verdiskaping og bruk.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til istandsetjings- og vedlikehaldstiltak av kulturminne og kulturmiljø som er freda, mellombels freda, eller der ei fredingssak er under behandling. Kulturminne eigde av privatpersonar skal prioriterast ved fordeling av tilskot. Tilskot skal dekkje meirkostnader, heilt eller delvis, som følgjer av krav til antikvarisk utføring ved sikring, istandsetjing, vedlikehald og skjøtsel. Det kan i særlege tilfelle tildelast tilskot til ikkje-freda kulturminne dersom dette blir gjort med forankring i nasjonale strategiske satsingar.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsmottakar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskap. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Fylkeskommunane og Sametinget rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2021

Post 71 var på 159 mill. kroner i 2021. Fylkeskommunane og Sametinget fekk søknader frå om lag 545 eigarar av freda kulturminne, på til saman 344 mill. kroner. Det er framleis eit etterslep for å nå eit ordinært vedlikehaldsnivå i nokre av fylka. Behovet for tilskot er svært ulikt hos dei ulike fylkeskommunane, og dette vart også lagt til grunn i Riksantikvarens fordeling av tilskot til fylkeskommunane og Sametinget.

Tilskot frå post 71 skal gjevast til private eigarar av kulturminne og kulturmiljø. Totalt seks fylkeskommunar gav tilskot til museum. Av desse gav 5 av 12 under 10 pst. av tilskota til museum, medan ein fylkeskommune gav mellom 20 og 30 pst. av tilskota til museum. I overkant av 10 mill. kroner vart gjevne som tilskot til museum i 2021. Omfanget av tilskot til museum skal ikkje auke.

Tilstanden til dei freda bygningane blir kartlagde jamleg. Målet er at alle bygningane skal ha tilstandsgrad 1 der det berre er behov for ordi-

nært vedlikehald. Mange av bygningane har likevel tilstandsgrad 2 (behov for moderate istandse-

tjingsarbeid) eller tilstandsgrad 3 (omfattande istandsetjingsbehov).

Bygningar med ulike tilstandsgradar fordeler seg som følgjer:

	Tal totalt	TG1 (ordinært vedlikehaldsnivå)	TG2 (moderat behov for istandsetjing)	TG3 (omfattande behov for istandsetjing)	TG9 (ikkje tilstandsvurdert)
Agder	203	131	54	13	9
Innlandet	784	187	314	203	79
Møre og Romsdal	123	47	45	9	22
Nordland	415	175	34	8	5
Oslo	157	67	32	14	44
Rogaland	487	176	70	33	274
Sametinget	889	265	298	221	88
Troms og Finnmark	253	56	57	22	25
Trøndelag	416	152	175	32	54
Vestfold og Telemark	654	307	249	84	14
Vestland	570	287	213	38	32
Viken	435	110	155	76	94
Sum	5386	1960	1696	753	740
		36 %	31 %	14 %	14 %

Post 72 Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne, kan overført

Det er foreslått ei løyving på 58,6 mill. kroner på posten for 2023. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å setje i stand og halde ved like tekniske og industrielle kulturminne (TIK) for å bidra til kunnskap, opplevingar, bruk og verdiskaping.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til eigarar og forvaltarar av tekniske og industrielle kulturminne til sikring; istandsetjing; vedlikehald; kulturminne- og tilstandsregistrering; dokumentasjon; moglegheitsstudiar; lønn til stillingar som er direkte knytte til forvaltning, drift og vedlikehald.

Det er viktig at tilskot til forvaltning, drift og vedlikehald (FDV) av dei 15 anlegga som inngår i

bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminne, inklusive lønn til stillingar, er føreseielege. Desse skal prioriterast ved fordeling av tilskot, samstundes som behovet blir vurdert kritisk og opp imot andre prioriteringar på posten.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsmottakar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskap. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Regionalforvaltninga rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2021

Post 72 var på 58 mill. kroner i 2021. 10 fylkeskommunar fekk søknader frå 56 tekniske og industrielle anlegg på til saman 150 mill. kroner.

Frå 2020 til 2021 var det ein auke i talet på søknader frå anlegg *utanfor* bevaringsprogrammet

for tekniske og industrielle kulturminne. Fylka Møre og Romsdal, Troms og Finnmark og Rogaland har ikkje hatt anlegg i bevaringsprogrammet, men har opplevd ein auke i talet på søknader på tilskotsposten.

Riksantikvarens fordeling til fylkeskommunane i 2021 la vekt på å nå målet med bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminne, og dette gav betydeleg utslag i fordelinga mellom fylkeskommunane. Riksantikvaren prioriterte samstundes at alle fylkeskommunar som hadde fått inn søknader frå tekniske og industrielle anlegg, skulle få tilskot.

Post 73 Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring, kan overførast

Det er foreslått ei løyving på 59,1 mill. kroner på posten for 2023. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å sikre bevaring, istandsetjing og konservering av stavkyrkjer, kyrkjekunst og bygg, anlegg og ruinar frå mellomalderen som unike kjelder til bygningshistoria og kunsthistoria i Noreg og å bidra til brannsikring av bestemte tette trehusmiljø. Tilskotsordningane skal sikre kjeldematerialet og bidra til berekraftig bruk og formidling av historia desse kulturminna og kulturmiljøa fortel.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til vedlikehald, konservering, dokumentasjon og sikring av stavkyrkjer; konservering av ruinar frå mellomalderen; istandsetjing av freda mellomalderhus frå før 1537; brannsikring av tette trehusområde av kulturhistorisk verdi og mellomalderkyrkjer i stein; konservering av kunst og interiør i kyrkjer.

Ved tilskot til brannsikring av tette trehusområdet skal det prioriterast tilskot til utarbeiding av brannsikringsplanar for dei områda som manglar eller ikkje har oppdaterte planar. Det bør som hovudregel stillast krav om eigenandel ved tilskot til brannsikring. Også freda kulturmiljø kan få tilskot til brannsikring.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsmottakar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskap. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Fylkeskommunane og Sametinget rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2021

Post 73 var på 57,5 mill. kroner i 2021. Riksantikvaren fordelte tilskot til dei enkelte ordningane som følgjer:

Ordning	Tilskotsbeløp 2021 (i 1 000 kr)
Mellomalderruinar (FK)	10 000
Mellomalderruinar (RA)	2 000
Brannsikring tette trehusområde (FK)	8 000
Profan mellomalder (FK)	7 000
Stavkyrkjer – brannsikring (RA)	19 000
Stavkyrkjer – istandsetjing (RA)	6 500
Kyrkjekunst (RA)	2 000
Sikring steinkyrkjer	2 000
Diverse	1 000

Ruinar

Det var avsett 12 mill. kroner til konservering av ruinar frå mellomalderen i 2021. Det vart fordelt 1,6 mill. kroner frå Riksantikvaren til fire prosjekt og 10 mill. kroner frå fylkeskommunane. Dei fire fylka som har i gang konserveringsprosjekt på mellomalderruinane, fekk til saman 8 søknader til ein sum av 12,3 mill. kroner. I Riksantikvarens fordeling av tilskot til fylkeskommunane vart det prioritert tilskot til fylkeskommunar som har konserveringsprosjekt som nærmar seg fullføring, og som har igangsette prosjekt der det er nødvendig å føre vidare arbeidet.

Brannsikring av tette trehusområde

Tilskot frå post 73 brannsikring av tette trehusområde kan berre gjevast til område som er definerte som tette trehusområde av kulturhistorisk verdi, og til tiltak som er innanfor formålet med tilskotsposten.

Det var avsett 8 mill. kroner til tilskot til brannsikring av tette trehusområde i 2021.

Profan mellomalder

Mellomalderbygningar i tre er ein del av ein unik kulturarv i tre i Noreg. Det vart fordelt 7 mill. kroner i 2021. Tilgang på relevant handverkskompetanse og dei rette materialane for å ta vare på mellomalderbygningane er ei utfordring. Riksantikvaren løyvde i 2021 tilskot til etablering av materiallager i to fylke.

Om lag 40 pst. av bygningane er registrerte med tilstandsgrad 1, om lag 40 pst. med tilstandsgrad 2 og i underkant av 15 pst. med tilstandsgrad 3.

Brannsikring stavkyrkjene

Riksantikvaren driv eit kontinuerleg arbeid med sikring av stavkyrkjene i samarbeid med eigarane og med teknisk rådgjevar for drift og vedlikehald av dei ulike tekniske sikringssystema. I sikringsarbeidet ligg det også mykje arbeid i å fremje og jobbe for gode organisatoriske tiltak, først og fremst av eigarane, men også lokalt ved stavkyrkjene og av andre som har ansvar, irekna brannvesen, teknisk etat, politi med meir.

Av særlege tiltak i 2021 er det prosjektert nye sløkkjelegg og tekniske rom ved to av stavkyrkjene. Det er utvikla ei ny og betre løysing på

utvendig sløkkjekonsept, og arbeidet med å oppgradere og utvide områdeovervakinga ved stavkyrkjene er vidareført.

Istandsetjing stavkyrkjene

Det blir gjeve tilskot til bygningsmessig restaurering/istandsetjingstiltak og til tjærebreing av stavkyrkjene. Istandsetjinga i stavkyrkjeprogrammet forbetra tilstanden på kyrkjene vesentleg, og det har berre vore behov for sporadiske enkeltreparasjonar sidan 2015. Det vart gjeve 0,6 mill. kroner i tilskot til istandsetjingstiltak i 2021.

Konservering av kyrkjekunst

Tilskotsordninga skal sikre kjeldematerialet og bidra til berekraftig bruk og formidling av historia desse kulturminna fortel. Det var avsett tilskot på 2 mill. kroner til konservering av kyrkjekunst i 2021. Ved fordelinga av tilskota vart verdien, alderen og tilstanden til kunsten vurderte. Tilskota gjekk til 15 prosjekt. Det blir arbeidd med å gjere ordninga meir synleg, slik at fleire kyrkjeieigarar kan nytte denne tilskotsposten.

Sikring av steinkyrkjer

Det har vore tildelt tilskot til brannsikringstiltak ved mellomalderkyrkjer av stein frå post 73 i ei årrekke. Status i 2021 er at meir enn 25 pst. av steinkyrkjene har sløkkjelegg.

Det vart gjeve tilskot til automatisk sløkkjelegg ved tre mellomalderkyrkjer i 2021.

Post 74 Tilskot til fartøyvern, kan overførast

Det er foreslått ei løyving på 70,6 mill. kroner på posten for 2023. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til at verna og freda fartøy kan bli vedlikehaldne og sette i stand etter antikvariske retningslinjer og bli nytta som ressursar i ei berekraftig samfunnsutvikling. Tilskotsordninga skal medverke til å stimulere kompetansen til og innsatsen frå frivillige i verdiskaping lokalt og regionalt og til å halde ved lag kunnskapen om eldre handverk og teknikkar i tilknytning til tre- og stålfartøy og fagmiljø med slik kunnskap.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til sikring, vedlikehald, istandsetjing og restaurering av freda og verna fartøy. Eigargar og forvaltarar av freda eller verna fartøy kan få tilskot. Det same gjeld organisasjonar, foreiningar og prosjekt som opererer innanfor formålet med tilskotsordninga.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjeven i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsmottakar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av innsende rapportar og rekneskap. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med antikvariske retningslinjer. Fylkeskommunen og Sametinget rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2021

Post 74 var på 76,6 mill. kroner i 2021. Samla søknadssum inn til regionalforvaltninga og Sametinget var 233,8 mill. kroner fordelt på i overkant av 140 søknader. Dei frivillige utgjer beregninga i fartøyvernet og bidreg med viktig verdiskaping både i samband med istandsetjing og bruk av fartøya.

Av tilskotsposten vart 9,3 mill. kroner tildelte fylkeskommunar og kommunar gjennom SAVOS-ordninga. SAVOS er ei samarbeidsordning der kommunar, fylkeskommunar og Sametinget, med bakgrunn i eigne midlar til verna og freda fartøy, kan søkje Riksantikvaren om tilsvarende beløp frå post 74 fartøyvern. På den måten kan dei fordele det dobbelte av det dei sjølve bidreg med.

2,3 mill. kroner vart gjevne som grunntilskot til Norsk Forening for Fartøyvern. Ca. 39 mill. kroner vart fordelt til fylkeskommunane og Sametinget etter ei vurdering av behov det er søkt om, tal på objekt, tilstandsgrad og igangsette prosjekt, i tråd med forskrifta for tilskotsordninga.

Post 75 Tilskot til fartøyvernssenter, kan overførast

Det er foreslått ei løyving på 15,6 mill. kroner på posten for 2023. Formålet blir også vareteke av forslag til løyvingar på Kulturdepartementets budsjett. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å vareta og føre vidare kunnskap om handverk knytte til antikvarisk istandsetjing og vedlikehald av verna og freda fartøy. Målet er vidare å medverke til å skape solide fagmiljø gjennom å stimulere til samarbeid mellom dei nasjonale fartøyvernssentera og andre aktørar.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til dei nasjonale fartøyvernssentera og andre aktørar med relevant kompetanse. Tilskot kan gjevast til kjerneaktivitetar og fagutviklingsprosjekt. Tilskot til kjerneaktivitetar er meinte for dei nasjonale fartøyvernssentera. I samsvar med Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* er ikkje tilskotsmidlane støtte til drift.

Tilskot til fagutviklingsprosjekt skal leggje til rette for tovegskunnskapsdeling mellom dei nasjonale fartøyvernssentera og andre aktørar og bidra til auka antikvariske kvalitet på istandsetjings- og restaureringsarbeid. Prosjekta kan vere akademisk og/eller praktisk retta og bør som hovudregel vere fleirårige.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Oppfølging på staden og i kvartalsvise samarbeidsforum med dei tre fartøyvernssentera er viktig. Kontrollen av tilskotsbruken skjer i samsvar med økonomireglementet, gjennom møte, generell formalia- og sannsynskontroll av revidert årsrekneskap og årsmelding frå fartøyvernssentera.

Rapport 2021

I statsbudsjettet for 2021 var post 75 på 16,4 mill. kroner. 2021 var det første året der andre aktørar enn dei tre nasjonale fartøyvernssentera kunne søkje om tilskot frå posten. I tillegg til søknadene frå dei tre fartøyvernssentera på til saman 18,9 mill. kroner fekk Riksantikvaren søknader frå tre andre aktørar på til saman 1,5 mill. kroner.

Tilskotsmidlane vart fordelt til dei tre fartøyvernssentera Nordnorsk Fartøyvernssenter og Båtmuseum i Gratangen, Hardanger fartøyvernssenter i Norheimsund og Bredalsholmen Dokk og Fartøyvernssenter og til tre andre aktørar som hadde søkt om tilskot: Midtnorsk trebåtverksted, Maritime Center Fredrikstad og Neiden helselag.

På bakgrunn av ei utgreiing, gjennomført av Agenda Kaupang, utarbeider Riksantikvaren i 2022 eit forslag til ein ny måte å innrette tilskot frå post 75.

Post 77 Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet, kan overførast

Det er foreslått ei løyving på 8,4 mill. kroner på posten for 2023. Det er ei nominell vidareføring i budsjettet for 2023 samanlikna med 2022.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til at kulturmiljø blir tekne i bruk som ein ressurs, og medverke til at kulturmiljøfeltet får ei tydelegare plass i lokal og regional utvikling.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til prosjekt der offentlege og private aktørar inngår forpliktande samarbeid om formidling og tilrettelegging for berekraftig bevaring og bruk; kompetanseutvikling, nettverk og samarbeid; næring-, stads- og lokalsamfunnsutvikling.

Oppfølging og kontroll

Detaljert informasjon om rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Prosjekta blir mellom anna følgde opp systematisk i statusmøte. Kontrollen av tilskotsmottakar skjer gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av rapportar og rekneskap.

Rapport 2021

I 2021 er det gjeve tilskot til tolv større og mindre prosjekt som tek i bruk kulturmiljø som ressurs i samfunnsutviklinga. Totalt har det i 2021 vore aktivitet i 23 prosjekt med tilskot frå post 77. I åtte av dei er fylkeskommunane prosjekteigarar, ni blir leidde av kommunar, medan museum mv. er ansvarlege for dei fire siste prosjekta.

Prosjekta medverkar til at kulturmiljø blir tekne i bruk som ressurs for reiseliv og næringsutvikling, bu- og livskvalitet, friluftsliv, folkehelse, utdanning og kultur.

Nokre av prosjekta er større regionale, fleirårige fellessatsingar med koordinering av verkemiddel frå alle tre forvaltningsnivåa. Det regionale

programmet *Ein bit av historia* i regi av Møre og Romsdal fylkeskommune har fullført første treårige fase. Det er lagt eit vidare grunnlag for arbeid med den historiske postvegen. Vestland og Trøndelag fylkeskommunar sluttar seg til ei interregional vidareføring. Den digitale satsinga på attskaping og formidling av kulturarv på Edøy, Veøy og Borgund blir òg vidareført.

Agder fylkeskommune arbeider for å etablere ei europeisk kulturrute med vekt på dei historiske uthamnene og den maritime handelsruta mellom Austersjøen og Nordsjøen i perioden frå ca. 1650 til 1900. Satsinga krev både eit europeisk samarbeid og eit tverrgåande samarbeid mellom aktørar innan kultur, kulturarv og opplevingsnæringar. Prosjektet *Kystopplevelser på Agder* arbeidet i 2021 med uttesting av kulturhistoriske båtruter.

Andre verdiskapingsprosjekt i regi av fylkeskommunane har i 2021 vore *Fotefar mot nord* i dei nordlegaste fylka, *Kulturarvopplevelser og Bygdemiljøpakker* i Viken, *Kraftturisme* i Rogaland og Vestland, *Samfunnsutviklerrollen* i Innlandet fylkeskommune og *Bølareinen* som ein del av Bergkurstreisen i Trøndelag.

Dette er døme på verdiskapingsprosjekt leidde av kommunar eller andre aktørar:

Levande kystkultur på Kvitsøy inngår i satsinga til kommunen og regionen på reiseliv og stadsattraktivitet. Prosjektet har i første omgang sett i verk ein kulturmiljøanalyse som grunnlag for vern og bruk av den historiske busetnaden og mogleighetsstudiar for ein særeigen kulturminnekategori, hummarparkane.

Verdiskapingsprosjektet i regi av *natur og kulturparken på Finnskogen* evaluerer parksamarbeidet om varetaking og bruk av kulturarven til skogfinnane for å utvikle kunnskap, engasjement, bulyst, besøksattraktivitet og næringsutvikling.

Verdiskapingsprosjektet *Lys i gamle hus* handlar om attraktivitet og busetjing i distrikta. Fortidsminneforeninga bruker sosiale medium for å kople tomme hus med folk som vil setje i stand og busetje seg. Pilotkommunane Sør-Aurdal, Rollag, Kvitsøy og Heim og Vinje integrerer prosjektet med dei lokale strategiane sine for attraktivitetsbygging, busetjing og kompetanseutvikling.

Post 79 Tilskot til verdsarven, kan overførast

Det er foreslått ei løyving på 53,4 mill. kroner på posten for 2023. Løyvinga er redusert med 6 mill. kroner som følgje av ei ompostering til post 22 i samband med Basisutstillinga til verdsarvstadene.

Mål

Målet med tilskotsordninga er å medverke til å oppfylle forplikningar Noreg har etter Unescos verdsarvkonvensjon. Ordninga skal òg medverke til at verdsarvområda blir utvikla som fyrtårn for den beste praksisen innan natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formell beskyttelse.

Tildelingskriterium

Tilskot kan gjevast til fylkeskommunar, kommunar, museum, organisasjonar, bedrifter og privatpersonar. Tilskot kan gjevast til prosjekt og tiltak som er knytte til områda i Noreg som er innskrivne på Unescos verdsarvliste, med tilhøyrande buffersoner. I særlege tilfelle kan det gjevast tilskot til prosjekt og tiltak i område som er oppførte på Noregs tentative liste.

Oppfølging og kontroll

Rapporteringskrava blir gjevne i dei enkelte tilskotsbrev. Kontrollen av tilskotsbruken skjer gjennom generell formalia- og sannsyns kontroll av innsende rapportar og rekneskap. Oppfølging på staden kan vere særleg aktuelt og viktig for å sikre at arbeidet blir utført i samsvar med retningslinjer og vilkår. Regionalforvaltninga rapporterer til Riksantikvaren.

Rapport 2021

I 2021 vart det frå post 79 samla brukt 67,2 mill. kroner på verdsarv. Av dette vart 65,3 mill. kroner brukte på dei 8 norske verdsarvområda. I tillegg er det gjeve støtte til tiltak i verdsarvområda frå andre postar.

Tabell 7.12 Tilskot til verdsarvområda i 2021 frå post 79

Verdsarvområda	Tilskot (i 1 000 kr)
Bryggen i Bergen	18 950
Røros bergstad og Circumferensen	12 513
Bergkunsten i Alta	4 700
Vegaøyan	5 265 ¹
Vestnorsk fjordlandskap	5 300 ¹
Urnes stavkyrkje	993
Struves meridianboge	2 100
Rjukan–Notodden industriarv	15 500
Foreninga Norges Verdensarv	1 929 ²
Sum	67 250

¹ I tillegg kjem tilskot frå Miljødirektoratet, kap. 1420, post 81, og tilskot gjennom verdsarvsatsinga over Landbrukets utviklingsfond (LUF).

² Norges Verdensarv har fått tilskot til Verdsarvforum og arbeidet med Basisutstillinga.

Kap. 4429 Riksantikvaren

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
02	Refusjonar og ymse inntekter	1 739	2 721	2 303
09	Internasjonale oppdrag	3 888	3 420	4 023
	Sum kap. 4429	5 627	6 141	6 326

Post 02 Refusjonar og ymse inntekter

Posten gjeld refusjonar og innbetalte midlar frå oppdragsverksemd for andre institusjonar m.m., jf. omtale under kap. 1429, post 01. Under posten er det budsjettert inntekter ved sal av Riksantikvarens rapportar og andre produkt og driftsvederlag frå Kongsvoll fjellstove. Meirinntekter under pos-

ten gjev grunnlag for meirutgifter under kap. 1429, post 01, jf. forslag til vedtak II, nr. 1.

Post 09 Internasjonale oppdrag

Midlane på posten skal finansiere dei tilsvarende utgiftene til internasjonale oppdrag. Meirinntekter under posten gjev grunnlag for meirutgifter under kap. 1429, post 01, jf. forslag til vedtak II, nr. 1.

Kap. 1432 Norsk kulturminnefond

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
50	Til disposisjon for kulturminnetiltak	135 614	121 318	124 638
	Sum kap. 1432	135 614	121 318	124 638

Post 50 Til disposisjon for kulturminnetiltak

Norsk kulturminnefond er eit forvaltningsorgan med særskilde fullmakter. Midlane skal nyttast til kulturminnetiltak og til drift av administrasjonen og styret.

Kulturminnefondet har i hovudsak ansvaret for verneverdige kulturminne og kulturmiljø.

Det er foreslått ei løyving på 124,6 mill. kroner på posten for 2023.

Mål

Medverke til å styrkje arbeidet med å bevare verneverdige kulturminne og kulturmiljø og til at eit mangfald av kulturminne og kulturmiljø kan nyttast som grunnlag for framtidig oppleving, kunnskap, utvikling og verdiskaping.

Gjennom målretta og systematisk oppfølging legg Kulturminnefondet vekt på «vern gjennom aktiv bruk». Prosjekta medverkar til utvikling av lokalsamfunn og lokalt næringsliv. Satsing på kulturminne som ressurs medverkar til positiv utvikling av byar og stader.

Kulturminnefondet vedtok i 2021 ein ny strategi med tre klare mål. Det er å spisse eiga rolle som lågterskeltilbod til dei private eigarane av verneverdige kulturminne og vidareutvikle organisasjonen og å formidle moglegheitene for ombruk og gjenbruk. Dette er for å støtte opp under nasjonale mål og satsinga på sirkulærøkonomi og for å bidra til det grøne skiftet.

Den siste brukarundersøkinga viser at 83 pst. av alle søkjarane er nøgde med kontakten med Kulturminnefondet og meiner den faglege oppfølginga av prosjekta som Kulturminnefondet tilbyr, er svært viktig. Fire av fem prosjekt som har fått tilsegn om midlar, ville ikkje blitt realiserte utan støtta frå fondet.

Tilskot frå Kulturminnefondet løyser ut stor privat innsats. I eit gjennomsnittleg prosjekt kjem 28 pst. av midlane frå staten gjennom Kulturminnefondet. 72 pst. kjem frå eigaren sjølv i form av eigne midlar eller eigen innsats i prosjektet.

Menon Economics har i evalueringa «Kulturminnefondets samfunnsnytte» funne at for kvar krone som blir løyvd frå Kulturminnefondet, blir det brukt ytterlegare 2,5 kroner på istandsetjing av kulturminnet. Dei dokumenterer samstundes at dei fleste kulturminna som blir sette i stand, ofte får ein ny bruk, og at det dermed blir etablert både verdiskaping, arbeidsplassar og næringsverksemd som følgje av istandsetjing av kulturminne.

I 2020 vedtok styret i Kulturminnefondet eit prøveprosjekt med støtte til rullande og rørlege kulturminne. Ordninga vart evaluert av styret i 2021 og blir ført vidare.

Kriterium for måloppnåing

Opplysningar om tiltak retta mot verneverdige og freda kulturminne og kulturmiljø.

Tildelingskriterium

Tilskotsmidlane blir fordelte av styret i Kulturminnefondet etter søknad. Kulturminnefondet skal vere eit lågterskeltilbod til private eigarar av verneverdige kulturminne og kulturmiljø. Tilskota blir i hovudsak tildelte istandsetjings- og sikringsprosjekt. Tilskot til prosjekt som fremjar verdiskaping, handverk, næringsverksemd og aktivitet i lokalsamfunnet, er prioriterte. Dette gjeld òg prosjekt som gjev synergieffektar, og som løyser ut private midlar eller mykje eigeninnsats. Samarbeid med eigarane av kulturminne og kulturmiljø er den viktigaste strategien for arbeidet i Kulturminnefondet.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging skjer overfor tilskotsmottakarane gjennom generell formalia- og sannsynskontroll av rekneskap og sluttrapport frå tilskotsmottakaren. I nokre tilfelle er det aktuelt med kontroll på staden for å sikre at tiltaka er gjennomførte etter

gjevne retningslinjer og andre føresetnader for tilskotet.

Rapport 2021

Kulturminnefondet behandla 2 112 søknader fortløpande gjennom året i 2021. Dette var ein auke på 71 pst. frå året før. Av desse var 40 søknader om tilskot til fag- og handverksseminar og 131 var

søknader om støtte til rullande og rørlege kulturminne. Samla søknadssum frå private eigarar av verneverdige kulturminne var på 617 mill. kroner. Dette er ein auke på 87 pst. frå året før. Det er ein rekordarta auke i talet på søknader og syner ei stabilt stor interesse for å søkje Kulturminnefondet om støtte til istandsetjing av verneverdige kulturminne og kulturmiljø.

Programkategori 12.60 Nord- og polarområda

Hovudinnhald og prioriteringar

Utgiftene under programkategori 12.60 høyrer inn under resultatområda Naturmangfald, Forureining, Klima og Polarområda. Programkategorien omfattar verksemda til Norsk Polarinstitutt, Svalbards Miljøvernfond, Kings Bay AS, Bjørnøen AS og Fram – nordområdesenter for klima- og miljøforskning.

Løyvingane vil gå til forvaltninga av miljøet på Svalbard, miljøsam arbeidet under Arktisk råd, til miljøforvaltninga i Antarktis, til forskning og miljøovervaking og til drift av den polare forskingsinfrastrukturen vår i både nord og sør.

Regjeringa har som eit av dei overordna måla for svalbardpolitikken å ta vare på den særlege villmarksnaturen på Svalbard. Dei spesifikke miljømåla for Svalbard går fram av Innst. 88 S (2016–2017). Miljøregelverket og måla for miljøvernet på Svalbard set rammer for all verksemd. Det ligg i dette at innanfor dei rammene traktats- og suverenitetsomsyn set, skal miljøomsyn vege tyngst ved konflikt mellom miljøvern og andre interesser.

Klimaendringar har allereie merkbare konsekvensar for både økosystema, som blir meir sårbare for ferdsel, for kulturmiljøa og for infrastrukturen og befolkninga på Svalbard. Hovudprioriteringane for miljøarbeidet på Svalbard i 2023 er å sjå til at ferdsel, hausting og annan aktivitet skjer innanfor rammer som sikrar at samla miljøbelastning ikkje blir for stor.

Forskning og høgare utdanning er eit av dei viktigaste satsingsområda for norsk aktivitet og nærvere på Svalbard. Forskingsaktivitetane på Svalbard har vore ramma av pandemien, men aktiviteten har teke seg opp att til minst same nivå i 2021 som det var i 2019. Norsk Polarinstitutt har den norske vertskapsrolla i Ny-Ålesund og ansvaret for å implementere og følgje opp forskingsstrategien for Ny-Ålesund i dialog med Forskringsrådet og relevante departement og aktørar. Kings Bay AS skal sørge for ei mest mogleg effektiv drift, vedlikehald og utvikling av Kings Bay sin eigedom, bygningsmasse og infrastruktur, slik at Ny-Ålesund forskingsstasjon blir utnytta best mogleg som ei norsk plattform for internasjonal, naturvitenskapleg forskingssamarbeid i verdsklasse.

Endringar i permafrosten i Ny-Ålesund vil framover krevje omfattande tiltak for å halde ved like, sikre og setje i stand bygningar og annan infrastruktur som Kings Bay AS har ansvaret for.

Av Meld. St. 32 (2014–2015) *Norske interesser og politikk i Antarktis* går det fram at eit av dei overordna måla for norsk Antarktis-politikk er at Noreg skal vere ein pådrivar for å verne om miljøet og tryggje dette området som eit referanseområde for forskning. Gjennom aktiv deltaking i arbeidet under Antarktistraktaten med tilhøyrande miljøprotokoll og forskingsinnsats skal Noreg medverke til eit globalt samarbeid for vern av det sårbare miljøet i Antarktis, både i havet og på land.

All norsk aktivitet i Antarktis skal planleggjast og gjennomførast på ein sikker og sjølvforsynt måte. Det er dessutan mykje merksemd på den aukande flytrafikken i Antarktis. Noreg har medverka til å setje handtering av dette, inkludert flytrafikken, på dagsordenen i samarbeidet under Antarktistraktaten.

Noreg skal gjennom Norsk Polarinstitutts forskning medverke til den internasjonale kunnskapsutviklinga i og om Antarktis og om kor viktig Antarktis er for globale klimaspørsmål.

Noreg deltek òg aktivt i arbeidet med nye marine verneområde i Antarktis, og det er ei prioritert oppgåve å styrkje kunnskapen om økosystema i Weddelhavet / Kong Haakon VII hav utanfor Dronning Maud Land.

Den norske heilårlege forskingsstasjonen Troll i Dronning Maud Land er den sentrale plattformen for norsk forskning i Antarktis. Utgiftene til drifta aukar, mellom anna på grunn av internasjonale marknads- og valutaforhold. Samstundes er det naudsynt å byggje opp eit større drivstofflager for å vareta sikker drift og beredskap. Ettersom stasjonen no nærmar seg slutten av si levetid, aukar også utgifter til drifta knytte til vedlikehald og utskifting av utstyr. Statsbygg, som er eigar av bygningane på stasjonen, har på oppdrag frå Klima- og miljødepartementet utarbeidd ei konseptvalutgreiing for framtidig oppgradering for at Trollstasjonen skal kunne vere ei effektiv, trygg og driftssikker plattform for heilårleg norsk nærvere i Antarktis også i åra framover.

Miljø og klima er sentrale samarbeidstema i Arktisk råd. Noreg er ein pådrivar for dette samarbeidet og deltek aktivt i prosjektsamarbeidet i alle arbeidsgruppene i rådet. Innanfor Arktisk råd prioriterer Noreg spesielt klimaendringar, tiltak mot utslepp av kortliva klimaforureiningar, bevaring av arktisk biodiversitet, heilskapleg havforvaltning, marin forsøpling, tiltak mot forureining og miljøovervaking i Arktis. Som følgje av Russlands angrepskrig mot Ukraina har Arktisk råd hatt ein pause i møteverksemda si i 2022. Grensekryssande utfordringar innan klima, miljø og biologisk mangfald må framleis handterast regionalt, og regjeringa støttar difor vidareføring av aktivitetar i Arktisk råd så lenge det er formålstenleg.

Miljøsamarbeidet i Barentsregionen vil halde fram med prosjekt innan naturmangfald, forvalt-

ning av grensevassdrag og berekraft- og klimaspørsmål i samarbeid med Sverige og Finland.

Det bilaterale miljøsamarbeidet med Russland er sett på pause inntil vidare. Aktivitetar som er viktige for Noreg, vil halde fram på norsk side og i samarbeid med Sverige, Finland og dei andre arktiske landa. Dette gjeld særskilt innhenting av kunnskap om klima i nordområda, miljøet i Barentshavet, sårbare og trua artar og forvaltning av dei grensenære områda i nord.

I 2020 vart det fastsett ny organisatorisk struktur og leing for Framsenteret i Tromsø for å leggje til rette for effektiv styring og dynamisk vidareutvikling av det faglege samarbeidet. I 2023 blir vidareutvikling og oppfølging av forskingsstrategien frå 2022 og dei fem nye forskingsområda ei viktig oppgåve.

Resultatområde

Tabell 7.13 Resultatområde under programkategori 12.60

Resultatområdet	Resultatområdet
Polarområda	<ul style="list-style-type: none"> – Omfanget av villmarksprega område på Svalbard skal haldast ved lag og naturmangfaldet bevarast tilnærma upåverka av lokal aktivitet. – Dei 100 viktigaste kulturminna og kulturmiljøa på Svalbard skal sikrast gjennom føreseieleg og langsiktig forvaltning. – Negativ menneskeleg påverknad og risiko for påverknad på miljøet i polarområda skal reduserast.

Politikk og verkemiddel for å nå dei nasjonale måla for polarområda

Svalbard

Miljøvernarbeidet på Svalbard skal leggje vekt på å beskytte villmarksområda på Svalbard med naturverdiar, biologisk mangfald og kulturminne i ein situasjon med raske endringar i klimaet, der både natur og kulturminne er meir sårbare for belastninga frå ferdsel og anna verksemd. Reduksjon av påverknadsfaktorar som ferdsel, naturinngrep, forureining og hausting er den mest effektive og ofte den einaste moglege forma for klimatilpassing når det gjeld å ta vare på biologisk mangfald og kulturmiljø på Svalbard.

Forvaltninga vil sjå til at ferdsel og anna verksemd skjer innanfor rammer som sikrar at den samla miljøbelastninga ikkje blir for stor og er i samsvar med dei miljømåla som er sette i Innst. 88 S (2016-2017). Mellom anna vil ei vidare utvikling av miljøregelverket og utarbeiding av forvaltningsplanar vere viktige oppgåver.

Oppryddingsarbeidet etter avviklinga av gruveaktivitetane i Svea blir avslutta i 2023 og er inne

i siste fase. Miljøstyresmaktene vil følgje opp føresegner om opprydding i svalbardmiljølova og vilkår som er gjevne for oppryddinga.

Det er ei prioritert oppgåve for miljøforvaltninga å redusere lokale kjelder til forureining og avfall på Svalbard. Sysselmeisteren vil rettleie og følgje opp krava i forskrift om forureining og avfall som vart sett i kraft 1. januar 2021. Miljøforvaltninga jobbar med å auke kunnskap om moglegheit og utfordringar knytte til sirkulær økonomi på Svalbard og vil halde fram med dette i 2023.

Naturverdiar og kulturminne som ligg nær lokalsamfunna, er særleg viktige for reiselivet og lokalbefolkninga. For å bevare dei verdiane som skaper opplevingar, må dei vernast om. Nokre kulturminne er solide tekniske konstruksjonar etter gruveverksemd, medan andre er skjøre og lause gjenstandar og leivningar som er utsette for ulovleg tråkk og plukk. Miljøstyresmaktene er i nær dialog med lokale aktørar om dette. Prioriterte kulturminne skal sikrast med utgangspunkt i kulturminneplanen for Svalbard for 2013–2023. Planen er under revisjon, og å ferdigstille planen er ei høgt prioritert oppgåve i 2023. Planen skal mellom

anna gje grunnlag for prioriteringar som er nødvendige for å nå målet om å sikre dei 100 viktigaste kulturminna og kulturmiljøa på Svalbard.

Folk som bur på Svalbard, blir òg ramma direkte av klimaendringane, som fører til auka fare for skred og flaum. Ei viktig oppgåve for miljøforvaltninga framover blir difor å sjå til at areal- og samfunnsplanlegging tek omsyn til klimaendringane og til natur og kulturminne innanfor planområda rundt lokalsamfunna.

Antarktis

Noreg vil delta aktivt i arbeidet med oppfølginga av klimahandlingsplanen til Antarktistraktat-systemet.

Det er aukande flytrafikk i Antarktis, og arbeidet med å vurdere nye reguleringar av flytrafikken av omsyn til miljø og tryggleik vil halde fram.

Områdebaserte tiltak, som marine verneområde, er eit viktig element for å ta vare på og sikre berekraftig bruk av marine ressursar og økosystem. Noreg deltek aktivt i arbeidet med nye marine verneområde i Antarktis. For å styrkje kunnskapen om økosystema i Weddelhavet / Kong Haakon VII hav utanfor Dronning Maud Land vart data innhenta under det omfattande toktet til Antarktis sørsommaren 2019 med det nye forskingsfartøyet FF «Kronprins Haakon». Norsk Polarinstituttt vil i 2023 arbeide vidare med kunnskapen basert på data frå toktet og vil samarbeide med andre partsland om eit best mogleg faggrunnlag for marint vern i dette havområdet.

På grunn av covid-19 vart det konsultative møtet under Antarktistraktaten avlyst i 2020, og eit nettbasert møte vart gjennomført i juni 2021. I 2022 vart det avhalde eit møte i hybridformat, der dei fleste landa var til stades fysisk. Samarbeidet om vern og andre tiltak for å avgrense menneskeleg påverknad, drøftingar av konsekvensane av global oppvarming, auka forskning og overvaking av miljøet og sjøkartlegging, i tillegg til arbeidet med kunnskap om effektane av turismen og vidare utvikling av retningslinjer for besøkjande, vil halde fram i 2023.

Spesialrapporten om hav og is frå FNs klimapanel (*Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate*) frå september 2019 og Klimapanelets 6. hovudrapport frå 2021 og 2022 peiker på at vi treng meir kunnskap om Antarktis og kva endringane der vil ha å seie for det globale klimaet og havnivået i framtida. Det er mellom anna viktige kunnskapsutfordringar knytte til havsirkulasjon, havforsuring og marine og kryosfæriske økosystem.

Norsk Polarinstituttt har ei nøkkelrolle i norsk Antarktis-administrasjon og har òg som viktig oppgåve å skaffe fram forskingsbasert kunnskap som medverkar til at Noreg på best mogleg måte oppfyller forpliktingane sine som traktatpart. Noreg skal gjennom Norsk Polarinstitutts forskning medverke til den internasjonale kunnskapsutviklinga i og om Antarktis. Det er ei prioritert forskingsoppgåve å få meir kunnskap om samspelet mellom isbremmane, innlandsisen og havet i Antarktis og kva dette inneber for framtidig havnivåstiging og andre globale klima- og miljøspørsmål. Mellom anna på grunn av klimaendringane og arbeidet med marine verneområde i Antarktis er denne oppgåva svært viktig.

Arktisk råd

Som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina bestemte sju av dei åtte arktiske statane i mars 2022 at Arktisk råd skulle ta ein pause og stanse all møteverksemd. Prosjektsamarbeidet er til dels starta opp att, utan russisk deltaking. Regionalt samarbeid er også i den noverande situasjonen avgjerande for å handtere utfordringane i Arktis. Noreg vil framleis arbeide for at Arktisk råd skal vere den sentrale møteplassen for klima- og miljø-samarbeidet i regionen. Noreg vil ta over leiarskapen i Arktisk råd frå mai 2023. Noreg vil halde fram med å spele ei aktiv rolle i arbeidsgruppene i rådet, der samarbeid om klima og miljø står sentralt. Arktisk råd har ei viktig rolle i å setje saman og vurdere vitskapleg kunnskap om klimaendringane og miljøet i Arktis. Dette er viktig som grunnlag for samarbeid om forvaltning av miljøet i Arktis og for internasjonale avtalar som gjeld forureining og klima. Rådet har konkrete samarbeidsprosjekt som gjeld bevaring av naturmangfaldet og det marine miljøet i Arktis, og tiltak for å redusere kjelder til forureining. Tiltak for å redusere klimaendringane er det viktigaste vi kan gjere for å ta vare på det arktiske miljøet, og tiltak for å redusere utslepp av svart karbon (sot) vil ha særskilt stor betydning i Arktis. Arktisk råd har vedteke eit kollektivt reduksjonsmål for svart karbon, og landa skal rapportere resultat annakvart år (sjå omtale i programkategori 12.70). Her er utslepp frå Russland viktig, og det er særskilt viktig å tilpasse arbeidet til den nye situasjonen. Rådet arbeider òg med å styrkje samarbeidet mellom dei arktiske landa om å ta vare på dei arktiske havområda og har utvikla ein regional handlingsplan mot marin forsøpling i Arktis. Noreg er ein pådrivar i rådet sitt arbeid for å redusere utslepp av svart karbon, styrkje havsamarbeidet og dokumentere effek-

tane av klimaendringar på økosystema i Arktis. Vurderingar av klimaendringar og forureining i Arktis, bevaring av biologisk mangfald og heilskapleg forvaltning av det marine miljøet står sentralt for Noregs arbeid i Arktisk råd. Noreg vil medverke aktivt i Arktisk råds arbeid med prosjekt og oppfølgingsplanar på desse områda og leggje til rette for at kunnskap og tilrådingar som blir skaffa fram, blir tekne i bruk og implementerte i forvaltninga.

Miljøvernssamarbeidet med Russland

Som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina er det bilaterale miljøvernssamarbeidet med Russland sett på pause inntil vidare. Aktivitetar som er viktige for Noreg, vil bli førte vidare på norsk side og i samarbeid med Sverige, Finland og dei andre arktiske landa. Miljøovervaking i grenseområda mot Russland vil halde fram for å dokumentere effekten av reduserte utslepp av svoveldioksid og tungmetall etter at smelteverket i Nikel vart lagt ned i 2020. Det er òg viktig å halde fram med å gje god miljøinformasjon til lokalbefolkninga. Andre sentrale arbeidsområde er tiltak for betre miljøtilstand i Pasvikvassdraget og Grense Jakobselv og samarbeid med Finland om forvaltning av verneområda ved grensa. Det er òg viktig å halde fram med kunnskapsinnhenting om miljøet i Barentshavet på norsk side, mellom anna når det gjeld miljøgifter og klima. Noreg vil halde fram med å overvake bestandane av trua og sårbare fuglar og dyr som Noreg og Russland har felles ansvar for å forvalte, slik som isbjørn, kvalross, kvalar, sel og sjøfugl.

Miljøssamarbeidet i Barentsregionen vil halde fram med prosjekt innan naturmangfald og forvaltning av grensekryssande vassressursar i samarbeid med Sverige og Finland. Reduksjon av forureining og samarbeid om berekraft- og klimaspørsmål står òg sentralt i samarbeidet.

Forskning og miljøovervaking i nord- og polarområda

Situasjonen i polarområda gjev nye kunnskapsutfordringar knytte til miljø og klima. Å utvikle kunnskap og forståing av korleis miljø i Arktis og Antarktis blir påverka av klimaendringar, havforsuring, forureining og auka aktivitet, er difor ein sær viktig del av både det nasjonale arbeidet og

det internasjonale samarbeidet i nord- og polarområda. Grunnlaget for Noregs bidrag til dette samarbeidet er den nasjonale satsinga på kunnskap om klima og miljø.

Sentrale verkemiddel med omsyn til polar kunnskapsproduksjon er Norsk Polarinstitutt, Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning og infrastrukturen vår for polarforskning, inkludert det isgåande forskingsfartøyet FF «Kronprins Haakon» og forskingsstasjonane Ny-Ålesund på Svalbard og Troll i Antarktis.

Det blir arbeidd med å betre parametarar for miljøovervaking av kulturminna.

Svalbard er ei sær viktig plattform for internasjonalt samarbeid om naturvitskapleg forskning i Arktis. Ny-Ålesund forskingsstasjon skal nyttast best mogleg som ei norsk plattform for internasjonalt naturvitskapleg forskingssamarbeid i verdsklasse, som bidreg til å støtte under dei overordna måla i norsk svalbardpolitikk, og Kings Bay AS skal sørge for drift, vedlikehald og utvikling av infrastrukturen i Ny-Ålesund i tråd med dette. Polarinstituttet har ansvaret for å implementere og følgje opp forskingsstrategien for Ny-Ålesund i dialog med Forskringsrådet og relevante departement og aktørar.

Framsenteret har vore ei svært vellykka satsing på forskingssamarbeid i nord, med høg produksjon av tverrfagleg forvaltningsrelevant forskning på klima og miljø i nordområda. Den faglege satsinga i Framsenteret vil bli ført vidare. Den nye styringsmodellen som vart innført i 2020, har lagt til rette for ei strategisk vidareutvikling av forskingssamarbeidet. Ein ny strategi og fem nye forskingsprogram legg rammene for satsinga i femårsperioden frå 2022.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien for 2023 er på 490,4 mill. kroner. Dette er ein auke på om lag 43,8 mill. kroner, eller 9,8 pst., samanlikna med saldert budsjett for 2022. Auken kjem i hovudsak av 10 mill. kroner ekstra til drifts- og investeringstilskot til Kings Bay AS, 17 mill. kroner til inngåing av ein ny flyavtale til Ny-Ålesund, 8,8 mill. kroner til prisauken knytt til drift og oppbygging av drivstofflager ved forskingsstasjonen Troll i Antarktis, ein venta auke av inntektene til Svalbards miljøvernfond og prisjustering.

Utgifter under programkategori 12.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1471	Norsk Polarinstitut	381 141	345 142	358 178	3,8
1472	Svalbards miljøvernfond	6 778	10 329	13 000	25,9
1473	Kings Bay AS	56 610	36 946	64 995	75,9
1474	Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning	53 802	54 268	54 274	0,0
	Sum kategori 12.60	498 331	446 685	490 447	9,8

Kap. 1471 Norsk Polarinstitut

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	265 049	242 232	243 751
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	115 557	102 364	113 866
50	Stipend	535	546	561
	Sum kap. 1471	381 141	345 142	358 178

Rolle og oppgaver for Norsk Polarinstitut:

Norsk Polarinstitut er den sentrale statsinstitusjonen for kartlegging, miljøovervaking og forvaltningsretta forskning i Arktis og Antarktis, jf. Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*, Meld. St. 32 (2014–2015) *Norske interesser og politikk i Antarktis*, Meld. St. 33 (2014–2015) *Norske interesser og politikk for Bouvetøya*. Norsk Polarinstitut er fagleg og strategisk rådgjevar overfor den sentrale forvaltninga og fagleg rådgjevar for Miljødirektoratet og Sysselmeisteren i polarspørsmål. Norsk Polarinstitut varettek infrastruktur og strukturar for forskningssamarbeid i nord- og polarområda.

Norsk Polarinstitut skal vidare

- utøve myndigheit for å følge opp og gjennomføre norsk miljøvgjeving i Antarktis
- drive kunnskapsutvikling og formidling gjennom forvaltningsretta forskning og miljøovervaking i Arktis og Antarktis. Klima, miljøgifter, biologisk mangfald og geologisk kartlegging er særleg viktige arbeidsfelt for instituttet.
- bidra til relevante internasjonale prosessar knytte til klima og miljø i nord- og polarområda og delta i internasjonale forum som jobbar for

å styrkje kunnskapsgrunnlaget for miljøforvaltninga.

- vareta forskingsinfrastruktur og tilby logistikk- og støttetenester knytte til forskingsaktivitet i Arktis og Antarktis. Dette omfattar mellom anna å drifte forskingsstasjonen Troll i Dronning Maud Land, forvalte eigarskapen av det isgåande forskingsfartøyet FF «Kronprins Haakon» og vareta vertskapsrolla i Ny-Ålesund.

Post 01 Driftsutgifter

Midlane under denne posten er retta mot resultatområda Naturmangfald, Forureining, Klima og Polarområda. Foreslått løyving er på om lag 243,8 mill. kroner på posten for 2023. Løyvinga under posten er lønns- og prisjustert, men også redusert grunna gevinstuttak knytt til forventa lågare reiseutgifter, sjå nærmare omtale under del I, kap. 3.

Posten dekkjer utgifter som Norsk Polarinstitut har til lønn og godtgjersler for fast og mellomtids tilsette. Vidare dekkjer posten ordinære driftsutgifter, drift av forskingsstasjon og luftmålestasjon i Ny-Ålesund og fartøy og utgifter knytte

til den samla forskings- og ekspedisjonsverksemda til instituttet.

Posten dekkjer elles utgifter knytte til sals- og oppdragsverksemd. Dei tilhøyrande inntektene er førte under kap. 4471, postane 01 og 03. Løyvinga kan overskridast dersom det er tilsvarande meirinntekt under dei to nemnde postane, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2021

Polarinstituttet har i 2021 brukt om lag 38 pst. av løyvinga si til lønns- og driftsutgifter knytte til administrasjon, kommunikasjon, drifta til bygningar på Svalbard og i Tromsø, drift av forskingsfartøyet «Kronprins Haakon» og andre felleskostnader. Resterande 62 pst. er lønn og andre utgifter knytte til forskingsavdelinga, programområde Polhavet, programområde Ny-Ålesund, programområde Antarktis, programområde Svalbard og miljø- og kartavdelinga.

Av forbruket på denne posten korresponderer om lag 84 mill. kroner med inntekter på kap. 4471. Dette er nesten alt saman knytt til ekstern finansiering av forskingsaktivitet frå mellom anna Forskingsrådet og EU.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast

Midlane under denne posten er retta mot resultatområdet Polarområda. Foreslått løyving er på om lag 113,9 mill. kroner på posten for 2023, ein auke på 11,5 mill. kroner samanlikna med 2022. Av desse er 8,8 mill. kroner knytt til drift og oppbygging av drivstofflager ved forskingsstasjonen Troll i Antarktis. Løyvinga er elles prisjustert.

Posten dekkjer utgifter til vitskapleg samarbeid i Antarktis der midlane gjeld deltaking i det internasjonale Antarktis-samarbeidet og midlar til gjennomføring av dei norske Antarktis-ekspedisjonane.

I tillegg til forskingsaktivitet skal løyvinga dekkje drift av forskingsstasjonen Troll og det internasjonale DROMLAN-prosjektet (Dronning Maud Land Air Network). Noregs forskning i Antarktis medverkar til det internasjonale arbeidet for å bevare Antarktis som det reinaste og minst påverka villmarksområdet i verda. Noregs forskning medverkar òg til å styrkje kunnskapen om Antarktis si nøkkelrolle i det globale klimasystemet og om klimaendringane i Antarktis. Forskinga er særleg konsentrert om samspelet mellom innlandsisen, isbremmane og havet i Antark-

tis og korleis klimaendringar vil påverke dette, og kva dette vil ha å seie for det globale klimaet.

Posten dekkjer elles utgifter knytte til drift av TrollSat. Dei tilsvarande inntektene er førte under kap. 4471, post 21. Løyvinga kan overskridast dersom det er tilsvarande meirinntekt under den nemnde posten, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2021

Av midlane på denne posten vart ca. 94 pst. brukt til lønn for dei som arbeider på Troll-stasjonen, drift av bygningar i Antarktis, fartøyleige, helikopterleige og andre logistikkutgifter. Resterande del av løyvinga, ca. 6 pst., går til forskning. Av forbruket på denne posten korresponderer om lag 28. mill. kroner med inntekter på kap. 4471.

Post 50 Stipend

Midlane under denne posten er retta mot resultatområda Forureining, Klima og Polarområda. Foreslått løyving er på om lag 0,6 mill. kroner på posten for 2023.

Mål

Stipendmidlane skal auke rekrutteringa til og kompetansen innanfor den norske polarforskinga. Midlane er eit viktig og effektivt verkemiddel for å stimulere norsk polarforsking på Svalbard. Støtte blir primært gjeven til norske hovudfags- og doktorgradstudentar. Støtta skal dekkje ekstrautgifter ved opphald i felt.

Kriterium for måloppnåing

Talet på hovudfagsoppgåver og doktorgradar med polarforsking som emne.

Tildelingskriterium

Det blir lagt vekt på relevante polare problemstillingar, fagleg kvalitet og i kor stor grad temaet ligg til rette for forskning.

Oppfølging og kontroll

Kravet er rekneskapsoversikt og ein kort fagleg rapport om gjennomføringa.

Rapport 2021

Noregs forskingsråd saksbehandlar og administrerer stipendordninga på vegne av Norsk Polar-

institutt. Av 89 søknader vart 72 finansierte med totalt 4,9 mill. kroner. Av dette var 0,5 mill. kroner midlar frå Norsk Polarinstitutt. Dei viktigaste norske institusjonane som får støtte, var Universitets-

senteret på Svalbard (24), UiT Noregs arktiske universitet (10), Norsk Polarinstitutt (9) og Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (8).

Kap. 4471 Norsk Polarinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Sals- og utleigeinntekter	14 806	6 814	7 018
03	Inntekter frå ymse tenesteyting	83 890	66 804	68 808
21	Inntekter, Antarktis	27 992	14 924	15 372
	Sum kap. 4471	126 688	88 542	91 198

Post 01 Sals- og utleigeinntekter

Salsinntektene gjeld sal av kart, flybilette og publikasjonar, medan utleigeinntektene gjeld utleige av feltutstyr, transportmiddel, mellom anna utleige av forskingsfartøy, og andre inntekter. Kap. 1471, post 01, kan overskridast tilsvarende eventuelle meirinntekter under denne posten, jf. forslag til vedtak II.

Post 03 Inntekter frå diverse tenesteyting

Oppdragsinntektene gjeld inntekter frå eksterne oppdrag for andre offentlege instansar og frå det private næringslivet. Meirinntekter under denne

posten gjev grunnlag for tilsvarende meirutgifter under kap. 1471, post 01, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Inntekter, Antarktis

Posten gjeld refusjon av utgifter Norsk Polarinstitutt har for andre land og verksemdar knytte til Antarktis-samarbeidet. I hovudsak gjeld dette refusjon av driftsutgiftene ved TrollSat i medhald av avtale med Kongsberg Satellite Services og inntekter frå flygingar knytte til DROMLAN-samarbeidet. Meirinntekter under denne posten gjev grunnlag for tilsvarende meirutgifter under kap. 1471, post 21, jf. forslag til vedtak II.

Kap. 1472 Svalbards miljøvernfond

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
50	Overføringar til Svalbards miljøvernfond	6 778	10 329	13 000
	Sum kap. 1472	6 778	10 329	13 000

Svalbards miljøvernfond gjev tilskot til tiltak for å verne om naturmiljø og kulturminne på Svalbard, i samsvar med svalbardmiljølova, forskrift om tilskot frå Svalbards miljøvernfond, instruks for fondet, vedtekta til fondet og det årlege tildelingsbrevet. Fondet får i hovudsak inntekter frå ei miljøavgift på 150 kroner for reisande til Svalbard, jf. forskrift om miljøavgift for tilreisende til Svalbard. Sysselmeisteren er sekretariat for fondet. Vedtak

om tildelingar blir gjorde av eit styre som er oppnemnt av Klima- og miljødepartementet. Både fondskapitalen og avkastninga blir nytta til skjøtsel, vedlikehald og granskning av kulturminne, informasjons- og opplæringstiltak og prosjekt med formål om å undersøkje eller gjenreise miljøtilstanden. Fondet skal ikkje brukast til å dekkje forvaltninga sine ordinære administrative utgifter, oppgåver eller drift.

Inntektene til Fondet frå miljøavgifta gjekk ned under pandemien i 2020–2021 på grunn av redusert reiseaktivitet til Svalbard, men vil i 2022 og 2023 truleg auke tilbake til 2019-nivå eller meir. Regjeringa foreslår for 2023 ei løyving på kap. 1472, post 50 Svalbards miljøvernfond, på 13 mill. kroner, som er ein auke på 2,6 mill. kroner.

Post 50 Overføringer til fondet

Posten skal berre nyttast til overføring av inntektene frå kap. 5578, post 70 Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond.

Rapport for 2021

I 2021 er det ikkje tildelt midlar til nye prosjekt frå Svalbards miljøvernfond. Dette kjem av bortfall av inntekter som følgje av færre reisande under koronapandemien. Utbetalningar til tildelte tilskot frå tidlegare år er blitt utbetalte som normalt. Til samanlikning vart det i 2019 tildelt 18,6 mill. kroner over fondet. Informasjon om alle prosjekta til fondet finst på nettsida til fondet: <https://www.miljovernfondet.no>. Sidan fondet vart operativt i 2007 og til og med 2021, er det gjeve støtte til 710 prosjekt med ein samla sum på 170 mill. kroner.

Kap. 5578 Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		Forslag 2023
		2021	Saldert budsjett 2022	
70	Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond	5 786	10 341	13 012
	Sum kap. 5578	5 786	10 341	13 012

Post 70 Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond

Denne posten blir nytta til avgifter som i samsvar med svalbardmiljølova skal overførast til Svalbards miljøvernfond. Miljøavgift for reisande til Svalbard er hovudinntektskjelda til fondet, men under denne posten blir det òg budsjettert med

sal av jakt- og fiskekort med meir. Løyvinga på denne posten er òg auka med om lag 2,6 mill. kroner, sjå også kap. 4472, post 50.

Meirinntekter under kap. 5578, post 70, gjev grunnlag for tilsvarande meirutgifter som er budsjetterte under kap. 1472 Svalbards miljøvernfond, jf. forslag til vedtak II.

Kap. 1473 Kings Bay AS

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		Forslag 2023
		2021	Saldert budsjett 2022	
70	Tilskot	56 610	36 946	64 995
	Sum kap. 1473	56 610	36 946	64 995

Midlane under denne posten er retta mot resultatområdet Polarområda. Tilskotet skal gå til investeringar og drift i Kings Bay AS og nødvendige utgifter til administrasjon av Bjørnøen AS. Posten er auka som følgje av prisjustering og ein auke på 10 mill. kroner fordi selskapet er underfinansiert på drifts- og investeringssida med tanke på behova for å ta vare på bygningsmasse og annan infrastruktur i Ny-Ålesund forskingsstasjon. I til-

legg aukar tilskotet med 17 mill. kroner, knytt til inngåing av ein ny flyavtale til Ny-Ålesund. Foreslått løyving på posten er på om lag 65 mill. kroner for 2023.

Kings Bay AS eig grunnen og dei fleste bygningane i Ny-Ålesund og har ansvar for drift og utvikling av infrastruktur på staden. Selskapet er 100 pst. eigd av staten, og Klima- og miljødepartementet utøver eigarinteressene til staten. Eigar-

skapen medverkar til å støtte dei overordna måla i norsk svalbardpolitikk og føringane for Ny-Ålesund. Ny-Ålesund skal vere ei plattform for internasjonalt naturvitskapleg forskingssamarbeid i verdsklasse, der Noreg har ei tydeleg vertskapsrolle med fagleg tyngd og leiarskap på relevante område. Målet med den statlege eigarskapen i Kings Bay AS er å syte for mest mogleg effektiv drift, vedlikehald og utvikling av eigedommen, bygningsmassen og infrastrukturen slik at Ny-Ålesund blir utnytta best mogleg i tråd med dette. Driftskonseptet til selskapet er å leige ut fasilitetar til forskarar og tilby kost og losji i tillegg til ei rekke andre tenester under opphaldet. Rundt 20 institusjonar har kvart år forskingsprosjekt i Ny-Ålesund. Selskapet er avhengig av tilskot over statsbudsjettet for å utføre dei samfunnsoppgåvene som det er pålagt. Tilskotet skal dekkje investeringar, eventuelt driftsunderskot, i Kings Bay AS og nødvendige utgifter til administrasjon av Bjørnøen AS.

Utvikling og forvaltning av bygningsmasse, infrastruktur og tenestetilbod i Ny-Ålesund skal byggje opp under føringane i Innst. 88 S (2016–2017) og Noregs forskingsråds strategi for Ny-Ålesund forskingsstasjon frå mai 2019. Forskinga i Ny-Ålesund skal konsekvent utnytte det særskilte ved staden som eit reint, naturvitskapleg laboratorium, og utvikling og forvaltning av bygningsmasse, infrastruktur og tenestetilbod skal byggje opp under prioriterte, heilskaplege satsingar.

I 2023 vil vedlikehald og reparasjonar av bygningsmasse og infrastruktur i Ny-Ålesund vere ei viktig oppgåve for selskapet.

Etter at store delar av inntektene til selskapet fall bort i 2020 og 2021 på grunn av innreise-restriksjonane til Svalbard under pandemien, er talet på besøkjande forskarar no i ferd med å ta seg opp att etter pandemien.

Den økonomiske situasjonen til selskapet er krevjande. Klimaendringar er ein sentral drivar i at infrastrukturen på Svalbard blir ringare. Forskingsbygningane i Ny-Ålesund er hardt ramma av dette. Riksrevisjonen gjennomførte i 2021 ei undersøking av korleis svalbardselskapa hand-sama klimaendringane. Her peiker dei på at nødvendig refundamentering av bygningar ofte blir sett i gang så seint at det allereie har oppstått følgeskadar på bygningane, i nokre tilfelle uopprettelege skadar. Det å utsetje nødvendig vedlikehald og refundamentering kan difor auke kostnadene betydeleg. Det gjeld også i høgaste grad i Ny-Ålesund, der Kings Bay ikkje har økonomi til å halde ved lag eit tilfredsstillande nivå på alle bygningar og annan viktig infrastruktur. For at selskapet skal

kunne gjennomføre nødvendige investeringar og vedlikehald av bygningar og infrastruktur, slik at Ny-Ålesund kan driftast vidare som ein trygg og driftssikker norsk forskingsstasjon, vil Klima- og miljødepartementet auke tilskotet til selskapet varig med 20 mill. kroner innan 2024. For 2023 blir det foreslått ein auke på 10 mill. kroner.

Trepartssamarbeidet om flytransport mellom Lufttransport, Store Norske Spitsbergen Kulkompani (SNSK) og Kings Bay AS tok slutt 1. august 2022 på grunn av nedlegging av gruvedrifta i Svea. Kings Bay AS har inngått ein mellombels transportavtale med Lufttransport som gjeld vidare fram til 31. juli 2024, og jobbar aktivt med å skaffe ein leverandør for ein ny langsiktig lufttransportavtale mellom Longyearbyen og Ny-Ålesund frå 1. august 2024. Under trepartsavtalen som gjaldt fram til 1. august 2022, delte selskapet kostnadene med Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS. Ein ny avtale der Kings Bay AS må bere heile kostnaden sjølv, vil bli dyrare for selskapet. Utan ein ny avtale kan ikkje Ny-Ålesund drivast vidare. I samband med Revidert nasjonalbudsjett 2022 vart tilskotet auka med 7 mill. kroner, for å dekkje meirutgiftene i 2022. Frå og med 2023 er heilårseffekten av den nye flytransportavtalen 17 mill. kroner, og tilskotet blir auka tilsvarende.

Rapport 2021

Inntektene til selskapet frå besøkjande forskarar tok seg raskare opp enn venta etter nedgangen under covid-19-pandemien. Totale forskardøgn i 2021 vart 12 875, som utgjer 85 pst. av talet på forskardøgn i 2019. Selskapet tok til saman imot 56,6 mill. kroner i tilskot for 2021. Selskapet fekk tilført ekstra midlar til drift i ekstraordinær koronaproposisjon i 2021 for å dekkje opp for noko av svikten i inntekter under pandemien, men planlagde nødvendige investeringar og vedlikehald av bygningar og infrastruktur måtte likevel utsetjast på grunn av svikten i inntekter.

Endringar i grunnforholda på grunn av klimaendringane påverkar fundamenta for nesten heile bygningsmassen i Ny-Ålesund, og det vil krevjast betydeleg ressursinnsats for å sikre denne.

Styret i Kings Bay AS vedtok eit nytt strategidokument for perioden 2021–2024 som gjev retning og prioriteringar for framtidig drift.

Kings Bay AS har i løpet av året gjennomført ein forstudie for nytt energisystem som vil kunne minimalisere bruken av fossil energi og ta i bruk nye berekraftige energiformer. Studien gjev selskapet eit godt grunnlag for det vidare arbeidet.

Selskapet har også delteke aktivt i viktige forskingsprosjekt om klimaendringar og bevaring/restaurering av kulturminne som tema. Kings Bay har verdifull erfaring knytt til bygningsvedlike-

hold, fundamentering av nybygg og refundamentering av fredda busetnad og er ein sentral part i forskingsarbeidet.

Kap. 1474 Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under postane 50 og 70</i>		247	253
50	Tilskot til statlege mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	26 906	25 020	25 020
70	Tilskot til private mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 50</i>	26 896	29 001	29 001
	Sum kap. 1474	53 802	54 268	54 274

Midlane under dette kapittelet skal gå til å styrkje og skaffe framifrå ny kunnskap om klima og miljø og om miljøkonsekvensar av ny næringsverksemd i nord. Kunnskapen skal setje oss i stand til å forvalte hav- og landområda våre i nord og dei ressursane som finst der, på ein enda betre måte og sikre at ny næringsverksemd på dette området skjer innanfor miljøforsvarlege rammer. Betre kunnskap om klima og miljø har avgjerande verdi for ressursforvaltning, klimatilpassing, samfunnsplanlegging og beredskap i nord.

Det vart etablert ei ny organisering for Framsenter-samarbeidet i 2020 med ei styringsgruppe som det leiande organet. Styringsgruppa fastsette ein ny strategi for forskingssamarbeidet i Framsenteret i 2021, og den faglege aktiviteten i 2023 vil skje innanfor fem forskingsområde.

Dei fem forskingsområda er:

- Forsking for god forvaltning av Polhavet
- Korleis blir nordlege økosystem påverka
- Frå fjell til fjord
- Areal under press
- Tanaelva

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttast under postane 50 og 70

Foreslått løyving på posten er 0,3 mill. kroner og dekkjer godtgjering og reiseutgifter til leiar av styringsgruppa for Framsenteret.

Post 50 Tilskot til statlege mottakarar, kan overførast, kan nyttast under post 70

Foreslått løyving på posten er på om lag 25 mill. kroner.

Mål

Midlane skal gå til dei statlege partnerane i Framsenteret, med mål om å gjennomføre forvaltningsrelevant klima- og miljøforskning av høg kvalitet i nasjonale og internasjonale nettverk og til å delta i og utvikle vidare både nasjonalt og internasjonalt tverrfagleg forskingssamarbeid. Midlane skal òg gå til aktiv formidling av forskingsresultat frå klima- og miljøforskning i nord til næringsliv, skuleverk, forvaltningsnivå og eit breitt publikum.

Kriterium for måloppnåing

- skaffe fram og publisere ny kunnskap av framifrå kvalitet
- medverke til etablering av forskarutdanning og mastergradutdanning gjennom samarbeid med relevante institusjonar innan høgare utdanning innanfor klima og miljø
- etablere fagleg forskingssamarbeid mellom relevante nasjonale institusjonar, fyller «kunnskapshøl» og gje nasjonal meirverdi
- etablere gode forskingsretta nettverk nasjonalt og internasjonalt og samarbeide med dei andre FoU-miljøa i landsdelen
- fleirfaglege og tverrfaglege samarbeidsprosjekt mellom institusjonane og forskarar med

naturvitenskapleg, teknologisk og samfunnsvitenskapleg kompetanse

- formidle forskingsresultat til brukarane, til dømes forvaltninga, næringslivet, skuleverket, andre relevante brukarar og eit breitt publikum

Tildelingskriterium

Prosjekta må liggje innanfor dei vedtekne faglege satsingsområda, må vere tverrfaglege, forvaltningsrelevante for nordområda og vere eit samarbeid mellom medlemmene i senteret.

Oppfølging og kontroll

Leiarane for kvar av dei faglege satsingsområda er pålagde saman med dei andre deltakarane i forskingsområdet å rapportere årleg om forskingsaktivitet som er sett i gang, og oppnådde resultat.

Post 70 Tilskot til private mottakarar, kan overførast, kan nyttast under post 50

Midlane skal gå til dei ikkje-statlege partnarane i Framsenteret, til dei same formåla som for post

50, og kriterium for måloppnåing, rapportering og tildeling, oppfølging og kontroll er dei same. Foreslått løyving er på om lag 29 mill. kroner på posten for 2023. Sjå elles omtalen under post 50 ovanfor. Posten dekkjer òg driftstilskot til Framsenteret Drift AS.

Rapport 2021

Framsenteret har vore involvert i nasjonal og internasjonal forskingsaktivitet i 2021 og har finansiert 67 forskingsprosjekt. Gjennom desse forskingsprosjekta har 82 vitenskaplege artiklar blitt publiserte i fagtidsskrift, og 34 artiklar er under fagleg vurdering. I tillegg har Framsenteret formidla ei rekkje foredrag og populærvitenskaplege bidrag i ulike medium, radio og avisartiklar. Utgåva av Fram Forum for året vart produsert og gjeve ut på engelsk i elektronisk utgåve med global distribusjon.

Gjennom 2021 har styringsgruppa i Framsenter-samarbeidet jobba med målet om å opprette nye forskingsområde.

Programkategori 12.70 Internasjonalt klimaarbeid

Hovudinnhald og prioriteringar

Utgiftene under programkategori 12.70 gjeld resultatområdet Klima. Kategorien omfattar verksemda til Klima- og miljødepartementet med kjøp og sal av kvotar og arbeidet departementet gjer med Klima- og skoginitiativet.

Klimautfordringa kan berre løysast gjennom eit globalt samarbeid. Noreg skal vere ein pådriver i det internasjonale klimaarbeidet. Klima- og skoginitiativet er Noregs største internasjonale klima- og natursatsing og saman med kjøp av klimakvotar det viktigaste bidraget vårt til å redusere utslepp i utviklingsland. Andre hovudinnsatsområde i det internasjonale klimaarbeidet – Parisavtalen, klimafinansiering, utviklinga av internasjonale karbonmarknader og utfasing av subsidiar til fossile brensel, utslepp frå internasjonal transport og kortliva klimaforureiningar – er også omtalte i dette kapitlet.

Budsjettmidlar knytte til Parisavtalen og kortliva klimaforureiningar er omtalte under programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m. Mykje av det internasjonale klimaarbeidet som er omtalt i dette kapitlet, er finansiert over Utanriksdepartementets budsjett.

Parisavtalen

Parisavtalen representerer saman med Klimakonvensjonen eit solid rammeverk for global klimainnsats. 193 partar har ratifisert avtalen.

Det overordna formålet med Parisavtalen er å styrkje den globale innsatsen mot klimaendringane. Målet er å halde den globale temperaturauken til godt under 2 gradar samanlikna med førindustrielt nivå og å søkje å halde oppvarminga til 1,5 gradar. Dessutan skal evna til å handtere skadeverknadene av klimaendringane styrkjast i landa. Det er òg eit formål at finansstraumar skal bli meir i samsvar med ei klimarobust lågutsleppsutvikling. Med Parisavtalen tek alle statar på seg å utarbeide, melde inn, halde ved lag og rapportere på suksessive nasjonalt fastsette bidrag (*Nationally Determined Contributions*) og å setje i verk nasjonale tiltak med sikte på å nå dei.

Noreg melde inn eit forsterka mål under Parisavtalen den 7. februar 2020, som det tredje landet i verda. Målet er å redusere utsleppa med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. innan 2030, samanlikna med 1990-nivået. Noreg har allereie forplikta seg til å samarbeide med EU om å redusere utsleppa med minst 40 pst. innan 2030. Vi ønskjer òg å oppfylle forsterkinga saman med EU. EU melde inn eit mål om å redusere netto utslepp med 55 pst. innan 2030 i desember 2020. USA har meldt inn eit forsterka mål om å redusere utsleppa med 50–52 pst. innan 2030 samanlikna med utsleppa i 2005, og innan 2050 er målet at USA har netto null utslepp. Storbritannia, Japan, Canada og Australia har òg meldt inn ambisiøse forsterka klimamål under Parisavtalen. Mange andre land har òg forsterka måla sine, blant annet Kina og India. Kina har sett eit mål om netto nullutslepp i 2060 og India i 2070, og det er eit positivt signal.

Dei nasjonalt fastsette bidraga som no ligg til grunn for Parisavtalen, er likevel langt unna den utviklingsbanen som er i tråd med temperaturmålet i avtalen. Det er difor framleis stort behov for å auke ambisjonane. Ifølgje Parisavtalen vil dei suksessive nasjonalt fastsette bidraga frå landa utgjere ein progresjon ut over gjeldande nasjonale bidrag og vere uttrykk for den høgast moglege ambisjonen i landa. Ifølgje FNs klimapanel bør dei globale klimagassutsleppa nå toppen innan 2025, og dersom temperaturauken skal avgrensast til 2°C, må globale utslepp reduserast med om lag 27 pst. innan 2030 samanlikna med 2019. Dersom oppvarminga skal haldast til 1,5 gradar, med inga eller avgrensa overskriding, må globale utslepp reduserast med om lag 43 pst. innan 2030. Partane i Parisavtalen vart på COP 26 i Glasgow samde om at alle land skulle sjå på måla sine igjen, sjå om dei var i tråd med temperaturmåla i avtalen og eventuelt forsterke måla. For å nå temperaturmålet i Parisavtalen er det nødvendig at fleire land, særleg blant dei store utsleppslanda, forsterkar dei nasjonale måla sine under Parisavtalen.

Landa er no blitt samde om heile regelverket til Parisavtalen etter at det under COP26 i Glasgow vart semje om regelverket for marknadssamarbeidet, det vil seie samarbeid der land kan kjøpe og selje utsleppsreduksjonar. Det vart òg semje

om rettleiing for felles tidsrammer for nasjonale utsleppsmål.

Klimafinansiering

Norsk klimafinansiering til utviklingsland, utover Klima- og skoginitiativet og kjøp av klimakvotar, blir betalt over Utanriksdepartementets budsjett. Klima- og miljødepartementet omtaler likevel klimafinansiering breitt i denne budsjettproposisjonen for å gje ei samla framstilling.

Noreg har eit mål om å doble klimafinansieringa frå 7 mrd. i 2020 til minst 14 mrd. kroner seinast i 2026. Noregs klimafinansiering auka med 1,3 mrd. frå 2020 til 8,3 mrd. kroner i 2021. Klimafinansieringa vår til utviklingsland består av øyremerkt støtte til klima og multilateral kjernestøtte til klima. Vi rapporterer også private klimarelevante investeringar utløyste av Norfunds offentlege investeringar. Auken i klimafinansieringa på 1,3 mrd. kroner i 2021 kjem hovudsakleg av auken i Norfunds investeringar og ein auke i private investeringar i fornybar energi, mobilisert av Norfund. Klimafinansieringa vår blir rapportert til OECD og klimakonvensjonen basert på årlege tilskot bilateralt og multilateralt markert med Riomarkørane klimatilpassing eller utsleppsreduksjonar. Desse rapportane blir først laga etter at tilskotet er utbetalt, så difor kan ikkje totaltalet for norsk klimafinansiering lesast direkte ut av forslaget til statsbudsjett.

Regjeringa oppretta i 2022 Statens klimainvesteringsfond for fornybar energi i utviklingsland (Klimainvesteringsfondet). Fondets formål er å redusere eller unngå klimagassutslepp ved å bidra til å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland som har store utslepp frå fossil kraftproduksjon, særleg kolkraft. Det er vedteke å setje av 10 mrd. kroner over fem år for å oppkapitalisere fondet. Finansieringa kjem frå Stortingets årlege løyving over statsbudsjettet og overføring av totalt 5 mrd. kroner fra Norfunds overskotskapital over fem år.

Regjeringa vil i 2023 styrke innsatsen for klimatilpassing med 150 mill. kroner med utgangspunkt i strategien *Klima, sult og sårbarhet* frå 2021. I tillegg foreslår regjeringa ei løyving på 200 mill. kroner til oppfølging av den nye strategien om mattryggleik i utviklingspolitikken. Strategien vil fokusere på afrikanske land og klimarobust matproduksjon. Deler av dette vil kunne reknast som klimatilpassing.

Norsk støtte til klimatiltak i utviklingsland er svært viktig for ei effektiv gjennomføring av Parisavtalen. Noreg har vore eit føregangsland i å inn-

rette klimafinansieringa til utviklingsland på ein langsiktig og føreseieleg måte. Særleg gjeld dette Klima- og skoginitiativet (sjå eigen tekst etter tabell 7.14). Gjennomføring av Parisavtalen og støtte til å setje i verk dei nasjonalt fastsette bidraga (NDC) frå utviklingsland vil vere ei viktig føring for norsk klimafinansiering framover. Det er vidare bestemt at norsk bistand i hovudsak skal vere i samsvar med Parisavtalen. Det er i gang ein prosess for å leggje til rette for å styrkje klimaprofilen for all norsk bistand i Prop 1 S. for 2023 og framover.

Klimafinansiering gjennom multilaterale kanalar som Det grønne klimafondet (GCF), Den globale miljøfasiliteten (GEF) og Verdsbanken er også viktig. Regjeringa gjev eit bidrag til Det grønne klimafondet på 800 mill. kroner årleg for perioden 2020–2023. Utanriksdepartementet betaler 700 mill. kroner over sitt budsjett, og 100 mill. kroner blir dekte over Klima- og miljødepartementet og budsjettet til Klima- og skoginitiativet.

Klima- og miljødepartementet har bilaterale miljøsamarbeid med Kina, India og Sør-Afrika og støttar internasjonale initiativ for grøn økonomi i utviklingsland. Noreg støtter òg arbeid for å redusere kortliva klimadrivarar gjennom Arktisk råd og Koalisjonen for klima og rein luft. I tillegg støttar Noreg klimatiltak og lågutsleppsutvikling i EU-landa med svakast økonomi gjennom EØS-midlane. Meir informasjon om dette finst under programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt samarbeid m.m.

Auka ambisjonar ved bruk av fleksible mekanismar

I Parisavtalen er det opna for at land kan samarbeide om tiltak for å redusere utslepp av globale klimagassar. Marknadssamarbeid inneber at utsleppsreduksjonar blir kjøpte og selde og blir overførte mellom utsleppsrekneskapane til forskjellige land og/eller private selskap. Slikt samarbeid opnar for at land kan auke ambisjonane sine, og kan såleis bli viktig for å realisere temperaturmålet i Parisavtalen, i tråd med prinsippet for berekraftig utvikling. Noreg har eit mål om å bli klimanøytralt frå og med 2030. Det inneber at frå 2030 skal norske utslepp av klimagassar motsvarast av klimatiltak i andre land gjennom EUs kvotemarknad, internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar, kvotehandling og prosjektbasert samarbeid. Noreg deltek difor i internasjonale karbonmarknader med eit mål om å auke farten og omfanget til dei globale utsleppskutta.

Noreg er ein aktiv pådrivar for å mogleggjere marknadbasert samarbeid med høg miljøintegri-

tet. For perioden etter 2020 er det artikkel 6 i Parisavtalen som vil setje ramma for bruken av fleksible mekanismar mellom land. Arbeidet med å utvikle reglar og prosedyrar under artikkel 6 har vore krevjande og har teke tid. Det detaljerte regelverket for marknadsbasert samarbeid under Parisavtalen vart vedteke under COP26 i november 2021.

Klima- og miljødepartementet deltek i Transformative Carbon Asset Facility (TCAF), som vart lansert i samband med klimakonferansen i Paris og erklært operativt i mars 2017. Fondet skal utvikle pilotar for samarbeidsformer tilpassa eit nytt regelverk under Parisavtalen. Formålet med slikt samarbeid er å medverke til varig omlegging i utviklingsland gjennom program som støttar utvikling av lågutsleppsløysingar. Fondet skal medverke til at utviklingslanda aukar ambisjonane sine.

Departementet inngjekk i 2019 ein avtale med Global Green Growth Institute (GGGI) om utvikling av program under artikkel 6 i Parisavtalen. Ein har så langt inngått intensjonsavtalar med Vietnam, Senegal, Indonesia og Marokko. Det kan også vere ønskjeleg å supplere TCAF og GGGI med utprøving av samarbeid gjennom andre kanalar, til dømes bilateralt samarbeid eller samarbeid gjennom ein annan institusjon.

Noreg deltek i Verdsbankprogrammet Partnership for Market Implementation (PMI). PMI arbeider med å hjelpe land med å utvikle og implementere karbonprising og operasjonalisere marknadssamarbeid mellom land innanfor ramma av artikkel 6 i Parisavtalen. Noreg bidreg med 7 mill. US dollar til PMI. Noreg er også partnar i The Carbon Pricing Leadership Coalition (CPLC), som er eit globalt initiativ leidd av Verdsbanken. Initiativet arbeider saman med styresmakter, akademia, privat sektor og sivilsamfunn for å støtte utviklinga av karbonprising internasjonalt.

Bruken av fleksible mekanismar i utviklingsland har ført til store investeringar og grøn omstilling og har vist korleis ein kan gjennomføre tiltak som ikkje berre reduserer utslepp av drivhusgassar, men også har stor utviklingseffekt til dømes gjennom redusert lokal forureining og tilgang på rein energi. Den grønne utviklingsmekanismen (CDM), som låg til grunn for statens kvotekjøpsprogram i perioden 2008–2020, har ifølgje berekningar gjorde av FNs klimasekretariat (UNFCCC) så langt ført til om lag 2,2 mrd. tonn CO₂-ekvivalentar i verifiserte utsleppsreduksjonar.

Prising av utslepp og utfasing av subsidiar til fossile brensel

Noreg skal vere ein pådrivar i arbeidet for å setje ein pris på CO₂ og for utvikling av effektive, fungerande internasjonale karbonmarknader. I innmeldingane av nasjonale mål (NDC) til FNs klimakonvensjon er det mange land som opplyser at dei har sett, eller vurderer å setje, ein pris på utslepp av klimagassar. Felles for dei fleste av dei landa som har ein pris på utslepp, er prisar som er for låge til å fremje teknologisk utvikling og omstilling. Ein ny og meir ambisjøs klimapolitikk globalt vil krevje høgare prisar.

Regjeringa arbeider òg for utfasing av subsidiar på fossilt brensel. I 2021 blei det, ifølgje OECD og IEA, brukt nesten 700 milliarder amerikanske dollar globalt på subsidiar til produksjon og forbruk. Utfasing av fossile subsidiar er eit viktig tiltak land kan gjennomføre for å medverke til at utsleppa av drivhusgassar går ned. Det er ein aukande tendens til at land i ulike verdsdelar set i gang reformarbeid for fossile subsidiar. Noreg støttar reform av fossile subsidiar på landnivå mellom anna gjennom Verdsbanken og gjennom Global Subsidy Initiative (GSI). Noreg arbeider òg for å fase ut fossile subsidiar gjennom andre kanalar, slike som Vennegruppa for reform av fossile subsidiar saman med dei andre nordiske landa og Costa Rica, Etiopia, New Zealand, Uruguay og Sveits. Noreg deltek også i forhandlingane om ein ny avtale om klima, handel og berekraft (ACCTS), der utfasing av fossile subsidiar er eit sentralt tema.

Utslepp frå internasjonal transport

Noreg arbeider innanfor FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) og FNs organisasjon for sivil luftfart (ICAO) med å utvikle regelverk for å redusere klimagassutsleppa frå internasjonal transport. I IMO vedtok partsmøtet i 2018 ein strategi som stadfestar målsetjinga om 50 pst. reduksjon i internasjonale utslepp frå skipsfarten innan 2050 samanlikna med 2008. Juni 2021 vedtok IMO nye krav for utsleppsreduksjonar frå skipsfarten i tråd med 2030-målet. Vidare vart forslag om forbod mot tungolje i Arktis frå 2024 vedteke. Noreg har jobba aktivt for begge delar. I tråd med pådrivarmandatet har Noreg no teke initiativ til ein vidare prosess for å utarbeide neste generasjons klimakrav til internasjonal skipsfart, som må sikre at utsleppa blir reduserte i tråd med IMO's mål mot 2050 og eventuelle auka ambisjonar som følgje av revisjonen av IMO's klimastrategi fram mot 2023.

På COP26 slutta Noreg seg til ei ministererklæring om å jobbe for ein ambisjon om utsleppsfri internasjonal skipsfart i 2050. Noreg slutta seg også til Clydebank-erklæringa om å etablere seks utsleppsfrie grønne korridorar til sjøs.

Noreg har hatt og har framleis ei sentral rolle i regelverksutviklinga under IMO. I oktober 2016 vedtok generalforsamlinga i FNs luftfartsorganisasjon (ICAO) å innføre eit marknadsbasert verkemiddel for å medverke til at vidare vekst i internasjonal luftfart etter 2020 ikkje aukar netto CO₂-utslepp, såkalla karbonnøytral vekst. På engelsk blir dette verkemiddelet kalla Carbon Offsetting

Reduction Scheme for International Aviation (CORISIA). ICAO har vedteke utfyllande føresegner i seinare rådsmøte, mellom anna i juni 2018, november 2018, mars 2019 og juni 2020. Noreg er eitt av over 80 land, inkludert 43 andre europeiske land, som så langt har meldt at vi ønskjer å delta i den frivillige fasen 2021–2026 for ICAO CORISIA. Andre fase, som er obligatorisk for dei fleste landa, er frå 2027 til 2035. To norske luftfartøysoperatørar vil vere omfatta av ICAO CORISIA. ICAO CORISIA vart gjennomført i norsk rett i 2019 gjennom endringar i klimakvotelova og klimakvoteforskrifta, jf. Prop. 109 L (2018–2019).

Tabell 7.14 Nasjonale mål under programkategori 12.70

Resultatområde	Resultatområde
Klima	Medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling

Klima- og skoginitiativet

Klimaet i verda endrar seg. Å hindre øydelegging av regnskogen er heilt sentralt for å avgrense klimaendringane og for å bevare naturmangfaldet i verda. FNs klimapanel har vist at for å oppnå måla i Parisavtalen krevst det stans i avskoginga nesten med det same, i tillegg til ei enorm restaurering av skog og andre økosystem. Stans i avskoging er eit av delmåla under FNs berekraftsmål, og redusert avskoging er ein føresetnad for å nå ei rekkje andre berekraftsmål. Skogen gjev sentrale økosystemtenester til urfolk og andre som bur i og rundt skogen, bevaring av skogen gjev beskyttelse mot klimaendringar og sikrar tilgang til mellom anna reint vatn og andre naturressursar.

Hovudmålet til Klima- og skoginitiativet er å medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og ei meir berekraftig utvikling. Hovudmålet er delt inn i to delmål: (i) å medverke til berekraftig skog- og arealforvaltning i utviklingsland og (ii) å medverke til redusert press på tropiske skogareal frå globale marknader. Delmål (i) blir målt på nasjonalt nivå eller delstatsnivå i prioriterte land, medan delmål (ii) blir målt både i særskilde geografiar og globalt. Noreg, gjennom Klima- og skoginitiativet, vil sjølvstilt ikkje kunne oppnå desse globale måla aleine. Gjennom målretta og strategisk innsats skal initiativet *medverke* til at verda skal kunne nå måla. Innsats som mest effektivt medverkar til kostnadseffektive og målbare utsleppsreduksjonar, er prioritert.

Strategien til Klima- og skoginitiativet er laga ut frå at det til sjuande og sist er betre arealpolitikk i skoglanda som vil gjere det mogleg å redusere avskoginga. Dette skjer på nasjonalt nivå gjennom vedteken og gjennomført politikk i skoglanda. Difor har Klima- og skoginitiativet bilaterale samarbeidsavtalar med viktige skogland der det er politisk vilje til å bevare skogen, og der det er potensial for utsleppskutt. Styrkte rettar og betre levekår for urfolk er ein del av ein berekraftig arealpolitikk i landa. Det globale samfunnet kan leggje til rette for landa gjennom å skape effektive internasjonale insentiv for redusert avskoging, mellom anna gjennom karbonmarknader og internasjonal finansiering og krav til berekraftig handel med råvarer kopla til risiko for avskoging.

Indonesia og Noreg har hausten 2022 inngått eit nytt skogpartnerskap. Indonesia har hatt ein betydeleg nedgang i avskoging sidan 2015, frå eit nivå på 1,22 mill. ha avskoging på det høgaste til dei seinaste skogtala som viser avskoging på 115 500 ha i 2020. Noreg har no forplikta seg til å betale for ein del av desse. Indonesia har levert eit betydeleg bidrag til klimainnsatsen i verda, og Noreg vil støtte dette viktige arbeidet. I Kongo-bassenget har Gabon sett seg mål om å ta vare på heile 98 pst. av skogen sin. Gabon er eit av dei mest skogdekte landa i verda, med 88 pst. av landmassen dekt av skog. I 2020 kunne Gabon vise til 5 mill. tonn reduserte utslepp frå skogen, og i 2021 betalte Noreg 148 mill. kroner for 3,4 mill. av desse, den første utbetalinga for resultat på nasjo-

nalt nivå til eit land i Afrika. Brasil var lenge ei suksesshistorie og kunne vise til utsleppsreduksjonar på fleire milliardar tonn reduserte utslepp fram mot 2015. Noreg støtta innsatsen. Da Bolsonaro vart sett inn som president i 2019, endra forholda for skogsamarbeidet seg. Bolsonaro-regjeringa har redusert sin innsats mot avskoging og for urfolks rettar betydeleg. Noreg har, saman med EU, Tyskland, Storbritannia, USA og Frankrike, uttrykt tydeleg uro over utviklinga i Brasil.

Å skape ein berekraftig arealpolitikk er svært utfordrande, og det blir vanskelegare av at dei globale råvaremarknadene framleis spør etter produkt som er knytte til avskoging. Rundt ein fjerdedel av globale klimagassutslepp kjem frå jordbruk, skog og annan arealbruk, med konvertering av skog til jordbruksland som viktigaste årsak. Etterspurnaden etter råvarer som storfekjøtt, soya, palmeolje, tømmer, papirmasse og kakao har auka, driven av at verdsbefolkninga blir større og stadig rikare. Auka etterspurnad etter mat og andre råvarer kan i stor grad møtast med meir effektiv arealbruk. Dette må skje gjennom politiske reformer i skoglanda. I tillegg må produsentar, næringsmiddelselskap og forbrukarar ansvarleggjerast, og investorar, bankar og regulatoriske myndigheiter i større grad inkorporere avskogingsrisiko i rammeverka og avgjerdene sine.

Mykje av avskoginga som skjer er ulovleg, og handel med ulovlege råvarer aukar presset på skogen. Ein sentral del av innsatsen til Klima- og skoginitiativet rettar seg mot skogkriminalitet. Ein føresetnad for innsatsen til styresmaktene på nasjonalt nivå, og næringslivet i marknaden, er tilgang til data om kvar og korleis skogen forsvinn. Difor satsar Klima- og skoginitiativet på å betre tilgangen til data om skogen og aktørane som direkte eller indirekte øydelegg han.

Som oppfølging av Hurdalsplattforma gjennomfører Klima- og miljødepartementet ein prosess for å fornye Klima- og skoginitiativet ved å kritisk gjennomgå situasjonen i inneverande mottakarland, og behovet for støtte til vern av skog i nye land. Prosessen tek utgangspunkt i det gjeldande strategiske rammeverket for initiativet. Det blir gjort ein gjennomgang av innsatsen i samarbeidslanda, og eventuelle andre justeringar av strategien vil vurderast.

Ein meir utførleg omtale av måla, strategien og endringsteorien til Klima- og skoginitiativet finst i Prop. 1 S (2019–2020) for Klima- og miljødepartementet.

Prioriteringar

Under klimatoppmøtet i Glasgow i desember 2021 fekk naturen og skogen ei meir framstående rolle enn tidlegare. 142 land kom saman i Glasgow-erklæringa med mål om å stanse og reversere tap av tropisk skog innan 2030. På papiret er dette eit gjennombrot, men det må følgjast opp av ambisiøs politikk, samarbeid og finansiering. På toppmøtet lovde offentlege gjevarar til saman 12 mrd. dollar til skog dei neste fem åra, inkludert betydeleg auka finansiell støtte til urfolk. Fleire gjevarar er no større enn Noreg også på skog, mellom anna Tyskland og Storbritannia.

Privat finansiering har potensial til å bli viktigare enn bistand. I 2021 annonserte Noreg, USA og Storbritannia, saman med store selskap som Amazon, Unilever og Nestlé, LEAF-koalisjonen. Koalisjonen ga eit samla løfte om minst 1 mrd. dollar til betaling for utsleppsreduksjonar frå skog i utviklingsland i perioden 2022–2026. Utover å krevje ein høg standard for utsleppsreduksjonar, krev LEAF at kjøparane betaler for utsleppsreduksjonar som kjem i tillegg til betydelege kutt i egne utslepp i tråd med vitskapen («science based targets»). Over 30 land og jurisdiksjonar sende inn prospekt for å inngå avtalar med LEAF i 2021, og fleire har kome til i 2022. Dei første fem intensjonsavtalane vart inngått i 2021.

Noreg har støtta etableringa av miljøorganisasjonen Emergent, som er administrator for LEAF-koalisjonen, og som skal hjelpe skogland med å få betalt for utsleppsreduksjonar med høg integritet (i tråd med standarden ART/TREES). For transaksjonar gjennom Emergent gjev Noreg ein prisgaranti til skoglanda ved sal av utsleppsreduksjonar målt i tonn CO₂. Det inneber at Noreg kjøper tonna av skogland dersom ikkje private selskap byr ein høgare pris. Norske forpliktingar som blir frigjevne når landa sel til private selskap i staden for til Noreg, kan dermed brukast til å garantere ein ny kjøpsavtale eller til å betale for tonn utover dei som blir selde til private kjøparar. Oppsettet inneber ei juridisk forplikting om betaling for tonn – dersom dei blir leverte og Noregs prisgaranti blir brukt. Dette er innarbeidd i tilsegnfullmakta på posten, i Klima- og miljødepartementets romartalsvedtak VI.

På klimatoppmøtet i Glasgow i desember 2021 kom ti av dei største forhandlarane av råvarer som driv avskoging med løfte om berekraftige forsyningskjeder, og det kom løfte om avskogingsfrie investeringsporteføljar frå leiande investorar. Slike frivillige forpliktingar, og press frå industrien om like konkurransevilkår, har gjort det politisk

mogleg å vedta reguleringar. I EU og Storbritannia er det no forslag til reguleringar som skal forhindre sal av råvarer og produkt som er kopla til avskoging. Desse reguleringane vil kunne gjere det meir attraktivt å produsere avskogingsfrie råvarer. Noreg har støtta verktøy for å få gode data for avskogingsrisiko i verdikjeder, som vil vere avgjerande for å kunne gjennomføre både frivillige forpliktingar og reguleringar mot avskoging i råvaremarknader.

Tilgang til data om skogen, slik som kvar og kvifor han blir øydelagd, er ein føresetnad for at skoglanda skal kunne målrette innsatsen sin, og for å stille dei som står bak til ansvar. Store delar av den globale avskoginga er ulovleg. Auka transparens kan endre den politiske viljen til å ta tak i dette. Også lovleg avskoging kan reduserast dersom forbrukarar blir klare over kva produktet dei kjøper har medverka til. Klima- og skoginitiativet har vore ein leiande aktør i å etablere ein infrastruktur for offentleg tilgjengelege data om skogen. I dag er høgoppløselege satellittbilete av den tropiske skogen gratis og offentleg tilgjengelege for verda. Skogland, organisasjonar og privat næringsliv får støtte og verktøy for å bruke dataa. Sjå omtale av den samla innsatsen for auka transparens i rapporteringa for 2021.

Støtte til sivilsamfunnsaktørar er ein sentral del av Klima- og skoginitiativets innsats. Sivilsamfunnsorganisasjonar fungerer som «vaktbikkje», som kunnskapsprodusentar og -formidlarar, og aukar forankring på tvers av politiske skiljelinjer og regjeringar. Klima- og skoginitiativet har ein portefølje med støtte til rundt 40 sivilsamfunnsprogram globalt, som blir ført vidare i 2023. Prioriterte innsatsområde er urfolk og lokalsamfunn, avskogingsfrie forsyningskjeder og finansmarknader, innsats mot skogkriminalitet og auka transparens, i tillegg til høgare klimaambisjonar og skogvennleg arealpolitikk.

Risiko

Skogbevaring er heilt sentralt for å redusere risiko for klimaendringar med alvorlege konsekvensar for menneskeslekta. Risiko knytt til skogbevaring er størst ved å ikkje gjere noko. Risikoen som ligg i sjølve innsatsen, er i stor grad den same som han har vore i dei 14 første åra til initiativet. Dette inkluderer mellom anna låg kapasitet hos styresmakter i skogland, skiftande politisk vilje i skogland, korrupsjon, sterke økonomiske særinteresser i industriar som driv avskoging, marknadssvikt og fattigdom. Politiske skifte vil også framover kunne føre til forseinkingar eller

endra strategi i samarbeida og korleis dei er innretta. Globalt er marknadskreftene som driv avskoging enorme. Sjølv om skoglanda skulle lykkast med å rasjonalisere arealforvaltninga, er presset på skogen sterkt. Å stanse tropisk avskoging vil ei betydeleg endring i det globale matsystemet.

Alle skoglanda som Klima- og skoginitiativet samarbeider med har utfordringar når det gjeld styresett. Fleire av satsingane inneber òg betydeleg risiko for økonomisk misleghald. Risikovurderingar og risikohandtering er difor ein sentral del av alle innsatsane til initiativet. Grundig kvalitetsikring før inngåing av tilskotsavtalar er eitt sentralt element i dette arbeidet. Som for alle bistandsprosjekt er nulltoleranseprinsippet lagt til grunn for økonomisk misleghald, sjå nærmare i omtale i Prop. 1 S (2022–2023) for Utanriksdepartementet.

I 2023 vil den globale matkrisa gjere arbeidet med å bevare skog ekstra utfordrande. Auka fattigdom og høgare mat- og råvareprisar legg ekstra press på skogen. Dette kjem i tillegg til det som framleis er ein krevjande situasjon etter covid-19-pandemien. Den bilaterale, politiske dialogen er svekt med fleire land fordi ein ikkje har kunna møte kvarandre fysisk sidan starten av 2020. Dette aukar risikoen for komplikasjonar, og gjer det i nokre tilfelle vanskelegare å finne gode løysingar som begge partar kan einast om. Pandemien og den økonomiske krisa har gjort arbeid mot avskoging utfordrande for skoglanda, både finansielt og praktisk. I 2022 har det blitt opna for å reise igjen, men ein opplever enda forseinkingar etter pandemien.

Kortliva klimaforureiningar

Noreg har i fleire år prioritert kunnskapsutvikling og internasjonalt engasjement for å redusere utslepp som gjev klimaeffekt på kort sikt, og som gjev tilleggseffektar som betre helse og auka matproduksjon. Arbeidet blir konsentrert om å redusere kortliva klimadrivarar som metan, svart karbon (BC) og nokre hydrofluorkarbon (HFK). Desse har relativt kort levetid i atmosfæren samanlikna med CO₂, og reduksjon kan difor gje rask klimaeffekt og bremse farten på oppvarminga. Dette vil vere viktig for land som er særleg sårbare for konsekvensane av klimaendringane. Sidan ein del av tiltaka for å redusere desse utsleppa òg har ei rekkje andre fordelar, som betre luftkvalitet, helse og jordbruksproduktivitet, kan vi redusere skadeverknadene av klima-

endringane og samstundes medverke til å nå fleire av berekraftsmåla.

Miljødirektoratet har sidan 2013 gjort fleire utgreingar og medverka til viktig metodeutvikling nasjonalt og internasjonalt. Våren 2020 publiserte direktoratet ein rapport om klimaeffekt på kort sikt og tilleggsgevinstar av tiltaka som vart greidde ut i Klimakur 2030.

Noreg arbeider internasjonalt for å redusere utsleppa av kortliva klimafureiningar både gjennom Koalisjonen for klima og rein luft (CCAC) og Arktisk råd.

CCAC jobbar for å redusere utslepp av kortliva klimadrivarar globalt. Koalisjonen vart oppretta i 2012 og har no over 150 land og organisasjonar som medlemmer. Noreg har sete i styringskomiteen mellom 2014 og 2020. Noreg har vore særleg engasjert i å utvikle metodar for å vurdere tiltak som gjev klimaeffekt, både på kort og på lang sikt, og helsegevinstar.

Hausten 2021 slutta Noreg seg også til Global Methane Pledge. CCAC har her fått ei rolle som hovudpartner for gjennomføring. Noreg bidreg i arbeidet til Global Methane Pledge for å redusere dei globale metanutsleppa med 30 pst. samanlikna med 2020-nivået innan 2030. Noreg har mellom anna slutta seg til underinitiativet Global Methane Pledge Energy Pathway som arbeider med å redusere metanutslepp frå olje- og gassektoren. Noreg har også tatt leiarskap i CCAC sitt sektorarbeid innan olje- og gass.

Utanriksministermøtet under Arktisk råd vedtok i 2017 eit kollektivt mål om å redusere dei samla utsleppa av svart karbon (sot) med mellom 25 og 33 pst. innan 2025 samanlikna med 2013. Det felles målet er ikkje juridisk bindande. Svart karbon har ein særskilt oppvarmande effekt når det blir sleppt ut i nærleiken av dei arktiske områda, sidan partiklane legg seg på is og snø og hindrar at solstrålane blir reflekterte tilbake til atmosfæren. Dei arktiske landa står for 10 pst. av

dei globale utsleppa av svart karbon, men medverkar til 30 pst. av oppvarmingseffekten i Arktis. Arktisk råd samanstiller regelmessig tilgjengeleg kunnskap om utslepp og effektar og gjennomfører ei rekkje konkrete pilotprosjekt for å redusere kortliva klimadrivarar. Noreg har teke i bruk mange verkemiddel som reduserer eigne utslepp av svart karbon, men denne utfordringa må framleis handterast regionalt. Noreg har hatt ei pådrivarrolle for å få landa med størst utslepp med på eit kollektivt mål for reduksjon av svart karbon og vil vurdere korleis det er mest tenleg å føre vidare dette arbeidet under den norske leiarskapen i Arktisk råd i 2023–2025.

I oktober 2016 vart det vedteke å fase ned produksjon og forbruk av hydrofluorkarbon (HFK) under Montrealprotokollen (Kigali-endringane). HFK-gassar blir nytta som erstatning for fleire av dei ozonreducerande gassane og er sterke klimagassar. Dei fleste HFK-gassane har kort levetid i atmosfæren samanlikna med CO₂. Endringane gjeld frå 2019. Noreg ratifiserte Kigali-endringane i september 2017, og revidert norsk produktforskrift tok til å gjelde i desember 2018. For å oppfylle Noregs skyldnader vart eit system for lisensiering av import innført i 2019. Noreg arbeider bilateralt med India for å redusere utsleppa av HFK der.

Nærmare om budsjettforslaget

Foreslått løyving knytt til programkategorien for 2023 er på 3,2 mrd. kroner. Dette er ein nedgang på om lag 3,5 mill. kroner eller om lag 0,1 pst. samanlikna med saldert budsjett for 2022.

Overslaget overinntekter frå kvotesal er sett til om lag 2,6 mrd. kroner. Budsjettmidlar knytte til Parisavtalen og kortliva klimafureiningar er omtalte under programkategori 12.10 Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.

Utgifter under programkategori 12.70 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023	Endring i pst.
1481	Klimakvotar	181 396	102 611	87 649	-14,6
1482	Internasjonale klima- og utviklings- tiltak	3 011 269	3 081 854	3 078 387	-0,1
	Sum kategori 12.70	3 192 665	3 184 465	3 166 036	-0,6

Kap. 1481 Klimakvotar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	390	2 611	2 649
22	Internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar, <i>kan overføres</i>	180 828	100 000	85 000
23	Kvotekjøp, statstilsette sine flyreiser, <i>kan overføres</i> ¹	178		
	Sum kap. 1481	181 396	102 611	87 649

¹ ordninga er avvikla**Post 01 Driftsutgifter, kan overføres**

Posten omfattar utgifter til kjøp av eksterne tenester som kommersiell og juridisk rådgjeving og andre driftsutgifter i samband med arbeidet med kjøp og eventuelt sal av utsleppsreduksjonar/kvotar. Det blir foreslått ei løyving på om lag 2,6 mill. kroner på denne posten.

Post 22 Internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar, kan overføres

Posten omfattar utgifter til utvikling av nye kvote-program under Parisavtalen og kjøp av klimakvotar og andre utsleppsreduksjonar.

Klima- og miljødepartementet foreslår at det blir løyvd 85 mill. kroner til utvikling av nye program under artikkel 6 i Parisavtalen og til betaling for kvotar og andre utsleppsreduksjonar som blir leverte i 2023. Overslaget inkluderer mellom anna utbetalingar til fond under Verdsbanken (TCAF og CPF), GGGI og utbetalingar knytte til programutvikling for perioden etter 2022. Forvaltningskostnadene til TCAF og CPF blir også førte på denne posten. Posten omfattar òg bidrag til norsk deltaking i Partnership for Market Implementation, jf. omtale i Prop. 21 S (2019–2020).

I 2019 gav Klima- og miljødepartementet øyremerkte midlar til Global Green Growth Institute (GGGI) for å identifisere og utvikle program i utviklingsland som i sin tur kan gje grunnlag for kjøp av utsleppsreduksjonar i perioden 2023–2030. Programmet er no gjennom første fase, og departementet har inngått intensjonsavtale med Indonesia, Marokko, Senegal og Vietnam. For å sikre at GGGI har tilstrekkeleg kompetanse og kapasitet til å utvikle gode sektor- og policyprogram under Artikkel 6 i åra framover, blir det foreslått ei årleg løyving på 8 mill. kroner i kjernestøtte til GGGI i

perioden i 2021–2023 som blir dekt over kapittel 1481, post 22, jf. omtale i Prop. 195 S (2020–2021). Ytterlegare omtale av arbeidet til GGGI finst under Post 73 Klima- og skogsatsinga.

I gjennomføringa av statens kvotekjøpsprogram vart det lagt vekt på at Noreg skal overhalde dei internasjonale forpliktingane sine under Kyotoprotokollen (2013–2020). Noreg vil ha eit monaleg overskot av kvotar, drygt 30 mill. kvotar. Det blir bede om løyve til å kunne selje overskotskvotane til land for oppfylling av forpliktinga deira under Kyotoprotokollen.

Ved utgangen av august 2022 forvalta Klima- og miljødepartementet avtalar om levering av til saman 54 mill. kvotar (tonn CO₂-ekvivalentar). Dei aller fleste kvotane er leverte, men det står att nokre aktive avtalar under mellom anna CPF i Verdsbanken. I tillegg til avtalar som er inngått for levering i perioden 2013–2020, vart det overført om lag 3 mill. kvotar som ikkje vart nytta i den første Kyoto-perioden (2008–2012). Ved utgangen av august 2022 stod det om lag 41 mill. kvotar på statens konto i det internasjonale kvoteregisteret.

Langsiktige avtalar om kjøp av utsleppsreduksjonar blir inngått etter fullmakter gjevne av Stortinget. I samsvar med innarbeidd praksis ber Klima- og miljødepartementet om at fullmakta blir fornya, slik at ho dekkjer framtidige skyldnader. Det kan vere ønskjeleg å supplere TCAF og GGGI med utprøving av samarbeid gjennom andre kanalar, til dømes bilateralt samarbeid eller samarbeid gjennom andre institusjonar. Dette vil kunne styrkje arbeidet med å utvikle program i utviklingsland og medverke til at vi kan dekkje eit behov for utsleppsreduksjonar når Noreg skal bli klimanøytralt frå og med 2030. På denne bakgrunnen ber departementet om ei fullmakt på 1 150 mill. kroner for å dekkje utbetalingar som følgjer i åra etter 2023. I tillegg til avtalar knytte til

TCAF, kjernestøtte til GGGI og nye samarbeidsavtalar om utleppsreduksjonar etter 2022 vil denne ramma òg omfatte betalingar som knyter seg til avtalar som vil gje utbetalingar i 2024 og seinare år, jf. forslag til romartalsvedtak IV.

Rapport 2021

Til saman i den andre Kyoto-perioden (2013–2020) har Klima- og miljødepartementet inngått 17 bilaterale avtalar om levering av nær 21 mill. kvotar frå 24 prosjekt i utviklingsland. Dei fleste bilaterale prosjekt vart avslutta i 2021. Så langt er i underkant av 13 mill. kvotar leverte frå desse prosjekta.

I perioden 2013–2020 vart det òg inngått avtalar gjennom fond i Verdsbanken (Carbon Partnership Facility) og NEFCO (NEFCO Carbon Fund og Norwegian Carbon Procurement Facility) med forventa levering av 25 mill. kvotar. I 2021 vart det levert om lag 2 mill. kvotar frå desse fonda. Fonda har levert om lag 24 mill. kvotar sidan 2014. CPF vil halde fram med å levere eit mindre tal på kvotar til og med 2023, når Kyoto-rekneskapen skal gjerast opp. Ei meir detaljert oversikt over inngåtte avtalar ligg på www.carbonneutralnorway.no og på heimesidene til Klima- og miljødepartementet.

Kap. 4481 Sal av klimakvotar

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Salsinntekter	1 858 244	1 642 921	2 594 562
	Sum kap. 4481	1 858 244	1 642 921	2 594 562

Post 01 Salsinntekter

EUs reviderte kvotedirektiv, med underordna rettsakter, vart innlemma i EØS-avtalen i juli 2012. Reglane er harmoniserte på EU-nivå, og kvotar som ikkje blir tildelte gratis, skal seljast i den europeiske marknaden. Kommisjonen har fordelt mengda av kvotar som skal seljast, etter ein bestemt fordelingsnøkkel. Noregs del av totalt salsvolum er om lag 0,87 pst.

Å gjere kvotar tilgjengelege i marknaden gjennom auksjonar er eit sentralt element i EU ETS,

og frå 2013 skal salet av klimakvotar skje på ei felleseuropeisk auksjonsplattform, for tida energi-børsen European Energy Exchange (EEX) i Leipzig.

Basert på kvoteprisen i marknaden sommaren 2022 er inntekta frå sal av klimakvotane berekna til om lag 2,6 mrd. kroner. Kvoteprisen har auka mykje det siste året, men prisane kan svinge sterkt i denne marknaden, og overslaget er difor usikkert.

Kap. 1482 Internasjonale klima- og utviklingstiltak

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2021	Saldert budsjett 2022	Forslag 2023
01	Driftsutgifter	94 252	100 311	101 540
73	Klima- og skogsatsinga, <i>kan overførast</i>	2 917 017	2 981 543	2 976 847
	Sum kap. 1482	3 011 269	3 081 854	3 078 387

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfattar driftsmidlane knytte til Klima- og skoginitiativet. Posten dekkjer alle driftskostnader

til satsinga, under dette lønn, administrasjon, reiseutgifter, informasjonsverksemd, evalueringar m.m. i Klima- og miljødepartementet, Utanriksdepartementet (med ambassadane) og Norad. I til-

legg dekkjer løyvinga kjøp av varer og tenester knytte til drift, slik som utgreiingar, konsulenttenester, seminar og internasjonale møte m.m.

For 2023 er det foreslått ei løyving på 101,5 mill. kroner på posten. Det er lagt inn omlag 1,4 mill. kroner til å dekkje kostnadene ved lønnsoppgjering i staten i 2022. I medhald av OECD/DACs direktiv kan visse utgifter godkjennast som offisiell utviklingshjelp (ODA-godkjende utgifter). Heile løyvinga på kap. 1482, post 01, er godkjend som utviklingshjelp.

Klima- og skoginitiativet er eit internasjonalt nybrottsarbeid. Å drive dette arbeidet framover er krevjande, både politisk og fagleg. Tilgang på variert og høg kompetanse og kapasitet gjennom målretta bruk av eksterne fagmiljø er avgjerande for å lykkast. Dette gjeld både for å drive det globale arbeidet med løysingsutvikling og klimapolitisk konsensusbygging vidare, og for å kunne støtte arbeid som partnerland gjer med å utvikle og implementere klima- og skogstrategiane sine.

Rapport 2021

Kap. 1482 post 01 har blitt nytta til lønns- og driftsutgifter for Klima- og skoginitiativet. Midlane dekkjer lønns-, drifts- og reiseutgifter til satsinga i Klima- og miljødepartementet, Norad og ved norske utanriksstasjonar som forvaltar midlar for Klima- og skoginitiativet. Ein stor del av personellressursane i initiativet har vore nytta til å følgje opp dei bilaterale samarbeida og internasjonale prosessar som medverkar til å nå måla om utsleppsreduksjonar frå skog i utviklingsland.

Klima- og skoginitiativet har som mål å medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og meir berekraftig utvikling. Å nå målet krev kompetanse og deltaking i prosessar som ikkje kan dekkjast av norsk forvaltning aleine. Klima- og miljødepartementet har ei rammeavtale for konsulenttenester som gjev tilgang til kompetanse og kapasitet som departementet ikkje kan dekkje. Dette medverkar til auka måloppnåing for Klima- og skoginitiativet.

Klima- og skoginitiativet samarbeider med ei rekkje partnerland og organisasjonar internasjonalt. Dette inneber å delta på- og å arrangere internasjonale møte og konferansar, og å medverke i prosessar for å etablere internasjonalt samarbeid, ofte med fleire aktørar. Denne delen av drifta har blitt redusert i 2021 som følgje av covid-19-pandemien. Midlar på posten har vore brukte til å dekkje utgifter knytte til konsensusbygging, utvikling av analysar og løysingar m.m. Midlar har òg vore

brukte til å innhente eksterne vurderingar av framdrifts- og utsleppsrapportar frå partnerland og til evalueringar av tilskotet.

Post 73 Klima- og skogsatsinga, kan overførast

For 2023 er det foreslått løyvd 2 976,9 mill. kroner på posten. Posten er redusert litt i 2023 for å gjere rom for andre prioriteringar på bistandsbudsjettet. Klima- og skoginitiativet har sidan lanseringa i 2007 inngått ei rekkje samarbeid og partnerskap, i hovudsak med sentrale tropiske skogland, der hovudvekta av finansieringa er sett av til å betale for verifiserte, reduserte utslepp frå skog i løpet av avtaleperioden. Utbetalingane på posten blir tilpassa budsjetttramma.

Det er fremja forslag om ei tilsegnfullmakt på 1 706 mill. kroner på posten, sjå romartalsvedtak VI. Klima- og skoginitiativet inngår langsiktige avtalar om betaling for resultat i skoglanda. Partnerskapane til Klima- og skoginitiativet inneber fleire juridiske forplikingar om fleirårige utbetalningar. Skyldnader blir utløyste når partnerlandet leverer resultat som avtalt i form av verifiserte utsleppsreduksjonar eller når milestolpar i reformer for betra skogforvaltning og redusert avskoging. Fullmakta dekkjer òg Klima- og skoginitiativets juridiske forplikingar til betalingsmekanismen Emergent for utsleppsreduksjonar frå skog, avtalar med organisasjonar som inneber utbetalingsforplikingar over fleire år, og kontrakt om innkjøp av høgoppløyslege satellittbilete som inneber økonomisk forpliking i fleire år. Av fullmakta er 100 mill. kroner knytte til resten av Klima- og miljødepartementets del av den fireårige lovnaden (2020–2023) om norsk bidrag til Det grønne klimafondet (GCF).

I medhald av OECD/DACs direktiv kan visse utgifter godkjennast som offisiell utviklingshjelp (ODA-godkjende utgifter). Heile løyvinga på kap. 1482, post 73, er godkjend som utviklingshjelp.

Mål

Hovudmål for tilskotet er at det skal medverke til at redusert og reversert tap av tropisk skog gjev eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og meir berekraftig utvikling. Under hovudmålet er det to delmål:

1. å medverke til berekraftig arealforvaltning av tropisk skog i utviklingsland
2. å medverke til redusert press på skogen frå globale marknader

Desse måla skal vere styrande for ressursbruk og prioriteringar og for vedtak om støtte frå posten.

Tildelingskriterium

Tilskotet dekkjer tre kategoriar av tiltak: betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar, finansiering av program- og prosjektporteføljar, og fondsoppbygging. I tillegg skal tilskotet vere med på å utvikle og å spreie kunnskap som medverkar til å nå måla til Klima- og skoginitiativet. Nedanfor er det gjort greie for kriteria for utbetaling av tilskot i kvar kategori.

Betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar

Det er eit hovudmål for Klima- og skoginitiativet å medverke til reduksjon av klimagassutslepp frå avskoging og degradering av skog. Kriteria for å utløyse tilskotsmidlar er verifiserte reduksjonar av klimagassutslepp frå avskoging og degradering av skog. I tråd med Stortingets føringar er det eit mål å auke delen av tilskotet som blir utbetalt for verifiserte utsleppsreduksjonar frå skog. Slike utbetalningar er avhengige av effektive og robuste system for å måle og verifisere resultat, og storleiken på utbetalinga må stå i eit rimeleg forhold til det oppnådde resultatet. Blir det ikkje levert dokumentasjon på reduserte utslepp eller auka klimagassopptak i skog, skal midlane ikkje utbetalast.

Finansiering av program- og prosjektporteføljar

For å nå målet om redusert og reversert tap av tropisk skog er det i mange land behov for førebuarde innsats for å starte dei nødvendige prosessane, etablere strategiar og arenaer og støtte program for omlegging til nye forretningsmodellar og produksjonsmetodar i landbruk. Eit godt forvaltningsregime er ein føresetnad for å få resultat av satsinga og sikre framdrift i arbeidet. Klima- og skoginitiativet vil difor føre vidare arbeidet med å styrkje gjennomføringstakta og hindre forseinkingar ved å medverke til reformer og institusjonsbygging i mottakarlanda. Dette vil òg møte forventningar og behov i mottakarlanda og styrkje moglegheiter landa har til varig betra skogforvaltning.

Styresmakter, organisasjonar, næringslivsaktørar og andre aktørar som kan medverke til reformprosessar og til å nå måla til Klima- og skoginitiativet, kan få tilskot frå posten.

Midlane skal nyttast til prosjekt eller program som fremjar institusjonsbygging, planprosessar, kartleggingsarbeid, kompetansebygging, kunn-

skapsutvikling eller liknande som medverkar til å nå måla for tilskotsposten. Midlar kan nyttast til tiltak som fremjar samarbeid med privat sektor, og som styrkjer insentiva for privat sektor til å investere i berekraftig og avskogingsfri produksjon av råvarer. Det kan mellom anna gjevast tilskot til private aktørar for å direkte redusere risikoen for investorar knytt til investeringar i avskogingsfri og berekraftig råvareproduksjon. Sjå romartalsvedtak knytt til posten for unntak frå økonomireglementet i visse tilfelle.

For øyremerkte tilskot til utviklingsretta aktivitetar i regi av FN kan opptil 1 pst. av bidraget brukast til å finansiere FNs stadlege koordinatorsystem (jf. FN-res. 72/279 vedteken i 2019).

Fondsoppbygging for framtidige utbetalningar for verifiserte utsleppsreduksjonar

Varig skogbevaring i utviklingsland krev store investeringar for berekraftig utvikling. Tilgang til føreseieleg finansiering av REDD+investeringar er dermed ein føresetnad for å nå måla til Klima- og skoginitiativet. Det kan difor utbetalast midlar frå posten til multilaterale satsingar for framtidig betaling for utsleppsreduksjonar, til dømes Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) i Verdsbanken. I tråd med romartalsvedtak IX kan det òg betalast til finansieringsmekanismen Emergent for vidare betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar frå tropisk skog i tråd med måla for Klima- og skoginitiativet.

Fondsoppbygging gjennom multilaterale satsingar skal vurderast separat for kvart enkelt tilfelle og berre når følgjande kriterium er oppfylte:

- Betaling for resultat. Fondsoppbygging bør avgrensast til initiativ der Noreg medverkar til å byggje opp fond med eksplisitt formål å betale for framtidige verifiserte utsleppsreduksjonar frå skog.
- Utfall av forhandlingar. Nye unntak skal berre vurderast for initiativ der Noreg må ta omsyn til ein eller fleire andre store bidragsytarar og/eller praksis og behov hos multilaterale samarbeidspartnarar. Noreg skal i forhandlingar først ha prøvd å få gjennomslag for at midlane blir utbetalte til fondet etter at utsleppsreduksjonane er oppnådde.
- Forsvarleg forvaltning. Det må etablerast juridiske rammeverk og styringsstruktur knytte til fonda som sikrar god forvaltning av midlane. Dersom midlane er forvalta i felles fond med fleire bidragsytarar, skal Noreg prøve å etablere felles forvaltningskrav som sikrar effektiv forvaltning.

Utvikle og spreie kunnskap om måla til Klima- og skoginitiativet

Global oppslutning er ein premis for å nå måla til Klima- og skoginitiativet. For å medverke til dette blir det støtta tiltak for å utvikle og spreie kunnskap som er relevant for målsetjingane til Klima- og skoginitiativet slik dei er beskrivne over. Det kan søkjast om tilskotsmidlar til kunnskapsformidling retta mot endringsaktørar og premissleverandørar globalt eller nasjonalt, mot marknadsaktørar og mot befolkning i skogland, gjevjarland eller globalt. Tiltak med mål om å formidle kunnskap kan få tilskot. Opplæring og kunnskapsproduksjon kan inngå som ein del av prosjektet.

Oppfølging og kontroll

For kvar utbetaling skal det rapporterast på oppnådde resultat i samsvar med dei inngåtte avtalane og måla med tilskotet. Tilskotsmottakarar skal ha sikringsmekanismer mot korrupsjon og negative sosiale og økonomiske konsekvensar.

Betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar skjer etterskotsvis. Utbetalingane vil skje til fond, der fondsforvaltaren er tilskotsmottakar. På visse vilkår vil utbetalingane kunne skje til nasjonale eller subnasjonale myndigheiter, sjå nedanfor. I visse høve vil det vere ønskeleg å betale ein viss del vidare frå eit fond på forskot, mellom anna ved deltaking i fond under Verdsbanken. Ved delegert samarbeid om betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar kan forvaltninga delegerast til ein annan donor. Klima- og miljødepartementets oppfølging av midlane blir da teken vare på gjennom avtalen mellom Noreg og den forvaltninga er delegert til. Eit døme på eit slikt delegert samarbeid er REDD Early Movers (REM)-samarbeidet med det tyske KfW. For tilskot til FN-organisasjonar skal regelverket i den enkelte organisasjonen leggjast til grunn for oppfølgings- og kontrolltiltak.

Avtalar om utbetalingar til fond bør gje høve til kontroll og tilbakebetaling av tilskotet innanfor eit rimeleg tidsrom dersom det ikkje er forvalta i tråd med intensjonen. Ved utbetalingar til fond, og til nasjonale eller subnasjonale styresmakter, må det avtalast at fondet berre kan bruke norske midlar på tiltak som er godkjende som offisiell bistand (ODA). I tillegg skal avtalane slå fast at tilskotsmottakarar skal ha sikringsmekanismer mot korrupsjon og negative sosiale og økonomiske konsekvensar i dei vidare utbetalingane til ODA-godkjende aktivitetar, og at det blir rapportert eller offentleggjort informasjon om oppnådde resultat.

Avtalane skal vidare medverke til måla til Klima- og skoginitiativet om reduserte klimagassutslepp, biologisk mangfald og berekraftig utvikling.

Som omtalt i revidert nasjonalbudsjett for 2022 kan etterskotsvis betaling for verifiserte utsleppsreduksjonar vurderast gjort direkte til nasjonale eller subnasjonale styresmakter i dei tilfella der regelverket, systemet og kapasiteten landet har for handtering og rapportering på mottekne midlar, er tilstrekkeleg solide til å sikre god forvaltning. I dei tilfelle eit lands styresmakter vurderast å kunne sikre god forvaltning, vil styresmaktene kunne rapportere på utbetalingane basert på den finansforvaltninga og den budsjett- og rekneskapsrapporteringa landet har. Kriteria for når denne modellen kan nyttast, skal fastsetjast i ordningsregelverket for tilskotsposten. Dei skal stille krav til at alle økonomiske mislegheiter blir følgde opp og sanksjonerte, og at det er openheit om korleis pengane blir brukte.

Rapport 2021

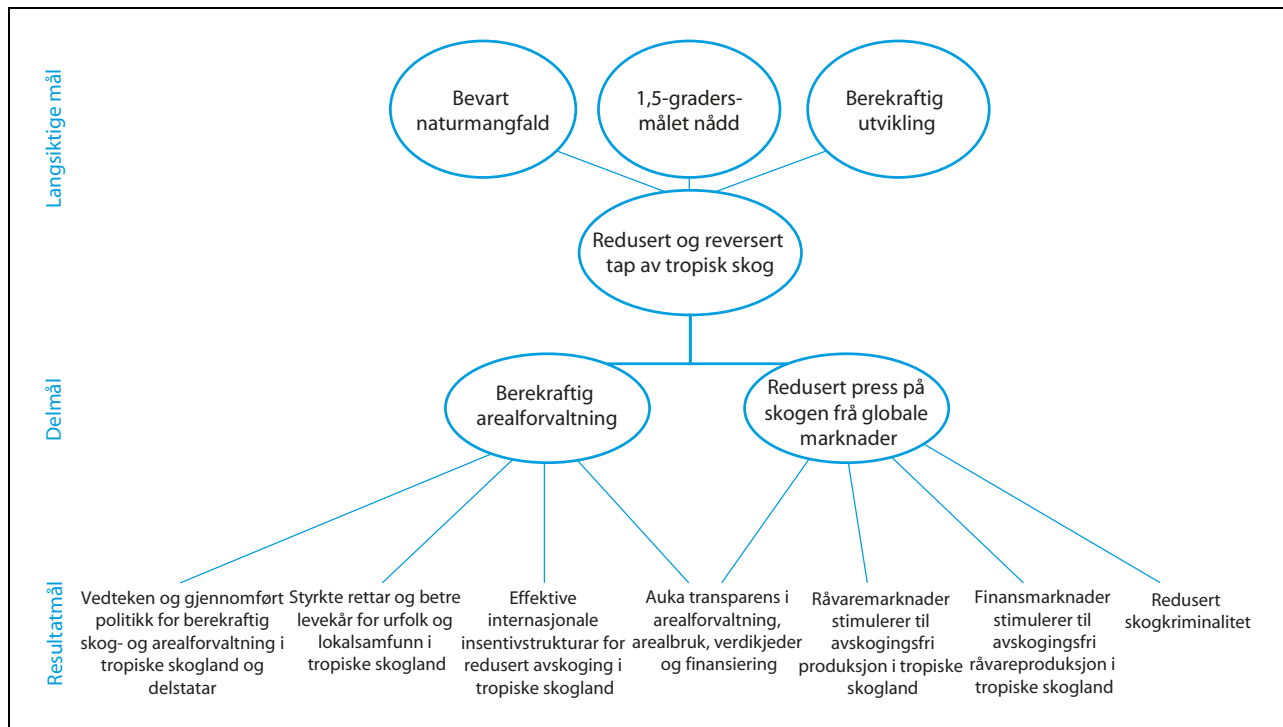
Meir informasjon om innsatsen under Klima- og skoginitiativet finst på www.nicfi.no.

Måla til Klima- og skoginitiativet er at redusert og reversert tap av tropisk skog medverkar til eit meir stabilt klima, meir bevart naturmangfald og meir berekraftig utvikling. Under hovudmålet er det to delmål: (i) berekraftig arealforvaltning av tropisk skog i utviklingsland og (ii) redusert press på skogen frå globale marknader. Klima- og skoginitiativet utvikla i 2019 eit strategisk rammeverk for innsatsen som viser samanhengen mellom desse måla og set resultatmål som styrer innsatsen til initiativet, sjå figur 7.1.

- Rapporten for Klima- og skoginitiativet for 2021 er strukturert etter rammeverket:
- Rapportdel 1: Resultat opp mot det overordna målet om redusert og reversert tap av tropisk skog
- Rapportdel 2: Gjennomgang av resultat i land der initiativet har eit bilateralt samarbeid om redusert avskoging
- Rapportdel 3: Rapportering på resultat i samsvar med resultatmåla, det nedste nivået i det strategiske rammeverket
- Rapportdel 4: Tverrgående innsats på tvers av resultatmåla i det strategiske rammeverket

Rapportdel 1: Overordna mål om redusert og reversert tap av skog

Trass i ei aukande erkjenning av rolla skogen spelar for eit stabilt klima og bevart naturmang-

Figur 7.1 Det strategiske rammeverket til Klima- og skoginitiativet

fald, syner Global Forest Watch sine uavhengige analysar av satellittdata at utviklinga går i feil retning. Tropisk avskoging held fram å vere på eit høgt nivå, sjølv om tap av tropisk naturskog gjekk noko ned i 2021 samanlikna med toppåret 2020. Samla sett mista verda 3,75 mill. ha naturskog i 2021. Dette er den skogtypen som har høgast biologisk mangfald og dei største karbonlagra.

Også FNs mat- og jordbruksorganisasjon, FAO, viser at avskoginga held fram. I den femårige rapporten Forest Resource Assessment 2020 blir det slått fast at verda mista 10 mill. ha skog kvart år mellom 2015 og 2020. Det er særleg verdt å merke seg at det etter sterk auke dei siste åra no er Afrika som er verdsdelen med høgast netto avskoging. Ei aukande befolkning og fattigdomsdrive småskalajordbruk fører til meir intensiv bruk av skogen og ekspansjon inn i tidlegare urørt naturskog.

Klima- og skoginitiativet skal medverke til å redusere tapet av tropisk skog, sjå det strategiske rammeverket for initiativet i figur 7.2. Dette skjer gjennom fleire inngangsvinklar (jf. resultatmål i det strategiske rammeverket). I dei landa som har gjort mest framgang i arbeidet med å forvalte areala sine på ein berekraftig måte, betaler Klima- og skoginitiativet land etterskotsvis for dokumen-

terte reduserte utslepp frå skogen. Ein indikator på måloppnåing for Klima- og skoginitiativet er difor talet på tonn reduserte utslepp initiativet har betalt for. I tillegg støttar Klima- og skoginitiativet innsatsen og investeringane for å redusere utslepp i landa.

Frå Klima- og skoginitiativet starta i 2008, til 2021 har initiativet samla betalt 10 mrd. kroner for 292 mill. tonn reduserte utslepp frå tropisk skog i Brasil, Guyana, Colombia, Ecuador og Gabon. Det gjev utsleppsreduksjonar tilsvarande meir enn seks års utslepp frå Noreg, til ein gjennomsnittleg pris på under 35 kroner per tonn. Noreg har berre betalt for ein brøkdel av dei samla utsleppa landa har gjennomført i perioden, samla utsleppsreduksjonar frå skogen er på over 4 mrd. tonn CO₂-ekvivalentar. Den største delen er frå brasiliansk Amazonas for resultat i åra 2007–2017. Reduksjonen her utgjer meir enn 70 gonger årlege norske utslepp. Samstundes har vi mekanismar som inneber at når land sluttar å levere utsleppsreduksjonar, slik tilfellet har vore i Brasil dei siste åra, stoppar betalingane opp òg. Likevel har støtta til reformer i Brasil hatt varig effekt: Trass i tilbakegang under Bolsonaro-regjeringa er avskoginga framleis om lag 40 pst. lågare enn nivået før reformperioden vart innleidd.

Rapportdel 2: Innsats i Klima- og skoginitiativets partnerland

Bakgrunn og utfyllende informasjon om dei enkelte landsamarbeida er å finne på www.nicfi.no.

Indonesia

Indonesia har hatt ein vedvarande og betydeleg nedgang i avskoging sidan 2015, frå eit nivå på 1,22 mill. ha avskoging på det høgaste til dei seinaste skogtala som viser avskoging på 115 500 ha i 2020. Denne trenden har halde fram gjennom 2021 òg. Resultata er betydelege og har global klimarelevans. Indonesia oppdaterte i juli 2021 det nasjonalt fastsette bidraget sitt til klimakonvensjonen. Dei introduserte eit ambisiøst mål om at skog- og landsektoren skal ha netto karbonopptak innan 2030, og at landet skal vere karbonnøytralt seinast innan 2060.

Noreg har sidan 2010 samarbeidd tett med Indonesia gjennom ein bilateral intensjonsavtale om klima og skog. Som ei følgje av oppnådde og innrapporterte resultat stadfesta Noreg i 2020 den første utbetalinga på 530 mill. kroner for 11,2 mill. tonn reduserte CO₂-utslepp for skogåret 2016–2017. Noreg jobba gjennom første halvåret i 2021 for å få på plass ein avtale for overføring av resultatutbetalinga. Indonesia valde i september 2021 å seie opp den bilaterale intensjonsavtalen og grunn gav det med manglande framdrift for utbetalinga. Styresmaktene understreka likevel at dei nasjonale klimamåla deira ligg fast, og viste til eigne forpliktingar etter Parisavtalen. Noreg prioriterte i 2021 støtte til dei viktigaste reformene for framhald av redusert avskoging, slik som lisensgjennomgangar, lovhandheving og landrettane til urfolk.

Innsatsen til nasjonale institusjonar for å forhindre skogbrannar og beskytte våtmarksområde held fram. På tampen av 2020 fekk det nasjonale torvmyrbyrået (BRGM) også ansvaret for å samordne innsatsen for å rehabiliterer øydelagde mangroveområde, og Indonesia har som mål å rehabiliterer 600 000 ha innan 2024. BRGMs arbeid i sju provinsar medverka elles til at torvmyrbrannar målte ut frå talet på brannar og storleiken på brende område gjekk ned med høvesvis 60 pst. og 70 pst. I 2021 rapporterte BRGM at om lag 300 000 ha med torvmyr vart restaurerte.

Arbeidet til styresmaktene med å kartleggje områda til urfolk over heile landet, slik at dei kan søkje om å få anerkjent landrettane sine, held fram. I 2021 har eit prosjekt i regi av sivilsamfunnsorganisasjonen Samdhana mellom anna

dokumentert fire urfolksområde på til saman 1,8 mill. ha i provinsen Kalimantan Utara. I provinsen Papua Barat er data for to urfolksområde samla inn og er i ferd med å bli validerte av lokalsamfunna, slik at konsesjonssøknad kan sendast Skog- og miljødepartementet. Fire urfolksområde er under såkalla teknisk verifikasjon frå departementet. Arbeid med innsamling av nødvendig dokumentasjon for å søkje om anerkjenning av tre andre urfolksområde har vore i gang gjennom 2021.

Noreg støtta i 2021 Indonesias nasjonale kapasitet til å nyttiggjere seg internasjonale klimafinansieringsstraumar, inkludert løpande bidrag til operasjonalisering av det nasjonale miljøfondet Indonesia Environmental Fund (IEF). IEF vart operativt i 2021 og har på kort tid etablert seg som det sentrale instrumentet til regjeringa for framtidig finansiering av reformene for skog- og arealbruk. IEF har inngått avtalar med Det grønne klimafondet (GCF) og Verdsbanken. Noreg støtta også tiltak for implementering av resultatbaserte provinsprogram i Øst-Kalimantan og Jambi og det lokale arbeidet til provinsstyresmaktene med konsesjonsgjennomgangar, sosial skogforvaltning og grøn jobbskaping i Papua og Vest-Papua.

Noreg heldt i 2021 fram med å støtte fleire tiltak som fremjar avskogingsfrie landbruksprodukt og reduserer avskogingsrisiko ved palmeoljeproduksjon. Eit slikt tiltak er eit forskingsprosjekt som arbeider for å synleggjere korleis Indonesias småbønder konkret og kostnadseffektivt kan utnytte potensialet for auka palmeoljeproduksjon på eksisterande plantasjeareal. Etter tre års implementering, og med støtte frå indonesiske forskingsinstitusjonar og lokale sivilsamfunnsorganisasjonar i seks provinsar, har prosjektet oppnådd 50 pst. produksjonsauke i snitt. Noreg har også støtta gjennomgangar av lisensar for produksjon av palmeolje gjennom lokale partnerar i samarbeid med provinsstyresmakter og antikorrupsjonsbyrået (KPK) på Vest-Papua og Papua. Dette har ført til at ei rekkje konsesjonar som dekkjer store område med intakt skog, og som mangla lovleg lisens, vart kalla tilbake av styresmaktene.

Gjennom Nordic Microfinance Initiative og Norfund bidreg Noreg til at småbønder i provinsen Øst-Kalimantan blir gjevne tilgang til mikrofinans, og fondet &Green investerer i selskap som legg om til berekraftig drift. Noreg heldt også i 2021 fram med å samarbeide med Indonesia og selskap i palmeoljesektoren om avskogingsfrie verdikjeder via den internasjonale Tropical Forest Alliance.

Med norsk finansiering støtta organisasjonane Global Green Growth Institute (GGGI) og World Resources Institute (WRI) i 2021 det indonesiske planleggingsdepartementet (Bappenas) med kapasitetsbygging av lokale styresmakter for å sikre at *Low Carbon Development Initiative* (LCDI) er godt integrert i subnasjonale planleggingsdokument.

Noreg har i 2021 gjennom Verdsbanken, GGGI og IDH også støtta arbeidet med utvikling av ei ny regulering for karbonskatt, ein nasjonal karbonmarknad, resultatbaserte utbetalingar og insentiv for reduserte klimagassutslepp. IDH har bidrege til Indonesias grønne taksonomi innan grøn finansiering og arbeider med tiltak for å oppnå 100 pst. berekraftige forsyningskjeder for palmeolje, kaffi, tømmer og papir, kakao og krydder.

Covid-19-pandemien ramma Indonesia svært hardt og bidrog gjennom heile 2021 til store forseinkingar. Dei negative effektane på økonomi og helse har vore betydelege. Det er grunn til å tru at det vil ta tid før dei reelle langtidseffektane både for folk og natur avteiknar seg.

Det vart utbetalt 150,5 mill. kroner frå Noreg til innsatsen i Indonesia i 2021. I tillegg støtta Noreg ei rekkje sivilsamfunnsorganisasjonar med til saman 47,8 mill. kroner gjennom Klima- og skoginitiativets sivilsamfunnsportefølje.

Brasil

Brasil var lenge ei suksesshistorie. Partnerskapen med Noreg frå 2008 medverka til ein reduksjon på nær 80 pst. i avskoginga i Amazonas samanlikna med gjennomsnittet for åra 1996–2005. Dette gav utsleppsreduksjonar på fleire mrd. tonn CO₂-ekvivalentar i åra fram mot 2015. Dei politiske forholda for skogsamarbeidet i Brasil endra seg drastisk med innsetjinga av Jair Bolsonaro som president 1. januar 2019. Regjeringa hans har redusert innsatsen sin mot avskoging og for urfolk sine rettar betydeleg. Noreg har, tett koordinert med EU, Tyskland, Storbritannia, USA og Frankrike, uttrykt tydeleg uro over utviklinga i Brasil, og parallelt med diskusjonar med styresmaktene også auka støtta til ikkje-statlege aktørar.

Noreg prioriterte i 2021 dialog med delstatar og støtte til ikkje-statlege aktørar si innsats for urfolk sine rettar og berekraftige forsyningskjeder.

Dialogen med delstatane og delstatsguvernørane vart vidareført og intensivert i 2021. Konsortiet av dei ni Amazonas-guvernørane har peikt seg ut som den beste arenaen for dialog om klima og skogagendaen i Brasil sidan godkjenninga av nye

prosjekt i Amazonasfondet vart stansa i 2019. Åtte av dei ni Amazonas-delstatane viste stor interesse for LEAF-koalisjonen (sjå eigen omtale under rapport om effektive internasjonale insentivstrukturar) og skreiv ein Memorandum of Understanding (MoU) med koalisjonen under klimatoppmøtet i Glasgow i 2021.

Amazonasfondet har i 2021 halde fram med å betale ut kontraktsfesta midlar til den eksisterande prosjektporteføljen på om lag 50 prosjekt. Diskusjonar om ei mogleg gjenopning av fondet held fram også i 2021, utan at Brasil så langt har møtt dei krava Noreg stiller til dette.

Noreg har i 2021 ytterlegare styrkt innsatsen for å fremje urfolk sine rettar og sikre berekraftig utvikling i urfolksområde i Amazonas gjennom eit eige urfolksprogram. Programmet støtter direkte og indirekte over 50 urfolksorganisasjonar og frivillige organisasjonar. Dette medverkar til betre styresett i skog- og arealforvaltninga, og vil setje organisasjonane i stand til å på sikt kunne ta imot direkte støtte frå Amazonasfondet og andre finansieringskjelder. I 2021 har Noreg til dømes medverka til å utvikle nye modellar for å finansiere arbeidet til urfolk med å sikre kontroll over territoria sine, mellom anna gjennom skiping av spesielle urfolksfond. Over ein million sider med dokumentasjon om urfolk sine rettar og avgrensingsprosessar er digitaliserte og katalogiserte gjennom prosjektet med IPR og Armazém Memória. Desse dokumenta er no også gjorde tilgjengelege på internett. Arbeidet med å operasjonalisere urfolksfonda Fundo Podaali og Fundo Rio Negro vart fullført i 2021. Fundo Rio Negro har gjennomført godkjeningsprosessar for dei første prosjekta frå lokale urfolksorganisasjonar og begynt å betale ut midlar. I 2021 støtta også Klima- og skoginitiativet Regnskogfondets arbeid med å leggje til rette for berekraftige, inntektsgenererande aktivitetar i verneområde og urfolksområde i Amazonas.

Utan ein landbruksøkonomi som legg til rette for private investeringar i avskogingsfrie forsyningskjeder, vil det truleg bli vanskeleg å nå Brasils klimamål. I 2021 styrkte Noreg satsinga på meir direkte kontakt med enkelte delstatar og private aktørar om utviklinga av ein grøn økonomi. Norskstøtta initiativ som legg vekt på privat-offentleg samarbeid, er og førte vidare. Eitt av desse er det globale initiativet Tropical Forest Alliance (TFA). TFA støttar selskap som har lovd å fjerne tropisk avskoging i eigne forsyningskjeder knytte til viktige globale råvarer, mellom anna soya og kjøtt. Noreg støttar òg sekretariatet til eit nytt initiativ frå ei gruppe progressive investorar

med mellom anna Storebrand i spissen, som har innleidd ein policydialog direkte med styresmakterne i Brasil. TFA er saman med det nederlandske berekraftinitiativet IDH særleg aktive i delstaten Mato Grosso. Noreg støttar implementering av berekraftstrategien Produce, Conserve, Include (PCI) i delstaten gjennom IDH og TFA. Mato Grosso kvalifiserte seg tidleg som mogleg mottakar av investeringar frå det norskfinansierte &Green Fund, som investerer i berekraftige forsyningskjeder. I 2021 vart det signert ein låneavtale med selskapet Marfrig, ein av dei største kjøttproducentane i verda, som krev at selskapet set i verk tiltak for å unngå avskoging i heile forsyningskjeda til selskapet i Amazonas og Cerrado-områda.

Om lag ein tredjedel av Amazonasskogen er privateigd, og landeigarar har ofte lovleg rett til å avskoge (ofte opptil 20 pst. av eigedommen). Noreg held i 2021 fram arbeidet med å støtte det brasilianske sivilsamfunnet, academia og privat sektor med å utvikle nye tilnærmingar for å implementere den brasilianske skoglova, redusere både lovleg og ulovleg avskoging, og oppnå berekraftige forsyningskjeder. I 2021 støtta til dømes Klima- og skoginitiativet Climate Policy Initiative i Brasil, som arbeider med å forbetre implementeringa styresmaktene gjer av skoglova, til å innføre miljøkriterium for jordbrukssubsidiar og til å gjere infrastrukturutbygging meir berekraftig. Ein avtale med Igarape Institute for å kartleggje og synleggjere miljøkriminalitet i Amazonasbasenget vart vidareført. I 2021 arrangerte Noreg i samarbeid med Igarape dialogmøte med ambassadane landa i Amsterdam Declaration Partnership (ADP) har i Brasilia, for å løfte skogkriminalitetsagendaen. Ein avtale med sivilsamfunnsorganisasjonen Imazon om å forbetre varslinga av avskoging og ulovleg hogst med sikte på å auke effektiviteten i lovhandhevinga vart òg vidareført i 2021.

Det vart i 2021 ikkje utbetalt midlar frå Noreg til Amazonasfondet. Noreg utbetalte til saman 128,7 mill. kroner til tiltak omtalte over, av dette 73,7 mill. kroner til urfolksprogrammet. I tillegg vart sivilsamfunnsorganisasjonar støtta med om lag 77 mill. kroner gjennom sivilsamfunnsporteføljen forvalta av Norad.

Guyana

Guyana har lykkast med å halde avskoginga svært låg sidan Noreg og Guyana inngjekk eit bilateralt klima- og skogsamarbeid i 2009. Av totalt rundt 1,5 mrd. kroner utbetalte i avtaleperioden er 1,3 mrd. kroner utbetalte for oppnådde resultat

under avtalen (dei resterande 200 mill. kronene har gått til førebuande tiltak). Pengane som Guyana har tent opp gjennom klima- og skogpartnerskapen, skal brukast til å gjennomføre Guyanas nasjonale lågkarbonsstrategi. Strategien legg vekt på framleis låg avskoging og behov for nye politiske reformer for å sikre auka involvering av mellom anna urfolka som forvaltar skogen. Styresettet i skogsektoren i Guyana er blitt betydeleg betra dei siste åra. Mellom anna har Guyana bygd eit robust skogovervakingssystem av svært god kvalitet.

Klima- og skoginitiativet prioriterte i 2021 å støtte Guyanas arbeid for å bruke ART/TREES-standarden for å verifiserte klimagassutslepp frå REDD+, og å støtte effektiv forvaltning av Guyanas REDD+ Investment Fund (GRIF).

Som det første landet i verda sette Guyana i 2021 i gang med verifisering av utsleppsreduksjonar gjennom ART/TREES-standarden. Samstundes leverte landet inn interessemelding om sal av utsleppsreduksjonar til kjøparkoalisjonen LEAF, som Noreg er ein del av. LEAF kjøper berre utsleppsreduksjonar som er ART/TREES-sertifiserte.

Auka vasstand grunna klimaendringar er eit stort problem i Guyana, og den store flaumen våren 2020 har blitt kategorisert som ein av dei mest øydeleggjande katastrofane landet har opplevd. Guyana planlegg i nasjonalt budsjett 2022 å bruke store delar av dei resterande midlane i GRIF på klimatilpassing og flaumsikringstiltak. Dei siste åra har det vore funn i Guyana av nokre av dei største olje- og gassreservane i verda, og i desember 2019 starta ExxonMobil opp oljeproduksjon. Presidenten og visepresidenten har erklært at det framleis er ønskjeleg med ei lågkarbon utvikling for Guyana.

Guyana var hardt ramma av covid-19-pandemien også i 2021. Det er framleis forseinkingar knytte både til oppstart av nye GRIF-prosjekt og i eksisterande prosjekt, slik som arbeidet med å styrkje landrettar for urfolk. Likevel var det større framgang i GRIF-porteføljen i 2021 enn føregåande år.

North Pakaraimas District Council, ein av Rainforest Foundation US sine partnarar i Guyana, ferdigstilte i 2021 innsamlinga av kartdata og GPS-punkt for eit område på 560 000 ha i Guyanas distrikt 8. Området er tradisjonelt brukt av urfolk frå 32 ulike busetnader, først og fremst frå urfolksgruppa Patamona, til jakt, fiske og sanking. Skogen er førebels intakt, men lokalsamfunna er uroa for om gullgravarar vil ta seg inn på området. Før karta kan brukast til å fremje kravet om kollektiv

eigedomsrett basert på tradisjonell bruk, må dei gjennom ein valideringsprosess med lokalsamfunna.

Det vart i 2021 utbetalt om lag 26 mill. kroner til Guyana gjennom organisasjonen Conservation International til arbeid knytt til skogovervakings-systemet i landet. I tillegg vart det utbetalt 30 mill. kroner til sivilsamfunnsorganisasjonar i Guyana gjennom Norads støtteordning for klima og skog.

Colombia

I 2019 vart klima- og skogsamarbeidet mellom Colombia, Noreg, Tyskland og Storbritannia forlengt. Gjevarlanda lovde å støtte opp om Colombias ambisiøse mål om å halvere avskoginga nasjonalt innan 2025 med opptil 3,3 mrd. kroner i perioden 2020 til 2025. Noregs del er på opptil 400 mill. kroner årleg for reduserte klimautslepp fram til 2025, dersom Colombia lykkast med å redusere avskoginga nasjonalt. I tillegg har Noreg lova opptil 470 mill. kroner fram til og med 2022 som betaling for gjennomførte reformer og andre tiltak.

Noreg hadde innan utgangen av 2021 betalt i alt 325 mill. kroner til Colombia for oppnådde reduksjonar i utslepp frå avskoging i colombiansk Amazonas gjennom REDD Early Movers-samarbeidet (REM), som er forvalta av den tyske utviklingsbanken (KfW). Utbetalingane gjeld ein del av Colombias reduserte avskoging i Amazonas i perioden 2013–2016, som til saman gav utsleppsreduksjonar berekna til 60 mill. tonn CO₂-ekvivalentar. Under den fornya skogavtalen frå 2019 er målet så snart som mogleg å kunne betale Colombia for utsleppsreduksjonar frå redusert avskoging på nasjonalt nivå.

I 2021 prioriterte Noreg å støtte opp under innsatsen frå styresmaktene for å redusere utslepp frå skogen, og innsatsen frå sivilsamfunnet på område som skogkriminalitet og urfolk sine rettar.

Etter at avskoginga gjekk opp i 2020 som følge av covid-19-pandemien og svekt myndigheitskontroll, særskilt i Amazonas, tyder førebelse tal på at avskoginga gjekk ned i 2021. Førebelse tal for første halvdel av 2021 viser ein betydeleg reduksjon i avskoginga i fleire Amazonas-fylke samanlikna med same perioden i 2020. Tal frå Global Forest Watch syner at nedgangen nasjonalt kan vere så mykje som 18 pst. Endelege avskogingstal for 2021 vil først stadfestast når Colombia offentliggjør den årlege avskogingsrapporten sin i 2022.

Sjølv om pandemien og sikkerheitssituasjonen har ført til vanskar i arbeidet mot avskoging, såg ein likevel framgang på ei rekkje område i 2021. Colombianske styresmakter har i løpet av året særskilt trappa opp innsatsen mot ulovleg avskoging og organisert kriminalitet. I januar 2021 presenterte regjeringa Duque ein ny nasjonal politikk for avskogingskontroll og berekraftig bruk av skogen, der styresmaktene stadfestar målet om nullavskoging (netto) innan 2030. Ei ny lov mot miljøkriminalitet vart vedteken av kongressen. I løpet av det siste året har fleire leiarar av kriminelle nettverk, tenestemenn i den colombianske hæren og i politiet blitt gripne for kopling til avskoging. Riksadvokaten har vedteke å opprette ei eiga avdeling for miljøkriminalitet og har styrkt innsatsen på dette i regionane i samarbeid med andre institusjonar. Noreg støttar dette arbeidet gjennom UNODC og Interpol.

Størsteparten av avskoginga i Colombia skjer i Amazonas, og i 2021 vart nærmare 20 000 km² i Amazonas underlagde planar for berekraftig skogforvaltning. Colombia har investert midlar som Noreg har betalt for oppnådde resultat tidlegare år, i Amazonasvisjonen. Programmet har støtta forvaltningsplanar i 172 urfolksterritorium, som til saman representerer over ¾ av alle urfolksterritoria i Amazonas og eit område på 165 000 km². Trass i ein komplisert sikkerheitssituasjon har ein lykkast i å setje i verk program for berekraftig produksjon, betaling for økosystemtenester og insentiv for skogvern i buffersona til Amazonas. Kriterium for null avskoging har blitt inkludert i ulike finansieringsordningar i landbrukssektoren, og i fleire fylke har ein utvikla planar for teknisk assistanse til småbønder for å produsere avskogingsfritt som del av å stanse utviding av landbruksgrensa. I tråd med regjeringa Duques mål om å verne 30 pst. av Colombias territorium innan 2022 har styresmaktene i perioden 2020–2021 etablert 219 nye verneområde på totalt 4740 km².

Colombia gjer stadig forbetringar i overvåkings- og varslingsystemet sitt for avskoging. Avskoging blir målt heilt ned på dagleg basis og for kvar veke, og varslingsrapportar blir sende ut til relevante institusjonar. I 2021 leverte Colombia inn sitt femte samandrag om sikringsmekanisar til FN's klimakonvensjon. Rapporten vart konsultert med urfolk og sivilsamfunn, og i løpet av året vart det halde fleire møte med urfolk og sivilsamfunn gjennom ulike rundebord for REDD+. Colombia fekk elles godkjent konseptnotatet sitt til ART-sekretariatet i desember 2021.

På basis av oppnådde tiltak og reformer, som mellom anna nemnde over, annonserte Noreg og

Tyskland ei utbetaling på til saman 300 mill. kroner til Colombia under klimatoppmøtet i Glasgow i november 2021, i tråd med lovnaden som vart gjeven i 2019. Den største andelen av midlane skal gå til tiltak under Colombias handlingsplan for å redusere avskoginga i Amazonas, Amazonasvisjonen. Ein mindre andel skal gå til Colombias fond for berekraftig utvikling, som støttar tiltak i heile landet.

Til saman utbetalte Noreg 212 mill. kroner til Colombia i 2021. I tillegg vart i underkant av 53 mill. kroner utbetalte til organisasjonar i Colombia gjennom Norads sivilsamfunnsportefølje.

Ecuador

I 2018 inngjekk Noreg, Tyskland og Ecuador ein avtale om skogsamarbeid, der Noreg og Tyskland forplikta seg til å bidra med opptil 50 mill. USD i resultatbasert støtte gjennom den tyske utviklingsbanken KfWs REDD Early Movers Program (REM). Noregs del av forpliktinga er på 300 mill. kroner. Ecuador har lenge vore leiande i utvikling av strukturar for iverksetjing av REDD+ på nasjonalt nivå, slik som skogmåling, prosedyrar for konsultasjonar og sosial inkludering. Landet har delteke aktivt i og motteke støtte frå FN's skogprogram, UN REDD.

Fram til og med 2021 har Tyskland og Noreg utbetalt til saman 31 mill. USD til Ecuador for verifiserte utsleppsreduksjonar i landet i åra 2015–2018. Av dette har Noreg utbetalt 170 mill. kroner. I løpet av desse fire åra oppnådde Ecuador samla utsleppsreduksjonar på 41,8 mill. tonn CO₂-ekvivalentar. Av desse har Noreg betalt for 3,8 mill. tonn.

I 2021 arbeidde Ecuador med å ferdigstille oppdaterte utsleppstal for å utløyse ei siste utbetaling under avtalen frå 2018 på 130 mill. kroner for reduserte utslepp i 2019. Arbeidet vart ikkje ferdigstilt, og utbetalinga er venta å skje først i 2022.

Under klimatoppmøtet i Glasgow i 2021 signerte Ecuador ein intensjonsavtale med den norskstøtta kjøparkoalisjonen LEAF for å selje utsleppsreduksjonar opptente i perioden 2022–2026. Som ein overgang til LEAF annonserte Noreg samstundes nye 200 mill. kroner til Ecuador for utsleppsreduksjonar opptente i åra 2020–2021.

Ecuador bruker betalingane for verifiserte utsleppsreduksjonar frå skog til å investere i berekraftig utvikling på landsbygda. Minst 70 pst. av midlane går direkte til lokalsamfunn og organisasjonar, deriblant urfolk. Eit av programma som tek imot støtte er Ecuadors skogbevaringspro-

gram, Socio Bosque, som medverkar til å halde ved lag livsgrunnlaget til lokalsamfunn ved å betale dei for arbeidet med skogvern. Dei resterande 30 pst. går til å støtte viktige styringsreformer og institusjonar for bevaring av skogane.

Peru

Etter fleire år med relativt stabil avskoging, gjekk avskoginga i Peru betydeleg opp i 2020 samanlikna med året før. Auken var knytt til covid-19-pandemien som har ført til migrasjon frå byane til landsbygda, budsjettkutt i miljøsektoren og auka spelerom for ulovlege aktivitetar. I 2021 kan avskoginga på nytt vere på veg ned. Global Forest Watch anslår at avskoginga gjekk ned med bortimot 20 pst. i 2021 samanlikna med 2020. Redusert avskoging er ein av hovudpilarane i Perus handlingsplan for å få ned nasjonale klimagassutslepp. Størstedelen av avskoginga (berekna til om lag 75 pst.) kjem frå småskala nyrydding av område for å produsere kaffi, kakao og andre landbruksprodukt. Avskoging er også knytt til utbreidd ulovleg hogst, gruvedrift og utbygging av infrastruktur. Peru heldt presidentval i 2021, der Pedro Castillo vart sett inn som president. Castillos regjering har vore prega av hyppige skifte, og det politiske landskapet i Peru har vore uoversiktleg.

I 2021 forlengde Peru, Tyskland og Noreg ei felleserklæring om støtte til Perus arbeid for å redusere avskoging i peruansk Amazonas fram til 2025, og Storbritannia og USA kom inn som nye partnarar. Norsk innsats i 2021 retta seg mot støtte til gjennomføring av felleserklæringa og å støtte sivilsamfunnsorganisasjonar på områda urfolk sine rettar og skogkriminalitet.

Peru var i 2021 framleis hardt ramma av covid-19-pandemien, noko som truar innsatsen mot avskoging. På grunn av omsyn til smittevern har det vore vanskeleg å arbeide med lokalbefolkninga i regnskogen for å gjennomføre tiltak mot avskoginga. Mange av desse er urfolk, som er særskilt sårbare. I 2020 gav Noreg tilsegn på 15 mill. kroner for tiltak retta mot situasjonen til urfolk under pandemien, og i 2021 bidrog prosjektet til å styrkje innsatsen til offentlege instansar for smittevern og beskyttelse av urfolk.

Sjølv om pandemien har avgrensa arbeidet under klima- og skogsamarbeidet, har det vore framgang på ei rekkje område i 2021. I tråd med forlenginga av samarbeidet til 2025 tok peruanske styresmakter i 2021 initiativ til å oppdatere handlingsplanen under felleserklæringa. Planen legg eit viktig grunnlag for å oppnå sentrale mål for

mellom anna å titulere land til urfolk og arealplanlegging i åra framover.

Peruanske styresmakter har dei siste åra gjennomført ei rekkje tiltak for å styrkje urfolk og rettane deira. Sidan 2014 har urfolk fått rettar til nærare 20 000 km², og i 2021 fekk ytterlegare 44 urfolkssamfunn i Amazonas landrettar til 420 km². I april 2021 vart ein viktig milestolpe nådd da peruanske styresmakter slo fast ved lov at området Yavari Tapiche skal avsetjast til ukontakta urfolksgrupper. Området er på nesten 11 000 km², eit område tilsvarande Jamaica. For å sikre tilstrekkeleg kapasitet til beskyttelse av reservatet vart også ein beskyttelsesplan vedteken i 2021, og 15 kontrollpostar er etablerte i urfolksreservat rundt i landet for auka beskyttelse.

Mesteparten av avskoginga i Peru skjer på område kor arealbruken ikkje er bestemd, og fram til 2021 har 66 000 km² skog blitt kategorisert under klima- og skogsamarbeidet. Utover etablering av rettar til urfolksland har Peru utvida betydelege verneområde i Amazonas, og skogarealplanar er under utvikling i fleire fylke. Gjennom felleserklæringa fullførte delstaten San Martin i 2019, som første delstat i Peru, ein arealplan for skogen i sitt fylke, på over 30 000 km². I 2021 har dette arbeidet blitt vidareført, mellom anna i delstaten Ucayali.

Styresmakter har i løpet av året slått ned på ulovleg avskoging og korrupsjon i skogsektoren. I Amazonas-fylket Madre de Dios vart det i 2021 gjennomført fleire omfattande operasjonar mot kriminelle organisasjonar involverte i ulovleg handel med trevirke. Operasjonane vart støtta av mellom anna Interpol og UNODC, som tek imot finansiering gjennom det norskstøtta prosjektet LEAP. Peru har også med støtte frå mellom anna LEAP oppretta ei ny spesialeining i politiet som etterforskar ulovleg avskoging.

Miljøkriminalitet har stadig blitt eit meir anerkjent politikkområde i Peru, og dette vart særskilt stadfesta i 2021 da President Castillo etablerte ein høgnivåkommisjon for førebygging og nedkjemping av miljøkriminalitet. Vidare har Miljøverndepartementet etablert ei eiga eining for miljøkriminalitet for å styrkje innsatsen mot mellom anna ulovleg hogst og gruvedrift. Peru har også utvikla eit springssystem for tømmer, som i 2021 vart sett i verk i fleire delstatar i Amazonas. Dette systemet gjer det mogleg å følgje tømmeret via eit serienummer heilt frå hogstkonsesjon til salseller eksportpunkt. Arbeidet mot skogkriminalitet og for sporing av tømmer vart i 2021 støtta av Noreg via USAID.

På basis av oppfylte milestolpar under felleserklæringa annonserte Noreg ei utbetaling på 85 mill. kroner til Peru under klimatoppmøtet i Glasgow i november 2021. Midlane vil gå til å finansiere tiltak i handlingsplanen Peru har utarbeidd under felleserklæringa. Sjølv utbetalinga vil skje så snart Peru og Noreg har blitt samde om ein finansieringsmekanisme for samarbeidet.

Det vart i 2021 utbetalt 63 mill. kroner til prosjekt i Peru i regi av UNDP, GGGI og USAID. I tillegg vart det utbetalt om lag 23 mill. kroner til peruanske organisasjonar gjennom sivilsamfunnsporteføljen forvalta av Norad.

Sentral-Afrika og Central African Forest Initiative (CAFI)

Sentral-Afrika har den nest største tropiske skogen i verda. Nyare forskning peiker på at Sentral-Afrika har eit årleg netto opptak av CO₂ som er om lag seks gonger større enn Amazonas. I 2015 vart Central African Forest Initiative (CAFI) oppretta som eit regionalt fleirgjevarinitiativ med mål om redusert avskoging i regionen. CAFI vart etablert etter initiativ frå Norge, og dei første åra var Norge bortimot einaste gjevar. CAFI har etter kvart utvikla seg til eit reelt fleirgjevarfond. I 2021 var Tyskland det største gjevarlandet og hadde framleis presidentskapet. I styret deltek alle gjevarland aktivt, og samarbeidet er svært godt. CAFI omfatta i 2021 åtte gjevarland (Belgia, EU, Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Nederland, Sør-Korea og Noreg) og alle dei seks skoglanda i Sentral-Afrika (Kamerun, Den sentralafrikanske republikk, Den demokratiske republikken Kongo (DR Kongo), Ekvatorial-Guinea, Gabon og Republikken Kongo).

For 2021 og 2022 har Noreg ein avtale om totalt 800 mill. kroner i støtte til CAFI. I tillegg gav Noreg i 2019 ei lovnad om ekstra støtte til ein resultatbasert avtale med Gabon (sjå nedanfor).

Det vart i 2021 utbetalt i underkant av 648 mill. kroner til CAFI (inkludert resultatbasert utbetaling til Gabon). Det vart òg utbetalt om lag 33 mill. kroner til sivilsamfunnsorganisasjonar i regionen gjennom sivilsamfunnsporteføljen forvalta av Norad.

DR Kongo

I november 2021 vart det under klimatoppmøtet i Glasgow underteikna ein ny intensjonsavtale mellom CAFI og DRK. Avtalen vart underteikna av president Tshisekedi og statsminister Boris Johnson på vegner av CAFI. For dei første 5 avtaleåra

har gjevarane forplikta seg til støtte på inntil 500 mill. USD. DRK på si side forpliktar seg til stabilisert avskoging og omfattande reformer innan ulike sektorar som påverkar avskoging og skogforringing.

Under den førre intensjonsavtalen inngått mellom CAFI og DRK i 2016 har dei norske tilskotsmidlane gått gjennom CAFI-fondet og vidare til det nasjonale REDD+-fondet i DR Kongo (FONAREDD), som begge er forvalta av FN. I 2021 har det vore særleg god framdrift innan arbeidet med nasjonal landreform. Ny politikk er no vedteken av regjeringa, og ei arealplanleggingslov er oversend parlamentet. I reformprosessen har det vore lagt til rette for brei deltaking frå sivilsamfunn, urfolk og kvinner. CAFI har finansiert kompetanse- og kapasitetsutvikling i både arealplanleggingsdepartementet og departementet for landrettar.

Saman med Verdsbanken har urfolksstøtta frå FONAREDD medverka til at forslag til ny urfolkslov er utarbeidd og til behandling i parlamentet. I tillegg til å styrkje urfolk i DR Kongo sine kollektive landrettar til store naturskogsområde dei er avhengige av for levesettet sitt, styrker lova rettane til urfolkskvinner særskilt, ettersom dei opplever ei dobbel diskriminering som del av ein undertrykt minoritet. Lova skal òg sikre urfolk helsetenester, utdanning og rettshjelp.

Gjennom FONAREDD blir det finansiert program i utvalde provinsar med tiltak i ulike sektorar, slik som jordbruk, energi og arealplanlegging, for å redusera avskoging og skogforringing. Covid-19-pandemien har påverka framdrifta i desse. Likevel har programma i 2021 utarbeidd arealplanar på provinsnivå som til saman dekkjer 5 mill. ha, etablert 1 200 lokale komitear som arbeider med utvikling av lokale arealforvaltningsplanar, revitalisert 40 lokale jordbrukskomitear og medverka til betre tilgang på innsatsfaktorar til jordbruket. Dette er nødvendige føresetnader for å auke jordbruksproduksjonen lokalt utan at det medfører auka avskoging, og har medverka til at det i 2021 vart etablert ytterleg fleire titusen ha med berekraftig matproduksjon, avskogingsfri palmeolje og berekraftige treplantasjar for produksjon av brensel til matlaging. Det er også aukande merksemd om naturleg gjenvekst av skog, med 87 000 ha etablerte berre i provinsen Mai Ndombe.

For energisektoren er hovudfokuset knytt til alternativ til trekol for koking, effektive kokeomnar og auka berekraft i trekolproduksjonen. Koking med ved og trekol utgjer over 90 pst. av energiforbruket til matlaging i DR Kongo. Det har

i 2021 med støtte frå FONAREDD blitt selt 30 000 energieffektive kokeomnar i dei store byane. Ny nasjonal energipolitikk i DR Kongo er under utvikling, og det er gjeve støtte til tolv bedrifter gjennom eit inkubatorprogram i regi av FN sitt kapitalfond (UNCDF). Gjennom *Least Developed Country Investment Platform* (LDCIP) har energiprogrammet også medverka til at to bedrifter har motteke lån på til saman 350 000 USD for å skalere opp aktivitetane i DR Kongo for reduserte utslepp på energiområdet.

Familieplanleggingsprogrammet finansiert av FONAREDD medverkar til betre tilgang til prevensjon, slik at kvinner i større grad kan bestemme når og kor mange barn dei ønskjer, og dermed medverka til ein demografisk overgang i retning færre barn per kvinne. Trass i dei store pandemiutfordringane i 2020 og 2021 har programmet levert om lag 1,7 mill. «Couple Years of Protection» (prevensjonsbehovet til eitt par i eitt år) i 2021, ei fordobling frå 2020. I 2021 har DRK utvikla ein ny nasjonal familieplanleggingsstrategi.

Samla sett har fleire av dei implementerande organisasjonane brukt lang tid på å komme i gang med aktivitetane. CAFI har sett i verk fleire tiltak for å bøte på dette, men det er òg ei kjensgjerning at datainnhenting og informasjon om økonomiske og sosiale forhold er tidkrevjande. Dette er viktige tiltak for å få meir kvalitet i resultatrapportering og for å rapportere betre på tverrgående spørsmål.

Ved utgangen av 2021 hadde CAFI utbetalt 171 mill. USD til FONAREDD. Av dette hadde FONAREDD overført om lag 160 mill. USD til dei implementerande organisasjonane.

Gabon

Gabon er eit av dei mest skogdekte landa i verda, med 88 pst. av landmassen dekt av skog. Samstundes har landet sett seg mål om å ta vare på heile 98 pst. av skogen. Dette gjer Gabon til eit svært ambisiøst land i skogsamanheng. Norsk innsats i Gabon er retta mot å betale for verifiserte utsleppsreduksjonar.

I 2017 inngjekk CAFI ein intensjonsavtale med Gabon med ei ramme på 150 mill. kroner, utvida med 100 mill. i 2019. I tillegg til investeringsavtalen frå 2017, utvida i 2019, inngjekk CAFI og Gabon i 2019 ein resultatbasert avtale. Under denne avtalen innleverte Gabon i 2020 ein resultatrapport til CAFI for resultatåra 2016–2017. Rapporten dokumenterte utsleppsreduksjonar på om lag 5 mill. tonn CO₂-ekvivalentar (3,4 mill. tonn

etter fråtrekk av ein buffer), samanlikna med den historiske referanseperioden 2006–2015. Resultata vart stadfesta gjennom ei uavhengig verifisering i 2021, og Noreg betalte i 2021 gjennom CAFI i alt 148 mill. kroner for desse resultata. Pengane vil bli utbetalte til CAFI-akkrediterte organisasjonar for å implementere ulike prosjekt i tråd med nasjonale planar utvikla av Gabon.

CAFI støttar tre større program i Gabon. Det første har som mål å bidra i utviklinga av ein nasjonal arealbruksplan og eit nasjonalt system for å overvake naturressursar og skog. Programmet har i løpet av 2021 bidrege til naturressursrekneskapan til Gabon, kartlagt 22 landsbyar som ledd i den nasjonale arealbruksplanlegginga og bidrege med droneovervaking av skogen rundt 27 landsbyar. Programmet støtta i 2021 også den nasjonale arealplanleggingskommisjonens gjennomgang av hogstkonsesjonssøknader. Dei to andre programma har som mål å auke skogvernet med 400 000 ha i omtvista grenseområde mot Republikken Kongo, utvikle avskogingsfritt jordbruk og å bidra med innføring av obligatorisk, internasjonalt anerkjend hogstsertifisering. Programmet er forseinka, men det har blitt sett opp eit laboratorium for jordanalysar og eit geografisk informasjonssystem.

Republikken Kongo

I 2019 inngjekk CAFI ein intensjonsavtale med Republikken Kongo med ramme på 65 mill. USD. Av dette har Noreg lovd eit bidrag gjennom CAFI på inntil 200 mill. kroner. I intensjonsavtalen set Republikken Kongo seg som mål å verne om skogen og dei store torvmyrområda i landet. Arbeidet med utvikling og implementering av program for å nå målsetjinga er sett i gang. I 2021 vart fire program for til saman 11 mill. USD godkjende av CAFI. Desse programma er knytte til støtte til statsministerens kontor for overvaking av implementeringa av intensjonsavtalen, operasjonalisering og modernisering av det nasjonale skogovervakingssystemet, planting av 2700 ha tre til energibruk og til å redusere bruken av trekol i 8300 hushald.

Etiopia

2021 har, til liks med 2020, vore eit vanskeleg år for Etiopia. Borgarkrigen i Nord-Etiopia har dominert den innanrikspolitiske agendaen sidan utbrotet i slutten av 2020, og etiopiske styresmakter har blitt sterkt kritiserte for handteringa av krisa. Grashoppesvermar, tørke og covid-19-pandemien

har ført til ytterlegare utfordringar for landet i 2021.

På klimafeltet har det vore meir positivt. I 2021 leverte Etiopia oppdaterte nasjonale klimamål (NDC) til FN's klimakonvensjon, med ytterlegare skjerpt mål om 68 pst. reduksjon av klimagassutslipp i 2030 samanlikna med ei utvikling utan tiltak frå 2010. Måla er i samsvar med den nye tiårs utviklingsplanen til landet, som òg vart lansert i 2021. Både NDC og tiårsplanen er basert på Etiopias ambisiøse, grønne utviklingsstrategi frå 2011, Climate Resilient Green Economy Strategy (CRGE-strategien), som ligg til grunn for det norsk-etiopiske samarbeidet. I 2021 støtta Noreg Etiopias implementering av nasjonale skogsektorplanar under CRGE-strategien på område slik som skogbevaring, skogrestaurering og eit forbedra skogovervakingssystem. Det vart og gjeve støtte til sivilsamfunnsorganisasjonar sitt arbeid med lokal skogforvaltning og alternative inntektskjelder.

I 2021 vart det gjennomført nasjonalt val i Etiopia, og i september forma statsminister Abiy Ahmed si andre regjering. I ei omstrukturering av styresmaktapparatet som følgde, vart den eksisterande klima- og skogkommisjonen oppløyst, og Ethiopia Forest Development (EFD) vart etablert som ei sjølvstendig eining med ansvar for skogsektoren under Landbruksdepartementet. Mykje ressursar har blitt lagt ned i å utvikle eit sterkt mandat for EFD, og Noreg har vore godt informert i prosessen.

Trass i store nasjonale utfordringar har programmet og prosjekta som Noreg støttar hatt god framgang. Det vart i 2020 påbyrja ei midtvegsevaluering av flaggskipprogrammet REDD+ Investment Programme (RIP), og sluttrapporten vart ferdig i løpet av 2021. På overordna nivå syner denne særst gode resultat i to hovudkomponentar om skogbevaring og skogrestaurering/påskoging. Framdrifta i komponenten som arbeider for innovative samarbeid med privat sektor og sivilsamfunn, har vore tregare.

I 2021 fekk ulike kooperativ avgrensa til saman over 2000 km² skog gjennom RIP. Dette er eit viktig steg i prosessen fram til juridisk bindande avtalar med styresmaktene som sikrar desse lokalsamfunna bruksrett til skogen, samstundes som dei forpliktar seg til å ta vare på han. Kooperative får òg hjelp med å utvikle inntektsgevande aktivitetar for å betre levekåra til dei som bur i og rundt skogen.

Skogplantingsagendaen har fått fornya merksemd etter at statsminister Abiy i 2019 lanserte sin Green Legacy-plan med mål om å plante 20 mrd.

tre i løpet av 5 år. I 2021 rapporterte prosjektet å ha planta 5 mrd. tre. Gjennom RIP vart det planta til saman 80 km² skog, og det vart i tillegg gjennomført ulike aktivitetar for å rehabilitere i underkant av 2000 km² degraderte skogområde.

I 2021 inngjekk etiopiske styresmakter ein avtale med FNs mat- og jordbruksorganisasjon (FAO) om bistand til forbetring av systema sine for måling og rapportering av skogdata. Avtalen er finansiert av Noreg under RIP. Gode overvåkings-system er nødvendige for å kunne rapportere skogdata til FNs klimakonvensjon og for å kunne kvalifisere for resultatbaserte utbetalingar frå REDD+, og er ei prioritet for styresmaktene.

Noreg gav i 2021 støtte til fem sivilsamfunnsorganisasjonar gjennom Klima- og skoginitiativet: Farm Africa, World Agroforestry Center (ICRAF), Norwegian Forestry Group (NFG), Wondo Genet College og Kirkens Nødhjelp. Tematisk støttar dei opp om arbeidet til styresmaktene beskrive ovanfor. Dei fleste avtalane gjekk opphavleg ut i 2021, men fleire fekk kortare forlengingar inn i 2022. Av resultat frå 2021 er det verdt å nemne fire individuelle bønder og fem kooperativ som til saman greidde å selje meir enn 67 tonn skogskaffi til svært gode prisar på den internasjonale marknaden, under Farm Africa sitt prosjekt i skogområdet Bale. Slike alternative inntektskjelder er nødvendige for å stoppe avskoging.

Noreg støttar Verdsbankens program for berekraftige skoglandskap (BioCarbon Fund Initiative for Sustainable Forest Landscape), som samarbeider med Etiopia om å redusere utslepp og skape nye inntekter frå skogen i den største regionen i Etiopia, Oromia. I 2021 gjekk forhandlingane om ein kjøpsavtale om utsleppsreduksjonar mellom Verdsbanken og etiopiske styresmakter framover, og det er forventat at Etiopia blir det første landet i fondet som vil ta imot resultatbasert utbetaling for redusert avskoging.

Totalt vart det utbetalt cirka 150 mill. kroner til klima- og skogtiltak i Etiopia i 2021. I tillegg vart om lag 8 mill. kroner utbetalt til sivilsamfunnsorganisasjonar i Etiopia gjennom Norads sivilsamfunnsportefølje.

Liberia

Om lag halvparten av den attverande vestafrikanske regnskogen ligg i Liberia. Dette er ein unik og sterkt trua skogtype med global verneverdi. Noreg har hatt ein avtale om samarbeid for å betre forvaltninga i skogsektoren i Liberia sidan 2014, med ei finansiell ramme på opptil 1 mrd. kroner, avhengig av framdrift og resultat.

Sjølv om Liberia har unike skogar og store naturressursar, er det eit av dei fattigaste landa i verda. Akutte økonomiske utfordringar har prega dagsordenen dei siste åra. Ein avtale med Det internasjonale pengefondet (IMF) i 2019 gav håp om ein meir stabil økonomisk situasjon. Den globale covid-19-pandemien har likevel ført til at kort-siktig krisehandtering har blitt prioritert framfor langsiktig forvaltning.

I 2021 har Klima- og skoginitiativet støtta Liberias innsats for berekraftig arealforvaltning gjennom eit program i Verdsbanken. Arbeidet med oppretting av verneområde vart vidareført, likeins arbeidet med utvikling av økoturisme i to pilotområde. I 2021 vart også State of the Environment Report og National Environmental Action Plan ferdigstilte og publiserte. Arbeidet med gjennomgang av hogstkonsesjonar, og med gjennomgang av lovgjeving som regulerer gruvedrift i Liberia, vart vidareført. Ukontrollert gruvedrift er ei aukande utfordring i regnskogområda.

Klima- og skoginitiativet støttar også arbeidet til organisasjonen IDH i Liberia. IDH bidrog i 2021 med støtte til formalisering og registrering av landrettar og deltakande arealplanlegging for lokalsamfunn på eit område på 887 000 ha. Som eit resultat av arbeidet IDH gjer i Liberia, har også seks lokalsamfunn signert intensjonsavtalar med private selskap om samarbeid om berekraftig og skogvennleg produksjon av kakao.

I 2021 støtta Noreg gjennom Norad også arbeidet til organisasjonane FERN og Client Earth med styrking av lokalsamfunnsbasert skogforvaltning i Liberia.

Det vart i 2021 utbetalt 3,6 mill. kroner til Verdsbankens *Liberia Forest Sector Project* for skogsamarbeidet med Liberia. I tillegg vart det utbetalt om lag 7,5 mill. kroner gjennom Norads sivilsamfunnsportefølje.

Tanzania

Noreg heldt i 2021 fram med støtta til Tanzanias National Carbon Monitoring Centre (NCMC) og styresmaktene sitt REDD+ Readiness-prosjekt ved visepresidentkontoret.

Til saman utbetalt Noreg 1,6 mill. kroner til Tanzania i 2021 frå kap. 1482, post 73.

Rapportdel 3: Rapportering på resultatmålnivå

Styrkte rettar og betre levekår for urfolk og lokalsamfunn

Urfolk forvaltar ein stor del av tropisk skog gjennom tradisjonell kunnskap opparbeidd gjennom

tusenvis av år, men manglar ofte anerkjenning frå nasjonale skogstyresmakter og sikre landrettar for å halde fram med å utøve denne rolla. Det inneber høg risiko for at skogen blir utnytta for andre formål, til dømes gjennom tildeling av konsesjonar for hogst, gruvedrift eller plantasjar. Dette misforholdet ligg bak mykje av avskoginga som skjer i tropisk skog. På klimatoppmøtet i Glasgow i 2021 vart innsatsen urfolk gjer for skogen anerkjend, og fekk eit løft gjennom at til saman 1,7 mrd. USD vart lovd frå offentlege og private kjelder for å styrkje urfolk sine rettार til land fram til 2025.

Støtte til urfolk og lokalsamfunn skjer i hovudsak gjennom dei bilaterale samarbeida med skoglanda. I dei fleste av partnerskapane til Klima- og skoginitiativet står urfolksinnsatsen sentralt, mellom anna er det eit eige urfolksprogram i Brasil. Sjå omtale under Brasil og dei andre landa over. I tillegg blir urfolk og sivilsamfunn støtta gjennom sivilsamfunnsporteføljen som er forvalta av Norad, og gjennom strategiske instrument som The International Forest and Land Tenure Facility (Tenure Facility).

Tenure Facility har som mål å styrkje landreformer og rettार for urfolk og lokalsamfunn i utviklingsland. Så langt har Tenure Facility medverka til å styrkje landrettane for urfolk og lokalsamfunn til 19 mill. ha, av desse 5 mill. ha i 2021. Dei fleste av resultatane er oppnådde i Klima- og skoginitiativets prioriterte land. I Peru har Tenure Facility bidrege til å sikre 1,3 mill. ha for urfolk i frivillig isolasjon. I Liberia er 24 lokalsamfunn i ferd med å få formell anerkjenning for eit areal på nær 600 000 ha. I Colombia er nær 300 000 ha kartlagde og avgrensa, første steget fram mot formell anerkjenning som urfolksterritorium.

Gjennom Norads tilskotsordning for sivilsamfunn har Noreg gjennom 2021 støtta ei rekke frivillige organisasjonar som arbeider i fleire land og globalt med urfolksspørsmål. Mellom anna vart det gjennom eit konsortium av sivilsamfunnsorganisasjonar i Amazonas-landa som arbeider for sosial og miljømessig berekraft i Amazonas (RAISG), lagt til rette for dialog mellom urfolksorganisasjonar og styresmakter frå Brasil, Colombia, Ecuador og Peru om kor viktige landområda til urfolk er for å ta vare på naturskog og evna skogen har til å binde karbon. Bodskapen er underbygd av forskinga RAISG har gjort på feltet, som dokumenterer at mesteparten av det biologiske mangfaldet, og ein vesentleg del av karbonet bunde i skog, er å finne i urfolka sine leveområde. The Governors' Climate and Forest Initiative er eit anna døme. Nettverket arbeidde gjennom 2021

mellom anna med innsats for urfolksrettar på regionalt nivå i fleire sentrale skogland.

Gjennom 2021 fekk private selskap som investerer i karbonmarknader med høgare sosiale og miljømessige standardar, aukande merksemd om styrking av rettane til urfolk og lokalsamfunn – dette med sikte på å tryggje investeringane og auke sjansane for at jurisdiksjonane dei investerer i lykkast med å redusere utslepp. Mellom anna stiller ART-standarden for utsleppsreduksjonar (sjå under) høge krav til involvering og ivaretaking av urfolk sine rettार.

Noregs oppkjøp og tilgjengeleggjering av høgoppløselege satellittdata gjorde i 2021 urfolk og lokalsamfunn i stand til å dokumentere landrettar og varsle ansvarlege styresmakter om ulovleg hogst, gruvedrift og avskoging.

Noreg arbeidde gjennom året vidare med å få plattformar for urfolk og lokalsamfunn i klimaforhandlingane til å konsentrere seg meir om rolla til urfolk og lokalsamfunn i tropisk skog, Arktis og andre økosystem som er kritiske for å avgrense global oppvarming til halvannen grad over førindustrielle nivå. Som del av arbeidet med plattformar søkte urfolk og lokalsamfunn mellom anna å påverke dei nasjonale klimamåla (NDC) som landa melder inn til Klimakonvensjonen. Til sist kunne ein gjennom dei siste rapportane frå Klimapanelet som kom ut i løpet av 2021, slå fast at den tradisjonelle kunnskapen til urfolk og lokalsamfunn har blitt ein integrert del av kunnskapsgrunnlaget for å ta tak i klimaendringane. Tilsvarende arbeid for å integrere den tradisjonelle kunnskapen til urfolk og lokalsamfunn skjedde også i Naturpanelet, som spelar ei tilsvarende rolle under konvensjonen for biologisk mangfald. Regnskogsfondet og Sametinget bidrog også aktivt i dette arbeidet.

Tiltak for styrkte rettार og betre levekår for urfolk og lokalsamfunn vart i 2021 støtta gjennom innsatsen i samarbeidslanda. I tillegg vart det samla utbetalt om lag 130 mill. kroner til urfolks- og lokalsamfunnsorganisasjonar gjennom Norads sivilsamfunnsportefølje. Midla er òg omtalt under landinnsatsane.

Effektive internasjonale insentivstrukturar

Tropisk skog er ein sentral del av klimaløysinga, og tropisk skog og REDD+ er godt integrerte i FN's klimakonvensjon. Som ein del av løysinga må ein skape ein marknad for utsleppsreduksjonar, der skoglanda kan få føreseieleg finansiering på eit høgt nivå når dei oppnår utsleppsreduksjonar. Utsleppsreduksjonane som blir leverte, må vere

reelle og med høg integritet. I 2021 skjedde eit gjennombrøt for finansiering av utsleppsreduksjonar frå tropisk skog. Saman med USA, Storbritannia og private selskap danna Noreg kjøparkoalisjonen LEAF. LEAF sitt tilbod til skogland steig til over 1 mrd. USD i løpet av året. Over 23 skogland og delstatar melde i 2021 formell interesse for å selje utsleppsreduksjonar til LEAF. Av desse signerte Ghana, Vietnam, Ecuador, Nepal og Costa Rica intensjonsavtalar med Emergent på vegne av koalisjonen. LEAF vil betale for resultat oppnådde frå og med 2022. Costa Rica og Ecuador har vist tydeleg interesse for å verifisere utsleppsreduksjonar under ART også tidlegare enn 2022. Med ei hensikt om å setje i gang marknaden for ART-verifiserte utsleppsreduksjonar annonserte Noreg i 2021 støtte til desse to landa på til saman 300 mill. kroner.

For å sikre høg sosial og miljømessig integritet for REDD+utsleppsreduksjonar i den frivillige og regulerte karbonmarknaden har Noreg støtta arbeidet med utvikling av ein ny, uavhengig høgkvalitetsstandard for REDD+. Innan utgangen av 2021 hadde totalt elleve land eller delstatar sendt inn konseptnotat til Architecture for REDD+ Transactions (ART), som er det første steget for å kunne registrere seg som leverandørar av utsleppsreduksjonar under ART og The REDD+ Environmental Excellency Standard (TREES). Standarden har blitt godt kjend blant skogland og andre aktørar som er engasjerte i arbeidet med redusert avskoging, og det er tydeleg at aktørane legg merke til og blir påverka av arbeidet gjort i ART, mellom anna når det gjeld miljøintegritet. I 2021 fekk ART utvida løyve til å selje utsleppsreduksjonar frå 2016 til 2023 under FN's luftfartsorganisasjon (ICAO) sitt program for reduserte klimagassutslepp, CORSIA.

Noreg har over fleire år gjeve støtte til ulike multilaterale program med mål om å gje insentiv for varige nasjonale reformer. Den multilaterale satsinga skal hjelpe skogland å setje i verk inkluderande prosessar, å styrkje rettane til urfolk og lokalsamfunn, å oppnå større likestilling, å ta vare på biologisk mangfald og å oppnå utviklingsmål. Multilateralt arbeid er òg viktig for å gje insentiv for tropiske skogland til å redusere avskoging og for auka global merksemd om kor viktig internasjonal innsats er for å bevare regnskogane i verda.

Noreg har støtta UN-REDD sidan 2008. UN-REDD yter fagleg støtte til UN-REDDs medlemsland som ønskjer å redusere utslepp frå skog og arealbruk. Frå og med 2020 har UN-REDD ei særskilt rolle i å støtte skogland og jurisdiksjonar med å kvalifisere seg for finansiering av reduserte

utslepp frå skog, i samsvar med ART/TREES-standarden. I 2021 har UN-REDD arbeidd vidare med å støtte skogland i utvikling og forbetring av nasjonale system for skogovervaking og referansenivå, REDD+-strategiar og arealbruk, sikringsmekanismar for natur, urfolk og lokalsamfunn og med styrking av naturbaserte løysingar i dei nasjonale klimamåla (NDC) som landa melder inn til Klimakonvensjonen.

I 2021 vart den første utbetalinga for reduserte klimagassutslepp frå Verdsbankens Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) gjennomført da FCPF betalte 6,4 mill. USD for 1,28 mill. tonn utsleppsreduksjonar i Mosambik. Noreg har støtta FCPF sitt Readiness-fond med til saman 787 mill. kroner frå 2008 til 2018 og FCPF sitt Karbonfond med 2 mrd. kroner frå 2009 til 2019. 25 skogland har fått tilslutning til Readiness-planar og fått tilskot til å jobbe med dei. Av desse 25 landa har 15 gått vidare til forhandlingar med FCPF sitt Karbonfond om kontraktar om kjøp av tonn utsleppsreduksjonar frå skogsektoren. I 2021 hadde alle dei 15 landa i porteføljen skrive under kjøpekontraktar med fondet. Kjøpsvolumet i desse kontraktane er på nesten 145 mill. tonn CO₂-ekvivalenter over dei neste fire åra, med ein samla verdi på over 720 mill. USD, eller over 6,9 mrd. kroner. Midlar blir utbetalte frå Verdsbanken når landa har verifiserte utsleppsreduksjonar.

Noreg har sidan 2013 støtta Initiative for Sustainable Forest Landscapes (ISFL) gjennom BioCarbon Fund i Verdsbanken. Initiativet har både ein finansieringsmekanisme for kapasitetsbygging og teknisk assistanse, og ein for resultatbaserte utbetalingar. ISFL dekkjer jurisdiksjonar i fem land, Etiopia, Indonesia, Mexico, Colombia og Zambia, som til saman utgjer eit landareal på over 1,2 mill. km². Dei siste to åra har det vore forseinkingar i fondet på grunn av covid-19-pandemien, spesielt knytt til utvikling og ferdigstilling av programdokumenta til landa. I løpet av 2021 har fleire aktivitetar i landa teke seg opp igjen i tråd med letta pandemirestriksjonar.

Til saman vart det utbetalt 56 mill. kroner til tiltak for effektive internasjonale insentivstrukturar for REDD+ i 2021.

Auka transparens

Auka transparens kring avskoging er eit av hovudsatsingsområda for Klima- og skoginitiativet. Ny teknologi og raskt fallande kostnader for satellittar og satellittinformasjon gjer det mogleg å overvake avskoging i nær sanntid. Teknologien gjer

det også mogleg å følgje råvarer og finansstrau-
mar og korleis dei heng saman med avskoging.

I 2020 inngjekk Klima- og skoginitiativet kontrakt med Kongsberg Satellite Services med underleverandørane Planet og Airbus for å gjere høgoppløselege satellittbilete gratis og offentleg tilgjengelege. Tenesta var operativ frå oktober 2020. Kvar månad blir oversiktsbilete over alle tropiske landområda gjorde offentlege. Desse kan brukast til å oppdage mindre endringar i skogen, til dømes frå ulovleg hogst eller for å spore gjenvekst, og dei er ein viktig reiskap for å forbetre dei nasjonale skogovervakingssystema. Ved årsslutt 2021 var det meir enn 10 000 registrerte brukarar av satellittprogrammet, frå 145 ulike land. Satellittbilete av meir enn 3 mill. km² areal har blitt lasta ned. Bileta var også tilgjengelege via tre offentleg tilgjengelege dataplattformar.

I 2021 har miljøforvaltninga i Colombia, Peru og Guatemala brukt satellittbileta til å forbetre berekninga av avskoging og skogforringing, og for å kartlegge plantasar. Miljøorganisasjonar som Mighty Earth og Rainforest Alliance har brukt satellittbileta for å få informasjon om avskoging knytt til palmeolje og annan landbruksproduksjon. Også fleire store selskap gjer bruk av satellittbileta for styringa si av forsyningskjeder. UNODC har nytte av bileta i arbeidet sitt mot illegal verksemd. For FNs matvareorganisasjon (FAO) er dei høgoppløselege satellittbileta viktige for forskning og utvikling av betre metodar for skog- og arealovervaking.

Klima- og skoginitiativet støtta i 2021 FAOs opplæring i metodar for å analysere satellittdata og berekne skogressursar. Sidan oppstarten av prosjektet i 2019 har det vore gjennomført opplæring av nasjonale ekspertar frå 83 land, inkludert Brasil, Colombia, DR Kongo, Peru og Venezuela. Eit anna FAO-prosjekt som Klima- og skoginitiativet støttar, SEPAL (System for Earth Observation Data Access, Processing and Analysis for Land Monitoring), har utvikla ei fritt tilgjengeleg internetbasert løysing for analysar som gjer det mogleg for skogland å gjere avanserte analysar utan å investere i eiga datalagring.

I dei bilaterale samarbeida medverkar Klima- og skoginitiativets innsats til å utvikle system for måling, rapportering og verifisering, mellom anna i Indonesia, Guyana, Peru og Etiopia. I tillegg tek skoglanda imot støtte gjennom UN-REDD, spesielt for å møte krava i bokføringsstandarden ART/TREES, som beskriven over.

På globalt nivå er Noreg den største gjevaren til prosjektet Global Forest Watch, som gjer oversikt over tap av skogdekke i verda gratis tilgjenge-

leg via nettsidene sine. Global Forest Watch har òg vore ein sentral kanal for å gjere satellittbileta tilgjengelege for allmenta. Trafikken på nettsidene deira auka etter at dei høgoppløselege bileta vart tekne i bruk. Mellom anna viser tal at styresmakter i område i Afrika som lykkast i innsatsen mot avskoging, bruker skogdata frå Global Forest Watch. Ein veksende del av arbeidet til Global Forest Watch er konsentrert om å dekkje behova til kommersielle selskap for å analysere risiko for avskoging i eigne porteføljar. Dette arbeidet påverkar selskapa til å offentleggjere tidlegare hemmeleg informasjon og gjer at dei ikkje lenger kan orsake seg med manglande informasjon eller konkurranseomsyn.

Klima- og skoginitiativet støttar òg sekretariatet til Global Forest Observations Initiative (GFOI), ei plattform for samarbeid og utvikling av støtte til skogland for betre skogovervaking. GFOI er ein viktig arena for koordinering av innsatsen Noreg støttar, og andre store donorar som USA, Storbritannia og Tyskland. Det er òg ein viktig fagleg arena. GFOI driv også ei nettside med rådgjeving og metodar for skoganalysar.

Ei rekkje store selskap har sett seg mål om at forsyningskjedene deira skal vere utan avskoging. Plattformen Transparency for Sustainable Economies (TRASE) medverkar til å auke tilgangen på informasjon om selskap som handlar med dei råvarene som er mest knytte til avskoging i verda, det vil seie soya, palmeolje, storfekjøtt, kakao m.m. Plattformen dekkjer over 60 pst. av global handel med slike råvarer og syner kva for selskap som importerer frå område med mykje nyleg avskoging. Informasjonen er kopla med informasjon om konsesjonar og landregistreringar og er tilgjengeleg for alle interesserte. Ei tilsvarende plattform som inneheld informasjon om finansstraumar og egedelar i dei same selskapa, er i ferd med å bli utforma. I 2021 vart det inngått samarbeid med UK Soy manifesto, Responsible Luxury Initiative, ForestMind og Retail Soy Group. Innan finanssektoren har TRASE vidareført samarbeid med Storebrand, Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland og NASDAQs Quandl plattform. Data frå TRASE har også blitt tekne i bruk av europeiske styresmakter og sivilsamfunnsorganisasjonar i samband med utvikling av reguleringar av import av jordbruksvarer for å motverke avskoging.

I perioden 2019–2021 vart kapittelposten styrkt med til saman 600 mill. kroner til innsats for offentleg tilgjengeleg infrastruktur for skogdata. Midlane har vore nytta til innkjøp av høgoppløselege satellittbilete (400 mill. kroner) og til styrkt

kapasitet hos styresmakter og sivilsamfunn gjennom FN-organisasjonar og NGO-ar (til saman 200 mill. kroner). Mesteparten av midlane er utbetalt i 2019–2021, resten er kontraktsfesta for utbetaling framover.

Det vart i 2021 utbetalt om lag 206 mill. kroner til innsats for auka transparens og betre data om skogen. 100 av desse vart brukte på høgoppløyslege satellittbilete.

Råvaremarknader stimulerer til avskogingsfri produksjon

Meir enn halvparten av all avskoging i dag kjem av produksjon av mat og andre landbruksråvarer. Samstundes aukar mengda menneske på jorda svært raskt, og innan 2050 vil verda måtte dekkje matbehovet til 9–10 mrd. menneske med høgare gjennomsnittleg levestandard enn i dag. Berekraftig landbruk er difor sentralt for å redusere avskoging i tropiske skogland.

Viktige stikkord for eit berekraftig landbruk er effektivisering av og innovasjon i jordbruket, god skog- og arealforvaltning, restaurering av landareal med utarma jord, skifte i kosthald og innsats mot matsvinn. For å oppnå dette er ein avhengig av at styresmakter legg til rette gjennom regulering, selskap må ta ansvar for at produksjonen ikkje medverkar til avskoging, og sluttbrukarane må stille både styresmakter og selskap til ansvar.

I 2021 har Klima- og skoginitiativet medverka til at internasjonale standardar og reguleringar set krav til avskogingsfrie forsyningskjeder, at leiande globale matverksemdar har komme med nye lovnader om avskogingsfrie forsyningskjeder, at styresmakter, lokalsamfunn og private verksemdar samarbeider betre om avskogingsfritt jordbruk, og at private verksemdar investerer i nye løysingar for korleis råvareproduksjon kan bli avskogingsfri.

Dei siste åra har mange store selskap engasjert seg i kampen mot avskoging. Om lag 500 selskap har teke på seg forpliktingar om å gjere forsyningskjedene sine avskogingsfrie. Det er likevel stor variasjon mellom selskapa når det gjeld gjennomføring.

Klima- og skoginitiativet støtta i 2021 sivilsamfunnsorganisasjonar som fremjar strategiar for å få privat næringsliv til å arbeide mot avskoging i forsyningskjedene sine. Desse organisasjonane har medverka til gjennombrøt ved å fremje No Deforestation, No Exploitation-policyar i gummiindustrien, avskogingsfri produksjon av soya og storfe i Latin-Amerika, avskogingsfri forsyning av palmeolje frå Indonesia og Malaysia, auka merk-

send om ulovleg tømmerhogst på Papua Ny-Guinea og i DR Kongo, utfasing av avskogingsdrivande biodrivstoff i EU og selskapsrapportering på avskogingsrisiko.

Klima- og skoginitiativet støtta i 2021 arbeidet til Tropical Forest Alliance (TFA) med å styrkje globale matvareselskap sine ambisjonar om avskogingsfrie forsyningskjeder. Som eit ledd i dette arbeidet la dei 10 største råvarehandlarane fram ei forplikting på klimatoppmøtet i Glasgow om å utarbeide eit vegkart for korleis verksemdene deira kan bli avskogingsfrie og redusere klimagassutslepp i tråd med Parisavtalens 1,5-gradersmål. Dersom selskapa følgjer opp desse lovnadene på ein truverdig måte, kan det bli eit vendepunkt for skogbevaring i viktige produsentland som Brasil og Indonesia. TFA har i tillegg etablert og styrkt fleire samarbeidsplattformer knytte til internasjonal marknadsregulering og lokale/regionale spørsmål i produsentland som Indonesia, Brasil, Peru og importlandet Kina. Plattformene bringar saman grupper med forskjellige interesser for å saman søkje konkrete tiltak for å redusere presset på skogane.

Klima- og skoginitiativet støtta i 2021 The Sustainable Trade Initiative (IDH) i innsatsen deira for å fremje samarbeid mellom styresmakter, lokalt busette og privat sektor for utvikling av avskogingsfritt jordbruk i viktige område i Brasil, Indonesia og Liberia. I 2021 har prosjektet mellom anna medverka til avtalar om berekraftig arealforvaltning på landskaps-/jurisdiksjonsnivå, formalisering av landrettar til småbønder i Liberia og meir effektiv landbruksproduksjon blant småbrukarar. I Brasil lanserte IDH, i samarbeid med supermarknadkjeda Carrefour og kjøttverksemda Marfrig, i 2021 ein teknisk protokoll for berekraftig oppdrett av kalvar som skal hindre at kvegproduksjon bidreg til avskoging. Næringslivssamarbeidet i jurisdiksjonane blir utvikla med tanke på framtidige investeringar gjennom &Green-fondet (omtalt nedanfor). Dette har resultert i fleire konkrete investeringar frå &Green-fondet i landskap der IDH har støtta avtalar om berekraftig arealforvaltning. Dei to initiativa er komplementære, slik at offentlege reguleringar og private investeringar dreg i lag.

Samarbeid med andre marknader som står for ein stor del av etterspurnaden etter råvarer som fører til avskoging, er viktig for å redusere presset på regnskogen. Noreg underteikna difor i 2016 Amsterdamerklæringane om berekraftig palmeolje og avskogingsfrie forsyningskjeder for landbruksvarer til Europa. I oppfølginga av desse erklæringane arbeider Noreg saman med åtte

andre ambisiøse europeiske land om å stanse avskoginga som europeisk etterspurnad etter palmeolje, soya, kjøtt, lær og kakao medverkar til, og med å påverke EU til sterkare tiltak for å kutte klimagassutslepp frå skog. Noreg leidde Amsterdampartnerskapen våren 2021 og retta spesielt søkjelyset mot den høge avskoginga i Brasil og manglande system for berekraftig omsetning av storefekjøtt og lær frå Brasil. Det vart innleidd dialog med store kjøttprodusentar og med interesseorganisasjonar for lær på den europeiske marknaden.

Dialogen med interesseorganisasjonen til soya-produsentane heldt fram i 2021. Det brasilianske soyamotoriet har vore viktig for å hindre avskoging knytt til soya i Amazonas. Det er framleis risiko for avskoging i samband med soyadyrking på det brasilianske savannelandskapet og for at ein del av denne soyaen hamnar på den europeiske marknaden. Fleire norske lakseprodusentar har komme med lovnader om å få lovleg og ulovleg avskoging ut av den direkte og indirekte verdikjeda si. Fleire store kjøttprodusentar har òg komme med forplikningar om å få både ulovleg og lovleg avskoging ut av heile verdikjeda.

I 2021 utbetalte Noreg dei siste 300 mill. kroner av ein total norsk lovnad på 800 mill. kroner til &Green-fondet for avskogingsfritt landbruk i tropiske skogland. Nederlandske og britiske styresmakter har saman med selskapet Unilever samla lovd eit tilsvarende bidrag. Fondet investerer i verksemdar som kan demonstrere omstilling til avskogingsfri råvareproduksjon i tropiske skogland, og bidreg dermed til utvikling av modeller som kan repliserast og skalerast opp for å gjere heile sektorar avskogingsfrie. I 2021 investerte fondet i ei leiande brasiliansk kjøttverksemd som vil gjere forsyningskjeda si i Amazonas avskogingsfri, og ein colombiansk kvegfarm som ønskjer å oppskalere berekraftig kjøttproduksjon. Ved utgangen av 2021 hadde &Green ei investeringsportefølje på 6 prosjekt med total verdi på cirka 100 mill. USD. Fondet hadde medverka til å beskytte 1,4 mill. ha skog, intensivere produksjonen på 200 000 ha jordbruksland og betra levevilkåra til nær 30 000 småbønder.

Det vart i 2021 utbetalt til saman om lag 485 mill. kroner frå kap. 1482, post 73 til tiltak for avskogingsfrie råvaremarknader. I tillegg betalte Norad samla ut om lag 87 mill. kroner til sivilsamfunnsorganisasjonar som jobbar for avskogingsfri råvareproduksjon. 50 mill. kroner av desse er rapporterte på under landinnsatsane.

Finansmarknader stimulerer til avskogingsfri produksjon

Den globale landbruksindustrien er årsak til størsteparten av tropisk avskoging. Andre industrielle drivkrefter for avskoging inkluderer gruvedrift og infrastrukturbygging. Det meste av denne aktiviteten er avhengig av ei eller anna form for ekstern finansiering for både investeringar og drift. Det er dermed mogleg for finansaktørane å utøve avgjerande påverknad på kva for prosjekt som blir gjennomførte, og korleis dei blir gjennomførte. Dei siste åra har det blitt aukande merksemd om klimarisiko, og sterkare krav til rapportering på slik risiko. Likevel er det framleis berre eit fåtal aktørar som trekkjer utsleppa frå indirekte avskoging gjennom forsyningskjeder inn i vurderingane sine.

Arbeidet til Klima- og skoginitiativet overfor finanssektoren er basert på ei forventning om at meir kompetanse om systemisk risiko knytt til avskoging, saman med kartlegging og offentliggjerjing av avskogingsrisiko, vil bidra til meir merksemd om problemstillingane og press på bransjen. I kombinasjon med høgare miljøstandardar vil dette bidra til å presse fram ei omlegging i berekraftig retning.

Gjennom støtte til Tropical Forest Alliance (TFA) bidrog Noreg til fleire finansinitiativ som vart lagde fram under klimatoppmøtet i Glasgow i 2021. 30 leiande finansinstitusjonar som forvaltar 8 700 mrd. USD, forplikta seg til å oppnå avskogingsfrie porteføljar innan 2025. Åtte selskap forplikta også meir enn 3 mrd. USD i innovativ finansiering for investeringar i avskogingsfri kjøtt- og soyaproduksjon i Amazonas, Cerrado og Chaco.

Gjennom samarbeid med sivilsamfunnspartnerar heldt Klima- og skoginitiativet fram med å løfte rolla finanssektoren har i å redusere avskoging frå råvareproduksjon. CERES lanserte i 2021 ei arbeidsgruppe av investorar med ein samla forvaltningskapital på 25 mrd. USD for å diskutere rolla finanssektoren har i å redusere klimagassutslepp og bevare regnskog og andre verdifulle økosystem. Climate Disclosure Project (CDP) bidrog i 2021 til at stadig fleire finansinstitusjonar og råvareselskap rapporterte på avskogingsrisiko som ein del av berekraftsarbeidet sitt. I tråd med innspel frå norske sivilsamfunnspartnerar anbefalte Task Force for Climate Related Financial Disclosure (TCFD) i 2021 at indirekte avskogingsrisiko frå forsyningskjeder må gjerast obligatorisk i rapportering på klimarisiko.

Frå sivilsamfunnsporteføljen til Norad vart det betalt i underkant av 21 mill. kroner til organisa-

sjonar som stimulerer finansmarknaden til å oppnå avskogingsfrie porteføljar.

Redusert skogkriminalitet

Ulovleg hogst utgjer ein stor del av hogsten i tropiske skogland, og i mange av Klima- og skoginitiativets samarbeidsland er det estimert at opp mot 80–90 pst. av hogsten er ulovleg. Internasjonal skogkriminalitet omfattar hogst og sal av tømmer og treprodukt der det har skjedd kriminelle handlingar i heile eller delar av produksjonskjeda. Ulovleg konvertering av skog til landbruksformål er omfatta av denne definisjonen. Internasjonal skogkriminalitet kan omfatte korrupsjon, dokumentfalsk i lisensutferdingsprosessen, påvinga og ulovleg arbeid, manglande miljøkonsekvensanalysar og konsultasjonar med lokalsamfunn og urfolk, kvitvasking av pengar og tømmereksport som går utanom skattestyresmaktene.

Den økonomiske verdien av handelen med ulovleg tømmer er stor, og FN og Interpol reknar ulovleg avskoging som den største forma for miljøkriminalitet når ein ser på den økonomiske verdien av handelen. Å kjempe mot ulovleg hogst og handel med ulovleg tømmer er viktig for Klima- og skoginitiativets samarbeidsland som ønskjer å få kontroll over avskoginga si og slik oppfylle utsleppsforpliktingane sine etter Parisavtalen. Innsats mot skogkriminalitet er òg viktig for å stanse tap av natur.

I 2021 støtta Klima- og skoginitiativet innsatsen styresmaktene i samarbeidsland gjer for å redusere ulovleg hogst. Ei rekkje sivilsamfunnsaktørar fekk òg støtte, mellom anna til arbeid med å eksponere selskap og individ som profitterer på skogkriminalitet. Initiativet medverka også til utvikling av ny teknologi og nye verktøy for å spore og avdekkje ulovleg verksemd. Satellittovervaking av dei tropiske regnskogane i verda, med høgoppløyslege bilete som alle kan nyttiggjere seg gratis, er eit døme på korleis Klima- og skoginitiativet i 2021 bidrog til betre kunnskap om og kontroll med skogen i tropiske skogland (sjå rapportering under auka transparens).

Sidan 2018 har Klima- og skoginitiativet støtta programmet Law Enforcement Assistance Programme to Reduce Tropical Deforestation (LEAP) for å styrkje evna til politi-, toll- og påtalemakter til å kjempe mot ulovleg avskoging i sentrale samarbeidsland i Asia og Latin-Amerika. Interpol og FN's kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC) samarbeider om implementeringa av programmet. Trass i utfordringar knytte til gjennomføringa av planlagde aktivitetar på grunn av covid-19-pandemien gjennomførte LEAP i 2021

ei rekkje etterforskingar og operasjonar som medførte beslag, arrestasjonar og rettsforfølging av selskap og personar som var involverte i ulovleg hogstverksemd. Til dømes starta LEAP i 2021 den taktiske fasen i ein ny operasjon i tolv land i Latin-Amerika og Karibia. I løpet av november og desember vart det gjort 69 arrestasjonar og beslag verde meir enn 700 000 USD, mellom anna av ulovleg tømmer og kol. LEAP var i 2021 også del av ein global operasjon retta mot ulovleg handel med fauna og flora, som mellom anna førte til beslag av 7,5 tonn ulovleg tømmer, inkludert 313 kubikkmeter rosentre.

Som eit bidrag til innsatsen mot internasjonal miljøkriminalitet har Klima- og skoginitiativet i 2021 støtta utviklinga av Nature Crime Alliance, ein internasjonal allianse som mellom anna skal styrkje arbeidet mot skogkriminalitet, ulovleg gruveverksemd og ulovleg handel med dyr og plantar. Alliansen har som formål å skape auka politisk merksemd om og engasjement i arbeidet mot miljøkriminalitet, bidra til auka finansiering av effektive tiltak, og til styrkt samarbeid mellom organisasjonar og land om lovhandheving.

Klima- og skoginitiativet har gjeve økonomisk støtte til fleire sivilsamfunnsorganisasjonar som jobbar med å avdekkje og rapportere lovbrøt i skogsektoren eller på anna vis arbeider med å kjempe mot skogkriminalitet i tropiske land. Eitt døme på dette er Environmental Investigation Agency (EIA), som etter fleire års etterforsking medverka til å eksponere eit av dei aller største handelsnettverka for ulovleg tømmer mellom Kongo-bassenget og Vietnam. I 2020 starta styresmaktene i Gabon eit formelt samarbeid med EIA og partnarane deira om utviklinga av eit sporingssystem for tømmer. Dette sporingssystemet vart pilotert i 2021.

Ein annan mottakar av tilskot, Amazon Conservation, har medverka til å styrkje evna Perus nasjonale skogbruksteneste, SERFOR, har til å handtere skogkriminalitet, ved å utvikle system, verktøy og retningslinjer som trengst for dette arbeidet. Prosjektet har medverka til å setje Peru betre i stand til å handtere og redusere ulovleg avskoging og skogforringing. I 2021 signerte Amazon Conservation ein ny femårig avtale med Norad for å halde fram med dette arbeidet i både Peru og Ecuador.

Det vart utbetalt 97 mill. kroner til tiltak mot skogkriminalitet frå Klima- og skoginitiativet i 2021. I tillegg vart det utbetalt om lag 83 mill. kroner til arbeid mot skogkriminalitet gjennom sivilsamfunnsporteføljen forvalta av Norad i 2021. 56 mill. kroner av desse er rapportert på under landinnsatsane.

*Rapportdel 4: Resultat av tverrgående innsats**Global oppslutning om skogbevaring*

Oppslutning om skogbevaring er ein føresetnad for at det globale samfunn skal ta vare på regnskogen, og er difor viktig for å få til resultat på tvers av alle resultatmåla til Klima- og skoginitiativet.

Skog og arealbruk utgjer om lag ein tredjedel av løysinga for å nå temperaturmålet i Paris-avtalen. I 2021 gjorde det britiske presidentskapet for klimatoppmøtet i Glasgow skog og arealbruk til ei stor global prioritering. Noreg medverka til dette gjennom partnerskapen med Storbritannia og Tyskland i GNU-samarbeidet (Germany, Norway and UK). På høgnivåmøtet med regjeringssjefar underteikna 143 land Glasgow-erklæringa om å stanse tap av skog før 2030. Noreg og 11 andre land kom med ein lovnad om å støtte tropisk skog med 12 mrd. USD fram til 2025, og private kjelder lovde 7,2 mrd. USD. Noreg jobba aktivt for å auke finansiering til område som hittil har fått lite merksemd, men som er viktige dersom vi skal nå globale mål: til saman 1,7 mrd. USD vart lovde frå offentlege og private kjelder for å styrkje urfolk sine rettar til land fram til 2025 og 1,5 mrd. USD til skogane i Sentral-Afrika. Det er oppretta eigne mekanismar for å overvake desse forpliktingane og for å rapportere på korleis pengane blir brukte.

Noreg var gjennom 2021 ein aktiv deltakar i Forest Agriculture Commodities and Trade (FACT)-dialogen, leidd av Storbritannia og Indonesia, om korleis vi kan få ned avskoging i globale forsyningskjeder. Saman med råvareselskapa sitt mål om vegkart for forsyningskjeder i tråd med 1,5-gradarsmålet om global oppvarming og med lovnaden frå finansinstitusjonane som avskogingsfrie porteføljar innan 2025 (omtalt under rapportering om finansmarknader, over) er det auka håp om at verda greier å nå målet om å stanse tap av skog innan 2030.

Store samanhengande skogområde gjev ei rekkje gratistenester i form av biologisk mangfald og sikring mot tørke og flaum. Skogane er heilt grunnleggjande for at vi skal nå mange av berekraftsmåla. Den norske støtta til Food and Land Use Coalition (FOLU) bidrog i 2021 til utvikling av særskilde vegkart for berekraftig arealbruk og matsystem i ei rekkje av Noregs skogpartnerland. FOLUs synteserapport *Growing Better* frå 2019 synte korleis mat- og arealbrukssystema i verda gjennom ti transformativ grep kan bli berekraftige også i ei tid med ei aukande verdsbefolkning. Bygd på kunnskapsutviklinga frå dette arbeidet vil koalisjonen dei neste åra støtte Indonesia, Colom-

bia, Etiopia, India og Kina i arbeidet deira for berekraftige matsystem.

Rainforest Journalism Fund (RJF) er eit journalistisk uavhengig fond drifta og forvalta av Pulitzer Center on Crisis Reporting, som fremjar journalistikk om betydninga av regnskogen og årsakene til avskoging. Nedslagsfeltet er dei tre store skoggeografiane Amazonas, Sentral-Afrika og Sør-aust-Asia/Indonesia. Frå oppstarten i 2018 og fram til 2021 har fondet finansiert over 500 journalistiske saker fordelte på 295 mediehus lokalt og regionalt og i leiande internasjonale medium. Trass i utfordringar knytte til covid-19-pandemien lykkast RJF i 2021 med publisering av saker, samarbeid og kapasitetsbygging mellom anna gjennom nettbaserte møte og samlingar. Fordi undersøkjande journalistikk kan vere svært farleg, arrangerer Pulitzer Center også omfattande tryggingkurs for journalistar.

I 2020 inngjekk Klima- og skoginitiativet ytterlegare ein avtale med Pulitzer Center om etablering av Rainforest Investigations Network (RIN). RIN er eit treårig prosjekt som skal drive grundig og langsiktig gravejournalistikk lokalt, regionalt og globalt. RIN skal også samarbeide med ei lang rekkje universitet i Amazonas, Kongobassenget og Sør-aust-Asia. I 2021 bestod RIN av 13 journalistar frå 10 land. Trass i utfordringar knytte til covid-19-pandemien lykkast RIN i løpet av 2021 å publisere 76 journalistiske saker. Totalt hadde desse sakene ei estimert rekkjevidde på 10 mill. visningar, med nyheitssaker i store mediehus som The New York Times, Bloomberg, NBC News og El País.

Frå 2018 har Klima- og skoginitiativet støtta Climate and Land Use Alliance (CLUA) sitt arbeid for reduserte klimagassutslepp gjennom forbetra arealbruk og realisert potensial for skog. I både Brasil og Indonesia har CLUA etablert samarbeid med veletablerte organisasjonar med stort nettverk og rekkjevidde, som også når ut til unge målgrupper. Spesielt i Brasil har CLUAs arbeid med informasjonsdeling og å få opp medvitte vore viktig, i ei tid prega av polarisering og spreiding av feilinformasjon. I begge landa har CLUA i 2021 arbeidd vidare med rettane til urfolk og lokalsamfunn, inkludert landrettar. Dette arbeidet utfyller Klima- og skoginitiativet sitt arbeid på urfolksområdet.

Det vart i 2021 inngått avtale om vidareføring av norsk støtte fram til 2024 til arbeidet med Interfaith Rainforest Initiative. FNs miljøprogram (UNEP) forvaltar midlane og koordinerer arbeidet. Formålet med initiativet er å mobilisere trusamfunn, religiøse institusjonar og religiøse leia-

rar i kampen for vern av tropisk skog i Indonesia, DR Kongo, Peru, Colombia og Brasil. Initiativet når ut til nye aktørar og til geografiske område som er vanskeleg tilgjengelege, og har etablert seg som ein viktig kanal for formidling og kommunikasjon. I 2021 har initiativet halde fram med å spreie kunnskap om klima, naturmangfald og berekraftig utvikling i dei fem partnarlanda og formidla forskingsbasert kunnskap om kor viktig tropisk skog er for å nå berekraftsmåla og oppfylle Parisavtalen.

Global Green Growth Institute (GGGI) hjelper styresmakter med å utvikle planar og strategiar for utsleppsreduksjonar og betre klimatilpassing innanfor energi, byutvikling, vassressursforvaltning og skog- og arealforvaltning. I 2021 gjennomførte GGGI totalt 186 enkeltprosjekt i 40 land. I skog- og arealsektoren rettar GGGI særleg merksemda si mot å arbeide saman med nasjonale styresmakter for å fremje breie sektortilnærmingar og å leggje til rette for berekraftige og sosialt

inkluderande investeringar frå privat sektor. Noregs kjernebidrag til GGGI blir samfinansiert av Klima- og skoginitiativet og statens kvotekjøpsprogram (sjå kap. 1481, post 22).

Noreg har støtta eit tverrfagleg forskingsprosjekt i regi av CIFOR, som følgjer policyutvikling og iverksetjing av REDD+, sidan 2009. Dette er eit globalt følgjeforskningsprosjekt for REDD+, inkludert resultat av norsk innsats, som utfyller evalueringar av Klima- og skoginitiativet, som Norad har ansvaret for. Frå og med 2021 rettar prosjektet merksemda mot Peru, Brasil, DRK og Indonesia.

Det vart utbetalt 155 mill. kroner til tiltak for å fremje global oppslutning om skogbevaring frå Klima- og skoginitiativet i 2021. Det vart òg utbetalt om lag 74 mill. kroner til same formål gjennom Norads sivilsamfunnsportefølje. 54 mill. kroner av desse er rapporterte på under landinnsatsane.

Del III
Omtale av særlege tema

8 Omtale av sektorovergripande klima- og miljøsaker

8.1 Klima- og miljøpolitikk i departementa

For å nå dei nasjonale klima- og miljømåla må alle sektorar i samfunnet medverke. Regjeringa fører ein brei klima- og miljøpolitikk som omfattar verkemiddel på resultatområda omtalte i kapittel 2 og verkemiddel innanfor ansvarsområda til andre departement.

Dette kapittelet handlar om klima- og miljøinnsatsen til regjeringa og tiltak og prioriteringar i andre departement.

Klima- og miljøpolitikk er ikkje først og fremst løyvingar og budsjettpostar. Arbeid for eit betre miljø omfattar i stor grad avgjerder som ikkje har direkte konsekvensar for statsbudsjettet. Til dømes vil planlegging av arealbruk vere viktig, det same er regulering av tillatne grenseverdier for forureining. Samstundes er statsbudsjettet eit viktig og betydeleg verkemiddel for å nå klima- og miljømåla.

8.1.1 Arbeids- og sosialdepartementet

Miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Eit trygt og seriøst arbeidsliv er eit av hovudmåla for ansvarsområda til Arbeids- og sosialdepartementet, under dette å redusere risiko for storulykker i petroleumssektoren. Dei same faktorane som førebyggjer og reduserer risiko for storulykker, vil ofte òg kunne bidra til å førebyggje forureining. Ulykker kan ramme både menneske, miljø og materielle verdier, og det er dei same førebyggingsmekanismane som kan hindre ulykker uavhengig av kva som kan bli ramma. Det er dei enkelte petroleumsselskapa som sjølve er ansvarlege for at helse, miljø, tryggleik og sikring er varetakne.

Førebygging av ulykker og uønskte hendingar som kan føre til forureining frå petroleumsverksemda, utgjer eit viktig bidrag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet til regjeringa sitt heilskaplege arbeid med klima og miljø. Hovudtyngda av klima- og miljøinnsatsen til Arbeids- og inkluderingsdepartementet ligg på resultatområdet for

forureining. Arbeidsmiljø- og sikkerheitsstyresmaktene fører tilsyn med at verksemdene følgjer opp HMS-ansvaret sitt.

Petroleumsverksemda er strengt regulert når det gjeld helse, miljø, tryggleik og sikring.

I regelverket er det stilt krav til robust utføring av utstyr og anlegg, som mellom anna inneber krav til barrierar mot ulykker og uønskte hendingar som kan føre til akutt forureining. Det er dessutan stilt strenge krav til HMS-styring for å sikre at tiltak for å førebyggje og stanse ulykker er tilpassa eigenarten til den enkelte verksemda, stadlege forhold og operasjonelle føresetnader. Arbeidsmiljø- og tryggingstyresmaktene sitt tilsyn med petroleumsverksemda på norsk kontinentalsokkel og på enkelte landanlegg er det Petroleumstilsynet som utfører. Petroleumstilsynet si oppfølging av tryggleiken medverkar til at aktørane set i verk effektive tiltak for å førebyggje, avgrense og stanse ulykker, inkludert ulykker som kan medføre forureining til sjø, til luft og til grunn. Dette bidreg til å byggje opp om dei nasjonale målsetjingane i klima- og miljøpolitikken.

Rapport 2021

Petroleumstilsynet gjev årleg ut Risikonivå i norsk petroleumsverksemd, Akutte utslepp (RNNP-AU). Gjennom dette arbeidet overvaker Petroleumstilsynet trendar for uønskte hendingar og ulykker i petroleumsverksemda som har, eller kunne ha, ført til akutt forureining. Dette arbeidet gjev viktig informasjon for å kunne betre effekten av tryggingarbeidet og dermed kunne førebyggje hendingar som kan gje akutt forureining på norsk sokkel. Rapporten for 2021 blir publisert i oktober 2022.

Med bakgrunn i totalbiletet frå RNNP-rapportar, kombinert med erfaringar frå tilsyn, har Petroleumstilsynet dei siste åra retta merksemda si særleg mot tre område: førebygging av brønnskrollhendingar, førebygging av akutte utslepp av kjemikalier og førebygging av akutt forureining frå innretningar på havbotnen. I 2021 vart desse prioriteringane lagde til grunn i Petroleumstilsynet si oppfølging av petroleumsselskapa og i sam-

arbeidet til styresmaktene om tilsyn, regelverksutvikling og forvaltningsplan for norske havområde.

RNNP-AU 2021 viser ingen tydeleg betring når det gjeld fleire typar hendingar med potensiale for forureining på norsk sokkel. Læring frå hendingar med potensial for forureining er viktig fordi det gir kunnskap om årsak til utslepp og om barrierar som har innverknad på førebygging av alle typar hendingar, både dei med potensial for personskaadar og dei med potensial for forureining.

Utviklinga for indikatoren talet hendingar med akutte råoljeutslepp viser ein positiv trend totalt sett i perioden 2005–2021. Den nedgåande trenden viser likevel ei utflating med variasjon i siste halvdel av perioden. I 2021 var talet på akutte oljeutslepp på det høgaste sidan 2011. Det er for tidleg å seie om den negative utviklinga representerer ein trend.

For talet på tilløpshendingar med storulykkespotensial ser vi at det totalt sett er ein nedgåande trend mellom 2005–2013. Denne utviklinga kan i hovudsak forklarast med nedgangen i hendingar med passerande skip på kollisjonskurs. Vi ser så ein svak auke i denne typen hendingar mellom 2013–2015. Etter 2015 har verdiane lege på eit jamt nivå.

Talet på hendingar med kjemikalieutslepp har variert rundt eit relativt stabilt nivå i perioden men kan synast å ha ein aukande trend dei siste åra. Den årlege utsleppsmengda av kjemikalier på norsk sokkel har også variert gjennom perioden frå 2005 til 2020. Der tala synte ei negativ utvikling i 2020, er det i 2021 ein markant reduksjon i utsleppsmengda. Akutte kjemikalieutslepp er framleis den dominerande typen utslepp i norsk petroleumsværksemnd, både når det gjeld talet på utslepp og årlege utsleppsmengder.

Plan for vidare arbeid

Petroleumstilsynet vil arbeide vidare med å utvikle og forvalte tryggingsregelverket slik at krav til teknologi, operasjonar og styring av verksemdene i petroleumssektoren underbyggjer nasjonale og regionale miljømål og klimapolitikken. Førebygging av akutt forureining er slik eit positivt miljøbidrag, som blir følgt opp i tilsyn, i trepartsforum og i samarbeid med andre styresmakter. Petroleumstilsynet vil òg føre vidare eit aktivt samarbeid med andre etatar i samband med utvikling og oppfølging av heilskapelege forvaltningsplanar for dei norske havområda.

8.1.2 Barne- og familiedepartementet

Omtale av miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Alt forbruk har direkte eller indirekte konsekvensar for miljø og klima. Dei siste tiåra har det samla forbruket til norske hushald auka betydeleg.

Det er eit mål at forbrukarane skal kunne gjere medvitne val i dei marknadene dei handlar i. Informasjon om miljøaspekta og dei sosiale aspekta ved varer og tenester kan gjere det enklare for forbrukarane å velje produkt som gjev mindre belastning på miljøet og ressursane. Gjennom etterspurnad av slike produkt kan forbrukarane påverke næringsdrivande til i større grad å ta omsyn til berekraft ved avgjerder om investeringar og produksjon.

Barne- og familiedepartementet (BFD) arbeider for å leggje til rette, forenkle og standardisere informasjon om miljøaspekta og dei etiske aspekta ved forbruket. Verkemidla er dei offisielle miljømerka den nordiske Svana og EU-miljømerket (EU Ecolabel), som blir forvalta av Stiftelsen Miljømerking i Noreg.

Rapport for 2021/2022

Miljømerking medverka i 2021 gjennom arbeidet sitt til at fleire produkt og tenester blir produserte etter strenge miljøkrav. Talet på produkt med miljømerket Svana auka med 14 pst. gjennom året, til 32 308 per 31. desember. Auken var størst innanfor produktgruppene møbel og innreiing, følgde av tekstilar, utemøbel og leikeapparat, reingjemiddel og kosmetiske produkt.

I ei undersøking i 2021 svarte 92 pst. av respondentane at dei hadde kjennskap til Svana. 27 pst. svarte at dei hadde kjennskap til EU Ecolabel. Den høge kjennskapen tyder på at forbrukarane generelt veit at merka gjev god rettleiing om kva som er meir miljøvennlige og berekraftige val.

Strategien om sirkulær økonomi frå 2021¹ la vekt på at forbrukarane må få betre moglegheiter til å gjere sirkulære val. Det vart difor bestemt å etablere eit kontaktpunkt i Forbrukarrådet for forbrukarmakt i det grønne skiftet. Kontaktpunktet vil ha som formål å samle kunnskapar, idear og erfaringar og fremje sirkulær praksis gjennom å spreie gode døme og metodar. Eit forprosjekt vart sett i gang i 2021. Arbeidet held fram i 2022.

¹ Nasjonal strategi for ein grøn, sirkulær økonomi.

Skulen er ein viktig arena for å skape forståing for ressurs- og klimaproblem og reflekterte haldningar til forbruk. BFD førte i 2021 vidare arbeidet med å fremje undervisning i forbrukaremne som òg tok opp spørsmål knytte til dette. BFD samarbeidde mellom anna med Ungt Entreprenørskap (UE) om eit undervisningsopplegg som skal fremje forståing for berekraftig forbruk. Om lag 2 200 elevar frå ulike delar av landet deltok i opplegget.

Det er tverrpolitisk semje om å arbeide for å redusere matsvinnet i Noreg. Sidan over halvparten av matsvinnet som er kartlagt, kjem frå private hushald, er det viktig for BFD å støtte opp om arbeid som er retta mot korleis forbrukarane sjølve kan redusere svinnet sitt. Resultata i forbrukarledet blir betre dersom alle ledda i verdikjeda for mat samarbeider.

I 2017 vart det inngått ein bransjeavtale om matsvinn mellom styresmaktene, mellom anna det daverande Barne- og likestillingsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet måde;og dei største organisasjonane i matbransjen. Med bakgrunn i bransjeavtalen har BFD i 2021 og 2022 støtta organisasjonen Matvett AS, som har som formål å redusere matsvinnet i samfunnet. Støtta frå BFD går til tiltak for å redusere matsvinn blant forbrukarane.

Plan for vidare arbeid

BFD vil i 2022 føre vidare arbeidet med å gjere det enkelt for forbrukarane å ta miljømedvitne val. Miljømerka Svana og EU Ecolabel vil framleis vere dei sentrale verkemidla for å formidle standardisert og kvalitetssikra informasjon om varer og tenester som er blant dei minst miljøskadelege på marknaden. Miljømerking, som forvaltar desse ordningane i Noreg, vil halde fram med å arbeide for at talet på produkt med miljømerke skal auke på den norske marknaden, og informere forbrukarar og profesjonelle innkjøparar om at miljømerkte produkt og tenester er enkle og trygge miljøval. Svana skal synleggjerast som verktøy for å skape ein meir sirkulær og berekraftig økonomi, og det skal utviklast meir heilskaplege livsløpsvurderingar av produkt.

Departementet vil i 2023 arbeide vidare med å fremje undervisning i forbrukaremne som tek opp spørsmål knytte til berekraftig forbruk og utvikling.

Gjennom bransjeavtalen vil BFD i 2023 halde fram med å støtte tiltak som kan leggje til rette for

at forbrukarane blir meir medvitne om å redusere sitt eige matsvinn. Bransjeavtalen gjeld fram til 2030 og byggjer på ein felles definisjon av matsvinn og eigne grunnlagsrapportar om statistikk og tiltak. Med utgangspunkt i FN sitt berekraftsmål 12.3 om matsvinn, som Noreg har forplikta seg til å arbeide for å nå, er det i bransjeavtalen sett eit overordna mål om å redusere matsvinnet i heile verdikjeda for mat med 50 pst. innan 2030. Berekingar som er gjorde, syner at matsvinnet sidan 2015 er redusert med 10 pst. På forbrukarledet er matsvinnet redusert med 6 pst.

8.1.3 Finansdepartementet

Hovudverkemidla i norsk klimapolitikk er, og skal vere, sektorovergripande verkemiddel i form av klimagassavgifter og omsetjelege utsleppskvotar. Om lag 85 pst. av norske utslepp er pålagde avgift eller kvoteplikt. Det generelle avgiftsnivået på ikkje-kvoteplichtige utslepp av klimagassar er 766 kroner per tonn CO₂ i 2022, og kvoteprisen er på rundt 800 kroner per tonn CO₂. Både andelen utslepp som er prisa, og karbonprisen forureinane står overfor, er høge samanlikna med i andre land.

I Prop. 1 LS Tillegg 1 (2021–2022) vart det varsla at regjeringa vil trappe opp avgiftene på ikkje-kvoteplichtige utslepp av klimagassar til om lag 2 000 2020-kroner i 2030. For å følgje opp dette foreslår regjeringa å auke avgiftene på ikkje-kvoteplichtige utslepp med 21 pst. utover prisstiginga i 2023. Det er konsistent med ei jamn opptrapping mot om lag 2 000 2020-kroner i 2030. Forslag om endringar elles i klimaavgiftene er omtalte i Prop. 1 LS (2022–2023).

8.1.4 Forsvarsdepartementet

Miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Klima- og miljøutfordringane i forsvarssektoren er spesielt knytte til bruken av materiell, i hovudsak fartøy og fly, for trening, øving og operativ verksemd for å halde i hevd den nasjonale forsvarsevna. Verksemda til Forsvaret kan påføre omgjevna både støyplager, skadar på natur og miljø og utslepp av klimagassar frå drivstoffbruk. Den omfattande bygningsmassen som forsvarssektoren har, medfører dessutan forbruk av energi til drift og oppvarming, som direkte og indirekte gjev utslepp av klimagassar. Vidare utgjer også den indirekte verknaden ein stor del, frå mellom anna anskaffingar av eigedom, bygg og anlegg, materiell og tenester. Materiell kan

vere alt frå kjemikaliar, uniformer og telt til komplekse materiellsystem som fly, fartøy og køyre- tøy. Samstundes forvaltar sektoren naturområde og kulturminne og kulturmiljø som gjev grunnlag for kunnskap, opplevingar og verdiskaping.

Forsvarssektoren skal medverke til at dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla kan nåast. Forsvarssektoren skal vidare støtte opp om Noregs bidrag til FN's klimamål under Parisavta- len og FN's berekraftsmål. I langtidsplanen for for- svarssektoren for 2021–2024 (Prop. 14 S (2020– 2021)) går det fram at forsvarssektoren skal arbeide samla for å tilpasse infrastruktur og mate- riell i takt med endra klima, redusere klimaavtryk- ket, minimere negativ miljøpåverknad og vareta natur- og kulturverdiar knytte til dei samla aktiviti- tetane i sektoren.

Etatane i sektoren bidreg breitt med ei rekkje tiltak som sørger for eit betre miljø. Det inklude- rer mellom anna opprydding av tidlegare forurei- ningar av sjøbotn og skytefelt, å gjennomføre til- tak for å ta vare på naturmangfald og for å redu- sere energibruk og klimagassutslepp frå sekto- ren. Etatane arbeider vidare med ivaretaking av kulturminne og kulturmiljø i område sektoren eig og bruker, og har gode system for avfallshandte- ring. Kystvakta har i tillegg ei viktig oppgåve med både miljø- og ressursoppsyn. Forsvarets miljøof- fiserar og kompetansemiljø i etatane legg ned ein omfattande innsats for å redusere skadar på mil- jøet under utdanning og øvingar, og dei samarbei- der i samband med dette tett med sentrale og lokale styresmakter.

Forsvarssektoren har ein eigen miljødatabase som verktøy for å registrere, overvake og rappor- tere miljøpåverknadene til etaten. Forsvarets for- skingsinstitutt (FFI) gjev kvart år ut ein rapport med årleg miljø- og klimarekneskap for forsvars- sektoren. Rekneskapen for 2021 er gjeven ut i rap- port FFI-22/00774. Rapportane gjev mellom anna oversikt over resultat og utvikling for sentrale mil- jøaspekt over tid, som næringsavfall, energibruk, drivstofforbruk, ammunisjonsbruk, kjemikaliar. I tillegg blir utsleppa av klimagassar i forsvarssek- toren presenterte i ein klimarekneskap.

Rapport for 2021/2022

Forsvaret, Forsvarsbygg, Forsvarsmateriell og FFI har i fellesskap utarbeidd ein klima- og miljø- strategi for forsvarssektoren. Strategien vil liggje til grunn for det vidare arbeidet med klima og miljø i sektoren framover. Arbeidet med strate- gien har styrkt samarbeidet om klima- og miljøsa- ker internt i forsvarssektoren. Implementeringa

av strategien gjennom konkrete tiltak vil kunne styrkje klima- og miljøarbeidet. Strategien beskriv fleire innsatsområde med tilhørande ambisjonar, retning og tiltaksområde. Dette er område der eta- tane meiner innsats i sektoren vil gje størst effekt innanfor klima- og miljøarbeidet. Dei fem innsats- områda er 1) redusere energiforbruk og direkte klimagassutslepp, 2) minimere miljøpåverknaden og sørge for eit giftfritt miljø, 3) bevare naturm- angfald og sikre kulturhistoriske verdiar, 4) omlegging til sirkulær økonomi og berekraftige anskaffingar og 5) tilpasse verksemda til eit endra klima.

Forsvarssektoren har gjennomført ei rekkje tiltak som reduserer belastninga på klima og miljø. Utfasinga av fossilt brensel til oppvarming av bygningane i sektoren er ferdigstilt i 2021 med unntak av dispensasjon for enkelte bygg tilknytte Bodø flystasjon i vente på avhending. Forsvaret bruker ulike simulatorar for fly, fartøy og køyre- tøy til øving og trening, noko som reduserer driv- stofforbruket og dermed klimagassutsleppa samanlikna med berre skarp trening. Offentlege anskaffingar utgjer ein vesentleg del av Noregs totale klima- og miljøforbruk. Anskaffingane forsvarssektoren gjer, skal difor støtte eit grønt skifte, FN's berekraftsmål og implementeringa av sirkulær økonomi.

Forsvarssektoren jobbar målretta med å redu- sere energiforbruket. Dette blir gjort gjennom fysiske tiltak på eigedom, bygg og anlegg og ved å gjere forsvarssektoren meir medviten om eige energiforbruk. Forsvarsbygg har implementert eit system for miljøoppfølgingsplanar, som skal brukast på alle prosjekt. Miljøoppfølgingsplanen set krav til miljøleing, byggjeplass og uteområde, energi, attvinning og avfall, helse- og miljøfarlege stoff, materialkrav og utslepp til vatn, jord og luft. I 2021 har Forsvarsbygg kartlagt moglege energi- tiltak og skal i perioden 2022–2024 gjennomføre energitiltak for 13 mill. kroner. Energiltaka hand- lar om å oppgradere og implementere tekniske anlegg for betre styring og drift av eigedom, bygg og anlegg og vil redusere energibruk nokså bety- deleg.

Forsvarssektoren er ein av dei største eige- domsforvaltarane i landet, med til dels store og svært varierte areal spreidde over heile landet. Store land- og sjøområde blir nytta som skyte- og øvingsfelt. Forsvarssektoren har gjennomført til- tak for å rydde opp i grunn og i sjøbotn som er for- ureina som følgje av verksemd frå tidlegare tider, følgd opp krav pålagde av miljøstyresmaktene på Forsvarets eigedom på land for å hindre forurein- ande aktivitet og teke omsyn til kartlagde miljø-

verdiar i skyte- og øvingsfelt både på land og i havet. Det blir gjennomført førebyggjande tiltak på eksisterande skyte- og øvingsfelt for å redusere framtidig utleking av tungmetall og andre miljøfarlege stoff som følgje av Forsvarets ammunisjonsbruk. Det blir gjort kartlegging og sett i verk tiltak for å rydde opp i forureining frå tidlegare tider på flyplassar og ved andre basar og anlegg. Det inkluderer opprydding av PFAS (perfluorerte sambindingar) på flystasjonane.

Forsvarsbygg har i løpet av 2021 miljøsanert to skyte- og øvingsfelt. I tillegg er det i gang kartlegging og prosjektering av tiltak i fleire felt, med planlagd sanering i perioden 2022–2024. Felta som er rydda/sanerte, er Nyborgmoen i Nesseby kommune i Troms og Finnmark og Brettingen i Indre Fosen kommune i Trøndelag. For sistnemnde felt vart det våren/sommaren 2021 gjennomført sanering av forureina område. Tiltaket legg til rette for avhending og sivil etterbruk av området. Forsvarssektoren har i tillegg gjennomført ei rekke strandryddeaksjonar.

Det blir lagt vekt på at eigedommane til forsvarssektoren skal forvaltast på ein måte som gjer at naturmiljø og naturmangfald blir tekne vare på. Det betyr at sektoren legg til rette aktivitetar slik at trua og nær trua artar og naturtypar blir bevarte. Sektoren bidreg mellom anna i oppfølginga av nasjonale strategiar og tiltaksplanar knytte til å vareta naturmangfald. Forsvarets miljøoffiserar og kompetansmiljø i etatane legg ned ein omfattande innsats for å redusere skadar på miljøet under utdanning og øvingar som under Cold Response 2022, og dei samarbeider i samband med dette tett med sentrale og lokale styresmakter.

Forsvarssektoren ved Forsvarsbygg har i perioden gjennomført ei rekkje skjøtsels- og restaureringstiltak for naturen. Mellom anna har ein gjennomført slått for å restaurere enger, tilpassa skjøtsel som fremjar pollinatorvennlege vekstar og rydda vekk framande artar på mange av lokasjonane til forsvarssektoren. Forsvarsbygg har ei eiga rettleiing for handtering av framande artar, som gjev eit oversyn over kva for artar sektoren prioriterer å rydde vekk, og råd om korleis dette skal gjennomførast.

Dei 14 nasjonale festningsverka til forsvarssektoren og fleire grensefestningsverk er attraktive arenaer for historie- og kulturformidling, reiseliv og rekreasjon. I 2021 vart landsverneplan fase 2 stadfesta av FD. Dette inneber vern av eit utval bygningar og anlegg frå den kalde krigen. Dei fleste kulturhistoriske bygningane i aktive leirar er i bruk av Forsvaret. Forsvarsbygg har utar-

beidd ei rettleiing i berekraftig utvikling av festningane som blir implementert i forvaltninga i løpet av 2022, irekna godkjent ein landsverneplan del II for etablerement bygde etter 1945.

Plan for vidare arbeid

I gjeldande langtidsplan for forsvarssektoren går det fram at forsvarssektoren skal arbeide samla for å tilpasse infrastruktur og materiell i takt med endra klima, redusere klimaavtrykket, minimere negativ miljøpåverknad og vareta natur- og kulturverdiar knytte til dei samla aktivitetane i sektoren.

Regjeringa la 8. april 2022 fram stortingsmeldinga om prioriterte endringar, status og tiltak i forsvarssektoren (Meld. St. 10 (2021–2022)). Her går det mellom anna fram at forsvarssektoren skal vere ein aktiv bidragsytar i det nasjonale arbeidet med utsleppskutt og skal samstundes tilpasse seg eit potensielt endra trusselbilete drive fram av klimaendringar.

Sektoren skal bidra breitt til at dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla kan nåast, og etatane i sektoren vil gjennomføre ei rekkje miljøtiltak i det kommande året. Dette går mellom anna fram av årsrapportane til etatane. Implementeringa av tiltak som resultat av den ovannemnde klima- og miljøstrategien blir viktig for forsvarssektoren framover og vil kunne styrkje bidraget frå forsvarssektoren til eit betre miljø og klima. Det blir lagt opp til eit integrert samarbeid mellom forsvarsetatane. Dette vil gje ei god og heilskapleg breidd i klima- og miljøarbeidet til forsvarssektoren.

8.1.5 Helse- og omsorgsdepartementet

Miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet og statsforvaltarane er rådgjevarar for sentrale og lokale helsestyresmakter, greier ut og tek del i overvakinga av miljøforureining. Etter folkehelselova har kommunane ansvar for å sikre befolkninga mot skadelege faktorar i miljøet.

Direktoratet for strålevern og atomtryggleik (DSA) har direktoratsoppgåver for Klima- og miljødepartementet innanfor området radioaktiv forureining og anna stråling i det ytre miljøet. DSA har vidare ansvar for fagleg utgreingsarbeid, for tilsyn med radioaktiv forureining og for å koordinere nasjonal overvaking av radioaktiv forureining i det ytre miljøet, i tillegg til internasjonale oppgåver.

Mattilsynet arbeider for miljøvennleg produksjon av trygge næringsmiddel og trygt drikke-

vatn. Ei-helse-perspektivet, der folkehelse, plante- og dyrehelse og omsynet til miljøet blir sett i samanheng, er grunnleggjande i matforvaltninga.

Arbeid med klima og miljø i spesialisthelsetenesta

Helse- og omsorgsdepartementet forvaltar staten sin eigarskap av dei regionale helseføretaka, som igjen er eigar av helseføretaka i landet. Som det blir uttrykt i Meld. St. 8 (2019–2020) *Statens direkte eierskap i selskaper – Bærekraftig verdiskaping*, er staten oppteken av at verksemda til selskapa er ansvarleg. Det inneber å identifisere og handtere risikoen selskapet påfører menneske, samfunn og miljø. Omsynet til berekraft og ansvarleg verksemd er reflektert i forventningane staten har til selskapa, og korleis staten følgjer opp selskapa.

Departementet har i styringsbodskapen til dei regionale helseføretaka bede om at spesialisthelsetenesta har ei heilskapleg tilnærming til klima- og miljøutfordringane. Miljøarbeidet i spesialisthelsetenesta blir koordinert gjennom eit samarbeidsutval mellom dei fire helseregionane. Alle dei regionale helseføretaka er representerte med ein medlem i samarbeidsutvalet. I tillegg har Sjukehusbygg HF, Sjukehusinnkjøp HF, vernetenesta og tillitsvalde ein representant kvar. Dei fire regionane har også kvar si miljøfaggruppe der alle helseføretak er representerte.

Rapport for 2021/2022

Styra i dei fire helseregionane vedtok i 2021 felles klima- og miljømål for spesialisthelsetenesta. Spesialisthelsetenesta skal bidra til å stoppe klimaendringane, og innan 2030 skal sjukehusa ha redusert direkte utslepp frå eiga drift med 40 pst. Det langsiktige målet er klimanøytral sjukehusdrift innan 2045. Klimanøytralitet inneber at verksemda ikkje slepper ut meir klimagass i atmosfæren enn det verksemda greier å fange opp eller fjerne. Måla er forankra i FN's berekraftsmål.

Det blir årleg utarbeidd ein felles årsrapport for samfunnsansvar i spesialisthelsetenesta, «Spesialisthelsetjenestens rapport for samfunnsansvar». Rapporten omhandlar klima og miljø, menneskerettar, arbeidstakarrettar og antikorrupsjon. Rapporten er utarbeidd av interregionalt samarbeidsutval for klima og miljø i spesialisthelsetenesta og omfattar helseføretaka i dei fire regionane og dei felleseigde selskapa (Sjukehusbygg HF, Sjukehusinnkjøp HF, Luftambulansenesta HF, Helsetenestas driftsorganisasjon for nødnett HF og Pasientreiser HF).

Planar for vidare arbeid

Verkemiddel for at befolkninga skal følgje kosthaldsråda

Samarbeidsavtalen mellom helsestyresmaktene og matvarebransjen (intensjonsavtalen om tilrettelegging for et sunnere kosthold) er forlengd, og ny avtaleperiode starta 1. januar 2022. Nytt i denne avtaleperioden er at det er sett konkrete mål for auka sal av Nøkkelhølsmerkte produkt, og at det er oppretta eit eige innsatsområde om påverknad av forbrukaråttferd. Avtalen varar til 31. desember 2025.

Helsedirektoratet har hovudansvaret for å kommunisere til befolkninga om kosthald. Dei har utvikla eit nytt og overbyggjande kommunikasjonskonsept for levevanane, kalla LEV. Kampanjen vart lansert 1. april 2022, og LEV hadde kosthald som tema i juni. I juli vil Helsedirektoratet støtte opp om kampanjen «NM i sunn mat i farta – #MerAv». Kampanjen har som mål at fleire skal ete meir frukt og grønsaker, grove kornprodukt og fisk. Helsedirektoratet vil køyre Nøkkelhølskampanje hausten 2022.

Berekraft er blitt inkludert som eit viktig element i det nasjonale kosthaldsprogrammet Fiskeprell. I Matjungelen, som er eit aktivitetsprogram for barnehage og SFO, står også mat som er bra for både kroppen og kloden, sentralt.

Halde ved like og vidareutvikle oppfølgingspunkt i Nasjonal handlingsplan for betre kosthald

I 2023 kjem det oppdaterte nordiske kostråd. I tillegg til ei oppdatering av råda frå ein helsefagleg ståstad skal klima- og miljøomsyn takast omsyn til der det finst vitskapleg grunnlag for det.

Regjeringa ønskjer å gradvis innføre eit dagleg sunt, enkelt skulemåltid som det blir jobba med å greie ut moglegheitene for.

Statistisk sentralbyrå skal lansere første del av ny kosthaldsstatistikk på kosthaldsområdet i september 2022. Den nye statistikken vil gjere det enklare å følgje utviklinga i kosthaldet og vil ha høg presisjon. Målet er at statistikken skal kunne gjevast ut på årleg basis, som del av offisiell statistikk.

Kommunar og fylke er sentrale i arbeidet for å påverke og leggje til rette for gode matval og sunt kosthald. Miljødirektoratet og Helsedirektoratet leverte si anbefaling om moglege modellar og kostnadsberekninga for styrkt tverrsektorielt samarbeid for tilrettelegging av eit sunt, berekraftig og klimavennleg kosthald i fylke og kommunar

24. juni 2022. Helse- og omsorgsdepartementet vil, i samarbeid med Klima- og miljødepartementet, vurdere anbefalingane og vidare oppfølgings tiltak.

Styrking av Direktoratet for strålevern og atomtryggleik (DSA) og oppretting av ein teknisk støtteorganisasjon (TSO)

I budsjettet for 2023 blir DSA styrkt med 10 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Midlane skal gå til etablering av ein teknisk støtteorganisasjon (TSO) og til auka kapasitet i DSA til råd og rettleiing knytte til dekommissjonering etter norsk nukleær verksemd. Det skal leggjast særleg vekt på etableringa av TSO. Etableringa av ein teknisk støtteorganisasjon innan strålevern og atomtryggleik er i tråd med anbefalingar frå Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA). TSO-en skal bestå av ekspertar som skal gje råd til DSA i samband med dekommissjoneringsprosessen. Dette inneber også å gje råd på område knytte til handtering av radioaktivt avfall og forureining når det er relevant, noko som fell inn under Klima- og miljødepartementets ansvarsområde.

Spesialisthelsetenesta

I føretaksmøtet i januar 2022 stilte Helse- og omsorgsdepartementet krav til dei regionale helseføretaka knytt til det vidare arbeidet med klima og miljø. Dei regionale helseføretaka vart her bedne om å dokumentere årleg status i arbeidet med å nå dei langsiktige måla innan klimaområdet gjennom rapporten om samfunnsansvar frå spesialisthelsetenesta. Det vart også stilt krav om at desse helseføretaka skal bidra i arbeidet med ein nasjonal analyse av sårbarheit og tilpassingsbehov relaterte til klimaendringar og helse. Dette er ei oppfølging av at Noreg slutta seg til helseprogrammet til FN's klimakonferanse i Glasgow, COP26.

Helseføretaka vil i tillegg til felles mål føre vidare lokale miljømål i verksemda. Dei regionale helseføretaka vil årleg følgje opp felles mål og utvikling i kvart enkelt helseføretak.

8.1.6 Justis- og beredskapsdepartementet

Svalbard

Det stortingsforankra målet om å bevare Svalbards særeigne villmarksnatur ligg til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard. Svalbardmil-

jøløva av 15. juni 2001 med tilhøyrande føresegner medverkar til måloppnåinga.

Ein stor del av verksemda til Sysselmeisteren på Svalbard er knytt til miljøvernrelatert arbeid. I organisasjonen til Sysselmeisteren er det samla både politifagleg og miljøvern fagleg ekspertise. Dette legg til rette for ei effektiv etterforskning av miljøkriminalitet og for eit godt fagleg informasjonsarbeid.

Lokalt er svalbardmiljølova med føresegner viktige verktøy for å vareta miljømåla. Ei viktig oppgave for Sysselmeisteren er å halde oppsyn med og avdekkje eventuelle brot på føresegnene om vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Dokumentasjon av utviklinga innan ferdsel og anna verksemd er viktig for å målrette tiltak. Sysselmeisteren legg vekt på rask og effektiv etterforskning og oppklaring av moglege straffbare forhold. Svalbard og Longyearbyen vil på grunn av auka aktivitet bli viktigare som base for beredskap mot forureining. Kystverket har ansvaret for oljevernberedskapen i området, med Sysselmeisteren som lokal ressurs. Lange avstandar og arktisk klima gjer det vanskeleg å handtere oljeutslepp i området. Førebyggjande tiltak for å unngå slike hendingar er difor svært viktige, mellom anna det innførte forbodet mot bruk av tungolje som drivstoff i territorialfarvatnet. For å redusere risikoen for hendingar med miljøskade til følge er det ei statleg losteneste for all skipsfart i farvatna på Svalbard på same måten som på fastlandet.

I samband med behandlinga av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard* bad Stortinget om at det vart sett i gang ei brei utgreiing av moglegheitene for framtidig energiforsyning på Svalbard, basert på berekraftige og fornybare løysingar, jf. Innst. 88 S (2016–2017). Ei ekstern utgreiing er gjennomført og kvalitetssikra av Olje- og energidepartementet og NVE. Det er òg gjennomført tilleggs-vurderingar, mellom anna av energiløysingar i ein overgangsfase mellom det noverande kolkraftverket og ei ny, langsiktig løysing. Ein legg opp til at kolkraftverket blir fasa ut og avvikla til fordel for eit nytt kraftvarmeverk med ei gradvis og forsvarleg innfasing av meir fornybar energi, i kombinasjon med auka satsing på energieffektivisering. Energiløysinga vil vere sikrare og meir klimavennleg enn løysinga i dag.

Longyearbyen lokalstyre har ansvaret for energiforsyning i Longyearbyen og eig kolkraftverket og infrastruktur som er knytt til kraftverket. I løpet av 2022 skal Longyearbyen lokalstyre utarbeide ein konkret energiplan for Longyearbyen og levere han til Olje- og energidepartementet. Premissane for planen er at fornybar energi

skal fasast inn raskast mogleg med mål om at fornybare løysingar skal utgjere hovudforsyninga.

Den endra situasjonen i verda har gjort tilgangen på kritiske råvarer usikker og endra markeds-situasjon for blant anna industrikol. Med bakgrunn i dette har styret i Store Norske bestemt å forlengje drifta av Gruve 7 til sommaren 2025. Kolet i den forlengta perioden skal brukast til industriproduksjon. Avgjerda gjer at Store Norske får tatt ut dei tilgjengelege kollreservane i Gruve 7 på forretningsmessig grunnlag. Noreg må ta sin del av ansvaret for sikker forsyning av råvarer. Staten som eigar motset seg difor ikkje ein forlengta drift til juli 2025 på bestemte vilkår. På denne bakgrunn er det heller ikkje behov for løysingar til drifta av Gruve 7 i 2023.

Politi- og lensmannsetaten

Dei viktigaste oppgåvene politiet har innanfor miljøvern, er å kjempe mot miljøkriminalitet gjennom førebyggjande verksemd, etterforsking med høg kvalitet og adekvat reaksjon. Som det kjem fram i stortingsmeldinga om miljøkriminalitet (Meld. St. 19 (2019–2020)), inneber førebygging på miljøområdet særleg gjensidig informasjonsdeling med relevante samarbeidsaktørar, slik at alle kan setjast i stand til å setje i verk nødvendige tiltak på eige ansvarsområde. Politiets samarbeidspartnarar i miljøforvaltninga må difor involverast både lokalt og sentralt.

Når det gjeld avdekking av miljøkriminalitet, vil regjeringa føre vidare felles aksjonar mellom politi og miljøstyresmakter og vurdere bruk av slike aksjonar på fleire miljøkriminalitetsområde enn i dag. Tolletaten vil også måtte inngå i eit slikt samarbeid ved grensekryssande kriminalitet.

8.1.7 Kommunal- og distriktsdepartementet

Beskriving av miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Målet med regional- og distriktsregionalpolitikken til regjeringa er regional balanse gjennom vekstkraft, likeverdige levekår og berekraftige regionar i heile landet. Ein berekraftig region har ei balansert befolkningsamansetjing og forvaltar menneskelege ressursar og naturressursar for utvikling og verdiskaping no og i framtida.

Berekraft er omtalt i dei overordna planane og strategiane til fylkeskommunane, til dømes dei regionale planane, som styrer verksemda til fylkeskommunane.

Areal- og samfunnsplanlegging etter plan- og bygningslova kan vere med på å avgrense utslepp av klimagassar. Det er viktig å planleggje for eit avgrensa transportomfang når kommunane vedtek lokaliseringa av bustader og anna utbygging. Klimavennleg lokalisering dreier seg om å få til ei kompakt utbygging og å satse på utbygging langs kollektivaksar og knutepunkt. Dette er viktige føresetnader for at klimavennleg transport skal bli eit føretrekt transportalternativ. For storbyane er nullvekstmålet viktig. Her er avtalane om byvekst eit sentralt verkemiddel. Planlegginga må òg ta omsyn til verknadene av eit klima i endring og til korleis naturen blir påverka av dette, når kommunane planlegg for arealbruken.

Kommunal- og distriktsdepartementet har ansvar for byggje- og eigedomspolitikken i statleg sivil sektor. Måla for politikken er

1. at statlege verksemdar har effektive lokale som støttar formålet til verksemdene
2. at statleg eigedomsforvaltning er verdibevarande, berekraftig og effektiv

Bygg- og eigedomsnæringa er den nest største næringa i Noreg. Staten er ein stor aktør innanfor denne næringa, både som eigar og leigetakar i marknaden. Statsbygg forvaltar ein stor del av den statlege eigedomsmassen og gjev råd til andre statlege verksemdar med behov for lokale. Statsbygg skal sørge for ei berekraftig og effektiv forvaltning av eigedommane. I byggjeprojekta gjev Statsbygg råd til oppdragsdepartementa om til dømes energiløysing, miljøambisjon og arealeffektivitet. Statsbygg gjev òg råd i leigesaker om til dømes miljøkvalitetar, og dei skal i rådgjevinga leggje vekt på lokalisering som gjev låg miljøbelastning. Mange av berekraftsmåla har innverknad på dette arbeidet, og berekraftsmåla skal difor vere eit element i arbeidet til Statsbygg. På det viset kan staten vere ein pådrivar for berekraftig utvikling i bygg- og eigedomsnæringa.

Statsbygg skal vareta viktige omsyn som energi, miljø og klima innanfor alle verksemdsområde, i medhald av tildelingsbrevet frå Kommunal- og distriktsdepartementet. Høg miljøfagleg kompetanse er ein føresetnad for å kunne redusere klimagassutslepp og skal vere rettleiande ved lokaliserings- og konseptval, i byggjeprosessen og i eigedomsforvaltninga.

Ein ny strategi for bygg og eigedom i statleg sivil sektor «Ei berekraftig, kostnadseffektiv og samordna bygg- og eigedomsforvaltning» vart lagd fram i 2021. Strategien inneheld 13 ambisjonar og 45 tiltak som departementet er i gang med å implementere. Ambisjonane og tiltaka er lagde

fram for Stortinget. Tiltak som omhandlar redusert klimafotavtrykk, utvikling av metodikk for måling av klima- og miljøpåverknad, fossilfrie byggeplassar, reduserte klimagassutslepp frå materiale, ombruk av byggjemateriale, reduksjon av byggeavfall og auka attvinningsgrad, er særleg relevante for klima- og miljøområdet.

Det har blitt utarbeidd felles klima- og miljøambisjonar for bygg og eigedom i statleg sivil sektor i Meld. St. 13 (2020–2021) *Klimaplan for 2021–2030*. Ambisjonane gjeld for staten som byggherre, eigedomsforvaltar og leigetakar. Strategien for bygg og eigedom i statleg sivil sektor byggjer på ambisjonane i klimaplanen. Ei utfordring er at den statlege bygge- og eigedomspolitikken i liten grad er samordna mellom departementa. Kommunal- og distriktsdepartementet arbeider med å skape eit meir samordna forvaltningsmiljø og eit felles rammeverk som dei ulike eigedomsforvaltarane skal halde seg innanfor. Dette er forankra i strategien for bygg og eigedom.

Statlege verksemder skal lokaliserast etter prinsipp i statlege planretningslinjer for samordna bustad-, areal- og transportplanlegging. Planretningslinjene ligg til grunn når staten byggjer, kjøper eller leiger lokale for verksemder.

Bygg- og anleggsnæringa står for ein stor del av klimagassutsleppa og om lag 29 pst. av avfallet i Noreg. Byggjenæringa har eit stort potensial for å kutte utsleppa, mellom anna ved å nytte klimavennleg materiale og ombruk av byggjeverar. Bygningsregelverket skal sørgje for at bustader og bygg er sikre, energieffektive og miljøvennlige. Å fremje berekraftig byggjeverksemde er ei prioritert oppgåve for Direktoratet for byggkvalitet (DiBK). I tillegg gjev Husbanken lån til å oppgradere bustader og byggje miljøvennlige bustader.

Rapport for 2021/2022

Kommunal- og distriktsdepartementet forvaltar to tiltak under distrikts- og regionalpolitikken som har miljø i målsetjinga si og/eller rapporterer på miljøeffektar. Investeringstilskot for store grøne investeringar er ei investeringsordning retta mot berekraftige industriprosjekt med mål om klimaomstilling. Ordninga har krav om 100 pst. andel prosjekt med positiv miljøeffekt. Mobiliserande og kvalifiserande næringsliv har tiltak for utvikling av næringslivet. Rapportering syner at 49 pst. av dei prosjekta som får stønad frå Innovasjon Noreg, har ein positiv miljøeffekt.

For alle næringsretta ordningar kan det vere målkonfliktar mellom økonomisk vekst og klima og miljø. Auka produksjon og auka investeringar fører med seg arealbruk, innsatsfaktorar (ressursbruk) og klimagassutslepp. Samstundes kan investeringar som medverkar til grøn omstilling, redusere energibruken per produksjon, endre produksjonslinjer til lågutsleppsløysingar, redusere ressursbruken per konsumenting (mellom anna gjennom sirkulære verdikjeder) og utvikle lågutsleppsløysingar og energiløysingar for vidare sal.

I 2021 lanserte Kommunal- og distriktsdepartementet strategien for bygg og eigedom i statleg sivil sektor «Ei berekraftig, kostnadseffektiv og samordna bygg- og eigedomsforvaltning». Strategien inneheld fire ambisjonar om klima, miljø og energi, og han peiker på tiltak som vil bidra til å nå ambisjonane. Departementet er i gang med å implementere tiltaka i 2022.

I 2021 var klimagassutsleppa i byggjeprojekt gjennomførte av Statsbygg reduserte med 28 pst. målte mot minstekrav i byggt teknisk forskrift. Berekinga inkluderer utslepp frå materiale og frå energi i drift over dei normerte livsløpa til bygga på 60 år. Omtrent 50 pst. av bygningsarealet i porteføljen til Statsbygg blir bygd etter miljøklassifisering BREEAM «excellent» og «very good».

Statsbygg gjennomførte i 2021 ei rekkje tiltak for ei meir berekraftig eigedomsforvaltning. Det vart installert 6 000 kvadratmeter solcellepanel på taket av Halden fengsel, Høgskulen i Halden og på kontrollstasjonen ved Svinesund. Andelen lokalprodusert fornybar solenergi i eigedomsporføljen utgjorde 0,3 pst. av samla forbruk i 2021. Krava frå Kommunal- og distriktsdepartementet til energibruk per kvadratmeter i eigedomsporføljen vart også innfridde. Dette kan delvis komme av lågare aktivitet som følgje av pandemien.

I dei leigeavtalane Statsbygg har vore rådgjevar for, har areal per tilsett blitt redusert med 53 pst. i 2021. Arealeffektivisering medverkar til redusert energibruk, klimagassutslepp og utbyggingsspress i byar og tettstader.

Statsbygg har samarbeidd med Oslo kommune, Pådriv og Resirqel om etablering av ein ombrukssentral for byggjeverar på Økern. Sirkulær Ressurssentral er venta å starte opp i løpet av 2022 og blir den største ombrukssentralen i Europa. Sentralen bidreg til å auke ombruk av byggjemateriale og redusere byggeavfallet frå byggjenæringa.

Kommunal- og distriktsdepartementet vedtok 29. mai 2022 endringar i Byggt teknisk forskrift

(TEK17) (og tilhøyrande endringar i byggjesaksforskrifta) som skal vere med på å redusere klima- og miljøavtrykket frå bygg. TEK17 skal mellom anna sikre at bygg oppfyller tekniske krav til sikkerheit, miljø, helse og energi. TEK17 har krav om at bygg skal byggjast, driftast og rivast på eit vis som gjev minst mogleg belastning på naturressursar og det ytre miljøet. Endringane inneheld mellom anna krav om at nye bygg skal byggjast slik at dei seinare kan demonterast, at materiale kan kartleggjast for ombruk ved større arbeid i eksisterande bygg, og at kravet til sortering av avfall på byggjeplass aukar frå 60 til 70 pst. Det er no òg sett krav om klimagassrekneskap for bustadblokker og yrkesbygg.

DIBK har fått i oppdrag å utarbeide eit kunnskapsgrunnlag om klimagassutslepp frå bygging, korleis klimagassutsleppa kan reduserast, og korleis dette verkar på byggjekostnadene.

Den 1. juli 2022 vart forskrift om dokumentasjon av byggevarer (DOK) endra, slik at det blir enklare å få tak i dokumentasjon på eigenskapane til brukte byggjevarer. Endringane inneber at utbyggjaren som skal bruke byggjevare, eller aktørar som bringar vidare brukte byggjevarer, kan få tak dokumentasjonen, heller enn at seljaren må gjere dette. Dette er ei meir fleksibel ordning som opnar for grøn vekst i marknaden for brukte byggjevarer.

DIBK driftar sekretariatsfunksjonen til Samordningsrådet for digitalisering som vart etablert i 2021. Formålet med rådet er å leggje til rette for effektive prosjekterings- og byggjeprossar, berekraftig forbruk, ombruk og digitalisering. Rådet skal arbeide for at bygg- og anleggsnæringa har god flyt av digitale og maskinleselege varadata. Det vil gjere at ein kan lage betre klimarekneskap for bygg, gjere ombruk av byggjevarer enklare og at det blir mindre avfall frå byggjeprossar.

Plan for vidare arbeid

Kommunal- og distriktsdepartementet skal følgje opp klima- og miljøambisjonar for bygg- og eigedomspolitikken. Desse er forankra i både klimaplanen, nasjonal strategi for ein grøn sirkulær økonomi og strategi for bygg og eige- dom.

Kommunal- og distriktsdepartementet arbeider vidare med å samordne den statlege byggje- og eigedomspolitikken for å sikre ei heilskapleg tilnærming til klima- og miljøpolitikk.

Meir digitalisering og produktdokumentasjon, betre modeller for livsløpsanalysar og meir

sirkulærøkonomi står fram som lovande verkemiddel for å redusere utsleppa frå byggsektoren.

Hurdalsplattforma slår fast at krava til bygnæringa skal skjerpast samstundes som det er eit mål å halde byggkostnadene så låge som mogleg. Kommunal- og distriktsdepartementet vurderer aktuelle verkemiddel for å balansere desse omsyna og vil setje i gang eit arbeid med å sjå krav i byggtknisk forskrift i samheng med andre verkemiddel som gjev reduserte klimagassutslepp.

Regjeringa vil frå 2023 gje Husbanken i oppdrag å støtte energitiltak for hushald med låg inntekt. Oppdraget blir finansiert ved overføring av 200 mill. kroner av Enovas årlege løyving til Husbanken. Midlane skal brukast til å gje stønad til energitiltak i kommunale utleigebustader for vanskelegstilte i bustadmarknaden.

8.1.8 Kulturdepartementet

Beskriving av miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Bevarings- og formidlingsarbeidet til musea bidreg til å spreie kunnskap om og oppleving av samanhengar og endringar i dei natur- og kulturbaserte miljøa som omgjev oss. Museumssektoren forvaltar kulturminne i form av bygningar og anlegg.

Mange museum forvaltar handlingsboren kunnskap og immateriell kulturarv. Interessa for slik kunnskap er aukande i vår tid, no som berekraft og samspel mellom natur og kultur er sette på dagsordenen for alvor. Musea har ei viktig rolle i dette arbeidet framover, ikkje minst sett i lys av berekraftsmåla. Berekraftsmåla krev felles innsats frå styresmakter, sivilsamfunn, privat sektor og akademia i alle land.

Meld. St. 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet. Tillit, ting og tid* vart behandla i Stortinget juni 2021. I Innst. 573 S (2020–2021) var det ei brei politisk semje om retninga for museumspolitikken framover.

Med tilvising til Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold* blir det sagt i museumsmeldinga at musea kan spele ei viktig rolle i arbeidet med å nå målet om å ta vare på eit mangfald av kulturmiljø som grunnlag for kunnskap, opplevingar og bruk. Bygningsvernundersøkinga frå 2019 som er gjennomført i samband med museumsmeldinga, vil vere ein del av kunnskapsgrunnlaget for å sikre eit godt samarbeid i forvaltninga av bygningsarven ved musea. Vidare viser undersøkinga

at det er eit stort etterslep på istandsetjing og restaurering av kulturhistoriske bygningar som musea forvaltar, særleg sett i lys av dei globale klimaendringane.

Rapport for 2021/2022

Rapporteringa frå musea til Kultur- og likestillingsdepartementet for 2021 viser at mange museum har avdelingar med Miljøfyrtårnsertifisering. Fleire museum deltek i samarbeid med kommunen om merket for berekraftige reisemål frå Innovasjon Noreg, og andre samarbeider på same måten om sertifisering som Fairtrade-kommune. Nesten alle musea har ei eller anna form for energisparingstiltak eller andre tiltak for å redusere klimagassutslepp.

Dei fleste musea driv også formidling om klima og miljø eller FN's berekraftsmål, gjennom utstillingar, pedagogiske tilbod og samarbeidsprosjekt. Enkelte museum har knytt forskings- og dokumentasjonsarbeid til desse temaa.

Norsk kulturråd forvaltar tilskotsordninga for sikringstiltak ved musea. Over denne ordninga, som blir finansiert over spelemidlane, vart det for 2021 gjeve tilskot for om lag 9,3 mill. kroner til 31 sikringstiltak ved i alt 24 museum. Det blir gjeve tilskot til å førebygge øydeleggingar ved mellom anna brann, tjuveri, hærverk og naturskade. Kostnadskrevjande tiltak for brannsikring vart i stor grad prioriterte også for tildeling i 2021.

Planar for det vidare arbeidet innanfor sektoren

I Meld. St. 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet. Til-lit, ting og tid* inngår oppfølgingspunkt 5.6.4. «styrke museets arbeid med handlingsbåren kunnskap og annen immateriell kulturarv « og 8.7.4: «innretta ei særleg satsing for heilskapleg ivaretaking av bygningsarven».

Kultur- og likestillingsdepartementet legg til grunn at kunnskapen musea har om materialbruk, tradisjonshandverk og tradisjonelle former for samspel mellom kultur og natur, bør vidareutviklast for å komme storsamfunnet til gode på fleire måtar. Musea har eit viktig samfunnsansvar i dette arbeidet. Tradisjonskunnskap knytt både til kultur- og naturarv kjem ikkje minst til nytte i samtida – i utviklinga mot ei meir berekraftig framtid. Kunnskapen om arbeidet til musea med den immaterielle kulturarven er fragmentert og lite systematisk, og departementet ønskjer at det framover blir lagt til rette for auka kunnskapsutvikling på dette området.

Regjeringa vil vidare innrette ei særleg satsing for ivaretaking av bygningsarven. Som ein del av dette arbeidet må det gjerast grundige prioriteringar på tvers av musea og gjennom regional og nasjonal samordning. Dette må også sjåast i samanheng med klimaendringar og konsekvensen av desse for bygningsmassane.

Grønt vegkart for kunst- og kultursektoren

I mars 2021 lanserte Virke kultur og opplevelse, Virke Produsentforeningen, Norske Konsertarrangører, Norsk teater- og orkesterforening og Norske kulturhus «Grønt veikart for kunst- og kultursektoren». Vegkartet er eit overordna strategidokument for korleis kvar enkelt kan gjere kultursektoren grønnare og meir berekraftig. Vegkartet set dagsordenen med overordna, anbefalte grep for at heile sektoren skal lykkast med grøn omstilling.

Kultur- og likestillingsdepartementet sluttar seg til at det er viktig at også kultursektoren arbeider aktivt for å nå klimamåla til regjeringa. Kultur- og likestillingsdepartementet vil i samarbeid med Klima- og miljødepartementet vurdere vidare oppfølging av vegkartet.

8.1.9 Kunnskapsdepartementet

Målet for Kunnskapsdepartementet (KD) sitt arbeid på klima- og miljøområdet er at utdanning og forskning skal medverke til berekraftig utvikling og omstilling til lågutsleppssamfunnet gjennom utvikling og formidling av kunnskap som bidreg til ny innsikt, gode løysingar og folk med gode dugleikar.

Formidling av kunnskap og gode haldningar til miljøet er ein integrert del av det pedagogiske opplegget i barnehagane og skulane. Grunnlaget for gode haldningar blir skapt i oppveksten, og det er difor viktig at natur og miljø også er ein naturleg del av barnehagane og skulane.

Regjeringa har som mål å bidra til dei store utfordringane samfunnet står overfor, gjennom utdanning og forskning. Kunnskapsdepartementet støttar opp rundt miljøforskning gjennom ulike satsingar og program i Forskningsrådet. I tillegg er ei klima- og miljørelevant forskning ei sak universiteta og høgskulane prioriterer gjennom grunnløyvinga deira frå Kunnskapsdepartementet.

Rapport for 2021/2022

Kunnskapsdepartementets målretta innsats på klima og miljø var om lag 1,7 mrd. kroner i 2021.

Kunnskapsdepartementet bidreg gjennom fleire av verkemidla Forskingsrådet har, til dømes store program som KLIMAFORSK, ENERGIX, og til Senter for Klimadynamikk ved Bjerknes-senteret i Bergen. Klima og miljø er sentrale tema i norsk polarforskning. Kunnskapsdepartementet finansierer programmet POLARPROG, i tillegg til forskingsinfrastruktur for polarforskning, der forskning på klima og miljø inngår. Det meste av norsk polarforskning skjer i Arktis og særleg på Svalbard og i Barentshavet. Raske klima- og miljøendringar i dei polare områda aukar behovet for kunnskap. Prosjektet «Arven etter Nansen» blir òg finansiert over Forskingsrådets budsjett, med tokt i sentrale og nordlege delar av Barentshavet. Dette er eit samarbeidsprosjekt mellom dei sentrale norske forskingsinstitusjonane på feltet og er venta å gje kartlegging og forskning av høg kvalitet. «Arven etter Nansen» er eit seksårig prosjekt frå 2018 til 2023 og er Noregs største marine forskingsprosjekt med eit totalbudsjett på 740 mill. kroner. Kunnskapsdepartementets årlege bidrag er 60 mill. kroner.

Noreg heldt fram i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa, i 2021. Gjennom programmet har det vore fastsett eit mål at over 35 pst. av budsjettet skal bindast til å møte klimautfordringar.

Plan for vidare arbeid

Regjeringa legg fram Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032* i samband med statsbudsjettet for 2023.

Langtidsplanen har tiårige mål og prioriteringar, med meir konkrete mål for innsatsen i den første fireårsperioden, der regjeringa forpliktar seg til å følgje opp prioriteringane i dei årlege statsbudsjetta. Etter at dei førre langtidsplanane vart lagde fram i 2014 og 2018, har verda endra seg, blant dei tre overordna hovudmåla for den nye langtidsplanen er miljømessig, sosial og økonomisk berekraft. Dermed er berekraftsmåla flytta opp i målbiletet frå tidlegare langtidsplanar, irekna klima, miljø og miljøvennleg energi. Utdanning, forskning og innovasjon er viktige verkøy som kan hjelpe oss å nå klimamål, og er med dette ei viktig prioritering. Kunnskapsdepartementet vil halde fram med å støtte opp under miljøforskning gjennom ulike satsingar og program i Forskingsrådet og universitets- og høgskolesektoren generelt.

8.1.10 Landbruks- og matdepartementet

Beskriving av miljøområde, miljømål og miljøutfordringar

Norsk landbruk tilbyr forbrukarane mat som er produsert på ein helse- og miljøvennleg måte, forvaltar store innmarks- og utmarksområde med tilhøyrande natur-, kultur- og friluftsverdiar og forsyner samfunnet med fornybare byggjemateriale og energi. Berekraftig landbruk er eit av hovudmåla i politikken til Landbruks- og matdepartementet (LMD). Miljøetsatsinga i jordbruket skal medverke til å redusere miljøbelastninga frå jordbruket og til å betre miljøtilstanden og auka skjøtsel og istandsetjing av kulturlandskapet frå jordbruket.

Berre 3,5 pst. av arealet i Noreg er jordbruksareal. Det er viktig å ta vare på gode jordbruksareal og matjorda. Samstundes må jordvernet balanseast mot behova til storsamfunnet. Den første nasjonale jordvernstrategien for å redusere omdisponeringa av dyrka jord vart laga i 2015. Førre gongen strategien vart revidert, var i 2021, og omdisponeringa har gått ned dei siste åra. Det er viktig å følgje opp den nye jordvernstrategien og oppmodingsvedtaket om å leggje fram ein ny jordvernstrategi våren 2023, med eit nytt og skjerpt mål for omdisponeringa av matjord og nye konkrete tiltak for å nå målet. Aktiv drift i landbruket er den viktigaste føresetnaden for å ta vare på kulturlandskapet. Kulturlandskap forma av landbruket er viktige for identitet og tilknytning. Kulturlandskapet gjev ei ramme for satsingar på kultur, lokal mat, friluftsliv, busetjing og turisme og er leveområde for mange artar av plantar og dyr.

Mangfaldet til og kombinasjonen av natur- og kulturverdiar i jordbrukslandskapet er ein karakteristisk og viktig del av landskapet i Noreg. Variasjonen i kulturlandskapet må haldast ved like, og ei målretta forvaltning kan bidra til å nå målet om å stoppe tapet av biologisk mangfald og ta vare på kulturminne. Dei kommunale miljøverkemidla og dei regionale miljøprogramma over jordbruksavtalen skal bidra til å nå dei nasjonale måla for det biologiske mangfaldet og kulturminna i kulturlandskapet. I tillegg er det viktig at kommunane forvaltar landskapsverdiane i den kommunale planlegginga og lagar planar som kan ligge til grunn for god forvaltning.

Reduksjon av vassforureining frå mellom anna avrenning av jord, næringsstoff og plantevernmidde er ein viktig del av miljøarbeidet i landbruket. Samla gjennomføring av ulike jordarbeidingstiltak, grasdekte areal m.m. i kornområda har redusert erosjonsrisikoen på dei dyrka areala, men ikkje tilsvarende det som har vore den pårekna

verknaden av tiltaka. Konklusjonane frå analyse av 25 år med overvakingsdata i JOVA-programmet til NIBIO er at nedbør og temperatur er dei viktigaste faktorane som bestemmer jord- og fosfortap, og at det er effekt av jordarbeiding på fosfortap og fosforkonsentrasjonar. Effekten er størst når det er mykje nedbør, stor avrenning og store jordtap. NIBIO viser til at jord- og fosfortap i eit nedbørfelt blir påverka av mange faktorar som bidreg til å tilsløre effekten av jordarbeiding. Temperatur, nedbør og avrenning er viktige faktorar, og særleg når det er vinterforhold, kan vêret vere avgjerande for kor store jord- og fosfortapa blir det enkelte året.

All matproduksjon startar med fotosyntesen. I utgangspunktet baserer difor all jordbruksproduksjon seg på omløp av CO₂, vatn og næringsstoff. Jordbruksaktivitetar, særleg husdyrhald, er opphav til utslepp av klimagassar, hovudsakleg i form av metan (CH₄) og lystgass (N₂O). Det meste av metanutsleppa kjem frå dyra si fordøying, særleg drøvtyggjarane. Resten kjem frå lagring og spreiding av husdyrgjødsel.

Skogressursane i Noreg er tredobla siste hundreårsperioden som følgje av medviten ressursforvaltning. Skogbruket gjev grunnlag for næring og arbeidsplassar over heile Noreg, samstundes som skogen er ein del av løysinga på klimautfordringane. Skogen tek opp omtrent 40 prosent av dei samla norske klimautsleppa. Tilveksten i skogen er mykje større enn hogsten, noko som både gjev karbonbinding og auka høve til berekraftig bruk av ein miljøvennleg og fornybar ressurs.

Mange raudlista artar lever i skog og kulturlandskap. God kunnskap og oversikt over det biologiske mangfaldet er naudsynt, og skog- og miljøkunnskapen gjennom skogbruksplanlegging med miljøregistreringar er hovudplattforma for eit langsiktig og miljøvennleg skogbruk.

Rapport for 2021/2022

Miljøsatsinga i jordbruket er organisert under Nasjonalt miljøprogram, med nasjonale, regionale og lokale verkemiddel for å redusere erosjon og avrenning av næringsstoff, redusere utslepp til luft, hindre attgroing og ta vare på verdifulle kulturlandskap og naturtypar.

I 2021 vart det gjennomført tiltak på 20 692 føretak for 599 mill. kroner innanfor dei regionale miljøprogramma (RMP). I fylka Viken og Innlandet blir miljøtiltak over RMP gjennomførte på om lag 65 pst. av alle føretak som søker produksjonstilskot. Statistikken viser aukande oppslutning om

RMP med aukande føretaksstorleik. På føretak over 250 dekar gjennomfører over 70 pst. miljøtiltak over RMP, på føretak over 1000 dekar er oppslutninga 88 pst.

Om lag 56 pst. av dei lokale midlane (Spesielle miljøtiltak i jordbruket) vart innvilga til tiltak for å fremje verdier i kulturlandskapa, kulturmiljøa, naturmangfaldet og friluftslivet til jordbruket i 2021, medan 44 pst. av midlane gjekk til tiltak for å redusere forureining til vatn og luft. I tillegg samfinansierer landbrukssektoren og miljøsektoren ordninga Tilskudd til utvalgte kulturlandskap i jordbruket. 46 område som er eit representativt utval av verdifulle jordbrukslandskap som inneheld særskilde verdier knytte til landskap, naturmangfald og kulturmiljø, er valde ut. Liknande samfinansiering er det for verdsarvområda Vestnorsk fjordlandskap og Vegaøyane, der verdiane i områda mellom anna er tilknytte kulturlandskapa til jordbruket som er avhengige av aktiv jordbruksdrift og skjøtsel.

Utsleppa av klimagassar frå jordbruket var i 2021 på 4,6 mill. tonn CO₂-ekvivalentar og utgjorde om lag 9,3 pst. av dei samla norske utsleppa. Utslepp frå jordbruket har blitt redusert med 4,8 pst. frå 1990 til 2021. Redusert bruk av gjødsel og færre storfe grunna auka effektivitet i mjølkeproduksjonen er hovudårsakene til nedgangen i utsleppa frå jordbruket i denne perioden. Klimagassutsleppa frå jordbruket auka med 1,7 pst. frå 2020 til 2021, noko som i hovudsak blir forklart med auka husdyrproduksjon grunna pandemien.

I juni 2019 inngjekk regjeringa, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag ein intensjonsavtale om klimamål for jordbruket. Avtalen handlar om utsleppskutt og auka opptak, som samla skal utgjere 5 mill. tonn CO₂-ekvivalentar for perioden 2021–2030. Klimaavtalen med jordbruket seier at utslepp av dei enkelte klimagassane også skal gjevast opp gass for gass. Det er sett ned ei rekneskapsgruppe som skal følgje opp klimaavtalen med organisasjonane i jordbruket.

Stortinget fastsette i 2015 målet om at den årlege omdisponeringa av dyrka jord skal vere under 4 000 dekar. Regjeringa oppdaterte jordvernstrategien i 2021 og fastsette at årleg omdisponering av dyrka jord skal reduserast til 3 000 dekar innan 2025. For 2021 viser KOSTRA-tala frå SSB at det vart omdisponert 2 968 dekar dyrka jord til andre formål enn landbruk, og at ein kom under målet på 3 000 dekar for første gong. Dette er den lågaste omdisponeringa sidan ein starta denne registreringa i 1967. Omdisponeringa av dyrkbar jord var også rekordlåg i 2021 (2 642

dekar), noko som er den lågaste sidan KOSTRA-rapporteringa starta i 2005. I 2021 vart 194 dekar dyrka jord førte tilbake til landbruksformål, noko som er mindre enn dei to føregåande åra (356 og 367 dekar).

KOSTRA-tala viser ein vesentleg reduksjon i godkjent areal for nydyrking i 2021, men frå eit høgt nivå dei siste åra. I 2021 vart det gjeve løyve til å nydyrke om lag 18 100 dekar, mot 21 600 dekar i 2020, 28 100 dekar i 2019 og 24 900 dekar i 2018. Frå og med 2014 har i gjennomsnitt om lag 21 600 dekar blitt godkjende nydyrka årleg. I 2021 vart det gjeve dispensasjon til oppdyrking av 815 dekar myr, medan det vart gjeve avslag for 560 dekar. Dette er det første året vi har statistikk for dette.

Arbeid for å redusere både bruken og risikoen ved bruk av plantevernmiddele er ein viktig del av miljøarbeidet i landbruket. Ny handlingsplan for berekraftig bruk av plantevernmiddele vart fastsett i 2021. Handlingsplanen gjeld i perioden 2021–2025 og er ei revidert utgåve av planen som gjaldt i perioden 2016–2020. For 2021 vart det avsett 12 mill. kroner til å følgje opp handlingsplanen.

Som oppfølging av Nasjonal pollinatorstrategi er det utarbeidd ein tiltaksplan for ville pollinerande insekt (2021–2028). Tiltaksplanen beskriv igangsette og nye tiltak for sektorar dette gjeld.

Ein nasjonal strategi for urbant landbruk, utarbeidd av Landbruks- og matdepartementet i samarbeid med relevante sektorar, vart lagd fram februar 2021.

Bevaring og berekraftig bruk av genetiske ressursar er nødvendig for å sikre variasjon og unngå tap av sortar, artar og rasar. Svalbard globale frøkvelv er etablert av den norske regjeringa for sikker lagring av sikringskopiar av frøa i genbankane i verda. I 2021 vart totalt 50,926 nye frøprøvar sikra i frøkvelven, og på slutten av 2021 rommar frøkvelven totalt 1 125 419 frøprøvar frå 89 genbankar.

Den nasjonale strategien for bevaring og berekraftig bruk av genetiske ressursar for mat og landbruk vart fastsett hausten 2019, og det blir arbeidd med ein tiltaksplan for arbeidet med bevaring og berekraftig bruk av genetiske ressursar som vil operasjonalisere strategien. Tal frå 2021 viser at det framleis er ein positiv auke i talet på avlslsdyr av dei bevaringsverdige husdyrarsane innan storfe, sau, hest og geit. Det vart innvilga tilskot i 2021 for 10,55 mill. kroner, fordelt på 58 prosjekt. Tilskot vart gjevne til tiltak som bidreg til å nå nasjonale mål og til å oppfylle Noregs internasjonale forplikningar. Som tidlegare år gjekk fleire tilskot i 2021 til tiltak for å sikre genressur-

sane på lang sikt. Døme på dette er tilskot til avslag, bevaringsbesetningar og klonarkiv, som tek hand om trua husdyrarsar, og plante- og skogtre-genetiske ressursar i samarbeid med Norsk genressurscenter.

Det er lagt ned omfattande innsats i å styrkje kunnskapen om skogbruk og det biologiske mangfaldet. Landbruks- og matdepartementet fører vidare denne innsatsen og gav også i 2021 støtte til vidare forskning og utgreiing i prosjektet Miljøregistreringer i Skog (MiS), som har utvikla eit standardisert og godt dokumentert opplegg for registrering av areal som er spesielt viktige for biologisk mangfald i skog. Det vart innvilga 4,550 mill. kroner til dette arbeidet for 2021. Registreringane gjev grunnlag for miljøomsyn i skogbruket.

Stortinget har vedteke at inndelings- og beskrivingsystemet Natur i Norge (NiN), som Artsdatabanken har ansvaret for, skal brukast ved offentleg kartlegging av natur. NiN er eit verktøy for å gjere greie for variasjon i naturen og sikrar mellom anna eit dokumentert og etterprøvbart kunnskapsgrunnlag til bruk i vurderingar av bruk og vern. NiN er teke i bruk i skogbruksplanlegginga.

Areal i økologisk drift utgjorde i 2021 om lag 4,2 pst. av det totale jordbruksarealet i Noreg. Omsetninga av økologiske landbruksvarer i daglegvarehandelen i 2021 var på 2,9 mrd. kroner. Dette er ein nedgang på 2 pst. frå året før, men ein auke på 14 pst. samanlikna med 2019. Dei to siste åra kan ikkje betraktast som «normale» år for omsetninga av daglegvarer, grunna koronapandemien som medførte stengde serveringsstader, avgrensingar og tiltak og auka sal av varer gjennom daglegvarehandelen. Dei største varekategoriane i daglegvarehandelen er tørrvarer, meieri-produkt, fersk frukt og grønt og drikkevarer.

Plan for vidare arbeid

I jordbruksoppgjæret 2022 vart det bestemt ei betydeleg styrking av klima- og miljøatsinga i jordbruksavtalen. Det er viktig for regjeringa å vektleggje arbeidet med grøn omstilling og vareta eit berekraftig landbruk, både knytt til biobasert sirkulær økonomi, arbeid med miljøretta tiltak og reduksjon av klimagassar. Satsinga for året skal bidra til å følgje opp klimaavtalen med organisasjonane i jordbruket og arbeidet med å nå andre miljømål, til dømes innan vassmiljø og kulturlandskap. Vidare vart tiltak for å følgje opp Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden og beitetilskota også prioriterte. Totalt blir avsetninga til ordningar

med klima- og miljøverknad auka med 1 660,8 mill. kroner frå 2022 til 2023. Vi viser til Prop. 120 S (2021–2022) for detaljar. Intensjonsavtalen om kutt i klimagassutslepp og auka opptak av karbon frå jordbruket skal leggjast til grunn for klimaarbeidet i jordbruket framover. Rekneskapsgruppa for klimaavtalen legg opp til første ordinære avrapportering i 2023.

Regjeringa vil opprette Bionova. Bionova skal vere eit verktøy for å nå klimamåla til Noreg for 2030 og målet om å vere eit lågutsleppssamfunn i 2050 gjennom å bidra til reduserte klimagassutslepp og auka karbonopptak og -lagring, samt å bidra til verdiskaping gjennom overgang til ein meir sirkulær bioøkonomi basert på fornybare biologiske ressursar frå land og hav. Sjå særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan* for meir informasjon om Bionova.

Departementet vil følgje opp arbeidet med genetiske ressursar, Svalbard globale frøkvelv og delta aktivt i dei aktuelle internasjonale prosessane under FN's organisasjon for mat og landbruk, FAO (Food and Agriculture Organization), og den Internasjonale traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk.

Det er tverrpolitisk semje i Noreg om å arbeide for å redusere matsvinnet. LMD fører vidare arbeidet med å førebyggje og redusere matsvinn, mellom anna gjennom bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn med fire andre departement og matbransjen. Statistikk for matsvinn i landbrukssektoren blei rapportert inn for første gong for 2020 til den første hovudrapporteringa frå bransjeavtalen.

Den reviderte handlingsplanen for berekraftig bruk av plantevernmidler (2021–2025) vil følgjast opp.

LMD fører vidare tilskotsordninga med midlar til verdsarvsatsingane Vegaøyane og Vestnorsk fjordlandskap og utvalde kulturlandskap i jordbruket. Innanfor ramma av gjeldande finansiering til tilskot til tiltak i utvalde kulturlandskap i jordbruket vil det bli innlemma tre nye område i 2022 og to nye i 2023. Til saman vil talet på område omfatte 51 jordbrukslandskap over heile landet. Røros Bergstad og Cirkumferensen blir innlemma frå 2023 i tilskotsordninga med midlar til verdsarvsatsinga, da det er viktige landbruksområde både innanfor Røros Bergstad og i Cirkumferensen, som begge er innlemma i UNESCOs verdsarvliste. Med målretta tiltak og prioriteringar vil ein kunne styrkje landbruket og med det vareta internasjonale forpliktingar om å ta vare på ver-

diane i verdsarvområdet. Som følge av dette blir løyvinga til verdsarvsatsinga over Jordbruksavtalen auka med 2 mill. kroner i 2023.

Departementet følgjer opp Nasjonal pollinatorstrategi og Tiltaksplan for ville pollinerende insekter på fleire måtar i verkemiddelsystemet i jordbruket. Frå 2019 er det tilrettelagt for tilskot til tilsåing og skjøtsel av soner med pollinatorvennlige blomstrar på jordbruksareal gjennom dei regionale miljøprogramma. Som oppfølging av den nasjonale pollinatorstrategien blir forskrift om tilskudd til frøavl m.m. utvida til å omfatte pollinatorvennlige frøblandingar, gjeldande frå juni 2022. I første omgang blir forskrifta utvida til å omfatte dei regionalt tilpassa artane som er under oppformering. Forskrifta blir innretta slik at artslista kan utvidast ved behov. Element frå strategien blir følgde opp gjennom ordningane Utvalgte kulturlandskap i landbruket, Handlingsplan for plantevernmidler, regionale miljøprogram, SMIL-ordninga og Klima- og miljøprogrammet. Norsk Landbruksrådgeving formidlar kunnskap om gode tiltak for pollinerende insekt til bønder i heile landet.

Nasjonal strategi for urbant landbruk blir følgd opp med tiltak innanfor dei tre innsatsområda berekraftig by- og stadutvikling, auka kunnskap om berekraftig matproduksjon og auka berekraftig verdiskaping og næringsutvikling.

Det er eit stort engasjement omkring skogbruk og effektane på biologisk mangfald, og LMD legg stor vekt på at skogbruksaktiviteten blir basert på kunnskap som kan dokumenterast og etterprøvast. Kunnskapsoppbygging gjennom forskning i MiS-prosjektet om biologisk mangfald og miljøregistreringar i skogbruksplanlegginga held fram i 2023. Dette er avgjerande for å få ny kunnskap til bruk i registrering, overvaking og forvaltning av naturmangfaldet. LMD vil halde fram med satsinga på Landsskogtakseringa. Statistikk frå Landsskogtakseringa viser aukande volum av tre i alle dimensjonar og aldersklassar for både gran-skog, furuskog og lauvskog. Mengda død ved aukar også betydeleg.

Regjeringa vil føre vidare aktive miljøomsyn i skogpolitikken – tilskotsordningar, miljøregistreringar, miljøtiltak i skog og forskning og kunnskapsoppbygging. Miljøatsinga til skognæringa, ikkje minst Norsk PEFC Skogstandard, og verkemidla i naturmangfaldlova gjev eit godt grunnlag for at uttaket av biomasse frå skog kan aukast samstundes som det biologiske mangfaldet blir teke vare på.

8.1.11 Nærings- og fiskeridepartementet

Klima- og miljøområde, mål og utfordringer

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider for at norsk klima- og miljøpolitikk skal vere så effektivt innretta som mogleg, og for at norsk næringsliv skal kunne utnytte dei moglegheitene som oppstår når det blir lagt større vekt på klima- og miljømål i politikktutforminga. Ein aktiv innovasjonspolitikk for å fremje utvikling og kommersialisering av meir miljøvennlige teknologiar og løysingar er ein viktig del av dette arbeidet.

Teknologisk utvikling er ein føresetnad for å løyse miljø- og klimautfordringane. Det kan dreie seg om utvikling av teknologiar som reduserer bruken av innsatsfaktorar som gjev ringare miljø, teknologiar som reduserer miljø- og klimaskadelig avfall, eller som bidreg til å fjerne forureining etter at ho er oppstått. Næringslivet og offentlege forskingsmiljø har ei avgjerande rolle i å utvikle og ta i bruk ny miljøteknologi og meir miljøvennlige prosessar og produkt. Utviklinga av miljøteknologi vil typisk springe ut av og byggje vidare på kunnskap i eksisterande verksemder og forskingsmiljø. Kommersialisering og spreining av miljøteknologi vil kunne gje gevinstar for både næringslivet og klimaet. Oppgåva til styresmaktene er først og fremst å utforme riktige rammevilkår som skaper insentiv og etterspurnad etter denne typen teknologi og produksjonsløysingar.

Riktig regulering og prising av miljø- og klimakostnader kan gje auka utgifter for verksemder som forureinar, men også gje nødvendige insentiv til å investere i miljøvennleg produksjon, spørje etter miljøteknologi og bidra til betre ressursbruk i samfunnet. Kva miljøpolitiske verkemiddel som er mest tenlege, avheng mellom anna av arten til miljøpåverknaden og kostnaden og nytten av det enkelte tiltaket.

Nasjonale tiltak som gjer at eit land har strenge klimapolitikk enn andre land, kan gje bedriftene ei konkurranseulempe. Dette kan føre til at bedriftene i landet flyttar verksemda si eller vel å investere i land med svakare klimareguleringar (karbonlekkasje). Regjeringa vil ta omsyn til konsekvensane som særnorske miljøkrav kan ha for konkurransevna til norske bedrifter. Eit viktig tiltak for å motverke karbonlekkasje er CO₂-kompensasjonsordninga for kraftintensiv industri. Klima- og miljødepartementet notifiserte 19. august 2022 måten den norske CO₂-kompensasjonsordninga for perioden 2021–2030 er innretta på, til EFTAs overvakingorgan ESA. ESA gjorde 7. september 2022 vedtak i saka, der den notifiserte måten å innrette ordninga på vart godkjend.

Regjeringa arbeider overfor Kommissjonen for å vareta synet til norsk industri, irekna sikre likebehandling av verksemder med tilsvarende risiko for karbonlekkasje, føreseielege vilkår for norsk industri og at insentiva for reduksjon av klimagassutsleppa blir varetakne.

Sjødeponering av avgang frå gruvedrift og bruk av prosesskemikaliar kan skape konflikter mellom omsynet til verdiskaping frå mineralutvinninga og andre næringar og omsynet til naturmangfaldet. Det er difor viktig med heilskaplege avvegingar av fordelane og ulempene med mineralprosjekt.

Regjeringa jobbar for å sikre grøn omstilling i Noreg gjennom utsleppsreduksjonar, auka sysselsetjing, auka verdiskaping og auka grøn eksport. I Hurdalsplattforma og i arbeidet til regjeringa er grøn skipsfart peikt ut som eit satsingsområde for omstilling.

Statistisk sentralbyrå reviderte i 2021 utsleppsstatistikken for innanriks sjøfart og fiske på grunn av feil i datainnsamlinga i åra 2012–2019. Dermed har det ikkje vore ein reduksjon i klimagassutsleppa frå sektoren i denne perioden som tidlegare rapportert; utsleppa har vore meir eller mindre stabile. Ved tidlegare publisering var 2019-utsleppa frå innanriks sjøfart og fiske 19 pst. lågare enn i 2005, men dei reviderte tala tilseier at utsleppa i 2020 er 16,2 pst. høgare enn i 2005.

Sjømatnæringa er avhengig av eit sunt og reint hav. For å sikre ei berekraftig hausting av dei viltlevande marine ressursane er det nødvendig med ei heilskapleg og økosystembasert forvaltning. Kunnskap om uønskte stoff og næringsstoff er viktig for utnyttinga av marine ressursar og for å dokumentere at sjømaten er trygg og sunn. Langtransportert forureining er hovudutfordringa, men også lokal forureining påverkar marint miljø og mattryggleiken.

Utsleppsreduksjonar frå sjømatproduksjonen vil i hovudsak komme frå meir energieffektive fangstmetodar. Dette fordrar utvikling av betre framdriftsmaskineri og mindre energikrevjande fangstmetodar. Ei viktig nyvinning på dette området er elektrifiserte kystfiskefartøy.

Miljøomsyn skal vere ein grunnleggjande premis for vidareutvikling og vekst i havbruksnæringa. Lakselusmitte frå oppdrett til villaks og sjøaure og genetisk påverknad frå rømt oppdrettslaks på villaksen er to av dei viktigaste miljøutfordringane i norsk havbruksverksemd på kort sikt. Andre område som har noko å seie for den totale miljøbelastninga til havbruksnæringa, er utslepp, produksjon og hausting av fôrråvarer og korleis kystarealet til havbruksformål blir disponert.

Rapportering for 2021 og status for 2022

Forskning og innovasjon

Miljøspørsmål og kunnskap om årsakene, verkna-dene og løysingane på miljøproblema er sektor-overgripande. Miljørelevant forskning og innovasjon inngår i mange av programma og ordningane som er finansierte over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Forskning og innovasjon spelar ei sentral rolle i den grønne omstillinga av næringslivet og resten av samfunnet vårt. Kompleksiteten i klimautfordringane krev innovasjons- og forskningssamarbeid på tvers av sektorar, finansieringskjelder og land. Det er mellom anna bestemt at Noreg skal delta i EUs investeringsprogram InvestEU i perioden 2021–2027. Programmet gjev næringslivet tilgang til EU-omfattande finansielle instrument, som kan utfylle dei nasjonale verkemidla. Minst 30 pst. av investeringane gjennom programmet skal bidra til å nå EUs klimamål. InvestEU-forordninga vart innlemma i EØS-avtalen i juli 2022 gjennom endringar i protokoll 31 og 32. Det er venta at norsk deltaking kan formaliserast gjennom avtalar med Europakommisjonen i løpet av 2022. InvestEU er omtalt ytterlegare i kap. 924.

I tillegg til internasjonale forskings- og innovasjonsinitiativ er det ei rekkje ordningar i det nasjonale verkemiddelapparatet vårt som byggjer opp under grøn omstilling i næringslivet. Grønn plattform er eitt av tiltaka for grøn omstilling. Plattformen er ein felles konkurransearena i regi av Noregs forskingsråd, Innovasjon Noreg og Siva. Formålet med tiltaket er å skape samfunnsøkonomisk lønnsamt og berekraftig næringsliv som bidreg til grøn omstilling. Plattformen skal fremje grøn omstilling frå grunnleggjande forskning til kommersialisering og innovasjon. Grønn plattform er omtalt i programkategori 17.20 Forskning og innovasjon.

Over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett skjer tildelingane til klima- og miljørelevant forskning i hovudsak gjennom programma Grønn plattform, Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IPN), Marinforsk, MAROFF, Havbruk og For-ny2020 i Forskringsrådet og løyvingar til forskingsinstitutta. Gjennom desse programma kan næringslivet til dømes få støtte til utvikling av teknologiar som avgrensar forureining ved hjelp av reinsing, meir miljøvennlege produkt og produksjonsprosessar, meir effektiv ressurs-handtering og ressursutnytting og teknologiske system som reduserer miljøpåverknaden. Når Forskringsrådet vel ut prosjekt, vurderer dei også miljøverknadene frå prosjekta. I 2021 utbetalte Forskringsrådet

808,56 mill. kroner til løpande prosjekt i næringslivet under LTP-området «Klima, miljø og miljøvennleg energi». Dette utgjer om lag 37 pst. av næringslivsporteføljen i 2021. I perioden 2017–2021 er det totalt utbetalt om lag 2,8 mrd. kroner fordelt på 991 klima- og miljørelevante prosjekt. Dette utgjer om lag 35 pst. av næringslivsporteføljen i perioden.

Miljøretta forskning innanfor marin og maritim sektor inkluderer forskning både på miljøkonsekvensar av påverknader i marine økosystem og korleis verksemdar innanfor desse sektorane kan drivast meir effektivt, sirkulært og miljøvennleg.

Innovasjon Noreg skal vere ein pådrivar for å fremje innovasjon og utvikling av konkurranse-dyktige og berekraftige nye teknologiar og løysingar. Dette inneber mellom anna at berekraft, i form av effektar på samfunn og miljø, blir beskrivne og vurderte i alle finansieringssaker. Berekraftige prosjekt blir prioriterte framfor andre like gode prosjekt som er mindre berekraftige. Innovasjon Noreg forvaltar også Miljøteknologiordningen og Grønne vekstlån som er retta direkte mot grøn omstilling.

I 2021 gjekk 61 pst. av Innovasjon Noregs tilsegn om lån og tilskot – rundt 5,6 mrd. kroner – til miljøretta prosjekt. Dette er ein auke frå 49 pst. i 2020. Innovasjon Noreg definerer eit prosjekt som miljøretta dersom det har ei miljøgrunngeving. Prosjekta kan til dømes dreie seg om kommersialisering av miljøteknologi, forbedring av miljøkvalitet på produkta til føretaket eller at prosjektet fører til at føretaket blir miljøsertifisert. I tillegg til å gje finansiell støtte til prosjekt med ein miljøprofil bidreg Innovasjon Noreg med nettverksaktivitetar og kompetansenester i prosjekt som har miljø som hovudformål. Berekraftig utvikling er eit viktig mål for fleire av næringsklyngjene i Innovasjon Noregs klyngjeprogram. Innovasjon Noreg tilbyr også tenester som skal gje ekstra draghjelp til norske, grønne løysingar for å lykkast i internasjonale marknader.

Nysnø Klimainvesteringer AS («Nysnø») vart stifta i desember 2017. Formålet til selskapet er å bidra til reduserte klimagassutslepp gjennom investeringar som direkte eller indirekte bidreg til dette. Investeringane skal i hovudsak rettast mot ny teknologi i overgangen frå teknologiutvikling til kommersialisering. Ny teknologi bidreg til det grønne skiftet og til å byggje vårt framtidige lågut-sleppsamfunn. Kapitaltilgang i eit tenleg omfang fremjar investeringar, og Nysnø er eit verkemiddel for å bidra til kapitaltilgang for norske unoterte vekstbedrifter som kommersialiserer klimavennleg teknologi. Nysnø har i perioden 2017–

2022 fått tilført til saman 2 925 mill. kroner i kapital.

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering AS finansierer FoU-prosjekt som skal bidra til nyskaping, auka verdiskaping og berekraft i sjømatnæringa.

Handelspolitikk

Saman med dei andre EFTA-statane (Island, Liechtenstein og Sveits) legg Noreg fram eit kapittel om handel og berekraftig utvikling i alle frihandelsavtaleforhandlingar. Kapittelet omhandlar ivaretaking av miljøomsyn gjennom forpliktingar om mellom anna handel og høvesvis skogforvaltning, biologisk mangfald, klimaendringar, multilaterale miljøavtalar og fiskeri og havbruk. Partane får også moglegheit til å leggje fram ein eventuell tvist til eit ekspertpanel for uttale. Også ved reforhandling av tidlegare inngåtte frihandelsavtalar gjennom EFTA har Noreg som mål å ta inn kapittelet om handel og berekraftig utvikling.

Den OECD-tilknytte eksportfinansieringsavtalen, Arrangement on Officially Supported Export Credits, regulerer vilkåra for Eksportfinansiering Norge (Eksfin) sine eksportgarantiar og eksportlån, til dømes minstenivå for renter og maksimale løpetider. Det blir her lagt til rette for grøn energi ved at eksportkontraktar som fell innanfor verkeområdet til klimasektoravtalen, kan bli tilbydd gunstigare finansieringsvilkår (hovudsakleg lengre nedbetalingstider) enn andre eksportkontraktar. OECD har også eigne retningslinjer for vurdering og handtering av risiko for negativ miljøpåverknad i offentlege eksportlån og eksportgarantiar. Eksfin følgjer desse retningslinjene, og aktsemdsvurderingar knytte til miljøpåverknad utgjer ein integrert del av utlans- og garantiverksemda til verksemda. Nærings- og fiskeridepartementet deltek i OECDs eksportfinansieringsgrupper, mellom anna i arbeidet med å utvikle retningslinjene på miljøområdet. I 2021 stod fornybar energi, hovudsakleg offshore vind, for 40 pst. av nytt garantiansvar og 18 pst. av nye lån innvilga under eksportkredittordninga. Av samla portefølje utgjorde fornybar energi 15 pst. av uteståande garantiar og 3 pst. av uteståande lån. For å støtte opp under grøn omstilling og auka eksport har regjeringa i 2022 utvida eksportkredittordninga og alminneleg garantiordning slik at det kan gjevast lån og garantiar til eksportretta investeringar og klimavennlege investeringar som har eksportpotensial. Det er også opna for finansiering av botnfaste vindkraftprosjekt til havs, på lik linje med flytande vindkraftprosjekt. Det blir vist

til omtale av eksportkredittordninga under kap. 2429 og eksportgarantiar under kap. 2460.

Statleg eigarskap

Staten er ein langsiktig og ansvarleg eigar. Verdiane til fellesskapen skal forvaltast på ein måte som gjev tillit hos allmenta og bidreg til å oppnå måla staten har som eigar, som er høgast mogleg avkastning eller mest mogleg effektiv oppnåing av sektorpolitiske mål over tid. Det føreset at selskapa er berekraftige. Vidare er staten oppteken av at verksemda til selskapa er ansvarleg. Staten som eigar stiller tydelege forventningar på berekraftsområdet som inkluderer klima og miljø. Forventningane som blir stilte, er mellom anna:

- Selskapa har ein plan for berekraftig verdiskaping.
- Selskapa er leiande i arbeidet med ansvarleg verksemd.
- Selskapa arbeider for å redusere klima- og miljøfotavtrykket sitt.

Nærings- og fiskeridepartementet følgjer opp forventningane knytte til klima og miljø i Meld. St. 8 (2019–2020) *Statens direkte eierskap i selskaper – Berekraftig verdiskaping* i eigardialogen med selskap med statleg eigarandel. I Statens eierrapport for 2020 vart klimagassutsleppa til selskapa rapporterte for første gong. Talet på selskap som rapporterer klimagassutsleppa sine for 2021, har auka noko, og det går fram av Statens eierrapport for 2021 at alle selskapa i kategori 1 og 2 (22 selskap) no rapporterer om klimagassutsleppa sine. Blant dei sektorpolitiske selskapa rapporterte 20 av 43 selskap utsleppa sine. Regjeringa vil i løpet av hausten 2022 leggje fram ei stortingsmelding om den direkte eigarskapen til staten i selskap (eigarskapsmeldinga).

Konkurranspolitikk

Omsynet til berekraft vil prege alle delar av næringslivet framover, og aktørar må tenkje nytt for å omstille seg. Konkurransen fremjar insentiva bedriftene har til omstilling og innovasjon. Ei effektiv handheving av konkurranselova i relevante sektorar som energi- og transportsektoren kan gje viktige bidrag til den grøne omstillinga i norsk økonomi. Effektiv konkurranse kan gje lågare prisar på klima- og miljøvennlege varer og tenester og auka innovasjon. Effektiv handheving av konkurranselova er difor eit viktig bidrag til å realisere ei berekraftig utvikling.

Klima og utslepp

Klimatilpassing

Marint miljø, fiskeri og havbruk blir påverka av klimaendringane. Fiskeri- og havbruksforvaltninga må tilpasse seg nye naturgevrne føresetnader. Både i program finansierte av Noregs forskingsråd og ved Havforskningsinstituttet blir det lagt ned ein omfattande forskingsinnsats for auka kunnskap om rolla havet har i klimasystemet, og konsekvensen av klimaendringar for marine økosystem og ressursar. Forskinga viser at ei rekkje ulike klimafaktorar vil påverke marine organismar.

Som følgje av klimaendringar og stadig større isfrie område er det store endringar i bestandsutbreiingar og dynamikken i havøkosystema. Difor har både kompleksiteten i og arealet for ressurs- og miljøovervaking auka vesentleg dei siste åra.

Opprydding etter industri og gruvedrift

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmeisteren for Svalbard (DMF) er staten sin fageatat for forvaltning og utnytting av mineralressursar. På vegner av Nærings- og fiskeridepartementet gjennomfører DMF også tiltak for å redusere miljøkonsekvensar etter tidlegare mineralverksemd i område der departementet har eit eigar- eller forvaltaransvar.

Miljødirektoratet har fastsett ein handlingsplan for forureiningstiltak i område der det venteleg er størst forureiningsrisiko. DMF har sidan 1989 gjennomført tiltak i desse områda, og tungmetallavrenninga av kopar og sink er blitt vesentleg redusert i perioden. DMF vurderer i samarbeid med Miljødirektoratet ytterlegare tiltak i desse og andre område der det har vore mineralutvinning.

Løkken

Miljødirektoratet har gjeve Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om å setje i verk tiltak for å avgrense forureininga ved Løkken Gruver. Arbeidet med å greie ut alternative tiltak har gått for seg i mange år. DMF har vurdert og samanlikna alternative reinsetekniske løysingar som kan oppfylle miljøkrava i pålegget. Miljødirektoratet gav i mai 2014 tilslutning til tiltaksplan for Løkken. DMF har ansvar for gjennomføringa av tiltaksplanen. Det er tidlegare avdekt eit stort behov for renovering og ombygging av eksisterande anlegg frå 1990-åra. I 2021 har DMF dokumentert at effekten av gjennomførte tiltak på Løkken er god.

To av tre miljømål frå pålegget frå 2008 er oppnådde. I 2021 har DMF sett i gang eit arbeid med å utarbeide ein revidert tiltaksplan for å lukke det siste miljøpålegget om at «tilførsel fra Fagerlivatnet til Bjørnlivatnet skal opphøre». Nøytraliseringsanlegget hadde stort sett stabil drift i 2021, og DMF arbeider kontinuerleg med å halde ved like anlegget og forbetre installasjonar ut frå behov. Totalt for året er det behandla 507 885 m³ gruvevatn, og forbruket av kalk ved nøytraliseringsanlegget var 450 tonn.

Folldal

Nærings- og fiskeridepartementet er pålagt av Miljødirektoratet å gjennomføre tiltak for å redusere forureininga frå gruveområdet i Folldal. Resultat frå overvåkingsprogrammet i Folldal viser høge tungmetallkonsentrasjonar og at elva Folla er sterkt påverka av tidlegare gruvedrift.

DMF sende i januar 2022 ein heilskapleg tiltaksplan for opprydding etter gruvedrifta i Folldal til Nærings- og fiskeridepartementet. I utarbeidinga av planen har DMF hatt som målsetjing å finne fram til tiltak som er robuste og berekraftige, som varetek kulturminna i Folldal, og som gjev minst mogleg med ulemper for lokalsamfunnet. Den heilskaplege tiltaksplanen konkluderer med at det krevst tre tiltak for å oppfylle miljøpålegget:

1. Groftesystemet må utbetrast.
2. Gruvemassar sikrast mot avrenning ved at dei blir dekte til
3. Etablering av eit reinseanlegg med slamhandtering

Slik departementet vurderer det, dannar den heilskaplege planen eit godt utgangspunkt for å få løyst miljøutfordringane, og Nærings- og fiskeridepartementet har gjeve tilslutninga si til at DMF kan starte arbeidet med gjennomføring av tiltak 1. Tiltak 1 kan gjennomførast innanfor DMFs ordinære budsjettramme og uavhengig av tiltak 2 og 3. Det er knytt noko uvisse til gjennomføring av tiltak 2 om tildekking av forureina massar, da desse er viktige i eit kulturminneperspektiv. DMF har med bakgrunn i dette løpande dialog med Folldal kommune og Riksantikvaren.

Sulitjelma

I Sulitjelma er utsleppa av kopar til innsjøen Langvatnet framleis høgare enn krava frå Miljødirektoratet. Etter pålegg frå Miljødirektoratet har DMF overvakt vasskvaliteten og kartlagt kjelder og kva

dei betyr for metalltransporten ut i Langvatnet. Resultat frå Sulitjelma viser at hovudbidraget til kopar- og metallforureining i Langvatnet kjem frå Grunnstollen/Giken saman med Furuhaugbekken. Det kan også vere bidrag frå andre bekker som ikkje er inkluderte i overvakingsprogrammet vi har i dag. Fiskebestanden i Langvatnet ser ut til å vere lite påverka av metallbelastninga no. Der- som koparkonsentrasjonen i vatnet frå Grunnstollen aukar vesentleg samanlikna med situasjonen i dag, må behovet for tiltak revurderast.

Søve

Staten har teke på seg å ta kostnadene for og gjennomføre opprydding etter verksemda til statsaksjeselskapet AS Norsk Bergverk ved Søve i Telemark i perioden 1953–1965. Direktoratet for strålevern og atomtryggleik gav i 2014 Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om opprydding basert på forslaget til tiltaksplan frå departementet.

Departementet kunngjorde oppryddinga i 2014 og 2016 utan at det lykkast å få på plass ei eigna deponiløysing. Nærings- og fiskeridepartementet gav i 2020 Norsk nukleær dekommissjonering (NND) i oppdrag å førebu gjennomføring og oppfølging av ei løysing for Søve-massane. NND gjennomførte i 2021 ein anbodskonkurranse for ein totalentreprise om opprydding av radioaktivt avfall på Søve. Tildelinga av kontrakt vart påklagd, og klagar kravde ei mellombels åtgjerd om å stanse kontraktsinngåinga. Klagar fekk medhald, og avgjerda vart ikkje anka. Det er vedteke å lyse ut oppdraget på nytt, og NND tek sikte på å gjennomføre ny konkurranse for ein totalentreprise i løpet av hausten 2022, med forventta tildeling av kontrakt i første kvartalet 2023. Det kan vere aktuelt både å nytte eit godkjent deponi og etablere ei løysing lokalt.

Raufoss

Miljøtiltaka som er gjennomførte i Raufoss Industripark sidan 2004, har ført til ei betydeleg forbe- tring av miljøkvaliteten i parken. Overvaking viser at vasskvaliteten i Hunnselva er i kontinuerleg betring, og miljøbelastninga frå industriparken til omgjevnadene blir årleg redusert. Oppryddings- prosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidlegare gjevne pålegg frå Miljødirektoratet og miljømåla som er sette. I 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor Raufoss Næringspark ANS. Frå og med 2015 gjekk prosjektet over i ein over- vakingsfase som inneber at attverande historisk

grunnforureining blir overvakt gjennom overva- kingsprogram. Vidare er det framleis behov for drift av enkelte tiltak i industriparken der foru- reina vann blir pumpa opp og reinsa. Det kan også komme ytterlegare forplikingar under garantiane knytte til historisk relatert forureining i samband med gravearbeid for bygg og annan infrastruktur.

Handtering av nasjonalt atomavfall og atomanlegg

Staten har ut frå eit samfunnsomsyn teke ansvaret for å finansiere oppryddinga etter Institutt for energiteknikk's nukleære forskningsverksemd i Halden og på Kjeller og etablert etaten Norsk nukleær dekommissjonering for å gjennomføre oppryddinga. Utgreiingar bereknar at investe- ringskostnadene for oppryddinga aleine kan bli på meir enn 24 mrd. kroner over fleire tiår. Tala er svært usikre. Meld. St. 8 (2020–2021) *Trygg ned- bygging av norske atomanlegg og handtering av ato- mavfall* beskriv problemstillingar og prosessar i oppryddingsarbeidet. Det blir elles vist til omtale under programkategori 17.10, kap. 907 og kap. 908.

Maritim næring og kystområdet

Klimagassutslepp

Norsk maritim næring har i fleire år ført an i utviklinga av nye og meir klimavennlege løysin- gar. Gjennom nasjonale satsingar og verkemiddel har næringa realisert teknologi, løysingar og for- retningsmodellar som seinare har danna grunnlag for eksport til internasjonale marknader. Maritime låg- og nullutsleppsløysingar er i dag eit av dei vik- tigaste konkurransefortrinna til norsk skipsfart. Utviklinga av nullutsleppsløysingar har komme lengst innanfor ferjesektoren. Ifølgje DNV var det i 2021 139 skip i innanriks trafikk med grøn tekno- logi, ein auke på 15 pst. frå 121 skip i 2019. I 2021 var det 58 heilelektriske fartøy, 25 plug-in batteri- hybride dieseldrivne fartøy, 39 LNG-drivne fartøy, 16 LNG- og batterihybride fartøy og eitt hydro- genfartøy. Om lag 4 pst. av skipa i innanriks sjø- fart brukte grøn teknologi i 2021. Ved utgangen av 2021 var om lag 90 ladeanlegg for bilferjer, passa- sjerferjer, hurtigbåtar og turistbåtar i drift.

Grøn skipsfart er ein viktig del av det grøne skiftet og eit satsingsområde for regjeringa og skal bidra til vekst og arbeidsplassar langs heile kysten i tillegg til reduksjon av utslepp. Maritim næring er eit av dei prioriterte områda i regjeringa sitt Veikart for grønt industriløft. Innovasjon Noreg er gjeven ansvaret for regjeringa si styr-

king av eksportfremjing av norske grøne løysingar, som vil vere viktig for havnæringane.

Den offentlege støtta til forskings- og innovasjonsprosjekt bidreg til å realisere ambisjonane regjeringa har om grøn vekst i den maritime næringa. Klima- og miljøvennleg maritim verksemd er eitt av dei prioriterte områda i MAROFF-programmet i Noregs forskingsråd. I 2021 gjekk det til saman 230 mill. kroner til maritime klima- og miljøprosjekt frå Noregs forskingsråd og Skattefunn-ordninga. I 2021 gav Innovasjon Noreg 795,5 mill. kroner i lån og tilskot til totalt 86 maritime prosjekt med positiv miljøeffekt.

Innovasjon Noreg administrerer havpilotordninga for pilotering og demonstrasjon av ny teknologi, system og prosessar innan maritime og marine næringar. I 2021 vart det øyremerkte 30 mill. kroner til tiltaket gjennom Miljøteknologiordninga. I løpet av året innvilga Innovasjon Noreg over 150 mill. kroner i tilskot til prosjekt innan maritim og marin næring gjennom Miljøteknologiordninga.

Enova sitt formål er å bidra til å nå Noregs klimaforpliktingar og bidra til omstillinga til lågutsléppssamfunnet. Enova nytta i 2021 over 40 prosent av budsjettet til transportprosjekt, kor maritim verksemd utgjør om lag halvparten. Enova har dei seinare åra hatt ei sterk satsing retta mot batterielektrifisering av sjøtransport. Dei har også støtta ei lang rekkje landstraumprosjekt, samt initiativ som tek i bruk ny og innovativ teknologi, til dømes i form av skip som tek i bruk hydrogen som drivstoff.

PILOT-E er eit samarbeid mellom Noregs forskingsråd, Innovasjon Noreg og Enova som skal bidra til at nye produkt og tenester innan miljøvennleg energiteknologi raskare skal bli utvikla og tekne i bruk. Dei tre aktørane samarbeider om å følgje PILOT-E-prosjekta som får tilsegn gjennom utviklingsløpet, frå idé til marknad. Gjennom PILOT-E-programmet har det gjennom fleire utlysingsrundar blitt gjeve støtte til innovative prosjekt knytte til utsleppsfri maritim transport.

Kystverket stiller utsleppskrav der det er mogleg på eigne fartøy og innleigde transporttenester, som tilbringartenesta for los. Dette gjeld også ved vedlikehalds- og anleggsarbeid med innleigde entreprenørar.

Dei samla utsleppa frå fartøya som inngår i tilbringartenesta for los, var i 2021 på om lag 6 600 tonn CO₂. Dette er ein auke på 900 tonn CO₂, eller 16 pst., samanlikna med 2020. Auken heng saman med auka aktivitet. Samstundes har fornying av fartøya og meir optimalisert køyring ført til at utsleppsintensiteten til båtane (målt i gram CO₂

per nautisk mil) har gått ned med 28 pst. sidan 2016.

Kystverkets tredje batterihybride multifunksjonsfartøy OV Hekkingen vart sett i ordinær drift i 2021. Dei samla utsleppa frå alle Kystverkets fartøy var i 2021 på om lag 5 400 tonn CO₂, som er omtrent på same nivået som året før.

I 2021 var utsleppa frå utbyggingsprosjekta om lag 2 000 tonn CO₂. Tilsvarande tal for 2020 var 1 700 tonn CO₂.

Sjøfartsdirektoratets samarbeid med næringa og involvering i prosjekt for å utvikle ny teknologi er viktige for Noreg både nasjonalt og internasjonalt. Med ein større flåte under norsk flagg får Noreg også større innverknad på utforminga av det internasjonale regelverket, noko som støttar pådrivarrolla til Noreg for eit strengare klima- og miljøregelverk i Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen IMO. IMO vedtok i 2018 ein ambisjon om at utsleppa frå internasjonal skipsfart skal reduserast med minst 50 pst. innan 2050 frå nivået i 2008. Samstundes vart det semje om ein visjon om å fase ut klimagassutslepp frå skipsfarten så raskt som mogleg i dette hundreåret.

Miljø

NO_x-avtalen har vore et viktig tiltak for utviklinga av norsk miljøvennleg flåte. Næringsorganisasjonane som er partar til miljøavtalen, har etablert Næringslivets NO_x-fond. Inneverande avtale mellom Klima- og miljødepartementet og dei 15 næringsorganisasjonane for perioden 2018–2025 er forlengd til 2027 med eit eige utsleppstak for åra 2026–2027. Fondet har gjeve hovudtyngda av støtta si til prosjekt i maritim sektor som har stått for om lag 60 pst. av utsleppsreduksjonane av NO_x. Ifølgje NO_x-fondet har tiltaka dei har komme med frå 2018, gjeve ein verifisert reduksjon av NO_x-utslepp på om lag 4 450 tonn per år. NO_x-redukerande tiltak som følgje av redusert drivstofforbruk eller energiomlegging gjev også lågare CO₂-utslepp. Ifølgje NO_x-fondet inneber tiltaksporteføljen til fondet frå 2018 ein reduksjon i dei årlege CO₂-utsleppa på ca. 2 mill. tonn.

Utslepp frå skip i hamn er nokre stader ei lokal kjelde til luftforureining av nitrogendioksid (NO₂). Etablering av landstraumanlegg i hamner bidreg til mindre luftforureining, og per 2021 er det registrert 162 landstraumanlegg.

Kystverket jobbar med å redusere plastforureining frå eiga verksemd. Ein positiv plastrekneskap er standardkrav i Kystverkets kontraktar for farvasstiltak. Det inneber at entreprenøren skal

dokumentere at det er samla opp meir plast enn det som vart tilført til sjøen.

Undersøkingar før farvasstiltak startar opp, avdekkjer ofte forureina sediment frå mellom anna hamneverksemd, skipsverft, gamle avfallsfyllingar og avløp. Grundig planlegging og overvaking, skånsame metodar for gjennomføring og tiltak for å bøte på problemet sikrar at forureininga ikkje får spreie seg, og at ho blir fjerna på ein forvarleg måte. Kystverket samarbeider med aktuelle kommunar og Miljødirektoratet om miljømu- dring i tilknytning til egne tiltak. Det vart gjennomført arbeid med å fjerne forureina sediment i tiltaka innsigling Maurholen, innsigling Grenland og innsigling Bodø i 2021. Om lag 48 200 kubikkmeter forureina sediment vart fjerna.

Fiskeri

Noreg har lovfesta at forvaltninga av fiskeriressursane skal vere berekraftig og basert på beste tilgjengelege kunnskap. Fiskeristyresmaktene vurderer jamleg bestandssituasjonen og behova for å fastsetje forvaltningstiltak i dei ulike fiskeria for å sikre berekraftig hausting. Rett kvotefastsetjing, andre reguleringstiltak og kontroll med at reguleringane blir følgde, er viktig for å unngå overfiske. Dette blir gjort i tråd med tilrådingar frå ICES, havforskningsrådet for Nord-Atlanteren, sidan Noreg deler opp mot 90 pst. av dei kommersielle fiskeressursane med andre land.

For dei kommersielt viktigaste fiskebestandane har forvaltninga eit godt kunnskapsgrunnlag, som blir oppdatert årleg. Etter gjenoppbygging og restaurering av store bestandar av mellom anna torsk og hyse har utviklinga i gytebestanden for dei økonomisk viktigaste fiskeria dei siste tretti åra dokumentert ein god balanse mellom hausting og beskyttelse. Gjenoppbygging av tobis og makrellstørje viser at restaurering også verkar for mindre bestandar. Langsiktige haustingsreglar har saman med vern av yngel og småfisk gjennom stenging av område, tekniske reguleringar, selektive reiskapar og utkastforbod bidrege til ei positiv utvikling av dei kommersielt viktige fiskebestandane. Havforskningsinstituttet bereknar at om lag 44 pst. av alle norske havområde er underlagde effektive arealbaserte forvaltningstiltak.

For dei mange bestandane elles er kunnskapsgrunnlaget varierende, og det blir gjort årlege vurderingar av kva for bestandar som har behov for nye forvaltningstiltak, eller kvar det er behov for auka kunnskap. Det vart i 2019 innført ei rekkje tiltak for kysttorsk sør for 62 gradar nord, og Havforskningsinstituttet kom i 2020 med eit forslag til

ein gjenoppbyggingsplan for kysttorsk nord for 62 gradar nord. Forvaltninga gjer no grundige vurderingar av dei gjeldande kysttorskreguleringane i tillegg til ein gjennomgang av havdelingsspørsmål for det kystnære fisket i nord.

Fiskeriforvaltninga arbeider for å sikre eit mest mogleg klima- og miljøvennleg fiske, både for å unngå skade på botnhabitata og for å redusere energiforbruket til fiskeflåten. Forvaltninga arbeider også for å fremje utvikling og bruk av selektive fiskereiskapar og regulere fiskeria slik at utkast av fisk og bifangst blir redusert mest mogleg.

Tapte fiskereiskapar kan forårsake spøkjelsesfiske, og havressurslova pålegg fiskarar å søkje etter tapte reiskapar og rapportere dersom reiskapen likevel går tapt. I tillegg til forebyggjande arbeid har Fiskeridirektoratet dei siste åra forsterka oppryddingsinnsatsen sin. I 2021 er det utvikla nye løysingar for rapportering av egne og andre sine tapte fiskereiskapar via kartplottar i FiskInfo-tenesta til BarentsWatch. Lokale oppreisingstokt langs kysten har avdekt store funn av reiskapar som stammar frå fritidsfiske. Frå 1. januar 2022 er det krav om å merkje teiner og ruser i fritidsfiske. I tillegg er fritidsfiskeappen utvikla vidare, slik at allmenta enkelt kan rapportere tapte fiskereiskapar.

Havbruk

Utviklingsløyve vart etablert som ei mellombels ordning i november 2015 og avslutta i november 2017. Ordninga har fått stor merksemd i næringa, og det kom inn totalt 104 søknader. Formålet er å leggje til rette for utvikling av teknologi som kan bidra til å løyse ei eller fleire av dei miljø- og arealutfordringane som akvakulturnæringa står overfor, til dømes ved konstruksjon av prototypar og testanlegg, industriell design, utstyrsinstallasjon og fullskala prøveproduksjon. Per 5. august 2022 er det gjeve tilsegn om til saman 119 utviklingsløyve til 24 søkjarar. I tillegg blir det arbeidd med sikte på å gje tilsegn om utviklingsløyve til ytterlegare to søkjarar. Fiskeridirektoratet har gjort førsteinstansvedtak i alle 104 saker, men det står framleis att mykje arbeid i Nærings- og fiskeridepartementet knytt til klagebehandling.

Rømming

Det nasjonale programmet for overvaking av rømt oppdrettslaks har talfesta innslaga av rømt fisk i 178 vassdrag i 2021. Av desse vart til saman 79 pst. vurderte til å ha lågt innslag av rømt opp-

drettslaks (mindre enn 4 pst.), 14 pst. vart vurdert til å ha moderat innslag (mellom 4 og 10 pst.), medan 8 pst. vart vurdert til å ha eit høgt innslag. Andelen vassdrag med høgt innslag har generelt vore låg dei siste åra samanlikna med tidlegare år.

I strategien mot rømming frå akvakultur er det fem satsingsområde som blir prioriterte:

- kunnskap
- erfaringsformidling og dialog
- sterk tryggingkultur
- effektivt tryggingregelverk
- profesjonell beredskap

Havbruksnæringa er gjennom forskrift pålagt å organisere og finansiere utfisking i vassdrag med for høgt innslag av rømt oppdrettsfisk. Det vart som ledd i ordninga gjennomført tiltak i 31 elvar i 2021, av desse førte 22 til fangst av oppdrettsfisk. I tillegg kjem utfisking i regi av Fiskeridirektoratet.

Lakselus

Grensene for kor mykje lus det kan vere på oppdrettsfisken, er sett svært lågt for å beskytte villlevande laksefisk. På grunn av aukande resistens mot lakselusmiddel har kampen mot lusa blitt meir utfordrande dei siste åra.

Data for 2022 viser at nasjonalt nivå av lakselus på oppdrettsfisk fram til og med juli har vore likt som i 2021.

I 2021 var det ein viss auke i forbruket av legemiddel mot lakselus samanlikna med 2020. Dei seinare åra har legemiddelforbruket flata ut, etter at bruken vart kraftig redusert i åra etter 2014. Årsakene til nedgangen i denne perioden er samansette. For det første har lakselusa i stor grad utvikla resistens mot legemidla. For det andre har Nærings- og fiskeridepartementet stramma inn regelverket i 2017 og i 2019 for å redusere negative miljøeffektar av lakselusmiddel. For det tredje har Mattilsynet dei seinare åra hatt forsterka innsats mot uforsvarleg legemiddelbruk.

Talet på legemiddelbehandlingar mot lus vart redusert frå 3 294 i 2015 til 719 i 2021. Samstundes auka talet på medikamentfrie behandlingar (termisk, mekanisk, ferskvatn og anna) i same tidsrommet frå 201 til 2 822, ifølgje Veterinærinstituttets fiskehelse rapport for 2021.

Mattilsynet har dei siste åra prioritert å følgje opp anlegga med dei største luseproblema og har brukt fleire og strengare verkemiddel enn tidlegare. Eitt av verkemidla er redusert maksimal biomasse (MTB) på lokalitetar med alvorlege eller

langvarige luseproblem. Dette har vist seg å vere effektivt.

Utslepp frå havbruksanlegga

Miljøovervaking av botnen under og rundt oppdrettsanlegg skjer i samsvar med norsk standard NS 9410. I nærområda til havbruksanlegga viser undersøkingane at tilstanden er stabil med gode miljøforhold. Resultata frå miljøundersøkingane viser at på landsbasis har meir enn 90 pst. av lokalitetane god eller svært god miljøtilstand, rundt 7 pst. har dårleg tilstand og om lag 1 pst. svært dårleg tilstand. Dette har vore ein stabil trend det siste tiåret.

Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider med Klima- og miljødepartementet om eit oppdatert regelverk for utslepp og overvaking av foreining frå havbruksnæringa.

Elektrifisering av havbruksnæringa

Det er i gang ei stor elektrifisering av havbruksnæringa. I dag er allereie meir enn 70 pst. av forflåtane kopla til landstraum. Dette har redusert klimautsleppet betydeleg. I 2020 vart den første heilelektriske oppdrettslokaliteten opna (Bremnes Seashore). Dette inneber at det i tillegg til forflåten blir lagt straum ut til merdane slik at arbeidsbåtar kan kople seg til og nytte straum framfor diesel når dei gjer nødvendige operasjonar på anlegget. I tillegg blir det stadig bygd nye fullelektriske eller hybridelektriske arbeidsbåtar i havbruksnæringa. I tråd med oppfølginga av Meld. St. 13 (2020–2021) *Klimaplan for 2021–2030* tek regjeringa sikte på å innføre krav til null- og lågutsleppsløysingar for servicefartøy i havbruksnæringa med ei trinnsvis innfasing frå 2024 der forholda ligg til rette for det.

Sjømat

Auka konsum av sjømat er tiltak for å fremje klima og berekraft. Ei endring i kosthaldet til befolkninga i tråd med tilrådinga frå helsestyresmakterne er identifisert som viktig for å nå ernærings- og klimapolitiske mål i Miljødirektoratets rapport Klimakur 2030 og er omtalt i Meld. St. 13 (2020–2021) *Klimaplan for 2021–2030*. Det blir arbeid med å auke sjømatinntaket i befolkninga i tråd med kostråda, mellom anna gjennom kosthaldsprogrammet Fiskesprell.

Nærings- og fiskeridepartementet følgjer også opp rapporten Grønn verdiskaping og økt bearbeiding i sjømatindustrien som vurderer mogleghei-

ter for grønn omstilling og tilrettelegging for framtidig berekraftig produksjon i sjømatindustrien. Rapporten foreslår tiltak som kan bidra til å auka foredling av berekraftige sjømatprodukt i Noreg. Som all matproduksjon kjem sjømat med eit klima- og miljøfotavtrykk.

Det er viktig å føre vidare ei god og kunnskapsbasert ressursforvaltning for å sikre at uttaket av ville marine artar er berekraftig. Samstundes må det leggjast til rette for at sjømatnæringa reduserer utslepp og miljøpåverknad gjennom heile verdikjeda. Sjømaten må vere sunn og trygg å ete, og det må vere minst mogleg svinn gjennom verdikjeda fram til forbrukar. Det er nødvendig med ei heilskapleg tilnærming og samarbeid mellom dei ulike sektorane og aktørane for å få til dette. Institusjonar som Havforskningsinstituttet, Veterinærinstituttet, Nofima og Sintef bidreg med relevant kunnskap for å styrkje berekrafta i verdikjeda.

Fiskesprell

Kosthaldsvanar blir utvikla tidleg, og det nasjonale kosthaldsprogrammet Fiskesprell er etablert for å auke sjømatkonsumet hos barn og unge (programmet er nærmare omtalt under kap. 900, post 77 Tilskot til tiltak for auka sjømatkonsum). Som eit ledd i klimaarbeidet blir klima- og berekraftsdimensjonen innlemma i Fiskesprell, og Klima- og miljødepartementet er blitt del av styringsgruppa for programmet.

Matsvinn

Mat som blir produsert og ikkje eten, er unødig bruk av ressursar og har ein uheldig påverknad på miljøet. Matsvinn bidreg til nesten 10 pst. av dei globale menneskeskapte klimagassutsleppa. Å redusere matsvinn er difor eit viktig miljøtiltak. Matsvinnet frå sjømatindustrien (etande delar av sjømat som er å rekne som mat i Norge) var for 2020 berekna å vere 12 400 tonn. Målt i kilo per innbyggjar er matsvinnet i sjømatindustrien redusert frå 2,7 kilo i 2018 til 2,3 kilo i 2020.

Styresmaktene og matbransjen inngjekk i juni 2017 ein samarbeidsavtale om reduksjon av matsvinn. Avtalen er signert av fem departement og tolv bransjeorganisasjonar. Formålet med avtalen er å halvere matsvinnet i heile matverdikjeda i Noreg innan 2030, samstundes er det stilt eit delmål om 15 pst. reduksjon i 2020 og 30 pst. reduksjon i 2025. Delmålet for 2020 vart ikkje nådd, men matsvinnet vart redusert med om lag 10 pst. frå 2015 til 2020.

Strategiar for å redusere matsvinn må rettast inn mot alle ledda i verdikjeda. Dette inkluderer utvikling av ny teknologi og produksjonsmetodar, betre emballasje og søkjelys på rask nedkjøling og ubroten kjølekjede for å forlengje haldbarheita på matvarer. Størstedelen av matsvinnet skjer derimot i hushalda, og kompetansen må aukast også her. Reduksjon av matsvinn i verdikjeda på sjømat vil bidra til tryggare matvaretilgang, betre ernæring og til å fremje ei berekraftig utvikling. Å leggje til rette for forskning, kunnskap og teknologi i heile matverdikjeda er viktig for å støtte under arbeidet med å utnytte ressursane og å redusere matsvinnet.

Trygg sjømat

Reine hav er ein viktig føresetnad for havet som eit trygt og sunt matfat. Krava til dokumentasjon aukar stadig, og overvakinga må tilpassast nye problemstillingar. Forholda i havområda endrar seg også i takt med klimapåverknaden og miljøforandringar. Klimaendringar fører mellom anna til endra utbreiingsområde og diett for mange artar i havet, som igjen kan føre til endringar i nivåa av miljøgifter og næringsstoff oppover i næringskjeda. Miljøgifter blir verande i miljøet og i organismar lenge etter at utsleppa er stansa, samstundes som nye miljøgifter kjem til. Arbeidet med både miljøgifter og næringsstoff er difor viktig ikkje berre for miljøet, men også for sjømattryggleiken og folkehelsa.

Havforskningsinstituttet overvaker årleg innhaldet av uønskte stoff i sjømat generelt, inkludert oppdrettsfisk frå norske kyst- og havområde, som mellom anna gjev unike tidsseriar. Funna i norsk sjømat ligg med få unntak under grenseverdiane som er fastsette i internasjonalt regelverk for handel med mat.

Forvaltninga har god dokumentasjon på innhaldet av miljøgifter og næringsstoff i dei viktigaste kommersielle villfiskartane som blir hausta, og i oppdrettsfisk. Sjølv om tilstanden generelt er god, finst det utfordringar knytte til miljøgifter for enkelte artar og i visse område. Ved funn av uønskte stoff over grenseverdiane set styresmaktene i verk tiltak.

Miljøgifter og andre uønskte stoff i oppdrettsfisk kjem hovudsakleg gjennom føret. Innhaldet av miljøgifter i føret er regulert ved grenseverdiane både for fôrråvarer og ferdig fôr. Grenseverdiane er fastsette i det felles veterinære regelverket i EU gjennom EØS-avtalen. Havforskningsinstituttet overvaker uønskte stoff i fôr og fôrråvarer på oppdrag frå Mattilsynet. I 2021 vart det ikkje funne

bruk av ulovlege stoff i oppdrettsfisk, og alle verdiane for miljøgifter og lovleg brukte stoff låg godt under grenseverdiane. Det vart heller ikkje funne nokre tungmetall eller miljøgifter over dei tillatne grenseverdiane i fôr og fôrråvarer til oppdrettsfisk, men det vart registrert forhøgde konsentrasjonar (under grenseverdiane) av nokre uønskete stoff. Dette gjaldt PFAS i éin fiskeolje, 3-MCPD i éin fiskeolje, glyfosat (sprøytemiddel) i eitt insektmjøl, tetrabromotirisphenol-A (TBBP-A) i eitt insektmjøl og polybromerte flammehemjarar i to prøvar av fullfôr. Resultata frå 2021 tyder dermed på at det er behov for å styrkje overvakinga av nokre stoffgrupper, som pesticid, polybromerte og perfluorerte sambindingar for å kartlegge variasjonen av desse. Med vidare vekst i sjømatproduksjonen frå oppdrett krevst det tilsvarende store volum av nye berekraftige fôrvarer, fortrinnsvis lokalt og sirkulært produserte. Nye fôringrediensar kan endre innhaldet av uønskete stoff og næringsstoff og påverke næringsopptaket frå fôret. Dette gjeld spesielt sirkulært produserte fôrvarer, som til dømes insektproduksjon, der ein nyttar reststraumar frå andre matsystem. Utfordringar knytte til nye fôrråvarer er difor eit prioritert forskingsområde, og kunnskap på området er heilt nødvendig for å utvikle lovverket i takt med utviklinga i næringa. Havforskningsinstituttet overvaker også førekomsten av plantevernmidde og soppmidde i fiskefôr og kva for effekt dei har på velferda og helsa til fisken.

Det er auka interesse for å utnytte nye marine artar på ulike trofiske nivå til mat og fôrressursar. Havforskningsinstituttet innhentar og analyserer no mellom anna mesopelagiske artar, filterfodar (blåskjel) og makroalgar (tang og tare) for uønskete stoff og næringsstoff. I 2019 og 2020 har det blitt publisert fleire arbeid på Havforskningsinstituttet med oversikt over næringsstoff og framandstoff i mesopelagiske artar for framtidig bruk som mat eller fiskefôr. Det er behov for auka kunnskap om næringsstoff og korleis totalbelastninga av stoff som til dømes plast, tungmetall, radioaktive isotopar, organiske miljøgifter og oljekomponentar påverkar økosystema og sjømaten.

Mikroplast er plastpartiklar under fem millimeter, som stammar frå både direkte utslepp og nedbryting og slitasje av større plastgjenstandar. Mikroplast er funnen i luft, vatn, på sjøbotnen og i levande organismar, slik som fiskefilet, og kan påverke det marine økosystemet. Plast kan innehalde både miljøgifter og la det hope seg opp mikroorganismar på overflata og kan dermed potensielt bidra til auka spreining av begge delar. Havforskningsinstituttet opna i mai 2019 eit avan-

sert laboratorium for å styrkje forskinga på effekten av dei minste plastpartiklane. I 2020 starta Havforskningsinstituttet, gjennom det felleseuropeiske forskingssamarbeidet FACTS finansiert av JPI Oceans, å undersøkje spreining av plast i vatn og fisk i nordeuropeiske farvatn frå Tyskland til Svalbard. Tilgjengeleg kunnskap peiker på at dei minste partiklane, den minste mikroplasten og nanoplasten, kan vere problematiske for mattryggleiken, som er akkurat den storleiksfraksjonen som har vist seg å vere mest utfordrande å kvantifisere. Det blir no jobba med eigne prosjekt innan kvantifisering av dei minste mikroplastpartiklane, inkludert nanoplast, med samarbeidspartnarar både nasjonalt og internasjonalt.

Tverrgående tema i fiskeri- og havbruksforvaltning

Kartlegging av marine naturtypar

MAREANO-programmet har sidan 2005 drive kartlegging av havbotnen i norske havområde gjennom systematisk innsamling av djupnedata og data om geologien, landskapa og naturtypane, det biologiske mangfaldet og forureininga på havbotnen. Formålet med kartlegginga er mellom anna å bidra til ei kunnskapsbasert forvaltning av dei havbaserte næringane og dei marine økosystema gjennom bidrag til forvaltningsplanane for norske havområde. Kartlegginga blir gjennomført av Havforskningsinstituttet, Noregs geologiske undersøking og Statens kartverk. Resultat og kart frå MAREANO-programmet blir publiserte løpande på www.mareano.no.

Framande artar

Havforskningsinstituttet kartlegg førekomsten av framande artar gjennom program for hav- og kystovervaking. Det er miljøstyresmaktene som har ansvaret for arbeidet mot framande artar, med unntak av forvaltninga av kongekrabbe, som ligg til fiskeriforvaltninga.

Bestanden av kongekrabbe nådde maksimumet sitt i 2008 og har etter den tid stabilisert seg på eit lågare nivå. Det er lite som indikerer spreining av bestanden dei siste åra.

Sjukdom hos villlevande akvatiske artar

Nærings- og fiskeridepartementet har forvaltningsansvaret for å førebyggje og kjempe mot sjukdom hos villfisk og andre villlevande akvatiske artar. Sjukdommar som kan true ein art, blir prioriterte. Dei mest aktuelle slike sjukdommar er

krepspest hos edelkreps og parasitten *Gyrodactylus salaris* hos atlantisk laks.

Krepsepest kan føre til total utrydding av edelkrepsbestanden i eit vassdrag. Signalkreps, som er ein framand art i Noreg, kan vere smitta utan å bli sjuk. Ulovleg utsetjing av signalkreps eller flytting av båtar og utstyr som har vore brukte i smitta vassdrag, gjev auka risiko for smittespreiing. I 2021 vart det påvist krepsepest i eitt nytt vassdrag, i Mysenelva i Hæravassdraget. I alt åtte vassdrag er i dag infiserte.

Gyrodactylus salaris kan føre til at heile bestandar av den atlantiske villaksen i elvar går tapt. Parasitten går ikkje til åtak på laksefisk i sjø. Det er fram til i dag påvist *Gyrodactylus salaris* på laks og røye i 51 vassdrag i Noreg. Ved utgangen av 2020 hadde åtte elvar status som infiserte, medan fire elvar er under friskmelding. Det siste tilfellet av *Gyrodactylus salaris* vart påvist i Selvikvassdraget i Sande kommune i desember 2019.

Beskytta område

Noreg har iverksett ei rekkje beskyttande tiltak mot skadeleg fiskeriaktivitet med heimel i havressurslova. Totalt er nær halvparten av norske havområde omfatta av områdebaserte fiskerireguleringar som bidreg til beskyttelse av botnhabitata. Særleg omfattande er det generelle forbodet mot bruk av botnslept reiskap i område djupare enn 1 000 meter. Det generelle forbodet har likevel vist seg ikkje å vere tilfredsstillande i delar av Barentshavet, mellom anna fordi det er andre artar der enn lenger sør. I 2019 vart det difor innført nye reglar for å sørge for betre beskyttelse av blautkorallar, svamp og andre sårbare artar i desse områda, inkludert stenging av ti område for alt botnfiske. I tillegg er ei rekkje område med djupvasskorallforekomstar beskytta mot all fiskeriaktivitet som kjem i kontakt med botnen.

Nærings- og fiskeridepartementet er involvert i arbeidet med beskyttelse og vern av marine område under Konvensjonen om biologisk mangfald (CBD), den regionale fiskerierorganisasjonen for Nordaust-Atlanteren (NEAFC) og i oppfølginga av FN's berekraftsmål. Fiskeriforvaltningstiltaka som er heimla i havressurslova, regulerer den aktiviteten med størst påverknad på marin natur og vil vere eit vesentleg bidrag til å nå globale mål. Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet gjennomførte i 2020 ein revisjon av fiskeritiltaka basert på CBDs kriterium og fann at om lag 44 pst. av alle norske havområde er underlagde effektive arealbaserte forvaltningstiltak. Tiltaka er

også i tråd med FN-resolusjonar, FN-avtalen om fiske på det opne hav og FAOs retningslinjer.

Planar for vidare arbeid

Forskning og innovasjon

Regjeringa foreslår å halde på eit høgt nivå på løyvingane til næringsretta forskning og innovasjon i 2023. Løyvingane over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett bidreg mellom anna til utviklinga av nye grøne løysingar i næringslivet. Grønn plattform og Grønne vekstlån er blant tiltaka som blir vidareførte i 2023, og som er retta direkte mot klima- og miljørelevant forskning og innovasjon i næringslivet. I tillegg blir dei generelle ordningane for forskning og innovasjon i næringslivet førte vidare, som i stor grad også går til klima- og miljørelevante prosjekt.

Regjeringa vil innføre eit hovudprinsipp om at prosjekt som får støtte gjennom det næringsretta verkemiddelapparatet, skal ha ein plass på vegen mot omstillingsmålet for 2030, og at Noreg skal vere eit lågutsleppssamfunn i 2050. Prinsippet femner både prosjekt med nøytral effekt og prosjekt med positiv effekt på grøn omstilling og er til dømes ikkje til hinder for å støtte gode prosjekt i petroleumsnæringa. Verkemiddelapparatet skal mobilisere gode prosjekt som bidreg til grøn omstilling eller svarer til andre viktige føremål, inkludert innan områda som er peikte ut i regjeringa sitt veikart for et grønt industriløft.

Satsinga på Grønn plattform blir foreslått vidareført i 2023. I perioden 2020–2022 vart det sett av 1 115 mill. kroner til ordninga. Regjeringa vil leggje til rette for ei utlysing på 600 mill. kroner for perioden 2023 til 2025 (med atterhald om Stortingets budsjettvedtak for 2024 og 2025). Sjå nærmare omtale i Nærings- og fiskeridepartementet sin Prop. 1 S, programkategori 17.20.

Mineralnæringa

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmeisteren for Svalbard (DMF) skal arbeide for at Noregs mineralressursar blir forvalta og utnytta til det beste for samfunnet. Dette omfattar også forsvarleg og berekraftig forvaltning av mineralressursar og å redusere miljøkonsekvensar av tidlegare mineraluttak.

I 2023 skal DMF prioritere å følgje opp den heilskaplege planen for opprydding av gammal gruveverksemd i Folldal. I 2023 blir det foreslått løyvd 16 mill. kroner til å dekkje kostnader til gjennomføring av miljøtiltak for å redusere forureininga etter den tidlegare gravedrifta i Folldal.

Oppfølginga av den heilskaplege planen vil mellom anna vere avhengig av nødvendige løyve frå aktuelle styresmakter. DMF skal også prioritere arbeidet med revidert tiltaksplan på Løkken og oppfylling av det siste delmålet i miljøpålegget her.

Maritim næring og kystområdet

Regjeringa vil halde fram med å leggje til rette for grøn omstilling i maritim næring. Regjeringa foreslår at låneordninga for skip i nærskipfart og fiskefartøy blir vidareført med ei ramme på 400 mill. kroner. Vidare vil regjeringa spisse dei maritime forskingsmidlane slik at dei blir innretta mot grøn skipsfart, digitalisering og implementering av klima- og miljøvennlege løysingar. Å satse målretta på teknologi og løysingar som gjev effektivisering, lågare energiforbruk og løysingar som tek i bruk ikkje-fossile energikjelder, er viktig for å gje ytterlegare kraft til den grønne omstillinga i skipsfarten.

Skipsverfta vil spele ei viktig rolle i det grønne skiftet, og eit grønt løft for maritim industri kan bidra til vidare vekst i næringa gjennom eksport av maritime låg- og nullutsleppsløysingar. Tilskot gjennom Grønn plattform vil kunne bidra til å setje verfta i ein betre posisjon til å byggje nye låg- og nullutsleppsskip. Vi viser elles til omtalen av Grønn plattform i programkategoriomtalen 17.20.

Sjøfartsdirektoratet vil halde fram med arbeidet med å utvikle regelverk som opnar for bruk av ny teknologi og miljøvennlege løysingar for skip, samstundes som tryggleiken blir vareteken. Arbeidet i FNs sjøfartsorganisasjon IMO knytt til utvikling av eit klima- og miljøvennleg internasjonalt regelverk vil framleis vere eit prioritert område.

Det er venta auka etterspurnad etter naturgass (LNG) som følgje av at fleire nye skip blir bygde med LNG-drift, i tillegg til at det er fleire LNG-drivne cruiseskip i norske farvatn som følgje av NO_x-utsleppskrava i verdsarvfjordane. Ved utgangen av 2021 hadde Enova gjeve tilsegn om støtte til 30 landstraumanlegg som enno ikkje var sette i drift. EUs klimapakke «Klar for 55» inneheld også krav til utbygging og bruk av landstraum i hamn for containerskip, cruiseskip og større passasjerskip, og dette vil medverke til meir utbygging av landstraum i Noreg. Det er også planlagt etablering av om lag 50 nye ladeanlegg for ferjer fram mot 2024.

Fiskeri og havbruk

Regjeringa vil prioritere stadig forbetring av kunnskapsgrunnlaget for bestandsestimater og sikre tilstrekkeleg kontroll med bestandsuttaket. Oppfølging av tiltak for kysttorsk vil vere ei viktig prioritering. Regjeringa fører vidare satsinga på forbetra kontroll med ressursuttaket og opprydding av tapte fiskereiskapar og andre tiltak i Fiskeridirektoratets handlingsplan mot marin forsøpling. Noregs innsats mot ulovleg, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og Blue Justice-initiativet i kampen mot fiskerikriminalitet globalt er også høgt prioriterte.

For å oppnå målsetjinga om meir matproduksjon frå havet vil det vere avgjerande å sikre tilstrekkeleg tilgang til eigna areal for havbruksverksemda. Dette gjeld både for tradisjonelle anlegg i kystsona, utsleppsfrie lukka anlegg lenger inn i fjordane og store offshoreanlegg lenger ut til havs. Vidareutvikling av det nye produksjonsreguleringsregimet i havbruksnæringa er viktig for å sikre at den ønskede veksten i havbruksproduksjonen skjer innanfor akseptable rammer med omsyn til miljøet.

Regjeringa prioriterer å leggje til rette for vel fungerande sameksistens mellom havnæringane. Det er behov for auka kunnskap for å kunne leggje til rette for mest mogleg optimal lokalisering av havvind og havbruk til havs og for å auke kunnskapen om effektar for økosystema og andre næringar.

Sjømat

Regjeringa vil følgje opp tiltak for å fremje akvatisk mat i arbeidet med klima og berekraft, mellom anna gjennom ernærings- og kosthaldsarbeidet, og føre vidare heilskapleg overvaking av dei viktigaste fiskebestandane og sjømat for å kartlegge innhaldet av uønskte stoff og næringsstoff. Kartlegging og kunnskapsoppbygging om uønskte stoff, smittestoff og næringsstoff i nye marine artar som kan takast i bruk som mat og fôr, skal førast vidare.

Regjeringa vil halde fram med arbeidet med å styrkje kunnskapsgrunnlaget om forekomsten av og betydninga av mikroplast og nanoplast i det marine miljøet og i sjømat. Havforskningsinstituttet har forskning på plast i sjømat som eit høgt prioritert område.

8.1.12 Olje- og energidepartementet

Klima- og miljøutfordringar ved olje- og gassutvinning er knytt til utslepp til luft og til sjø. Vassdragsutbyggingar og andre energirelaterte utbyggingar som vindkraft, gir inngrep i natur- og kulturmiljø. Omsynet til miljø og berekraftig utvikling er ein integrert del av den norske petroleums- og energiwerksemda. Ei rekkje reguleringar sikrar det blir teke omsyn til miljøet i alle fasar av petroleumswerksemda og ved utbygging og produksjon av fornybar energi. Olje- og energidepartementet vil i 2023 følgje opp innsatsområda i klimapolitikken og følgje opp regjeringa sin klima- og miljøpolitikk gjennom satsing på forskning og teknologiutvikling, næringsutvikling og energiomlegging på petroleums- og energiområdet.

Rapport for 2021

Departementet medverka i 2021 til ei effektiv og miljøvennleg forvaltning av energiressursane, ein effektiv og velfungerande kraftmarknad, og ei betring av samfunnet si evne til å handtere risiko for flaum og skred. Førebygging av flaum- og skredskadar er gode klimatilpassings-tiltak. Arbeidet skjedde i eit nært samarbeid med Noregs vassdrags- og energidirektorat og statsføretaket Statnett.

Regjeringa vil fremje ein effektiv, klima- og miljøvennleg og sikker energiproduksjon, og samtidig sikre ei berekraftig forvaltning av naturen. Det er viktig at utbygginga av fornybar energi skjer utan at store verdiar knytte til mellom anna naturmangfald eller landskap går tapt. I 2021 har departementet følgt opp forslaga i Meld. St. 28 (2019–2020) Vindkraft på land – Endringer i konsesjonsbehandlingen i lys av Stortinget si behandling, jf. Innst. 101 S (2020–2021). I meldinga vart det foreslått fleire tiltak for å stramme inn handsaminga av vindkraftkonsesjonar, mellom anna å leggje meir vekt på miljø- og landskapsomsyn ved utbygging av vindkraft.

Regjeringa opna i april 2022, etter ei pause på tre år, opp igjen for konsesjonshandsaming av nye vindkraftprosjekt der vertskommunen samtykker til handsaming. I handsaminga framover skal eit skjerpa omsyn til natur og miljø, slik det følgjer av meldinga og Stortinget si behandling av denne, leggjast til grunn.

Ved kongeleg resolusjon blei det i juni 2020 bestemt at områda Utsira Nord og Sørlege Nordsjø II er open for søknadar om vindkraft til havs, med verking frå 1. januar 2021. Olje- og energidepartementet har sidan då arbeidd med å vidareut-

vikle rammeverket for vindkraft til havs i norske havområde. Departementet har foreslått endringar i havenergilova og havenergilovforskrifta og laga eit utkast til rettleiar for arealtildeling, konsesjonsprosess og søknadar for vindkraft til havs. Forslaga var på offentleg høyring sumaren 2021.

For rapport på arbeide med CO₂-handtering og på forskning og utvikling i energi- og petroleumssektoren, sjå omtale i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Plan for vidare arbeid

Departementet vil bidra til ei heilskapleg og miljøvennleg forvaltning av dei fornybare energiressursane. Dette gjeld miljøomsyn ved utbygging av vind- og vasskraftanlegg og ved nettutbygging. Departementet vil òg leggje til rette for miljøforbetring i allereie regulerte vassdrag. Arbeidet med revisjon av konsesjonsvilkår er prioritert i 2022.

For en nærmare omtale av fornybar energi, regjeringa samarbeid med næringslivet for å redusere utslepp frå olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel, utvikling av teknologi for fangst, transport og lagring av CO₂ og regjeringa sin satsing på miljøvennleg energiforskning, sjå omtale i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Departementet vil følgje opp Noregs vassdrags- og energidirektorat sitt arbeid med å betre samfunnet si evne til å handtere risiko for flaum og skred. Dette er også omtala i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

8.1.13 Samferdselsdepartementet

Klima- og miljøområdet i transportpolitikken, mål og utfordringar

Eit av hovudmåla i Nasjonal transportplan 2022–2033 er å bidra til å oppfylle Noreg sine klima- og miljømål.

For klima syner vi til omtale særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Samferdselssektoren påverkar naturmangfaldet gjennom å byggje og forvalte infrastruktur med tilhøyrande aktivitet. Det totale framtidige arealbeslaget frå samferdselsprosjekt blir redusert gjennom til dømes gjenbruk og optimalisering av vegstrekningar. Transportverksemdene arbeider med nye metodar for å redusere påverknaden på vassførekomst.

Støy og redusert luftkvalitet er lokale miljøproblem som kan påverke helsa til folk negativt og

transportsektoren er ei av hovudkjeldene til desse problema.

Rapport for 2021/2022

For klimagassutslepp viser vi til særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

For å følgje opp måla i Nasjonal transportplan 2022–2033 på naturområdet er det utvikla ein indikator for påverknaden transportsektoren har på naturmangfald, som i 2022 blir testa ut i samarbeid med relevante styresmakter: «Netto tal på dekar inngrep i naturområde med nasjonal eller vesentleg regional verdi.» I 2021 ble det som følge av Nye Veier sine prosjekt tapt 16,3 dekar viktige naturtypar, mens null dekar ble kompensert. Statens vegvesen hadde ingen prosjekter i 2021 med inngrep som ga krav om økologisk kompensasjon. Arbeidet med å beskrive og utgreie naturnøytral veg blir ytterlegare konkretisert i 2022.

Plan for vidare arbeid

For det vidare arbeidet for å redusere utsleppa av klimagassar syner vi til omtale under klimaeffekt av framlagt budsjett i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*.

Statens vegvesen vil på oppdrag frå Samferdsdepartermentet sende på høyring forslag om endringar av krav til standard og dimensjonering i vegnormalane. Dette vil til dømes gjelde auka innslagspunkt for firefelts veg og auka gjenbruk av eksisterande veg i utbyggingsprosjekt. Endringane kan gi mindre bruk av areal til ny veginfrastruktur dersom dei blir vedtekne, slik at vegsektorens påverknad på naturmangfald blir mindre.

Arbeidet i transportverksemdene med å utvikle metodikk for før- og etterundersøkingar av effekten på økosystema ved samferdselsutbygging og drift av transportinfrastruktur hald fram i 2023. Ny NTP-indikator for naturmangfald skal bli testa ut i et samarbeid mellom relevante verksemdar. Statens vegvesen og Nye Veier vil halde fram med å planlegge et pilotprosjekt for en naturnøytral vegstrekning med bistand frå bl.a. miljømyn- digheitene. Det er utvikla indikatorar for vurdering av grad av naturnøytral veg.

Regionale planar for vassforvaltning er det viktigaste planverktøyet for betre vassmiljø i Noreg. Etatane og selskapa tek del i arbeidet med rulling av regionale planar og tiltaksprogram etter vassforskrifta. Videre blir det stilt krav i kontraktar om redusert saltbruk på utvalde strekningar nær drikkevasskjelder og sårbar natur.

Statens vegvesen og Nye Veier AS jobbar med å redusere utslepp av mikroplast for å unngå at dette blir spreidd til naturen og spesielt til vassfø- rekomstar ute i natur- og vassmiljø.

8.1.14 Utanriksdepartementet

Klima- og miljøområder, mål og utfordringer

Dei negative konsekvensane av klimaendringane er ein trussel mot menneskja og har øydeleg- gjande konsekvensar for menneske, miljø og øko- nomisk utvikling. Regjeringa vil sameine klima- og utviklingspolitikken. Dei siste rapportane frå FNs klimapanel viser tydeleg at verda ikkje er på rett veg. Utviklingslanda og dei små øystatane blir ramma hardest og har lite ressursar til å møte utfordringane. Det er eit kritisk behov for auka støtte til klimatilpassing og førebygging av klima- relaterte katastrofar i desse landa.

Tap av biologisk mangfald og ringare økosys- tem aukar risikoen ytterlegare for menneske, miljø og utvikling. Regjeringa vil jobbe for eit ambisiøst, nytt globalt rammeverk for naturmang- fald med mål for 2030. Rammeverket er planlagt vedteke under Konvensjonen om biodiversitet på COP15. Regjeringa vil støtte tiltak i utviklingsland for gjennomføring av det nye globale rammever- ket i tillegg til andre globale avtalar på miljøområ- det.

Regjeringa vil integrere innsatsen på klima og utvikling innan matsatsinga. Eit av hovudmåla i Parisavtalen er å kjempe mot klimaendringane gjennom utsleppsreduksjonar og klimatilpassing på ein måte som ikkje set matproduksjonen i fare. Globale matsystem forårsakar mellom 21–37 pst. av klimagassutsleppa. Difor er klimarobust mat- produksjon ei hovudprioritet. Bistanden skal støtte opp under lågare utslepp frå matverdike- dene. Samstundes må utviklingssamarbeidet bidra sterkare til klimatilpassa landbruk.

Klimaendringane, forureining og overfiske har ført til eit aukande press på havmiljøet og marine ressursar over heile verda. I arbeidet for berekraftige verdshav vil regjeringa gjere bruk av norsk kompetanse og ressursar og slik bidra til gode løysingar som vektlegg miljøomsyn og bid- reg til aktivitet og arbeidsplassar. Havretten vekt- legg plikta alle statar har til å bevare det marine miljøet, og retten deira til å utnytte egne ressurs- sar. Dette ligg til grunn for norsk havpolitikk – både heime og ute.

Marin forsøpling er eit av dei raskast veksande miljøproblema vi står overfor. Med havstraumane blir avfall spreidd til kyst og strender i nærleiken

av avfallskjelda, men også til område langt unna. Regjeringa vil stå i spissen for innsatsen for å stanse plastforureininga i havet.

733 mill. menneske mangla tilgang til elektrisitet i 2020. Størstedelen av desse bur i Afrika. Cirka 2/3 av dei globale klimagassutsleppa kjem frå produksjon eller bruk av karbonintensiv energi. Andelen fornybar energi i det totale energikonsumet er lågt (ca. 17,7 pst.), og investeringar i fornybar energi har falle under pandemien. Kolkraftverk er den største kjelda til klimagassutslepp og må erstattast av fornybar energi.

Framleis manglar omtrent 2,4 mrd. menneske, av desse 900 mill. afrikanarar, tilgang til gode kokeløysingar, med omfattande konsekvensar for utvikling og helse. Regjeringa vil halde fram med innsatsen for å skaffe tilgang til trygge og gode kokeløysingar. Noreg har i samarbeid med mottakarlanda bidrege til energieffektivisering, mellom anna gjennom tilgang til moderne kokeomnar.

Mangel på tilgang til trygt drikkevatt og gode sanitærløysingar truar oppnåinga av berekraftsmåla. Verda er ikkje i rute for å nå berekraftsmål 6. To mrd. menneske manglar tilgang til trygt vatn. Nesten halvparten av verdsbefolkninga manglar tilgang til fungerande sanitæranlegg, og 1 av 4 personar har ikkje tilgang til vatn og såpe for handvasking. Over 80 pst. av det sanitære avløpsvatnet i verda blir ikkje reinsa før det blir sleppt ut i vassdrag og hav.

Tilgang til reint vatn og gode sanitærforhold er avgjerande for god folkehelse. Mangel på dette bidreg til å halde barn, særleg jenter, borte frå skulen. Klimaendringane forsterkar problema med manglande tilgang til vatn og sanitær, forørkning og at landområde blir ringare. Dette påverkar om matvare- og vasstilgangen er trygg, helsa og livsgrunnlaget til menneske og infrastruktur og tilstanden til økosystema.

Rapport for 2021/2022

Etter lanseringa av strategien for klimatilpassing og førebygging i 2021 har merksemnda vore retta mot å byggje opp porteføljen på dette området, både gjennom bilaterale og multilaterale kanalar. Dette arbeidet held fram. Støtta har inkludert styrking av nasjonal vêrvarsling gjennom mellom anna å gjere meteorologiske data og programvare meir tilgjengelege og installering av system for tidleg varsling av ekstremvær. Vidare har norsk støtte bidrege til at risiko har blitt ein del av nasjonale tilpassingsplanar i fleire land gjennom mellom anna kapasitetsbygging, bruk av analyseverktøy og utvikling av beredskapsplanar.

Noreg gav cirka 73 pst. av bistanden til trygg matvaretilgang gjennom multilaterale samarbeidspartnarar i 2021. Norske styrerepresentantar i FN og utviklingsbankane arbeider for at klimaomsyn skal styrkjast i denne delen av utviklingssamarbeidet.

Regjeringa har støtta tiltak i utviklingsland og globale avtalar på miljøområdet. Nokre hovudkanalar for dette er Den globale miljøfasiliteten (GEF) og FNs miljøprogram (UNEP). Noreg har også bidrege til å fremje samanhengane mellom miljø og helse gjennom samarbeid med mellom anna Verdas helseorganisasjon (WHO).

Høgnivåpanelet for ein berekraftig havøkonomi (Havpanelet) er leidd av statsminister Støre og har no 16 medlemsland. Det siste året har både USA og Frankrike slutta seg til Havpanelet og deira ambisiøse handlingsplan. Målet er at alle hav- og kyststatar skal etablere heilskaplege forvaltningsplanar innan 2030. Arbeidet til Havpanelet viser at det hastar med å utvikle god havforvaltning globalt for å oppnå dei miljømessige, økonomiske og sosiale måla i 2030-agendaen om berekraftig utvikling. FNs havforskingstiar (2021–2030) er eit globalt løft for å heve kunnskapen om hava. Tiåret skal stimulere og koordinere havforskingssinnsatsen nasjonalt og globalt, slik at berekraftmåla blir nådde. Statsminister Støre er høg beskyttar av havtiårsalliansen, som skal skape merksemd om havforskingstiåret og mobilisere ressursar slik at det ambisiøse programmet lykkast.

Noreg var ein viktig pådrivar for vedtaket i FNs miljøforsamling i februar 2022 om å opprette ein forhandlingsprosess for å få på plass ein rettsleg bindande global avtale mot plastforureining. Regjeringa fører vidare bistandsprogrammet som skal bidra til å forhindre og redusere marin forøpling i utviklingsland. I 2021 vart om lag 210 mill. kroner utbetalt til 18 prosjekt. I perioden 2019–2024 blir det planlagt med totalt 1,6 mrd. kroner til programmet.

Det er eit stort behov for initiativ for å engasjere privat sektor for å satse på fornybare energiinvesteringar i utviklingsland. Regjeringa har fått på plass ei garantisatsing for investeringane til private aktørar i fornybar energi i utviklingsland. Satsinga bidreg til å tette gap i den internasjonale garantimarknaden og å senke terskelen for private investeringar i land der risikoen er høg. Ordninga er på 1,5 mrd. kroner fordelt over fem år (2022–2027) og består av to delar. Den eine delen består av eit garantisamarbeid med to internasjonale garantiinstitusjonar (det multilaterale investeringsgarantiselskapet MIGA og African Trade

Insurance Agency). Den andre delen er ei søknadsbasert subsidieordning til garantipremiar som Norad forvaltar.

Regjeringa oppretta i 2022 Statens klimainvesteringsfond for fornybar energi i utviklingsland (Klimainvesteringsfondet). Dette aukar energitilgangen og reduserer klimagassutslepp. Formålet til fondet er å redusere eller unngå klimagassutslepp ved å bidra til å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland som i dag har store utslepp frå fossil kraftproduksjon, særleg kolkraft. Klimainvesteringsfondet er forvalta av Norfund og bidreg til å utløyse investeringar i fornybar energi som elles ikkje ville bli gjennomførte. Det er vedteke å setje av 10 mrd. kroner over fem år for å oppkapitalisere fondet. Finansieringa kjem frå Stortingets årlege løyving over statsbudsjettet og overføring av totalt 5 mrd. kroner frå Norfunds overskotskapital over fem år. I tillegg vil kapitalen til fondet over tid bidra til å utløyse betydelege midlar frå andre investorar.

Den norske støtta til vatn og sanitær over bistandsbudsjettet er beskjedne og skjer hovudsakleg gjennom støtte til sivilt samfunn. Kirkens Nødhjelp er den leiande partnaren.

Planar for vidare arbeid

Regjeringa vil styrkje innsatsen for klimatilpassing og førebygging med utgangspunkt i strategien *Klima, sult og sårbarhet* frå 2021. Støtta skal sjåast i samheng med arbeidet for trygg matvaretilgang der klimatilpassing er ein viktig del av innsatsen. Ho skal også bidra til betre samheng mellom støtta til humanitær innsats og langsiktig bistand.

Arbeidet med å redusere klimagassutslepp vil halde fram, men med sikte på ein betre balanse i støtta til klimatilpassing og utsleppsreduksjonar. Den norske innsatsen skal bidra til gjennomføringa av Parisavtalen, arbeidet for å nå berekraftsmåla og gjennomføringa av det globale Sendai-rammeverket for katastrofeførebygging.

Endringane i gjennomsnittleg temperatur, nedbørsnivå, ekstremvêr, havnivå, konsentrasjon av ozon og CO₂ i atmosfæren påverkar landbruket. Dei fattigaste er dei som blir ramma hardest. Om lag ¾ av dei fattigaste i verda bur på landsbygda i utviklingsland. Difor skal klimatilpassa matproduksjon innan fisk og landbruk bli prioriterte for å bidra til å utrydde fattigdom innan 2030.

Regjeringa vektlegg innsatsen basert på strategien *Klima, sult og sårbarhet*. I tillegg styrkjer regjeringa satsinga på trygg matvaretilgang gjennom ein ny strategi om trygg matvaretilgang i

utviklingspolitikken med sterkare vekt på småskala matprodusentar, verdikjedene deira og klimarobust matproduksjon.

Sunne og berekraftige hav er nødvendige for å nå berekraftsmåla og klimamåla. Noreg er ein pådrivar for å løfte havspørsmåla høgt på den internasjonale dagsordenen og jobbar aktivt for betre beskyttelse av havet og berekraftig ressursutnytting. Havspørsmål er viktige i forholdet mellom Noreg og ei rekkje land, og det er stor interesse for norske havnæringar og verdiskaping. Havbaserte klimaløysingar er viktige bidrag for å nå måla i Parisavtalen, og regjeringa vil sørge for at norsk kompetanse og ekspertise på område som grøn skipsfart og berekraftig havforvaltning bidreg inn i det internasjonale klimaarbeidet.

Bistandsprogrammet mot marin forsøpling blir vidareført. Programmet vil arbeide for å styrkje nasjonale og regionale verkemiddel for å forhindre marin forsøpling og mikroplast og på den måten støtte opp om den internasjonale forhandlingsprosessen om plastforureining. Støtte til betre avfallshandtering og opprydding av plastavfall i samarbeidsland vil stå sentralt. Programmet vil arbeide for å involvere privat sektor sterkare i innsatsen.

Tilgang til moderne energi og reduserte utslepp av klimagassar er sentrale føresetnader for å nå berekraftsmåla for nedkjemping av fattigdom og måla i Parisavtalen. Manglande tilgang og for låg andel fornybar energi krev satsing. Regjering vil, i tråd med Hurdalsplattforma, prioritere fornybar energi og gjere rein energi til ei hovudsatsing i norsk utviklingspolitikk.

Vatn og sanitær er ikkje eit prioritert tema i utviklingspolitikken. Beskjeden støtte gjennom sivilt samfunn vil vidareførast.

EØS-finansieringsordningane

Mange europeiske klima- og miljøutfordringar er grenseoverskridande og krev samarbeid på tvers av landegrensene. EØS-finansieringsordningane støttar tiltak som fremjar klima, miljø og fornybar energi. Midlane bidreg til at landa skal kunne oppfylle dei nasjonale og internasjonale forpliktingane sine, inkludert EU-direktiv. EØS-midlane styrkjer også den bilaterale kontakten mellom Noreg og mottakarlanda. Innanfor miljø og klima er etatane til miljøforvaltninga, irekna Miljødirektoratet, og ei rekkje forskingsaktørar og institusjonar aktive i fleire land. Samarbeidet mellom norske aktørar og partnerar i mottakarlanda er positivt for Noregs

nasjonale miljøarbeid, ettersom forvaltninga får ny kunnskap gjennom europeisk samarbeid.

EØS-midlane: Rapport 2021 på miljøforvaltning og biologisk mangfald og klimatilpassing og fornybar energi

Miljø, energi, klima og låg-karbon-økonomi er blant prioriterte hovudsektorar under EØS-midlane for 2014–2021. Støtta til pilaren «Et grønt Europa» omfattar i alt 15 program med ei samla tildeling på om lag 418 mill. euro i tolv land.

Eit privat selskap «AWW Group Ltd. Limited partnership» i Polen har fått tildelt 5,2 mill. euro til eit kraftvarmeprosjekt. Prosjektet er basert på metanteknologi og er lokalisert i destilleri. Restavfallet i alkoholproduksjonen blir teken i bruk til metanproduksjon. Det blir gjort ein gjæringsprosess som produserer metangassen, og han blir effektivt omdanna til elektrisitet og varme. Energien som blir produsert, er fullt fornybar og har ein kapasitet på 3,5 MW. Det reduserer CO₂-utsleppa med om lag 45 000 tonn per år.

Under miljøprogrammet i Portugal er det gjeve 50 000 euro til eit prosjekt innan sirkulærøkonomi. Prosjektet har utvikla digitale verktøy som gjev informasjon om innhald i byggjemateriale og indikasjon på nytteverdien av sirkulære bygg. Informasjonen bidreg til auka gjenbruk av materiale i modernisering av bygg og reduksjon av avfall i byggjesektoren. Verktøya er allereie tekne i bruk mellom anna til oppgradering av skulebygg.

EØS-midlane: Plan for vidare arbeid

Implementeringa av programma vil framleis vere hovudfokus. Totalt er det forventat at mottakarlanda årleg skal produsere i overkant av 136 000 MWh med fornybar energi. Dette svarer til det årlege privatforbruket til om lag 8 100 husstandar i Noreg. CO₂-utsleppet i EØS-landa er venta å gå ned med om lag 1,1 mill. tonn. Venta årleg resultat frå energisparing er 865 Wh. Det vil i tillegg gjennomførast omfattande informasjonskampanjar for å auke forståinga av klimaendringane og nødvendige tiltak.

8.2 FNs berekraftsmål

Noreg underteikna Agenda 2030 med universelle berekraftsmål i september 2015 og har med dette forplikta seg til gjennomføring og implementering av måla.

I 2016 la Noreg fram den første frivillige nasjonale rapporten til FN om framdrifta og rapporterte for andre gong sommaren 2021. Rapportane syner at politikk og regelverk i Noreg i stort er i samsvar med måla, men at det òg er mål som utfordrar oss til å gjere meir. Noregs modell for oppfølging av berekraftsmåla nyttar det årlege arbeidet med statsbudsjettet for nasjonal rapportering.

Behovet for ei meir integrert tilnærming til økonomiske, sosiale og miljømessige omsyn i politikkkutforminga går klart fram av Agenda 2030. Regjeringa ser at berekraftsmåla kan fremje eit breiare samfunnsansvar hos alle aktørar, engasjere fagmiljø på nye vis og betre samarbeidet mellom dei. Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening — Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030* vart behandla i Stortinget våren 2022 (Innst. 218 S (2021–2022)).

Berekraftsmåla framhevar miljø og klima både som eigne mål og prioriterte felt og som tverrgående omsyn. Klima- og miljødepartementets hovudinnsats under dei ulike måla er omtalte her. Meir omtale finst i proposisjonane til andre departement. Styrkt koherens i oppfølginga av måla er eit hovudpeng.

Mål 1 Utrydde alle former for fattigdom i heile verda

Klima- og miljødepartementet medverkar til å nå delmål 1.5 om fattigdom og sårbarheit for klimarelaterte ekstremhendingar. Regjeringa trappar opp støtta til klimatilpassing og følgjer opp strategien om klimatilpassing, førebygging og kampen mot svolt.

Mål 2 Utrydde svolt, oppnå mattryggleik og betre ernæring, og fremje berekraftig landbruk

Klima- og miljødepartementet medverkar til fleire delmål under berekraftsmål 2. Det er fleire initiativ som bidreg til berekraftig jordbruk i Noreg for å nå delmål 2.4 om berekraftige system for matproduksjon. Jordbruksavtalen blir dreidd i ei meir klima- og miljøvennleg retning. Regjeringa jobbar saman med organisasjonane i jordbruket for å kutte 5 mill. tonn CO₂-ekvivalentar i sektoren innan 2030, i tråd med intensjonsavtalen. Nasjonale føringar for betre vassmiljø og tilskotsordningar skal til dømes redusere tap av næringsstoff frå gjødsel til vatn. Tiltaksplanar for pollinerande insekt og framande artar med målretta tilskot skal betre leveområde for biologisk mangfald i kulturlandskapet. Ordninga for utvalde kulturlandskap i jordbruket (UKL) er meir enn dobla sidan 2016 til

49 område over heile landet. Skjøtsel i form av beite og slått av trua naturtypar som kystlynghei og slåttemark tek vare på artsrike areal som også bruker norske fôrressursar og kulturlandskapsverdiar. Kulturminne og kulturmiljø blir skjotta og sette i stand og varetek kulturarven frå landbruket.

Det norske Klima- og skoginitiativet har som hovudmål å medverke til eit stabilt klima, meir naturmangfald og ei berekraftig utvikling. For å nå målet blir innsatsen retta mot å skape reformer i tropiske skogland i retning av berekraftig arealbruk. Å skape ein berekraftig arealpolitikk er svært utfordrande, og det blir vanskelegare av at dei globale råvaremarknadene framleis spør etter produkt som er knytte til avskoging. Klima- og skoginitiativet jobbar for at råvaremarknadene og dei globale finansmarknadene skal stimulere til avskogingsfri råvareproduksjon, og medverkar slik til delmål 2.4 om å sikre berekraftige system for matproduksjon og delmål 2.5 om å ta vare på det genetiske mangfaldet av frø, kulturplanter, husdyr og ville artar som er i slekt med dei. Eit viktig verktøy for delmål 2.5 er Nagoya-protokollen, sjå nærmare omtale under delmål 15.6. Dei genetiske ressursane er ein vesentleg del av det biologiske grunnlaget for trygg matvaretilgang og god ernæring i tillegg til klimatilpassing av matproduksjonen.

Mål 3 Sikre god helse og fremje livskvalitet for alle, uansett alder

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 3.9 om å «[i]nnan 2030 redusere talet på dødsfall og sjukdomstilfelle på grunn av farlege kjemikaliar og forureina luft, vatn og jord vesentleg».

Menneske kan utsetjast for miljøgifter via produkt vi omgev oss med, drikkevatn og mat eller frå byluft, støv og inneluft. Høge enkeltdosar av kjemiske stoff kan gje effektar på akutt vis, som anten kan vere forbigåande eller varige. Det er bekymring for at eksponering også for låge dosar miljøgifter over lang tid kan gje langtidseffektar som kreft og reproduksjonsskadar eller forstyrre hormonbalansen hos menneske og dyr.

Noreg er blant dei landa i Europa der det er lågast risiko for tidleg død på grunn av lokal luftforureining frå vegtrafikken og andre kjelder.² Lokal luftforureining er redusert dei siste åra, men er framleis ei utfordring enkelte stader.

Ny kunnskap om helseeffektar av luftforureining gjev gode grunnar for å styrkje arbeidet med

lokal luftforureining ytterlegare. Nasjonalt mål for årsmiddel for NO₂ vart endra frå 1. januar 2022. Vidare skjerpte regjeringa grenseverdiane for svevestøv (PM₁₀ og PM_{2,5}) i forureiningsforskrifta frå 1. januar 2022. Forslag til endringar i forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftforureining var også på høyring hausten 2021. Sjå nærmare omtale under delmål 11.6. Globalt, regionalt og i Europa er Noreg ein sentral aktør i arbeidet for å hindre helseskadeleg forureining av luft, vatn og jord og eksponering for helse- og miljøfarlege stoff. Sjå også omtale under delmål 12.4.

Mål 6 Sikre berekraftig vassforvaltning og tilgang til vatn og gode sanitærforhold for alle

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 6.1–6.4 om *trygt drikkevatn, tilstrekkelege sanitærforhold, betre vasskvalitet og betre utnytting av vatn i alle sektorar*. Utslepp av kjemikaliar og materiale som kan påverke vasskvaliteten og drikkevatnet, er strengt regulerte. Majoriteten av befolkninga er knytte til kommunale reinseanlegg. Om lag 60 pst. av befolkninga er knytte til reinseanlegg der avløpsvatnet blir reinsa biologisk eller kjemisk. Ein stor del av det kommunale leidningsnettet er gammalt og/eller dårleg, og mange avløpsreinseanlegg oppfyller ikkje reinsekrava i forureiningsregelverket. Dette fører til utslepp av ureinsa og dårleg reinsa avløpsvatn og er ei utfordring for måloppnåinga til Noreg. Det er også nødvendig å tilpasse vass- og sanitærssystema til forventna klimaendringar.

For å styrkje og samordne samfunnstryggleiken innan vassområdet som følge av endra risikobilete, forventna klimaendringar og stort vedlikehaldsetterslep har regjeringa oppretta eit interdepartementalt samarbeidsforum for vatn og avløp med deltaking frå Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Det er utarbeidd ein mogleighetsstudie for å undersøkje potensialet for innovasjon og effektivisering i vass- og avløpssektoren, irekna korleis kommunen kan fornye og renovere leidningsnettet raskare og meir kostnadseffektivt. Korleis studien eventuelt skal følgjast opp, inngår i arbeidet i det interdepartementale samarbeidsforumet. Regjeringa arbeider også med oppfølging av forslaget frå overvassutvalet til verkemiddel i NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder – som problem og ressurs*. Forslag til endringar i vass- og avløpsanleggslova og forureiningslova var på høy-

² Norges miljøstatus for 2020, Miljødirektoratet 2020.

ring i 2020 og er til behandling i Klima- og miljødepartementet.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 6.5 om integrert forvaltning av vassressursar på alle nivå. Regionale vassforvaltningsplanar legg til rette for beskyttelse og berekraftig bruk av elvar, innsjøar, grunnvatn og kystvatn i tråd med EU sitt vassdirektiv. Samordninga mellom ulike sektorstyresmakter og styresmaktnivå i vassplanarbeidet sikrar ei felles forståing av tilstanden på vassmiljøet og påverknader, rammer for miljømål, prioriteringar og tiltak. Gjennomføring av planane skal vareta evna vassmiljøet har til å levere økosystemtenester som reint drikkevatt, godt badevatn, trygg sjømat, fiske, rekreasjon og turisme, samstundes som det langsiktige grunnlaget for verdiskaping og næringsutvikling blir sikra. Vassforvaltningsplanane blir utarbeidde i tråd med vassforskrifta, som er heimla i plan- og bygningslova, naturmangfaldlova og vassressurslova og gjennomfører EUs vassdirektiv. Vassforvaltningsplanane for 2022–2027 med tilhøyrande tiltaksprogram er oppdaterte og vedtekne i alle fylkesting, og regjeringa er no i ferd med å godkjenne planane. I samband med godkjenninga vil regjeringa styrkje innsatsen for å nå miljømåla. Samarbeid og felles rapportering med dei nordiske nabolanda om grensekryssande nedbørfelt er styrkte gjennom felles strategi og avtalar.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 6.6 om å *innan 2020 verne og byggje opp att vassrelaterte økosystem, inkludert fjell, skogar, våtmarker, elvar, vassførande bergartar og innsjøar*. Noreg har verna mange område som er viktige for vassrelaterte økosystem. *Naturstrategi for våtmark* som vart lagd fram i juni 2021, inneheld ei rekkje tiltak for å nå måla for våtmark om å bremse dagens nedbyggingstakt og forbetre den økologiske tilstanden. Regjeringa følgjer opp strategien, mellom anna ved å greie ut tiltaka og vurdere kva tiltak som skal bli innførte for å nå måla. I 2023 vil regjeringa òg halde fram med å utvikle faggrunnlaget ein treng for å kunne vurdere tilstand i våtmark etter fagsystemet for økologisk tilstand. Vi er inne i FN sitt tiår for naturrestaurering. Svært mange våtmarker treng restaurering, og arbeidet held fram etter ein oppdatert restaureringsplan som Miljødirektoratet har laga for perioden 2021–2025. Restaurering av myr og anna våtmark er, saman med forbetring av tilstand i tråd med vassforvaltningsplanane, det viktigaste tiltaket til regjeringa for å følgje opp det internasjonale målet om å restaurere minst 15 pst. av økosystem som er blitt ringare.

I 2021 leverte Miljødirektoratet ein strategi for restaurering av vassdrag sterkt påverka av fysiske inngrep i Noreg. Strategien skal liggje til grunn for ein langsiktig plan om kva vassdrag som skal prioriterast.

Mål 8 Fremje varig, inkluderande og berekraftig økonomisk vekst, full sysselsetjing og anstendig arbeid for alle

Delmål 8.4 handlar om å bryte koplinga mellom økonomisk vekst og miljøskadar. utfordringa er å sørge for at miljøbelastningane går ned til akseptable nivå, på same tida som vi har økonomisk vekst. Dei norske CO₂-utsleppa er lågare enn for 30 år sidan, trass i sterk vekst i BNP. Målt i utslepp per innbyggjar ligg vi likevel høgt over det globale gjennomsnittet. Det er framleis eit stort potensial for å frikople veksten i økonomien frå veksten i klimagassutsleppa, og klimaplanen for 2021–2030 føreset eit temposkifte. I klimapolitikken er dei viktigaste verkemidla avgifter på utslepp og deltaking i EUs kvotehandelsystem. Mot andre typar av forureining, og i forvaltning og vern av naturmangfaldet, bruker Noreg i hovudsak direkte reguleringar. Noreg har ein svært variert natur og låg befolkningstettleik, og tilstanden for naturmangfaldet er generelt sett betre i Noreg enn i verda elles. Sjølv om vi har halde på busetjinga i store delar av landet, har vi også landområde som ikkje er sterkt påverka av menneskeleg aktivitet. I ein liten, men open økonomi som Noreg har, vil ein god del av fotavtrykket vårt på naturmangfaldet vere indirekte og skje i dei landa der varene vi importerer, blir produserte. Sjølv om tilstanden i dei norske økosystema samla sett er relativt god, har også vi utfordringar i økosystema våre. Den klart sterkaste påverknaden er arealinngrep og arealbruksendringar, og naturindeksen for Noreg syner at utfordringane gjeld fleire av dei viktigaste økosystema våre. Ifølgje indeksen har hav, kyst, fjell og opent lågland hatt ein svak nedgang i tilstanden de siste ti åra, medan skog har hatt ein framgang i den same perioden. For våtmark er tilstanden om lag stabil, men her er kunnskapsgrunnlaget lite.

Mål 9 Byggje solid infrastruktur og fremje inkluderande og berekraftig industrialisering og innovasjon

Klima- og miljødepartementet bidreg til å nå delmål 9.4 om å oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli meir berekraftig, med meir effektiv bruk av ressursar og meir omfattande bruk av reine og miljøvennlige teknologiformer

og industriprosesser. Dette blir mellom anna gjort gjennom Enova, som er retta mot seinfase teknologiutvikling og tidleg marknadsintroduksjon, med mål om å oppnå varig marknadsendring.

Klima- og miljødepartementet bidreg i arbeid med utvikling av EUs taksonomi for berekraftige aktiviteter og berekraftig rapportering, som skal bidra til å rette meir kapital til miljøvennleg teknologi.

Mål 11 Gjere byar og lokalsamfunn inkluderande, trygge, robuste og berekraftige

Klima- og miljødepartementet bidreg til å nå delmål 11.4 om å styrkje innsatsen for å verne om og sikre kultur- og naturarven i verda. Noreg har eit velfungerande forvaltningssystem for å ta vare på natur- og kulturarven, men endringar i arealbruk og klimaendringar legg press på desse ressursane.

Indikator 11.4.1 handlar om samla offentlege utgifter brukte til kulturarv per innbyggjar, og i 2021 vart dette for første gongen rapportert til Unesco. Førebels inneheld rapporteringa utgiftene til Riksantikvaren og Kulturminnefondet, og tala viser ein jamn auke i kulturarvutgifter per innbyggjar.

Norske styresmakter har dei siste åra styrkt innsatsen for forvaltninga av dei åtte verdsarvområda i Noreg. Dei norske verdsarvområda skal vere fyrtårn for den beste praksisen innanfor natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjeld tilstand, forvaltning og formelt vern. Samarbeid er difor viktig, og Klima- og miljødepartementet har mellom anna oppretta eit verdsarvforum for å bidra til god samordning mellom departementa for den beste forvaltninga av verdsarvområda.

Noreg har vore medlem av Unescos verdsarvkomité i perioden 2017–2021. Hovudprioriteringane for den norske innsatsen har vore å sikre verdsarven sine universelle verdiar og å styrkje institusjonar, ekspertar og lokalsamfunn slik at dei kan ta vare på verdsarven òg. Arbeidet vil bli vidareført også etter at medlemsperioden går ut. Kapasitetsbygging under verdsarvkonvensjonen er eit viktig innsatsområde både nasjonalt og internasjonalt. Noreg medverkar til denne satsinga gjennom kapasitetsbyggingsprogrammet «World Heritage Leadership Programme» i samarbeid med World Heritage Conservation of Nature (IUCN) og International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM). I tillegg har Noreg over fleire år gjeve betydeleg med midlar til sikring av afrikansk verdsarv, med vekt på naturarv.

Noreg har 40 nasjonalparkar på fastlandet og 7 på Svalbard. Det vart oppretta to nasjonalparkar i 2016, og den førebels siste vart oppretta i 2018. Sidan 2013 er det oppretta 656 nye naturreservat i skog. Det er no i alt verna eit areal på om lag 62 000 kvadratkilometer på fastlandet i Noreg. Klima- og miljødepartementet har utarbeidd ein handlingsplan for å styrkje forvaltninga og ta vare på naturverdiane i nasjonalparkane og andre store verneområde. Bevaring av natur i byar og tettstader er òg viktig, da det har betydning for både økosystem og trivsel. Årleg bidreg Klima- og miljødepartementet til at mellom 20 og 40 natur- og friluftslivsområde i og ved byar og tettstader blir varig sikra gjennom ordninga sikring av friluftslivsområde. Naturbaserte løysingar som er bra for både naturmangfald og klimatilpassing, er viktige, sjå omtale av mål 15.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 11.6 om å redusere den negative påverknaden på miljøet frå byane og lokalsamfunna, knytt til avfall og forureining. I Noreg blir om lag 40 pst. av det kommunale avfallet materialattvunne, resten blir i hovudsak energiutnytta. Klima- og miljødepartementet har sommaren 2021 lagt fram ein revidert og oppdatert plaststrategi som greier ut om breidda i politikken til regjeringa mot plastforureining nasjonalt og internasjonalt. Det er i budsjettet for 2021 vedteke eit nytt nasjonalt mål om at attvinning av avfall skal auke. I den nasjonale strategien for sirkulær økonomi frå sommaren 2021 blir avfallssektoren framheva som viktig for auka ressurseffektivitet. Lokal luftforureining er redusert dei siste åra, men er framleis ei utfordring enkelte stader. Regjeringa har i år sendt endringsforslag til forureiningsforskrifta kapittel 7 om lokal luftforureining på høyring, med frist 1. oktober 2021. Formålet med dei foreslåtte endringane og presiseringane er å auke gjennomføringsevna til aktørane og sikre etterleving av regelverket. Endringsforslaga tydeleggjer kva plikter og ansvar aktørane har, i større mon enn det som kan lesast ut av gjeldande forskriftstekst. Det er også foreslått å mellom anna utvide moglegheita kommunane har til å sikre at nødvendige tiltak blir gjennomførte for å sikre betre luftkvalitet. Forureiningsforskrifta fastset juridisk bindande grenseverdiar. Grenseverdiane for partiklar i luft (svevestøv, PM10 og PM2,5) vart først skjerpte frå 1. januar 2016. Regjeringa sende i september i år nye og ytterlegare skjerpte grenseverdiar for svevestøv på høyring. Høyringsforslaget er i tråd med tilrådinga frå eit samla fagmiljø. Regjeringa endra også nasjonalt mål for årsmiddel for nitrogendioksid (NO₂) frå 40 til 30 mikrogram

per kubikkmeter utandørs luft frå 1. januar 2022, basert på ein oppdatert kunnskapsstatus.

Mål 12 Sikre berekraftige forbruks- og produksjonsmønster

Målet inneber at produsentar og forbrukarar må ta omsyn til kostnader for miljøet av produksjon og forbruk. Norske styresmakter bruker avgifter og andre reguleringar for å fremje berekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressursar. Det er ambisjonen til regjeringa at Noreg skal vere eit føregangslan i utviklinga av ein grøn, sirkulær økonomi som nyttar ressursane betre. Den nasjonale strategien for ein grøn sirkulær økonomi (2021) beskriv korleis ei omlegging til ein meir sirkulær økonomi i Noreg kan bidra til å beskytte miljøet, redusere klimagassutslepp og sikre berekraftig produksjon, jf. indikator 12.1.1. Norges plaststrategi (2021) har til hensikt å redusere miljøøkonsekvensar av plastbruk og fremje meir berekraftige plastprodukt.

Norske styresmakter underteikna i 2017 ein avtale med aktørane i matverdikjeda om å halvere matsvinn innan 2030, jf. mål 12.3. Første hovudrapportering frå partane i avtalen viser at matsvinnet vart redusert med om lag 10 pst. i perioden 2015–2020. Det finst ei ordning for rapportering som gjev grunnlag for betre statistikk, noko som vil medverke til treffsikre tiltak for førebygging og reduksjon av matsvinn. EU arbeider med eit nytt regelverk for matavfall som ein del av gjennomføringa av strategien frå jord til bord.

Utslepp av helse- og miljøfarlege kjemikaliar og utslepp frå behandling av avfall er reduserte gjennom fleire tiår. Noreg arbeider aktivt i Europa og globalt for strengare regelverk for kjemikaliar i produkt og produksjonsprosessar. Nesten alt farleg avfall blir samla inn og behandla på godkjend måte. Mengda farleg avfall følgjer i store trekk den økonomiske aktiviteten. I 2020 produserte Noreg 324 kg farleg avfall per person, inkludert industriavfall, ein auke på nær 6 pst. frå 2019. 17 pst. vart materialattvunne, 17 pst. energiattvunne og 66 pst. sendt til deponering eller anna sluttbehandling jf. indikator 12.4.2.

Det er eit mål at materialattvinninga av avfall skal auke. Vidare er det eit mål å kople veksten i mengda avfall frå veksten i økonomien. Attvinning av hushaldsavfall har auka betydeleg dei siste tiåra. Regjeringa har i mai 2022 vedteke endringar i avfallsregelverket som stiller krav til utsortering og materialattvinning av plastavfall og biologisk avfall. Dette vil medverke til å redusere miljøøkonsekvensane av avfall. Når det gjeld indikator

12.5.1, var materialattvinningsgraden av kommunalt avfall i 2020 vel 40,9 pst.

Offentlege instansar skal leggje vekt på å minimere miljøbelastninga og fremje klimavennelege løysingar ved innkjøpa sine og skal stille klima- og miljøkrav der det er relevant, jf. lov om offentlege anskaffelser, jf. mål 12.7.1. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, DFØ, la i 2021 fram ein handlingsplan for å auke delen klima- og miljøvennelege offentlege innkjøp og grøn innovasjon. Regjeringa vil følgje opp tilrådingane i Riksrevisjonen sin forvaltningsrevisjon frå 2022 (jf. Dokument 3:5 (2021–2011)) og har i Hurdalsplattforma varsla at ho vil endre regelverk og praksis for offentlege anskaffingar slik at dei støttar viktige mål som berekraft, gode lønns- og arbeidsvilkår, bruk av lærlingar, innovasjon og lokale ringverknader, og slik at klima- og miljøomsyn blir vekta med minimum 30 pst. i offentlege anskaffingar og høgare der det er relevant.

Internasjonalt arbeider Norge for ein ambisiøs global avtale om plastforureining og ønskjer at eit styrkt produktrammeverk for plastprodukt skal vere eit sentralt element i ein ny avtale. Under norsk formannskap bestemte FN's miljøforsamling i mars å setje ned ein internasjonal forhandlingskomité som vil starte forhandlingar av ein slik rettsleg bindande avtale. Regjeringa vil også leie ein høgambisjonskoalisjon saman med Rwanda for å auke ambisjonsnivået i forhandlingane. Under bistandsprogrammet mot marin forøpling blir det arbeid for å styrkje avfallshandteringa i utviklingsland og fremje meir berekraftig bruk av plastprodukt. Noreg støtter også aktivt opp om arbeidet med plastavfall under Baselkonvensjonen om avfall. Globalt og i EU arbeider Noreg for å fase ut helse- og miljøfarlege stoff, for å sikre tryggare produkt som lettare kan vinnast att.

Mål 12 er krevjande for mange land og er samstundes det målet med flest koplingar til andre berekraftsmål. Framdrift på dette målet er difor viktig for andre mål.

Mål 13 Handle omgåande for å motarbeide klimændringane og konsekvensane av dei

Oppfølginga av Parisavtalen dannar grunnlaget for oppfylling av FN's berekraftsmål 13. For ein kort omtale av korleis Noreg skal nå klimamåla sine, inkludert klimatilpassing, sjå programkategori 12.20. For ein breiare gjennomgang, sjå klimalovrapporteringa i særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*. Sjå òg resultatområde og nasjonale mål i klima- og miljøpolitikken i del I.

Delmål 13.2 er å innarbeide tiltak mot klimaendringar i politikk, strategiar og planlegging på nasjonalt nivå. Noreg har meldt inn under Parisavtalen at utsleppa skal reduserast i 2030 med minst 50 pst. og opp mot 55 pst. samanlikna med 1990. Noreg har forplikta seg til å samarbeide med EU om å redusere utsleppa med minst 40 pst. innan 2030. EU har forsterka klimamålet sitt til minst 55 pst. Noreg ønskjer å samarbeide med EU om gjennomføring av det forsterka klimamålet med EU.

Noreg har eit lovfesta mål om å bli eit lågut-sleppssamfunn i 2050. I mai 2021 vedtok Stortinget å forsterke det lovfesta klimamålet for 2050. Målet er å redusere klimagassutsleppa med 90–95 pst. innan 2050 samanlikna med utsleppsnivået i 1990.

Noreg fører ein ambisiøs klimapolitikk. Sektorovergripande verkemiddel i form av avgifter og deltaking i det europeiske kvotesystemet er hovudverkemidla og dekkjer om lag 85 pst. av klimagassutsleppa i Noreg. Norske klimaavgifter er svært høge i internasjonal samanheng, både i utbreiing og nivå. I tillegg til kvotar og avgifter bruker Noreg direkte regulering, standardar, avtalar og subsidiar til utsleppsreducerande tiltak, irekna støtte til forskning og teknologiutvikling, som verkemiddel i klimapolitikken.

I klimalovrapporteringa presenterer regjeringa sin klimaplan mot 2030, og her er ei nærmare beskriving av korleis Noreg skal nå sine klimamål.

Noreg har eit nasjonalt mål om at samfunnet skal førebuast på og tilpassast klimaendringane, jf. delmål 13.1 og 13.3. Eit godt naturvitskapleg kunnskapsgrunnlag er sentralt i arbeidet med klimatilpassing. Norsk klimaservicesenter (KSS) skaffar fram, legg til rette og formidlar klima- og hydrologiske data for bruk i arbeidet til forvaltninga med klimatilpassing og gjev råd om bruk av dataa. Nettstaden Klimatilpassing.no skal bidra til å spreie kunnskap og rettleie om klimaendringar og klimatilpassing. Omsynet til klimatilpassing er innarbeidd i statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing. For å styrkje klimaberedskapen set regjeringa i gang eit arbeid med ein ny strategi for klimatilpassing. Dette arbeidet vil skje i form av ei stortingsmelding.

Norsk støtte til klimatiltak i utviklingsland (jf. delmål 13a og 13b) er sentralt for å kjempe mot fattigdom og å nå berekraftsmåla. Støtte til arbeidet utviklingslanda gjer med å nå innmelde klimaplanar (NDC) vil vere ei viktig føring for korleis klimafinansieringa blir innretta framover.

Under klimaforhandlingane i Glasgow i 2021 annonserte Noreg ei dobling av klimafinansieringa seinast i 2026. Innanfor dette målet skal støtta til klimatilpassing minst tredoblast.

Det grønne klimafondet er hovudkanalen for klimafinansiering under klimakonvensjonen. Regjeringa gjev eit bidrag til fondet på 800 mill. kroner årleg i perioden 2020–2023. Noreg bidreg også med betydeleg finansiering gjennom utviklingsbankane, som gjev ein vesentleg og aukande del av midlane sine til klimarelaterte tiltak. I tillegg støttar Noreg viktige klimatiltak gjennom det bilaterale samarbeidet på landnivå. Klima- og skoginitiativet er Noregs største internasjonale klimasatsing. Initiativet har gjort Noreg til eit føregangsland i langsiktig finansiering for å stanse tapet av naturskog og bidra til berekraftig arealforvaltning. Regjeringa trappar opp støtta til klimatilpassing, inkludert innsatsen for førebygging og trygg matvaretilgang.

Regjeringen oppretta i 2022 Statens klimainvesteringsfond for fornybar energi i utviklingsland (Klimainvesteringsfondet). Fondet er forvalta av Norfund og skal bidra til reduserte klimagassutslepp ved å finansiere utbygging av fornybar energi i utviklingsland med store utslepp frå fossil kraftproduksjon, særleg kolkraft.

For meir informasjon om Noregs internasjonale klimainnsats, sjå programkategori 12.70 internasjonalt klimaarbeid og Prop. 1 S (2022–2023) for Utanriksdepartementet.

Mål 14 Bevare og bruke hav og marine ressursar på ein måte som fremjar berekraftig utvikling

Noregs omfattande bruk av havet og ressursane i havet fører med seg eit ansvar for å forvalte havområda på ein langsiktig og ansvarleg måte. Noreg baserer bruken av havet på berekraft og økosystembaserte tilnærmingar.

Forvaltningsplanane for havområda er verktøy for ei heilskapleg og økosystembasert forvaltning som fremjar både berekraftig bruk og bevaring av økosystema, og har eit heilskapleg perspektiv på miljøtilstand, verdiskaping, påverknader og samla belastning på havområda. Forvaltningsplanane for Barentshavet–Lofoten, Norskehavet og Nordsjøen–Skagerrak er nedfelte i Meld. St. 20 (2019–2020), med tiltak for berekraftig bruk og bevaring av økosystema. Framtidig verdiskaping basert på bruk av marine ressursar er avhengig av god miljøtilstand og eit rikt naturmangfald i havet, og å halde ved lag naturmangfald og produktivitet i økosystema er sentralt for at dei marine naturverdiane skal halde fram med å vere fornybare. For-

valtningsplanane for havområda er difor òg eit viktig verktoy for verdiskaping og trygg matvaretilgang. Deling av erfaring og kunnskap frå systemet med forvaltningsplanar for havområda er eit viktig bidrag frå Noreg til integrert og økosystembasert forvaltning internasjonalt, mellom anna gjennom arbeidet i Høgnivåpanelet for ein berekraftig havøkonomi (Havpanelet). Forvaltningsplanane for dei norske havområda skal vidareutviklast fram mot neste oppdatering i 2024.

Kystområda blir forvalta med mål om å oppnå god økologisk og kjemisk tilstand for alle vassførekomstar. Dei regionale vassforvaltningsplanane for 2022–2027 med tilhøyrande tiltaksprogram er oppdaterte og vedtekne i alle fylkesting, og regjeringa er no i ferd med å godkjenne planane. I samband med godkjenninga vil regjeringa styrkje innsatsen for å nå miljømåla.

Marine verneområde og andre arealbaserte bevaringstiltak er viktige verktoy for å ta vare på økosystem og naturverdiar, samstundes som det er mogleg å drive berekraftig næringsaktivitet. Det er etablert marine beskytta område og marine verneområde i norske farvatn. Til no er det etablert 17 marine verneområde for å verne særlege naturverdiar og stor biologisk produksjon, og dessutan fire nasjonalparkar med stor del marine areal. Arbeidet med å etablere nye marine verneområde held fram. Meld. St. 29 (2020–2021) *Heilskapleg nasjonal plan for bevaring av viktige område for marin natur* legg grunnlaget for vidare arbeid med bevaring av viktige område for marin natur i norske havområde.

Klimaendringar og havforsuring er vesentlege påverknadsfaktorar som aukar den samla belastninga på artar og økosystem og kan føre til betydelege endringar i grunnlaget for berekraftig bruk av havet og dei marine ressursane. Dette er ei utfordring for forvaltninga av aktivitet som kan påverke miljøverdiane. Noreg vil styrkje kunnskapen om korleis forvaltninga av havområda best kan vareta omsynet til å gjere marint naturmangfald og økosystem motstandsdyktige mot negative verknader av klimaendringar og havforsuring.

Forvaltninga får viktig kunnskap gjennom miljøovervaking, forskning og kartleggingsprogram for mellom anna havbotn (Mareano-programmet) og sjøfugl (SEAPOPOP/SEATRACK). Mareano har kartlagt terrenget på havbotnen i om lag 290 000 km² av norske havområde og kartlegg òg geologiske, biologiske og kjemiske miljøtilhøve på havbotnen. SEAPOP/SEATRACK følgjer tilstan-

den til sjøfuglbestandane og kartlegg arealbruken til sjøfuglane. Dette programma har gjeve verdifull ny kunnskap om så vel naturtypar og artar som påverknad frå menneskeleg aktivitet. Kunnskapen blir brukt til å forbetre forvaltninga av havområda.

Noreg har eit strengt regelverk for regulering av forureining gjennom forureiningslova. Utsleppa av miljøgifter frå punktkjelder på land er reduserte, men det er framleis tilførselar av miljøfarlege stoff til havområda. Kunnskapen om samla effekt av dei ulike miljøgiftene er avgrensa. Nasjonalt blir det arbeid med å redusere utslepp frå hav- og landbaserte kjelder.

Noreg arbeider for ein ambisiøs global avtale om plastforureining. Plastavfall i verdshava er eit globalt problem. Under norsk formannskap vedtok FN's miljøforsamling i mars 2022 å setje ned ein internasjonal forhandlingskomité for å starte forhandlingar om ein rettsleg bindande avtale. Noreg leier ein høgambisjonskoalisjon saman med Rwanda for å auke ambisjonsnivået i forhandlingane. Under bistandsprogrammet mot marin forsøpling blir det arbeid med å styrkje avfallshandtering i utviklingsland og fremje meir berekraftig bruk av plastprodukt. Noreg støttar også aktivt opp om arbeidet med plastavfall under Baselkonvensjonen. Den nasjonale plaststrategien som vart lagd fram i 2021, ligg generelt til grunn også for prioriteringane til denne regjeringa og vil vere eit viktig tiltak for å nå mål 14.

Internasjonalt er det i gang viktige prosessar som vil vere avgjerande for dei havrettslege og institusjonelle rammene for implementeringa av berekraftsmål 14. Dette knyter seg til regelverk for å beskytte biodiversitet og fordeling av genressursar på opent hav, samspelet mellom globale og regionale mekanismar for implementering, globale mekanismar for tema som til dømes marin forsøpling og mikroplast. Med ei tradisjonelt leiande rolle i det internasjonale arbeidet innan havrett og miljø- og fiskeriforvaltning er det viktig at Noreg aktivt søker å påverke dei prosessane som er i gang, på ein mest mogleg einsarta og løysingsorientert måte. FN's sjøfartsorganisasjon utviklar internasjonale standardar for tryggleik og miljø i den globale skipsfarten, og Noreg er ein aktiv pådrivar også i dette arbeidet. Noreg legg vidare vekt på miljøsam arbeidet med andre land mellom anna gjennom arbeidet i OSPAR (konvensjonen for vern av det marine miljø i Nordaust-Atlanteren) og i Arktisk råd.

Mål 15 Verne, tilbakeføre og fremje berekraftig bruk av økosystem, sikre berekraftig skogforvaltning, motverke ørkenspreiing, stanse og reversere landforringing og stanse tap av artsmangfald

Nedbygging og andre arealbruksendringar medfører tap og fragmentering av leveområde og påverkar naturmangfald, jordvern og klima. Andre påverknader kjem frå forureining, framande arter og klimaendringar, som blir stadig viktigare.

Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet – norsk handlingsplan for naturmangfold* og Stortingets behandling av denne er Noregs viktigaste verkemiddel i arbeidet for å nå ambisjonane i Aichimåla frå 2010 om å ta vare på naturmangfaldet. Berekraftsmål 15 er harmonisert med Aichimåla. Det er difor viktig å følgje opp naturmangfaldmeldinga for å oppfylle berekraftsmål 15. Dei tre nasjonale måla for naturmangfald handlar om god tilstand i økosystema, å ta vare på trua artar og naturtypar og om langsiktig vern av eit representativt utval norsk natur. I Noreg har vi gjort mykje for å ta vare på økosystema på land gjennom ei kunnskapsbasert forvaltning. I dag er 17,6 pst. av fastlandsarealet verna etter naturmangfaldlova.

Regjeringa held fram med arbeidet med å følgje opp naturmangfaldmeldinga. Eit hovudgrep i meldinga er å setje tverrsektorielle, nasjonale mål for økologisk tilstand for økosystema og innrette forvaltninga etter desse måla. Regjeringa er i gang med å etablere ein meny av ulike tiltak som bidreg til å ta vare på eit mangfald av økosystem i god økologisk tilstand. Det er gjort tilstandsvurderingar etter det nye fagsystemet av den økologiske tilstanden i arktisk tundra, skog, fjell og i havområda.

Noreg deltek aktivt i forhandlingane om eit nytt globalt rammeverk for bevaring av natur. Dette skal vedtakast av konvensjonen om biologisk mangfald på det femtande partsmøtet.

Nær 40 pst. av landarealet i Noreg er dekt av skog. Ifølgje Norsk raudliste for artar 2021 lever 1 330 trua artar i skog, og om lag 1 132 av desse er rekna for å vere negativt påverka av tidlegare eller noverande arealendringar knytte til skogbruk. Regjeringa vil auke skogvernet til 10 pst. av skogen, i tråd med mål sette av Stortinget. Gjeldande politikk for berekraftig forvaltning av skog vart presentert i ei melding til Stortinget i 2016, jf. delmål 15.1 og 15.2. Auka skogbruksaktivitet skal kombinerast med større vekt på miljøomsyn i skogbruket. Berekraftig skogbruk vil medverke til klimatilpassing og gje grunnlag for å fase ut fosile produkt og til å sikre område som er viktige

for både naturmangfald, friluftsliv og kulturminne og kulturmiljø.

Noreg vil òg arbeide for eit styrkt internasjonalt samarbeid om grensekryssande utfordringar på skogområdet og for å sikre berekraftig skog- og arealbruk internasjonalt, mellom anna i FN, jf. delmål 15a og 15b. FN-strategien for skog representerer ein milestolpe i dette arbeidet. Noreg støttar måla i planen.

Skog og arealbruk utgjer om lag ein tredjedel av løysinga for at vi skal nå temperaturmålet i Parisavtalen. Det er ein nær samanheng mellom klimaendringar og tap av natur. Noregs største internasjonale innsats på dette området er Klima- og skogsatsinga, som medverker til redusert og reversert tap av tropisk skog. I 2021 gjorde det britiske presidentskapet for klimatoppmøtet i Glasgow skog og arealbruk til ei stor global prioritering. Noreg bidrog til dette gjennom partnerskapen med Storbritannia og Tyskland gjennom GNU-samarbeidet (Germany, Norway and UK). På høgnivåmøtet med regjeringssjefar under teikna 143 land Glasgow-erklæringa om å stanse tap av skog før 2030. Noreg og 11 andre land kom med ein lovnad om å støtte tropisk skog med 12 mrd. dollar fram til 2025, og private kjelder lovde 7,2 mrd. dollar. Noreg jobba aktivt for å auke finansieringa til område som hittil har fått lite merksemd, men som er viktige dersom vi skal nå globale mål. Til saman 1,7 mrd. dollar er lovde frå offentlege og private kjelder for å styrkje urfolk sine rettar til land fram til 2025 og 1,5 mrd. dollar til skogane i Sentral-Afrika. Det er oppretta eigne mekanismar for å overvake desse forpliktingane og rapportere på korleis pengane blir brukte.

Privat finansiering har potensial til å bli viktigare enn bistand. I 2021 annonserte Noreg, USA og Storbritannia, saman med store selskap som Amazon, Unilever og Nestlé, gjennom LEAF-koalisjonen eit løfte om 1 mrd. dollar til betaling for utsleppsreduksjonar frå skog i utviklingsland i perioden 2022–2026. Utover å krevje ein høg standard for sosial- og miljømessig integritet («ART/TREES») for utsleppsreduksjonar krev LEAF at kjøparane betaler for utsleppsreduksjonar, som kjem som tillegg til betydelege kutt i eigne utslepp i tråd med vitenskapen («science based targets»). LEAF kan betale for utsleppsreduksjonar frå utviklingsland på nasjonalt og subnasjonalt nivå. Over 30 land og jurisdiksjonar sende inn søknader for å inngå avtalar med LEAF om sal av utsleppsreduksjonar i 2021, fleire har komme til i 2022. Dei første fem intensjonsavtalane vart inngått i 2021 med Vietnam, Nepal, Ghana, Costa Rica og Ecuador.

Norske styresmakter har sett i gang ei rad tiltak for å redusere øydelegginga av habitat og stanse tap av naturmangfald, jf. delmål 15.5. Når det gjeld trua natur, er det utarbeidd ein oppfølgingsplan for korleis vi kan betre utviklinga for eit utval trua artar og naturtypar i Noreg mot 2035. Planen inneheld tiltak for 23 artar og 12 naturtypar som direktorata no følgjer opp. Regjeringa har som eit ledd i dette arbeidet sendt på høyring eit forslag om å gjere korallrev og typisk høgmyr til utvalde naturtypar. Miljødirektoratet har vidare levert ei vurdering av trua natur som ikkje er del av oppfølgingsplanen, som Klima- og miljødepartementet no skal ta stilling til. Det er òg vedteke ein nasjonal strategi for å ta vare på pollinerande insekt i 2018. Som ei oppfølging av strategien vart ein tiltaksplan for ville pollinerande insekt lansert i august 2021.

Regjeringa vil framleis prioritere arbeidet med skogvern og marint vern. For andre økosystem går det prosessar på avgrensa supplerande vern av viktige naturområde. I tillegg er det sett i gang eit arbeid med vern av nye og utvida nasjonalparker. Eit representativt utval av økosystem til fjells er verna. Det er viktig å sikre verneverdiane framover, mellom anna i form av forvaltningsplanar for fjellområda.

Klima- og miljødepartementet bidreg til delmål 15.6 om å fremje tilgang til og rettferdig fordeling av gode ved bruk av genetiske ressursar. Tilgang til norske genetiske ressursar blir regulert av naturmangfaldlova og forskrift om tradisjonell kunnskap knytt til genetiske ressursar. Noreg bidreg årleg til plantetraktatens fond for fordelsdeling og gjev tilgang til plantegenetiske ressursar for mat og landbruk i tråd med føresegnene i traktaten.

I april 2020 vart det lagt fram ei stortingsmelding om miljøkriminalitet. Meldinga presenterer ein heilskapleg politikk for å styrkje innsatsen mot miljøkriminalitet nasjonalt og internasjonalt og dermed redusere den negative påverknaden miljøkriminalitet har på klima og miljø, mellom anna tiltak for å stanse krypskyting og ulovleg handel, jf. delmål 15.7. Arbeidet med å følgje opp meldinga er i gang.

Det er ei utfordring å nå delmål 15.8 om å hindre innførsel og spreiding av framande artar. Framande artar er ein alvorleg trussel mot naturmangfaldet. Ifølgje Artsdatabanken er det registrert 1 473 skadelege framande artar i norsk natur (Fastlands-Noreg med havområde) som kan formeire seg under norske tilhøve. 16 pst. av desse utgjer høg eller svært høg risiko for naturmangfaldet. Totalt utgjer 70 pst. av dei framande artane

ein økologisk risiko. Ein tverrsektoriell tiltaksplan for å hindre spreiding av og kjempe mot og kontrollere framande skadelege artar vart vedteken som maren 2020.

I det internasjonale samarbeidet for naturmangfald, berekraftig skogforvaltning og miljøkriminalitet bidreg Noreg gjennom utviklingspolitikken, Klima- og skoginitiativet og deltaking i mellomstatleg samarbeid, mellom anna i FN's organisasjon for mat og landbruk (FAO). Sidan Klima- og skoginitiativet vart lansert i 2007, er det inngått ei rekkje partnerskapsavtalar, mellom anna med Colombia, Guyana, Peru, Etiopia, Liberia, Indonesia, Brasil og med landa i Sentral-Afrika gjennom Central Africa Forest Initiative. Noreg betaler her for verifiserte reduksjonar av utslepp frå skog i løpet av avtaleperioden eller for investeringar som har slike utsleppsreduksjonar som mål. Sidan starten i 2008 har initiativet betalt til saman 10 mrd. kroner for meir enn 290 mill. tonn reduserte utslepp av CO₂ og medverka til ei rekkje reformer for betre skogforvaltning i landa. Mykje av avskoging som skjer, er ulovleg, og handel med ulovlege råvarer aukar presset på skogen. Ein sentral del av innsatsen til Klima- og skoginitiativet rettar seg mot å nedkjempe skogkriminalitet. Ein føresetnad for innsatsen til styresmaktene på nasjonalt nivå, og næringslivet i marknaden, er tilgang til data om kvar og korleis skogen forsvinn. Difor satsar Klima- og skoginitiativet på å betre tilgangen til data om skogen og aktørane og finansstraumane som øydelegg han. Klima- og skoginitiativet har vore ein leiande aktør i å etablere ein infrastruktur for offentleg tilgjengelege data om skogen. I dag er høgoppløyslege satellittbilete av den tropiske skogen gratis og offentleg tilgjengelege for verda. Noreg samarbeider også med næringslivsaktørar, sivilsamfunnsorganisasjonar og kunnskapsmiljø som medverkar i innsatsen for å bevare regnskogen. Gjennom Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles framtid* er det vedteke at Klima- og skoginitiativet skal først vidare på eit høgt nivå fram til 2030.

Mål 16 Fremje fredelege og inkluderande samfunn for å sikre berekraftig utvikling, sørgje for tilgang til rettsvern for alle og byggje velfungerande, ansvarlege og inkluderande institusjonar på alle nivå

Klima- og miljødepartementet bidreg internasjonalt gjennom Klima- og skoginitiativet til å oppnå delmål 16.4 om å motarbeide organisert kriminalitet ved å støtte innsatsar mot ulovleg avskoging og ulovleg gruvedrift i tropiske skogland. Arbeidet til regjeringa med å følgje opp stortingsmel-

dinga om miljøkriminalitet, slik det er omtalt for delmål 15.7, er også i stor grad relevant for oppnå delmål 16.4.

Gjennom Noregs medlemskap i verdsarvkomiteen har Noreg bidrege til å nå delmål 16.6 Utvikle effektive, ansvarlege og opne institusjonar på alle nivå gjennom å bidra til at komitévedtak var basert på faglege vurderingar innanfor ramma av verdsarvkonvensjonen og andre overordna føringar i norsk Unesco-politikk.

Mål 17 Styrkje verkemidla som trengst for å gjennomføre arbeidet, og fornye globale partnarsskap for berekraftig utvikling

Klima- og miljøministeren møter fast i Topplederforum for bærekraftsmålene som vart oppretta i 2022 og er leidd av kommunal- og distriktsministeren. Topplederforum skal gje innsikt frå kommunesektoren, organisasjonane til næringslivet, arbeidstakersamanslutningane, frivillige organisasjonar og statlege verksemder og er eit viktig tiltak under mål 17. Klima- og miljødepartementet har våren 2022 oppretta ein interdepartemental dialogarena for klima- og miljøkunnskap. Arenaen skal bidra til eit systematisk interdepartementalt samarbeid om overordna og tverrsektorielle tema i tråd med strategien for departementsfellesskapen *Gode hver for oss. Best sammen.* (2021–2025). Miljødirektoratet samarbeider med Statistisk sentralbyrå i arbeidet med å utvikle nasjonale målepunkt for berekraftsmåla.

8.3 Anna klima- og miljøarbeid i staten

Gode, enkle og effektive miljøeiingssystem, til dømes ISO 14001, EMAS (Eco Management and Audit Scheme) eller Miljøfyrtårn, sikrar at verksemda har oversikt over dei mest vesentlege miljøbelastningane og har målsetjingar og rutinar for kontinuerleg å redusere desse. For dei fleste statlege verksemdene vil tema som anskaffingar, energibruk i bygg, IKT, transport og avfallshandtering stå sentralt. Miljøeiingssystemet skal medverke til kontinuerleg forbetring av den totale klima- og miljøpåverknaden frå departementsfellesskapen. I tillegg til ei meir klima- og miljøvennleg departementsverksemd medverkar arbeidet òg til modernisering og effektivisering.

Departementsfellesskapen har eit miljøeiingssystem sertifisert etter EMAS-krava. Tryggingssystem og serviceorganisasjonen til departementa (DSS) koordinerer felles miljømål for departementsfellesskapen og har hovudansvaret for oppfølginga av styringssystemet, men departementa er sjølv ansvarlege for å nå måla i eiga verksemd.

Fleire underliggjande etatar og andre statlege verksemder har miljøeiingssystem og arbeider systematisk med å redusere miljøbelastningar gjennom anskaffingar og dagleg drift.

9 Samfunnstryggleik og beredskap

Dei måla og prioriteringane som er gjevne i Meld. St. 5 (2020–2021) *Samfunnssikkerhet i en usikker verden*, Meld. St. 21 (2012–2013) *Terrorberedskap og Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet*, er utgangspunktet for Klima- og miljødepartementets arbeid med samfunnstryggleik og beredskap. Ei systematisk og heilskapleg tilnærming er sentralt for å vidareutvikle beredskapsarbeidet i sektoren. I denne samanhengen er evaluering av hendingar og øvingar eit viktig moment. Det medverkar til å avdekkje veikskapar og læringspunkt som er avgjerande for dei risiko- og sårbarheitsvurderingane departementet gjer. Resultatet av arbeidet dannar grunnlag for dei vala, prioriteringane og avgjerdene som blir tekne med omsyn til sikring av viktige verdjar og tryggleik i samfunnet.

9.1 Ansvarsområde

Klima- og miljødepartementet skal bidra til å førebyggje at det skjer uønskte hendingar, og redusere konsekvensar av uønskte hendingar innanfor klima- og miljøsektoren. Arbeidet med risiko- og sårbarheitsanalysar, overordna risikobilete for sektoren, beredskapsplanverk og øvingar er difor prioriterte oppgåver. Kvar enkelt etat medverkar i dette arbeidet ved mellom anna å gjennomføre eigne analysar over risiko og sårbarheit innanfor sitt område.

Det er ført tilsyn med departementet sitt arbeid med samfunnstryggleik og beredskap i 2020–2021. Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) førte tilsynet på vegner av Justis- og beredskapsdepartementet. Inntrykket til DSB er at Klima- og miljødepartementet har arbeidd målretta på fleire område for å ta hand om ansvaret sitt, men det er avdekt tre brot på krav. Brota dreier seg om å forklare effekten av tiltak, øvingar og om evaluering av øvingar. Klima- og miljødepartementet har utarbeidd ein oppfølgingsplan for å handtere og rette brota og arbeider med gjennomføringa av oppfølgingsplanen.

Meteorologiske tenester

Meteorologisk institutt (MET) som ligg under Klima- og miljødepartementet, har ei viktig rolle innanfor samfunnstryggleik og beredskap i Noreg. MET forvaltar kritisk infrastruktur, og meteorologiske tenester utgjer ein kapabilitet som inngår i den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø. Dei er ein aktiv del av totalforsvaret ved at dei leverer utvida meteorologisk støtte etter avtale med dei aktuelle einingane i Forsvaret ved krise og krig og under større militære øvingar. MET overvaker, varslar og formidlar vêret og bereknar klimaet i notid og framtid for at styresmaktene, næringslivet, institusjonar og allmenta kan sikre liv og verdjar, planleggje og verne miljøet. METs tenester er forskingsbaserte. Dei operasjonelle tenestene tek i bruk resultatata frå ny forskning, og instituttet driv forskning og utvikling på alle fagområda sine. Sjå omtale av MET i del II og i kap. 10.2 Den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø.

Akutt forureining- og atomberedskap

Det er nasjonale mål at forureining ikkje skal skade helse og miljø, og at utslepp av farlege stoff skal stansast. Dei nasjonale måla for forureining omfattar òg radioaktiv forureining.

Klima- og miljødepartementet har ansvar etter forureiningslova dersom eit uhell eller ei ulykke medfører radioaktive utslepp og avfall. Det operative ansvaret ligg hos Direktoratet for strålevern og atomtryggleik. Direktoratet gjer òg tiltak for utslepps- og avfallshandtering og bidreg med utvikling av planverk for miljøforvaltninga på atomberedskapsområdet. Eventuelle klager blir behandla av departementet. Miljødirektoratet kan hjelpe til med målingar og gje råd om konsekvensar som nedfall kan ha på det ytre miljøet. Norsk Polarinstitutt kan hjelpe til med avgjerdsgrunnlag som spreingsmodellering og kunnskap om Arktis, mellom anna iskart.

Ved atomulykker har Helse- og omsorgsdepartementet det overordna ansvaret for beredskapen, medan Direktoratet for strålevern og atom-

tryggleik er fag- og forvaltningsstyresmakt. Den nasjonale atomberedskapen er organisert gjennom *Kriseutvalet for atomulykkeberedskapen*, som er leidd av Direktoratet for strålevern og atomtryggleik.

Ansvar for å stille krav til beredskapen private verksemdar har mot akutt forureining, og for å kontrollere at krava blir overhaldne, er lagt til miljøstyresmaktene. Miljødirektoratet stiller beredskapskrav og følgjer opp desse gjennom tilsyn.

Ansvar for den statlege beredskapen mot akutt forureining er lagt til Nærings- og fiskeridepartementet med Kystverket som utøvande etat. Ved ein statleg aksjon mot akutt forureining har miljøforvaltninga ei rådgjevarrolle og ansvar for å skaffe fram informasjon om miljøverdiar og miljøøkonsekvensar.

Norsk Polarinstittutt stiller krav om beredskap for akutt forureining og tiltak for å ta vare på tryggleiken for liv og helse ved gjennomføring av aktivitetar i Antarktis og om forsikring for å dekkje aktivitetane.

Tilpassing til klimaendringane

Klimaendringane er ei av dei aller største utfordringane i vår tid. Verda blir varmare, og faren for upårekna endringar i klimasystemet med alvorlege konsekvensar aukar. Det er eit nasjonalt mål at samfunnet skal førebuast på og tilpassast klimaendringane. Kwart enkelt departement har ansvar for å vareta omsynet til klimaendringar innanfor eigen sektor. Klima- og miljødepartementet har eit spesielt ansvar for å leggje til rette det heilskaplege arbeidet til regjeringa med klimatilpassing. Miljødirektoratet støttar departementet i arbeidet med klimatilpassing. Miljødirektoratet har mellom anna eit ansvar for at departementet har tilgang til det naturvitskaplege kunnskapsgrunnlaget gjennom nasjonal og internasjonal klimaforskning. Dette kunnskapsgrunnlaget skal brukast i gjennomføringa av arbeidet til departementet med klimatilpassing, medrekna overvatn. Sjå særskilt vedlegg *Regjeringas klimastatus og -plan*, for ytterlegare omtale av klimatilpassing.

Beredskap mot skadar på kulturmiljø

Det er eit nasjonalt mål at eit mangfald av kulturmiljø skal bli teke vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk. Klima- og miljødepartementet har det overordna ansvaret for forvaltninga av kulturmiljø i Noreg. Riksantikvaren samarbeider med andre styresmakter om beredskap

og sikring av kulturmiljø, mellom anna om branntryggleiken i verneverdig tett trehusbestand og stavkyrkjer. Auka førekost av ekstremvêrhendingar som flaum, skred, storm og kraftige nedbørmengder må òg takast omsyn til i samband med forhindring av skadar framover.

Beredskap mot utslepp av GMO

Genmodifiserte organismar er mikroorganismar, plantar og dyr der den genetiske samansetjinga er endra ved bruk av gen- eller celledeteknologi. Klima- og miljødepartementet behandlar søknader om omsetning og utsetjing av levande GMO i naturen. Miljødirektoratet har koordineringsansvar og ansvar for vurdering av miljørisiko. Mattilsynet har ansvaret for vurderingar knytte til helserisiko. Søknader som gjeld GMO-legemiddel til menneske og dyr, blir behandla av Legemiddelverket, inntil vidare.

Etter føresegnene i genteknologilova skal verksemdene syte for nødvendige tryggingstiltak for å hindre helse- og miljømessige skadeverknader. Dersom utslepp skjer, skal verksemda straks setje i verk tiltak for å avgrense skadeverknadene. Tilsynsmakta kan påleggje verksemda å gjennomføre oppsamling eller andre tiltak mot organismane. På grunn av rask teknologiutvikling kan det ventast at også privatpersonar på sikt kan genmodifisere og endre mikroorganismar på ein måte som gjer at samfunnet potensielt kan påførast ny helse- og miljørisiko. Kartlegging av omfanget av ein slik framtidig privat aktivitet er såleis eit viktig tiltak.

9.2 Den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø

Arbeidet med å sikre samfunnet mot alvorlege hendingar er eit ansvar som ligg til mange sektorar. I Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* blir det gjort greie for kva funksjonar som til kvar tid må haldast oppe for å sikre samfunnet, og kva departement som har ansvar for å koordinere og samordne funksjonane. Klima- og miljødepartementet har ansvaret for den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø. Rolla som hovudansvarleg departement inneber mellom anna å sikre nødvendig koordinering og samordning mellom aktuelle departement.

Som ei oppfølging av Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* rapporterte Klima- og miljødepartementet på Natur og miljø i Prop. 1 S (2019–2020). Tilstanden til den kritiske samfunns-

funksjonen vart vurdert som tilfredsstillande. Klima- og miljødepartementet vil følgje opp rolla som hovudansvarleg departement for Natur og miljø, inkludert i dette prioriterte arbeidet med å sikre eit godt samarbeid mellom aktørane.

Bakgrunnen for den kritiske samfunnsfunksjonen Natur og miljø er behovet for vern av naturen mot påverknad frå menneskeleg aktivitet i form av akutt forureining (forureiningsberedskap) og vern av befolkninga mot naturfare (meteorologitenester og flaum- og skredvarsling). Innanfor samfunnsfunksjonen er det definert tre kapabilitetar for å ta vare på tryggleiken for befolkninga: forureiningsberedskap, meteorologitenester og overvaking av flaum- og skredfare.

I *forureiningsberedskap* inngår privat, kommunal/interkommunal og statleg beredskap mot akutt forureining til lands og i norske farvatn og på norsk kontinentalsokkel som kan skade naturen.

I *meteorologitenester* inngår METs tenester:

- innsamling, behandling og tilgjengeleggjing av meteorologiske data
- utarbeiding og distribusjon av varsel av betydning for liv og tryggleik
- utarbeiding av spesielle meteorologiske beregningar og tenester i samband med søk og redningsoperasjonar, kritiske operasjonar og tryggleikstruande hendingar
- utarbeiding og distribusjon av flymeteorologisk informasjon for sivil og militær luftfart

I Noreg er MET gjeve særskilde oppgåver knytte til meteorologiske tenester. I vedtektene til MET heiter det: «Meteorologisk institutt står for den offentlige meteorologiske tjenesten for sivile og militære formål. Meteorologisk institutt skal overvåke, varsle og formidle været med høy kvalitet og regularitet og beregne klimaet i nåtid og framtid. Instituttet skal arbeide for at myndighetene, næringslivet, institusjoner og allmennheten best mulig kan vareta sine interesser for sikring av liv og verdier, for planlegging og for vern av miljøet.» MET utviklar og leverer ei lang rekkje nyttige tenester og syter mellom anna for at beredskapstatane er førebudde på ekstremvær og anna farleg vær.

Overvaking av flaum- og skredfare omfattar dei etablerte systema for overvaking og varsling av flaum i større og mindre vassdrag og av flaumskred og snø-, sørpe-, jord- og fjellskred. Noregs vassdrags- og energidirektorat har ansvaret for den nasjonale flaum- og skredvarslingstenesta og har òg ein døgnkontinuerleg beredskapstelefon for flaum- og skredsituasjonar. Noregs vassdrags-

og energidirektorat utarbeider i tillegg vassfølingsprognosar for heile landet. Nedbørsvarsel frå MET er òg ein viktig del av grunnlaget for overvaking og varsling av flaum og skredfare.

9.3 Informasjonstryggleik i miljøforvaltninga

I nasjonal strategi for informasjonstryggleik og handlingsplan er det slått fast at fagdepartementa har eit overordna ansvar for å ta vare på tryggleiken i IKT-infrastrukturen i sektoren. Det er etablert responsmiljø for IKT-tryggleikshendingar i sektoren (MiljøCERT). I tillegg har Meteorologisk institutt, Miljødirektoratet, Norsk Polarinstitutt og Riksantikvaren etablert styringssystem for informasjonstryggleik og er no sertifiserte etter ISO-27001-standarden. Norsk kulturminnefond, Artsdatabanken og Senter mot marin forsøpling har ikkje fått krav om sertifisering etter ISO 27001-standarden, men etatane skal likevel ha etablert eit styringssystem for informasjonstryggleik som er tilpassa storleiken og eigenarten til verksemdene.

9.4 Førebuande tryggingsteneste

Lov om nasjonal sikkerhet (tryggingsslova) tok til å gjelde 1. januar 2019, og alle sektorar arbeider med å implementere lova. Formålet med lova er å tryggje dei nasjonale tryggingssinteressene våre og å førebyggje, avdekkje og motverke tryggleikstruande verksemd. Dei nasjonale tryggingssinteressene blir tryggja ved at departementa identifiserer grunnleggjande nasjonale funksjonar (GNF) innanfor sine ansvarsområde, verksemdar av avgjerande betydning for GNF blir underlagde tryggingsslova, og nødvendige tryggingstiltak for skjermingsverdige verdiar blir gjennomførte. For å vareta formålet med lova vil GNF-prosessen vere ein kontinuerleg prosess. Denne prosessen kan føre til endringar når det gjeld identifiserte funksjonar og skjermingsverdige verdiar, kva for verksemdar som er av vesentleg og avgjerande betydning, og i kva grad ei verksemd er avhengig av eksterne ressursar (andre verksemdar). Kva som vil krevjast for å oppnå eit forsvarleg tryggingssnivå, kan òg bli endra.

Klima- og miljødepartementet har identifisert ein grunnleggjande nasjonal funksjon i eigen sektor. «KLD GNF 1: Klima- og miljødepartementets virksomhet, handlefrihet og beslutningsdyktighet» omfattar rolla departementet har som fagleg

sekretariat for politisk leing, utøving av mynde og styring og oppfølging av underliggjande verksemder.

Vi arbeider fortløpande med å kartleggje verksemder som er av vesentleg eller avgjerande

betydning for GNF, og identifisere, vurdere og rapportere moglege avhengigheiter. Identifisert GNF er innmeld til tryggingsorganet.

10 Forny, forenkla og forbetre og likestilling og mangfald i miljøforvaltninga

10.1 Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft

Organisering

Klima- og miljødepartementet er overordna etats- og eigarstyrar for Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Enova, Meteorologisk institutt, Norsk Polarinstitut, Artsdatabanken, Norsk kulturminnefond, Senter mot marin forsøpling, Svalbards miljøvernfond, Kings Bay AS og Bjørnøen AS.

Det statlege miljøarbeidet blir regionalt teke hand om av miljøvernavingane hos statsforvaltarane, fylkeskommunane og Sysselmeisteren på Svalbard. Etatar som NORAD, Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for strålevern og atomtryggleik og Folkehelseinstituttet har oppgåver innanfor miljøområdet som Klima- og miljødepartementet styrer.

Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft i departementet

Klima- og miljødepartementet arbeider kontinuerleg med å effektivisere eiga drift.

Regjeringa bestemte at det skulle gjennomførast ein områdegjennomgang av miljøforvaltninga i 2016. Områdegjennomgangen resulterte i 32 tilrådingar om korleis miljøforvaltninga kan bli betre og meir effektiv. Tilrådingane inkluderte òg Klima- og miljødepartementets sektorovergripande rolle.

Fleire av tilrådingane handla om dei administrative systema. Det vart identifisert fleire moglegheiter for å effektivisere dei administrative områda.

Klima- og miljødepartementet har samla IKT-driftsfunksjonane og etablert felles strategisk innkjøpsfunksjon for miljøforvaltninga. Arkivtenestene i miljøforvaltninga vart samordna i 2022. Vidare skal samvirket maksimerast innan andre administrative funksjonar for å auke kunnskapsgrunnlag for betre planlegging og avgjerder.

Det er i tillegg sett i gang eit strategiarbeid for betre og meir effektive administrative tenester på tvers av departementa der Klima- og miljødepartementet deltek aktivt i arbeidet.

Digitaliseringsstrategi for miljøforvaltninga

Krava til IKT-løysingar og IKT-tryggleik i offentlig forvaltning blir stadig viktigare og meir omfattande. Digitaliseringsstrategien for miljøforvaltninga legg føringar for korleis IKT skal driftast, sikrast og utviklast vidare i sektoren. Strategien gjeld for perioden 2020–2024 og rettar merksemda mot digitalisering, dataformidling, IKT-tryggleik og samordning og byggjer på nasjonale råd og standardar. Den etablerte felles drifts-eininga for miljøforvaltninga varetek IKT-driftstenester for Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Norsk Polarinstitut, Norsk kulturminnefond og Artsdatabanken. Senter mot marin forsøpling vil motta felles IKT-driftstenester fra 2023. Arbeidet med å betre og vidareutvikle desse driftstenestene vil halde fram i tråd med Digitaliseringsstrategi for klima- og miljøsektoren 2020–2024.

Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft i etatane

Miljødirektoratet

Miljødirektoratet har i dag mange digitale løysingar som er utvikla og forbetra gjennom fleire år. Tenestene er på fleire område utvikla med bakgrunn i ambisjonen om å sikre ei effektiv og god brukaroppleving for eksterne brukarar, saman med ei påliteleg og effektiv intern saksbehandling.

Det er mellom anna utvikla heildigitale løysingar for betaling av jeger- og fiskeavgifter, for behandling av søknader for tildeling av fallvilt for preparantar og for lisensiering av ringmerke i Ringmerkbasen. Miljøvedtaksregisteret er ei digital innsynsløysing som gjev allmenta fri tilgang til enkeltvedtak og forskrifter på miljøområdet.

Miljødirektoratet arbeider kontinuerleg med å vidareutvikle og digitalisere arbeidsprosessane i tilskotsforvaltningssystemet Elektronisk søknads-senter (ESS), som har medverka til effektivisering både i forvaltninga og for søkjarane.

Medan Miljødirektoratet er i gevinstrealiseringsfasen for fleire etablerte løysingar, til dømes Produktregisteret, er dei i utviklingsfasen på andre område. Det blir utvikla ei ny teneste for arbeidsstøtte i felt, og applikasjonen Forurensning blir skriven om. Den nye løysinga har fått namnet Tilde og skal handtere aktuelle prosessar for myndeutøvar etter klimalova, forureiningslova og produkttilsyn etter produktkontrolllova. Miljødirektoratet jobbar også med ei ny løysing for innhenting av luftmåledata, der data skal analyserast og delast.

Miljødirektoratet jobbar tverrfagleg med å utvikle nye tenester som set brukaren i sentrum, der alt skal vere enklast mogleg og ha mest mogleg sjølvbetening. Miljødirektoratet har starta eit program for å ta i bruk sky som driftsplattform. Dette vil gjere IKT-arbeidet meir robust og gjere det raskare å ta i bruk nye og innovative løysingar.

Riksantikvaren

Riksantikvaren har i løpet av dei siste åra utvikla fleire digitale løysingar som vil bidra til ei einsarta og effektiv kulturmiljøforvaltning. Dette gjeld mellom anna Digisak, som er ein søknadsportal og ei saksbehandlingsløysing for innsending og behandling av tilskots- og dispensasjonssaker. Digisak skal sikre ei enklare og betre brukaroppleving for søkjarar og saksbehandlarar og gje ei effektiv saksbehandling i forvaltninga. Riksantikvaren arbeider kontinuerleg med å forbetre løysinga og utvide Digisak til å inkludere fleire tilskots- og dispensasjonsordningar.

Digitaliserte arkiv gjev god tilgang på informasjon for fylkeskommunar og kommunar. Det er mellom anna utvikla ei søkjeteneste der kulturmiljøforvaltninga har tilgang til Riksantikvarens digitaliserte arkivmateriale, det vil seie digitaliserte historiske saksdokument, saksdokument frå Riksantikvarens digitale sakarkiv, teikningar og bilete.

Ei anna digital teneste, ADED (Archaeological Digital Excavation Documentation), er utvikla i samarbeid mellom universitetsmusea og Riksantikvaren. Tenesta skal bidra til å betre tilgangen til arkeologisk og vitskapleg dokumentasjon gjennom mellom anna utveksling av digital informasjon mellom musea og Riksantikvaren.

Kulturminnefondet

Kulturminnefondet jobbar målretta for at det skal vere enkelt for eigarar av private kulturminne å søkje om tilskot. Digitalisering og digital transformasjon er viktige verkemiddel for å kunne skape engasjement og bidra til at alle kan ha mogleheita til å ta ansvar for kulturminne og kulturmiljø. Kulturminnefondet jobbar kontinuerleg med å vidareutvikle og effektivisere arbeidsprosessar og har utvikla ein tilpassa versjon av Miljødirektoratets elektroniske søknadssenter for publikum. Dette har bidrege til forenkling av søknadsprosessen og effektivisering i saksbehandlinga. Det er også etablert nye digitale samarbeidsflater med søkjarane, til dømes digitale søknadsseminar og digitale synfaringar. Arbeidet med å overføre Kulturminnefondets IKT-drift til den etablerte felles driftseininga for miljøforvaltninga skal etter planen gjennomførast i 2023.

Nettstader og portalar

Den viktigaste vêrtenesta til Meteorologisk institutt (MET) er Yr, som er eit samarbeid mellom Meteorologisk institutt og NRK. I tillegg formidlar MET vêret på TV og i radio og i sosiale medium som Twitter og Facebook. For offentlege verksemder leverer instituttet vêrtenesta Halo, som er ei innloggingsteneste med spesialiserte produkt.

Meteorologisk institutts offisielle datagrunnlag og produkt er også fritt tilgjengelege for publikum for bruk, spreining og vidare tilarbeiding. Data kan hentast frå nettstadene eller programmeringsgrensesnittet til instituttet, til dømes api.met.no, frost.met.no, threddsmet.no og klimaservicesenter.no.

Både instituttet og samfunnet har gevinst av dei opne dataa og tenestene til instituttet. At tenestene blir gjevne på opne og standardiserte format, gjer det enkelt for andre å integrere vêr- og klimainformasjon i eigne tenester, både bedriftsinterne og til publikum. Dette medverkar på sikt til å forenkle intern tenesteproduksjon ved instituttet.

Miljødirektoratet lanserte ny hovudnettstad – miljodirektoratet.no – i 2019. Den nye hovudnettstaden har medverka til å redusere mengda nettstader, og han støttar opp om målet om meir sjølvbetening gjennom å tilby rettleiing av brukarar.

Miljøforvaltninga har som mål å formidle påliteleg, aktuell og forståeleg miljøinformasjon. Hovudkanalen for informasjon om tilstanden i og utviklinga til miljøet er miljostatus.no, som har ei målsetjing om å vere den viktigaste kjelda til kunnskap om tilstanden og utviklinga til miljøet. I

tillegg driftar miljøforvaltninga nettstader for meir spesifikk informasjon og målgruppetilpassing. Døme på dette er askeladden.ra.no, miljøkommune.no og klimatilpassing.no. Oversikt over kva mynde og plikter kommunane har, og hjelp til saksbehandling innan miljøtema vart i 2020 flytta frå nettstaden miljøkommune.no til miljødirektoratet.no/myndigheter.

Askeladden.ra.no inneheld data om kulturminne og kulturmiljø som er freda etter kulturminnelova, verna etter plan- og bygningslova eller kulturminnefagleg vurderte som verneverdige. På klimatilpassing.no har ein samla aktuell kunnskap og informasjon om klimatilpassing på ein stad.

Klima- og miljødepartementet og fleire underliggjande etatar er til stades og kommuniserer aktivt i sosiale medium. På Facebook og Twitter treffer ein både gamle og nye brukarar på nye måtar.

10.2 Rapport om likestilling og mangfald i miljøforvaltninga

Miljøforvaltninga er pålagt å arbeide aktivt, målretta og planmessig for likestilling og mot diskriminering innanfor eiga verksemd. For rapportering frå dei ulike verksemdene og etatane utanom departementet viser vi til årsrapportane til dei enkelte verksemdene og etatane. Tabellane 10.1, 10.2 og 10.3 viser kvinnedelen i Klima- og miljødepartementet, totalt og på ulike stillingsnivå, samanlikning av månadleg gjennomsnittslønn for kvinner og menn på ulike stillingsnivå, statistikk for sjukefråværet til menn og kvinner, delen av menn og kvinner på deltid og i mellombels stilling for 2021.

Tabell 10.1 Oversikt over delen kvinner i pst.

	Totalt	Topplei. ¹	Mellomlei.	Høgtlønnte rådsg. ²	Saksbeh.	Kontor
	63	50	50	66	63	

¹ Toppleiarar omfattar øvste leiar og leiarar av avdelingar (mellomleiarar er leiarar av seksjonar og einingar under avdelingsnivå).

² For KLD er spesialrådgjevarar, fagdirektørar, utgreiingsleiarar, avdelingsdirektørar utan personalansvar og seniorrådgjevarar klassifiserte som høgtlønnte rådsgjevarar. Rådsgjevarar, førstekonsulentar og seniorkonsulentar er klassifiserte som saksbehandlarar.

Tabell 10.2 Prosentoversikt over gjennomsnittsløn for kvinner og menn

	Kvinner	Menn
Totalt	92,5	100
Topplei. ¹	100	93,9
Mellomlei.	98,6	100
Høgtlønnte rådsg.	93,4	100
Saksbeh.	100	97,0
Kontor	0	0

¹ Toppleiarar i KLD inkluderer berre dei som er på leiarlønskontraktar unnateke departementsråd. For KLD er seniorrådgjevarar klassifiserte som høgtlønnte rådsgjevarar. Rådsgjevarar er klassifiserte som saksbehandlarar.

Tabell 10.3 Prosentoversikt over deltid, mellombels tilsette, legemeldt sjukefråvær og foreldrepermisjon for kvinner og menn

	Kvinner	Menn
Deltid ¹	3,6	4,2
Mellombelse ²	7,9	6,3
Legem. fråv. 2021	2,5	1,9
Prosentdel foreldreperm.	87,8	22,2

¹ Prosentdel av kvinner/menn på deltid (av totalt tal kvinner og totalt tal menn) inkludert vikarar ekskludert permisjonar og tilsette på pensjonistvilkår.

² Prosentdel av kvinner/menn i mellombels stilling (av totalt tal kvinner og totalt tal menn) inkludert tilsette på pensjonistvilkår, ekskludert vikarar.

Klima- og miljødepartementet

I 2022 vart Norsk Polarinstitutt, Meteorologisk institutt, Riksantikvaren og Miljødirektoratet bedne om å rapportere på aktivitets- og utgreiingsplikta i likestillings- og diskrimineringslova, som eit eige vedlegg i årsrapportane til etatane for 2022. Verksemdene skal mellom anna rapportere på kor mange prosent kvinner det er i verksemda totalt, i toppleiinga, i mellomleiinga, blant høgare lønte rådgjevarar, blant saksbehandlarar og for kontorstillingar. Vidare skal etatane tilsvarande for dei ulike stillingsgruppene rapportere på gjennomsnittleg månadslønn for menn og kvinner. Etatane skal også rapportere på årleg legemeldt sjukefråvær for kvinner og menn og årleg kjønnsfordeling i delen foreldrepermisjon. Vesentlege saker og funn i kartleggingstala skal vurderast i ei tekstleg framstilling. Det skal samstundes også rapporterast kva verksemda gjer for å oppfylle aktivitetsplikta, og kva verksemda gjer for å redusere diskriminering og fremje likestilling. Kva for konsekvensar covid-19-pandemien har hatt når det gjeld likestillinga, skal også vurderast.

Gjennomsnittleg lønnsforskjell mellom kvinner og menn har blitt mindre sidan 2019. Det er framleis ein forskjell, men årsaka til dette er at det er blitt tilsett fleire kvinner i rådgjevar- og førstekonsulentstillingar. Det er fleire kvinner enn menn i rådgjevar- og førstekonsulentstillingar, medan det er nokre fleire mannlege avdelingsdirektørar og spesialrådgjevarar. Dette heng truleg saman med at det er ei klar overvekt av kvinnelige søkjarar til førstekonsulent-/rådgjevarstillingar, medan det er jamnare kjønnsfordeling blant søkjarar til andre stillingskategoriar. Men innan kvar stillingskategori er lønnsforskjellen mindre, og kvinner har til dømes høgare lønn enn menn på toppleiar- og saksbehandlarnivå. Det er ingen indikasjonar på at det er ufrivillig deltid i departementet.

Rapportar og statistikk med likestillingsrelevante oversikter blir årleg presenterte for toppleiargruppa, arbeidsmiljøutval og tillitsvalde. Likestilling og inkludering blir årleg tematiserte i møte med tillitsvalde i departementet.

Oppfølginga av inkluderingsarbeidet er eit viktig innsatsområde for departementet. Klima- og miljødepartementet har justert stillingsannonseane, men arbeider framleis med å gjere tekstane enda betre. NAV gjev hjelp til utforming av stillingsannonsear og med å finne aktuelle kandidatar i målgruppa. Departementet og miljøetatane vart hausten 2019 samde om ein eigen oppfølgingsplan for inkluderingsdugnaden. Planen inne-

held mellom anna tiltak som siktar mot betre synleggjering av moglegheitene til å kunne arbeide i miljøforvaltninga. Det er gjennomført ein eigen karrieredag, og DFØs leiarkurs i mangfaldsrekruttering skal brukast av verksemdene i miljøforvaltninga. Det er også lagt opp til jamleg erfaringsutveksling mellom alle verksemdene for personal-sjefane i miljøsektoren.

Alle stillingar i departementet blir no publiserte på <https://www.jobbforalle.no/>. I rekrutteringsprosessane er det sett søkjelys på måla frå inkluderingsdugnaden allereie ved behovsanalysen. Leiarar som rekrutterer, blir oppmoda til å ta kvalifiserte søkjarar inn på intervju som har kryssa av på nedsett funksjonsevne eller har høl i CV-en.

Departementet har ført vidare ordninga med høve til åtte samanhengande eigenmeldings dagar i IA-avtalen.

Likestillingskonsekvensar av covid-19-pandemien

Koronakrisa har sett preg på heile samfunnet. Pandemien og tiltaka som er sette i verk for å avgrense smitte og å halde oppe aktiviteten i næringslivet og samfunnet, kan få ulike konsekvensar for ulike personar avhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsetjing, seksuell orientering, kjønnsidentitet osv.

Som offentleg styresmakt er departementa forplikta til å vurdere likestillingskonsekvensar i alt arbeidet sitt, jf. likestillings- og diskrimineringslova § 24 første ledd. Stortinget har i vedtak nr. 537 (2019–2020) bede regjeringa kartleggje effekten av koronakrisa på likestillingsfeltet og komme tilbake til Stortinget med resultat og funn på eigna måte. Klima- og miljødepartementet har ikkje funne likestillingskonsekvensar av koronakrisa så langt i 2020, 2021 og 2022 innanfor miljøsektoren.

Klimaendringar og likestilling

Klimaendringane og klimapolitikk påverkar menn og kvinner ulikt. Det er difor viktig å implementere eit kjønnspektiv i utviklinga av klimapolitikken og å sørgje for at jenter og kvinner blir inkluderte og har ei reell påverkningskraft i avgjerdsprosessar om klima.

Hausten 2021 vedtok Nordisk ministerråd for likestilling og LGBTI (MR-JÅM) å forplikte seg til ein flerårig innsats (2022–2024) for å fremje likestilling og kvinner sine rettar i møte med klimaendringane. Forpliktinga har bakgrunn i UN Womens handlingskoalisjon «Feminist action for

climate justice». Den 24. januar 2022 arrangerte dei nordiske likestillingsministrane, UN Women og FOKUS ein rundebordskonferanse om klima og likestilling i Oslo. Nordiske politikarar, aktørar frå næringslivet og sivilsamfunnet var inviterte til å delta på konferansen for å diskutere korleis dei nordiske landa betre kan sjå klima og likestilling i samanheng. Handlingskoalisjonen og rundebordkonferansen leidde til ei felles nordisk erklæring om «A Green and Gender Equal Nordic Region», som vart presentert under FN's Kvinnekommissjons konferanse i mars 2022 (CSW66). Klima og likestilling vil vere eit viktig tema under FN's klimaforhandlingar i Sharm el-Sheikh i år (COP27).

Internasjonalt klimaarbeid

Noreg arbeider aktivt for å sikre at vedtak under Klimakonvensjonen fremjar likestilling og ikkje-diskriminering. Noreg fremjar i forhandlingane aktivt posisjonar som skal styrkje involveringa frå og deltakinga til kvinner og urfolk i klimaarbeidet, særleg knytt til klimatilpassing og skog.

I oppbygginga av den internasjonale institusjonelle arkitekturen for klimaarbeid arbeider Noreg for balansert representasjon av kvinner og menn.

Noregs store satsing på å redusere utslepp frå tropisk skog, Klima- og skoginitiativet, arbeider òg målretta med å leggje vekt på likestilling. Særleg viktig i Klima- og skoginitiativet er det å ha ei forståing av korleis likestilling kan inkorporerast i nasjonale utviklingsplanar, for slik å få ein effekt under implementeringa av tiltak. I samarbeid med partnerland, er det søkt å inkludere likestilling både i avtaleverk og i utviklinga og i implementeringa av tiltak. Departementet har drive kompetanseheving og utviklingsarbeid innan likestilling og REDD+, mellom anna i samarbeid med Norad og partnerorganisasjonar som FN.

Kulturminne og kulturmiljø

Riksantikvaren legg vekt på mangfald og likestilling i forvaltninga si og legg vinn på å vere representativ når det gjeld å velje ut kva for kulturminne som blir verna. Intensjonen er å femne livet og historia til både kvinner, menn og minoritetar. Dei fleste kulturminna er kjønnsnøytrale, og likestillingsaspektet er difor knytt til kjønnsfunksjonar og roller i heimen og i samfunnet. På nokre

område kan det arbeidet som Riksantikvaren gjer, medverke til at det blir sett sterkare søkjelys på mangfaldet i befolkninga. Eit døme er verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet. I verdiskapingsprogrammet har Riksantikvaren arbeid for at aktørar av begge kjønn er involverte i gjennomføringa av tiltak og deltek i nettverket til programmet. Arbeidet med dei sektorvise landsverneplanane medverkar vesentleg til å redusere tapet av verdifulle kulturminne og til å bevare breidda av dei. Dette inneber òg at omsynet til likestilling blir betre teke vare på, til dømes gjennom bevaring av anlegg med tilknytning til kvinner sin innsats og profesjonalisering innanfor helse- og omsorgssektoren.

Freda bygningar og anlegg har hatt ulike funksjonar og speglar dermed mellom anna kjønnsrollene i familie og samfunn gjennom tidene. Våningshus, stabbur, seteranlegg og tekstilfabrikkar medverkar til å synleggjere typiske rammer for arbeidet som kvinner har gjort. Dette gjeld i stor grad òg bustader generelt.

10.3 Tilsetjingsvilkår for leiarar i heileigde statlege føretak under Klima- og miljødepartementet

Enova SF

Administrerende direktør Nils Kristian Nakstad hadde ei fastlønn på 2 311 086 kroner i 2021. I tillegg fekk han 9 059 kroner i anna godtgjersle. Kostnadsførte pensjonsforpliktingar var 136 477 kroner.

Pensjonsordninga til administrerende direktør er basert på Statens pensjonskasses til kvar tid gjeldande reglar for pensjonsalder og aldersgrense, og samla kompensasjonsgrad skal ikkje overstige 66 pst. av lønna, og da avgrensa til 12 G.

Gjensidig oppseiingstid er seks månader. Han har ingen avtale om etterlønn.

Kings Bay AS og Bjørnøen AS

Lars-Ole Saugnes er administrerende direktør for begge selskapa. Administrerende direktør fikk 1 188 806 kroner i fastlønn for 2021. I tillegg fekk han 114 534 kroner i anna godtgjersle. Selskapet har avtale om innskotspensjon for alle tilsette ut frå minimumskrav i lov om obligatorisk tenestepensjon.

Klima- og miljødepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2022–2023) om statsbudsjettet for år 2023 blir dei forslag til vedtak førde opp som er nemnde i eit framlagt forslag.

Forslag

Under Klima- og miljødepartementet blir i Prop. 1 S (2022–2023) statsbudsjettet for budsjettåret 2023 dei forslag til vedtak som følgjer, førde opp:

Kapitla 1400–1482, 4400–4481 og 5578

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.			
1400	Klima- og miljødepartementet		
	01 Driftsutgifter	304 294 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	72 636 000	
	50 Heilskapleg profilering, grønne løysingar	10 757 000	
	70 Frivillige klima- og miljøorganisasjonar samt klima- og miljøstiftelsar	53 907 000	
	71 Internasjonale organisasjonar	91 334 000	
	74 Tilskot til AMAP, <i>kan overførast</i>	5 447 000	
	76 Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, <i>kan overførast</i>	99 013 000	637 388 000
1410	Kunnskap om klima og miljø		
	21 Miljødata	398 462 000	
	23 Mareano, <i>kan overførast</i>	54 121 000	
	50 Grunnløyvingar under Noregs forskingsråd til miljøforskningsinstitutta	227 547 000	
	51 Forskingsprogram under Noregs forskingsråd	393 720 000	
	53 Internasjonalt samarbeid om klima- og miljøkunnskap	7 532 000	
	70 Nasjonale oppgåver ved miljøforskningsinstitutta	43 613 000	
	72 Tilskot til NORCE – Senter for biotryggleik	5 602 000	1 130 597 000
1411	Artsdatabanken		
	01 Driftsutgifter	38 693 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	10 938 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	30 929 000	80 560 000
1412		Meteorologiformål		
	50	Meteorologisk institutt	367 315 000	
	70	Internasjonale samarbeidsprosjekt	137 388 000	504 703 000
		Sum Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.		2 353 248 000
		Klima, naturmangfald og forureining		
1420		Miljødirektoratet		
	01	Driftsutgifter	767 880 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	621 089 000	
	23	Oppdrags- og gebyrrelatert verksemd, <i>kan overførast</i>	150 261 000	
	30	Statlege tileigningar, bevaring av viktige friluftslivsområde, <i>kan overførast</i>	21 309 000	
	31	Tiltak i verneområde og annan natur, inkludert restaureringstiltak, <i>kan overførast</i>	133 509 000	
	32	Statlege tileigningar, vern av naturområde, <i>kan overførast</i>	215 344 000	
	37	Skogplanting, vidareføring av pilotprosjekt for stadeigne treslag, <i>kan overførast</i>	5 120 000	
	39	Oppryddingstiltak, <i>kan overførast, kan nyttast under postane 69 og 79</i>	12 483 000	
	60	Tilskot for å vareta naturmangfald i kommuneplanlegging	3 026 000	
	61	Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing, <i>kan overførast</i>	196 528 000	
	62	Tilskot til grøn skipsfart, <i>kan overførast</i>	40 523 000	
	63	Returordning for kasserte fritidsbåtar	319 000	
	64	Skrantesjueprøver frå fallvilt	1 200 000	
	66	Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden	3 000 000	
	69	Oppryddingstiltak, <i>kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 79</i>	138 762 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	72	Erstatning for beitedyr tekne av rovvilt, <i>overslagsløyving</i>	148 878 000	
	73	Tilskot til rovvilttiltak, <i>kan overførast</i>	64 751 000	
	74	CO ₂ -kompensasjonsordning for industrien	4 710 000 000	
	75	Utbetaling for vrakpant og tilskot til køyretøy og fritidsbåtar, <i>overslagsløyving</i>	528 000 000	
	76	Refusjonsordningar, <i>overslagsløyving</i>	267 500 000	
	77	Ymse organisasjonar og stiftelsar m.m.	14 357 000	
	78	Friluftsmål, <i>kan overførast</i>	192 299 000	
	79	Oppryddingstiltak, <i>kan overførast, kan nyttast under postane 39 og 69</i>	462 000	
	80	Tilskot til tiltak for å ta vare på natur, <i>kan overførast</i>	127 364 000	
	81	Verdiskaping basert på naturarven, <i>kan overførast</i>	12 400 000	
	84	Internasjonalt samarbeid	5 971 000	
	85	Besøksenter for natur og verdensarv, <i>kan overførast</i>	99 761 000	8 482 096 000
1422		Miljøvennleg skipsfart		
	21	Spesielle driftsutgifter	8 486 000	
	70	Tilskot til private, <i>kan nyttast under post 21</i>	33 962 000	42 448 000
1423		Radioaktiv forureining i det ytre miljø		
	01	Driftsutgifter	37 650 000	37 650 000
1424		Senter mot marin forsøpling		
	01	Driftsutgifter	24 006 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	1 026 000	
	71	Marin forsøpling, <i>kan overførast</i>	30 417 000	55 449 000
1425		Fisketiltak		
	21	Spesielle driftsutgifter	300 000	
	70	Tilskot til fiskeformål, <i>kan overførast</i>	17 165 000	17 465 000
1428		Enova SF		
	50	Overføring til Klima- og energifondet	4 536 183 000	4 536 183 000
		Sum Klima, naturmangfald og forureining		13 171 291 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Kulturminne og kulturmiljø			
1429	Riksantikvaren		
	01 Driftsutgifter	153 620 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	31 977 000	
	22 Fleirårige prosjekt kulturminneforvaltning, <i>kan overføres</i>	30 361 000	
	60 Kulturminnearbeid i kommunane	8 824 000	
	70 Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne, <i>kan overføres</i>	39 026 000	
	71 Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap, <i>kan overføres</i>	142 759 000	
	72 Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne, <i>kan overføres</i>	58 554 000	
	73 Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring, <i>kan overføres</i>	59 072 000	
	74 Tilskot til fartøyvern, <i>kan overføres</i>	70 605 000	
	75 Tilskot til fartøyvernsenter, <i>kan overføres</i>	15 557 000	
	77 Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområde, <i>kan overføres</i>	8 446 000	
	79 Tilskot til verdsarven, <i>kan overføres</i>	53 372 000	672 173 000
1432	Norsk kulturminnefond		
	50 Til disposisjon for kulturminnetiltak	124 638 000	124 638 000
	Sum Kulturminne og kulturmiljø		796 811 000
Nord- og polarområda			
1471	Norsk Polarinstitut		
	01 Driftsutgifter	243 751 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	113 866 000	
	50 Stipend	561 000	358 178 000
1472	Svalbards miljøvernfond		
	50 Overføringar til Svalbards miljøvernfond	13 000 000	13 000 000
1473	Kings Bay AS		
	70 Tilskot	64 995 000	64 995 000
1474	Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning		

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttast under postane 50 og 70</i>	253 000	
	50	Tilskot til statlege mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	25 020 000	
	70	Tilskot til private mottakarar, <i>kan overførast, kan nyttast under post 50</i>	29 001 000	54 274 000
		Sum Nord- og polarområda		490 447 000
Internasjonalt klimaarbeid				
1481		Klimakvotar		
	01	Driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	2 649 000	
	22	Internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar, <i>kan overførast</i>	85 000 000	87 649 000
1482		Internasjonale klima- og utviklingstiltak		
	01	Driftsutgifter	101 540 000	
	73	Klima- og skogsatsinga, <i>kan overførast</i>	2 976 847 000	3 078 387 000
		Sum Internasjonalt klimaarbeid		3 166 036 000
		Sum departementets utgifter		19 977 833 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.				
4400		Klima- og miljødepartementet		
	02	Ymse inntekter	496 000	
	03	Refusjon frå Utanriksdepartementet	30 473 000	30 969 000
4411		Artsdatabanken		
	02	Ymse inntekter	442 000	442 000
		Sum Fellesoppgåver, forskning, internasjonalt arbeid m.m.		31 411 000
Klima, naturmangfald og forureining				
4420		Miljødirektoratet		
	01	Oppdrag og andre ymse inntekter	10 269 000	
	04	Gebyr, forureiningsområdet	56 895 000	
	06	Gebyr, statsforvalterembetas miljøvern-avdelingar	37 595 000	
	07	Gebyr, kvotesystemet	4 720 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	09	Internasjonale oppdrag	37 878 000	
	40	Sal av eidegom og festetomter i stat- leg sikra friluftslivsområde	1 500 000	
	50	Overføringer frå andre statlege rek- neskap	6 000 000	154 857 000
4423		Radioaktiv forureining i det ytre miljø		
	01	Gebyr, radioaktiv forureining	1 079 000	1 079 000
		Sum Klima, naturmangfald og foru- reining		155 936 000
		Kulturminne og kulturmiljø		
4429		Riksantikvaren		
	02	Refusjonar og ymse inntekter	2 303 000	
	09	Internasjonale oppdrag	4 023 000	6 326 000
		Sum Kulturminne og kulturmiljø		6 326 000
		Nord- og polarområda		
4471		Norsk Polarinstitut		
	01	Sals- og utleigeinntekter	7 018 000	
	03	Inntekter frå ymse tenesteyting	68 808 000	
	21	Inntekter, Antarktis	15 372 000	91 198 000
		Sum Nord- og polarområda		91 198 000
		Klimakvotar		
4481		Sal av klimakvotar		
	01	Salsinntekter	2 594 562 000	2 594 562 000
		Sum Klimakvotar		2 594 562 000
		Skattar og avgifter		
5578		Sektoravgifter under Klima- og miljødepartementet		
	70	Sektoravgifter under Svalbards miljøvernfond	13 012 000	
	72	Fiskaravgifter	18 686 000	
	73	Påslag på nettatariffen til Klima- og energifondet	690 000 000	721 698 000
		Sum Skattar og avgifter		721 698 000
		Sum departementets inntekter		3 601 131 000

Fullmakt til å overskride gjevne løyvingar

II

Meirinntektsfullmakter

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 kan:

overskride løyvinga under	mot tilsvarende meirinntekter under
kap. 1400 post 01	kap. 4400 post 02
kap. 1420 post 01	kap. 4420 postane 01 og 50
kap. 1420 post 23	kap. 4420 postane 04, 06 og 09
kap. 1423 post 01	kap. 4423 post 01
kap. 1429 post 01	kap. 4429 postane 02 og 09
kap. 1471 post 01	kap. 4471 postane 01 og 03
kap. 1471 post 21	kap. 4471 post 21
kap. 1472 post 50	kap. 5578 post 70

Merinntekt som gjev grunnlag for overskriding, skal også dekkje meirverdiavgift knytt til overskridingar og gjeld difor også kap. 1633, post 01, for dei statlege forvaltningsorgana som inngår i nettoordninga for meirverdiavgift.

Meirinntekter og eventuelle mindreinntekter blir tekne med i berekninga av overføring av ubrukt løyving til neste år.

III

Fullmakt til overskridingar:

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 kan

1. overskride løyvinga på kap. 1481 Klimakvotar, post 01 Driftsutgifter, til dekning av honorar, transaksjonskostnader og utgifter til fagleg bistand i samband med sal av klimakvotar.
2. overskride løyvinga på kap. 1481 Klimakvotar, post 22 Internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar, med eit beløp som svarer til inntekter frå sal av klimakvotar under statens kvotekjøpsprogram som er rekneskapsført på kap. 4481 Sal av klimakvotar, post 01 Salsinntekter.

Fullmakter til å pådra staten forpliktingar utover gjevne løyvingar

IV

Kjøp av klimakvotar

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 kan inngå avtalar om kjøp av klimakvotar innanfor ei samla ramme på 1 150 mill. kroner for gamle og nye forpliktingar under kap. 1481 Klimakvotar, post 22 Internasjonalt samarbeid om utsleppsreduksjonar. I tillegg blir fullmakta om at Klima- og miljødepartementet kan gje tilsegn om 16 mill. kroner i kjernestøtte til Global Green Institute (GGI) frå kvotekjøpsprogrammet, vidareført, fordelt på åra 2022 og 2023.

V

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 kan gjere bestillingar av materiell o.l. utover gjevne løyvingar, men slik at samla ramme for nye bestillingar og gammalt ansvar ikkje overstig følgjande beløp:

Kap.	Post	Nemning	Samla ramme
1411		Artsdatabanken	
	21	Spesielle driftsutgifter	12 mill. kroner
1420		Miljødirektoratet	
	31	Tiltak i verneområde og annan natur, inkludert restaureringstiltak	8 mill. kroner
	32	Statlege erverv, vern av naturområde	516,2 mill. kroner

VI

Tilsegnfullmakter

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 kan gje tilsegn om tilskot utover gjevne løyvingar, men slik at samla ramme for nye tilsegner og gammalt ansvar ikkje overstig følgjande beløp:

Kap.	Post	Nemning	Samla ramme
1411		Artsdatabanken	
	70	Tilskot til å styrkje kunnskap om og formidling av naturmangfaldet	10,6 mill. kroner
1420		Miljødirektoratet	
	30	Statlege erverv, bevaring av viktige friluftslivsområde	45 mill. kroner
	61	Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing	319,7 mill. kroner
	62	Tilskot til grøn skipsfart	156,2 mill. kroner
	78	Friluftsmål	3 mill. kroner
	80	Tilskot til tiltak for å ta vare på natur	8 mill. kroner
1424		Senter mot marin forsøpling	
	71	Marin forsøpling	15 mill. kroner
1428		Enova SF	
	50	Overføring til Klima- og energifondet	400 mill. kroner
1429		Riksantikvaren	
	70	Tilskot til automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne	56 mill. kroner
	71	Tilskot til freda kulturminne i privat eige, kulturmiljø og kulturlandskap	34 mill. kroner
	72	Tilskot til tekniske og industrielle kulturminne	11 mill. kroner
	73	Tilskot til bygningar og anlegg frå mellomalderen og brannsikring	12 mill. kroner
	74	Tilskot til fartøyvern	19 mill. kroner
	75	Tilskot til fartøyvernsentera	1,5 mill. kroner
	77	Tilskot til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	4 mill. kroner
	79	Tilskot til verdsarven	20 mill. kroner
1482		Internasjonale klima- og utviklingstiltak	
	73	Klima- og skogsatsinga	1 706 mill. kroner

VII

Fullmakt til å inngå forplikingar

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 kan pådra forplikingar for framtidige år til å kjøpe inn materiell og til å gje tilsegn om tilskot utover gjevne løyvingar under kap. 1420 Miljødirektoratet, postane 39, 69 og 79 Oppryddingstiltak, men slik at samla ramme for nye forplikingar og gammalt ansvar ikkje overstig 17,5 mill. kroner.

Andre fullmakter

VIII

Utbetaling av tilskot

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 blir gjeve unntak frå føresegnene i stortingsvedtak frå 8. november 1984 om utbetalningar av gjevne løyvingar på følgjande måte:

1. Utbetalningar av tilskot til utviklingsformål kan gjerast éin gong i året for FNs klima- og skogprogram, FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), Verdsbankens Forest Carbon Partnership Facility, Forest Investment Program, BioCarbon Fund plus og Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW).
2. Utbetalningar av kjernebidrag til Global Green Growth Institute kan gjerast i samsvar med regelverket til organisasjonen.
3. Utbetalningar av tilskot til Det grønne klimafondet (GCF) og til fond forvalta av FNs Multi Partner Trust Fund, Inter-American Development Bank (IDB) og Perus nasjonale miljøfond Profonampe kan gjerast i samsvar med regelverket for kvart av fonda.

IX

Utbetaling for framtidige utsleppsreduksjonar

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 får unntak frå føresetnadene i stortingsvedtaket frå 8. november 1984 om utbetalningar av gjevne løyvingar gjennom at tilskot til Emergent Forest Financing Accelerator kan utbetalast med det formålet å betale for framtidige verifiserte utsleppsreduksjonar.

X

Utbetaling av tilskot til offentleg-privat samarbeid

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 får unntak frå føresetnadene i stortingsvedtaket frå 8. november 1984 om at utbetaling av gjevne løyvingar berre skal skje ved behov, slik at det kan utbetalast tilskot til risikoreduksjon for investeringar i avskogingsfri og berekraftig råvareproduksjon i tråd med kriteria for kap. 1482 Internasjonale klima- og utviklingstiltak, post 73 Klima- og skogsatsinga.

XI

Utbetaling av renter på tilskot

Stortinget samtykkjer i at opptente renter på tilskot som er utbetalte frå Noreg under Klima- og skogsatsinga på kap. 1482, post 73, kan nyttast til tiltak etter avtale mellom Klima- og miljødepartementet og den enkelte mottakaren.

XII

Omgjering av vilkårsbundne lån til tilskot

Stortinget samtykkjer i at Klima- og miljødepartementet i 2023 kan gje Enova SF fullmakt til å gjere om vilkårsbundne lån frå Klima- og energifondet til tilskot etter førehandsdefinerte og føreseielege vilkår.

Vedlegg 1**Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder
under Klima- og miljødepartementet**

Tabell 1.1 Meteorologisk institutt. Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Budsjett 2022
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	353 543	395 896	385 510	401 500
Varer og tenester	143 200	133 752	166 125	179 500
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>496 473</i>	<i>529 649</i>	<i>551 635</i>	<i>581 000</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrskjøp og vedlikehald	39 191	34 010	45 459	63 000
<i>Sum utgifter til større utstyrskjøp og vedlikehald</i>	<i>39 191</i>	<i>34 010</i>	<i>45 459</i>	<i>63 000</i>
Overføringer frå verksemda				
Utbetalinger til andre statlege rekneskap	0	0	0	0
Utbetalinger til andre verksemder	139 426	145 306	127 154	129 100
<i>Sum overføringer frå verksemda</i>	<i>139 426</i>	<i>145 306</i>	<i>127 154</i>	<i>129 100</i>
Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	468	861	227	500
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>468</i>	<i>861</i>	<i>227</i>	<i>500</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>675 828</i>	<i>709 825</i>	<i>724 475</i>	<i>773 600</i>
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	115 354	146 778	74 793	127 055
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar				
Refusjonar				
Andre driftsinntekter				
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>115 354</i>	<i>146 778</i>	<i>74 793</i>	<i>127 055</i>

Tabell 1.1 Meteorologisk institutt. Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Budsjett 2022
Inntekter fra investeringar				
Sal av varige driftsmidler	0	0	0	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overføringer til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	438 392	461 418	510 760	474 686
Andre innbetalingar	139 426	145 179	127 045	129 100
<i>Sum overføringer til verksemda</i>	<i>577 818</i>	<i>606 597</i>	<i>637 805</i>	<i>603 786</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0		0
Andre finansielle innbetalingar (t.d. innbet. av rente)	260	597	374	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>260</i>	<i>597</i>	<i>374</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>693 432</i>	<i>753 971</i>	<i>712 972</i>	<i>730 841</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>17 604</i>	<i>44 142</i>	<i>-11 503</i>	<i>-42 759</i>

Tabell 1.2 Meteorologisk institutt. Inntekter etter inntektskjelde

Inntektstype	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Budsjett 2022
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	327 018	342 154	379 917	360 286
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Løyvingar frå andre statlege forvaltningsorgan	0	0	0	0
Løyvingar frå Noregs forskingsråd	45 571	38 776	46 078	46 000
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>372 589</i>	<i>380 930</i>	<i>425 995</i>	<i>406 286</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	21 690	45 579	35 521	18 400
Bidrag frå private	3 844	1 807	5 001	5 000
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	40 269	33 102	44 242	45 000
<i>Sum bidrag</i>	<i>65 803</i>	<i>80 488</i>	<i>84 765</i>	<i>68 400</i>
Oppdragsinntekter mv.				
Oppdrag frå statlege verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå private	115 354	146 778	74 793	127 055
Andre inntekter og tidsavgrensingar	139 686	145 776	127 419	129 100
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>255 040</i>	<i>292 553</i>	<i>202 212</i>	<i>256 155</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>693 432</i>	<i>753 971</i>	<i>712 972</i>	<i>730 841</i>

Tabell 1.3 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Meteorologisk institutt i perioden 2018–2020

	(i 1 000 kroner)			
Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Endring frå 2020 til 2021
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	198 745	246 159	229 197	-16 963
Behaldning på andre bankkonti	3 272	-3	5 490	5 493
Andre kontantbeholdningar	38	41	8	-33
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>202 055</i>	<i>246 197</i>	<i>234 694</i>	<i>-11 503</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	30 028	31 221	32 225	1 003
Skattetrekk og offentlege avgifter	40 360	38 646	45 094	6 447
Gjeld til leverandørar	29 724	21 580	8 968	-12 612
Gjeld til oppdragsgivarar	-30 384	-21 555	-89 348	-67 794
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	20 369	25 342	28 313	2 971
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>90 097</i>	<i>95 235</i>	<i>25 251</i>	<i>-69 984</i>
Avsetningar til dekning av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskingsråd	48 561	58 851	69 774	10 923
Større påbegynte, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	21 000	13 771	13 127	-644
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt, -finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	14 300	18 690	4 390
Andre avsetningar til vedtekne, ikkje igangsette -formål	0	38 584	74 737	36 153
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt -finansierte av løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige -budsjettår</i>	<i>69 561</i>	<i>125 506</i>	<i>176 327</i>	<i>50 821</i>
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål/ikkje spesifiserte formål	24 767	5 000	5 000	0
Fri verksemdskapital	17 630	20 457	28 117	7 660
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>42 397</i>	<i>25 457</i>	<i>33 117</i>	<i>7 660</i>

Tabell 1.3 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Meteorologisk institutt i perioden 2018–2020

	(i 1 000 kroner)			
Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Endring frå 2020 til 2021
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktig forpliktingar knytte til anleggsmidlar	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>202 056</i>	<i>246 197</i>	<i>234 694</i>	<i>-11 502</i>

Tabell 1.4 Norsk Kulturminnefond. Utgifter og inntekter etter art

	(i 1 000 kroner)			
Utgiftsart/Inntektsart	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Budsjett 2022
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	9 039	9 269	9 727	10 963
Varer og tenester	6 089	6 149	7 310	7 225
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>15 128</i>	<i>15 418</i>	<i>17 037</i>	<i>18 188</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrskjøp og vedlikehald	5 336	2 264	1 793	1 579
<i>Sum utgifter til større utstyrskjøp og vedlikehald</i>	<i>5 336</i>	<i>2 264</i>	<i>1 793</i>	<i>1 579</i>
Overføringar frå verksemda				
Utbetalningar til andre statlege rekneskap	3 735	3 878	4 163	4 495
Utbetalningar til andre verksemdar	83 829	107 694	109 649	97 496
<i>Sum overføringar frå verksemda</i>	<i>87 564</i>	<i>111 572</i>	<i>113 812</i>	<i>101 991</i>
Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>108 028</i>	<i>129 254</i>	<i>132 642</i>	<i>121 758</i>

Tabell 1.4 Norsk Kulturminnefond. Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart/Inntektsart	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Budsjett 2022
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	0	0	0	0
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar	0	0	0	0
Andre driftsinntekter	613	227	262	200
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>613</i>	<i>227</i>	<i>262</i>	<i>200</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	0	0	0	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	116 320	126 362	135 614	121 318
Andre innbetalingar	303	391	845	440
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>116 623</i>	<i>126 753</i>	<i>136 549</i>	<i>121 958</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalingar (t.d. innbet. av rente)	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekt</i>	<i>117 236</i>	<i>126 980</i>	<i>136 721</i>	<i>121 958</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>11 908</i>	<i>-2 274</i>	<i>4 082</i>	<i>0</i>

Tabell 1.5 Norsk Kulturminnefond. Inntekter etter inntektskjelde

Inntektstype	(i 1 000 kroner)			
	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Budsjett 2022
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	116 320	126 362	135 614	121 318
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Løyvingar frå andre statlege forvaltningsorgan	0	0	0	0
Løyvingar frå Noregs forskingsråd	0	0	0	0
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>116 320</i>	<i>126 362</i>	<i>135 614</i>	<i>121 318</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	0	0	0	0
Bidrag frå private	0	0	0	0
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	0	0	0	0
<i>Sum bidrag</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Oppdragsinntekter mv.				
Oppdrag frå statlege verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå private	0	0	0	0
Andre inntekter og tidsavgrensingar	916	618	1 107	640
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>117 236</i>	<i>126 980</i>	<i>136 721</i>	<i>120 958</i>

Tabell 1.6 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk Kulturminnefond i perioden 2018–2020

	(i 1 000 kroner)			
Balanse 31. desember	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Endring frå 2020 til 2021
Kontantbeholdning				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	181 589	179 315	183 397	4 082
Behaldning på andre bankkonti	0	0	0	0
Andre kontantbeholdningar	3	3	0	-3
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>181 592</i>	<i>179 318</i>	<i>183 397</i>	<i>4 079</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	1 107	1 137	1 251	114
Skattetrekk og offentlege avgifter	838	834	1 014	180
Gjeld til leverandørar	511	1 298	482	-816
Gjeld til oppdragsgivarar	0	0	0	0
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	1 721	509	860	351
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>4 178</i>	<i>3 778</i>	<i>3 607</i>	<i>-171</i>
Avsetningar til dekning av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskingsråd	0	0	0	0
Større påbegynte, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt, -finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	0	0	0
Andre avsetningar til vedtekne, ikkje igangsette -formål	167 169	159 587	172 300	12 713
Konkrete påbegynte, ikkje fullførte prosjekt -finansierte av løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige -budsjettår</i>	<i>167 169</i>	<i>159 587</i>	<i>172 300</i>	<i>12 713</i>
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål/ikkje spesifiserte formål	10 246	15 953	7 490	-8 463
Fri verksemdskapital	0	0	0	0
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>10 246</i>	<i>15 953</i>	<i>7 490</i>	<i>-8 463</i>

Tabell 1.6 Tilhøvet mellom kontantbeholdning, kostnader og avsetningar ved Norsk Kulturminnefond i perioden 2018–2020

(i 1 000 kroner)

	Rekneskap 31.12.2019	Rekneskap 31.12.2020	Rekneskap 31.12.2021	Endring frå 2020 til 2021
Balanse 31. desember				
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktig forpliktingar knytte til anleggsmidlar	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>181 592</i>	<i>179 318</i>	<i>183 397</i>	<i>4 079</i>

=====

Bestilling av publikasjoner

Tryggings- og serviceorganisasjonen til departementa

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonane er også tilgjengelege på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2022

